รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น:

มิติด้านการเมืองและความมั่นคง

Thailand and ASEAN during the Cold War:

(Political and Security Dimension)

โดย

นายสุรพงษ์ ชัยนาม

5 เมษายน พ.ศ. 2564

สัญญาเลขที่ RDG6210016

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น:
มิติด้านการเมืองและความมั่นคง

Thailand and ASEAN during the Cold War:
(Political and Security Dimension)

ผู้วิจัย

นายสุรพงษ์ ชัยนาม

สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

(สกสว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบาญ

	หน้า
บทคัดย่อ	4
Abstract	8
บทสรุปผู้บริหาร	13
บทที่ 1	23
• **หลักการและเหตุผล**	24
• **วัตถุประสงค์ของโครงการ**	25
• **กรอบแนวคิดการวิจัย**	27
• **ระเบียบวิธีวิจัย**	28
• **ขอบเขตการวิจัย**	28
บทที่ 2 บทนำ	35
บทที่ 3 กำเนิดของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	51
บทที่ 4 บทบาทของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคง	134
บทที่ 5 ประเทศมหาอำนาจกับอาเซียน	532
บทที่ 6 บทสรุป	724
ภาคผนวก	778

บทคัดย่อ (Abstract)

เราสามารถให้คำจำกัดความของยุคสงครามเย็นว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้งระดับโลกระหว่างสองค่ายในระบบระหว่างประเทศ

บริบทของสงครามเย็นมีอิทธิพลบีบให้ส่วนใหญ่ของประเทศต่างๆ

จำเป็นต้องเลือกข้างเพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของตน

สงครามเย็นจึงมีผลกระทบต่อนโยบายของประเทศต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนของประเทศไทย นโยบายต่างประเทศต่อทั้ง 5

ประเทศที่เป็นประเทศร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็น

เป็นนโยบายต่างประเทศที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในด้านต่างๆ

ตลอดจนความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศมหาอำนาจช่วงประมาณ 45 ปี

ของยุคสงครามเย็น

5

ประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นในยุคสงครามเย็นได้มีปฏิกิริยาต่อการล่มสลายของภูมิภาคอินโดจีนให้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

ด้วยการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งและเพื่อให้เป็นเอกภาพในทางประจักษ์

จึงได้มีการประชุมสุดยอดครั้งแรกของบรรดาหัวหน้ารัฐบาลของทั้ง 5

ประเทศอาเซียนที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

ที่ประชุมดังกล่าวได้ประกาศพันธกิจร่วมกันทางการเมืองปรากฏในคำแถลงการณ์ที่มีข้อความ

ประสานสอดคล้องกันฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2519 ที่บาหลีเช่นกัน (Bali Concord 1976)

เอกสารที่สำคัญอีกชิ้นได้แก่ สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia – TAC) พ.ศ. 2519

ซึ่งเป็นเอกสารที่มีความสำคัญโดยตรงต่อการรักษาความเป็นระเบียบของภูมิภาคเอเชียตะวัน

ออกเฉียงใต้

ส่วนเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมีความร่วมมือทางการทหารในกรอบขององค์การอาเซียนได้ถูกป

ระเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศปฏิเสธอย่างชัดเจน

ในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือทางการเมืองของอาเซียนนั้น รัฐบาลของทั้ง 5

ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนได้ร่วมกันแสดงจุดยืนร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพต่อต้านคัด

ค้านการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.

2521

ประเทศอาเซียนได้ร่วมกันใช้ความเป็นองค์การร่วมมือส่วนภูมิภาคที่ได้รับการยอมรับนับถือจ

ากประชาคมระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูตคัดค้านมิให้รัฐบาลหุ่นเชิด

เฮงสัมรินที่เวียดนามอุปโลกน์ขึ้นมาได้รับการรับรองจากประชาคมระหว่างประเทศสามารถโน้มน้าวเรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศปฏิเสธที่จะให้ความชอบธรรมแก่ระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินอย่างเป็นผลสำเร็จตลอด 10
กว่าปีของปัญหากัมพูชาตลอดจนประสพผลสำเร็จในด้านการเรียกร้องให้ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติสนับสนุนข้อมติของที่ประชุมฯ
ที่มีขึ้นทุกปีให้เวียดนามต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยอย่างเป็นผลสำเร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. 2532

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น:
มิติด้านการเมืองและความมั่นคง มีวัตถุประสงค์ที่สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- เพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ว่าอิทธิพลของโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศที่ปรากฏในแต่ละห้วงเวลาของบริบทสงครามเย็น
  เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน
- เพื่อชี้ให้เห็นได้ว่าปัจจัยอุดมการณ์หาใช่เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านนโยบาย
  ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์มักมีอิทธิพลชี้ขาดต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายด้านนโยบายต่างประเทศ

- ระบบการถ่วงดุลอำนาจที่ปรากฏในแต่ละห้วงเวลามีอิทธิพลโดยตรงต่อการมองปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคงของแต่ละประเทศและของภูมิภาค

สำหรับเหตุผลของการใช้ทฤษฎีสัจนิยมเป็นวิธีวิทยาเพื่อศึกษาวิเคราะห์และประเมินนโยบายและท่าทีของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านและของประเทศเพื่อนบ้านที่มีต่อไทย ก็ด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า 40

กว่าปีของยุคสงครามเย็นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองและความมั่นคงทั้งระหว่างประเทศและภายในแต่ละประเทศ โดยมีการแผ่อิทธิพลอำนาจของแต่ละค่าย

ความขัดแย้งและสงครามระหว่างสองค่ายเป็นปัจจัยขับเคลื่อน ปรุงแต่ง

และเปลี่ยนแปลงการถ่วงดุลอำนาจในระบบระหว่างประเทศให้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน

เป็นเรื่องของการช่วงชิงการครองอำนาจนำ (hegemony)

ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคระหว่างสองค่าย

ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- เป้าประสงค์สูงสุดของนโยบายต่างประเทศของทุกประเทศ
  คือความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศชาติ
- ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ (ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบการถ่วงดุลอำนาจ)
  เป็นปัจจัยคงที่และมีอิทธิพลชี้ขาดด้านการกำหนดและการตัดสินใจด้านนโยบายต่างประเทศในยุคสงครามเย็น

- อิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์เป็นเพียงเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งของนโยบายต่างประเทศ เป็นปัจจัยที่สร้างทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศ
- เมื่อวิเคราะห์กันถึงที่สุดแล้ว เป็นที่ประจักษ์ว่า ความแตกต่างของระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

  หาใช่เป็นอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์แบบปกติระหว่างกัน

  หากความสัมพันธ์นั้นอยู่บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

  เพราะการมีผลประโยชน์ร่วมกันไม่ได้เกี่ยวกับการมีอุดมการณ์ร่วมกัน

คำสำคัญ: อิทธิพลของโครงสร้างอำนาจ นโยบายต่างประเทศ ความอยู่รอด ความมั่นคง ผลประโยชน์แห่งชาติ ภูมิรัฐศาสตร์ ระบบการถ่วงดุลอำนาจ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และบริบทยุคสงครามเย็น

THAILAND AND ASEAN DURING THE COLD WAR:

POLITICAL AND SECURITY DIMENSION

Abstract

The Cold War period can be defined as a global conflict between two opposing camps in a bipolar international system. The Cold War context influenced and forced majority of countries to choose side for reasons of national security and survival.

During the Cold War period the foreign policy of Thailand towards neighboring countries Singapore, Malaysia, Indonesia and the Philippines who helped established ASEAN on 8 August 1967 was both directly and indirectly influenced by the various developments and changes as well as the conflict and cooperation between major powers throughout the 45 years of the Cold War period.

The main objectives of this research are as follows:

1) to show that the international power structure during the Cold War was a very important factor that influenced the foreign policy-making of every state;

2) to point out that geopolitical considerations, not high principles (or ideology), constitute the decisive factor in foreign policy-making; and

3) to show that the international balance of power in the period under study directly impacted the political and security concerns of every state in the region. The primary reason for using realpolitik as the theoretical framework for studying, analyzing and evaluating Thai foreign policy towards ASEAN countries, and vice versa, is because political and security concerns were dominant at both the

domestic and international levels. The power struggle between the two superpowers, which included conflicts and wars, drove and shaped the international balance of power during the Cold War. Each of them wanted an international balance of power in their favor. In other words, they struggled and strove for international hegemony.

Michael Leifer has mentioned about ASEAN in his Dictionary of the Modern Politics of South – East Asia as follows:

Under the Bangkok Declaration 1967 ASEAN's formal purpose was to promote econmomic and social cooperation but its main achievement has been in political cooperation. That cooperation has expressed itself primarily in an intra – mural practice of conflict management and avoidance as well as in acting as a diplomatic community on regional issues.

A declaratory commitment by its foreign ministers in November 1971 to make South East Asia a Zone of Peace, freedom and Neutrality (ZOPFAN) has never been realized in important part because of the lack of a shared strategic perspective among member governments.

A poor performance in economic cooperation, an aversion to formal defence cooperation and limited political cooperation was the Sum of ASEAN's record until the success of revolutionary communism in Indochina during 1975.

The members of ASEAN responded to the fall of Indochina by closing ranks and convening the first meeting of heads of government at the Bali Summit in February 1976. An official commitment to political cooperation was expressed in a Declarition of ASEAN Concord while provision for regional order was contained in a Treaty of Amity and Cooperation. Defense cooperation under the aegis of ASEAN was ruled out, however. Political cooperation among member governments was effectively displayed in the wake of Vietnam's invasion and occupation of Kampuchea in December 1978.

By employing their regional credentials, the ASEAN states were able to deny legitimacy to the Government conveyed into Phnom Penh by Vietnam's occupying army. They attracted support in the General Assembly of the United Nations for an annual resolution calling for its military withdrawal form Cambodia until it took place in September 1989.

(Michael Leifer, Dictionary of the Modern Political of Southeast Asia หน้า 50 – 51)

The main findings of this research are as follows:

1) Security and national survival served as the primary foreign-policy objective of all the states dealt with in this study;

2) Geopolitics, which is related to the international balance of power, was a constant variable and was determinant in the last instant in foreign policy-making and decision-making;

3) Ideology was only one of the important foreign policy tools that fostered international conflict as well as cooperation; and

4) ultimately, political, economic and social differences did not constitute insurmountable obstacles in developing normal relations between states as long as these relations were based on mutual interests. Moreover, having mutual interests did not require sharing common ideology.

Keywords: power structure of the international system, foreign policy, survival, security, national interests, geopolitic, balance of power system, context, internal factor, external factor

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

สงครามเย็นเป็นความขัดแย้งในระดับโลกระหว่างสองอภิมหาอำนาจ

คือสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และระหว่างค่ายทุนนิยมกับค่ายสังคมนิยมเป็นสำคัญ

โดยการต่อสู้ระหว่างสองค่ายดังกล่าวมีพื้นที่ครอบคลุมทุกภูมิภาคของโลกและเกี่ยวข้องกับทุ

กประเทศในโลกยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2488 – 2532)

มีบางประเทศได้เลือกที่จะเข้าสังกัดไม่ค่ายใดก็ค่ายหนึ่ง

บางประเทศถูกบังคับให้สังกัดอยู่กับค่ายสังคมนิยม (เช่น กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก)

ในขณะที่บางประเทศได้เลือกที่จะเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ค่ายใด

แต่ไม่มีประเทศใดรอดพ้นจากอิทธิพลครอบงำของยุคสงครามเย็น (“The Cold War in East Asia” 1945 – 1991 โดย Tsuyoshi Hasegawa หน้า 1 และ Odd Arne Westad: “ The Global Cold War” หน้า 3)

โดยทั่วไปสงครามเย็นในทวีปเอเชียมีลักษณะและพัฒนาการที่แตกต่างจากสงครามเย็นที่มีขึ้นในทวีปยุโรป

ด้วยสงครามเย็นในทวีปยุโรปนั้นความขัดแย้งระหว่างสองค่ายมีเส้นแบ่งเขตชัดเจน

(เขตอิทธิพลของแต่ละค่าย)

ในขณะที่สงครามเย็นในทวีปเอเชียมีลักษณะที่ซับซ้อนมากกว่าสืบเนื่องจากลักษณะความเป็นพลวัตรและอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ

ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีผลทำให้สหรัฐฯ

หันกลับมาพึ่งการดำเนินการทางการทหารในทวีปเอเชียหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองดังเป็นที่ประจักษ์ในสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม

ในภาพรวม นโยบายของสหรัฐฯ

ต่อทวีปเอเชียในยุคสงครามเย็นอยู่ที่คำถามสำคัญประการหนึ่งนั่นคือ สหรัฐฯ ได้สร้างความสมดุลระหว่างนโยบายของสหรัฐฯ ที่มีกับโซเวียตและที่มีกับจีนอย่างไร ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายของสหรัฐที่มีต่อประเทศต่างๆในทวีปเอเชียล้วนเป็นนโยบายที่มาจากอิทธิพลของนโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อโซเวียตและต่อจีนเป็นสำคัญ

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าก่อนหน้านโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนในยุคของประธานาธิบดีนิกสัน

นโยบายของสหรัฐฯต่อทวีปเอเชียโดยรวมเป็นนโยบายที่มองค่ายคอมมิวนิสต์ว่ามีความเป็นเอกภาพอยู่ภายใต้อำนาจนำ (hegemony) ของโซเวียต รัสเซีย

และจีนเองก็เชื่อฟังและยินดียอมรับอำนาจนำของโซเวียตรัสเซีย จึงมีผลทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ ตั้งแต่ยุคประธานาธิบดีทรูแมนถึงยุคประธานาธิบดีจอห์นสันมีความเข้าใจและมองปัญหาภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวความคิดข้างต้น

ซึ่งก็คือที่มาของกรอบความคิดที่มีอยู่ในรายงาน NSC 68 ของรัฐบาลประธานาธิบดีทรูแมน (อ้างแล้ว หน้า 17-18 และ Campbell Craig and Fredrik Logevall, America's Cold War: The Politics of Insecurity หน้า 108 -109)

ในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคอาเซียนโดยเฉพาะนั้น กล่าวได้ว่าสหรัฐฯ ได้เข้ามามีบทบาทสูงสุดและอิทธิพลโดยตรงในช่วง 10

ปีของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – 2518) แต่หลังจากที่สหรัฐฯ พ่ายแพ้สงครามเวียดนาม สหรัฐฯ ก็ได้ลดบทบาททางการเมืองและการทหารลงอย่างชัดเจน

โดยเพียงพยายามรักษาบทบาทและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าในระดับหนึ่งและหันกลับไปสนใจเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศสมาชิกองค์กรนาโต้ (NATO) และภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นสำคัญ

ประเทศมหาอำนาจที่ถือได้ว่าเป็นตัวแสดงหลักที่มีความสำคัญและมีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders)

กับพัฒนาการและเหตุการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในระดับโลกในยุคสงครามเย็นช่วง 30 ปีแรก ได้แก่ สหรัฐฯ จีน สหภาพโซเวียตรัสเซียและญี่ปุ่นเป็นสำคัญ

ส่วนกลุ่มประเทศอาเซียนและอินเดียได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นช่วงหลังสิ้นสุดสงครามในอินโดจีน (เมษายน พ.ศ. 2518)

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ)

แม้จะไม่มีฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจ แต่กล่าวได้ว่าสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2507 -2518) ตามด้วยสงครามกลางเมืองในลาวและกัมพูชา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังข้อตกลงเจนีวา พ.ศ. 2505)

ได้มีอิทธิพลอย่างมากและอย่างกว้างขวางต่อการเปลี่ยนแปลงในดุลแห่งอำนาจทั้งในระดับโลกแ

ละระดับภูมิภาคในยุคสงครามเย็น ในทางกลับกันความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนก็ดี
การปรับความสัมพันธ์เพื่อการคืนดีระหว่างสหรัฐฯ กับจีนก็ดี
ตลอดจนนโยบายท่าทีและผลประโยชน์ของทั้งสามมหาอำนาจดังกล่าวที่มีต่อสงครามในอินโดจี
น (เวียดนาม ลาวและกัมพูชา)
และต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ล้วนมีอิทธิพลส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและข้างเคียงต่อเส
ถียรภาพและความมั่นคงของโลกและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างปราศจากข้อสงสัย (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก)
ไม่มีประเทศใดในภูมิภาคนี้ที่สามารถมองข้ามข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นหรือมีนโยบายและท่าที
ที่เป็นอิสระจากเหตุการณ์ในด้านต่างๆ ที่ได้มีขึ้น
ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างได้รับผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมั่
นคง
ส่งผลโดยตรงทำให้จำต้องปรับเปลี่ยนนโยบายและท่าทีให้สอดคล้องกับบริบทและเงื่อนไขที่ผันแ
ปรเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยมีเรื่องของความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศตนเป็นเป้าหมายสูงสุด

ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ทั้งหมดข้างต้นเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าปัจจัยภายนอกในด้านต่างๆ
ล้วนมีอิทธิพลสูงต่อการมองปัญหา
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภัยคุกคามต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ)

การกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศ ต่อแต่ละเหตุการณ์

ต่อแต่ละปัญหาและต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแต่ละบริบท ฉันใดก็ฉันนั้น

อิทธิพลของปัจจัยภายในของแต่ละประเทศย่อมมีอิทธิพลมากต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศต่อปัญหาระหว่างประเทศ

ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีอิทธิพลต่อกัน

ส่วนปัจจัยด้านใดมีมากน้อยกว่ากันย่อมขึ้นอยู่โดยตรงกับอิทธิพลของเหตุการณ์และบริบทที่ปรากฏในแต่ละห้วงเวลา (intermestic หรือ international + domestic)

อิทธิพลของปัจจัยภายในโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับอิทธิพลและผลประโยชน์ด้านต่างๆ

ของการเมืองภายในประเทศเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มการเมือง

กลุ่มธุรกิจและของภาคส่วนต่างๆ ของประชาสังคม

ซึ่งต่างมุ่งเน้นเข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

เพื่อหวังใช้นโยบายต่างประเทศเป็นเครื่องมือส่งเสริมปกป้องผลประโยชน์เฉพาะของแต่ละกลุ่มผลประโยชน์ภายในของแต่ละประเทศ (Campbell Craig and Fredrik Logevall, America's Cold War: The Politics of Insecurity หน้า 10 -11) ในกรณีของสหรัฐฯ

จะเห็นได้ชัดเจนว่านโยบายปิดล้อม (containment Policy) การแผ่อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์

ในยุคสงครามเย็น ตามเอกสารรายงานของคณะมนตรีความมั่นคงของรัฐบาลสหรัฐฯ (NSC 68)

ซึ่งเป็นผลทำให้สหรัฐฯ ตัดสินใจเข้าสู่สงครามเวียดนามโดยตรง

เป็นนโยบายที่ได้รับอิทธิพลแรงกดดันส่วนหนึ่งจากปัจจัยภายในเรื่องการสูญเสียจีนให้กับการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อ พ.ศ. 2492 สมัยรัฐบาลพรรคเดโมแคร็ต

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารัฐบาลเดโมแคร็ตของประธานาธิบดีเคนเนดี้และของประธานาธิบดีจอห์นสันย่อมตกอยู่ภายใต้แรงกดดันจาก

พรรครีพับลีกันและกลุ่มธุรกิจการเมืองในสหรัฐฯที่สนับสนุนไต้หวัน

จึงมีผลทำให้รัฐบาลของประธานาธิบดีจอห์นสันตัดสินใจเข้าทำสงครามในเวียดนามโดยตรงเพราะไม่ต้องการถูกกล่าวหาว่าทำให้สูญเสียเวียดนามใต้ให้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

เหมือนที่สูญเสียจีนให้กับการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุง

ในส่วนที่เกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยภายในต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กลุ่ม 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน) นั้น Natasha – Hamilton Hart

ได้ทำการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดรอบด้านโดยได้ให้ข้อสรุปอย่างชัดเจนว่าโครงสร้างอำนาจในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคสงครามเย็นหาได้มีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้มีอำนาจของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการมีนโยบายต่างประเทศที่ฝักใฝ่และเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ตรงกันข้ามการที่ผู้นำ

ผู้มีอำนาจของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สังกัดอยู่ในค่ายโลกเสรีได้เลือกที่จะฝักใฝ่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ

มีสาเหตุมาจากการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจกับศัตรูทางการเมืองภายในแต่ละประเทศที่สังกัดอยู่กับค่ายโลกเสรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯ

ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีอำนาจในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่สังกัดอยู่กับค่ายโลกเสรี

และที่มีนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (เช่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย)

ใช้การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นเครื่องมือให้ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงข้ามว่า

เป็นพวกที่ฝักใฝ่นิยมระบอบคอมมิวนิสต์เป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองเพื่อสร้างความพอใจแล

ะไว้เนื้อเชื่อใจของสหรัฐฯ โดยหวังจะได้รับการตอบแทนจากฝ่ายสหรัฐฯ

ในรูปของการได้รับการปกป้องสนับสนุนและความช่วยเหลือทางการเมือง

เศรษฐกิจและการทหาร

อันเป็นการช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้กับฐานอำนาจของกลุ่มผู้มีอำนาจในประเทศเหล่านี้

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าในยุคสงครามเย็น

กลุ่มอำนาจที่ได้รับชัยชนะทางการเมืองของบรรดาประเทศที่สังกัดในค่ายโลกเสรี

(รวมประเทศสมาชิกอาเซียน) ส่วนใหญ่ได้แก่

กลุ่มอำนาจที่ได้รับอนิสงส์จากการส่งเสริมสนับสนุนให้สหรัฐฯ

เข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อำนาจและอิทธิพลของสหรัฐฯ

ได้ทำหน้าที่เป็นปัจจัยช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้กับฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มที่อยู่ในอำ

นาจให้อยู่ในฐานะได้เปรียบคู่แข่ง

ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นสิ่งตอกย้ำและยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ในยุคสงครามเย็นกลุ่มชนชั้นนำหรือกลุ่มผู้มีอำนาจในบรรดาประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวัน

ออกเฉียงใต้ ที่ต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่

มักให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับภัยคุกคามที่มาจากภายในมากกว่าที่มาจากภายนอก

โดยมองภัยคุกคามจากภายนอกผ่านการมองปัญหาภัยคุกคามจากภายในประเทศ (Natasha – Hamilton Hart, “Hard Interests and Soft Illusions: Southeast Asia and American Power” หน้า 10,14,18,21 และ 22)

อิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์จึงเป็นปัจจัยชี้ขาดในด้านการกำหนดให้ภัยคอมมิวนิสต์

(ทั้งจากภายในและภายนอก) เป็นภัยร้ายแรงที่สุดต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)

ปัจจัยความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ (fear factor)

จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำหน้าที่เป็นกาวเชื่อมสัมพันธ์ทั้ง 5

ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

ให้มีนโยบายและท่าทีต่อภัยคอมมิวนิสต์อยู่ในแนวทางเดียวกันและช่วยให้เห็นร่วมกันถึงความสำคัญและความจำเป็นต้องมีองค์การเพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาคเพื่อความเจริญก้าวหน้าและการกินดีอยู่ดีของประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน

นโยบายต่างประเทศของไทยยุคสงครามเย็นได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภา

ยใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่

โครงสร้างอำนาจระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แบ่งเป็นสองขั้วที่ถูกกำหนดและขับเคลื่อนโดยความขัดแย้งด้านอุดมการณ์เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของฝ่ายโลกเสรี (โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบาย NSC 68 ของสหรัฐฯ และทฤษฎีโดมิโนดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น) ตลอดจนนโยบายของสหรัฐฯ

ที่มุ่งให้การสนับสนุนช่วยเหลือปกป้องรัฐบาลของประเทศต่างๆที่สังกัดอยู่ในค่ายโลกเสรี

(ไม่ว่ารัฐบาลของประเทศนั้นจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่)

โดยมีปัจจัยเรื่องการมีนโยบายร่วมกับสหรัฐฯ

ต่อต้านค่ายคอมมิวนิสต์เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ การที่รัฐบาลไทย (ไม่ว่าในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร) มองปัญหาภัยคุกคามจากภายในว่า

มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาลมากกว่าภัยคุกคามจากภายนอกหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเสถียรภาพความมั่นคงความอยู่รอดของรัฐบาลเป็นประเด็นเร่งด่วนสำคัญกว่าเสถียรภาพความมั่นคงความอยู่รอดของประเทศ

เป็นการมองว่าศัตรูของกลุ่มผู้มีอำนาจคือกลุ่มการเมืองภายในประเทศที่มีทัศนะและผลประโยชน์ขัดแย้งกับรัฐบาล

การมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์นอกประเทศควบคู่กับการปราบปรามให้ร้ายป้ายสีศัตรูการเมืองในประเทศว่าฝักใฝ่เกี่ยวข้องกับฝ่ายคอมมิวนิสต์

จึงเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและสร้างความมั่นคงให้กับกลุ่มผู้มีอำนาจ

(รัฐบาล) ตลอดจนสร้างความมั่นใจและพอใจให้แก่ฝ่ายสหรัฐฯ

ที่ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ เป็นการตอบแทน

อิทธิพลของความคิดในการมองปัญหาภัยคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ตลอดจนนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสหรัฐฯ ตั้งแต่ยุคของประธานาธิบดีทรูแมนจนถึงยุคของประธานาธิบดีจอห์นสัน (ปัจจัยภายนอก) ล้วนมีอิทธิพลสูงต่อความคิด

ทัศนะและการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยในยุคสงครามเย็น

อย่างน้อยก็ในช่วงก่อนการแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนและก่อนที่เวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2521 ตลอดจนก่อนไทยปรับความสัมพันธ์กับจีน (พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา, ผ่านร้อน....ผ่านหนาว หน้า 70)

ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยโดยเฉพาะนั้น

กล่าวได้ว่าข้อเท็จจริงของบริบทสงครามเย็นดังกล่าวข้างต้นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อิทธิพลของปัจจัยภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และอิทธิพลของปัจจัยทฤษฎีโดมิโนเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลครอบงำความคิดตลอดจนนโยบายต่างประเทศและนโยบายภายในของรัฐบาลไทย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่างพ.ศ. 2498 – 2518 (อานันท์ ปันยารชุน:

การเจรจาปรับความสัมพันธ์ทางการทูตไทย – เวียดนาม

จากหนังสือรวมงานเขียนและปาฐกถาเรื่องการต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน เล่มที่ 1 บรรณาธิการ รศ. ดร. โคริน เฟื่องเกษมและคณะ หน้า 234)

ประเทศไทยได้เริ่มปรับ/เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นขั้นตอนและอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เรื่อยมาจนกระทั่งสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ในปี พ.ศ. 2532
ทั้งหมดนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความจริงทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical reality)
ที่บ่งบอกให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจและดุลแห่งอำนาจทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค และเพื่อเป็นการปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ
ตลอดจนเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายต่างประเทศที่มีความยืดหยุ่น
เปิดทางเลือกทางหนีทีไล่ให้กับประเทศได้
โดยไม่ตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลสงครามเย็นดังที่ผ่านมา (เพิ่งอ้าง หน้า 235 – 237)

กล่าวโดยสรุปได้ว่านโยบายต่างประเทศของไทยในปลายยุคสงครามเย็นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมสามารถดูแลปกป้องเอกราชอธิปไตยบูรณภาพแห่งดินแดนและผลประโยชน์แห่งชาติได้อย่างชัดเจนที่สุดในสมัยรัฐบาลที่มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
เป็นนายกรัฐมนตรีและสมัยรัฐบาลที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี
ด้วยมีการปรับ/เปลี่ยนนโยบายเพื่อให้มีความยืดหยุ่น

สอดคล้องกับภาวะวิสัยทางภูมิรัฐศาสตร์และความเปลี่ยนแปลงทางดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียต
ะวันออกเฉียงใต้หลัง พ.ศ. 2518 จนสิ้นสุดสงครามเย็น พ.ศ. 2532 (โดยประมาณ)
ทั้งนี้ยังกล่าวได้อีกด้วยว่า ช่วงประมาณ 14 ปี (พ.ศ. 2518 – 2532) สุดท้ายของยุคสงครามเย็น
กระทรวงการต่างประเทศของไทยมีบทบาทและความสำคัญที่สุด
ไม่ว่าจะเป็นในด้านการริเริ่มการปรับ/เปลี่ยน
ตลอดจนการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศและการทูต(ทั้งโดยเอกเทศและร่วมกับ
ประเทศสมาชิกอาเซียน) ต่อปัญหาในมิติต่างๆ
โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงในเอกราช
อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศ
ตลอดจนเพื่อปกป้องและขยายผลประโยชน์แห่งชาติในด้านต่างๆ เป็นสำคัญ (พล.อ.อ. สิทธิ
เศวตศิลา: ผ่านร้อน....ผ่านหนาว หน้า 104 – 111)

บทที่ 1

1) **ชื่อโครงการ**

ไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น : มิติด้านการเมืองและความมั่นคง

(Thailand and ASEAN during the Cold War: political and security dimension)

2) **ผู้รับผิดชอบโครงการ**

นายสุรพงษ์ ชัยนาม

3) **<u>ที่ปรึกษาโครงการ</u>**

ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

ดร. เขียน ธีระวิทย์

ดร. วิวัฒน์ มุ่งการดี

ดร. สมบัติ จันทรวงศ์

ดร. วีระ สมบูรณ์

ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์

4) **<u>สาขาวิชาที่ทำการวิจัย</u>**

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5) **<u>ความสำคัญและที่มาของการวิจัย</u>**

เนื่องจากผู้เสนอโครงการเคยรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศมาเป็นเวลา 37 ปี โดยงานที่รับผิดชอบตลอดระยะเวลา 37 ปี ส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

โดยผู้เสนอโครงการได้มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรงในด้านกระบวนการการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534)

หลังเกษียณอายุราชการ

ผู้เสนอโครงการมิได้ละทิ้งความสนใจศึกษาในเรื่องของการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ หากยังคงติดตามศึกษาเหตุการณ์ต่างๆในด้านการต่างประเทศอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องตลอดมา และได้กลับเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของนโยบายต่างประเทศอีกครั้งเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (ฝ่ายการเมือง) ในรัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ จุลานนท์และเมื่อครั้งเป็นที่ปรึกษาของ นายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

สำหรับโครงการไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)

ผู้เสนอโครงการประสงค์ให้เป็นงานวิจัยที่จะเป็นการพิสูจน์ในทางประจักษ์ให้เห็นถึงบทบาทโดดเด่นและสำคัญของประเทศไทยที่มีต่อการก่อตั้งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน

สำหรับโครงการไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น: มิติด้านการเมืองและความมั่นคง (พ.ศ. 2510 – พ. ศ. 2534)

ผู้เสนอโครงการประสงค์ให้เป็นงานวิจัยที่เป็นการพิสูจน์ในทางประจักษ์ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของประเทศไทยที่มีต่อการก่อตั้งสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อริเริ่มด้านการต่างประเทศของ ดร. ถนัด คอมันตร์

อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศไทยเพื่อตอบโจทย์ปัญหาการต่างประเทศไทยในทศวรรษ พ.ศ. 2503 (ค.ศ. 1960) และแนวทางที่ ดร. ถนัด เลือกจากทางเลือกที่เป็นไปได้ในขณะนั้น โดยเฉพาะเมื่อได้ประเมินบทบาทของสหรัฐฯ ในภูมิภาคและสภาพแวดล้อมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทางการเมืองและความมั่นคงทั้งส่วนภายในของแต่ละประเทศในโลกเสรีและประเทศกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศในภูมิภาค และส่วนที่เป็นการแข่งขันวิกฤตการณ์และการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจในช่วงสงครามเย็น ตลอดจนต่อการดำเนินการทางการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนตลอด 24 ปี สุดท้ายของยุคสงครามเย็น ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญช่วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับมามีเสถียรภาพและความมั่นคงหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) และหลังสิ้นสุดสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2534)

6) **<u>วัตถุประสงค์ของโครงการ</u>**

เพื่อศึกษากระบวนการและพัฒนาการทั้งด้านความคิดและความเชื่อของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนที่มีต่อองค์การอาเซียน (ทั้งก่อนก่อตั้งและหลังก่อตั้งอาเซียน) จนเป็นที่พิสูจน์ในทางประจักษ์ได้ว่าอาเซียนก่อตั้งขึ้นมาอย่างเป็นผลสำเร็จได้ก็จากอิทธิพลโดยตรงของปัจจัยผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงที่ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งมีร่วมกัน อีกทั้งเพื่อยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่าในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือหลังสงครามเย็น) ความเชื่อนั้นถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของประเทศ และผลประโยชน์สูงสุดของทุกประเทศคือความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นสำคัญ

รวมทั้งชี้ให้เห็นว่าไทยใช้อาเซียนทำอะไรบ้าง

และอาเซียนส่งผลแค่ไหนต่อการบรรลุเป้าหมายการต่างประเทศของไทย

ตลอดจนชี้ให้เห็นในทางประจักษ์ว่าการก่อตั้งองค์การอาเซียนขึ้นมามีส่วนสำคัญเปิดโอกาสให้กระทรวงการต่างประเทศไทยกลับมามีอิทธิพลและบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเด่นชัดที่สุดตั้งแต่สหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามจนสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2534)

7) **<u>ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้น</u>**

เพื่อให้ผลของการวิจัยมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีงานวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ตลอดจนให้มีการผลิตตำราวิชาการที่ได้มาตรฐาน มีความเป็นวิชาการที่อิงกับข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเห็นถึงความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความเป็นจริง ทั้งนี้ความจริงในตัวของมันเองไม่มี เราจะรู้ความจริงได้ก็จากการตั้งคำถามกับข้อเท็จจริง งานวิจัยนี้จะมีส่วนสำคัญช่วยให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเมืองและความมั่นคง วงการวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจด้านการต่างประเทศมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญขององค์การอาเซียนต่อความมั่นคง

เสถียรภาพและสันติภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทยในยุคสงครามเย็น อีกทั้งพิสูจน์ในทางประจักษ์ให้เห็นได้ว่าถึงองค์การอาเซียนก่อตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิชาการเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาเซียนเป็นที่รู้จักและยอมรับในด้านความสำคัญและความน่าเชื่อถือจากประชาคมระหว่างประเทศสืบเนื่องโดยตรงจากการมีบทบาทสำคัญต่อการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2518) จนสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2534)

8) **<u>ทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย</u>**

เนื่องจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น) ยังคงเป็นระบบระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่ในกรอบของระบบอณาธิปไตย (anarchic system) หรือระบบที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของศูนย์อำนาจกลางหรือภายใต้อิทธิพลผูกขาดของมหาอำนาจหนึ่งใดโดยเฉพาะที่มีอำนาจนำ (hegemonic power) เหนือทุกประเทศในโลก(world hegemon) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งไม่มีรัฐบาลโลก มีแต่ประเทศต่างๆ ที่ต่างมีเอกราชและอธิปไตยของตน

ต่างต้องดูแลปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ โดยมีเรื่องของความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติเป็นผลประโยชน์สูงสุด ไม่สามารถพึ่งอิทธิพลและอำนาจของประเทศหนึ่งประเทศใดหรือกลุ่มประเทศใดโดยเฉพาะให้มาปกป้องรักษาเอกราชและอธิปไตยให้ได้ ทุกประเทศจำต้องดูแลความมั่นคงและความปลอดภัยของตน การนำทฤษฎีสัจนิยม (realism) มาใช้คาดการณ์วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่สามารถให้คำตอบที่ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงและความเป็นจริงมากที่สุด

9) **<u>ระเบียบวิธีวิจัย</u>**

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการวิจัยจากเอกสาร

โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเอกสารขั้นปฐมภูมิของกระทรวงการต่างประเทศและจากเอกสารชั้นรองทั้งของไทยและต่างประเทศ

ตลอดจนการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญของไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของอาเซียนและบทบาทของอาเซียนตลอด 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น

10) **<u>ขอบเขตการวิจัยและเนื้อหา</u>**

10.1 งานวิจัยนี้จะเน้นบทบาทและความสำคัญขององค์การอาเซียน (ภายใต้การชี้นำของไทย) ต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม และต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย เป็นสำคัญ

10.2 ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลและผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค (โดยเน้นสหรัฐฯ จีน และสหภาพโซเวียต) ที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และต่ออาเซียน และที่อาเซียนมีต่อสามประเทศมหาอำนาจ ดังกล่าว

- **ขอบเขตระยะเวลา**

  ตั้งแต่ พ.ศ.2510 - พ.ศ.2534

- **ขอบเขตเนื้อหา**

  - บทนำ
  - บทว่าด้วยการก่อตั้งองค์การอาเซียน
  - บทว่าด้วยบทบาททางการเมืองและความมั่นคงขององค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็น (เน้นสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นกรณีศึกษา)
  - บทว่าด้วยความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น

- บทว่าด้วยนโยบาย

  ปฏิกิริยาและท่าทีของประชาคมระหว่างประเทศที่มีต่ออาเซียนในยุคสงครามเย็น

- บทสรุปว่าด้วยอนาคตของอาเซียนหลังยุคสงครามเย็น: ปัญหาและอุปสรรค

11) **ระยะเวลาดำเนินการวิจัย** 24 เดือน (2 ปี)

ระยะเวลา	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ระบุจำนวนชิ้นงาน หรือจำนวนครั้งด้วย)
เดือนที่ 1 – 6	1.**ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของอาเซียนในภาพรวม** - อ่านเอกสาร สัมภาษณ์ในประเทศและต่างประเทศ	1.ข้อมูล 1 ฉบับจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อความสำคัญที่ควรมีการก่อตั้งสมาคมอาเซียนขึ้นมา
เดือนที่ 7 – 12	**ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะและนโยบายของประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน ที่มีต่อเรื่องการก่อตั้งอาเซียน** - อ่านเอกสาร สัมภาษณ์ในประเทศและต่างประเทศ	1.ข้อมูล 1 ฉบับ จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ตัวบุคคลของไทยที่เกี่ยวข้องกับการเจรจากับผู้แทนของประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเ

		ซียน
เดือนที่ 13 -18	อ่านเอกสารและเขียนรายงานการวิจัยตามขอบเขตและเนื้อหา 6 บท (ปรากฏในข้อ 10 ข้างต้น)	1.ข้อมูล 1 ฉบับ จากการลงพื้นที่ เช่นการสัมภาษณ์ตัวบุคคลและเอกสารที่เกี่ยวข้องว่าด้วยนโยบายและบทบาทของประเทศไทยต่อการก่อตั้งอาเซียนและการดำเนินการด้านการเมืองและความมั่นคงของอาเซียนในยุคสงครามเย็น
เดือนที่ 19 -24	เขียนรายงานการวิจัย พร้อมการวิเคราะห์การประเมินผลงานอาเซียนในยุคสงครามเย็นและบทสรุป	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

12) **<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</u>**

เมื่อสิ้นสุดโครงการนักวิจัยสามารถผลิตตำราวิชาการที่ได้มาตรฐาน มีความเป็นวิชาการที่อิงอยู่กับทั้งข้อเท็จจริงและความจริงในทางประจักษ์ เป็นประโยชน์แก่ทั้งวงการวิชาการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ ตลอดจนนักศึกษาและประชาชนทั่วไปที่สนใจในเรื่องของอาเซียน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั่วไป อีกทั้งจะสามารถเป็นผลงานวิจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการถกเถียง วิพากษ์ วิจารณ์ และการอภิปรายอย่างกว้างขวางในประเด็นเรื่องอาเซียนและการปกป้องผลประโยชน์ด้านต่างๆ เพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศไทย เป็นสำคัญ

13). ทบทวนวรรณกรรม

ในการทำงานวิจัยเรื่องไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น:

มิติด้านการเมืองและความมั่นคง

ผู้เสนอโครงการวิจัยพึ่งเอกสารขั้นปฐมภูมิของกระทรวงการต่างประเทศเป็นหลัก ส่วนเอกสารชั้นรอง (secondary sources) นั้น

ผู้เสนอโครงการวิจัยได้นำมาใช้อ้างอิงบ้างเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ทราบภูมิหลังของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอโครงการวิจัยครั้งนี้ ดังปรากฏรายชื่อ ดังต่อไปนี้

1) The Arc of Empire :by Hunt and Levine

2) The Limits of Empire: by Robert J. McMahon

3) The Cold War in East Asia: by Hasegawa

4) The Kissinger Transcripts: edited by William Burr

5) Detente and Confrontation : by Raymond Garthoff

6) The Great Decision : Raymond Garthoff

7) Cambodia 1975-1982 by: Michael Vickery

8) The Tragedy of Cambodian History :by David Chandler

9) For The Presidential Eyes Only : by Christopher Andrew

10) Brother Enemy: by Nayan Chanda

11) The Sorrows of Empire:by Chalmers Johnson

12) Blowback: by Chalmers Johnson

13) China and Vietnam: by Brantly Womack

14) New Direction in the Study of China's Foreign Policy : by Johnston Ross

15) Vietnam and The Soviet Union: by Dougls Pike

16) The Soviet Union and Vietnam: by Ilya Gaiduk

17) Confronting Vietnam: by Ilya Gaiduk

18) Antonio Gramsci Prison Note Books (volume 1 and 2) : by Joseph Bittigieg

19) Antonio Gramsci Selections from Political Writings 1910-1920

20) Antonio Gramsci Selections from Political Wrtings 1921-1926 :edited and translated by Quitin Hoare

21) Gramsci, Political Economy and International Relations Theory:edited by Alison J,. Ayers

22) Lee Kuan Yew; The Singapore Story

23) Lee Kuan Yew: From Third World to First World

24) Leo Suryadinata: Indonesia's Foreign Policy Under Suharto

25) Adam Schwarz and Jonathan Paris: The Politics of Post-Suharto Indonesia

26) Peter Carey and G.Carter Bentley: East Timor at the Crossroads

27) Melvyn P. Leffler and Odd Arne Westad : The Cambridge History of the Cold War (volume 1,2,3)

28) Winning The Third World: Sino – American Rivalry during the Cold War by Gregg A. Brazinky

29) Jeremy Friedman: The Sino – Soviet Competition for the Third World

30) John Lewis Gaddis: We Now Know, Rethinking Cold War History

31) Lee Jones: ASEAN, Sovereignty and Intervention in Southeast Asia

32) Searching for Peace in Asia Pacific; edited by Annelies Heijmans, Nicola Simmonds, and Hans van de Veen

33) Michael Leifer: Singapore’s Foreign Policy

34) The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972 – 1979

35) Michael Leifer: Indonesia 's Foreign Policy

36) Southeast Asia and the Cold War; edited by Albert Lau

37) As I Saw It; Dean Rusk

บทที่ 2

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือสมาคมอาเซียน

(Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)

เป็นองค์การเพื่อความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ก่อตั้งขึ้นมาโดยการประกาศปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration)

ซึ่งลงนามโดยรองนายกรัฐมนตรีมาเลเซียและรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์

และประเทศไทย ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ต่อมา บรูไน ดารุสซาลาม

ได้เข้ามาร่วมอยู่ในสมาคมอาเซียนเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2527 ทำให้ 24

ปีของอาเซียนในยุคสงครามเย็นจึงประกอบด้วย 5

ประเทศสมาชิกก่อตั้งและบรูไนดารุสซาลามเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนช่วง 7

ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2534)

<u>ประวัติความเป็นมา</u>

ประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ยกเว้นประเทศไทยเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกมาก่อน

ทำให้การพัฒนาระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน

โดยไปคล้ายคลึงกับประเทศที่เคยปกครองตนมา

เมื่อประเทศเหล่านี้ได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง

ต่างก็ได้มุ่งพัฒนาประเทศของตนให้ก้าวหน้าเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว

และในช่วงเวลานั้นประเทศต่างๆ

ในภูมิภาคอื่นก็ได้ให้ความสนใจต่อบทบาทของความร่วมมือในภูมิภาคของตนเพื่อส่งเสริมให้เกิดสันติ

ภาพขึ้นในโลก นอกจากนั้นความร่วมมือกันในภูมิภาค

ก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการแก้ปัญหาและการอยู่ร่วมกันโดยสันติ

ในขณะนั้นจึงเกิดมีองค์การระดับภูมิภาคในลักษณะต่างๆ ขึ้น ได้แก่ European Community, the Organization of African States, the Arab Economic Council, the Latin America Free Trade Association ฯลฯ

สำหรับในภูมิภาคเอเชียนั้น ได้เริ่มมีความร่วมมือในระดับภูมิภาคขึ้นเหมือนกัน แต่เป็นความร่วมมือของสหประชาชาติ คือ Economic Commission for Asia and the Far East (ECAFE) ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2490 จากนั้นก็มีความร่วมมือในระดับภูมิภาคในรูปแบบต่างๆ ตามมา ซึ่งบ้างก็ประสบความสำเร็จ บ้างก็ไม่ประสบความสำเร็จ

ความร่วมมือในระดับภูมิภาคนี้เองเป็นตัวอย่างที่ชักนำให้ผู้นำของ 3 ประเทศสนใจและเกิดเจตนารมณ์ที่จะก่อตั้งองค์การความร่วมมือในภูมิภาคขึ้น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2504 ประเทศทั้ง 3 ไทย ฟิลิปปินส์และมาลายา จึงได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมอาสา หรือสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia: ASA) ขึ้น ด้วยเจตจำนงที่จะร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค นอกจากสมาคมอาสาแล้ว ผู้นำอินโดนีเซีย มาลายา และฟิลิปปินส์ ก็ได้จัดตั้งองค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาคขึ้นมาอีกองค์กรหนึ่ง คือ MAPHILINDO มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกับสมาคมอาสา แต่ต่อมาได้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างมาลายากับฟิลิปปินส์ขึ้น คือ มาลายาซึ่งได้ผนวกดินแดนรัฐซาบาห์ ซาราวัคและสิงคโปร์ กลายเป็นมาเลเซีย(ตามคำแนะนำและการสนับสนุนจากอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมก่อนหน้ามาลายาจะได้รับเอกราชจากอังกฤษ)

แต่ฟิลิปปินส์คัดค้านและไม่ให้การรับรองรัฐนี้ โดยอ้างว่าส่วนหนึ่งซาบาห์เป็นของตน

และยังมีเหตุการณ์เผชิญหน้ากันระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียขึ้นอีกด้วย

เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้สมาคมอาสาและ Maphilindo ไม่อาจคงสภาพต่อไป

แม้กระนั้นบรรดาประเทศเหล่านี้ก็ยังคงมีความเชื่อมั่นในความร่วมมือภูมิภาคอยู่

ภายหลังปัญหาขัดแย้งต่างๆ ในภูมิภาคได้คลี่คลายดีขึ้น

ทำให้บรรดาผู้นำประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน

ซึ่งเห็นความจำเป็นในการร่วมมือในระดับภูมิภาคได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมอาเซียนขึ้นแทนองค์กรความ

ร่วมมือภูมิภาคดังกล่าวที่ล้มเลิกไป

<u>จุดประสงค์ของการจัดตั้ง</u>

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมอาเซียนตามที่ปรากฏในปฏิญญาอาเซียน

มีดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อเร่งรัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ความก้าวหน้าทางสังคมและการพัฒนาทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

โดยความเพียรพยายามร่วมกันด้วยเจตนารมณ์แห่งความเสมอภาคและความร่วมมือร่วมใจ

ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขของประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.

เพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคโดยเคารพอย่างแน่วแน่ในความยุติธรรมและหลักแห่งเนติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างบรรดาประเทศในภูมิภาค
และยึดมั่นในหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ

3.

เพื่อส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันอย่างจริงจังและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ และการบริหาร

4. เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการฝึกอบรม
การวิจัยในด้านการศึกษาวิชาชีพ วิชาการและการบริหาร

5. เพื่อร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
เพื่อการใช้ประโยชน์ให้มากขึ้นในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การขยายการค้าระหว่างกัน
รวมทั้งการศึกษาการค้าโภคภัณฑ์ระหว่างประเทศ
การปรับปรุงระบบการขนส่งและคมนาคมระหว่างกัน
ตลอดจนยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนของตน

6. เพื่อส่งเสริมการศึกษาทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7. เพื่อธำรงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างใกล้ชิด

และรับประโยชน์จากองค์การระหว่างประเทศในส่วนภูมิภาคอื่นที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกันและหามาตรการต่างๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาดูเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของสมาคมอาเซียนดังปรากฏในปฏิญญาอาเซียนแล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นการวางเป้าหมายอย่างกว้างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ตลอดจนแนวทางความร่วมมือก็วางไว้อย่างกว้างๆ เช่นกัน ดังนั้น สมาคมอาเซียนจึงเป็นองค์กรระดับภูมิภาคซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม การที่สามารถจัดตั้งสมาคมอาเซียนได้นับว่าเป็นความสำเร็จที่น่าพึงพอใจตั้งแต่ต้นแล้ว เพราะก่อนหน้านั้น ประเทศหลายประเทศมีความแตกต่างและมีข้อขัดแย้งระหว่างกัน ดังนั้น การตกลงใจมาร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคง และความกินดีอยู่ดีจึงเป็นก้าวที่สำคัญสำหรับความร่วมมือในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

<u>สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของอาเซียน: อิทธิพลของปัจจัยบริบท</u>

กล่าวได้ว่า ในระยะก่อนที่อาเซียนจะถูกจัดตั้งขึ้น

มีปัจจัยสำคัญหลายประการ ซึ่งทำให้ผู้นำของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ตัดสินใจร่วมกันจัดตั้งอาเซียน ปัจจัยดังกล่าว คือ

1. แนวความคิดเกี่ยวกับภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์โดยทั่วไป

2.

แนวความคิดเกี่ยวกับการแทรกแซงจากประเทศภายนอกภูมิภาคและการที่ไม่อาจพึ่งพาประเทศนอกภูมิภาคได้ต่อไป

3. ความมุ่งมั่นที่พัฒนาประเทศ

4. การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในภูมิภาค และ

5. ความคิดที่จะเพิ่มอำนาจต่อรอง

จากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมานี้

จะเห็นได้ว่าประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนได้ตั้งใจที่จะให้อาเซียนเป็นเครื่องมือประการหนึ่งในการนำความมั่นคง สันติภาพ เสถียรภาพมาสู่ภูมิภาคนี้ ตลอดจนช่วยกันมิให้มีการแทรกแซงในกิจการภายในภูมิภาค (ความคิดและความเชื่อว่าปัญหาภายในภูมิภาค พึงได้รับการแก้ไขโดยประเทศในภูมิภาค เป็นสำคัญ) เพื่อให้สามารถพัฒนาประเทศโดยลำพังหรือโดยการร่วมมือกันได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า อาเซียนถือกำเนิดขึ้นมาด้วยเหตุผลทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่

โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการคือ

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในภูมิภาคและเพื่อการพัฒนาประเทศของประเทศสมาชิก

การดำเนินงาน

ปัจจุบันโครงสร้างสมาคมอาเซียน(ยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2534) ดำเนินงานโดยอาศัยโครงสร้างและกลไกการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. การประชุมหัวหน้ารัฐบาลของอาเซียน (The Meeting of ASEAN Heads of Government) หรือการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit Meeting)

การประชุมหัวหน้ารัฐบาลของอาเซียนเป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดแนวนโยบายและแนวทางความร่วมมือของอาเซียน นับตั้งแต่มีการจัดตั้งสมาคมอาเซียนเป็นต้นมา ได้มีการประชุมสุดยอดไปแล้ว 3 ครั้ง ครั้งแรก ณ เมืองบาหลี อินโดนีเซีย เมื่อกุมภาพันธ์ 2519 ครั้งที่ 2 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย เมื่อเดือนสิงหาคม 2520 และครั้งที่สาม ได้มีขึ้นที่กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ ในเดือนธันวาคม 2530 การประชุมสุดยอดของอาเซียนนี้จะจัดให้มีขึ้นตามความจำเป็น

2. การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน (ASEAN Ministerial Meeting – AMM)

เป็นการประชุมประจำปีของอาเซียน ซึ่งรับผิดชอบในการกำหนดแนวทางในระดับนโนบายและทำหน้าที่ทบทวนข้อตัดสินใจต่างๆ มอบนโยบายและโครงการให้คณะกรรมการประจำอาเซียนหรือคณะกรรมการอื่นๆ ดำเนินการต่อไป

นอกจากนี้ รัฐมนตรีต่างประเทศเป็นผู้ลงนามในความตกลงที่เกี่ยวกับความร่วมมือด้านต่างๆ ของอาเซียนด้วย

การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนมีการประชุมปีละครั้ง โดยประเทศเจ้าภาพจะหมุนเวียนกันเป็นไปตามตัวอักษรชื่อประเทศ การประชุมนี้อาจมีเป็นสมัยพิเศษตามความจำเป็น เช่น เมื่อปี 2528 ได้มีการประชุม AMM สมัยพิเศษที่กรุงเทพฯ เพื่อพิจารณาเรื่องทหารเวียดนามรุกล้ำอธิปไตยของไทย เป็นต้น

3. <u>คณะกรรมการประจำของอาเซียน (ASEAN Standing Committee – ASC)</u>

คณะกรรมการประจำเป็นผู้ดำเนินงานของอาเซียนในช่วงระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในแต่ละปี และปฏิบัติงานประจำเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและอาจตัดสินใจในเรื่องที่ไม่สามารถรอ AMM ได้ รายงานผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการต่างๆ ให้ AMM ได้ การประชุมคณะกรรมการประจำของอาเซียนปกติประชุมปีละ 6 ครั้ง ประมาณ 2 เดือนต่อครั้ง โดยหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมแต่ละปี

องค์ประกอบของการประชุม

ได้แก่รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศที่จะจัดประชุม AMM ในปีนั้นเป็นประธาน เอกอัครราชทูตประเทศสมาชิกซึ่งประจำอยู่ในประเทศเจ้าภาพเป็นหัวหน้าคณะ อธิบดีกรมอาเซียน เจ้าหน้าที่จากกรมอาเซียนของประเทศสมาชิกและเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตอาเซียนในประเทศเจ้าภาพร่วมอยู่ในคณะผู้แทนด้วย

ระเบียบวาระการประชุมที่พิจารณา ได้แก่ ความคืบหน้า

ปัญหาและการวางแผนกำหนดนโยบายความร่วมมือด้านต่างๆ ของอาเซียน

ความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจา

การพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อโครงการก่อนที่จะเสนอขอความช่วยเหลือจากประเทศคู่เจรจา

การพิจารณาให้ความเห็นชอบการใช้เงินจากกองทุนอาเซียนเพื่อใช้ดำเนินโครงการต่างๆ

กิจกรรมของสำนักเลขาธิการอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา เป็นต้น

4. <u>การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials Meeting – SOM)</u>

เป็นกลไลอันหนึ่งซึ่งไม่ได้ตั้งอย่างเป็นทางการในโครงสร้างของอาเซียน

แต่ก็ได้ดำเนินการในลักษณะที่เป็นกลไกที่ถาวรที่สำคัญที่สุดของอาเซียนในการพิจารณาความร่วมมือ

ในด้านการเมืองของอาเซียน โดยสมาชิกจะเป็นผู้แทนระดับปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

และปีหนึ่งจะมีการประชุมหลายครั้ง

5. <u>การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Ministers – AEM)</u>

รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนตั้งขึ้นจากผลการประชุมสุดยอดของอาเซียนครั้งแรกเมื่อปี 2519

รัฐมนตรีเศรษฐกิจจะทำการประชุมเพื่อกำหนดแนวนโยบายในการร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภา

ยในและกับประเทศนอกกลุ่มเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อรับทราบรายงานกิจกรรม ข้อเสนอแนะ

และข้อเสนอโครงการความร่วมมือภายใต้คณะกรรมการเศรษฐกิจ 5 คณะของอาเซียน คือ

- คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยอาหาร เกษตรและป่าไม้

- คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการคลังและการธนาคาร

- คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยอุตสาหกรรม แร่ธาตุและพลังงาน

- คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการขนส่งและคมนาคม

- คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการค้าและการท่องเที่ยว

คณะกรรมการต่างๆ จะรายงานผลการดำเนินงานโดยตรงต่อ AEM เป็นประจำทุกปี แต่อย่างไรก็ดี เลขาธิการอาเซียนหรือผู้แทนจะรายงานผลการประชุมของคณะกรรมการเศรษฐกิจทั้ง 5 คณะต่อคณะกรรมการประจำอาเซียนเพื่อทราบและพิจารณา โดยเฉพาะโครงการที่จะขอความช่วยเหลือจากประเทศคู่เจรจา

อนึ่ง ก่อนการประชุม AEM แต่ละครั้ง จะมีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจเพื่อเตรียมการสำหรับการประชุม AEM ด้วย

6. <u>การประชุมรัฐมนตรีอาเซียนอื่นๆ</u>

นอกจากการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศและการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจแล้ว ยังมีการประชุมระดับรัฐมนตรีในด้านอื่นๆ อีก ซึ่งจัดขึ้นตามความจำเป็นเพื่อกำหนดแนวนโยบายและเร่งรัดการดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการอาเซียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งริเริ่มโครงการความร่วมมือในด้านต่างๆ เท่าที่ผ่านมามีการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนด้านอื่นๆ ดังนี้ คือ ด้านการเกษตรและป่าไม้ ด้านพลังงาน ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการศึกษา ด้านกฎหมาย ด้านแรงงาน ด้านสาธารณะสุข ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านสิ่งแวดล้อม

ก่อนการประชุมรัฐมนตรีเหล่านี้จะมีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการประชุมระดับรัฐมนตรีนั้นๆ ด้วย

7. <u>คณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สาม</u>

เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศที่สามและองค์การระหว่างประเทศอาเซียนจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นในนครหลวงของประเทศที่สามซึ่งเป็นคู่เจรจากับอาเซียน ได้แก่ ประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ประชาคมยุโรป และ UNDP

คณะกรรมการในประเทศที่สามนี้

ประกอบด้วยหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูตของประเทศสมาชิกอาเซียนในประเทศเจ้าภาพ

มีหน้าที่ในการปรึกษาหารือและประสานงานกับรัฐบาลประเทศคู่เจรจาในความช่วยเหลือและความร่วมมือที่ให้แก่ประเทศอาเซียน

ในปัจจุบันมีคณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สามอยู่ 10 คณะ คือที่กรุงบอนน์ บรัสเซลส์ แคนเบอร์ร่า เจนีวา ลอนดอน ออตตาวา ปารีส โตเกียว วอชิงตันและเวลลิงตัน

โดยที่อาเซียนได้ตกลงที่จะให้มีความสัมพันธ์ในฐานะคู่เจรจากับสาธารณรัฐเกาหลี แต่เป็นความสัมพันธ์เฉพาะด้าน (sectoral dialogue relations) ทางการค้า การลงทุน

และการท่องเที่ยว

จึงตกลงที่จะให้จัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนในประเทศเกาหลีขึ้นอีกคณะกรรมการหนึ่ง

8. <u>สำนักเลขาธิการอาเซียน</u>

สำนักเลขาธิการอาเซียนจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2519

ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรก

โดยรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ลงนามความตกลงจัดตั้งสำนักงานซึ่ง

มีสถานที่ทำการถาวร ณ กรุงจาการ์ตา

สำนักเลขาธิการอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา

ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกตามที่ได้กำหนดไว้ในความตกลง

ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนและตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น

การรายงานความก้าวหน้าของกิจกรรมอาเซียนต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของอาเซียน

ให้ข้อเสนอแนะในการวางแผนความร่วมมือตามที่ได้มีการวางนโยบายไว้แล้ว

เก็บรักษาเอกสารของอาเซียน ให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรมของอาเซียนแก่สาธารณชน

และการทำหน้าที่เลขานุการของการประชุมอาเซียน เป็นต้น โดยมีเลขาธิการ (Secretary – General of the ASEAN Secretariat)

เป็นหัวหน้าสำนักงานมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีประจำปีในระหว่างการประชุม และรับผิดชอบต่อคณะกรรมการประจำของอาเซียนนอกสมัยการประชุมระดับรัฐมนตรี

เลขาธิการสำนักเลขาธิการอาเซียนจะได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลระดับเอกอัครราชทูต

โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ทั้งนี้

โดยการเสนอชื่อของประเทศสมาชิกผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามลำดับอักษรนำของชื่อประเทศ

โดยให้มีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 3 ปี

เลขาธิการสำนักเลขาธิการอาเซียนปฏิบัติหน้าที่โดยมีรองเลขาธิการ 1 คน

ผู้อำนวยการสำนักงาน 3 คน และผู้ช่วยผู้อำนวยการ 9 คน

ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากประเทศสมาชิกผลัดกันเสนอชื่อให้คณะกรรมการประจำของอาเซียนแต่งตั้งให้เข้ารับตำแหน่งวาระ 3 ปี ช่วยปฏิบัติงานด้านต่างๆ

9. <u>สำนักงานอาเซียนแห่งชาติ</u>

เป็นหน่วยงานในกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกซึ่งแต่ละประเทศได้จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบประสานงานเกี่ยวกับอาเซียนในประเทศนั้น

เพื่อให้กิจกรรมของอาเซียนดำเนินไปตามเป้าหมายที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงไว้

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันได้ตั้งกรมอาเซียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านอาเซียนและเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

10. <u>คณะกรรมการต่างๆ ของอาเซียน</u>

โดยที่อาเซียนมีความร่วมมือในหลายด้าน จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนต่างๆ ขึ้น เพื่อรับผิดชอบและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้คณะกรรมการของตน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

10.1 คณะกรรมการด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

10.1.1 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการคลังและการธนาคาร (ASEAN Committee on Finance and Banking – COFAB)

10.1.2 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยอาหาร การเกษตรและป่าไม้ (ASEAN Committee on Food, Agriculture and Forestry - COFAF)

10.1.3 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยอุตสาหกรรม แร่ธาตุและพลังงาน (ASEAN Committee on Industry, Mineral and Energy - COIME)

10.1.4 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการขนส่งและคมนาคม (ASEAN Committee on Transportation and Communications – COTAC)

10.1.5 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการค้าและการท่องเที่ยว (ASEAN Committee on Trade and Tourism – COTT)

10.2 คณะกรรมการที่มิใช่ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

10.2.1 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ASEAN Committee on Science and Technology – COST)

10.2.2 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยการพัฒนาสังคม (ASEAN Committee on Social Development - COSD)

10.2.3 คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสนเทศ (ASEAN Committee on Culture and Information – COCI)

10.2.4 การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนในด้านยาเสพติด (ASEAN Senior Officials Meetings of Drug Matters – SOM on Drug)

10.2.5 เจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม (ASEAN Senior Officials on Environment - ASOEN)

คณะกรรมการต่างๆ

ของอาเซียนเหล่านี้มีหน่วยงานย่อยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ

มากน้อยตามความจำเป็นและลักษณะงานของแต่ละคณะกรรมการ

<u>ผลดำเนินงาน</u>

ในความร่วมมือของอาเซียนนั้นตั้งแต่ก่อตั้งสมาคมอาเซียนขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

พอจะประมวลผลงานความร่วมมือในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนได้ ดังนี้

<u>ความร่วมมือทางด้านการเมืองและความมั่นคง</u>

ถึงแม้ว่าการแถลงถึงจุดประสงค์ของการจัดตั้งอาเซียนอย่างเป็นทางการตาม Bangkok Declaration ได้กล่าวถึง ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก

แต่โดยเนื้อหาที่แท้จริงแล้ว

เหตุผลที่แท้จริงของการรวมตัวของอาเซียนนั้นเป็นเจตนารมณ์ทางการเมือง (Political Will) เป็นสำคัญ

ตั้งแต่แรกดังได้กล่าวไปแล้ว ในหัวข้อเรื่องสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของอาเซียนขึ้นมา

บทบาททางด้านความร่วมมือทางด้านการเมืองของอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น พ.ศ 2510 - พ.ศ. 2534) ได้เริ่มได้รับความสำคัญและเด่นชัดขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะเมื่อสถานการณ์ในภูมิภาคได้เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้ในสงครามเวียดนามและในกัมพูชาหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ซึ่งทำให้ความมั่นคงของภูมิภาคได้ถูกคุกคามเป็นอย่างมาก ทำให้อาเซียนจำเป็นที่ต้องหันหน้ามาร่วมมือกันมากขึ้นเพื่อที่จะเผชิญภัยดังกล่าว ความร่วมมือทางด้านการเมืองของอาเซียน ได้ปรากฏเห็นเด่นชัดขึ้นเมื่ออาเซียนได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality Declaration หรือที่เรียกว่า Kuala Lumpur Declaration) เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 หลังจากสงครามเวียดนามได้ยุติลงแล้ว สถานการณ์ในขณะนั้นซึ่งทหารสหรัฐฯ ได้ถอนตัวออกจากผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และก่อให้เกิดสูญญากาศแห่งอำนาจ(Power Vacuum) ขึ้นในภูมิภาค และภูมิภาคต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากความเป็นปึกแผ่นของชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งทำให้ประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ต้องเผชิญกับภัยคุกคามเป็นอย่างมาก ประกอบกับสถานการณ์ในโลกในด้านต่างๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้อาเซียนต้องหันหน้ามาร่วมมือกันใกล้ชิดยิ่งขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านการเมืองและความมั่นคงหลังเกิดปัญหากัมพูชาหรือปัญหาที่เกิดจากการที่เวียดนา

มได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นเวลากว่า 12 ปี (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2533)

ในการประชุมสุดยอดของผู้นำอาเซียนครั้งที่ 2 ที่บาหลี อินโดนีเซีย

ในเดือนกุมภาพันธ์ 1976 (พ.ศ. 2519) อาเซียนได้ประกาศแถลงการณ์ที่เรียกว่า Declaration of ASEAN Concord เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของอาเซียนในด้านต่างๆ มากขึ้น และเป็นครั้งแรกที่ได้ระบุชัดถึงกรอบของการร่วมมือทางการเมืองของอาเซียนที่จะส่งเสริมและดำเนินการในเรื่องที่จะมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ในโอกาสนั้นที่สำคัญที่สุดซึ่งอาจถือว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการร่วมมือทางด้านการเมืองของอาเซียนในการที่จะให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็คือ การลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, Bali 24 February 1976) โดยหัวใจของการร่วมมือในด้านการเมืองในความตกลงนี้ก็คือการมีมาตรการในอันที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาทโดยสันติวิธี (Pacific Settlement of Disputes) และสนธิสัญญานี้ได้เปิดให้ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเข้าเป็นภาคีได้ ในการนี้ ปาปัวนิวกินี ได้เข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2532

ในแง่ของอาเซียนเองนั้น เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงในปัญหากัมพูชาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ในช่วงที่ผ่

านมาที่ได้นำมาซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน
ในขณะที่ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจยังไม่ได้ก้าวหน้าเท่าที่ควร
เพราะความแตกต่างของพื้นฐานเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ยังขัดแย้งกันอยู่มาก ดังนั้น
บางประเทศอาเซียนจึงมีความวิตกกังวลว่า หลังจากปัญหากัมพูชา
ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยผูกมัดอาเซียนให้มารวมกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากที่สุด
ได้รับการแก้ไขไปแล้ว (เพราะมีผลประโยชน์ด้านอุดมการณ์และภูมิรัฐศาสตร์ร่วมกัน)
แต่หลังสิ้นสุดปัญหากัมพูชา อาเซียนจะสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นเช่นเดิมได้หรือไม่
ด้วยประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน(ในยุคสงครามเย็น) ต่างตระหนักดีในข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ว่า
แม้การสิ้นสุดยุคสงครามเย็น
หมายถึงการสิ้นสุดสงครามและความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างสองค่
ายเศรษฐกิจ- การเมือง แต่ความขัดแย้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจปรากฏในยุคสงครามเย็น
ก็ได้ถูกทดแทนโดยความขัดแย้งและสงครามที่มีอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ทางศาสนาและชาติพันธุ์
เข้ามาแทนที่ ซึ่งความวิตกกังวลอันนี้ สมาชิกอาเซียนบางประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซีย
อินโดนีเซีย และบรูไน มีความห่วงกังวลมาก
เพราะถือว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาเซียนจะมีผลต่อความอยู่รอด
และความมั่นคงของตนเป็นอย่างมาก เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่อาเซียนจำเป็นต้องพิจารณาอย่างจริงจังว่า
หลังจากปัญหากัมพูชาแล้วอาเซียนจะเดินไปในทิศทางใด (กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง
26 มีนาคม พ.ศ. 2533)

บทที่ 3

กำเนิดของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน

นายปรีดี พนมยงค์ (รัฐบุรุษอาวุโสอดีตผู้สำเร็จราชการในรัชกาลที่ 8 และอดีตนายกรัฐมนตรีไทย)

เป็นคนไทยคนแรกผู้เป็นต้นคิดเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่บรรดาประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ควรร่วมมือกันก่อตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคหลังญี่ปุ่นยอมแพ้ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและประเทศเหล่านี้ได้เป็นประเทศเอกราชแล้ว

ภายหลังญี่ปุ่นยอมแพ้ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

รัฐบาลนายปรีดีพนมยงค์ ได้ก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์

ซึ่งต่อมาสมาคมดังกล่าวถูกยุบเลิกโดยปริยายหลังการรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2490 มีผลทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับมามีอำนาจอีกครั้ง

เกี่ยวกับความเป็นมาของสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์

นายปรีดีฯ ได้สรุปภูมิหลังประวัติของสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

“คำกล่าวหาต่างๆ

ของบรรดาปรปักษ์ทางการเมืองของข้าพเจ้าขัดแย้งกันเองเมื่อพูดถึงองค์การนี้ บ้างก็ว่า

องค์การนี้เป็นสันนิบาติของคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคาเนย์ บ้างก็นำเอาองค์การนี้มาปะปนกับ

“มหาอาณาจักรไทย” ที่จอมพลพิบูลฯ ริเริ่มดำเนินการ เพื่อรวบรวมคนเชื้อชาติไทย “ไทย” ที่อยู่ในจีน

อินเดีย และในเอเชียอาคาเนย์ ทั้งนี้เพื่อก่อตั้งมหาอาณาจักรไทยภายใต้เผด็จการของจอมพลพิบูลฯ

ผู้สื่อข่าวต่างประเทศบางคน

ซึ่งประจำอยู่ในสยามหลังจากข้าพเจ้าเดินทางออกจากบ้านเกิดเมืองนอนและเชื่อตามคำบอกเล่านี้

ก็ได้เลยเถิดไปกันใหญ่ โดยการอ้างข้าพเจ้ามาแทนที่จอมพลพิบูลฯ ในการฝันเฟื่องเรื่องนี้ เช่น

กรณีผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำกรุงเทพฯ

เนื่องจากเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับลักษณะขององค์การที่ยุบเลิกไปแล้วนี้

และเกิดความสับสนระหว่างองค์กรของเรากับสมาคมใหม่ ซึ่งเพิ่งก่อตั้งระหว่างประเทศไทย สิงคโปร์

มาเลเซีย อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ตามชื่อที่เรียกกันว่า “สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

เรียกสั้นๆ ว่า “อาเซียน” นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า

น่าจะเป็นประโยชน์อยู่บ้างที่จะเล่าประวัติของสมาคมของเราพอสังเขป

(สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์)

ขอให้นึกถึงว่า ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

ประเทศสยามเป็นประเทศเดียวในบรรดาประเทศในเอเชียอาคาเนย์ที่เป็นเอกราชและเป็นสมาชิกดั้งเดิ

มของสันนิบาตชาติ ซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ขณะนั้น เวียดนามเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่า มลายู และสิงคโปร์เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ อินโดนีเซียเป็นเมืองขึ้นของเนเธอร์แลนด์ ส่วนฟิลิปปินส์เป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกา

ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งในประเทศเหล่านี้ ซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองและอุดมการณ์ต่างกัน ก็ได้ลี้ภัยหลบซ่อนเข้ามาอยู่ในสยาม ในบรรดาผู้ลี้ภัยเหล่านี้ เหงียนไอก๊อก (โฮจิมินห์ Ho Chi Minh) เป็นผู้หนึ่งที่เข้ามาเป็นครั้งคราว ชื่อของเขามีความหมายว่า “เหงียนผู้รักชาติ” เขาเป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ของเวียดนาม โดยใช้นามแฝงหลายชื่อก่อนใช้ชื่อ “โฮจิมินห์” ในที่สุด เขาได้ลี้ภัยเข้ามาสยาม 2 ครั้ง และพำนักอยู่ระยะหนึ่งโดยใช้ชื่ออีกหลายชื่อ

ข้าพเจ้ามีความเห็นใจผู้รักชาติลี้ภัยทุกคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก โดยไม่แบ่งแยกอุดมการณ์ เพราะแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทางของตน

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้ยึดครองทั่วเอเชียอาคาเนย์ ญี่ปุ่นหวังที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในประเทศอาณานิคมเหล่านี้ จึงได้ช่วยบรรดาผู้รักชาติจัดตั้งรัฐบาลที่ตนเองเรียกว่า “รัฐบาลเอกราช” เช่นรัฐบาลเอกราชพม่า ภายใต้การนำของประธานาธิบดีบามอ รัฐบาลเอกราชอินโดนีเซีย นำโดยซูการ์โน รัฐบาลเอกราชฟิลิปปินส์ นำโดยลอเรล ต่อจากนั้น ญี่ปุ่นก็ได้สนับสนุนจักรพรรดิเวียดนาม กษัตริย์กัมพูชาและกษัตริย์ลาว เพื่อประกาศอิสรภาพ

ผู้รักชาติส่วนใหญ่รู้ดีว่าการกระทำของญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนเจ้าอาณานิคมเก่าไปเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่ โดยมีญี่ปุ่นเป็นนาย เพราะทุกประเทศที่ถือว่าเพิ่งได้รับเอกราชใหม่

จะต้องเข้าไปเป็นอาณานิคมแบบใหม่ของญี่ปุ่น ซึ่งรู้จักกันในนาม “การร่วมวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพา” ได้มีการตั้งกระทรวง “กิจการมหาเอเชียบูรพา” ขึ้นเป็นกระทรวงใหม่ของญี่ปุ่น เพื่อรับผิดชอบกิจการที่เกี่ยวกับประเทศเหล่านี้ รวมทั้งประเทศที่อยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น และรัฐหุ่นเชิดแมนจูกัว รัฐวังจิงไวของจีนและรัฐสยาม

ส่วนสถานเอกอัครราชทูตของประเทศที่มีเอกราชแท้จริงนั้น จะมีสัมพันธ์ทางการทูตกันตามปกติ

จอมพล พิบูลฯ

ได้สั่งการให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวประท้วงรัฐบาลญี่ปุ่นต่อการปฏิบัติที่ประหลาดนี้ ซึ่งเป็นการลดสถานภาพของสถานเอกอัครราชทูตไทย

ซึ่งเมื่อก่อนมีสภาพการเช่นเดียวกับสถานเอกอัครราชทูตยุโรปอื่นๆ

ที่ยังมีสัมพันธภาพทางการทูตกับญี่ปุ่น

นายพลโตโจ

นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น(หลังญี่ปุ่นยอมแพ้ได้ถูกศาลฝ่ายสัมพันธมิตรตัดสินประหารชีวิตในข้อหาอาชญากรสงคราม) ได้อธิบายให้เอกอัครราชทูตของรัฐบาลไทยในขณะนั้นฟังว่า

“เนื่องจากหน้าตาเหมือนกับคนญี่ปุ่น จนไม่สามารถแยกได้ว่าคนใดเป็นคนญี่ปุ่น คนใดเป็นคนไทย ดังนั้นคนทั้งสองชาติจึงเป็นพี่น้องกัน ถ้า”น้อง” ปรารถนาจะพูดกับพี่

ก็ไม่จำเป็นต้องมีระเบียบพิธีการทูต เพียงแต่ไปพบ “พี่” เมื่อไหร่ก็ได้

และแทนที่จะเข้าทางประตูหน้าบ้าน “น้อง” ก็อาจเข้าทางหลังบ้านได้ ด้วยเหตุนี้

จึงเป็นการดีสำหรับสถานเอกอัครราชทูตไทยและประเทศอื่นที่ร่วมวงไพบูลย์กับญี่ปุ่นที่จะมีสัมพันธภาพโดยตรงกับรัฐมนตรีกิจการมหาเอเชียบูรพา

โดยปล่อยให้กระทรวงการต่างประเทศทำหน้าที่ติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตของประเทศที่มิได้เป็นพี่น้องกับญี่ปุ่นและไทย”

ส่วนผู้รักชาติคนอื่นๆ

ในประเทศเอเชียอาคาเนย์ที่พำนักอยู่ในสยามนั้น มีจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมต่อต้านญี่ปุ่น พวกเขาได้รับความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการทำสงครามพลพรรคและบางคนได้รับความรู้จากนายทหารอเมริกาและอังกฤษเอง ซึ่งในเวลานั้นถือว่าชัยชนะต่อญี่ปุ่นเป็นเป้าหมายที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม หลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว นักล่าอาณานิคมชาวตะวันตกกลุ่มเก่าก็มายึดเอาอาณานิคมเดิมของตน แต่พวกเขาก็ต้องเผชิญกับการต่อต้านของผู้รักชาติในประเทศนั้นๆ ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งก็ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อขอความช่วยเหลือจากเรา

จากการที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รักชาติเหล่านี้ เราได้ลงความเห็นกันว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ ทุกประเทศในเอเชียอาคาเนย์จะได้รับเอกราช อันเป็นผลมาจากความพยายามของพวกเขาเอง แต่ไทยจะต้องเผชิญหน้ากับยักษ์ใหญ่สองประเทศได้แก่จีนคณะชาติ ซึ่งโดดเด่นขึ้นมาหลังชัยชนะต่อญี่ปุ่น อีกประเทศหนึ่งคืออินเดีย ซึ่งได้เอกราชจากอังกฤษ ฉะนั้น หากพวกเราแต่ละประเทศ ต่างคนต่างอยู่ภายหลังทุกประเทศในภูมิภาคนี้ได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะป้องกันตนเองในกรณีที่ยักษ์ใหญ่สองประเทศรุกรานเรา(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ด้วยเหตุนี้ เราจึงก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์ขึ้นมา
เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ องค์การนี้มิได้เป็นสหภาพ
เนื่องจากแต่ละประเทศมีอิสระทั้งในกิจการภายในและกิจการต่างประเทศของตนอย่างสมบูรณ์
องค์การนี้เป็นเพียง “ความเข้าใจกันอย่างฉันมิตร” ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเท่านั้น
เพื่อที่จะทำให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ยอมรับสมาคมดังกล่าว
จึงจำเป็นต้องเริ่มก่อตั้งสมาคมให้เป็นองค์การของประชาชน
เนื่องจากประเทศสยามนั้นตั้งอยู่ในใจกลางภูมิภาคนี้ ข้าพเจ้าจึงรับที่จะให้กรุงเทพฯ
เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางแห่งแรกขององค์การด้วยการให้สร้างที่ทำการและจัดสรรเงินช่วยเหลือตามความจำเป็น (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

ผู้รักชาติในประเทศเอเชียอาคาเนย์จำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมสมาคมนี้ นักล่าอาณานิคมรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่า
เป็นผู้นำเหล่าขบถในการต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมและเป็นศูนย์กลางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ รัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อเอาใจบรรดานักล่าอาณานิคม ได้ยุบสมาคมดังกล่าวและแยกสลายบรรดาสมาชิก

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์มิได้เป็นสันนิบาติคอมมิวนิสต์ เพราะสมาชิกประกอบด้วยผู้รักชาติทุกแนวทาง รวมทั้งเจ้าเพชรราช อดีตมหาอุปราชลาว จากการสนทนากับเจ้าเพชรราชเกี่ยวกับผู้รักชาติบางคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พระองค์ได้ตอบด้วยการตั้งคำถามว่า

“คนที่กำลังจะจมน้ำตายนั้น จะมีเวลาพอหรือที่จะดูว่า มือที่ยื่นมาช่วยนั้นสีขาวหรือสีแดง?”

(ปรีดี พนมยงค์ “ชีวิตผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน “แปลโดย จำนง ภควรวุฒิและพรทิพย์ โตใหญ่ หน้า 84 – 90 สำนักพิมพ์เทียนวรรณ พ.ศ. 2529)

ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเกี่ยวกับนายปรีดี

พนมยงค์เป็นคนไทยคนแรกที่เป็นต้นคิดเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ควรร่วมมือกันจัดตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เพื่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ได้รับการยอมรับและยืนยันโดยตรงจาก ดร. ถนัด คอมันตร์ (อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกว่า 12 ปีในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์

ธนะรัชต์และสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร) ดังปรากฏในข้อความต่อไปนี้

“ผู้บรรยายขอย้ำว่า

วัตถุประสงค์ที่เราต้องการก็คือ

เราต้องการจะให้ความแบ่งแยกกันในหมู่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้หมดสิ้นไป

และให้เป็นกอบเป็นกำขึ้นมา ข้อคิดอันนี้ผู้บรรยายได้มาจากหลายฝ่าย ฝ่ายที่สำคัญที่สุดคือ ท่านปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นท่านแรกที่ได้ให้ความคิดเห็นว่า หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศต่างๆ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้น่าจะรวมตัวกัน ตอนนั้นท่านมุ่งไปทางอินโดจีน

ซึ่งถ้าฝรั่งเศสถอนตัวออกไป ก็จะเกิดช่องว่าง (vacuum)

เพราะฉะนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเก่าแก่ ซึ่งไม่เคยตกเป็นทาสของใคร

ก็น่าจะเป็นผู้ริเริ่มในการรวมประเทศต่างๆ ไม่ใช่รวมภายใต้การบงการของประเทศไทย

แต่รวมในฐานะเป็นหุ้นส่วน(Partner) เป็นผู้ที่มีประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียเท่าเทียมกัน (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

ท่านปรีดีเป็นบุคคลแรกที่เสนอความคิดนี้

และความคิดนี้ก็มีผู้นำไปเขียนในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ในขณะนั้นผู้บรรยายอยู่อเมริกา แล้วกลับมาเมืองไทย แล้วก็ถูกส่งไปเป็นอุปทูตที่อินเดีย

ก็เลยเขียนบทความไปลงบางกอกโพสต์เหมือนกัน โดยเขียนสนับสนุนว่า

ถึงเวลาแล้วที่ประเทศในภูมิภาคนี้จะต้องร่วมมือกันและหาทางปรึกษากัน

หาทางที่จะปรองดองกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเรา ถ้าเราไม่รักษาผลประโยชน์ของเรา

ก็อาจจะมีผู้อื่นเข้ามาช่วยรักษาผลประโยชน์ของเรา

คือช่วยกอบโกยผลประโยชน์ของเราไปเป็นของเขา เพราะฉะนั้นเราควรที่จะป้องกันเอาไว้

ไม่ให้ใครคนอื่นเข้ามาสอดแทรกหรือยื้อแย่งเอาผลประโยชน์ของเราไป

ท่านปรีดีเป็นบุคคลแรกที่ออกความคิดเห็นว่าควรจะมีการร่วมมือส่วนภูมิภาคในอาณาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

"เราจะเห็นได้ว่าในโลกปัจจุบัน ทั้งๆ

ที่มีประโยชน์ที่อ้างเป็นประชาธิปไตยหรือเคารพสิทธิมนุษยชน แต่ในใจจริงของประเทศต่างๆ นี้

โดยเฉพาะประเทศใหญ่ๆ

ล้วนแล้วแต่มีความต้องการที่จะส่งเสริมแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติของตนเป็นใหญ่

ผลประโยชน์ของชาติอื่นๆ เขาไม่สนใจและเขาพยายามที่จะเอารัดเอาเปรียบให้มาก

โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ และในอนาคตที่จะถึง อาจจะเป็นระยะเวลาที่ลำบากมากสำหรับประเทศเล็กๆ โดยเฉพาะประเทศที่ไม่รวมกัน แต่เมื่อรวมกันแล้ว อย่างน้อยก็ดีกว่าเดิม ข้อคิดอันนี้ก็เป็นความจริง ตลอด 20 ปี ที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่า ความต้องการของเราที่จะรวมกันเพื่อให้เป็นกอบเป็นกำขึ้น ได้ประโยชน์ตามที่เรามุ่งหวัง นี่เป็นจุดหมายแท้จริง ไม่ว่าใครจะเดาว่าอย่างไรก็ตาม (ถนัด คอมันตร์ คำบรรยายเรื่อง ริเริ่มก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ในนโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง, ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (บรรณาธิการ) โครงการดิเรก ชัยนาม เมโมเรียล เล็คเชอร์ ซีรีส์ พ.ศ. 2533 หน้า 103 – 124)

รัฐมนตรีต่างประเทศถนัด คอมันตร์ ได้มีความเห็นว่าความอ่อนแอขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งทำให้ไทยตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคเพื่อความมั่นคงและอยู่รอดของประเทศไทย ในเมื่อองค์การ สปอ. หรือซีโต้ ถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์จีน ขนานนามว่าเป็นเสือกระดาษ ไม่เป็นที่ยำเกรงต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ การก่อตั้งสมาคมอาเซียนจึงเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นต่อความอยู่รอดของทุกประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม นายถนัด คอมันตร์ ยังมีความเห็นว่า “การที่จะก่อตั้งองค์การร่วมมือส่วนภูมิภาคที่มีความหมาย ที่มีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ก็ทำได้ยาก เพราะสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในครั้งแรกที่ไทยร่วมกับบางประเทศในภูมิภาคเอเชียต

ะวันออกเฉียงใต้ เพื่อก่อตั้งองค์การร่วมมือส่วนภูมิภาค ก็มีแต่เพียงมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย

ประเทศอื่นที่ชวนให้เข้าร่วมก็ตอบปฏิเสธไม่เข้าร่วม ขณะนั้นสิ่งที่สร้างขึ้นมา คือสมาคมอาสา (ASA)

Association of Southeast Asia และเมื่อสร้างสมาคมอาสาได้เพียงไม่ถึง 2 ปี ก็เกิดวิกฤต คือ

ฝ่ายอังกฤษได้โอนดินแดนซึ่งอังกฤษเคยเป็นเจ้าของ คือบอร์เนียวเหนือ

ซาราวัคและบรูไนให้แก่มาเลเซีย

เมื่อฟิลิปปินส์ทราบข่าวก็ได้ร่วมมือกับอินโดนีเซียคัดค้านไม่ยอมให้บอร์เนียวเหนือ(หรือเกาะซาบาห์)

ไปอยู่ใต้อธิปไตยของมาเลเซีย

ก็เกิดวิกฤตการณ์เหมือนกับจะเกิดสงครามขึ้นระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์

เมื่อเกิดเรื่องเช่นนี้ สมาคมอาสาก็เป็นอัมพาตไป ไม่สามารถจะดำเนินการได้ ทำให้เห็นว่า

การก่อตั้งองค์การส่วนภูมิภาคล้มเหลว

แต่ไทยก็มีบทบาทที่ช่วยทำให้ความล้มเหลวกลายเป็นผลดีสำหรับอนาคต

คือไทยได้ทำหน้าที่เป็นคนกลาง พยายามหาทางให้ทุกฝ่ายปรองดองกันได้ ใช้เวลาราวปีเศษ

ช่วยบรรเทาสิ่งร้อนให้เป็นเย็น แก้ไขไม่ให้เกิดสงครามระหว่างมาเลเซีย

อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นผลสำเร็จ.....

ในการพบปะปรึกษาหารือเพื่อก่อตั้งความร่วมมือส่วนภูมิภาคขึ้นม

าอีกครั้ง ก็มีไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย

ทางสิงคโปร์ซึ่งได้ข่าวก็ส่งนายราชารัตนัมมาพบและขอให้เชิญสิงคโปร์เข้าร่วมด้วย

ก็มีการพบปะกันที่กรุงเทพฯ แล้วไปบางแสน ใช้เวลาประมาณ 4 – 5 วัน

ไทยได้เตรียมเอกสารไว้ใช้เป็นมูลฐานสำหรับการเจรจา ผู้ที่ได้ช่วยยกร่างคนสำคัญคือ ดร. สมปอง

สุจริตกุล แล้วนำร่างนี้ไปพิจารณากันที่บางแสนประชุมกันบ้าง เล่นกอล์ฟกันบ้าง และกินเลี้ยงกันบ้าง จนในที่สุดสามารถตกลงกันได้ ก็เกิดสิ่งที่ต้องการก็คือ สมาคมอาเซียน

ในตอนแรกไม่รู้จะเรียกชื่ออย่างไร ในที่สุดอินโดนีเซียซึ่งเก่งในเรื่องคิดชื่อ เป็นผู้เสนอให้ใช้อาเซียน เพราะมีชื่อใกล้เคียงกับอาสา และสมาคมอาเซียนก็จะได้รับช่วงต่อจากอาสา

ก็ตกลงให้ใช้ชื่อสมาคมอาเซียน" (เพิ่งอ้าง หน้า 103 – 124)

ส่วนเหตุผลทำไมสมาคมอาเซียนจึงมิใช่องค์การความร่วมมือทางการทหาร นายถนัด คอมันตร์ ได้ให้เหตุผล ดังนี้

"สิ่งที่เราตกลงคัดออกในเรื่องความร่วมมือกันคือ

การทหารเพราะเราไม่มีทักษะทางทหาร เพราะฉะนั้นเราก็จะร่วมมือกันในเรื่องที่เรามีทักษะ ได้แก่ เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องการค้า เรื่องวัฒนธรรมต่างๆ คือเอาทุกสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องทหาร

เราจะพยายามร่วมมือกัน แต่ก็ไม่ใช่ว่าเราจะไม่พูดถึงเรื่องความมั่นคงหรือเรื่องทหาร พูดกันได้ แต่องค์การนี้ไม่ใช่องค์การทางการทหาร การต่อสู้ก็จะต่อสู้ด้วยวิธีการอื่น ไม่ใช่ใช้กำลังทหาร เพราะเราไม่มีกำลังทางทหารพอ แม้จะมี 6 ประเทศ หรือ 5 ประเทศสมาชิกตอนเริ่มก่อตั้ง รวมกันแล้วก็ยังไม่มีทักษะทางทหารเท่าเวียดนาม

จึงไม่มีประโยชน์ที่จะพูดถึงสิ่งที่เราไม่สามารถจะทำได้" (อ้างแล้วหน้า 120)

ในช่วงท้ายของคำบรรยาย นายถนัดฯ รัฐมนตรีต่างประเทศไทย ผู้ซึ่งได้รับการยอมรับจากรัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และสิงคโปร์(4 ประเทศผู้ร่วมกับไทยก่อตั้งสมาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญโดยตรงผลักดันให้การก่อตั้งสมาคมอาเซียนสัมฤทธิ์ผลในทางเป็นจริง ได้สรุปการบรรยายเรื่องการริเริ่มก่อตั้งสมาคมอาเซียน ดังต่อไปนี้

"อนาคตของประเทศไทยในการที่จะสร้างความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อประเทศชาติ ทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า สังคมและวัฒนธรรมจะเป็นอย่างไร ก็ตอบได้อย่างสั้นๆ ง่ายๆ ว่า ประเทศไทยจะเป็นอย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ปัญหา ประเทศไทยเราไม่ใช่เป็นประเทศใหญ่อย่างที่เคยมีการกล่าวอ้างว่า ประเทศไทยใหญ่โตเหลือเกิน เป็นมหาประเทศ ไม่ใช่เช่นนั้นเลย ประเทศไทยไม่ใช่ big power หรือ medium power ด้วยซ้ำไป แต่เป็น small power เป็นประเทศเล็กๆ ประเทศหนึ่ง ทักษะในด้านต่างๆ ก็ไม่มากมาย ทางด้านทหารก็เกือบจะเรียกได้ว่า ไม่มีทักษะ ถ้าจะไปเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในด้านเศรษฐกิจก็เรียกว่า หย่อนหรือด้อย จึงถูกเรียกว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา เราต้องประมาณตัวเราด้วย อย่าพยายามทำตัวเหมือนกบที่พยายามพองตัวขึ้นมา เพราะฉะนั้นต้องอยู่กับความจริง(realistic) มองดูตัวเราอย่างที่แบบไทยๆ กล่าวว่า "ตักน้ำใส่กะโหลกชะโงกดูเงาตัวเอง" ถ้าทำได้อย่างนี้ เราก็สามารถดำเนินนโยบายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ หรือรู้จักประมาณตัว นี่เป็นภาษิตทางศาสนาพุทธของเรา ซึ่งเรายึดถือเป็นศีลธรรมที่เราน่าจะรักษาเอาไว้ นี่ก็หมายความว่า เรายังต้องการที่จะมีพรรคพวกต้องเข้าไปร่วมกลุ่มกับประเทศอื่น เราอยู่โดยลำพังได้ แต่มีอันตรายมาก โดยเฉพาะในอนาคตที่มองเห็นได้ก็คือ เวทีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเวทีที่มีการแก่งแย่งชิงดีแข่งขันกันมาก อยู่ตัวคนเดียวก็อันตรายเหลือเกิน อย่างน้อยถ้ามีพรรคพวกมีกลุ่มของเราก็ยังช่วยกันได้ คือ อย่างน้อยก็ช่วยกันร้องส่งเสียง สามารถโวยวายได้

ซึ่งก็ได้แสดงมาแล้วและเป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องที่เรายืนหยัดต่อต้านฝ่ายเวียดนาม
ซึ่งขู่เข็ญคำรามเราอย่างหนัก จนกระทั่งบางคนแทบจะเสียสติไปเลย

เพราะฉะนั้น การร่วมมือส่วนภูมิภาคเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเหลือล้ำ
สำหรับประเทศไทยเราอยู่คนเดียวไม่ได้ เราต้องพึงพาอาศัยกันและกัน
แต่เราก็ไม่ได้ไปพึ่งพาอาศัยเขาในฐานะผู้ที่ต่ำต้อยกว่าเขา แต่เข้าไปร่วมมือกันในฐานะเป็นหุ้นส่วน
(partner) เป็นผู้ที่อยู่ในส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน ซึ่งผู้บรรยายเห็นว่า เป็นแนวทางที่ควรดำเนิน
และโดยเฉพาะสิ่งสำคัญก็คือว่า โดยที่เรารู้ว่ามหาประเทศหรือประเทศใหญ่ๆ นั้น
มีการแข่งขันแก่งแย่งชิงดีกัน เราก็อย่าเข้าไปอยู่ในอ้อมแขนของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
และปฏิบัติตามนโยบายที่เรียกว่า equidistance พยายามรักษาตัว
อย่าเอนเอียงเข้าไปให้เขากอดรัดจนหายใจไม่ออก
อันนี้เป็นนโยบายที่ผู้บรรยายได้ใช้ตลอดมาในระหว่างที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการต่างประเทศของ
ประเทศไทย” (อ้างแล้วหน้า 123 – 124)

จากข้อเขียนของนายปรีดี
พนมยงค์ที่ได้ให้เหตุผลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่ประเทศไทยและมิตรปร
ะเทศในภูมิภาคเอเชียอาคาเนย์ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)
เพื่อความสามัคคีและการมีอำนาจต่อรองร่วมกัน
ควรร่วมมือกันก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์หลังญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองแล้วและปร
ะเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เป็นเอกราชแล้ว (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น)

เป็นที่วิเคราะห์ได้ว่า ความคิดของนายปรีดี

พนมยงค์เกี่ยวกับการก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์

เป็นความคิดที่มาจากการมองการณ์ไกล และการคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจของทั้งค่ายโลก

เสรีและค่ายคอมมิวนิสต์

การแผ่อิทธิพลของอำนาจครอบงำของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคที่ได้เข้ามาแก่งแย่งช่วงชิ

งความได้เปรียบเหนือมหาอำนาจอื่นๆ

เพื่อครองความเป็นใหญ่มีอำนาจนำแต่ผู้เดียวในระดับภูมิภาค(regional hegemon)

ดังกรณีอำนาจนำของสหรัฐฯ ที่มีเหนือคู่แข่งอื่นๆ ตลอด 45

ปีของยุคสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534)

การคาดการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉีย

งใต้หลังญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองและหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองของนายปรีดีฯ

ยังคาดการณ์ว่าจะเกิดสุญญากาศทางอำนาจ (power vacuum) ในภูมิภาคนี้

เป็นการเปิดโอกาสให้อิทธิพลครอบงำของมหาอำนาจของทั้งสองค่ายเข้ามากำกับ

ชี้นำและสร้างความแตกแยกในหมู่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นผลทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวัน

ออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ไร้เสถียรภาพ สันติภาพและความมั่นคงมากที่สุดในโลกยุคสงครามเย็น

(ดังเช่น สงครามในลาว กัมพูชา และเวียดนาม)

ตลอดจนยังเป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับการกลับมาของอิทธิพลอุดมการณ์ชาตินิยม

ต่อนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (ดังเช่นอิทธิพลของการประชุมของกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกา

ที่เมืองบันดุงประเทศอินโดนีเซียเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2498)

เป็นการประชุมเพื่อหวังให้เกิดการรวมตัวร่วมกันอย่างหลวมๆ อย่างไม่มีข้อบังคับหรือข้อผูกมัดใดๆ

กับประเทศที่เข้าร่วมประชุม (โปรดดูรายละเอียดในสุรพงษ์ ชัยนาม:

นโยบายต่างประเทศไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็น หน้า 175 – 195)

ซึ่งความคิดของประธานาธิบดีซูการ์โนของอินโดนีเซีย

เรื่องการก่อตั้งองค์การเพื่อความร่วมมือของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาของทวีปเอเชียแ

ละแอฟริกา

เพื่อร่วมมือกันปกป้องผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาและการมีอำนาจต่อรองร่ว

มกันบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

เป็นความคิดและนโยบายที่เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2488)

ในขณะที่ความคิดของนายปรีดี

พนมยงค์เรื่องการก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคาเนย์มีก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง

ที่เกิดขึ้นในยุโรปเป็นแห่งแรก พ.ศ. 2482 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

สรุปได้ว่าการก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์

เป็นผลงานที่มาจากวิสัยทัศน์หรือการมีสายตาอันกว้างไกลของนายปรีดี พนมยงค์

รัฐบุรุษอาวุโสและอดีตนายกรัฐมนตรีไทย

เป็นความคิดที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยบริบทและปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อ

ระบบถ่วงดุลอำนาจและสันติภาพเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศต่างๆ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่นายถนัด คอมันตร์ อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศไทยเป็นเวลากว่า 10 ปี ก็ได้บรรยายยอมรับอิทธิพลของความคิดของนายปรีดีฯ

ต่อตนเกี่ยวกับการก่อตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค ซึ่งต่อมา นายถนัด คอมันตร์ ก็ได้มีบทบาทโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับไว้วางใจจากบรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ให้เป็นผู้ชี้นำผลักดันให้เกิดสมาคมอาเซียนในทางเป็นจริงขึ้นมาได้ (พ.ศ. 2510) ภายใต้เอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญมีชื่อว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ สิงหาคม พ.ศ. 2510 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

การประชุมระดับรัฐมนตรี เพื่อก่อตั้งสมาคมอาเซียน (ASEAN) ได้มีขึ้นที่บางแสนและกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 5 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีนายถนัด คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไทยในฐานะเป็นประเทศเจ้าภาพทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุมร่วมกับนายอาดัม มาลิค รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ตุนอับดุลราซัค รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย นายนาร์ซิสโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฟิลิปปินส์ นายราชารัตนัม

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสิงคโปร์

หลังเสร็จสิ้นการประชุมระดับรัฐมนตรีเพื่อก่อตั้งสมาคมอาเซียน นายถนัด คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้จัดทำรายงานผลการประชุมให้นายกรัฐมนตรีทราบ สรุปสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

<u>ภูมิหลังและอุปสรรคในการก่อตั้งสมาคมอาเซียน</u>

-

ประเทศไทยได้พยายามส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มระหว่างประเทศที่ใกล้ชิดกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว อาทิ เช่น การก่อตั้งสมาคมอาสา เมื่อพ.ศ. 2504 แต่สมาคมอาสาก็ต้องซบเซาไป

เพราะถูกอินโดนีเซียเผชิญหน้าระหว่าง พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2509

และฟิลิปปินส์ได้ตัดความสัมพันธ์กับมาเลเซีย

จนไทยต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยสมานรอยร้าวระหว่างฟิลิปปินส์กับมาเลเซีย

เพื่อให้สมาคมอาสายังคงมีชีวิตอยู่ต่อไป

พร้อมกับได้ช่วยหาทางให้อินโดนีเซียยุติการเผชิญหน้ากับมาเลเซีย

พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (PKI) ได้ถูกยุบลงไป

และฟิลิปปินส์ภายใต้ประธานาธิบดีมาร์คอสและอินโดนีเซียภายใต้การนำของนายพลซูฮาร์โต ก็ได้คืนดีกับมาเลเซียแล้ว

- เพื่อส่งเสริมเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนใต้ของภูมิภาคนี้

ประเทศไทยเล็งเห็นความจำเป็นในการชักจูงอินโดนีเซียให้เข้ามารวมกลุ่มความร่วมมือส่วนภูมิภาคกับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีแนวความคิดทางการเมืองใกล้เคียงกัน เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย

เพื่อมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถมีอิทธิพลและยุแหย่ให้เกิดการแตกแยกระหว่างประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในสมัยเผชิญหน้ากับมาเลเซียอีก

การเปลี่ยนแปลงในอินโดนีเซียหลังจากปราบปรามกบฏคอมมิวนิสต์เรียบร้อยแล้ว
ได้เปิดโอกาสให้ไทยกับอินโดนีเซียใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นและสามารถจูงใจให้อินโดนีเซีย
เห็นความจำเป็นในการร่วมมือส่วนภูมิภาค
จนผู้นำอินโดนีเซียปัจจุบันเห็นคล้อยตามและได้ตกลงกับไทยในหลักการที่จะชักช
วนให้ประเทศในเขตภูมิภาคนี้เข้ารวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน
เพื่อความเป็นปึกแผ่นและความก้าวหน้าของประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคนี้
- โดยเหตุที่ไทยมิได้เข้าร่วมในการรวมกลุ่มมาฟิลินโด(MAPHILINDO)
และอินโดนีเซียมิได้เป็นสมาชิกสมาคมอาสา(ASA)
จึงเป็นการชอบด้วยเหตุผลที่ไทยกับอินโดนีเซียจะได้ร่วมกันหารือเกี่ยวกับการก่อตั้
งสมาคมใหม่เพื่อแทนที่สมาคมเก่าโดยมีสมาชิกกว้างขวางขึ้น
แต่ยังอยู่ในวงจำกัดเฉพาะประเทศเล็กๆ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพลเมืองไม่มากจนเกินไป
และที่มีการพัฒนาในระดับใกล้เคียงกัน
เพื่อกันมิให้สมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดสามารถบงการองค์การนี้ตามอำเภอใจ
จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า อินเดีย
ปากีสถานและญี่ปุ่นอยู่นอกขอบข่ายของการเป็นสมาชิก เพราะเหตุผลดังกล่าว
ข้างต้น ส่วนประเทศเล็กๆ เช่นกัมพูชา พม่า และสิงคโปร์นั้น
เห็นควรชักชวนให้เข้าสมาคมด้วย โดยอินโดนีเซียได้ส่งผู้แทนพิเศษไปชักชวน

ถึงแม้ว่าพม่าและกัมพูชายังไม่พร้อมที่จะเข้าร่วม แต่พม่าก็เห็นด้วยในหลักการ
และกัมพูชาก็รับปากจะไม่ขัดขวาง

-

เมื่อได้ชักจูงประเทศที่เกี่ยวข้องจนตกลงกันได้ในหลักการที่จะก่อตั้งสมาคมความร่
วมมือส่วนภูมิภาค มีวัตถุประสงค์ตามที่ปรากฏในร่างปฏิญญาที่เสนอให้มาเลเซีย
ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ทราบแล้ว จึงได้ตกลงกำหนดการประชุมขึ้น ณ กรุงเทพฯ
ในต้นเดือนสิงหาคม ศกนี้ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้ตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
ฟิลิปปินส์ยังพยายามหยั่งเสียงประเทศที่เกี่ยวข้องดู
โดยเสนอให้ไปประชุมที่กัวลาลัมเปอร์ก่อน
หรือหลังการประชุมสมาคมอาสาในระดับรัฐมนตรี ทั้งๆ
ที่ทราบดีว่าอินโดนีเซียไม่ประสงค์จะมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสมาคมอาสา
และมาเลเซียก็มิได้แสดงความจำนงค์โดยเสนอจะให้มีการประชุมที่กัวลาลัมเปอร์
ปัญหาเรื่องการย้ายสถานที่การประชุมที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว จึงเป็นอันพับไป

- ต่อมาฟิลิปปินส์ได้พยายามสร้างอุปสรรคขึ้นมาอีก เพื่อให้เลื่อนการประชุมออกไป
โดยอ้างเหตุผลว่านายคลิฟฟอร์ด (Clark Clifford) และนายพลเทลอร์ (General
Maxwell Taylor) ผู้แทนพิเศษของประธานาธิบดีจอห์นสันจะมาเยือนกรุงมะนิลา
ในวันที่ 2 – 3 สิงหาคม พ.ศ. 2510 เพื่อหารือกับประธานาธิบดีมาร์คอส
นายรามอส รัฐมนตรีต่างประเทศจึงจำต้องอยู่ด้วย
แต่ต่อมาอุปสรรคนี้ก็อันตรธานไปอีกเช่นเดียวกัน

เพราะปรากฏว่านายคลิฟฟอร์ดและนายพลเทเลอร์เปลี่ยนหมายกำหนดการเดินท
างไม่แวะกรุงมนิลา ถึงแม้ความจริงในที่สุดต้องแวะที่ฐานทัพอากาศคลาคฟิลด์
เพราะเครื่องบินขัดข้องก็ตาม

- นอกจากนั้น

ฟิลิปปินส์ก็ยังได้ให้สัมภาษณ์ทำนองว่าอินโดนีเซียจะตั้งสมาคมพันธมิตรทางทหา
รซึ่งฟิลิปปินส์ก็ไม่พร้อมที่จะเข้าร่วม
ซ้ำยังเสนอปฏิญญาใหม่โดยตัดข้อความเกี่ยวกับฐานทัพต่างชาติออกเสีย
ซึ่งอินโดนีเซียเห็นว่ามีความสำคัญมาก จนทำให้อินโดนีเซียท้อใจ
และไม่แน่ใจว่าจะเข้าร่วมสมาคมอาเซียนได้หรือไม่
เพราะตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วในหลักการ
แต่ก็มาเปลี่ยนใจแก้ไขร่างกันในนาทีสุดท้ายเช่นนี้ ดร.มาลิค
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย จึงได้ส่งนายอันวาร์ ซานี
อธิบดีกรมการเมืองกับนายลูบิส
เลขานุการรัฐมนตรีต่างประเทศมาหารือที่กรุงเทพฯ เพียง 5 วัน
ก่อนถึงกำหนดการประชุมโดยแจ้งบัญชามาจากนายพลซูฮาร์โตว่า
ถ้าประเทศสมาชิกยังไม่พร้อมที่จะเข้าร่วมสมาคม
เพราะตกลงกันยังไม่ได้ในหลักการใหญ่ ก็จะไม่อนุญาตให้ ดร. มาลิค
มาร่วมประชุมด้วย
กระทรวงการต่างประเทศจึงต้องชี้แจงและมีหนังสือยืนยันไปยัง ดร. มาลิคว่า

ในหลักการสำคัญๆ เชื่อว่าจะตกลงกันได้แน่ เพียงแต่ถ้อยคำอาจต้องแก้ไขบ้าง ซึ่งมั่นใจว่าเมื่อรัฐมนตรีทั้ง 5 ประเทศ ได้มานั่งโต๊ะร่วมกันแล้ว จะหารือตกลงกันเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายได้ เพราะอย่างน้อยก็มี 4 ประเทศซึ่งพร้อมที่จะรวมกลุ่ม และขณะนี้เป็นโอกาสเหมาะไม่ควรรั้งรอต่อไป นายลูบิสได้นำหนังสือนี้กลับไปให้ดร.มาลิค พร้อมกับไปชี้แจงเหตุผลประกอบโดยนายซานียังรอข่าวคืบหน้าอยู่ที่กรุงเทพฯ วันรุ่งขึ้นไทยจึงได้รับคำยืนยันว่านายพลซูฮาร์โตเห็นชอบด้วยและอนุมัติให้ ดร. มาลิคมาร่วมประชุมที่กรุงเทพฯ ตามวันเวลาที่กำหนดไว้เดิมคือวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2510

- ส่วนนายรามอส รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์นั้น ได้แสดงความจำนงที่จะขอหารือกับฝ่ายไทยเป็นทางการก่อน เพราะมีปัญหาเรื่องฐานทัพอเมริกันในฟิลิปปินส์ จึงกำหนดมาถึงกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2510 นายราชารัตนัม รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์และตุนอับดุล ราซัค รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย ต่างเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 3 และ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ตามลำดับ การประชุมทั้งภายในที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่เป็นการประชุมลับและเปิดเผย ก็ได้ดำเนินไปตามแผน และวาระที่ได้กำหนดไว้ทุกประการ

การประชุม

การประชุมได้เริ่มขึ้นในระหว่างหัวหน้าคณะโดยเฉพาะเป็นการลับภายในที่บ้านของรัฐบาล ณ แหลมแท่น บางแสน เมื่อบ่ายวันเสาร์ที่ 5 สิงหาคม พศ. 2510 โดยที่บรรยากาศแจ่มใสและเป็นกันเอง รัฐมนตรีของทั้ง 5 ประเทศที่เข้าร่วมประชุมจึงสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเปิดอกและด้วยความเข้าใจอันดีและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และเมื่อได้หารือจนเป็นที่ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญๆ และพบประเด็นที่เป็นปัญหาต้องขบคิดแล้ว จึงได้มอบหมายให้ผู้แทนในระดับเจ้าหน้าที่ร่วมกันพิจารณายกร่างตามแนวทางที่ประชุมหัวหน้าคณะได้กำหนดให้

1) การประชุมที่บางแสน

ได้ดำเนินต่อไปทั้งในระหว่างรับประทานอาหารค่ำภายในแต่ละคณะผู้แทนและระหว่างคณะผู้แทนด้วยกัน ซึ่งจับกลุ่มกัน 2 ประเทศบ้าง 3 ประเทศบ้าง หรือ 4 หรือ 5 ประเทศบ้าง แล้วแต่ประเด็นที่พิจารณา เจ้าหน้าที่ได้ประชุมกันต่อไปอีกในวันรุ่งขึ้นเพื่อพิจารณาร่างปฏิญญา และเมื่อประสบปัญหาที่ไม่อาจแก้ไขได้ตามลำพังก็ต้องหยุดพักการประชุมปล่อยให้ผู้แทนที่มีปัญหาติดต่อหารือกับหัวหน้าคณะของตน

จนพิจารณารุดหน้าไปถึงครึ่ง

จึงได้เลิกประชุมในตอนบ่ายวันอาทิตย์เพื่อเดินทางกลับกรุงเทพฯ

2) <u>การประชุมที่กรุงเทพฯ</u> มีขึ้นตลอดวันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2510

ในระดับเจ้าหน้าที่เพื่อพิจารณาร่างปฏิญญาจนเป็นที่เรียบร้อย

แล้วจึงได้ประชุมกันต่อไปในระดับต็มคณะ

ซึ่งในที่สุดได้มอบหมายให้คณะเจ้าหน้าที่ยกร่างคำแถลงของสมาคมด้วย

3) <u>การประชุมเพื่อประกาศการก่อตั้งสมาคมอาเซียน</u> ได้มีขึ้นในวันอังคารที่ 8

สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีคณะทูต แขกผู้มีเกรียติ

และผู้แทนสื่อมวลชนเข้าร่วมฟังคำอภิปรายด้วย

โดยที่บรรยากาศของการประชุมได้เป็นไปอย่างอบอุ่นฉันท์ญาติมิตร

และปราศจากพิธีรีตอง จึงมีส่วนอำนวยให้การประชุมประสบผลสำเร็จได้เร็ว

และที่ประชุมก็แสดงให้เห็นว่าสามารถแก้ไขปัญหาข้อยุ่งยากได้โดยสิ้นเชิง

และเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมประชุม

คณะผู้แทนที่ได้รับเชิญมาจากต่างประเทศต่างก็รู้สึกพอใจในผลสำเร็จ

และในความเอื้อเฟื้อที่รัฐบาลไทยได้จัดอำนวยความสะดวกและให้การต้อนรับ

บอย่างดี

4) <u>สาระสำคัญของการประชุมและท่าทีของคณะผู้แทนประเทศที่เข้าร่วมประชุม</u>

จุดหมายอันสำคัญยิ่งของการประชุมครั้งนี้

คือการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศเพื่อการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สังคม

และวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเริ่มด้วย 5 ประเทศที่เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

ผลปรากฏว่าการประชุมได้บรรลุจุดหมายอันใหญ่นี้สมความมุ่งหมายของประเทศสมาชิก โดยองค์การที่ 5 ประเทศได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นนี้มีชื่อว่า สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ The Association of South East Asian Nations เรียกโดยย่อว่า “อาเซียน” ซึ่งประกอบด้วยองค์กร ดังต่อไปนี้

4.1 การประชุมประจำปีระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ โดยจะหมุนเวียนสถานที่ประชุมระหว่างประเทศสมาชิก หากจำเป็นก็จะมีการประชุมระดับรัฐมนตรีสมัยพิเศษด้วย

4.2 คณะกรรมการประจำ

ให้ประชุมกันในประเทศที่จะเป็นเจ้าภาพของการประชุมระดับรัฐมนตรีคราวถัดไป

กอร์ปด้วยเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกประจำประเทศนั้น

โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศเจ้าของบ้านเป็นประธานการประชุม

4.3

คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการเฉพาะเรื่องตา

มความจำเป็นและประสงค์ของประเทศสมาชิก

4.4 สำนักเลขาธิการ

ให้ประเทศเจ้าภาพในการประชุมระดับรัฐมนตรีคราวต่อไปเ

ป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของสำนักเลขาธิการตลอ

ดปีก่อนและระหว่างการประชุมดังกล่าว

<u>ปัญหายุ่งยากที่ตกลงกันได้แบ่งออกได้เป็นเรื่องๆ ดังต่อไปนี้</u>

<u>ท่าทีของอินโดนีเซีย</u>

อินโดนีเซียเป็นผู้เสนอร่างปฏิญญาร่วมโดยได้บรรจุข้อควา

มเกี่ยวกับฐานทัพทหารต่างชาติ

ซึ่งถอดมาจากข้อตกลงแห่งมาฟิลินโด (MAPHILINDO)

เข้าไว้ในบทนำของร่างปฏิญญานี้ เดิมมีใจความว่า

ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า

ฐานทัพทหารต่างชาติมีลักษณะชั่วคราว

มิควรอนุญาตให้ใช้เพื่อบ่อนทำลายเอกราชของประเทศที่เข้

าร่วมการประชุมโดยทางตรงหรืออ้อม ทั้งนี้

อินโดนีเซียต้องการแสดงให้เห็นความเป็นอิสระของสมาคม

จากอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจตะวันตก

และยังเป็นการซ้อมความเข้าใจกับประเทศใกล้เคียงโดยเฉพาะมาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

ซึ่งต่างก็มีฐานทัพทหารต่างชาติตั้งอยู่ในดินแดนด้วยกันทั้งนั้น กับเพื่อให้เห็นว่า สมาคมใหม่นี้ต่างกับสมาคมอาสาและคณะมนตรีแอสแปค(ASPAC) ด้วย

<u>ท่าทีของฟิลิปปินส์</u> ในชั้นแรก

ฟิลิปปินส์ยืนกรานขอให้ตัดข้อความเกี่ยวกับฐานทัพทหารต่างชาติออกจากปฏิญญาร่วม

เพราะไม่ประสงค์จะให้กระเทือนใจสหรัฐฯ

ผู้แทนฟิลิปปินส์ได้อธิบายชี้แจงภูมิหลังความเป็นมาของเรื่องให้ผู้แทนไทยฟังก่อนเริ่มการประชุมว่า

ข้อความดังกล่าวได้คัดมาจากข้อตกลงที่ฟิลิปปินส์ร่วมเป็นภาคีอยู่ด้วย

แต่ก็ไม่ประสงค์จะรื้อฟื้นเรื่องฐานทัพซึ่งได้มีปากเสียงกับฟิลิปปินส์ จนในที่สุด สหรัฐฯ

ยอมตกลงย่นระยะการครอบครองจาก 99 ปีมาเหลือเพียง 25 ปี เป็นที่พอใจของประชาชนฟิลิปปินส์บางส่วน

แต่ในเมื่อผู้แทนฟิลิปปินส์ได้ทราบทัศนะของผู้แทนส่วนมาก อาทิ มาเลเซียและสิงคโปร์

ซึ่งมิได้ติดใจที่จะท้วงติงประการใดแล้ว

ผู้แทนฟิลิปปินส์ก็ยอมอนุโลมตามเสียงข้างมาก

โดยให้เติมข้อความว่าจะไม่ยอมให้ใช้ฐานทัพเป็นผลเสียหา

ยแก่เศรษฐกิจของชาติ

ซึ่งฟิลิปปินส์จะได้ใช้ถ้อยคำดังกล่าวไปอธิบายให้รัฐบาลเข้า

ใจว่าไม่ประสงค์จะให้สหรัฐฯ ถอนตัวไปกระทันหัน

เพราะจะกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของฟิลิปปินส์

ที่ประชุมจึงได้คงวรรคนี้ไว้ในปฏิญญาร่วมว่า

ฐานทัพต่างชาติทั้งมวลที่มีอยู่

เป็นการชั่วคราวและคงอยู่ได้ก็โดยความเห็นพ้องที่แสดงออ

กโดยชัดแจ้งของประเทศที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

และมิได้มุ่งที่จะให้ใช้โดยทางตรงหรือทางอ้อม

เพื่อบ่อนทำลายเอกราชของชาติและอิสรภาพของรัฐในอา

ณาบริเวณนั้น

หรือทำให้กระบวนการพัฒนาประเทศต้องเสื่อมเสียไป

<u>การตอบโต้การบ่อนทำลายไม่ว่ารูปแบบหรือลักษณะใด</u>

ท่าทีของอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียมีความประสงค์จะให้บ่งชี้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในปฏิ
ญญาร่วมกันว่า
ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีส่วนร่วมกันรับผิดชอบขั้
นปฐมในการปกป้องรักษาเสถียรภาพความมั่นคงของอาณาบริเวณ
นี้จากการบ่อนทำลายไม่ว่าในรูปหรือลักษณะใดทั้งสิ้น
ทั้งนี้โดยอธิบายว่าเพื่อให้สมาคมอาเซียนผิดแผกไปจากสมาคมอาส
าและแอสแปค

ท่าทีของฟิลิปปินส์ ผู้แทนฟิลิปปินส์ตระหนักดีเช่นกันว่า
ในข้อตกลงแห่งมาฟิลินโด ได้มีการกล่าวถึงการบ่อนทำลายด้วย
แม้ว่า
ในปัจจุบันคำนี้จะมีความหมายเน้นหนักไปในทางก่อกวนบ่อนทำลา
ยของคอมมิวนิสต์
แต่ฟิลิปปินส์ก็มิวายเสนอให้ตัดข้อความดังกล่าวออกจากปฏิญญาร่
วม โดยอ้างกับผู้แทนไทยเป็นการส่วนตัวว่า
ข้อความเช่นนี้จะทำความกระอักกระอ่วนใจให้ประเทศอื่นๆ เช่น
พม่าและกัมพูชา ที่อาจเข้าเป็นสมาชิกภายหลัง
แต่ข้ออ้างของผู้แทนฟิลิปปินส์ข้อนี้เป็นข้อสันนิษฐาน
เพราะทั้งพม่าและกัมพูชาก็มิได้ตั้งข้อรังเกียจในเรื่องนี้

จึงอนุมานได้ว่าท่าทีของฟิลิปปินส์ในเรื่องนี้เกี่ยวเนื่องกับท่าทีในเรื่องฐานทัพต่างชาติเพื่อให้สอดคล้องกันนั่นเอง

ท่าทีของสิงคโปร์

สิงคโปร์เห็นว่าไม่ควรกล่าวถึงการบ่อนทำลาย เพราะจะทำให้คล้ายกับองค์การ สปอ. เกินไป ในที่สุด ฟิลิปปินส์ร่วมกับประเทศสมาชิกอื่นก็ได้แสดงความตั้งใจแน่วแน่ที่จะให้เสถียรภาพและความมั่นคงของตนพ้นจากการแทกแซงจากภายนอก ไม่ว่าในรูปแบบหรือลักษณะใด ทั้งนี้ เพื่อที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งลักษณะความเป็นชาติของแต่ละประเทศตามอุดมการณ์และความมุ่งปรารถนาของประชาชนของตน โดยใช้คำว่าการแทรกสอดทุกวิธีซึ่งคลุมถึงการบ่อนทำลายด้วย

กรณีซาบาร์

เรื่องนี้แฝงรูปอยู่ในการพิจารณาจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของสมาคมอาเซียนในอันที่จะยึดมั่นในหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

ผู้แทนฟิลิปปินส์ในคณะเจ้าหน้าที่ดำเนินงานได้เสนอให้เติมข้อความเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม

“ความตกลงที่ประเทศสมาชิกได้ทำขึ้นภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติ”

แต่ในเมื่อผู้แทนส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหานี้เป็นเรื่องเฉพาะสำ

หรับสองฝ่ายจะตกลงกันเอง

จึงได้ปล่อยให้หัวหน้าคณะผู้แทนทั้งสองเจรจากันโดยตรงโ

ดยมีผู้แทนไทยร่วมอยู่ด้วย

และเมื่อมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ตกลงกันออกแถลงการณ์ร่ว

มเรื่องซาบาห์แล้ว

ฟิลิปปินส์ก็ยอมถอนข้อเสนอเพิ่มเติมในวัตถุประสงค์ออก

<u>โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ฯลฯ</u>

<u>ท่าทีของสิงคโปร์</u>

ผู้แทนสิงคโปร์ต้องการให้สมาคมนี้วิวัฒนาเป็นองค์การตลา

ดร่วม หรือเขตการค้าเสรี

จึงได้เสนอให้ระบุไว้ในปฏิญญาร่วมว่า

เป็นจุดมุ่งหมายของสมาคมในบั้นปลาย

หรืออย่างน้อยให้มอบหมายให้คณะกรรมการประจำศึกษาเ

รื่องนี้ ทั้งนี้

เพราะว่าจำนวนประชากรและภาวะเศรษฐกิจของสิงคโปร์บั

งคับให้สิงคโปร์แสวงหาตลาดภายนอกสำหรับผลิตผลทางอุ

ตสาหกรรมของตน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมทอผ้า

ท่าทีของประเทศสมาชิกอื่น

ประเทศสมาชิกอื่นเห็นว่า

ปฏิญญาร่วมไม่ใช่เอกสารที่แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงก
าร เพียงแต่วางหลักการใหญ่ๆ เช่น

ให้ร่วมมือกันเพื่อการขยายการค้าซึ่งรวมถึงการศึกษาในเรื่อ
งการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับโภคภัณฑ์ ฯลฯ อนึ่ง

ผู้แทนอินโดนีเซียต้องการให้เน้นถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและ
กันในรูปของการอำนวยความสะดวกทางการฝึกอบรมและ
วิจัย ทั้งนี้ ภาคีส่วนใหญ่มีทัศนะว่า

ปัญหาเขตการค้าเสรีที่สิงคโปร์เสนอมานั้น

ต้องใช้เวลาศึกษากันต่อไปอีกนาน

มิใช่หลักการที่จะต้องรีบยอมรับในชั้นนี้

ในที่สุด

ที่ประชุมรับทราบข้อคิดเห็นของสิงคโปร์และเห็นควรมอบห
มายให้คณะกรรมการประจำศึกษาพิจารณาลู่ทางที่จะขยา
ยการค้าภายในภูมิภาค

โดยระบุไว้ในแถลงข่าวสำหรับสื่อมวลชนว่า

ที่ประชุมมีมติให้มอบเรื่องนี้ให้คณะกรรมการประจำดำเนิน
การต่อไป

องค์กรและสมาชิกภาพของสมาคม

ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันในหลักการว่า
สมาคมน่าจะเป็นศูนย์แห่งการร่วมมือร่วมใจในภูมิภาคนี้
โดยมีสมาชิกภาพอย่างกว้างขวาง
แต่จะไม่เป็นเครื่องมือของประเทศมหาอำนาจหรือประเทศ
ภายนอกภูมิภาคใดๆ ทั้งสิ้น
หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศหรือกลุ่มประเทศอื่นใด อนึ่ง
เรื่องปลีกย่อยออกไปที่เห็นสมควรยกขึ้นมากล่าว ณ ที่นี้
มีดังต่อไปนี้

ท่าทีของฟิลิปปินส์

ผู้แทนฟิลิปปินส์ไม่เห็นความจำเป็นที่จะให้มีการประชุมคณ
ะดำเนินงานร่วม
ดังเช่นคณะดำเนินงานร่วมของสมาคมอาสา
และประสงค์จะให้วางเงื่อนไขในการรับสมาชิกใหม่ไว้ให้ชัด
แจ้งในปฏิญญาร่วม โดยเฉพาะเงื่อนไขที่ว่า
ประเทศก่อตั้งจะต้องให้ความเห็นชอบเสียก่อนทุกกรณีไป
แต่ในที่สุดผู้แทนฟิลิปปินส์ก็ได้ยอมตามเสียงข้างมากของที่
ประชุม

ท่าทีของประเทศสมาชิกส่วนใหญ่

ผู้แทนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อเสนอของฟิลิปปินส์เกี่ยวกับคณะดำเนินงานร่วม

แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการรับสมาชิกใหม่นั้นที่ประชุมลงมติให้เขียนไว้ในปฏิญญาร่วมแต่เพียงว่า

สมาคมจะเปิดให้รัฐทั้งมวลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งยอมรับจุดหมาย หลักการ

และความมุ่งประสงค์ของสมาคมเข้าร่วมด้วย

การประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศครั้งที่ 2

ที่ประชุมลงมติรับคำเชิญของรัฐบาลอินโดนีเซียให้ประชุมกันระหว่างปี พ.ศ. 2511 ณ กรุงจาการ์ต้า ในระยะก่อนการประชุมประจำปีครั้งที่ 2 นี้ คณะกรรมการประจำจะตั้งอยู่ที่จาการ์ตา โดยรัฐบาลอินโดนีเซียจะจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการขึ้นตามที่ได้ตกลงกันแล้ว

ข้อยุติ

กระทรวงการต่างประเทศขอประทานเสนอข้อยุติดังนี้

1) การจัดตั้งสมาคมนี้ขึ้นเพื่อการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สังคม

และวัฒนธรรมระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ย่อมจะมีผลกระชับมิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นมั่นคงยิ่งขึ้น

การที่อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ หันเข้ามาร่วมมือกันในทางสร้างสรรค์เช่นนี้ นับว่าเป็นวิวัฒนาการอันสำคัญยิ่ง พร้อมทั้งเป็นการกลับคืนมาสู่ภูมิภาคนี้ ซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองและผลประโยชน์พลอยได้อื่นๆ จะพึงตามมาภายหลัง ความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาระหว่างประเทศสมาชิกภายในวงกรอบของสมาคมจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศสมาชิก ภูมิภาคและช่วยส่งเสริมอุดมการณ์แห่งโลกเสรีให้เจริญก้าวหน้า เพื่อสันติสุขของปวงประชาชาติสืบไป

2) การประชุมครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จท่ามกลางความเป็นมิตรที่ดี และได้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างตรงไปตรงมาภายใต้บรรยากาศที่ราบรื่นและเป็นกันเอง จึงถือได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนเกียรติภูมิของประเทศชาติ รัฐบาลและประชาชนพลเมืองไทยอย่างน่าภูมิใจ

3) ขั้นต่อไปก็คือการยุบรวมสมาคมอาสาเข้ากับสมาคมอาเซียนเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย โดยเปลี่ยนชื่อกองทุนอาสาเป็นกองทุนอาเซียนกับให้เปลี่ยนชื่อสำนักงานอาสาแห่งชาติเป็นสำนักงานอาเซียน ซึ่งจะได้มีการประชุมพิจารณา ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ในระหว่างวันที่ 26 – 30 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ต่อไป

(หนังสือกราบเรียน นายกรัฐมนตรี ที่ กต. 0100/22437 ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

ช่วงเช้าของวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 เวลา 10:50 น. ก่อนการประกาศปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ได้มีการประชุมและการกล่าวสุนทรพจน์ของบรรดาหัวหน้าคณะผู้แทนของ 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียน ตามลำดับ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) นายนาร์ซิสโซ รามอส รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์

กล่าวถึงการเจรจาที่เกิดขึ้นก่อนนำไปสู่การลงนามในปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า รัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งได้ใช้ “ความตั้งใจอันดีงามจินตนาการ ความอดทนและความเข้าใจร่วมกัน” จนประสบผลสำเร็จนำไปสู่การก่อตั้งสมาคมอาเซียน แม้จะยากลำบากสักเพียงใดก็ตาม

2)นายอาดัม มาลิค รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย

ได้กล่าวถึงการร่วมประชุมสันติภาพระหว่างอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เมื่อปีที่ผ่านมาที่กรุงเทพฯ

และท่านได้กล่าวถึงความคิดที่จะก่อตั้งองค์การแบบอาเซียนนี้ร่วมกันระหว่างชาวอินโดนีเซียและชาวไทย อินโดนีเซียต้องการเห็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น “ภูมิภาคที่สามารถยืนได้ด้วยขาของตัวเอง เข้มแข็งเพียงพอที่จะช่วยเหลือตัวเองให้รอดพ้นจากอิทธิพลด้านลบจากนอกภูมิภาค” ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เป็นเพียงจินตนาการ หากประเทศในภูมิภาคร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ร่วมมือกันทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยาการบุคคล

แม้ว่าประเทศในภูมิภาคจะมีความคาดหมายที่แตกต่างกัน

แต่ถ้าความร่วมมือเกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ ควมตั้งใจที่ดีมีศรัทธาและยึดหลักความเป็นจริง

การทำงานหนัก ความอดทน และความตั้งใจจริงซึ่งสิ่งต่างๆ

เหล่านี้จะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จ

3) ตุนอับดุล ราซัค รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย

มองว่า ประเทศต่างๆ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะต้องรับผิดชอบอนาคตของตนเอง

วิสัยทัศน์ของอาเซียนที่ต้องการให้การตัดสินใจต่างๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของฉันทามติ

(consensus) ของเหล่าสมาชิกอาเซียน

และว่าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พึงกำหนดอนาคตของตนเอง

ป้องกันไม่ให้มหาอำนาจภายนอกเข้ามาแทรกแซงหรือรุกราน

และประเทศสมาชิกอาเซียนควรตัดสินใจร่วมกันที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งภายในภูมิภาค มิเช่นนั้น

ความขัดแย้งจะมีผลทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกเป็นเครื่องมือของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

“ในฐานะชาติและประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เราจะต้องสามัคคีกัน

เพื่อที่จะสร้างมุมมองและกรอบแนวความคิดใหม่สำหรับภูมิภาคของเรา

เราจะต้องตระหนักรู้อย่างจริงจังว่า

เราไม่สามารถอยู่รอดอย่างมีเอกราชได้ถ้าเราแยกกัน เราต้องคิดและปฏิบัติร่วมกัน

ต้องพิสูจน์ว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวของชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความผูกพันกันด้วยมิตรภาพ

ความตั้งใจที่ดีที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างอนาคตของเราเอง

ด้วยการก่อตั้งอาเซียน

ทำให้เรามีเส้นทางที่ชัดเจนและเด่นชัดช่วยให้การเดินทางไปถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าว”

4)นายราชา รัตนัม รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์

กล่าวว่า การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติต่างๆ ช่วงสองทศวรษที่ผ่านมา ไม่ได้ทำให้ประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีมาตรฐานการครองชีพที่พึงปรารถนา การก่อตั้งอาเซียนบ่งชี้ให้เป็นที่ประจักษ์ว่า

“ประเทศสมาชิกควรเชื่อมโยงผลประโยชน์แห่งชาติเข้ากับผลประโยน์ของภูมิภาค

และนี่คือวิธีการมองปัญหาในรูปแบบใหม่ของเรา”

และแม้บางครั้งผลประโยชน์ของทั้งสองด้านอาจขัดแย้งกันบ้าง

แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนก็ต้องยอมรับความจริงว่า เราจำต้องปรับตัว

แม้จะต้องเจ็บปวดและยากลำบากเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเราไม่ทำเช่นนี้

ก็ยากที่ความร่วมมือในแบบภูมิภาคนิยมจะเกิดและสำเร็จได้ในทางเป็นจริง

นายราชา รัตนัม ยังได้กล่าวด้วยความกังวลว่า

อาเซียนอาจจะถูกมองด้วยความเข้าใจผิดว่าเป็นองค์การที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านอะไรบางอย่าง

“พวกเราไม่ได้ต่อต้านผู้ใดทั้งสิ้น”

พร้อมกับได้เปรียบเทียบอนาคตของอาเซียนกับประเทศในคาบสมุทรบอลข่าน

ที่ถูกชาติมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซง เนื่องจากประเทศในคาบสมุทรบอลข่าน

มีแต่ความแตกแยกและไร้เอกภาพ โดยนายราชา รัตนัม ได้แสดงความหวังว่า

“ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะไม่เป็นแบบประเทศต่างๆในคาบสมุทรบอลข่าน

เราจะเป็นกลุ่มประเทศเล็กๆ ที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมีความคิดไปในทางเดียวกัน

ที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดสันติภาพให้แก่โลก”

5) ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทย

กล่าวให้ความเห็นว่า เป้าหมายของอาเซียนคือการสร้าง

มิใช่การทำลายโดยแสดงความหวังว่าเนื่องจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีทางเลือกอื่นนอ

กจากการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

เพื่อที่จะสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกันมากขึ้น จนสามารถหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน

ซึ่งหวังว่าการก่อตั้งอาเซียนในครั้งนี้

อาเซียนจะเป็นประชาคมใหม่ที่เกิดขึ้นที่จะมีบทบาทและศักยภาพในการสร้างความมั่นคงและการพัฒ

นา เพื่อความผาสุข

ความเจริญทางวัตถุและจิตวิญญาณของประชาชนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และเหนือสิ่งอื่นใด ประชาชนของภูมิภาคนี้ต้องการเป็นเจ้าบ้านของเขาเอง มีสิทธิในสิ่งที่เป็นของเขา และสามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้

(Verbatim Record of the Inaugural Meeting of ASEAN, held on Tuesday, August 8, 1967 at the Ministry of Foreign Affairs, Bangkok ASEAN/Doc/3 หน้า 1 – 15

แปลสรุปบางตอนเป็นภาษาไทยในหนังสือ 50 ปี ของไทยในอาเซียน หน้า 33 – 36

จัดทำโดยกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2561)

ภายหลังเสร็จสิ้นการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน รัฐมนตรีต่างประเทศทั้ง 5

ชาติได้เข้าสู่พิธีลงนามในปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ณ วังสราญรมย์ กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อเวลา 10:50 น. วันอังคารที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510

เพื่อประกาศก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation หรือ ASEAN) ปฏิญญากรุงเทพฯ ประกอบด้วยเนื้อหา 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง

ให้ก่อตั้งสมาคมสำหรับความร่วมมือส่วนภูมิภาคระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรียกว่า สมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประการที่สอง จุดหมายและความมุ่งประสงค์ของสมาคมคือ

1) เพื่อเร่งรัดความเจริญทางเศรษฐกิจ

ความก้าวหน้าทางสังคมและการพัฒนาทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

โดยความเพียรพยายามร่วมกันด้วยเจตนารมณ์แห่งความเสมอภา

คและความร่วมมือร่วมใจ

ทั้งนี้เพื่อเสริมรากฐานสำหรับประชาคมที่มีความรุ่งเรืองและสันติสุ

ขแห่งประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2) ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคโดยเคารพอย่างแน่วแน่ใ

นความยุติธรรมและหลักแห่งเนติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์

ระหว่างบรรดาประเทศในภูมิภาค

และยึดมั่นในหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

3) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือ

กระทำการอย่างจริงจังและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

วิชาการ วิทยาศาสตร์และการบริหาร

4) จัดให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการอำนวยความสะด

วกทางการฝึกอบรมและวิจัยในด้านการศึกษา วิชาชีพ วิชาการ

และการบริหาร

5) ร่วมมือกระทำการอย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นและเพื่อการใช้ประโยชน์

มากขึ้น ในการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม การขยายการค้า

ซึ่งรวมถึงการศึกษาปัญหาในเรื่องการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับโ
ภคภัณฑ์ การปรับปรุงบริการ
ความสะดวกเกี่ยวกับการขนส่งและคมนาคม
และการยกระดับการครองชีพของประชาชนของตน

6) ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7) ดำรงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและมีคุณประโยชน์กับองค์การร
ะหว่างประเทศและในส่วนภูมิภาคในปัจจุบันที่มีจุดหมายและควา
มมุ่งประสงค์คล้ายคลึงกัน
และที่จะแสวงหาลู่ทางทั้งหลายให้มีความร่วมมือระหว่างกันอย่าใ
กล้ชิดยิ่งขึ้น

<u>ประการที่สาม</u> เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายและความมุ่งประสงค์ดังกล่าว จึงได้จัดตั้งกลไก ดังต่อไปนี้

(ก) การประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
ซึ่งจะหมุนเวียนกันไปและเรียกว่า
การประชุมรัฐมนตรีสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
การประชุมพิเศษของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาจมีขึ้นได้ตาม
ที่จำเป็น

(ข) คณะกรรมการประจำ
โดยมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของประเทศเจ้าภาพหรือผู้แทนเ

ป็นประธาน และมีสมาชิกประกอบด้วย

เอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอื่นที่ประจำอยู่ในประเทศนั้น

เป็นผู้ดำเนินงานของสมาคมในระยะเวลาระหว่างการประชุมรัฐม

นตรีว่าการต่างประเทศแต่ละครั้ง

(ค) คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

และคณะกรรมการถาวรประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ใ

นแต่ละเรื่อง

(ง) สำนักเลขาธิการแห่งชาติในแต่ละประเทศสมาชิก

เพื่อดำเนินการของสมาคมในนามของประเทศนั้น

และเพื่อให้บริการแก่การประชุมประจำปี

หรือการประชุมพิเศษของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ

คณะกรรมการประจำ และคณะกรรมการอื่นๆ

ซึ่งอาจจัดตั้งขึ้นภายหลัง

<u>ประการที่สี่</u> สมาคมจะเปิดให้รัฐทั้งมวลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งยอมรับจุดหมายหลักการและความมุ่งประสงค์ดังกล่าวเข้าร่วมด้วย

<u>ประการที่ห้า</u>

สมาคมเป็นสัญลักษณ์ของความตั้งใจร่วมกันของประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียง

ใต้

ในอันที่จะสมานสัมพันธ์ฉันมิตรและร่วมมือกันและจะเพียรพยายามร่วมกันเสียสละ

เพื่อให้ปะชาชนของตนและอนุชนได้รับประสาทพรแห่งสันติภาพ เสรีภาพ
และความเจริญรุ่งเรือง
(หนังสือที่ กต. 0100/22437 ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

นอกเหนือจากประกาศปฏิญญาร่วมพร้อมด้วยคำแปล
ภาษาไทยแล้ว ที่ประชุมวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510
ยังได้ออกแถลงข่าวของสมาคมอาเซียนพร้อมด้วยคำแปลภาษาไทยและคำแถลงของ
ผู้แทนไทยในการประชุมเพื่อประกาศการก่อตั้งสมาคมอาเซียน พร้อมคำแปล
(รายละเอียดของเอกสารทั้ง 3 ดังกล่าว
ปรากฏในภาคผนวกของงานวิจัยไทยกับอาเซียนในยุคสงครามเย็น:
มิติด้านการเมืองและความมั่นคง)

เป็นที่ประจักษ์จากผลการประชุหารือช่วงเช้าของวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510
ก่อนพิธีลงนามปฏิญญากรุงเทพฯ
ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นทางการว่า
ทัศนะเป็นทางการร่วมกันของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (ไทย อินโดนีเซีย
มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์) เห็นร่วมกันว่า
จำเป็นที่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงพึงมาร่วมกัน

เพียรพยายามที่จะสร้างความเป็นปึกแผ่นในภูมิภาคและส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันแ
ละกัน เพื่อเพิ่มพูนสวัสดิภาพของประชาชนในแต่ละประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียน
ช่วยให้บังเกิดสันติภาพ
ความก้าวหน้าและความเจริญรุ่งเรืองอันแท้จริงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำแถลงของ ดร.ถนัด คอมันตร์

รัฐมนตรีต่างประเทศไทย
ในการประชุมสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สมาคมอาเซียน)
เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 มีเนื้อหาบ่งบอกชัดเจนว่า 5
ประเทศสมาชิกที่ร่วมกันก่อตั้งอาเซียน

“มิได้มุ่งจะเป็นปรปักษ์หรือค้านผู้ใด
แต่มีวัตถุประสงค์อย่างชัดแจ้งที่จะเสริมสร้างมากกว่าที่จะทำลาย
เพราะว่าถึงแม้เราต่างก็ได้อุทิศกำลังและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประชาคม
แห่งชาติของเราอยู่ก็ตาม เราก็ยังสามารถได้รับคุณประโยชน์ร่วมกันยิ่งขึ้น
โดยร่วมมือกันในความเพียรพยายามให้บรรลุถึงความผาสุก ความก้าวหน้า
และความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นสำหรับประชาชนของเรา ยิ่งไปกว่านั้น
ยุคปัจจุบันและสภาพการณ์ระหว่างประเทศในอาณาบริเวณของเราและทั่วทั้
งโลก
ทำให้ประชาชาติทั้งหลายจะอยู่โดยลำพังโดดเดี่ยวก็โดยเสี่ยงอันตรายแก่ตน

แนวโน้มในปัจจุบันไม่ว่า

ในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจชี้ไปในทางความร่วมมือกันยิ่งขึ้น”

ในตอนท้ายของคำแถลงขอ ดร. ถนัดฯ มีข้อความว่า “ข้าพเจ้าเชื่อมั่นทั้ง 5 ประเทศเรา อีกทั้งประเทศอื่นที่อาจเข้าร่วมกับเราต่อไป คงจะไม่ขาดคุณธรรมเช่นว่านี้ เพราะไม่เป็นการเกินความจริงเลยที่จะกล่าวว่า ชะตากรรมในอนาคตของเรา (อาเซียน) จะได้รับการปกป้องอย่างดียิ่งขึ้น

โดยการที่เราตั้งเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะปฏิบัติภาระอันสำคัญนี้

ด้วยความร่วมมือและเข้าใจกันอย่างแน่นแฟ้น”

(คำแปลจากคำแถลงของดร. ถนัด คอมันตร์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการประชุมสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

ในภาพรวม กล่าวได้ว่า การดำเนินงานร่วมกันของ 5 ประเทศสมาชิกเพื่อก่อตั้งสมาคมอาเซียนจนเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 เป็นความสำเร็จร่วมกันที่มาจากการตระหนักดีร่วมกันว่า

ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิกทั้ง 5 ชาติ

คือเป้าประสงค์และผลประโยชน์สูงสุดร่วมกัน ตลอดจนเป็นความเชื่อมั่นร่วมกันว่า

หากไม่ประสงค์ให้มีการแทรกแซงจากภายนอก (ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม)

ปัญหาขัดแย้งด้านต่างๆ

ที่มีขึ้นในภูมิภาคพึงได้รับการแก้ไขโดยสันติวิธีและโดยประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

ถึงแม้ข้อความในปฏิญญาแห่งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะไม่มีการอ้างหลัก 5 ประการของที่ประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย (เดือนเมษายน พ.ศ. 2498) ซึ่งหลัก 5 ประการ (หลักปัญจศีล) ได้แก่

- เคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน
- ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
- ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
- ยึดความเสมอภาคความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
- อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

(สุรพงษ์ ชัยนาม “นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 140)

ส่วนเหตุผลของประเทศไทยโดยเฉพาะนั้น

กล่าวได้ว่าไทยต้องการให้มีการก่อตั้งองค์การเพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาคเกิดขึ้นโดยร่วมดำเนินการกับมิตรประเทศเพื่อนบ้านที่มีความคิดที่คล้ายกันบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นความปรารถนาของฝ่ายไทยที่สืบเนื่องมาจากเหตุผลหลัก 3 ประการ ได้แก่

-

ความล้มเหลวขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือ SEATO)

-

ความล้มเหลวของสมาคมอาสาหรือสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia หรือ ASA) มีสมาชิกเพียง 3 ประเทศ คือ ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

- อิทธิพลของปัจจัยบริบทหลัง พ.ศ. 2508 ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในเรื่องขององค์การซีโต้หรือ สปอ. ดร.ถนัดฯ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้ให้ความเห็นดังนี้ “ประเทศต่างๆ จาก 4 มุมโลก เช่น สหรัฐฯ ทางยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส และอังกฤษ ในเอเชียมีปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ไทย และมีประเทศที่อยู่ทางใต้ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ออสเตรเลียกับนิวซีแลนด์ แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของซีโต้ เป็นองค์ประกอบที่แตกต่างกันมาก มีความต้องการที่ไม่สู้จะตรงกันนัก เพราะฉะนั้น สปอ. จึงอยู่ไม่รอด และที่ฝรั่งเศสกับอังกฤษมาร่วมอยู่ในสปอ. นั้น ก็เพราะถูกสหรัฐฯ ชักชวนโดยฝรั่งเศสกับอังกฤษ

มีความเกรงใจสหรัฐฯ เป็นอันมาก และได้เข้ามาร่วมอย่างเสียไม่ได้

ทางอังกฤษตอนนั้นมีรัฐบาลของนายแอทลี ซึ่งเป็นพรรคแรงงาน

และได้ประกาศนโยบายที่จะถอนตัวออกจากภูมิภาคที่อยู่ทางทิศตะวันออกของคลองสุเอซ

คือจะไม่ล่วงเลยเข้ามาถึงภูมิภาคนี้

มีแห่งเดียวที่อังกฤษยังคงรักษากำลังไว้คือที่ฮ่องกง.....ในระหว่างที่ผู้บรรยายยังอยู่ในตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ มีความต้องการสิ่งที่จะมาช่วยค้ำจุนประเทศไทย

ให้พ้นจากการคุกคามจากภายนอก และโดยเฉพาะจะไม่ทำสิ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพ

คือจะไม่เจริญรอยตามซีโต้ แต่ขณะเดียวกันก็จะไม่ทำลายซีโต้ เพราะเรายังไม่มีสิ่งใดเข้ามาใช้แทน

จึงต้องรักษาซีโต้ไว้ก่อน”

ส่วนที่เกี่ยวกับความล้มเหลวขององค์การ สปอ. (SEATO) นั้น

รัฐมนตรีต่างประเทศถนัด คอมันตร์ ได้กล่าวในคำบรรยาย พ.ศ. 2533 ภายใต้หัวข้อ

“ริเริ่มก่อตั้งสมาคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งผู้วิจัยขอคัดบางตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

“ต่อมาได้มีการก่อตั้งซีโต้ (SEATO)

ซึ่งเป็นการร่วมมือส่วนภูมิภาคในภูมิภาคนี้เป็นครั้งแรก

แต่เราทราบกันว่าซีโต้หรือไทยเรียกว่า สปอ. ถูกขนานนามว่าเป็นเสือกระดาษ

คือไม่มีความหมาย ไม่มีประสิทธิภาพ หรือสมรรถภาพ

และโดยเฉพาะไม่เป็นที่ยำเกรงต่อคอมมิวนิสต์

สิ่งต่างๆนี้เป็นประสบการณ์ระหว่างสงครามหรือหลังสงคราม

การก่อตั้ง สปอ. ในอดีตทำให้ผู้บรรยายเกิดความคิดว่า

สำหรับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ควรจะมีโอกาสที่จะช่วยคุ้มครองและรักษาเอกภาพ เอกราชและอิสรภาพของไทยไว้

เป็นปัจจัยที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกว่า

มีความจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือส่วนภูมิภาคให้เกิดขึ้น ที่เล่ามาให้ฟัง

ก็เพื่อให้เข้าใจว่า การก่อตั้งสมาคมอาเซียน (ASEAN) นั้น

เป็นเรื่องความจำเป็นสำหรับความอยู่รอดของประเทศชาติ

อีกประการหนึ่งคือความอ่อนแอของ สปอ. หรือซีโต้

แสดงให้เห็นว่าการที่จะจัดให้มีความร่วมมือส่วนภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพนั้น

มีความจำเป็นที่จะต้องทำในหมู่ประเทศที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับเหตุผลทำไมต้องมีแถลงการณ์ถนัด - รัสค์ รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ได้ให้ความเห็นดังต่อไปนี้

“ทางสหรัฐฯ เอง เมื่อไทยโดยเฉพาะตัวผู้บรรยาย

ไม่มีความศรัทธาในซีโต้ก็พยายามหาทางแก้ไขให้ซีโต้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสค์ ซึ่งมีค่าเท่าๆ กับ เป็นสนธิสัญญาชนิดหนึ่ง

แต่เป็นชนิดหนึ่งที่มีการผูกพันอย่างเบาที่สุด ไม่เหมือนสนธิสัญญาที่ต้องผ่านรัฐสภา

ข้อตกลง(แถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสค์) ยังมีคุณค่าทางกฎหมาย ยังใช้บังคับ

แต่ก็ไม่เพียงพอ

เพราะไม่มีความหนักแน่นเหมือนกับข้อผูกพันที่มีอยู่ภายใต้สนธิสัญญาแอตแลนติคเหนือหรือนาโต้ (NATO) ในกรณีของนาโต้ ถ้ามีการรุกรานจากภายนอก

ทุกประเทศที่เป็นภาคีจะถือว่าเป็นการรุกรานแก่ประเทศตนทั้งหมด

แต่ในข้อตกลงของแถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสค์ ไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวนี้

ไม่มีน้ำหนักที่สามารถจะเปรียบเทียบกับข้อผูกพันที่สหรัฐฯ

มีอยู่ภายใต้สนธิสัญญานาโต้ เหตุที่มีน้ำหนักไม่เท่ากันนั้น เพราะทางรัฐสภาสหรัฐฯ

ไม่พร้อมที่จะรับข้อผูกพันที่จะให้การค้ำประกันต่อประเทศไทย

และไทยเองก็ไม่รู้แน่ว่า ถ้าไทยถูกรุกราน ทางรัฐบาลและรัฐสภาสหรัฐฯ

จะยอมเข้ามาช่วยไทยหรือไม่

ผู้บรรยายเห็นว่าข้อบกพร่องนี้เกิดจากผลประโยชน์แห่งชาติไม่สอดคล้องกัน ก็ต้องหาวิธีแก้

คือหาทางไปร่วมมือกับประเทศที่มีผลประโยชน์ของชาติใกล้เคียงสอดคล้องกัน

เหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้มีความพยายาม

ที่จะก่อตั้งองค์การที่จะช่วยรักษาคุ้มกันความปลอดภัยให้แก่ประเทศไทยในระหว่างประเทศสมาชิกที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

จึงได้คิดก่อตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศในส่วนภูมิภาคนี้ คือประเทศเพื่อนบ้านกัน

เป็นประเทศที่อยู่ในละแวกเดียวกัน เมื่อเกิดสงครามก็จะต้องร่วมมือกัน

นี่คือหัวใจสำคัญในการจัดตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่จะให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผ่านมา”

(อ้างแล้ว ถนัด คอมันตร์ หน้า 103 – 105)

เมื่อครั้งไทยร่วมกับมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ก่อตั้งสมาคมอาสา(วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2504) หรือภาษาอังกฤษมีชื่อว่า Association of Southeast Asia (ASA) อยู่ได้ไม่ถึง 2 ปี

ก็เกิดวิกฤติกรณีพิพาทดินแดนระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ที่ต่างอ้างอธิปไตยเหนือบอร์เนียวเหนือซาราวัค

อินโดนีเซียเองก็ไม่ยอมรับข้ออ้างของมาเลเซียเหนือพื้นที่บอร์เนียวและซาราวัคที่อังกฤษส่งมอบให้มาเลเซีย เกิดวิกฤตการณ์ร้ายแรงเหมือนจะเกิดสงครามระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย

เมื่อเป็นเช่นนี้สมาคมอาสาก็เป็นอัมพาตไป หลังจากได้เจรจากันเกือบสองปี ในที่สุดทั้งมาเลเซีย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ก็ได้ตกลงกันที่จะมาประชุมกันที่กรุงเทพฯ

โดยขอให้ไทยเป็นคนกลางช่วยไกล่เกลี่ยหาหนทางระงับข้อพิพาทระหว่างกัน

ซึ่งในที่สุดก็สามารถตกลงกันได้ เป็นการระงับมิให้เกิดสงครามระหว่างสามประเทศดังกล่าว

ในฐานะที่ไทยมีบทบาทสำคัญช่วยให้ข้อขัดแย้งระหว่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย

และฟิลิปปินส์ยุติลงได้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ทั้งสามประเทศจึงได้จัดงานเลี้ยงเพื่อแสดงความขอบคุณประเทศไทยที่เป็นเจ้าภาพให้ทั้งสามประเทศมาตกลงกันได้ ในโอกาสดังกล่าว รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ได้พูดกับนายอาดัม มาลิค

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย โดยได้บอกกับฝ่ายอินโดนีเซียว่า
ไทยต้องการรื้อฟื้นการร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีประสิทธิภาพ
และได้เชิญให้อินโดนีเซียเข้ามาร่วมได้ ซึ่งทางฝ่ายอินโดนีเซียก็ได้บอกกับไทยว่า
อินโดนีเซียยินดีเข้าร่วมด้วย แต่ขอเวลาสักระยะหนึ่ง
เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียกลับสู่ภาวะปกติ หลังจากนั้นประมาณ 6 เดือน
ทางอินโดนีเซียก็ได้แจ้งให้ไทยรู้ว่า อินโดนีเซียพร้อมแล้วที่จะร่วมกับไทย
มาเลเซียและฟิลิปปินส์หารือกันเพื่อก่อตั้งองค์การเพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาคขึ้นอีกครั้ง
เมื่อทางสิงคโปร์ทราบข่าวเรื่องนี้ จึงได้ส่งนายราชา รัตนัม
รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์มาพบกับฝ่ายไทย เพื่อขอให้เชิญสิงคโปร์มาร่วมประชุมกันทั้ง 5
ประเทศที่กรุงเทพฯ และบางแสน ใช้เวลา 4- 5 วัน
ก็ประสบผลสำเร็จร่วมกันประกาศก่อตั้งสมาคมอาเซียนในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 (อ้างแล้ว ถนัด
คอมันตร์ หน้า 103 – 104)

ส่วนเรื่องเหตุผลทำไมประเทศไทยในสายตาของทั้ง 4
ประเทศอาเซียนผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียนจึงมีภาพพจน์ ภาพลักษณ์
และความน่าเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจ สามารถศึกษาได้จากบทว่าด้วยนโยบายของอินโดนีเซีย มาเลเซีย
สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ที่มีต่อไทยในยุคสงครามเย็นในผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนามเรื่อง
“นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: ห้าและสี่กรณีศึกษาเปรียบเทียบ”

สำหรับข้อกังวลของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับความล้มเหลวของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.หรือซีโต้หรือกติกามะนิลา) ตลอดจนความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ (พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2518) สามารถดูรายละเอียดได้ในงานวิจัยของสุรพงษ์

ชัยนามเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น:

นโยบายของไทยต่อฟิลิปปินส์ หน้า 171 – 181 และหน้า 176 – 177

ซึ่งกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างสนธิสัญญาแบบเป็นพันธมิตรร่วมกัน (Alliance Treaty)

เช่นองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO หรือนาโต้) กับสนธิสัญญาสปอ. (SEATO)

หรือสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หน้า 175 – 177

ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับจุดอ่อนของแถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสค์

ศึกษาได้จากคำบรรยายของรัฐมนตรีต่างประเทศถนัด คอมันตร์ในหัวข้อ

“ริเริ่มก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ใน “นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง”

โครงการดิเรก ชัยนาม เมโมเรียล เล็คเชอร์ซีรีส์ 2533 ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (บรรณาธิการ)

ปรากฏข้างต้นและในงานวิจัยเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อลาวหน้า 46

เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ ระบบระหว่างประเทศ (international system) และโครงสร้างอำนาจ (power structure) เป็นเช่นใดในยุคสงครามเย็น ตลอดจนปัจจัยบริบท (contextual factor) ประเด็นสำคัญเหล่านี้ ล้วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อทั้งการศึกษา การมอง

การวิเคราะห์ ตลอดจนการประเมินแต่ละเหตุการณ์แต่ละปัญหา (ทั้งภายในและภายนอกประเทศ) ที่เกิดขึ้นในแต่ละห้วงเวลา

ความเปลี่ยนแปลงด้านบริบท (context)

ไม่ว่าในระดับโลกหรือระดับภูมิภาคหรือแม้กระทั่งระดับอนุภูมิภาคย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ท่าที และผลประโยชน์ของทุกประเทศ ทั้งมีผลกระทบในระดับที่แตกต่างกันมากน้อยกว่ากัน ขึ้นอยู่กับที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศว่าอยู่ใกล้/ไกลจากเหตุการณ์แค่ใด ซึ่งระยะใกล้/ไกลจากแต่ละเหตุการณ์/วิกฤตเป็นปัจจัยกำหนดระดับของภัยต่อความมั่นคงของประเทศ (อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์) นอกจากนั้นนโยบาย ท่าทีและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศมหาอำนาจ) ที่มีต่อแต่ละเหตุการณ์ แต่ละปัญหา/วิกฤติในแต่ละประเทศแต่ละภูมิภาค ย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย ท่าทีและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ

หากเปรียบเทียบบริบทที่ปรากฏในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยก่อตั้งสมาคมอาสา (พ.ศ. 2504) และอิทธิพลของปัจจัยอื่นที่อ้างถึงข้างต้นในช่วงเวลาเดียวกันนี้ กับบริบทที่เปลี่ยนไปสมัยก่อตั้งสมาคมอาเซียน (พ.ศ. 2510) ย่อมเป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนว่า ความแตกต่างระหว่างสองบริบทดังกล่าวที่เกิดขึ้นในยุคสงครามเย็นเช่นกัน เป็นเหตุการณ์ที่ช่วยอธิบายในทางประจักษ์ว่า เหตุใดการก่อตั้งสมาคมอาสาจึงล้มเหลว

ในขณะที่การก่อตั้งสมาคมอาเซียนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหวังของ 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียนและดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องอย่างมั่นคงเป็นเวลากว่า 11 ปีแล้ว (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2562 อาเซียนก็จะมีอายุครบ 52 ปี)

บริบทสมัยก่อตั้งสมาคมอาสา (พ.ศ. 2504)

มิได้ช่วยส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่าง 5 ประเทศ ผู้ก่อตั้งอาเซียน ในปี พ.ศ. 2510 ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

ยกเว้นประเทศไทยเท่านั้นที่ช่วงก่อตั้งสมาคมอาสามีความสัมพันธ์ที่ดีกับทั้งอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์

(ทั้งสองประเทศนี้และไทยได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมอาสา)

อยู่ได้ไม่นานในฐานะร่วมเป็นสมาชิกสมาคมอาสา (เพียงสองปีกว่า) สมาคมอาสาก็ต้องล่มสลายไป

สาเหตุสำคัญเป็นเพราะทั้งมาเลเซียและฟิลิปปินส์ต่างอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนซาบาห์และซาราวัค

ความขัดแย้งดังกล่าวมีความรุนแรงช่วง พ.ศ. 2507 - พ.ศ. 2509

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียและสิงคโปร์

(ช่วงที่สิงคโปร์ยังเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธ์มาเลเซียระหว่าง พ.ศ. 2506 - พ.ศ. 2508)

มีความร้ายแรงมาก

เป็นช่วงที่อินโดนีเซียภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีซูการ์โนได้ประกาศนโยบายประจันหน้าเพื่อบทขยี้มาเลเซียและสิงคโปร์

โดยอินโดนีเซียต่อต้านการที่มาเลเซียเข้าไปครอบครองดินแดนซาบาห์และซาราวัค

(เพราะอังกฤษได้มอบให้มาเลเซียหลังมาเลเซียได้รับเอกราชแล้ว) โดยไม่ได้หารือกับอินโดนีเซียก่อน และถึงแม้ความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียและสิงคโปร์ไม่ถึงขั้นนำไปสู่สงครามระหว่างประเทศ แต่ก็ได้มีการใช้กำลังปะทะกันประปราย

ส่วนความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างมาเลเซียกับสิงคโปร์ก็ไม่ปกติ มีความตึงเครียด

ขัดแย้งกันภายในตลอดเวลา จนทำให้มาเลเซียตัดสินใจขับไล่สิงคโปร์ออกจากสหพันธ์มาเลเซีย

มีผลทำให้สิงคโปร์เป็นประเทศเอกราชและอธิปไตย เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2508

และไทยก็ได้ให้การรับรองประเทศสิงคโปร์อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2508

(สุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น:

นโยบายของไทยต่อสิงคโปร์ หน้า 31 – 39)

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมาเลเซีย –

ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย - มาเลเซียยุติลงได้อย่างสันติ เป็นเพราะภาพพจน์

ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือของไทย เป็นที่ยอมรับนับถือของทั้ง 3

ประเทศที่ขัดแย้งกัน

ซึ่งได้ขอร้องให้ไทยเป็นเจ้าภาพมีบทบาทเป็นคนกลางช่วยอำนวยความสะดวก

สนับสนุนให้มีการเจรจาระหว่างทั้ง 3

ประเทศที่ขัดแย้งกันเพื่อหาข้อยุติความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ไทยได้เข้ามามีบทบาทสำคัญช่วยให้การเจรจาประสบผลสำเร็จและถึงแม้มิได้มีผลทำให้สมาคมอาสาดำรงอยู่ต่อไปได้ แต่ได้มีผลโดยตรงทำให้ทั้งอินโดนีเซีย มาเลเซีย

ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์

หันมาเห็นด้วยกับไทยเกี่ยวกับความจำเป็นที่พึงมีองค์การเพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาค

เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทนที่สมาคมอาสา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งเรื่องความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศจะมีพัฒนาการไป

ในทิศทางใด

ก่อให้เกิดผลลัพท์อย่างใดย่อมขึ้นอยู่โดยตรงกับอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงด้านบริบ

ทหรือของปัจจัยบริบท (contextual influence) ปรากฏในแต่ละห้วงเวลา

อีกทั้งขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical factor)

ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยภายใน (เหตุการณ์ภายในประเทศ) และของปัจจัยภายนอก

(เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก)

ในแต่ละห้วงเวลาว่าได้มีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงและต่อทิศทางของความเปลี่ยนแ

ปลงมากน้อยเพียงใด

จากข้อเท็จจริงข้างต้น

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าอาเซียนถือกำเนิดโดยตรงจากความขัดแย้งรุนแรงระหว่างสอง

ประเทศสมาชิกผู้ร่วมกับไทย ก่อตั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association

of Southeast Asia หรือ ASA พ.ศ. 2504) และจากการสิ้นสุดของนโยบายประจันหน้า

(Konfrontasi)

มาเลเซียและสิงคโปร์ของรัฐบาลประธานาธิบดีซูการ์โนของประเทศอินโดนีเซีย

จากการปราบปรามกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียจนสิ้นซาก (เดือนกันยายน

พ.ศ. 2508) ตามด้วยการพ้นอำนาจเป็นการถาวรของประธานาธิบดีซูการ์โน (พ.ศ.

2509) และการขึ้นมาผูกขาดอำนาจเป็นเวลา 32 ปี

ของประธานาธิบดีซูฮาร์โตกอปรกับสหรัฐฯ สมัยรัฐบาลของประธาธิบดีลินคอน

จอห์นสันได้ตัดสินใจเข้าทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายประเทศเวียดนามเหนือ (พ.ศ.

2508) นอกจากนั้น นับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นไป ประเทศสมาชิกทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียน (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510)

ยังต้องเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่ได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัง พ.ศ. 2508 (หลังสหรัฐฯ

เข้าทำสงครามในเวียดนามใต้ ลาวและกัมพูชา)

เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ข้างต้นทั้งๆ ที่เกิดขึ้นในทั้ง 5

ประเทศ สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนและที่เกิดขึ้นในอินโดจีน

(หมายถึงประเทศเวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชา)

ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่พิสูจน์ให้เห็นในเชิงประจักษ์ว่า

อิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงด้านบริบท

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อการมองปัญหาการเมืองและความมั่นคงระหว่างป

ระเทศและต่อการศึกษา

วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ในภูมิภาคที่มาจากความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ ผลกระทบต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของ 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียน

ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยเหล่านี้ต่างมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายท่าทีและผลประโยชน์ของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียน

ทั้งที่มีต่อกันและต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตลอดจนต่อความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐฯ จีน และสหภาพโซเวียต)

ช่วง 45 ปีของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2534) อิทธิพลของสามปัจจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญช่วยให้การก่อตั้งองค์การอาเซียนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งมั่นปรารถนาร่วมกันของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

กล่าวโดยภาพรวมได้ว่า

อาเซียนเป็นผลผลิตโดยตรงของบริบทสงครามเย็น

และได้มีบทบาทสร้างสรรค์ด้านการเมือง และความมั่นคงตลอด 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2534)

นับว่าบริบทสงครามเย็นมีอิทธิพลอย่างมากช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกก่อตั้งองค์การอาเซียน (ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์

และฟิลิปปินส์)

ตระหนักถึงทั้งความจำเป็นและความสำคัญของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค

เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันและเพื่อการมีเอกภาพในหมู่ประเทศสมาชิก

ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปกป้องรักษาเอกราช

อธิปไตยและบูรณาภาพแห่งดินแดนร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

และที่สำคัญเช่นกันคือ

บริบทยุคสงครามเย็นมีส่วนสำคัญช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทั้ง 5 ประเทศ

สมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียน มองภัยคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามร่วมกันของอาเซียน

มีนโยบายต่างประเทศที่ในภาพรวมมีความคล้ายคลึงกัน

กล่าวคือเอนเอียงไปในทางสนับสนุนค่ายโลกเสรีอย่างชัดเจน

นอกจากผลของความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์

(กรณีทั้งสองประเทศอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์)

ที่ได้นำไปสู่การล่มสลายของสมาคมอาสา (Association of Southeast Asia หรือ

ASA) และการที่ทั้งมาเลเซีย

ฟิลิปปินส์มองว่าประเทศไทยมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจได้ และมีท่าทีเป็นกลาง

ไม่ว่าในกรณีความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์

หรือในกรณีความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียยุคประธานาธิบดีซูการ์โนประก

าศนโยบายเผชิญหน้าบทขยี้มาเลเซีย (Konfrontasi)

นโยบายและท่าทีของประเทศไทยมีความชัดเจนมาตลอดคือ

ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเข้าข้างคู่กรณีใด

แต่พร้อมให้ความร่วมมือเพื่อช่วยยุติปัญหาขัดแย้งโดยสันติวิธี

หากคู่ขัดแย้งประสงค์ขอให้ไทยเข้ามามีบทบาทช่วยให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงในภู

มิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนโยบายและท่าทีของไทยดังกล่าว

นับว่ามีส่วนสำคัญช่วยยุติปัญหาขัดแย้งระหว่างมาเลเซีย - ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย -

อินโดนีเซีย เป็นต้น

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซียเดือนกันยายน พ.ศ. 2508

ที่เป็นผลทำให้ประธานาธิบดีซูการ์โนพ้นจากอำนาจเป็นการถาวร

และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (PKI)

ถูกกองทัพอินโดนีเซียกวาดล้างปราบปรามจนสิ้นซาก

ตลอดจนนำไปสู่การขึ้นมามีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จอย่างต่อเนื่องถึง 32 ปี (พ.ศ. 2509 -

พ.ศ. 2541) ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต

และการผูกขาดอำนาจการเมืองของฝ่ายทหารอินโดนีเซียตลอด 45

ปีของยุคสงครามเย็น

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของอินโดนีเซียดังกล่าวข้างต้น

(อิทธิพลของปัจจัยบริบท)

ได้นำไปสู่การปรับ/เปลี่ยนทั้งนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียอ

ย่างชัดเจน

สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางใหม่ของนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซี

ยที่ได้เลือกที่จะพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี

และนโยบายต่างประเทศที่ในทางพฤตินัยอยู่ข้างฝ่ายค่ายโลกเสรีอย่างชัดเจน

เพื่อแลกกับการสนับสนุนทางการเมืองและความช่วยเหลือทางการทหารและด้านเศรษ

ฐกิจจากสหรัฐฯ

ซึ่งมีความพอใจอย่างมากที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและสำคัญยิ่งในอินโ

ดนีเซีย (เดือนกันยายน พ.ศ. 2508) ดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นผลให้อินโดนีเซียยุค 32

ปีของรัฐบาลของประธานาธิบดีซูฮาร์โต เป็นประเทศอาเซียนที่สหรัฐฯ

ให้ความช่วยเหลือและความสำคัญมากที่สุดตลอด 45 ปีของยุคสงครามเย็น (พ.ศ.

2489 - พ.ศ. 2534)

กล่าวได้ว่าเหตุการณ์เดือนกันยายน พ.ศ.

2508 ได้มีผลช่วยทำให้ประเทศอินโดนีเซียหันมาสนใจ

และให้ความสำคัญกับปัญหาการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า

ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

เสถียรภาพและความมั่นคงภายในของอินโดนีเซียช่วง 2 ปี ก่อนก่อตั้งสมาคมอาเซียน (พ.ศ. 2508 - พ.ศ. 2510)

นับว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทภายในของอินโดนีเซียที่มีอิทธิพลโดยตรงช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การก่อตั้งสมาคมอาเซียนดำเนินไปอย่าราบรื่น

อย่างเป็นผลสำเร็จ หากระบอบซูการ์โนยังผูกขาดอำนาจอยู่ในช่วง พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2510 ก็ยากที่จะเกิดสมาคมอาเซียนที่มีเอกภาพแข็งแกร่งและมั่นคง

มีเหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วง 7 ปี

นับตั้งแต่การก่อตั้งสมาคมอาสา (ASA) เมื่อ พ.ศ. 2504

ตามด้วยความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ที่ต่างอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์

ความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียสืบเนื่องจากรัฐบาลประธานาธิบดีซูการ์โน ประกาศนโยบายเผชิญหน้าบทขยี้มาเลเซีย (Konfrontasi)

ตามด้วยบทบาทของไทยที่ได้รับการขอร้องจากมาเลเซีย ฟิลิปปินส์

และอินโดนีเซียให้เข้ามาเป็นคนกลางช่วยยุติปัญหาขัดแย้งระหว่าง 3 ประเทศดังกล่าว โดยสันติวิธี

และเหตุการณ์เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในอินโดนีเซียที่สำคัญที่สุด หลังอินโดนีเซียได้เอกราชเป็นทางการ พ.ศ. 2492

นั่นคือการรัฐประหารที่ล้มเหลวที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียมีส่วนเกี่ยวข้อง

(เดือนกันยายน พ.ศ. 2508)

เป็นเหตุการณ์ที่ได้นำไปสู่การสูญเสียอำนาจเป็นการถาวรของประธานาธิบดีซูการ์โนแล

ะการสูญพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย

ที่ถูกกองทัพอินโดนีเซียปราบปรามอย่างรุนแรงทำให้มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 5 แสนคน

(รายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของอินโดนีเ

ซียระหว่าง พ.ศ. 2505 - พ.ศ. 2510

ปรากฏในหนังสือนโยบายต่างประเทศไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็นซึ่งเป็นงานวิ

จัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2561)

เหตุการณ์เดือนกันยายน พ.ศ. 2508

ได้เป็นผลทำให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โต

และฝ่ายทหารอินโดนีเซียเข้ามามีบทบาทและผูกขาดอำนาจการเมืองเป็นเวลา 32 ปี

(พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2541)

อีกทั้งมีผลทำให้อินโดนีเซียเห็นถึงคุณประโยชน์ที่จะให้ความร่วมมือก่อตั้งสมาคมอาเซี

ยนกับไทย มาเลเซีย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์จนเป็นผลสำเร็จ (วันที่ 8 สิหาคม พ.ศ.

2510) ความเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2510 ทั้งหมดข้างต้น

ล้วนเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของปัจจัยบริบท ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยผลประโยชน์และปัจจัยอุดมการณ์ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในส่วนที่เกี่ยวกับสุนทรพจน์ของบรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียนนั้น

หลังจากได้ร่วมกันลงนามในปฏิญญาก่อตั้งสมาคมอาเซียนเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรุงเทพฯ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ต่างได้กล่าวแสดงความขอบคุณรัฐบาลและประชาชนชาวไทยที่ได้ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นอย่างมิตรเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน รวมทั้งได้ร่วมกันสดุดีความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มีสติปัญญามีความหนักแน่น อดกลั้น

อดทนจนสามารถนำพาการประชุมเพื่อก่อตั้งสมาคมอาเซียนไปสู่ความสำเร็จสมตามความคาดหวังของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

ส่วนเนื้อหาของสุนทรพจน์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

นายนาร์ซีโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเจรจาที่ได้มีขึ้นก่อนนำไปสู่การลงนามในปฏิญญาก่อตั้งสมาคมอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) ว่าผู้แทนของทั้ง 5 ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียนได้ใช้ความอดทนความตั้งใจอันดีงาม ยอมรับว่าความคิดเห็นของแต่ละประเทศสมาชิกอาจแตกต่างกัน รวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหาที่มีร่วมกันอาจต่างกันได้ แต่เรามั่นใจว่าความยากลำบากทั้งหลายย่อมต้องได้รับการแก้ไขโดยการมีความอดทนและการมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งประเด็นนี้ก็ได้รับการพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์แล้ว โดยมีการก่อตั้งองค์การอาเซียนเป็นพยานหลักฐานที่เด่นชัด (Verbatim Record of The Inaugural Meeting of ASEAN, August 8, 1967 at the Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, ASEAN/Doc/3 หน้า 1-3)

นาย ดร. อาดัม มาลิค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย ได้เน้นเรื่องความสำคัญของการที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีความเข้มแข็งพอที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากอิทธิพลด้านลบจากภายนอกภูมิภาค อีกทั้งต้องยึดความจริงเชิงประจักษ์หรือจริงนิยม (realism) เป็นบรรทัดฐานในการทำความเข้าใจปัญหาหลากหลายที่จะเกิดขึ้น และจำเป็นต้องยอมรับความแตกต่างด้านทัศนคติระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ดังนั้นความอดทนอดกลั้น การมีความมุมานะบากบั่น

ไม่ยอมท้อถอยของประเทศสมาชิกอาเซียน

จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ประชาชนของประเทศสมาชิกได้รับประโยชน์จากผลสำเร็จของอาเซียน (เพิ่งอ้าง หน้า 4 – 5)

ตุน อับดุล ราซัค

รองนายกรัฐมนตรีมาแลเซียได้เน้นเรื่องความสำคัญที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พึงมีสิทธิ์กำหนดอนาคตของตนเองได้โดยปราศจากการแทรกแซง ข่มขู่

รุกรานจากภายนอก

และว่าอาเซียนจะสามารถป้องกันมิให้ความขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เติบใหญ่บานปลาย

ก็ด้วยการที่ประเทศสมาชิกอาเซียนมีจิตสำนึกและตระหนักดีถึงการมีชะตากรรมและความรับผิดชอบร่วมกัน

เป็นความรับผิดชอบหลักของทุกประเทศในภูมิภาคนี้ที่จำต้องผนึกกำลังร่วมกันเพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความเข้มแข็งสามารถกำหนดอนาคตของประเทศชาติด้วยตนเอง

เพื่อสันติภาพ เสถียรภาพของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนและของภูมิภาคเป็นสำคัญ

ความสำเร็จในการต่อต้านอำนาจแทรกแซงหรือการรุกรานจะประสพผลสำเร็จได้หรือไม่

ย่อมอยู่ที่ความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียนว่าจะสามารถเอาชนะความยากจนและนำพาประเทศให้หลุดพ้นจากความล้าหลังได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นสำคัญ (อ้างแล้ว หน้า 7 – 9)

นายราชา รัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ ให้ทัศนะว่า

การก่อตั้งอาเซียนเป็นเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นได้ว่า

ประเทศสมาชิกควรเชื่อมโยงผลประโยชน์ของชาติไว้กับผลประโยชน์ของภูมิภาคให้ความสำคัญกับนโยบายแบบภูมิภาคนิยมที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

และว่าการก่อตั้งอาเซียนไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการต่อต้านประเทศใดหรือกลุ่มประเทศใด และว่าการมีสมาคมอาเซียนเกิดขึ้น ที่ประเทศสมาชิกต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน

มีเอกภาพและการมองปัญหาในแนวทางเดียวกัน

ย่อมเป็นการช่วยป้องกันและลดการเสี่ยงที่จะถูกอิทธิพลของอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามาแทรกแซง สร้างความแตกแยก เหมือนกับที่ในอดีตเคยเกิดขึ้นกับบรรดาประเทศเล็กต่างๆ

ในคาบสมุทรบอลข่านสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง

ประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคย่อมจะมีผลประโยชน์ที่จะให้ประเทศเล็กในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แตกออกเป็นเสี่ยงๆ เพื่อหวังหาประโยชน์จากความแตกแยกไร้เอกภาพ

เหมือนกับที่เคยทำกับประเทศต่างๆ ในคาบสมุทรบอลข่านมาแล้ว

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้เรียนรู้จากบทเรียนดังกล่าว

ดังนั้นประเทศสมาชิกอาเซียนจึงได้ตัดสินใจและเห็นร่วมกันว่าจะไม่ยอมประสบชะตากรรมแบบเดียวกับประเทศเล็กๆ ในคาบสมุทรบอลข่าน

ที่ได้ตกเป็นเครื่องมือของมหาอำนาจนอกภูมิภาค ถูกทำให้อ่อนแอ ไร้เอกภาพ

และถูกเสี้ยมให้มีปัญหาขัดแย้งระหว่างกัน อาเซียนไม่ต้องการมีปัญหาแบบนี้

อาเซียนต้องการทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีสันติภาพ
เสถียรภาพและความมั่นคงดำรงอยู่ และหากอาเซียนประสงค์ให้ประเทศอื่นๆ ให้ความเชื่อถือ
ให้ความนับถือ ก็จำเป็นที่อาเซียนจำต้องแสดงออกมาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประเทศต่างๆ
เห็นว่าอาเซียนมีความจริงจัง ไม่เพียงหวังสร้างภาพเท่านั้น
และว่าเมื่อใดก็ตามที่อาเซียนเป็นที่ยอมรับในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศ
เมื่อนั้นอาเซียนก็จะสามารถนำสันติภาพและความมั่นคงมาสู่ภูมิภาคและสู่โลกได้เช่นกัน
(อ้างแล้วหน้า 10 -12)

ดร. ถนัด คอมันตร์

ประธานที่ประชุมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย
ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเป็นยุคทันสมัยมีแนวโน้มไม่ว่าในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจที่บ่
งชี้ให้เห็นถึงทิศทางเป็นไปในทางความร่วมมือหรือแม้กระทั่งการรวมตัว(integration)
ดังนั้นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ต้องมีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพการณ์ฉุกเฉินเช่
นนี้

เหนือสิ่งอื่นใด ความปรารถนาของประชาชนในภูมิภาคนี้
คือต้องการเป็นเจ้าของบ้านของตน
และมีสิทธิ์อันชอบธรรมที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเองในฐานะเป็นเสรีชน
และเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์ดังกล่าวเหล่านี้
สิ่งแรกที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้ประเทศชาติหลุดพ้นจากสิ่งที่เป็

นอุปสรรคขัดขวางต่างๆ ที่มีสาเหตุมาจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์
จากโรคภัยไข้เจ็บและความหิวโหย
ซึ่งอุปสรรคเหล่านี้เป็นสิ่งลดโอกาสที่มนุษย์จะมีความสุขกับชีวิตปกติได้
และขณะเดียวกันประชาชนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ต้องร่วมกันหาทางป้องกันมิ
ให้ความพยายามที่จะริดรอนสิทธิ เสรีภาพของประเทศและประชาชน ประสพผลสำเร็จ
ไทยมีความมั่นใจว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ รวมทั้งประเทศอื่นๆ
ในภูมิภาคนี้ที่อาจเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนในภายภาคหน้า
ย่อมมีคุณธรรมความดีเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องเกินความเป็นจริง
หากจะกล่าวว่า อนาคตของอาเซียนจะได้รับการปกปักษ์รักษาไว้ได้ดีกว่า
หากทุกประเทศสมาชิกมีความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะร่วมมือกันอย่างเป็นหนึ่งเดียวกัน
และอย่างเข้าอกเข้าใจกัน (อ้างแล้ว หน้า 14-15)

เมื่อศึกษาพิจารณาอย่างละเอียดจากเนื้อหาในสุนทรพจน์ของทั้ง 5
รัฐมนตรีต่างประเทศของสมาชิกประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน เป็นที่วิเคราะห์ได้ว่า
สุนทรพจน์ของทั้ง 5 รัฐมนตีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสะท้อนให้เห็นได้ว่า ทั้ง 5
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียนตระหนักดีถึงคุณประโยชน์
ความสำคัญและความจำเป็นที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พึงร่วมมือกัน
เพื่อเป็นพลังผลักดันให้เกิดองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อผลประโยช
น์ของส่วนรวม และเพื่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำให้ 5

ประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคอย่างอาเซียนได้แก่ปัจจัยดังต่อไปนี้

1) อิทธิพลของปัจจับบริบท (contextual factor) ช่วง พ.ศ. 2510

ปัจจัยบริบทมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมองปัญหาความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศ ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือหลังสงครามเย็น

ความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการวิเคราะห์

การประเมินปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย หรือการปรับ/เปลี่ยน นโยบายต่างประเทศ

เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงด้านบริบท

ทั้งนี้มักเป็นความจริงที่บ่อยครั้งผลประโยชน์มักถูกปรับ/เปลี่ยน

เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงด้านบริบท นโยบายและท่าทีร่วมกันของ 5

ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนมีเป้าหมายสูงสุด เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

เป็นนโยบายก่อตั้งสมาคมอาเซียนที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยบริบทของยุคสงครามเย็น (Cold War context) อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ช่วง พ.ศ. 2510 (ปีก่อตั้งสมาคมอาเซียน)

เป็นช่วงกลางยุคสงครามเย็น เป็นช่วงต้นของการเข้าทำสงครามเวียดนามโดยตรงของสหรัฐฯ (พ.ศ. 2508) สมัยรัฐบาลประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน

โครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศแบ่งออกเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน

เป็นกลางยุคสงครามเย็นที่ความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างสองค่าย

(ค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายโลกเสรี) ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในทุกด้าน

ไม่ว่าจะเป็นด้านอุดมการณ์ ด้านการเมือง ด้านความมั่นคง ตลอดจนด้านเศรษฐกิจและสังคม - วัฒนธรรม พื้นที่เพื่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกบีบให้แคบลง

มีผลทำให้ทางเลือกด้านนโยบายถูกตีกรอบและจำกัดอย่างชัดเจน

สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศต่างๆ

ถูกบีบบังคับให้ต้องเลือกที่จะสังกัดอยู่กับค่ายใดค่ายหนึ่ง

แทบไม่มีพื้นที่เหลือให้กับการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

กล่าวได้ว่า ช่วงต้นยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2500)

อิทธิพลของหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตามถ้อยแถลงของที่ประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย (เดือนเมษายน พ.ศ. 2498)

กอปรกับอิทธิพลของอุดมการณ์ชาตินิยมยังคงมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาของโลก (กลุ่มประเทศโลกที่สาม) อีกทั้งช่วง พ.ศ. 2510 เป็นช่วงที่หลักการว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (principle of peaceful coexistence) ที่โจเอินไล นายกรัฐมนตรีของจีนร่วมกับเนรูห์ นายกรัฐมนตรีอินเดียและอูนุ นายกรัฐมนตรีพม่าได้ร่วมกันเสนอให้ที่ประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย - แอฟริกา ที่เมืองบันดุง ให้ความเห็นชอบและยึดเป็นแนวทางดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งในปี พ.ศ. 2510 ถือได้ว่าเป็นหลักการที่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและเหตุผลของการมีองค์การอาเซียนของบรรดารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศ ผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน (ดังเป็นที่ประจักษ์ในสุนทรพจน์ของทั้ง 5 รัฐมนตรีต่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องความจำเป็นและความสำคัญของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค ปรากฏข้างต้น) หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมี 5 ประการ ดังนี้

- เคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน
- ไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน
- ยึดความเสมอภาค ความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
- ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
- อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2) <u>อิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก</u>

พ.ศ. 2510 เป็นปีที่อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาแต่ก่อนวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 อันเป็นวันลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ ก่อตั้งองค์การอาเซียนอย่างเป็นทางการ ได้มีเหตุการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้น

เป็นเหตุการณ์ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่าง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

จนนำไปสู่ความตกลงร่วมกันที่ให้มีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคในนามของอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญ มีดังนี้

1) <u>อิทธิพลของปัจจัยภายใน</u>

กล่าวโดยภาพรวมได้ว่าอิทธิพลของปัจจัยภายในที่มีต่อการมอง วิเคราะห์และประเมินปัญหาความมั่นคงภายในและภายนอกของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน ได้แก่ การที่ทั้ง 5 ประเทศ(ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์) ต่างประสบกับปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ภายในประเทศและการบ่อนทำลายจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศ เป็นผลทำให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียนมองภัยคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูร่วมกัน (แม้ไม่เปิดเผยก็ตาม) และมีนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับเรื่องของความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติเหมือนกัน

อิทธิพลของปัจจัยภายในที่มีต่อการมองปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคงทั้งในประเทศและนอกประเทศ (ในภูมิภาค)

โดยมีผลนำไปสู่การปรับ/เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศที่สนับสนุนและตระหนักดีถึงความจำเป็นและความสำคัญของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค

ได้แก่เหตุการณ์ร้ายแรงทางการเมืองในอินโดนีเซียที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหารที่ล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (เดือนกันยายน พ.ศ. 2508)

ที่ถูกกองทัพอินโดนีเซียภายใต้การนำของนายพลซูฮาร์โตปราบบทขยี้จนสิ้นซาก

และการพ้นจากอำนาจเป็นการถาวรของประธานาธิบดีซูการ์โน

ตามด้วยการขึ้นมามีอำนาจเป็นเวลาถึง 32 ปีของประธานาธิบดีซูฮาร์โตและระบอบระเบียบใหม่ (new order) ของเขา

อิทธิพลของเหตุการณ์สำคัญยิ่งที่ได้มีขึ้นในประเทศอินโดนีเซียช่วงก่อน พ.ศ. 2510 ดังกล่าวข้างต้น

เป็นผลโดยตรงทำให้อินโดนีเซียภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีซูฮาร์โตเห็นถึงความสำคัญของการมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศและความผาสุขของประชาชนของทุกประเทศในภูมิภาคนี้

รัฐบาล “ระเบียบใหม่”

ของประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ยุตินโยบายประจันหน้ามาเลเซียและสิงคโปร์

ได้ระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน

(ซึ่งอินโดนีเซียกล่าวหาว่ามีส่วนอยู่เบื้องหลังสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (PKI)

ในการทำรัฐประหารที่ล้มเหลว (เดือนกันยายน พ.ศ. 2508)

ได้เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของอดีตประธานาธิบดีซูการ์โนที่ฝักใฝ่ค่ายคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย มาเป็นนโยบายต่างประเทศที่ในหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ในทางเป็นจริงเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายสหรัฐฯ อย่างชัดเจน นับว่าทั้งนโยบายต่างประเทศและนโยบายภายในของระบอบซูฮาร์โต มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการช่วยผลักดันให้การเจรจาระหว่าง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของทั้ง 5 ประเทศสมาชิก รัฐบาลอินโดนีเซียยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โตมีส่วนสำคัญช่วยสนับสนุนข้อเสนอของไทยเรื่องก่อตั้งองค์การอาเซียน กล่าวได้ว่าเป็นการยากที่สมาคมอาเซียนจะเกิดขึ้นได้และมีความเข้มแข็งคงทนอยู่ได้มาถึงทุกวันนี้ (52 ปีแล้วนับแต่มีการก่อตั้ง พ.ศ. 2510) หากปราศจากการสนับสนุนและเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียนของอินโดนีเซีย (สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 86 – 88 และ 136 – 146)

2) <u>อิทธิพลของปัจจัยภายนอก</u>

- ก่อนเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510 มีเหตุการณ์สำคัญๆ ที่ถือได้ว่าเป็นอิทธิพลของปัจจัยภายนอก ที่มีโดยตรงต่อการปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีของบางประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนที่มีปัญหาขัดแย้งรุนแรงระหว่างกัน ดังอาทิ การที่รัฐบาลประธานาธิบดีซูฮาร์โต (พ.ศ. 2509)

ได้ประกาศยุตินโยบายประจันหน้ามาเลเซียและสิงคโปร์

มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซียและสิงคโปร์กลับมาเป็นป

กติและหันมาร่วมมือกันสนับสนุนข้อเสนอของไทย

ทีจะให้การก่อตั้งองค์การอาเซียน

- การที่สิงคโปร์ได้แยกตัวออกจากสหพันธ์มาเลเซียอย่างสันติ

เป็นที่เข้าใจดีระหว่างสองฝ่ายและสิงคโปร์ได้ประกาศเอกราชเป็นประเทศเกิดใหม่

(วันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2508) โดยมาเลเซียก็ได้ให้การรับรองประเทศสิงคโปร์

มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับสิงคโปร์มีความราบรื่นเป็นปกติ

นับว่าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้

มีส่วนช่วยให้การประชุมเจรจาเพื่อก่อตั้งองค์การอาเซียนมีความราบรื่นและเป็นผ

ลสำเร็จได้

- การที่ทั้งมาเลเซียและฟิลิปปินส์ (ด้วยการสนับสนุนของอินโดนีเซียและไทย)

สามารถเจรจาที่กรุงเทพฯ โดยไทยทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยอำนวยความสะดวก

ตามที่มาเลเซียและฟิลิปปินส์ขอร้องให้ไทยสวมบทบาทดังกล่าว

ถือได้ว่าประสพผลสำเร็จสามารถยุติปัญหาขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์

ซึ่งต่างอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์ และเป็นที่ยอมรับของอินโดนีเซียเช่นกัน

ที่แม้ไม่ได้อ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์

แต่ก็ไม่ยอมรับว่าเกาะซาบาห์เป็นของมาเลเซีย เพราะอินโดนีเซียมองว่า

เจ้าอาณานิคมอังกฤษยกให้มาเลเซีย โดยไม่ได้หารือกับอินโดนีเซีย

การที่ไทยเป็นที่ยอมรับและเป็นที่เชื่อถือทั้งของมาเลเซียและฟิลิปปินส์
โดยประเทศทั้งสองร้องขอให้เข้ามามีบทบาทช่วยให้การเจรจาเพื่อยุติปัญหาขัดแย้งระหว่างมาเลเซียและฟิลิปปินส์
จนประสพผลสำเร็จนับว่าได้มีส่วนสำคัญช่วยให้บรรยากาศของการประชุมเพื่อก่อตั้งองค์การอาเซียนประสพผลสำเร็จได้เช่นกัน (สุรพงษ์ ชัยนาม,
นโยบายต่างประเทศของไทยต่อฟิลิปินส์ หน้า 179 – 184)

-

แม้ว่าความขัดแย้งรุนแรงระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ที่ต่างอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์ได้เป็นผลทำให้สมาคมอาสา (ASA)
ต้องเป็นอัมพาตและถูกล้มเลิกไปในที่สุด แต่นับว่าสมาคมอาสา
ซึ่งมีเพียงสามประเทศเป็นสมาชิก (ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์)
ได้ทำหน้าที่เป็นโมเดลหรือตัวอย่างขององค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคซึ่งต่อมาที่ประชุมเจรจาหารือ เพื่อก่อตั้งองค์การอาเซียนก็ได้ใช้สมาคมอาสาเป็นตัวอย่าง
ความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์
(ที่ต่างเป็นสมาชิกก่อตั้งสมาคมอาสาร่วมกับไทย)
นับว่าเป็นความขัดแย้งที่มีด้านบวกในแง่ที่ได้มีส่วนสำคัญช่วยให้ทั้ง 5
ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่จะมีส่วนสำคัญช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศส

มาชิกเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อสันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาค

- สงครามเวียดนามระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ (พ.ศ. 2508 - พ.ศ. 2518) ในช่วง พ,ศ. 2510

นับว่าเป็นห้วงเวลาที่อิทธิพลของบริบทสงครามเย็น (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อปัญหาสงครามและความขัดแย้งระหว่างประเทศอย่างเด่นชัด ตลอดจนความไม่แน่นอนด้านนโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ

ต่อการทำสงครามต่อต้านการพยายามรวบรวมประเทศเวียดนามทั้งสองส่วนเป็นประเทศเดียวกันของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ เป็นผลทำให้ 5 ประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียนที่แม้ไม่ได้มีนโยบายร่วมกันสนับสนุนสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม แต่ในทางพฤตินัย เป็นที่ประจักษ์แจ้งว่าทั้ง 5 ประเทศอาเซียนมีนโยบายและท่าทีที่มองฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศ อีกทั้งเป็นทั้งข้อเท็จและความจริงว่าทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียน

ต่างต้องเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์ทั้งที่มาจากภายในและที่มาจากภายนอก

ความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ด้วยกัน นับว่าเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์

และฟิลิปินส์เห็นร่วมกันถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่พึงพยายามร่วมกันก่อตั้งองค์การอาเซียน

เพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีต่อปัญหาระหว่างประเทศ เพื่อเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน

(ดังเช่นนโยบายและท่าทีร่วมกันของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533)

กล่าวได้ว่านโยบายและท่าทีร่วมกันของ 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียน ที่ได้มีต่อ 11 ปีของปัญหากัมพูชา มีผลทำให้บทบาทของอาเซียนต่อการส่งเสริม สนับสนุนสันติภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และของโลก

ได้รับการยอมรับนับถือจากประชาคมระหว่างประเทศ

ความสำเร็จของนโยบายแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองของสมาคมอาเซียน

มีส่วนสำคัญช่วยส่งเสริมภาพพจน์

ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์การอาเซียนในสายตาของประชาคมโลกได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคงตลอด 26 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2536)

<u>3) อิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์และปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์</u>

จากข้อเท็จจริงและความจริงปรากฏในข้อ 1 และ 2 ข้างต้น

เป็นสิ่งยืนยันในทางประจักษ์ได้ว่า ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียนต่างเห็นร่วมกันว่า

ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2510(ปีก่อตั้งสมาคมอาเซียน)
และต่อไปในอนาคต อยู่ที่การมีผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงที่คล้ายกัน
ตลอดจนการมองเรื่องภัยคุกคามที่อยู่ในแนวเดียวกัน (หมายถึงภัยคอมมิวนิสต์ เป็นสำคัญ)
เป็นการยอมรับร่วมกันว่าปัจจัยผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์
และท่าทีต่อแต่ละเหตุการณ์ แต่ละปัญหาระหว่างประเทศ เป็นการยอมรับว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกัน
มีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
เป็นผลดีทั้งต่อแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและต่อสันติภาพ เสถียรภาพ
และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การร่วมกันก่อตั้งองค์การอาเซียน

ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ยืนยันในทางประจักษ์ว่า ในการร่วมกันก่อตั้งสมาคมอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ
สมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยผลประโยชน์ (ที่มีร่วมกัน)
เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจด้านนโยบาย
ไม่ใช่จากปัจจัยอุดมการณ์หรือจากความเชื่อความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง
อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาได้ก็เพราะสมาชิกทั้ง 5
ประเทศยึดผลประโยชน์ที่มีร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อไปสู่เป้าหมายสงสุดร่วมกันคือ
ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิก เป็นสำคัญ
ไม่เกี่ยวอะไรทั้งสิ้นกับความเชื่อในอุดมการณ์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจหรือทางอื่นใด

หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

และเกิดสงครามในกัมพูชา

(สาเหตุจากกากรที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยยุคเขมรแดงมีอำนาจ) ระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533 อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนตระหนักถึงความสำคัญของการมีผลประโยชน์ด้านความมั่นคงร่วมกัน เห็นถึงคุณค่าสำคัญยิ่งขององค์การอาเซียนในฐานะเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูตที่ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถใช้ร่วมกันเพื่อสนองผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน

บทบาทขององค์การอาเซียนในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมสันติภาพความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นที่ประจักษ์และยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533 หรือหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2518)

และยุติบทบาททางทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวลากว่า 30 ปี

และหลังองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หรือสปอ. หรือซีโต้ SEATO)

ถูกยุบเลิกอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2520

เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปมาก

รัฐบาลที่สหรัฐฯ สนับสนุนไม่ว่าในลาว กัมพูชา

หรือเวียดนามใต้ต่างประสบกับความพ่ายแพ้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างสิ้นเชิง (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในตอนท้ายของคำบรรยายภายใต้หัวข้อ

“ริเริ่มก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ของดร. ถนัด คอมันตร์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยและหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับการก่อตั้งอาเซียนและอนาคตของประเทศไทยไว้ดังต่อนี้

“ประเทศที่เคยปกครองอาณานิคมนั้นไม่ต้องการที่จะให้มีการรวมตัวกัน ไม่ต้องการที่จะให้มีการติดต่อเชื่อมโยงระหว่างกัน แต่เมื่อประเทศตะวันตกได้ถอยออกไป และดินแดนที่เคยเป็นเมืองขึ้นก็ได้รับเอกราช เป็นอิระขึ้นมา ก็ยังติดนิสัยเดิม คือยังแยกกันอยู่ ยังไม่มีนิสัยที่จะรวมตัวกัน

ดังนั้นจึงต้องใช้ความพยายามมากที่จะทำให้ประเทศที่แยกกันอยู่ต่างคนต่างอยู่ มารวมตัวกันร่วมมือกัน ช่วยกันทำช่วยกันสร้าง เพื่อจะให้อาณาบริเวณนี้ เป็นดินแดนที่มีความผูกพันต่อกัน และเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนของประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก

<u>นี่คือวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดในการก่อตั้งสมาคมอาเซียนหรือการร่วมมือส่วนภูมิภาคโดยทั่วไป</u>.....(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

สรุปความว่า

อนาคตของประเทศไทยในการที่จะสร้างความร่วมมือกับประเทศต่างๆ

ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งในด้านการเมือง ในด้านความมั่นคง ในด้านเศรษฐกิจ การค้า ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี และด้านวัฒนธรรมจะเป็นอย่างไร ก็ตอบได้อย่างสั้นๆ ง่ายๆ ว่าประเทศไทยจะเป็นอย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ปัญหา

ประเทศไทยเราไม่ใช่เป็นประเทศใหญ่อย่างที่เคยมีการกล่าวอ้างว่าประเทศไทยใหญ่โตเหลือเกิน เป็นมหาประเทศ ไม่เช่นนั้นเลย ประเทศไทยไม่ใช่ big power หรือ medium power ด้วยซ้ำไป แต่เป็น small power เป็นประเทศเล็กๆ ประเทศหนึ่ง ทักษะในด้านต่างๆ ก็ไม่มากมาย ทางด้านการทหารเกือบจะเรียกได้ว่า ไม่มีทักษะ ถ้าจะไปเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในด้านเศรษฐกิจก็เรียกว่า หย่อนหรือด้อย จึงถูกเรียกว่าประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ในด้านเทคโนโลยีก็เห็นว่ายังห่างไกล อย่าไปเทียบกับใครเลย ลองเทียบกับไต้หวันเท่านั้น ก็ยังสู้เขาไม่ได้แล้ว ทั้งๆ ที่ไต้หวันมีพลเมืองเพียงสิบกว่าล้านคนเท่านั้น ในด้านเงินทองต่างๆ ขณะนี้ไต้หวันเป็นประเทศที่ร่ำรวยมาก มีเงินสำรองถึง 70,000 ล้านเหรียญสหรัฐฯ มีการได้เปรียบดุลการค้าอย่างมหาศาล เราต้องประมาณตัวเราด้วย อย่าพยายามทำตัวเหมือนกบที่พยายามพองตัวขึ้นมา เพราะฉะนั้นต้อง realistic มองดูตัวเราอย่างที่แบบไทยๆ กล่าวว่า “ตักน้ำใส่กระโหลกชะโงกดูเงาตัวเอง” ถ้าทำได้อย่างนี้ เราก็สามารถดำเนินนโยบายได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ หรือรู้จักประมาณตัว นี่เป็นภาษิตทางศาสนาพุทธของเรา ซึ่งเรายึดถือเป็นศีลธรรมที่เราน่าจะรักษาเอาไว้ นี่ก็หมายความว่าเรายังต้องการที่จะมีพรรคพวก ต้องเข้าไปร่วมกลุ่มกับประเทศอื่นๆ เราอยู่โดยลำพังได้ แต่มีอันตรายมาก โดยเฉพาะในอนาคตที่มองเห็นได้ก็คือว่า เวทีของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเวทีที่มีการแก่งแย่งชิงดีแข่งขันกันมาก

การอยู่ตัวคนเดียวก็อันตรายเหลือเกิน อย่างน้อยถ้ามีพรรคพวก มีกลุ่มของเราก็ยังช่วยกันได้ คืออย่างน้อยก็ช่วยกันร้อง สามารถจะโวยวายได้ ซึ่งก็ได้แสดงมาแล้วและเป็นผลสำเร็จ โดยเฉาะในเรื่องที่เราได้ยืนหยัดต่อต้านฝ่ายเวียดนาม ซึ่งขู่เข็ญคำรามเราอย่างหนัก จนกระทั่งบางคนแทบจะเสียสติไปเลย

เพราะฉะนั้น

การร่วมมือส่วนภูมิภาคเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างเหลือล้ำสำหรับประเทศไทย เราอยู่คนเดียวไม่ได้ เราต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน แต่เราก็ไม่ได้ไปพึ่งพาอาศัยเขาในฐานะผู้ต่ำต้อยกว่าเขา แต่เข้าไปร่วมมือกันในฐานะ partner (หุ้นส่วน) เป็นผู้ที่อยู่ในส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน ซึ่งผู้บรรยายเห็นว่า เป็นแนวทางที่ควรดำเนิน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งสำคัญก็คือ โดยที่เรารู้ว่ามหาประเทศใหญ่ๆ นั้น มีการแข่งขันแก่งแย่งชิงดีกัน

<u>เราก็อย่าเข้าไปอยู่ในอ้อมแขนของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และปฏิบัติตามนโยบายที่เรียกว่า equidistance (รักษาระยะห่างที่เหมาะสม) พยายามรักษาตัวอย่าเอนเอียงเข้าไปให้เขากอดรัดจนหายใจไม่ออก</u>

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

อันนี้เป็นนโยบายที่ผู้บรรยายได้ใช้ตลอดมาในระหว่างที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการต่างประเทศของไทย “ (ถนัด คอมันตร์ หน้า 120 และ 124 จากฉันทิมา อ่องสุรักษ์ (บก.) นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง โครงการดิเรก ชัยนาม เมโมเรียล เล็คเชอร์ ซีรีส์ พ.ศ. 2533)

สำหรับบางตอนของทัศนะต่อ ดร. ถนัด คอมันตร์

ของอดีตข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศไทยที่เคยร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับดร. ถนัด คอมันตร์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ตลอดกว่า 12 ปีที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ ที่สำคัญได้แก่ทัศนะของบุคคลดังต่อไปนี้

1) นายอานันท์ ปันยารชุน (อดีตนายกรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงการต่างประเทศ)

"ท่านรัฐมนตรีฯ ถนัด คอมันตร์ ท่านเป็นนักชาตินิยม แต่ไม่ใช่นักชาตินิยมที่หลงรักชาติ ท่านเป็นนักชาตินิยมที่มองผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ ท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล โดยมองเห็นตั้งแต่ต้นว่า ในที่สุดแล้ว ไทยและประเทศต่างๆ ในภูมิภาค จะไม่สามารถพึ่งพาประเทศมหาอำนาจใดได้ แม้แต่สหรัฐฯ เพราะในช่วงเวลานั้นปี 2494 สหรัฐฯ ได้ทำสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกับฟิลิปปินส์ (US – Philippine Mutual Defense Treaty) ปี 2497 จัดทำสนธิสัญญา SEATO ปี 2505 ทำความตกลงป้องกันร่วมกับไทย (Thanat – Rusk Communique) และในปี 2505 เช่นเดียวกัน ร่วมลงนามในความตกลงรับรองความเป็นกลางของลาว (international Agreement on the Neutrality of Laos) แต่กลับมีหลายเหตุการณ์ที่ทำให้เห็นได้ว่า สหรัฐฯ ขาดขีดความสามารถและความตั้งใจจริงในการป้องกันภูมิภาคจากภัยคอมมิวนิสต์ และหลายๆ กลไกการป้องกันร่วมที่สหรัฐฯ ร่วมลงนามกับประเทศต่างๆ ไม่น่าจะสามารถปฏิบัติได้จริง และแม้แต่ลาว ซึ่งสหรัฐฯ ร่วมลงนามรับรองความเป็นกลาง แต่อีกไม่กี่ปีต่อมา ก็ถูกสหรัฐฯ ทิ้งระเบิดแบบปูพรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2507 หรือเพียงสามปีนับจากได้รับการรับรองความเป็นกลาง พื้นฐานสติปัญญา

การศึกษา และประสบการณ์ของท่าน ดร. ถนัดฯ

มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ท่านเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล....."

(50 ปีของไทยในอาเซียน จัดทำโดยกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ หน้า 18 – 19 พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2561) หรืออีกตอนหนึ่งที่มีข้อความว่า

"สิ่งหนึ่งที่ประทับใจผมมากคือท่านให้ความสนใจต่อประเทศเพื่อนบ้านค่อนข้างมาก แน่นอนเรามีความจำเป็นที่จะต้องมีเยื่อใยอันดี หรือมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ ไม่ว่าจะเป็นประเทศในยุโรป แต่ตอนนั้นเรายังขาดการเชื่อมโยงกับจีนแผ่นดินใหญ่ เพราะขณะนั้นเรายังรับรองรัฐบาลจีนไต้หวันอยู่

ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ไปเยี่ยมเยือน หรือไปปรึกษาหารือกับผู้นำประเทศเพื่อนบ้านค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกับมลายา ซึ่งสมัยนั้นตุนกุอับดุล ราห์มัน เป็นนายกรัฐมนตรีและดูแลเรื่องการต่างประเทศ" (อ้างแล้ว หน้า 20)

หรือการให้สัมภาษณ์ช่วงสำคัญอีกช่วงหนึ่ง มีข้อความดังนี้

"ในขณะนั้น พูดได้ว่าไทยเป็นประเทศเดียวที่มีความสัมพันธ์อันดีกับทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน

ความสัมพันธ์ของเรามันไม่ได้ดีเฉพาะกับมาเลเซียหรือกับฟิลิปปินส์เพียงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงอินโดนีเซียและสิงคโปร์ด้วย ทั้งๆ โดยลึกๆ แล้ว

ความขัดแย้งภายในภูมิภาคยังคงคุกรุ่นอยู่มาก สิงคโปร์เคยเป็นส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia) มีความหวาดระแวงมาเลเซียมาโดยตลอด เพราะพอสิงคโปร์ได้รับเอกราช มาเลเซียกลายมาเป็นเพื่อนบ้านที่ใหญ่กว่า นอกเหนือจากพื้นดินบนคาบสมุทรแหลมทองแล้ว มาเลเซียยังครอบครองรัฐซาบาห์ รัฐซาราวักอีกด้วย

ส่วนอินโดนีเซียก็เป็นประเทศใหญ่มาโดยตลอด ในขณะนั้น นโยบาย Konfrontasi ของประธานาธิบดีซูการ์โน ก็ยังไม่หมดสิ้นไปเสียทีเดียว แม้ว่าจะประกาศสิ้นสุดนโยบายดังกล่าวไปแล้ว โดยประกาศที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2509 เมื่อประธานาธิบดีซูฮาร์โตขึ้นมาแทนที่ประธานาธิบดีซูการ์โน แต่ลึกๆ แล้ว ความรู้สึกต่อต้านการก่อตั้งสหพันธรัฐมาเลเซียก็ยังมีอยู่มากในอินโดนีเซีย มาเลเซียยังรู้สึกว่า ความมั่นคงของตนถูกคุกคามเป็นอย่างมาก โดยอินโดนีเซีย โดยเฉพาะบนเกาะบอร์เนียวซึ่งมาเลเซียถือครองร่วมกับอินโดนีเซียและบรูไน โดยมีฟิลิปปินส์มาร่วมอ้างกรรมสิทธิ์ด้วยในเวลาต่อมา

ฉะนั้น การที่ไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกประเทศ ในขณะที่ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ เองก็เป็นที่เคารพนับถืออย่างสูงของผู้นำทุกประเทศในภูมิภาค ความคิดที่ว่าทั้ง 5 ประเทศน่าจะสามารถรวมกันในองค์กรเดียวกันได้โดยมีไทยเป็นตัวเชื่อมโยงจึงเกิดขึ้น โดยท่านรัฐมนตรีถนัดฯ คิดว่าในขณะนั้นความสัมพันธ์ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เกินเลยขอบเขตของสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สมาคมอาสาหรือ ASA) ไปแล้ว ประกอบความขัดแย้ง อันเกิดจากนโยบาย Konfrontasi

มีประเทศภายนอกภูมิภาคเป็นจำนวนมากเข้ามาให้การสนับสนุนมาเลเซียและอินโดนีเซีย ดังนั้นจึงน่าจะเป็นการดีหากทั้ง 5 ประเทศ จะสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น แก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกันด้วยตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก ซึ่งจะทำให้ความขัดแย้งต่างๆ ผ่อนคลายได้ง่ายขึ้น และในเวลาเดียวกัน ก็จะสามารถร่วมกันป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกได้อีกด้วย" (อ้างแล้วหน้า 43 – 44)

2) นายสมปอง สุจริตกุล (อดีตเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดร. ถนัด คอมันตร์และเป็นผู้ที่ดร. ถนัดฯ ให้ความไว้วางใจมากทำงานอย่างใกล้ชิดที่สุดกับดร.ถนัดฯ ช่วงระหว่างการก่อตั้งสมาคมอาเซียน)

"ปฏิญญาอาเซียนหรือปฏิญญากรุงเทพฯ ที่มีความยาวเพียง 5 หน้ากระดาษนั้น ไม่ได้มีเพียงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของอาเซียนเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงกลไก กระบวนการและวิธีการดำเนินงานของอาเซียนอีกด้วย ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของอาเซียนและเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้อาเซียนประสบความสำเร็จมาจนทุกวันนี้

ปฏิญญากรุงเทพฯ ถือเป็นสารตราตั้ง มีสถานะเป็นธรรมนูญของประเทศสมาชิก (constituent Instrument) แต่เมื่อเวลาผ่านไปหลายสิบปีสภาพแวดล้อมโลก สภาพแวดล้อมในภูมิภาคที่เปลี่ยนไป จำนวนสมาชิกของอาเซียนที่เพิ่มขึ้น ภารกิจและบทบาทของอาเซียนมีมากขึ้น มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้อาเซียนเห็นถึงความจำเป็นว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ

ควรจะต้องมีสถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ชัดเจนกว่านี้ ด้วยเหตุนี้
จึงเกิดแนวคิดในการจัดทำกฎบัตรอาเซียน โดยนำเนื้อหาของปฏิญญากรุงเทพฯมาเรียบเรียงใหม่
จัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่และเพิ่มเติมรายละเอียดในแต่ละเรื่อง

ก่อนหน้านี้ เราก็ยังไม่แน่ใจว่า
กลไกการทำงานของอาเซียนที่จัดตั้งขึ้นมาตามปฏิญญากรุงเทพฯจะทำงานได้จริงหรือไม่
เราจึงใช้วิธีการหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพเป็นหลัก ซึ่งในตอนที่ร่างปฏิญญากรุงเทพฯนั้น
ตัวอย่างที่เราใช้เป็นต้นแบบคือประชาคมยุโรป (European Union) ที่เป็นเช่นนี้เพราะเรามองว่า
ประชาคมยุโรปใช้สนธิสัญญากรุงโรมปี พ.ศ. 2501 เป็นกรอบหลัก และอีกเพียง 12 ปีต่อมา
ประชาคมยุโรปก็สามารถบรรลุเป้าประสงค์ด้วยการจัดตั้งตลาดร่วมหรือ common market ได้สำเร็จ
คือดูแบบอย่างจากยุโรป (European Model)

แต่อีกแง่มุมหนึ่ง เราก็ตระหนักดีว่า เราไม่ใช่ยุโรป
ความเหมือนกันและแตกต่างกันภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีอยู่สูง
ไม่เหมือนในยุโรปที่หลายๆ ประเทศมีประสบการณ์ร่วมกัน
ไม่ว่าจะเป็นในแง่ประวัติศาสตร์หรือการเมือง
จึงทำให้สามารถรวมตัวกันเป็นประชาคมยุโรปได้ง่ายกว่า ทีอธิบายมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อให้เข้าใจว่า
ความคิดริเริ่มของไทยในการก่อตั้งอาเซียนนั้น เป็นผลจาการศึกษาตัวอย่างจากกลุ่มประเทศต่างๆ
ซึ่งเรารู้สึกว่าแบบอย่างของประชาคมยุโรป น่าจะใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ของประเทศต่างๆ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากที่สุด” (อ้างแล้วหน้า 46 – 48) หรืออีกตอนหนึ่งที่มีข้อความดังนี้

“หนึ่งปีก่อนที่จะเกิดอาเซียน เราได้มีการประชุมกันเรื่องภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ตอนนั้นเราประชุมกันที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2509 ด้วยความคิดริเริ่มของเกาหลีใต้ เรื่องมีอยู่ว่า ท่านประธานาธิบดีปาร์ค จุง ฮี ท่านเดินทางมาเยือนกรุงเทพฯ และชักชวนให้ประเทศไทยไปช่วยจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศที่มีชื่อเรียกว่า Asian and Pacific Council หรือ ASPAC ซึ่งมีประเทศเข้าร่วม 10 ประเทศ คือจีน ไต้หวัน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนามใต้ ไทย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์.....

แต่ ASPAC ก็มีปัญหาคือ มีประเทศที่ไม่สามารถร่วมมือกันได้อย่างสนิทใจนัก เช่น เวียดนามใต้กับจีนไต้หวัน เลยทำให้มีปัญหา สหรัฐฯ เองก็ไม่อยากเข้ามาวุ่นวายอะไรมากมาย.....

ดังน้น เมื่อมาถึง พ.ศ. 2510 ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ก็มาถกความคิดกับผม แล้วท่านก็สั่งให้ผมยกโครงร่างกรอบความร่วมมือขึ้นมา ว่าจะเอาอย่างไรดี ถ้าเราจะตั้งองค์การความร่วมมือในระดับภูมิภาคขึ้นมา เริ่มแรกท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ท่านคิดว่าเราควรจะต้องมีองค์การความร่วมมือคล้ายๆ กับในยุโรป แต่ท่านก็กล่าวด้วยว่ายุโรปกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างกันมาก แต่ก็มีส่วนที่คล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า ความรู้สึกก็ดี ขนบธรรมเนียมก็ดี ภาษาก็ดี ในกลุ่มยุโรปเขามีความเป็นปึกแผ่นพอสมควร แต่ในความเหมือนเหล่านั้น เขาก็มีความแตกต่างกันแฝงอยู่ด้วย

ในทำนองเดียวกัน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เราก็มีความแตกต่างและก็มีความเหมือน ความเหมือนก็มีปัญหาผลกระทบจากสถานการณ์ในจีน เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า สังคม ฯลฯ ซึ่งประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคมีความคล้ายคลึงกัน

ดังนั้น ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ กับผม เราเลยมีความความคิดว่า หากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถรวมตัวกันได้ โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก เราก็จะสามารถอยู่รอดได้ เพราะว่าที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ถูกแบ่งแยกโดยระบบอาณานิคมมาเป็นเวลานาน และในช่วงเวลานั้น ประเทศเพื่อนบ้านของไทยหลายประเทศกำลังจะหลุดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้น เพราะเป็นช่วงเวลาของการปลดปล่อยอาณานิคม (Decolonization) โดยเป็นกระบวนการที่เริ่มจากการประชุมที่เมืองบันดุง (Bandung Conference)พ.ศ. 2498 ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเร่งให้เกิดความร่วมมือในระดับภูมิภาค" (อ้างแล้ว 57 – 61)

3) <u>นายอาสา สารสิน</u> (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และอดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ)

"ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ท่านมีวิสัยทัศน์ที่ล้ำยุคสมัยของท่าน ท่านมองว่าอาเซียนมีความจำเป็น เพราะผลประโยชน์ของภูมิภาคเกี่ยวโยงกับผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจทั้งในภูมิภาคและนอก

ภูมิภาค ดังนั้นก็ย่อมหมายความว่า ผลประโยชน์ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค
มันกว้างไกลไปกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
โดยเฉพาะเมื่อเราต้องการให้เศรษฐกิจสามารถเติบโตได้อย่างก้าวกระโดด และในเวลาเดียวกัน
ในด้านความมั่นคงนั้น ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ท่านมองเห็นตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2510 แล้วว่า
เราไม่อาจพึ่งพาสหรัฐฯ หรือประเทศมหาอำนาจใดได้ ทางเดียวที่ประเทศต่างๆ
ในภูมิภาคจะสามารถอยู่รอดได้ คือต้องสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองให้ได้" (อ้างแล้วหน้า 15)

4) นายวิทยา เวชชาชีวะ (อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ)

แม้จุดประสงค์หลักในการก่อตั้งองค์การอาเซียนจะกล่าวอ้างถึงเพียงแต่มิติทางเศรษฐกิจ สังคม
และวัฒนธรรม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผลงานที่โดดเด่นของอาเซียนในช่วงเวลาต่อมา
กลับเป็นผลงานในมิติของการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ ดังความเห็นของนายวิทยา
เวชชาชีวะ ยืนยันความจริงในประเด็นนี้ ดังข้อความต่อไปนี้

"ทางด้านความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง หรือ Political and Security
Cooperation เมื่อวันที่ลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ รัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศ
ต้องพูดนักพูดหนา ต้องตีอกชกหัว บอกฉันไม่เกี่ยวกับการเมือง ฉันไม่เกี่ยวกับการทหาร แต่ปรากฏว่า
นับจากนั้นมาอีก 30 ปี
อาเซียนจะหารือกันในเรื่องการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศมาโดยตลอด

โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหากัมพูชาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 มาจนถึง พ.ศ. 2534 ถือเป็นจุดหันเห
เป็นจุดผกผันที่ทำให้อาเซียนออกมาแสดงบทบาททางการเมืองความมั่นคงระหว่างประเทศอย่างเต็มที่

แต่การแสดงบทบาทในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นเฉพาะอาเซียน ยุโรปก็เช่นกัน
ประชาคมยุโรป (European Union) ก็เริ่มต้นด้วยประชาคมเศรษฐกิจ เช่นเดียวกัน
แต่ก็ได้กลายเป็นความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงในเวลาต่อมา เหมือนกับค่อยๆ
แทรกซึมเข้ามาจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับ กลายเป็นสถาบัน เป็นมิติหนึ่งของความร่วมมือในยุโรป

เช่นเดียวกันกับอาเซียน ผมยังเคยถามตัวเองว่า อาเซียนเริ่มเล่นการเมือง
และเริ่มเกี่ยวข้องกับการเมืองตั้งแต่เมื่อไหร่ เท่าที่ผมจำได้คือปี 2513 ในช่วงเวลานั้น
ผมยังประจำการอยู่ที่สิงคโปร์ ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ท่านบินไปแวะสิงคโปร์เพื่อต่อไปยังจาการ์ต้า
สาเหตุก็คือว่าจู่ๆ รัฐบาลของเจ้าสีหนุ ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาตั้งแต่ปี 2498
ได้ถูกนายพลลอนนอล ทำรัฐประหาร และตั้งตนเองเป็นนายกรัฐมนตรีแทน
ซึ่งทำให้เจ้าสีหนุต้องหนีไปลี้ภัยทางการเมืองในจีน นับตั้งแต่บัดนั้น และภายในอีก 5 ปีต่อมา
รัฐบาลของนายพลลอนนอลก็ถูกโค่นล้มโดยกองกำลังเขมรแดง ซึ่งฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์จีน

รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน ก็ไปประชุมกันที่กรุงจาการ์ตา
เป็นการประชุมแบบปิดอย่างมิดชิด ไม่มีแถลงการณ์ใดๆ ออกมา แต่ก็เป็นที่ทราบกันว่า
ที่ประชุมหารือกันเรื่องสถานการณ์ในกัมพูชา
เพราะการที่นายพลลอนนอลขึ้นมายึดอำนาจจากสีหนุนั้น ย่อมเป็นที่สนใจของสหภาพโซเวียต จีน

และเวียดนาม เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่า สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนนายพลลอนนอลอยู่เบื้องหลัง ในขณะที่ก่อนหน้านั้นรัฐบาลของเจ้าสีหนุมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและจีน

ในปีต่อมาคือในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ท่าoปฏิวัติรัฐบาลของท่านเอง ทำให้คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของท่านทั้งคณะ รวมทั้งท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ต้องพ้นจากตำแหน่งไป ซึ่งบังเอิญมีการกำหนดการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชา อีกครั้งหนึ่งที่ฟิลิปปินส์ การประชุมในครั้งนี้ ก็เป็นการประชุมนอกรอบอีกเช่นกัน ผมไปร่วมประชุมในครั้งนั้นด้วยที่ฟิลิปปินส์ และต่อมาทีมาเลเซีย กลายเป็นว่า ในช่วงเวลาต่อมา การประชุมหารือเรื่องการเมืองความมั่นคงนั้น ไม่ใช่เฉพาะเรื่องกัมพูชาเพียงเรื่องเดียวแล้ว เปลี่ยนสภาพเป็นการหารือในภาพใหญ่เกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองและความมั่นคงของภูมิภาค

ในช่วงแรกนั้น การประชุมหารือด้านการเมืองและความมั่นคงจะแอบแฝงอยู่กับการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศประจำปี แต่ในระเบียบวาระการประชุม จะกล่าวถึงเพียงกว้างๆ ว่า เป็นการหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาค แล้วในปีแรกๆ เวลาจะเขียนแถลงการณ์สรุปสาระสำคัญของการประชุม ก็จะไม่กล้าพูดถึงเรื่องการเมืองความมั่นคง แต่ในปีต่อๆ มา เริ่มมีถ้อยแถลงเกี่ยวกับสถานการณ์การเมือง ความมั่นคงบ้าง แต่ไม่มากนัก

นี่คือวิวัฒนาการของการที่อาเซียนเข้ามาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองและความมั่นคง จนมาถึงปี 2521 เมื่อกองกำลังเวียดนามได้เข้ามายึดครองกัมพูชา

ทำให้อาเซียนได้เริ่มออกมาแสดงท่าทีด้านการเมืองและความมั่นคงภายในภูมิภาคอย่างเต็มที่และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากทั่วโลก โดยเฉพาะในสหประชาชาติ จนในที่สุดแล้ว หลายคนพูดว่า

<u>การกำหนดท่าทีของอาเซียน และการเดินกลยุทธ์ของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ถือเป็นจุดสูงสุด เป็นยุคทองของความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน</u>(หมายเหตุ;

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

อย่างไรก็ดี ความสำคัญหลักของอาเซียนก็คือ

การเป็นองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่เกิดขึ้น และสามารถดำเนินงานได้จริง จากความคิดริเริ่มและร่วมมือของประเทศสมาชิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันเอง

ด้วยเจตนาที่จะสรรสร้างความร่วมมือระดับรัฐบาลระหว่างกัน โดยได้ถูกตั้งชื่อและได้ถือกำเนิดขึ้น ภายในระยะเวลาประมาณ 14 เดือน นับตั้งแต่ท่าน ดร.ถนัดฯ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้นำความคิดริเริ่มของท่านที่จะให้มีองค์กรอย่างอาเซียน ไปหารือกับผู้นำประเทศต่างๆ ในภูมิภาคทีละท่าน

จนในที่สุดความคิดริเริ่มดังกล่าวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

และทำให้อาเซียนได้พัฒนาและมีวิวัฒนาการมาจนเป็นองค์กรความร่วมมือภายในและรอบๆ ภูมิภาคที่มีความแข็งแกร่งมากขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 50 ปี” (อ้างแล้วหน้า 40 – 43)

เกี่ยวกับการก่อตั้งสมาคมอาเซียนนั้น นายวิทยา เวชชาชีวะ อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศได้ให้ทัศนะที่สำคัญไว้ดังนี้

"เราเคยมีสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาสาหรือ ASA) แค่ 3 ประเทศ คือไทย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ก่อนหน้าที่จะเกิดนโยบายการเผชิญหน้า (Konfrontasi) ระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้สามประเทศสมาชิก ASA ตระหนักว่าการมีองค์กรระดับภูมิภาคในลักษณะกลุ่มย่อย ไม่น่าจะอำนวยประโยชน์ให้กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคได้มากนัก และการมีองค์กรระดับภูมิภาคที่มีสมาชิกภาพที่เปิดกว้าง และครบถ้วนที่สุดน่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุดสำหรับทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง

ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ เคยพูดบ่อยครั้งว่าในยุคนั้น อินโดนีเซียรู้จักนครอัมสเตอร์ดัม มาเลเซียรู้จักนครลอนดอน ฟิลิปปินส์รู้จักกรุงวอชิงตันมากกว่ารู้จักกรุงเทพฯ เพราะเป็นเรื่องของโลกอาณานิคม แต่ในปี 2510 โลกกำลังเปลี่ยนแปลงไป ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคจะจำกัดการติดต่ออยู่เฉพาะกับประเทศเจ้าอาณานิคมของตน หรือเพื่อนของตนในกลุ่มย่อย ไม่น่าจะเพียงพอแล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีองค์กรระดับภูมิภาค เช่น อาเซียนเพื่อให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคสามารถก้าวทันโลก นี่คือเบื้องหลัง ว่าเหตุใด ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ จึงคิดให้มีการร่วมมือภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่าเป็นเรื่องฝันเฟื่อง แต่ก็ต้องฝันแล้วค่อยๆ ทำให้เป็นเรื่องจริงขึ้นมา" (อ้างแล้วหน้า 45)

บทที่ 4

บทบาทของอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคง

องค์การอาเซียนได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงด้านการเมืองและความมั่นคงในช่วงปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2534) ประมาณ 12 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น

ปัญหากัมพูชามีสาเหตุมาจากการที่กองทัพคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือได้เข้ามารุกรานและยึดครองป

ระเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea หรือ DK)

หรือประเทศกัมพูชาภายใต้การปกครองของระบอบเขมรแดงของพอล พต และพวก เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ปัญหากัมพูชายุติอย่างเป็นทางการเมื่อมีการลงนามในข้อตกลงกรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534

มีผลทำให้เวียดนามจำเป็นต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากดินแดนกัมพูชา

นำไปสู่การเปิดโอกาสให้ชาวกัมพูชาได้ใช้สิทธิ์กำหนดใจตนเองผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การสหประชาชาติ (หมายเหตุ:

ผู้สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับทัศนะและท่าที(ทั้งที่เหมือนและที่ต่างกัน)

ของแต่ละประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งอาเซียนที่มีต่อปัญหากัมพูชาและต่อการดำเนินการของอาเซียนทางการเมืองและการทูต สามารถศึกษาได้จากผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น

หรือนโยบายของไทยต่อมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยหรือสกว.

พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด)

เป็นที่รู้และยอมรับกันทั่วไปอยู่แล้วว่า ปัจจัยความกลัว (fear factor)

อิทธิพลของภัยคอมมิวนิสต์และอิทธิพลของทฤษฎีโดมิโนตามที่สหรัฐฯ

(สมัยรัฐบาลประธานาธิบดีไอเซนเฮาร์)

มีนโยบายต้องการให้บรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลาย

เชื่อว่าหากไม่มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และไม่ร่วมมือกับสหรัฐฯ
เพื่อต่อต้านและยับยั้งการแผ่ขยายอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั่วทุกมุมโลก
โอกาสที่ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาจะล้มแบบโดมิโนย่อมเป็นไปได้อย่างมาก

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียน
มีความกลัวภัยคอมมิวนิสต์เนื่องจากทั้ง 5
ประเทศอาเซียนต่างมีประสบการณ์ร่วมกันเกี่ยวกับภัยคุกคามความมั่นคงภายในประเทศ
ที่มาจากอิทธิพลบ่อนทำลายของพรรคคอมมิวนิสต์ในแต่ละประเทศอาเซียน ช่วง 45
ปีของยุคสงครามเย็น
ประเทศไทยตกเป็นเป้าของการบ่อนทำลายภายในโดยตรงจากพรรคคอมมิวนิสต์ไทยและจากภายนอ
ก(ช่วงสงครามเวียดนามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)
เพราะไทยได้ร่วมเข้าทำสงครามเวียดนามโดยตรงกับสหรัฐฯ ทั้งได้อนุญาตให้สหรัฐฯ
ใช้ฐานทัพอากาศของไทยไปทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ
ทำให้ไทยตกเป็นเป้าสงครามของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ
และหากฝ่ายเวียดนามเหนือชนะขั้นเด็ดขาดทำให้มีอิทธิพลครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จในลาวและกัมพูชาเ
ช่นกัน ย่อมส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นรัฐด่านหน้าโดยปริยาย

นับว่าเป็นโชคดีของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์
อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)ที่อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว

เดือนเมษายน พ.ศ. 2518 เป็นผลดีแก่ฝ่ายโลกเสรี

ประวัติศาสตร์มิได้เข้าข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

ตรงกันข้ามปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ได้มีส่วนสำคัญช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทั้ง 5

ประเทศอาเซียนเกาะกันเหนียวแน่น มีการดำเนินการที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีเอกภาพของอาเซียน

ความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ของอาเซียนได้นำไปสู่การประชุมสุดยอดครั้งแรกขององค์การอาเซียนที่เกาะ

บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย (วันที่ 23 – 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519)

นับว่าชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2518

มีอิทธิพลโดยตรงทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้ทั้ง 5 ประเทศอาเซียน

เห็นถึงความเร่งด่วนและความสำคัญที่ประเทศสมาชิกทั้ง 5

ประเทศต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นในด้านความมั่นคง เพื่อความอยู่รอดขององค์การอาเซียน

หลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ได้เป็นส่วนสำคัญ

ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งเพิ่มความขัดแย้งถึงขั้นแตกหักระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต ระหว่างสหรัฐฯ

กับสหภาพโซเวียต ระหว่างจีนกับเวียดนาม และระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตย

(กัมพูชายุคเขมรแดง)

ตลอดจนภูมิรัฐศาสตร์ได้ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯกับจีน

และระหว่างจีนกับอาเซียน ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ยังมีส่วนสำคัญทำให้ทั้ง 5

ประเทศอาเซียนเห็นถึงความสำคัญขององค์การอาเซียนต่อการช่วยสนับสนุน

ส่งเสริมให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคง

และต่อความอยู่รอดของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

ตลอดจนปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับปรุงระบบถ่วงดุลอำนาจให้กลับมามีความสมดุลอีกครั้งหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม

ที่ในระยะแรกทำให้เวียดนามมีอิทธิพลอย่างชัดเจนเหนือลาวและกัมพูชา

แต่ภายหลังการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยฝ่ายเวียดนาม (ระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533)

อันเป็นสาเหตุโดยตรงเชื้อเชิญให้จีนเข้ามามีบทบาทเป็นพันธมิตรร่วมกับอาเซียนทำการกดดันเวียดนามทั้งทางการเมือง การทูต และการทหาร(ผ่านการให้ความช่วยเหลือด้านการทหารแก่รัฐบาลผสม 3 ฝ่ายของประเทศกัมพูชา หรือ Coalition Government of Democratic Kampuchea – CGDK)

จนเป็นผลสำเร็จทำให้ เวียดนามต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

ยุติการยึดครองกัมพูชา ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับมามีดุลยภาพอีกครั้ง

ปราศจากการผูกขาดอำนาจนำ (hegemonic power) โดยมหาอำนาจใด

ความกลัวการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในแหลมอินโดจีน (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา พ.ศ. 2518)

มีผลทำให้อาเซียนจำเป็นต้องแสดงปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอมมิวนิสต์เวียดนาม เห็นในทางประจักษ์ว่าชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามไม่สามารถสร้างความสะพึงกลัวให้กับประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

ไม่มีผลกดดัน

ข่มขู่ให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจำต้องยอมจำนนตามที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องการ ตรงกันข้าม

ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม กลับส่งผลให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนหันหน้าเข้าหากันร่วมมือกัน มีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นกว่าเดิม ดังเป็นที่ประจักษ์จากข้อความในแถลงการณ์ร่วมของที่ประชุมสุดยอดครั้งแรกของอาเซียนที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 23 - 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 การประชุมสุดยอดครั้งแรกนี้ ถือได้ว่าเป็นการวางรากฐานเพื่อความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจของอาเซียน โดยไม่ปิดประตูให้กับความปรองดองระหว่างอาเซียนกับ 3 ประเทศในอินโดจีนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (Kishore Mahbubani and Jeffery Sng, The ASEAN Miracle: A Catalyst for Peace หน้า 53 – 54)

การที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย(กัมพูชายุคเขมรแดง) เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ถือได้ว่ามีผลโดยตรงช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนหันมาร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด มีความเป็นปึกแผ่น หนักแน่นและมุ่งมั่นทำการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าตลอด 11 ปีของปัญหากัมพูชา เวียดนามคือศัตรูหมายเลขหนึ่งของอาเซียน ต่อมาอิทธิพลของบริบทหลังสงครามเย็นได้มีผลทำให้เวียดนามเห็นคุณค่าและคุณประโยชน์ของการขอเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียน (พ.ศ. 2538)

นับตั้งแต่หลังเสร็จสิ้นการประชุมนครเจนีวา พ.ศ. 2497

ที่มีผลทำให้ประเทศเวียดนามหลังชัยชนะของขบวนการเวียดมินห์ (ภายใต้การเป็นผู้นำของโฮจิมินห์)

เหนือเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

เวียดนามส่วนเหนืออยู่ภายใต้อิทธิพลผูกขาดของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม

ส่วนใต้(ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนโดยตรงจากสหรัฐฯ)

ได้ประกาศเป็นอีกประเทศหนึ่งภายใต้ชื่อสาธารณรัฐเวียดนาม

เป็นผลนำไปสู่การเกิดสงครามอินโดจีนครั้งที่สองระหว่างคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือกับสหรัฐฯ

(ทั้งนี้สงครามอินโดจีนครั้งแรกเป็นสงครามระหว่างขบวนการกู้ชาติ

ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามกับประเทศอาณานิคมฝรั่งเศส)

ต่อมาหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) เป็นผลทำให้ประเทศลาว กัมพูชา

และเวียดนามตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำอย่างสมบูรณ์ของระบบคอมมิวนิสต์

ประเทศเวียดนามที่รวมทั้งส่วนเหนือและส่วนใต้เป็นประเทศเดียวกัน

ได้เปลี่ยนชื่อประเทศจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม

มาเป็นสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและท้ายสุดเป็นประเทศเวียดนามในปัจจุบัน ส่วนลาว

เปลี่ยนจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กัมพูชาเปลี่ยนจากประเทศราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นสาธารณรัฐกัมพูชา (สมัยนายพลลอนนอล

นำการรัฐประหารโค่นเจ้าสีหนุ) มาเป็นประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (สมัยเขมรแดงมีอำนาจ พ.ศ.

2518 - พ.ศ. 2522)

เป็นที่ทราบกันดีทั่วไปอยู่แล้วว่า

ในส่วนที่เกี่ยวกับสงครามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2534)

ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2497 (สปอ. หรือซีโต้) ก็ดี การก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2504 (อาสา) ก็ดี ตลอดจนการก่อตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2510 (องค์การอาเซียน) ก็ดี ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ เวียดนาม ลาว หรือกัมพูชา ย่อมมองว่าทั้ง 3 องค์การดังกล่าวเป็นเครื่องมือทางทหารและทางการเมืองของฝ่ายจักรวรรดินิยม ที่สหรัฐฯ มีอิทธิพลผูกขาดและชี้นำ ประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การเหล่านี้จะถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์มองว่าเป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยมตะวันตก

แม้ว่า 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) จะปฏิเสธว่าองค์การอาเซียนไม่ใช่เป็นพันธมิตรเพื่อต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์แต่ประเทศเวียดนามใต้มองว่าอาเซียนเป็นที่รวมตัวของบรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มองเห็นร่วมกันว่าความขัดแย้งจีน - โซเวียตก็ดี

ประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและขบวนการคอมมิวนิสต์ที่มีภายในทั้ง 5 ประเทศร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนก็ดี ล้วนเป็นภัยต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน นอกจากนั้นการประกาศลัทธินิกสัน(Nixon Doctrine) เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2512

มีผลทำให้ประเทศอาเซียนเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับผลกระทบระยะยาวที่จะเกิดจากการถอนตัวออกจาก
ภูมิภาคนี้ของสหรัฐฯ ประเทศเวียดนามใต้ในสมัยของประธานาธิบดีเหงียน วัน เทียว
ได้หันมาพึ่งความช่วยเหลือและความร่วมมือจากองค์การอาเซียนอย่างเห็นได้ชัด
แต่ก็ไม่ประสบผลตามที่เวียดนามใต้คาดหวังไว้
ทั้งนี้สืบเนื่องจากไม่ทุกประเทศอาเซียนเห็นดีด้วยที่จะให้เวียดนามใต้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน
(เพราะเวียดนามใต้ถูกมองว่าไม่มีฐานะเป็นประเทศเอกราชแท้จริง
มีปัญหาหลายด้านมากจะเป็นภาระแก่อาเซียนมากกว่าผลดี)
อีกทั้งอินโดนีเซียก็ได้ให้การรับรองประเทศเวียดนามเหนือและมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม
เหนือตั้งแต่สมัยการประชุมเจนีวา พ.ศ. 2497
ว่าด้วยปัญหาเอกราชของเวียดนามหลังชัยชนะเหนือเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส
มาเลเซียกับสิงคโปร์ก็ไม่เห็นด้วยที่จะให้ประเทศเวียดนามใต้เข้ามาอยู่ในองค์การอาเซียน(Lien-Hang
T. Nguyen, Hanoi's War หน้า 159 – 160)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการตัดสินใจขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนามหลังสิ้นสุดสงครามเย็น (พ.ศ.
2538) เป็นที่ประจักษ์ว่า ก่อนเกิดการปฏิวัติกำมะหยี่(Velvet Revolution) ในประเทศเชคโกสโลวาเกีย
หรือการปฏิวัติที่มิได้เกิดการสูญเสียชีวิต แต่มีผลทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เชคโกสโลวาเกียหมดอำนาจ
รวมทั้งก่อนการพังทลายของกำพงเบอร์ลินและก่อนการล่มสลายของประเทศสหภาพโซเวียต
ประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเริ่มปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีโดยเวียดนามได้ประกาศเจตนาที่จะถ

อนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชา พร้อมกับประสงค์ปรับความสัมพันธ์เพื่อคืนดีกับจีน และต้องการมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับอาเซียน

ความพยายามของเวียดนามดังกล่าวได้ประสพผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2538 ตามด้วยการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากขึ้นกับสหรัฐฯ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกับสหรัฐฯ ในด้านการปิดล้อมจีน (เพิ่งอ้าง หน้า 304)

อิทธิพลของปัจจัยบริบท ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ และปัจจัยภายนอกที่มีต่อทุกประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีส่วนสำคัญทำให้ประเทศคอมมิวนิสต์ ลาว กัมพูชา (ภายใต้ระบอบเฮงสัมริน/ฮุนเซ็น หุ่นเชิดของเวียดนาม) และคอมมิวนิสต์เวียดนามจำเป็นต้องปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีต่อองค์การอาเซียนและต่อทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์) ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของทั้ง 3 ประเทศคอมมิวนิสต์ดังกล่าว

อิทธิพลของปัจจัยบริบทได้แก่การสิ้นสุดยุคสงครามเย็นและการล่มสลายของประเทศอดีตสหภาพโซเวียตและค่ายคอมมิวนิสต์

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญได้แก่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียนกับจีนและการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและความร่วมมืออย่างแข็งขันต่อเนื่องด้านการเมือง ความมั่นคง และการทูต

ระหว่างอาเซียนกับจีนในปัญหากัมพูชาจนสามารถบีบให้เวียดนามจำเป็นต้องยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาและปฏิบัติตามข้อมติของสหประชาชาติและข้อตกลงกรุงปารีสในเรื่องยุติสงครามในกัมพูชาโดยสันติวิธีผ่านการเจรจาระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

อิทธิพลของปัจจัยภายนอกได้แก่ การดำเนินการทั้งของสหรัฐฯ และจีนเพื่อให้กลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างกัน (สมัยประธานาธิบดีนิกสัน พ.ศ. 2515) และการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐฯ กับจีน (สมัยประธานาธิบดีจิมมี่ คาร์เตอร์ เดือนมกราคม พ.ศ. 2522)

การกลับมามีความสัมพันธ์แบบปกติระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับจีนสมัยประธานาธิบดีกอร์บาชอฟกับจีนยุคเติ้งเสี่ยวผิง พ.ศ. 2532 สงครามสั่งสอนที่จีนทำกับเวียดนาม เดือนกุมภาพันธุ์ พ.ศ. 2522 หลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา ตลอดจนการที่องค์การอาเซียนช่วง 11 ปี ของการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม มีภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือที่ดี เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาคมระหว่างประเทศ ย่อมมีส่วนสำคัญทำให้ประเทศคอมมิวนิสต์ ลาว กัมพูชา และเวียดนามเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของอาเซียน ที่จะมีต่อความอยู่รอด ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของทั้ง3 ประเทศดังกล่าวและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม

ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของ 3 ประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนที่ได้ขอสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียนหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นและการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต (เวียดนามได้เป็นสมาชิกอาเซียน พ.ศ. 2538 ลาว พ.ศ.

2540 และกัมพูชา พ.ศ. 2542) เหตุการณ์สำคัญดังกล่าว

นับว่าเป็นเหตุการณ์ยืนยันในทางประจักษ์ว่า ผู้นำของทั้ง 3 ประเทศดังกล่าว

ต่างตระหนักดีว่าประเทศของตนได้สูญเสียผู้อุปถัมภ์คุ้มครองรายใหญ่

(การล่มสลายของสหภาพโซเวียต)

จึงจำเป็นต้องแสวงหามิตรและพันธมิตรใหม่เพื่อช่วยให้รู้สึกมีความมั่นคงกลับมาได้

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของเวียดนาม การขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน ย่อมมีเรื่องของภัยจีน

เป็นปัจจัยสำคัญที่เวียดนามหวังพึ่งอาเซียนเป็นปัจจัยสำคัญร่วมกับปัจจัยสหรัฐฯ

ทำหน้าที่ช่วยคานอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

ดังนั้นหากพิจารณาจากข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของเวียดนามที่มีต่อองค์การอาเซียนในอดีต (ก่อนการล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์) ที่เวียดนามมุ่งประนาม ประจาน

และให้ร้ายป้ายสีอาเซียนในทุกโอกาสว่า

เป็นองค์การทำหน้าที่เป็นสมุนรับใช้การแผ่อิทธิพลของจักรวรรดินิยมสหรัฐฯ

อีกทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนต่างก็เป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยม

ฉะนั้นการที่ประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนาม ลาว และกัมพูชา (หลังสิ้นสุดสงครามเย็น)

ได้ขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนถือได้ว่าทั้งเวียดนาม ลาว และกัมพูชา (ระบอบเฮงสัมริน/ฮุนเซ็น)

ต่างยินดีและเต็มใจที่จะเป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยมเช่นกัน นับว่าเป็นตลกร้ายครั้งใหญ่(ironic)

ครั้งหนึ่งของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อิทธิพลของปัจจัยสงครามเย็น ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

ปัจจัยภัยคอมมิวนิสต์

ตลอดจนของทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในต่างเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของการร่วมมือกันก่อตั้งองค์การอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) รวมทั้งเห็นร่วมกันว่า

ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติอยู่ที่การร่วมกันก่อตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคเพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญของการมีนโยบายร่วมกันขององค์การอาเซียนต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสงครามเย็น

ในเรื่องของอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่มีต่อการหาทางกำหนดนโยบายและท่าทีร่วมกันของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียน ที่สำคัญ

ได้แก่การไปเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสันเพื่อปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) การประกาศลัทธินิกสันหรือนโยบายของสหรัฐฯ

ที่จะไม่เข้ามาทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่สหรัฐฯ

จะให้ความช่วยเหลือทุกด้านที่จำเป็นเพื่อความอยู่รอดของมิตรประเทศของสหรัฐฯ

ที่ประสบกับภัยคุกคามโดยตรงจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ (ไม่ว่าจากภายในหรือจากภายนอก)

และการที่สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518) ส่งผลให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาดในอินโดจีน

อีกทั้งความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน ระหว่างจีนกับเวียดนาม
ระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา (หลังเดือนเมษายน พ.ศ. 2518)
ที่ได้นำไปสู่การเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา โดยกองทัพเวียดนาม (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)
และสงครามสั่งสอนที่จีนได้ทำกับเวียดนาม (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522)
ตลอดจนความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(สปอ. หรือซีโต้) ที่ได้ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์
อิทธิพลของปัจจัยภายนอกเหล่านี้ ล้วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อการมองและวิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพ
สันติภาพ และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคสงครามเย็น

ส่วนอิทธิพลของปัจจัยภายในที่มีต่อการก่อตั้งองค์การอาเซียนและต่อการมองปัญหาภัยคุกคามจากฝ่
ายคอมมิวนิสต์ในแนวทางเดียวกันของทั้ง 5 ประเทศ ผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน ที่สำคัญได้แก่
ภัยคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ซึ่งทั้งไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์
และฟิลิปินส์ต่างประสบปัญหาเดียวกัน เพียงแต่ในระดับและความรุนแรงที่แตกต่างกันเท่านั้น
แต่ความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ (ทั้งจากภายในและภายนอก) หาได้แตกต่างกันไม่
อิทธิพลของปัจจัยภัยคอมมิวนิสต์ ได้มีส่วนสำคัญสนับสนุนให้ทั้ง 5
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนมีระบอบการเมืองการปกครองแบบอำนาจนิยมเข้มข้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของทั้งปัจจัยภายนอกและภายในดังกล่าวทั้งหมดข้างต้น
ได้มีส่วนสำคัญทำให้ประธานาธิบดีมาร์คอสแห่งฟิลิปปินส์

นำมาอ้างเพื่อทำรัฐประหารผูกขาดอำนาจภายใต้การประกาศใช้กฎอัยการศึกเป็นเวลา 9 ปี (พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2524) รวมทั้งมีส่วนสำคัญทำให้กองทัพอินโดนีเซียได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่ง โดยตรงต่อการผูกขาดอำนาจการเมืองในอินโดนีเซียและมีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย หลังกองทัพสามารถกำจัดอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียจนหมดสิ้นในปี พ.ศ. 2508

เป็นผลทำให้ประธานาธิบดีซูการ์โนหมดอำนาจและการขึ้นมาผูกขาดอำนาจประธานาธิบดีของนายพลซูฮาร์โตเป็นเวลาถึง 32 ปี ทำให้อินโดนีเซียเข้ามาสนับสนุนการก่อตั้งสมาคมอาเซียน และเป็นประเทศที่มีบทบาทและอิทธิพลมากช่วยผลักดันให้อาเซียนมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าเป็นรูปธรรม อีกทั้งช่วยสนับสนุนไทยอย่างเปิดเผย อย่างแข็งขันตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งอาเซียน อีกทั้งนายอาดัม มาลิค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียเป็นผู้ให้ชื่ออาเซียน หากปราศจากการสนับสนุนเห็นดีด้วยของอินโดนีเซียก็ยากที่องค์การอาเซียนจะเกิดขึ้นได้ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เกี่ยวกับเรื่องที่มาของชื่อองค์การอาเซียน (ASEAN) นายวิทยา เวชชาชีวะ อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ได้ให้ข้อเท็จจริงและความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

> “เรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นกันเองในการประชุมผู้นำจากทั้ง 5 ประเทศ คือการหารือในขั้นสุดท้าย เรื่องชื่อขององค์การใหม่ที่ได้ตกลงร่วมกันจะให้จัดตั้งขึ้น ก่อนที่จะมีการลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ

ในการหารือดังกล่าว ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า นายอาดัม มาลิค
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย ในฐานะผู้ที่มีความรู้
และประสบการณ์ทางการเมืองและการทูตมาอย่างโชกโชน
และในฐานะที่เป็นผู้มีความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอน
ควรจะได้รับเกียรติให้เป็นผู้ตั้งชื่อสมาคมใหม่ที่จะเกิดขึ้น

มีเกร็ดประวัติศาสตร์เล็กน้อย คือ เดิมทีในร่างปฏิญญากรุงเทพฯ
ไม่ปรากฏคำว่าอาเซียน (ASEAN) ร่างปฏิญญาฯ ใช้คำเต็ม Association of Southeast
Asian Nations แต่ไม่มีคำว่า ASEAN ที่มาของคำว่าอาเซียน คือ
เมื่อทุกประเทศพร้อมร่วมลงนามในปฏิญญาฯ ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ก็กล่าวขึ้นมาว่า
“เราควรจะเรียกชื่อขององค์กรว่าอย่างไรดี” ท่านตุน อับดุล ราซัก (Tun Abdul Razak)
ก็พูดขึ้นมาว่าอาเซีย (ASEA) ที่ท่านเสนอเช่นนี้เพราะว่า ในตอนนั้นยังไม่มีคำว่า Nations
ยังคงเป็น Association of Southeast Asians ท่านรัฐมนตรีถนัดฯ ก็เลยเสนอว่า
อินโดนีเซียโดยเฉพาะท่านอาดัม มาลิค มักจะเก่งเรื่องการบัญญัติคำ
ด้วยการนำตัวอักษรมาประกอบเป็นคำย่อ (acronym) ว่าแล้ว ท่านถนัดฯ
ก็หันไปถามท่านอาดัม มาลิค(Adam Malik) ว่าท่าน ดร. อาดัม มาลิค ท่านว่าอย่างไร
ท่านคิดว่าควรเรียกชื่อองค์การอย่างไรดี ท่านอาดัม มาลิคเลยเสนอว่าให้เติมอักษร N
สำหรับคำว่า Nations เข้าไปในปฏิญญาฯ เพื่อให้เป็นคำอ่านว่า ASEAN (อาซีอ้าน)
ดังนั้นคำว่า ASEAN ในรูปแบบปัจจุบันก็ถือกำเนิดจากข้อเสนอของท่าน ดร. อาดัม มาลิค

ในวันนี้นั่นเอง เวลาประมาณ 5 โมงเย็นที่วังสราญรมย์ วันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม
ก่อนที่จะออกประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ ในวันรุ่งขึ้น

หลายปีต่อมา ผมไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำแคนาดา
ท่านอาดัม มาลิคเสียชีวิตลง พวกเอกอัครราชทูตอาเซียนที่แคนาดา ก็มาร่วมพิธีไว้อาลัยท่าน
บังเอิญตอนนั้นผมทำหน้าที่ประธานของกลุ่มเอกอัครราชทูตอาเซียน
ก็เลยกล่าวไว้อาลัยถึงเหตุการณ์นี้ว่า คำว่า ASEAN
ออกมาจากปากท่านผู้นี้เป็นคนแรกในโลก" (50 ปีของไทยในอาเซียน หน้า 32 – 33)

ในส่วนที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2518 หรือช่วงระหว่างประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีน เพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนให้เป็นปกติ กับช่วงปลายยุคสงครามเวียดนาม กล่าวได้ว่า สนธิสัญญาสปอ. ในระหว่าง พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2518 นับว่าเริ่มมีความเสื่อมด้านความน่าเชื่อถือ หากยังพอมีความสำคัญอยู่ก็แค่เป็นเพียงแผ่นกระดาษชิ้นหนึ่งเท่านั้น (หรือที่ประธานเหมา เจ๋อ ตุง เรียกองค์การสปอ. ว่าเป็นเพียงเสือกระดาษเท่านั้น) สมาชิกเกือบทั้งหมดไม่ว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และแม้กระทั่งฟิลิปปินส์ ต่างเพียงให้การสนับสนุนสหรัฐฯ เฉพาะที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือบางอย่างแก่เวียดนามใต้ แต่ไม่สนับสนุนให้ช่วยเหลือกัมพูชาของระบอบลอนนอล นอกจากนั้นสมาคมอาเซียน

ซึ่งนับวันมีความสำคัญมากขึ้นก็แสดงความเต็มใจเพียงเรียกร้องให้ทั้งสหรัฐฯ

และคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือถอนทหารออกจากกัมพูชาเท่านั้น

จะมีสมาชิกสมาคมอาเซียนอย่างไทยเท่านั้นที่ในช่วงนี้ (ระหว่าง พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2518)

ยังมีความเชื่อว่า ความเป็นพันธมิตรขององค์การสปอ.

หรือซีโต้ยังมีความหมายและความสำคัญต่อความมั่นคงของไทยและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (William Bundy, “A Tangled Web: The Making of Foreign Policy in the Nixon Presidency” หน้า 223 และ 373) ซึ่งหลัง พ.ศ. 2518 (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม)

ไทยจึงหันมาทุ่มเทให้ความสำคัญกับอาเซียนอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2522

เมื่อครั้งเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชากว่า 10 ปี

โดยที่ระบอบการเมืองการปกครองของทั้ง 5

ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนต่างเป็นระบอบที่มีความเป็นอำนาจนิยมสูงมาก (authoritarian regimes)

จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า หากพิจารณาในบริบทของความมั่นคงของบรรดาประเทศต่างๆ

ของโลกที่สาม (ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา) ย่อมเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าชนชั้นปกครอง (elite)

มักเป็นฝ่ายกำหนดว่าอะไรคือความมั่นคงของประเทศและในยุคสงครามเย็น ชนชั้นปกครองของทั้ง 5

ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนต่างเห็นร่วมกันว่า “ความมั่นคงของระบอบ(regime security)”

มีความหมายเป็นอย่างเดียวกันกับ “ความมั่นคงของประเทศชาติ(national security)”

สมัยสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 - พ.ศ. 2534)

การดำเนินการของบรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังอาทิ

พรรคคอมมิวนิสต์มาลายา พรรคคอมมิวนิสต์ไทย พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย

ล้วนเป็นภัยต่อความมั่นคงของมาเลเซีย ไทย และอินโดนีเซีย

ด้วยต่างเป็นภัยต่อความชอบธรรมของระบอบการเมืองของทั้งสามประเทศอาเซียนดังกล่าว

แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการกำจัดระบอบการปกครองที่มีอำนาจบริหารในไทย

มาเลเซีย และอินโดนีเซียในยุคสงครามเย็น

เพราะฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่สามารถได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปในสามประเทศอาเซียนดังก

ล่าว ในขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชาและเวียดนาม ประสบความสำเร็จอย่างเด่นชัด

เหตุการณ์เกี่ยวกับความล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

เป็นเหตุการณ์ที่สามารถพิสูจน์ยืนยันในเชิงประจักษ์ได้ว่า สิ่งที่กำหนดความชอบธรรม (legitimacy)

ให้กับระบอบการเมืองการปกครองของบรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาของโลกที่สามคือวิ

ธีการที่ชนชั้นปกครองนำมาใช้ในการปกครองประเทศ ไม่ใช่วิธีการได้มาซึ่งอำนาจ

(ไม่ว่าจากการปฏิวัติ การรัฐประหารหรือจากวิถีทางรัฐสภาในระบอบประชาธิปไตย) หรืออีกนัยหนึ่ง

ประเด็นสำคัญอยู่ที่วิธีการปกครองที่ชนชั้นปกครองนำมาใช้ปกครองประเทศย่อมมีความสำคัญกว่าเรื่

องของการเข้าสู่อำนาจของชนชั้นปกครองว่าเป็นเช่นใด (Alan Collins; Security and Southeast

Asia: Domestic, Regional, and Global Issues หน้า 67 – 68)

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่าอิทธิพลของปัจจัยบริบทสงครามเย็นมีส่วนสำคัญส่งเสริม

สนับสนุนให้เกิดระบอบการเมืองการปกครองแบบอำนาจนิยมในบรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อย

พัฒนาของโลกที่สาม การที่โครงสร้างอำนาจแบ่งเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน
เป็นแรงกดดันให้ประเทศทั้งหลายจำเป็นต้องเลือกข้าง เพื่อความมั่นคงและความอยู่รอด
อีกทั้งมีส่วนสำคัญส่งเสริมให้ทั้ง 5
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนมีนโยบายต่างประเทศที่โดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกันและฝักใ
ฝ่ค่ายโลกเสรีด้วยกัน แม้ว่าระดับของความร่วมมือ
ความใกล้ชิดด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐฯ)
จะมีความเข้มข้นและแตกต่างกันบ้าง แต่ในภาพรวมถือได้ว่าทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน (ไทย
มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์) ต่างมีนโยบายต่างประเทศที่เข้าข้างสหรัฐฯ
และกลุ่มประเทศตะวันตกอย่างชัดเจน
มองภัยจากฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์ว่าเป็นภัยต่อความอยู่รอดและความมั่นคงร่วมกันของทั้ง 5
ประเทศอาเซียน ปัจจัยสงครามเย็นมีส่วนสำคัญทำให้ประเทศอาเซียนทั้ง 5
ประเทศตระหนักดีถึงความสำคัญของการมีนโยบายร่วมกันต่อต้านภัยคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์
ทั้งที่มาจากภายในและภายนอกประเทศ
นับว่าอิทธิพลของปัจจัยภัยคอมมิวนิสต์ของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และของปัจจัยบริบทสงครามเย็น
ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน
เห็นคุณค่าขององค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค (เช่น อาเซียน) ที่มีต่อความอยู่รอด
และความมั่นคงของแต่ละประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน และต่อการมีเอกภาพของอาเซียน
ยอมรับร่วมกันว่าความมั่นคงที่แท้จริง คือความมั่นคงร่วมกันของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน
ยอมรับร่วมกันว่าเสถียรภาพ สันติภาพ และความมั่นคงของอาเซียนย่อมมีผลโดยตรงต่อเสถียรภาพ

สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และท้ายสุดทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งต่างได้รับบทเรียนอันมีคุณค่ายิ่งที่เกิดจากความล้มเหลวของสมาคมอาสา (The Association of South- East Asia หรือ ASA) กับองค์การ MAPHILINDO ที่มีมาเลเซีย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเป็นสมาชิก

ความล้มเหลวของสององค์การดังกล่าวถือได้ว่าเป็นบทเรียนที่มีคุณค่ายิ่ง ช่วยทำให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน

เห็นถึงความจำเป็นและคุณค่าของการมีองค์การเพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่เข้มแข็งและที่ประเทศสมาชิกมีเอกภาพและอนาคตความเจริญก้าวหน้าร่วมกัน

เป็นที่ประจักษ์มาโดยตลอดว่าเรื่องปัญหาความมั่นคงภายในและเรื่องปัญหาการพัฒนาเป็นเรื่องอยู่เบื้องหลังการก่อตั้งองค์การอาเซียน ทั้ง 5 ประเทศ

ผู้ก่อตั้งอาเซียนได้ร่วมกันพยายามสร้างภาวะแวดล้อมภายนอกที่มีเสถียรภาพมั่นคง

ที่จะเป็นการช่วยให้ประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถทำการต่อสู้กับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและขบวนการก่อความไม่สงบของพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีในประเทศสมาชิก

การรักษาเสถียรภาพของภูมิภาคเป็นเรื่องจำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาทและการดำเนินการด้านต่างๆ ของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค (extra regional powers)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพที่จะเข้าแทรกแซงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและจีน เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามแม้ว่าทั้งสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia หรือ ASA) และองค์การอาเซียน (ASEAN) ก่อตั้งขึ้นมาโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อความมั่นคงร่วมกันของระบอบการเมืองการปกครองของประเทศสมาชิกและการแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกัน โดยสันติวิธีเพื่อเป็นการซื้อเวลาให้กับประเทศดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความอยู่รอดและความมั่นคงของชนชั้นนำของแต่ละประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าอิทธิพลของทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงประมาณ 3 ปี ก่อนการก่อตั้งอาเซียนเป็นผลสำเร็จ (พ.ศ. 2508 - พ.ศ. 2510)

ดังเช่นการรัฐประหารที่ล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียที่มีบางส่วนของกองทัพอินโดนีเซียเข้าร่วม (วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2508)

ได้เป็นผลนำไปสู่การพ้นจากอำนาจเป็นการถาวรของประธานาธิบดีซูการ์โน

พร้อมกับการผงาดขึ้นมาผูกขาดอำนาจเป็นเวลา 32 ปี

ของประธานาธิบดีซูฮาร์โตและการตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเป็นเวลานานถึง 22 ปี (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2532) เหตุการณ์สำคัญในอินโดนีเซียดังกล่าว

ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญทำให้นโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย(หลังพ.ศ. 2509)

แม้ยังคงเน้นลักษณะไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ในทางพฤตินัยสะท้อนให้เห็นได้ว่า

เป็นนโยบายต่างประเทศที่มีความโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายโลกเสรี (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าข้างสหรัฐฯ)
อย่างชัดเจน อีกทั้งประกาศชัดเจนเช่นกันว่า
อินโดนีเซียถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูร้ายแรงต่อความมั่นคงของอินโดนีเซียและของภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวโดยทั่วไปได้ว่านับตั้งแต่ พ.ศ. 2508 อันเป็นปีที่สหรัฐฯ
เข้าทำสงครามโดยตรงกับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ นโยบายต่างประเทศของทั้ง 5
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การเซียน
เป็นนโยบายต่างประเทศที่ถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยร้ายแรงที่สุดต่อความอยู่รอดและความมั่นคง
ของประเทศ อีกทั้งเป็นนโยบายต่างประเทศของทั้ง 5
ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีเนื้อหาและทิศทางโน้มเอียงอยู่ข้างฝ่ายโลกเสรีอย่างชัดเจน

กล่าวได้ว่า

เรื่องของความมั่นคงภายในและเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่อยู่เบื้องหลังเหตุผลข
องการก่อตั้งองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทั้ง 5
ประเทศผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียนได้พยายามร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะมีส่วนช่วยเหลือรั
ฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนในการต่อสู้กับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและขบวนการก่อการร้ายค
อมมิวนิสต์ที่ดำเนินการบ่อนทำลายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน
การรักษาเสถียรภาพของภูมิภาคจำเป็นต้องคำนึงถึงการกระทำในด้านต่างๆ
ของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค
โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับศักยภาพของสองอภิมหาอำนาจ (สหรัฐฯ กับสหภาพโซเวียต)

และของจีนที่จะเข้ามาแทรกแซงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังนั้นในช่วงแรกของการดำรงอยู่ของอาเซียน ประเทศสมาชิกทั้ง 5

จึงได้ประกาศให้อาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN)

โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจำกัดและป้องกันการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคอาเซียน

อย่างไรก็ตาม

ความปรารถนาขององค์การอาเซียนที่ต้องการจะรักษาความสัมพันธ์แบบมีระยะห่างที่เหมาะสมกับบรรดามหาอำนาจนอกภูมิภาค การดำเนินการดังกล่าว

ของอาเซียนมีลักษณะขัดแย้งกับความต้องการและความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

เพื่อวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและด้านความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน

ความตึงเครียดและความขัดกันระหว่างการป้องกันการแทรกแซงจากประเทศภายนอกภูมิภาคกับการยินดีต้อนรับประเทศภายนอกเข้ามามีบทบาทในภูมิภาค

เป็นปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องมาถึงยุคหลังสงครามเย็นพร้อมกับการยอมรับให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (South East Asian Nuclear Weapons Free Zone หรือ

SEANWFZ) อันถือได้ว่าเป็นวิถีการหนึ่งเพื่อให้การประกาศให้อาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN) มีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้ (เพิ่งอ้างหน้า 161)

แม้ว่าข้อเสนอเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง ซึ่งมีขึ้นช่วงระหว่างปลาย พ.ศ. 2503 และต้น พ.ศ. 2513 อันเป็นช่วงเวลาที่ได้สร้างความไร้เสถียรภาพอย่างมากให้กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากในเดือนมกราคม พ.ศ. 2511 รัฐบาลอังกฤษได้ประกาศเร่งเวลาถอนกำลังทหารของอังกฤษออกจากพื้นที่ด้านทิศตะวันออกของคลองซูเอส ประเทศอียิปต์ การปฏิบัติการของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดกงช่วงตรุษญวน ระหว่างเดือนมากราคม - เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2511 ได้ทำให้ฐานะทางทหารของสหรัฐฯ ในเวียดนามใต้ ประสบกับความเสื่อมอย่างมาก ตลอดจนประธานาธิบดีนิกสันได้แสดงสุนทรพจน์ที่เกาะกวม เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2512 ว่าสหรัฐฯ จะยุติการต้องแบกภาระทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ การลดบทบาทดังกล่าวของสหรัฐฯ ในเวียดนามใต้เป็นผลทำให้กองกำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือเข้ามามีบทบาทในเวียดนามใต้อย่างเด่นชัดขึ้นกว่าที่ผ่านมา สหรัฐฯ ได้ทดแทนบทบาทที่เสื่อมลงไปมากในเวียดนามด้วยการทำให้ความสัมพันธ์กับจีนดีขึ้น ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนจากการไปเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) และการพบปะหารือโดยตรงระหว่างผู้นำสหรัฐฯ กับผู้นำจีน

มีผลนำไปสู่การกลับมามีความสัมพันธ์ปกติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

จนมีพัฒนาการไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

เพื่อร่วมกันคานอิทธิพลของสหภาพโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

(หลังฝ่ายโซเวียตได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศอัฟกานิสถาน วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

(อ้างแล้วหน้า 162 – 163)

ถึงแม้ว่าการประกาศให้พื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (ZOPFAN) ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (policy of nonalignment) แต่ก็หาได้เป็นสิ่งขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการที่บางประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียนได้เข้าเป็นภาคีความตกลงทางการทหารกับมหาอำนาจภายนอกภูมิภาค ดังเช่น

มาเลเซียและสิงคโปร์มีข้อตกลงทางการทหารกับอังกฤษ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

ฟิลิปปินส์มีสินธิสัญญาป้องกันร่วมกันกับสหรัฐฯ จะมีก็อินโดนีเซียเท่านั้น

ที่ยังคงยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (ในทางนิตินัย) ตลอดยุคสงครามเย็น

เรื่องของความมั่นคงในบริบทของโลกที่สาม

(โลกของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา) เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปว่า ชนชั้นผู้นำ (elite) มักเป็นฝ่ายกำหนดว่าอะไรเป็นเรื่องความมั่นคง อีกทั้งบ่อยครั้งที่ประเด็นเสถียรภาพทางการเมือง ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจและความกลมกลืนทางสังคมเป็นเรื่องที่ชนชั้นนำใฝ่หาเพื่อให้ได้มาซึ่ง

“ความมั่นคงของระบอบ” (ของรัฐบาล) ซึ่งชนชั้นนำมองว่าเป็นเรื่องเดียวกันกับ “ความมั่นคงของประเทศชาติ” ความจริงข้อนี้ ชนชั้นนำของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็น ก็มองและมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงในแนวเดียวกันดังกล่าวข้างต้น นอกจากนั้นยังมีปัญหาความมั่นคงภายในที่เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมของระบอบการเมือง (รัฐบาล) นั่นคือ เรื่องของการท้าทายระบอบการเมืองการปกครองที่มาจากปัจจัยอุดมการณ์ การท้าทายดังกล่าว เป็นที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนสมัยสงครามเย็น ในรูปของภัยคุกคามต่อความมั่นคงภายในประเทศ ที่มาจากบรรดาขบวนการคอมมิวนิสต์ที่ต่างเคลื่อนไหวเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียน ซึ่งในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534) ไม่ว่าจะเป็นพรรคคอมมิวนิสต์มลายา พรรคคอมมิวนิสต์ไทย หรือพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย ตลอดจนพรรคคอมมิวนิสต์ฟิลิปปินส์ ต่างเป็นปัญหาความมั่นคงของทั้ง 4 ประเทศอาเซียนดังกล่าว เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์เหล่านี้ ล้วนเป็นภัยต่อความชอบธรรมของรัฐบาลของทุกประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน แต่ก็หาได้ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่สามารถได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ของทั้ง 4 ประเทศอาเซียน ดังกล่าว แต่กลับประสพผลสำเร็จในประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า การที่ทั้ง 5 ประเทศ ผู้ก่อตั้งอาเซียน (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์) ต่างมีระบอบการเมืองการปกครองแบบอำนาจนิยม

ย่อมมีอิทธิพลต่อการมองปัญหาภัยคุกคามต่อความมั่นคงจากทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เหมือนกัน นั่นคือภัยคอมมิวนิสต์ภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนั้น ระบอบอำนาจนิยมในทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียน (ที่มีความเข้มข้นของความเป็นอำนาจนิยมแตกต่างกันในระดับหนึ่ง) ต่างสามารถพิสูจน์ในทางประจักษ์ให้เห็นได้ว่า ระบอบอำนาจนิยม (authoritarian regimes) สามารถมีความชอบธรรม(legitimacy) ได้ เมื่อเป็นที่ปรากฏว่า ระบอบดังกล่าวขึ้นมามีอำนาจได้จากการสามารถกำจัดระบอบการเมืองที่เป็นผลผลิตของเจ้าอาณานิคมหรือไม่ก็จากการทำให้รัฐบาลที่ไร้ประสิทธิภาพพ้นจากอำนาจได้ ที่เป็นปัญหาของระบอบอำนาจนิยมที่เห็นได้ชัดเจนคือ การธำรงไว้ซึ่งความชอบธรรม ดังนั้นระบอบอำนาจนิยมจึงหันมาพึ่งการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้กับประชาชน และเรื่องของระยะเวลาที่อยู่ในอำนาจ ไม่ว่าจะนานเท่าใด ย่อมไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออายุขัยของตัวระบอบอำนาจนิยม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบอบอำนาจนิยมจะอยู่ในอำนาจนานเท่าใดขึ้นอยู่โดยตรงกับว่า ถ้ารัฐบาลอำนาจนิยมจะสามารถดำเนินให้บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรมตามที่ได้สัญญากับประชาชนหรือไม่ เพราะเมื่อใดที่คำมั่นสัญญาต่อประชาชนไม่เป็นไปในทางเป็นจริง เมื่อนั้นความชอบธรรมของระบอบอำนาจนิยมก็เสื่อมทรามลงโดยปริยาย ดังกรณีระบอบระเบียบใหม่ของอินโดนีเซียภายใต้ประธานาธิบดีซูฮาร์โต (พ.ศ. 2539 – พ.ศ. 2540) หรือกรณีการล่มสลายของบรรดาระบอบคอมมิวนิสต์ของยุโรปตะวันออกและของอดีตสหภาพโซเวียตช่วงปลายยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2537 (อ้างแล้ว หน้า 68 – 70)

นับว่าเรื่องของการมองปัญหาความมั่นคงในยุคสงครามเย็นของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียนที่มีลักษณะสอดคล้องกัน และบนพื้นฐานของความเข้าใจในแนวทางเดียวกันกล่าวคือ ความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หมายถึงความมั่นคงของอาเซียน ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของหนึ่งประเทศอาเซียนจะมีได้ก็ต่อเมื่อทั้ง5 ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความมั่นคงก้าวหน้าเช่นกัน ความมั่นคงในทางเป็นจริงต้องหมายถึงความมั่นคงที่เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาได้อย่างเป็นผลสำเร็จ เหตุผลสำคัญมาจากการที่ประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศเห็นร่วมกันว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกมีความเชื่อมโยงต่อกันอย่างแนบแน่นไม่อาจแยกเป็นอิสระจากกัน ความมั่นคงขององค์การอาเซียนคือความมั่นคงของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

นับแต่แรกก่อตั้งองค์การอาเซียน อาเซียนได้มีบทบาทด้านความมั่นคงอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่แสดงออกอย่างเปิดเผย ด้วยเหตุผลเป็นเพราะรัฐบาลของทั้ง 5 ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียน ต่างตระหนักดีว่า หากการมีบทบาทด้านความมั่นคงของอาเซียนดำเนินไปอย่างเปิดเผย ย่อมมีผลทำให้ข้อกล่าวหาที่ว่าองค์การอาเซียนได้เข้ามามีบทบาทแทนองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้)

ซึ่งเป็นองค์การพันธมิตรทางทหารที่ฝ่ายประเทศตะวันตก ภายใต้การชี้นำของสหรัฐฯ ได้ก่อตั้งขึ้นมา เป็นข้อกล่าวหาที่ได้รับความน่าเชื่อถือได้

ฝ่ายอาเซียนจึงมีความเกรงกลัวว่าหากมีการสร้างพันธมิตรทางทหารระหว่างสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ย่อมจะเป็นการเชื้อเชิญให้ฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์ดำเนินการโต้ตอบการกระทำของอาเซียน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยแก่อาเซียนมากยิ่งขึ้น (อ้างแล้วหน้า 128)

จากข้อเท็จจริงและความเป็นจริงดังกล่าวข้างต้น เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า ทั้ง 5 ประเทศอาเซียนต่างเห็นร่วมกันว่า

ปัญหาความมั่นคงของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นเป็นปัญหาที่มาจากภายในประเทศเป็นหลัก

เป็นปัญหาภายในที่มีเรื่องของการแบ่งแยกดินแดนและการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศ

ทำให้ผู้นำของแต่ละประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

เห็นร่วมกันว่าการแก้ปัญหาอยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ประเทศมีความมั่งคั่ง

เพราะถือว่าประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ย่อมนำมาซึ่งความอยู่ดีกินดีของประชาชนและลดความนิยมชมชอบของลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่ประชาชน จึงเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าภารกิจหลักขององค์การอาเซียนได้แก่

การเร่งให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความมั่นคง

ที่มีลักษณะรอบด้านที่มาจากความเข้มแข็งและความสามารถฟื้นฟูกลับคืนมาสู่ความเจริญก้าวหน้าข

องประเทศชาติ (national resilience) ในทางปฏิบัติ

ย่อมหมายถึงการที่ชนชั้นนำของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)

สามารถดำเนินการปราบปรามประชาชนของตนโดยรู้ได้ว่าประเทศสมาชิกที่เป็นเพื่อนบ้านจะไม่เข้ามาแทรกแซงเท่ากับว่าเสถียรภาพทางการเมืองของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) สามารถมีขึ้นได้จากการที่รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนประสบผลสำเร็จในการกำจัดทางเลือกอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ประชาชนไม่ภักดีต่อรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น

อาเซียนได้ประกาศยืนยันเห็นชอบด้วยกับเรื่องความสำคัญของความก้าวหน้า

แข็งแกร่งและยืดหยุ่นของภูมิภาค ต่อเสถียรภาพ สันติภาพ และความมั่นคง

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการที่ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5

ประเทศได้ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2519 (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia(TAC))

และเห็นชอบในหลักการให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality พ.ศ. 2514 หรือ ZOPFAN) (อ้างแล้วหน้า 130)

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia(TAC) พ.ศ. 2519)

เป็นสนธิสัญญาที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มุ่งเน้นการสร้างสันติภาพและความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และความร่วมมือระหว่างกัน

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ปรากฏในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รู้จักกันในนามของ TAC ถือเป็นหลักการพื้นฐานและอาจจะเรียกได้ว่าเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกๆ ที่อาเซียนให้ความสำคัญกับการไม่แทรกแซงกิจการภายใน สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2519 มีเหตุผลมาจากทั้ง 5 ประเทศก่อตั้งอาเซียนเกิดความเป็นกังวล กลัวการแทรกแซงจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว กัมพูชา และเวียดนาม หลังทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวสามารถเอาชนะสหรัฐฯ ได้อย่างเด็ดขาดเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518 นอกจากนั้นชัยชนะของ 3 ประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน มีผลทางด้านจิตวิทยา ทำให้ทั้ง 5 ประเทศอาเซียนเกิดความกลัวว่าทฤษฎีโดมิโนอาจมีผลในทางเป็นจริงได้ โดยไทยมีโอกาสเป็นโดมิโนชิ้นแรกที่จะล้ม (ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์ ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง หน้า 20)

กล่าวได้ว่า ข้อ 2 ของบทที่ 1 ว่าด้วยความมุ่งประสงค์และหลักการที่ปรากฏในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC พ.ศ. 2519) ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

ก. การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค
บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์แห่งชาติของประชาชาติทั้งปวง

ข. สิทธิของทุกรัฐที่จะนำความคงอยู่ของชาติตนให้ปลอดจากการแทรกแซงการบ่อนทำลาย
หรือการขู่บังคับจากภายนอก

ค. การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ง. การระงับข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทโดยสันติวิธี

จ. การเลิกคุกคามหรือใช้กำลัง

ฉ. ความร่วมมือระหว่างอัครภาคีด้วยกันอย่างมีประสิทธิผล
(เพิ่งอ้างหน้า 279)

หลักการ ไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ที่ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนทั้ง 5 ประเทศยึดถือปฏิบัติกันมา (ที่ปรากฏเป็น 6 ข้อในข้อ 2 ของบทที่ 1 ของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

ถือได้ว่าเป็นปทัสถานของหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในขององค์การอาเซียน (ASEAN Norms of Non - Interference in Internal Affairs) ซึ่งเมื่อพิจารณาศึกษาอย่างรอบคอบ

ก็จะเห็นได้ว่าเนื้อหาไม่ได้แตกต่างจากหลักการ “วิถีแห่งอาเซียน” (The ASEAN way) ซึ่งมี 4 ข้อ ดังนี้

1) อดกลั้นที่จะวิจารณ์การกระทำของรัฐบาลของประเทศสมาชิกที่กระทำต่อประชาชน
พลเมืองของตน
รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่นำเอาเรื่องของระบบการเมืองของประเทศและแ

บบการเมืองของรัฐบาลต่างๆ

มาเป็นพื้นฐานตัดสินการเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การอาเซียน

2) วิจารณ์การกระทำของประเทศต่างๆ

ที่ถูกมองว่าได้ละเมิดหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายใน

3) ไม่ให้การรับรอง แหล่งพักพิง ตลอดจนการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ

แก่กลุ่มขบถที่มุ่งบ่อนทำลายหรือโค่นรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน

4) ให้การสนับสนุนทางการเมืองและด้านวัตถุแก่ประเทศสมาชิกอาเซียนในการต่อสู้กับกา

รถูกบ่อนทำลายและการดำเนินการเพื่อสร้างความไร้เสถียรภาพ

ไม่ว่าจะเป็นหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันที่มีระบุอยู่ในสนธิสัญญามิตรภาพและค

วามร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC พ.ศ. 2519) หรือหลักการ “วิถีแห่งอาเซียน”

ซึ่งก็มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันกับหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายใน ต่างสะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนให้ความสำคัญเรื่องของเอกราช

อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐและการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ดังที่ปรากฏในสนธิสัญญาสันติภาพแห่งเมืองเวสฟาเลีย (พ.ศ. 2191 หรือ ค.ศ. 1648)

ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า

สนธิสัญญาสันติภาพแห่งเมืองเวสฟาเลียถือเป็นเอกสารสำคัญให้กำเนิดแก่ระบบความสัมพันธ์ระหว่า

งประเทศในโลกที่เป็นอาณาธิปไตย (anarchic world) ที่ยังเป็นที่ยึดถือปฏิบัติตราบทุกวันนี้ (Lee Jones; ASEAN, Sovereignty and Intervention in Southeast Asia หน้า 4 – 5)

เรื่องหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกันที่ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนพยายามยึดเป็นหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหลังก่อตั้งอาเซียนเป็นผลสำเร็จแล้ว (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) “แท้จริงแล้วก็ไม่ใช่หลักการของอาเซียน (เราจะมาผูกขาดว่าเราคิดคนเดียวคงไม่ได้) เพราะหลักการนี้เป็นหลักสากล ประเทศทั้งหลายที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติยึดถือทั้งสิ้น.....” (ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์ หน้า 21)

นอกจากสนธิสัญญาสันติภาพแห่งเมืองเวสฟาเลีย (พ.ศ. 2191) และสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC พ.ศ. 2519) ซึ่งทั้งสองสนธิสัญญาดังกล่าว ก็มีข้อความเกี่ยวกับการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกันที่คล้ายกันมาก ยังมีหลักการของที่ประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกา ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย (พ.ศ. 2498) และของที่ประชุมประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงเบลเกรดประเทศยูโกสลาเวีย (พ.ศ. 2504) ซึ่งที่ประชุมทั้งสองดังกล่าวได้ยึดหลักการที่มาจากหลัก 5 ประการของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Five Principles of Peaceful Coexistence) ที่ผู้นำจีน อินเดีย และพม่า (โจว เอิน ไหล เนรูห์ และอูนุ) ได้เห็นชอบร่วมกันที่จะยึดเพื่อใช้ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2497 รายละเอียดของหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมี 5 ประการดังนี้

1. เคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน

2. ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน

3. ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

4. ยึดความเสมอภาค ความร่วมมือ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

5. อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

(สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 139 -140)

นับตั้งแต่ก่อตั้งองค์การอาเซียนเป็นผลสำเร็จ (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) ประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศ

ผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนไม่เคยได้แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกันอีกเลย (ไม่ว่าในรูปแบบใด)

ไม่มีการจับอาวุธแก้ปัญหาขัดแย้งกันเหมือนสมัยความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซีย

ระหว่างอินโดนีเซียกับสิงคโปร์

(ช่วงยุคประธานาธิบดีซูการ์โนประกาศนโยบายประจันหน้ามาเลเซียและสิงคโปร์ พ.ศ. 2506 – พ.ศ. 2509) และระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ (พ.ศ. 2506 – พ.ศ. 2508) ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศเห็นชอบร่วมกันว่า

หากยังมีปัญหาระหว่างกันที่ยังไม่สามารถได้รับการแก้ไขก็ให้ประเทศที่เป็นคู่กรณีขัดแย้งกันเก็บปัญหาไว้ก่อน โดยไม่นำมาเป็นอุปสรรคแก่การร่วมมือกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน

และในเรื่องของความขัดแย้งรุนแรงระหว่างมาเลเซีย – อินโดนีเซีย มาเลเซีย – ฟิลิปปินส์

และอินโดนีเซีย – สิงคโปร์ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2506 – พ.ศ. 2509 ก่อนหน้าการก่อตั้งสมาคมอาเซียน (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510) ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ปรากฏช่วงระหว่าง พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2509 เป็นเหตุการณ์ยืนยันและตอกย้ำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศไทย (โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ดร. ถนัด คอมันตร์) มีภาพพจน์ ภาพลักษณ์ที่ดีมากและมีความน่าเชื่อถืออย่างมากในสายตาของรัฐมนตรีต่างประเทศของมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ดังคำพูดของนายนาร์ซีโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฟิลิปปินส์ที่ได้กล่าวในงานเลี้ยงรับรอง ในโอกาสครบรอบวันเกิดของตน โดยนายรามอสได้กล่าวกับบรรดาผู้สื่อข่าวที่ไปร่วมงานว่า ตนเลือกรัฐมนตรีต่างประเทศไทย ฯพณฯ ดร. ถนัด คอมันตร์ ให้เป็นผู้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของสมาคมอาเซียน เพื่อหาทางขบปัญหาร่วมกันและรักษาสมาคมอาเซียน ซึ่งมีอายุ 1 ปีไว้ มิให้เกิดความแตกแยก และว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศเดียวเท่านั้นที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพิพาทใดๆ ในภูมิภาคนี้ ดังนั้นควรขอให้ไทยช่วยจัดให้มีการประชุมกัน ก่อนที่จะตัดความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์

นายรามอสเห็นว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการประชุมนี้ ควรจะเกี่ยวกับการรักษาสมาคมอาเซียนให้มีอยู่ต่อต่อไป และสถาปนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้ เนื่องจากสมาคมอาเซียนกำลังจะแตกแยกกัน อินโดนีเซียและสิงคโปร์ก็ทะเลาะกัน

(สาเหตุจากสิงคโปร์สั่งประหารชีวิตนาวิกโยธินของอินโดนีเซียสองนาย)

ดังนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ได้รับความไว้วางใจและเป็นมิตรที่ดีของทุกประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน สามารถมีบทบาทสำคัญช่วยให้สมาคมอาเซียนดำรงอยู่ต่อไปได้

(สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่อฟิลิปปินส์ หน้า 100 -101)

กล่าวได้ว่าปทัสถานหรือบรรทัดฐานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนเป็นหลักการที่มาจากความคิดและความเชื่อของรัฐบาลประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศว่า

หากไม่ประสงค์ให้ประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามามีอิทธิพลแทรกแซงเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ก็จำเป็นที่ประเทศในภูมิภาคเดียวกันจำต้องสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยสันติวิธีด้วยกันได้

เพราะหากไม่สามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาภายในภูมิภาคก็เท่ากับเป็นการเชื้อเชิญให้ประเทศภายนอกเข้ามามีอิทธิพลชี้นำบงการให้เป็นไปตามเป้าหมายของประเทศผู้แทรกแซง

ข้อเท็จจริงข้างต้นได้รับการยืนยันในทางประจักษ์ในโอกาสการไปเยือนอินโดนีเซียของ ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยในฐานะแขกรับเชิญของนายอาดัม มาลิค รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียระหว่างวันที่ 29 – 31 สิงหาคม พ.ศ. 2509

ซึ่งในโอกาสของการเยือนอินโดนีเซียของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยครั้งนี้ รัฐมนตรีทั้งสองได้แลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับปัญหาความร่วมมือในภูมิภาคระหว่างประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ และในโอกาสการเยือนครั้งนี้ ได้มีการออกคำแถลงร่วม (Joint Statement) มีสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่างๆ ดังมีข้อความสำคัญตอนหนึ่ง ดังนี้

> "รัฐมนตรีทั้งสองเห็นพ้องต้องกันว่า
> ควรจะต้องแสวงหาหนทางให้มีการแก้ปัญหาโดยสันติอย่างรวดเร็ว
> และในเรื่องนี้ก็ได้ยืนยันความเชื่อมั่นในหลักการว่า ปัญหาเอเชียนั้น
> ชาวเอเชียจะเป็นผู้แก้ไขเองได้เป็นอย่างดีที่สุด (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)
>
> รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้แสดงทัศนะว่าอินโดนีเซียซึ่งได้ลงนามในความตกลงให้มีความสัมพันธ์เป็นปกติกับมาเลเซีย ได้แสดงให้เห็นถึงสติปัญญาและนโยบายรักสันติของตน และบัดนี้อยู่ในฐานะดีกว่าเดิมที่จะดำเนินบทบาทที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น ในอันที่จะช่วยหาทางแก้ไขปัญหาขัดแย้งในเวียดนามโดยสันติวิธี
> รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้รับรองว่า คำวิงวอนของรัฐมนตรีต่างประเทศไทย ฟิลิปปินส์และมาเลเซีย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2509

เพื่อให้ประเทศทั้งหลายในเอเชียมาร่วมกันพิจารณาหาทางรื้อฟื้นสันติภาพในเวียดนา

มนั้นเป็นการเรียกร้อง

อันบริสุทธิ์ใจ.....รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้แจ้งว่า

รัฐบาลไทยยินดีที่ทราบว่า

อินโดนีเซียจะกลับเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติอีกครั้งในไม่ช้านี้"

กรุงจาการ์ตา

31 สิงหาคม พ.ศ. 2509

(สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 164 -165)

นับตั้งแต่วันที่อาเซียนถูกก่อตั้งขึ้นมาอย่างเป็นผลสำเร็จ (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ได้พยายามยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน อันเป็นปทัสถานขององค์การอาเซียน (ASEAN Norms of Non – Interference in Internal Affairs) อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการศึกษาพิจารณาประเด็นนี้ทั้งจากข้อเท็จจริงและจากความเป็นจริง ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนอย่างปราศจากข้อสงสัยใดๆ ทั้งสิ้นว่า ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน มักจะเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน ตราบใดที่ไม่เป็นการขัดกับผลประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งของตน

แต่เมื่อใดก็ตามที่มีเหตุการณ์ที่ทำให้แต่ละประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียนมองว่า
การเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนจะไม่เป็นผลดีหรือเป็นอุปสรรคต่อการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน
ประเทศอาเซียนที่ได้รับผลกระทบทางลบจากการยึดและปฏิบัติตามข้อบังคับของหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน
ย่อมยึดผลประโยชน์แห่งประเทศชาติตนมากกว่าที่จะยอมเสียสละผลประโยชน์แห่งชาติให้กับหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ข้อความทั้งหมดข้างต้น

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่ยืนยันในเชิงประจักษ์ว่า ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือ) ไม่มีสิ่งใดอยู่เหนือผลประโยชน์แห่งชาติ
อีกทั้งไม่มีปัจจัยใดสำคัญกว่าปัจจัยผลประโยชน์
เหตุผลเป็นเพราะปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านนโยบาย (ทั้งภายในและต่างประเทศ)
เป็นการยืนยันให้เห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นอาเซียนในยุคสงครามเย็น (ที่มีแรกทีเดียว 5 ประเทศ
ต่อมาบรูไนได้เข้ามาเป็นประเทศสมาชิกประเทศที่ 6 เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2527 หรือ 16 ปี
หลังก่อตั้งอาเซียน) หรืออาเซียนยุคหลังสงครามเย็น (ที่มี 10
ประเทศสมาชิกเวียดนามเข้ามาเป็นสมาชิก พ.ศ. 2538 ลาวและพม่า พ.ศ. 2540
และกัมพูชาสมาชิกสุดท้ายเมื่อ พ .ศ. 2542)
ไม่เคยปรากฏว่าประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนไม่ว่าในยุคสงครามเย็น (ที่มี 6 ประเทศ)

หรือในยุคหลังสงครามเย็น (ที่มีสมาชิกเพิ่มมาเป็น 10 ประเทศ) มีนโยบายร่วมกัน (common policy) ต่อแต่ละเหตุการณ์ แต่ละวิกฤติ แต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบท
แต่ละห้วงเวลาไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น
จะมีก็แต่นโยบายของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (6 ประเทศสมัยสงครามเย็นและ 10 ประเทศสมัยหลังสงครามเย็น) ที่ต่างกันที่จำต้องมีการเจรจาต่อรองกัน
หากเป็นผลสำเร็จเป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่ายก็พอสรุปเรียกได้ว่า เป็นนโยบายร่วมกันของอาเซียน ดังอาทินโยบายและท่าทีของอาเซียน (สมัยสงครามเย็นที่มีสมาชิกเพียง 5 ประเทศ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2526) โดยในปี พ.ศ. 2527 บรูไนได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศที่ 6)
ที่มีต่อปัญหากัมพูชา
(เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุโดยตรงที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชากว่า 10 ปี นำไปสู่สงครามระหว่างเวียดนามกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยของระบอบเขมรแดง
ที่มีนายพอลพตเป็นผู้นำ) นอกจากนั้น
ยังเป็นทั้งข้อเท็จจริงอีกด้วยว่าการมีนโยบายและท่าทีร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน
ไม่จำเป็นเสมอไปว่าหมายถึงการมีการดำเนินการ การวิเคราะห์และการประเมินปัญหาเหมือนกัน
ดังเป็นที่ประจักษ์ว่า ในการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ทุกประเทศอาเซียน (ยุคสงครามเย็นที่มีแค่ 6 ประเทศเท่านั้น)
เห็นชอบในหลักการเหมือนกันแต่เห็นต่างกันด้วยวิธีการด้านการดำเนินการด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ตลอดจนกรอบระยะเวลาของการดำเนินนโยบาย

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันของอาเซียนที่ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 6 ประเทศ (ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน)

ต่างประกาศอย่างเปิดเผยว่าจะยึดถือและเคารพในหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกันก็จริง แต่ในทางปฏิบัติตลอด 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)

มิได้มีการจับอาวุธแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกัน (ไม่เหมือนสมัยก่อน พ.ศ. 2510

หรือก่อนการก่อตั้งอาเซียน) แต่ก็ยังมีการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

แม้เป็นการแทรกแซงในรูปแบบการแทรกแซงทางการเมืองและด้วยวาจาก็ตาม

ที่เด่นชัดที่สุดในประเด็นนี้ ได้แก่ ปัญหาขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซีย อินโดนีเซีย

และบรูไนกรณีสิงคโปร์ได้เชิญเชม เฮอร์ซอก (Chaim Herzog) ประธานาธิบดีคนที่ 6

ของประเทศอิสราเอลมาเยือนสิงคโปร์เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529 มีผลทำให้ทั้ง 3

ประเทศมุสลิม (มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน) ไม่พอใจสิงคโปร์

ซึ่งนี่ก็คือตัวอย่างของประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันจงใจแทรกแซงกิจการภายในของกันและกันในปลายยุคสงครามเย็น ส่วนกรณีสำคัญอีกกรณีหนึ่งได้แก่ การที่อินโดนีเซีย (ยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โต)

ซึ่งเป็นประเทศสมาชิกใหญ่ที่สุดของอาเซียนมีนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ต่อต้านลัทธิอาณานิคมนิยม

และลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย ได้ทำการรุกรานยึดครองและผนวกดินแดนของติมอร์ตะวันออก

(อดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกส)

โดยให้รัฐสภาอินโดนีเซียออกกฎหมายประกาศให้ติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย

ถือเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญเกี่ยวกับประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

แม้ได้ประกาศเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของทุกประเทศในทางนิตินัย
แต่ในทางพฤตินัยกลับใช้กำลังทหารเข้ารุกรานยึดครองอีกประเทศหนึ่งพร้อมผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออกมาเป็นของอินโดนีเซีย
เป็นกรณีตัวอย่างชี้ให้เห็นในทางประจักษ์ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นยึดถือ 2 มาตรฐานเกี่ยวกับปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน กล่าวคือ
จะแทรกแซงทางการเมืองหรือด้วยวาจาเฉพาะกับประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน
แต่จะแทรกแซงด้วยกำลังอาวุธหรือด้วยวิธีการรุนแรงกับประเทศที่มิใช่เป็นสมาชิกอาเซียน (เช่น กรณีอินโดนีเซียเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออกและผนวกให้เป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย) รายละเอียดที่สำคัญ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. <u>ปัญหาขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซียและอินโดนีเซีย</u>

   <u>กรณีประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์</u>

รัฐบาลไทยช่วง พ.ศ. 2529

ต้องมาประสบกับปัญหาขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซียและอินโดนีเซีย
สืบเนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์ได้เชิญนายเชม เฮอร์ซอก (Chaim Herzog)
ประธานาธิบดีอิสราเอลมาเยือนสิงคโปร์เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529 อย่างไรก็ตาม
ก่อนหน้าและระหว่างการเยือนสิงคโปร์ของประธานาธิบดีอิสราเอล
รัฐบาลมาเลเซียกลุ่มชุมชนชาวมุสลิมและพรรคการเมืองต่างๆ

ของมาเลเซียได้เดินขบวนประท้วงในที่ต่างๆ

รวมทั้งหน้าสถานเอกอัครราชทูตสิงคโปร์ในกรุงกัวลาลัมเปอร์

ตนกู อับดุล เราะห์มาน

อดีตนายกรัฐมนตรีคนแรกของมาเลเซียและเป็นผู้ที่ขับไล่สิงคโปร์ออกนอกสหพันธ์มาเลเซียและ

นำไปสู่การประกาศเอกราชของสิงคโปร์ (วันที่ 9 สิหาคม พ.ศ. 2508)

ได้เรียกร้องให้รัฐบาลมาเลเซียตัดความสัมพันธ์กับสิงคโปร์

รัฐบาลมาเลเซียได้เรียกตัวข้าหลวงใหญ่ (หรือเอกอัครราชทูต)

มาเลเซียประจำสิงคโปร์เดินทางกลับมาเลเซีย นอกจากนั้น

รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศของมาเลเซียได้เชิญข้าหลวงใหญ่สิงคโปร์ประจำมาเลเซียไปพบ

เพื่อแจ้งให้ทราบว่า

มาเลเซียรู้สึกเสียใจอย่างยิ่งที่สิงคโปร์เชิญประธานาธิบดีอิสราเอลไปเยือนสิงคโปร์

ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับสิงคโปร์ยุ่งยากมากขึ้น

ส่วนปฏิกิริยาด้านของรัฐบาลอินโดนีเซียนั้น

อินโดนีเซียก็ได้เรียกตัวเอกอัครราชทูตของตนกลับประเทศและได้ออกแถลงการณ์ว่า

อินโดนีเซียเสียใจอย่างยิ่งต่อการเยือนดังกล่าว

ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อความเป็นปึกแผ่นของสมาคมอาเซียน และว่าสิงคโปร์ไม่ได้คำนึงถึง

“ความรู้สึก”

ของประเทศเพื่อนบ้านและได้เชิญอุปทูตสิงคโปร์พบเพื่อแจ้งให้ทราบจุดยืนของอินโดนีเซียในเรื่องนี้

สำหรับประเทศบรูไน

(ซึ่งเพิ่งเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียนเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2527)

กระทรวงการต่างประเทศบรูไนได้ออกแถลงการณ์ว่า

ได้เชิญข้าหลวงใหญ่สิงคโปร์ไปพบและได้แจ้งให้ทราบว่าบรูไนเสียใจต่อการกระทำของสิงคโปร์ แม้ว่าสิงคโปร์มีสิทธิที่จะเชิญใครไปเยือนก็ได้ แต่ควรคำนึงถึงความรู้สึกของประเทศอิสลามอื่นๆ ในภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

ก่อนเดินทางกลับอิสราเอล (วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529)

ประธานาธิบดีอิสราเอลได้ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวที่สิงคโปร์

ต่อว่ามาเลเซียและอินโดนีเซียที่ประท้วงการมาเยือนของตนว่า

ล้าสมัยและไม่ควรเข้าไปแทรกแซงในเรื่องที่มาเลเซียและอินโดนีเซียไม่เกี่ยวข้อง

อนึ่ง

ในการมาเยือนประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของประธานาธิบดีอิสราเอลครั้งนี้ นอกจากสิงคโปร์แล้ว ฝ่ายอิสราเอลมีกำหนดการเยือนสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ด้วยเช่นกัน (ระหว่างวันที่ 16 – 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529) ซึ่งในตอนแรก

ประธานาธิบดีอาคีโนได้ตอบรับการทาบทามของฝ่ายอิสราเอลแล้ว
แต่ต่อมาสภานโยบายต่างประเทศแห่งชาติของฟิลิปปินส์ทราบเรื่อง
จึงได้ขอร้องให้ประธานาธิบดีอาคีโนยกเลิกคำเชิญนั้น
เพราะเกรงว่าจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากจากชุมนุมมุสลิมภาคใต้ของฟิลิปปินส์และจากองค์การ
การประชุมอิสลาม (OIC)
ที่ฟิลิปปินส์หวังพึ่งพาในการช่วยแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมในฟิลิปปินส์
ประธานาธิบดีอาคีโนจึงแจ้งยกเลิกคำเชิญ

ก่อนการเดินทางมาเยือนประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของประธานาธิบดีอิสราเอล
ในช่วงแรกฝ่ายอิสราเอลได้พยายามรวมประเทศไทยไว้ในโครงการเยือนครั้งนี้
โดยเอกอัครราชทูตอิสราเอลประจำไทยได้ติดต่อทาบทามกระทรวงการต่างประเทศไทยถึง 5
ครั้ง เพื่อขอให้ทางฝ่ายไทยต้อนรับประธานาธิบดีอิสราเอล
แต่กระทรวงการต่างประเทศไทยพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า
ไทยควรจะคำนึงความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน
และความรู้สึกของประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นประเทศมุสลิม
รวมทั้งการมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศอาหรับหลายประเทศ
ตลอดจนการมีประโยชน์อย่างมากมายจากแรงงานไทยในประเทศอาหรับเหล่านั้น

กระทรวงการต่างประเทศไทย จึงยืนยันอย่างหนักแน่น

ปฏิเสธการทาบทามของฝ่ายอิสราเอลซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของไทย

อย่างไรก็ตาม ทั้งไทยและฟิลิปปินส์

ก็มิได้แสดงปฏิกิริยาต่อต้านการดำเนินการของสิงคโปร์ในเรื่องดังกล่าวนี้

เหมือนอย่างที่มาเลเซียและอินโดนีเซียมีต่อสิงคโปร์

เพราะไทยถือว่าเป็นเรื่องภายในของสิงคโปร์และเป็นสิทธิ์ของสิงคโปร์ที่จะเชิญใครมาก็ได้

จากปฏิกิริยาต่างๆ ของบรรดาประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว

นายราชารัตนัม รัฐมนตรีอาวุโสประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

(และเคยเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศและรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์)

ได้กล่าวตอบโต้มาเลเซียเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529 ว่า

สิงคโปร์ไม่ได้กระทำผิดอะไรในการเชิญประธานาธิบดีอิสราเอลให้มาเยือนสิงคโปร์

สิงคโปร์ได้กระทำในสิ่งที่คิดว่าถูกต้อง

ผู้นำรุ่นต่อไปของสิงคโปร์ควรถือว่าการประท้วงจากมาเลเซียและอินโดนีเซีย

เป็นบทเรียนที่สำคัญ สิงคโปร์คงจะต้องพึ่งพาตนเองในวิกฤตการณ์ต่างๆ

<u>และกล่าวว่าทำไมเมื่อครั้งประธานาธิบดีอันวาร์ ซาดัต แห่งอียิปต์ไปเยือนอิสราเอล</u>

<u>กษัตริย์ฮัสซันแห่งโมร็อคโคให้การต้อนรับนายกรัฐมนตรีอิสราเอล และประธานาธิบดีมู</u>

บารัคแห่งอียิปต์ให้การต้อนรับนายกรัฐมนตรีอิสราเอล

จึงไม่มีชาวมาเลเซียคนใดลุกขึ้นมาประท้วงบ้าง (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

(หนังสือเรียนเลขาธิการนายกรัฐมนตรีที่ กต. 0307/88688 ลงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2529)

เรื่องประธานาธิบดีเซม เฮอร์ซอก เยือนสิงคโปร์ดังกล่าวข้างต้น

ที่มีผลนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซียและอินโดนีเซีย

เราสามารถวิเคราะห์นโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าวได้

ดังต่อไปนี้

1. ถึงแม้ประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย

และบรูไนได้อ้างเรื่องความสำคัญของการรักษาความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศสมาชิ

กองค์การอาเซียน

มาใช้เพื่อเป็นเหตุผลโจมตีและตำหนิการตัดสินใจของรัฐบาลสิงคโปร์ที่ได้เชิญประธานาธิบดีอิสร

าเอลไปเยือนสิงคโปร์

แต่หากเราศึกษาและพิจารณาอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยศาสนาอิสลาม

ปัจจัยชาติพันธุ์

และปัจจัยวัฒนธรรมและค่านิยมอิสลามที่ต่างมีต่อทั้งการเมืองและความมั่นคงภายใน

และต่อนโยบายต่างประเทศของทั้งมาเลเซีย อินโดนีเซียและบรูไน

ย่อมเป็นข้อเท็จจริงยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์อย่างปราศจากข้อสงสัยใดๆ ทั้งสิ้นว่า

การที่ทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียได้นำเอาประเด็นเรื่องความสามัคคีกลมเกลียวระหว่างประเทศ

สมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) มาเป็นข้ออ้างเป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศ
เพื่อกดดันสิงคโปร์ เพื่อมิให้สิงคโปร์เชิญประธานาธิบดีอิสราเอลไปเยือนสิงคโปร์
ถือได้ว่าเป็นการใช้เรื่องความเป็นสมาชิกอาเซียนเป็นเครื่องมือเพื่อหวังให้สิงคโปร์
ไทยและฟิลิปปินส์เห็นดีด้วยกับมาเลเซียและอินโดนีเซียในเรื่องไม่ควรเชิญประธานาธิบดีอิสราเ
อลไปเยือนสิงคโปร์ ซึ่งนโยบายและท่าทีของมาเลเซีย อินโดนีเซีย
และบรูไนในเรื่องนี้ไม่เกี่ยวอะไรเลยกับการส่งเสริม สนับสนุน
ความเป็นเอกภาพของสมาคมอาเซียน (ตามที่มาเลเซีย อินโดนีเซีย นำมาใช้อ้าง) ตรงกันข้าม
นโยบายท่าทีและการดำเนินการของมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน
ถือได้ว่าเป็นการไม่เคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
เป็นการจงใจเข้าแทรกแซงกิจการภายในของสิงคโปร์อย่างโจ่งแจ้งที่สุด

2. ส่วนนโยบายและการตัดสินใจของทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลฟิลิปปินส์
แม้ในกรณีของไทยเป็นเรื่องของการปฏิเสธมิให้ประธานาธิบดีอิสราเอลมาเยือนไทย
ส่วนของฟิลิปปินส์นั้น เป็นเรื่องของการขอบอกเลิกภายหลัง
แต่การตัดสินใจของทั้งไทยและฟิลิปปินส์มิได้มาจากเหตุผลเรื่องความจำเป็นต้องรักษาเอกภาพ
ความสามัคคีกลมเกลียวของอาเซียน
แต่เป็นการตัดสินใจที่มาจากเหตุผลด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของไทยและขอ
งฟิลิปปินส์เป็นการเฉพาะ ไม่เกี่ยวอะไรกับข้ออ้างของฝ่ายมาเลเซีย อินโดนีเซียและบรูไน
สามประเทศมุสลิมที่พยายามอ้างความจำเป็นต้องรักษาเอกภาพของอาเซียนไว้ด้วยการต่อต้าน

และตำหนิรัฐบาลสิงคโปร์ที่ไม่ยอมรับฟังมาเลเซีย อินโดนีเซียและบรูไน หรืออีกนัยหนึ่ง ทั้งสามประเทศมุสลิมต้องการให้ทั้งไทยและฟิลิปปินส์ยอมเป็นเครื่องมือให้กับพวกตน ด้วยการออกมาคัดค้านสิงคโปร์ที่ได้เชิญประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์

รัฐบาลไทยยังใจอ่อน (ซึ่งผิดพลาดมาก)

โดยยอมอ้างความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนและความรู้สึกของประเทศมุสลิมว่ามีความสำคัญเช่นกัน

(ซึ่งไม่เกี่ยวอะไรเลยกับสิทธิอันชอบธรรมของสิงคโปร์ในฐานะเป็นประเทศที่มีเอกราชอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ที่จะเชิญใครมาเยือนสิงคโปร์ก็ได้) แต่หากวิเคราะห์กันถึงที่สุด

ข้ออ้างในประเด็นนี้ของฝ่ายไทย เป็นเพียงข้ออ้างเพื่อหวังรักษาน้ำใจของมาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นสำคัญ แต่แท้จริงแล้ว เป็นข้ออ้างเพื่อเป็นม่านควัน (smoke screen)

เพื่อปิดบังเหตุผลแท้จริงของไทย

นั่นคือเพื่อมุ่งรักษาไว้และให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ไทยมีกับบรรดากลุ่มประเทศอิสลาม มิใช่เพื่อความเป็นเอกภาพ สามัคคี กลมเกลียวของอาเซียนแต่อย่างใด

3. จากการวิเคราะห์เหตุผลของแต่ละประเทศอาเซียนปรากฏในข้อ 1 และข้อ 2 ข้างต้น การให้สัมภาษณ์ของนายราชารัตนัม รัฐมนตรีอาวุโสประจำสำนักนายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์ ที่ได้ให้เหตุผลและตอบโต้การประท้วงของฝ่ายมาเลเซียและอินโดนีเซีย

เป็นคำให้สัมภาษณ์ที่ตรงประเด็น มีเหตุมีผลและชอบธรรมที่สุด

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริง ตลอดจนเป็นคำให้สัมภาษณ์ที่มีตรรกะที่สุด

ไม่มีใครกล้าปฏิเสธความจริงได้และแม้สิงคโปร์ย่อมต้องมีผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเ

มืองของตนอย่างชัดเจนอยู่แล้วก็ตาม แต่อย่างน้อยสุด

สามัญสำนึกย่อมบอกเราได้ชัดว่าอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

ย่อมมีต่อนโยบายผูกมิตรและความร่วมมือกับอิสราเอล

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

ด้วยความที่สิงคโปร์เป็นประเทศเล็กมากและตั้งอยู่ใกล้กับประเทศอิสลามที่มีขนาดใหญ่กว่ามา

ก อย่างประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย

อีกทั้งยังเคยมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย

ย่อมมีผลทำให้สิงคโปร์มองว่าประเทศอิสราเอล

ซึ่งก็เป็นประเทศเล็กที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่แวดล้อมโดยกลุ่มประเทศอาหรับ

ย่อมเข้าใจในเรื่องความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศในแนวเดียวกัน

ผลประโยชน์ด้านความอยู่รอดและความมั่นคงของสิงคโปร์

เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสิงคโปร์ในการเชิญประธานาธิบดีอิสราเอลมาเ

ยือนสิงคโปร์ (วันที่ 18 – 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529)

4.

จากปฏิกิริยาของแต่ละประเทศอาเซียนที่มีต่อการมาเยือนสิงคโปร์ของประธานาธิบดีอิสราเอล พอสรุปได้ว่า เป็นปฏิกิริยาที่มีเรื่องการปกป้องผลประโยชน์จำเพาะของแต่ละประเทศอาเซียน โดยเอาเรื่องของการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นปึกแผ่น เป็นเอกภาพอย่างแท้จริงของอาเซียน (และจงใจละเลยมองข้ามไม่ให้ความสำคัญกับปทัสถาน เรื่องการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของอาเซียน) มาเป็นข้ออ้างเพื่อปิดบังเหตุผลแท้จริงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (6 ประเทศ) ในยุคสงครามเย็น เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ตอกย้ำให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งอีกวาระหนึ่งว่า ไม่ว่าจะเป็นในช่วงยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่มีมิตรถาวร มีแต่ผลประโยชน์เท่านั้นที่ถาวร (หมายเหต: ผู้วิจัย)

(สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่อสิงคโปร์ หน้า 245 -252)

หากเรายอมรับคำจำกัดความของการ “แทรกแซง” (intervention) ว่ามีความหมายกว้างกว่าแค่เพียงเรื่องของการรุกรานทางทหาร(military invasion) ย่อมหมายความว่า การแทรกแซงนั้นคือ การดำเนินการโดยรัฐ หรือโดยกลุ่มผลประโยชน์หรือโดยองค์การระหว่างประเทศที่เข้าแทรกแซงในกิจการภายในของอีกรัฐหนึ่ง เมื่อเป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงว่า

การจำกัดการศึกษาเกี่ยวกับการแทรกแซงระหว่างประเทศให้หมายถึงเพียงการแทรกแซงทางการทหาร ย่อมทำให้การศึกษาในเรื่องนี้จำกัดอยู่ในกรอบที่แคบมาก ด้วยเหตุผลเป็นเพราะ

หากมองเรื่องของการแทรกแซงว่าเกี่ยวข้องกับการแทรกแซงทางการทหารเพียงประการเดียว

ก็จะทำให้เรื่องของการแทรกแซงมีลักษณะคลุมเครือ เลือนลาง ไม่ชัดเจนปิดบัง ทำให้มองไม่เห็นว่า

มีวิธีการอย่างอื่นอีกมากมายที่สามารถนำมาใช้เพื่อจำกัดหรือเพื่อละเมิดอธิปไตยของประเทศที่ตกเป็น

เป้าของการแทรกแซง ดังอาทิ การเคลื่อนย้ายอาวุธยุทโธปกรณ์ การกดดันในด้านต่างๆ

เพื่อบีบให้ประเทศที่ตกเป็นเป้า

หันมายึดนโยบายบางอย่างโดยเฉพาะความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการคว่ำบาตร

การเข้ามาควบคุมจัดการกับการเลือกตั้ง

เพื่อให้ผลของการเลือกตั้งออกมาที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศที่เข้ามาแทรกแซง

ตลอดจนการบ่อนทำลายทั้งทางลับ ทางตรงและทางอ้อม เป็นต้น

อาเซียนไม่ว่าในยุคสงครามเย็น (เมื่อครั้งมีสมาชิกเพียง 6 ประเทศ)

หรือยุคหลังสงครามเย็น (เมื่อครั้งมีสมาชิก 10 ประเทศ

)ไม่เคยเห็นชอบร่วมกันที่จะดำเนินการแทรกแซงร่วมกันในประเทศใดนอกองค์การอาเซียนด้วยเหตุผลสำคัญ เป็นเพราะประเทศสมาชิกอาเซียนไม่สามารถมีฉันทามติร่วมกันได้ (เพราะต่างมีผลประโยชน์ต่อแต่ละปัญหาที่แตกต่างกัน เป็นสำคัญ) และที่สำคัญเป็นที่สังเกตได้ว่า การที่มีบางประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ได้ทำการแทรกแซงประเทศสมาชิกด้วยกัน ดังกรณี อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน แทรกแซงกิจการภายในของสิงคโปร์ (เรื่องการเชิญ

ประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์ดังกล่าวข้างต้น)

หรือกรณีอินโดนีเซียเข้าแทรกแซงทางการทหารและยึดดินแดนติมอร์ตะวันออก

(อดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกสและมิได้เป็นสมาชิกอาเซียน) มาเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย

ในขณะที่ไทย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์มิได้ดำเนินการเข้าแทรกแซงประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

(อาเซียนในยุคสงครามเย็นที่มีเพียง 6 ประเทศเท่านั้น) ก็มิได้หมายความว่า

สมาชิกองค์การอาเซียนยึดมั่นและเคารพปทัสถานหรือบรรทัดฐานของเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภา

ยในของอาเซียน (ASEAN Norms of Non – Interference in Internal Affairs)

แต่เป็นเพราะประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน

ไม่สามารถมีฉันทานุมัติร่วมกันในเรื่องการเข้าแทรกแซงด้วยกันในนามขององค์การอาเซียน

เป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

เป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีต่อเรื่องหลักการไม่แทรกแซง

กิจการภายในของอาเซียน (Lee Jones, หน้า 30 – 31) หรืออีกนัยหนึ่ง

หากการเคารพและยึดมั่นในหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันเป็นประโยชน์ต่อการรัก

ษาหรือได้มาซึ่งผลประโยชน์

ประเทศอาเซียนที่มีผลประโยชน์จากการเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน

ก็ย่อมจะเคารพและไม่ละเมิดหลักการดังกล่าว ส่วนประเทศอาเซียนที่เห็นว่าในบางกรณี

การได้มาซึ่งผลประโยชน์หรือการปกป้องผลประโยชน์จำเป็นต้องละเมิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภ

ายในของประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน หรือไม่ก็ของประเทศนอกสมาชิกภาพอาเซียน

ผลประโยชน์จึงเป็นปัจจัยชี้ขาดไม่ใช่หลักการหรืออุดมการณ์ใดๆ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

เกิดขึ้นเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน องค์การอาเซียนโดยเนื้อหาแล้ว
คือระบบพันธมิตรระหว่างกลุ่มชนชั้นนำของระบอบอำนาจนิยม
และชนชั้นนำนายทุนที่ต่างประสบกับภัยคุกคามจากขบถภายในประเทศที่ถูกมองว่าเชื่อมโยงกับการป
ฏิวัติคอมมิวนิสต์นอกประเทศ และในประเด็นนี้
นับว่าการที่กองทัพอินโดนีเซียสามารถปราบพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียจนสิ้นซาก
เท่ากับเป็นการปูทางไปสู่การก่อตั้งองค์การอาเซียนได้อย่างเป็นผลสำเร็จ (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510)
ทำให้อาเซียนประกอบด้วยสมาชิก 5
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งที่มีระบอบการเมืองการปกครองแบบอำนาจนิยมคล้ายกันและมีระบบเศรษฐกิจทุ
นนิยมเช่นเดียวกัน มีนโยบายการเมืองและความมั่นคงภายในและนโยบายต่างประเทศที่คล้ายคลึงกัน
นั่นคือร่วมมือกันต่อต้านและปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศอย่างแข็งขัน
และมีนโยบายต่างประเทศที่ฝักใฝ่ฝ่ายโลกเสรี โดยหวังพึ่งพาความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจการทหาร
และการเมืองจากกลุ่มประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ

ก่อนหน้าเกิดองค์การอาเซียน ประเทศไทย ฟิลิปปินส์
และมาเลเซียได้พยายามร่วมมือกันต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ผ่านการก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้(Association of Southeast Asia หรือ ASA) ในปี พ.ศ. 2504
แต่ก็ต้องล้มเลิกไปจากกรณีความขัดแย้งรุนแรงระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย

(นโยบายประจันหน้าบทขยี้มาเลเซียของรัฐบาลประธานาธิบดีซูการ์โน
แห่งอินโดนีเซียและจากความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์เกี่ยวกับการอ้างอธิปไตยเหนือเกาะ
ซาบาห์

ในเรื่องของสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาสา หรือ ASA)
นั้น ดร. ถนัด คอมันตร์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยและผู้มีบทบาทเป็นต้นคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความสำคัญแ
ละความจำเป็นที่ควรต้องมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาค เพื่อให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ
ความความมั่นคงเจริญก้าวหน้าของภูมิภาคและของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ได้ให้ทัศนะว่า

"สมาคมอาสา(ASA)
ถือเป็นความพยายามร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมอาสา
เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในของประเทศสมาชิกระหว่างการรอให้สถานการณ์ในเ
วียดนามคลี่คลายที่นำไปสู่การแก้ปัญหาทางการเมือง
เป้าประสงค์ของสมาคมอาสาคือส่งเสริมให้มีเสถียรภาพที่จำเป็นต่อการเติบโตทางเศ
รษฐกิจ เมื่อเราสามารถบรรลุซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางการเมือง เศราฐกิจ
และสังคมภายในประเทศสมาชิก เราก็จะสามารถมีความเข้มแข็ง
เผชิญกับการบ่อนทำลายทางการเมืองทั้งจากภายในและภายนอกได้"

เมื่อข้อเท็จจริงและความจริง เป็นดังกล่าวข้างต้น

จึงเป็นเรื่องไม่น่าประหลาดใจที่องค์การอาเซียน (ASEAN) ที่ก่อตั้งขึ้นมาภายใต้ปฏิญญากรุงเทพ พ.ศ. 2510

มีข้อความเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์คล้ายกับเหตุผลของการก่อตั้งสมาคมอาสา(ASA)

นั่นคือวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานของทั้งสมาคมอาสากับองค์การอาเซียน

เหมือนกันตรงที่ทั้งสององค์กร/สมาคมมีเป้าหมายเพื่อธำรงค์รักษาระเบียบสังคมที่มีอยู่

ซึ่งเนื้อหาของปฏิญญากรุงเทพฯ

ก่อตั้งองค์การอาเซียนก็ระบุชัดเจนว่าระเบียบสังคมจะได้รับการดูแลรักษาไว้ได้ก็ด้วยการผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือดังที่นายราชา รัตนัม

อดีตรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้กล่าวในทำนองเดียวกับ ดร. ถนัดฯ ว่า การป้องกันขั้นแรก

คือด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือไม่เพียงแต่จำเป็นต้องให้มวลชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีพอใช้เท่านั้น

แต่ยังจำต้องให้ความหวังแก่ประชาชนว่าเขายังมีอนาคตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ได้

เพราะนี่คือการป้องกันมิให้เกิดการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในประเทศได้

และแม้ว่าการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของอาเซียนมิได้แสดงออกอย่างเปิดเผยก็ตาม

แต่ท่าทีดังกล่าวถือได้ว่า เป็นพื้นฐานของการดำเนินการขององค์การอาเซียนตลอดยุคสงครามเย็น

ดังที่ ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้กล่าวให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

ช่วงระหว่างการเจรจาเพื่อประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ นายอาดัม มาลิค

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้ย้ำว่าแม้ไม่มีการประกาศนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของอาเซียน

แต่อาเซียนพึงยึดนโยบายและท่าทีต่อต้านคอมมิวนิสต์ เป็นเครื่องชี้นำการพัฒนาสถาบันต่างๆ เพื่อการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ร่วมกัน

ในเรื่องเดียวกันนี้ นายลีกวนยิว นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

"เป้าหมายที่มิได้มีการเปิดเผย คือ

การได้มาซึ่งพลังผ่านการมีเอกภาพ

ก่อนหน้าที่จะเกิดสูญญากาศทางการเมืองที่จะมีขึ้นหลังการถอนกำลังทหารของอังกฤษ และหลังความเป็นไปได้ที่สหรัฐฯ

ก็จะถอนกำลังทหารออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....

เรามีศัตรูร่วมกัน นั่นคือภัยก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศสมาชิกอาเซียน

เป็นภัยคอมมิวนิสต์ที่ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนามเหนือ จีน และสหภาพโซเวียต

เราต้องการมีเสถียรภาพ

และความเจริญก้าวหน้าเพื่อตอบโต้และไม่สร้างเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นประโยชน์ เปิดโอกาสให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทำการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ได้

และแม้อาเซียนได้แถลงเป้าประสงค์ของอาเซียนว่าเกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่ทุกคนรู้ดีว่าความเจริญก้าวหน้า

และความร่วมมือทางเศรษฐกิจนั้น ต้องการเวลา..... สมาชิกประเทศอาเซียนทั้ง 5

ประเทศ ได้รวมตัวกันเพื่อเป้าหมายทางการเมือง เสถียรภาพ

และความมั่นคงมากกว่าอื่นใด”

นายราชา รัตนัม รัฐมนตรีต่างประเทศของสิงคโปร์

ก็ได้เน้นให้เห็นได้ว่าพลังเบื้องหลังการก่อตั้งอาเซียน

หาใช่ความเชื่อในความดีของภูมิภาคนิยม(regionalism) ในตัวของมันเอง

แต่เป็นปฏิกิริยาต่อการที่ฝ่ายประเทศตะวันตกได้สลัดความรับผิดชอบบทบาทของตนในฐานะเป็นโล่ต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์

เช่นเดียวกัน หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน

ซึ่งมีระบุชัดเจนเป็นครั้งแรกในปฏิญญากรุงเทพฯ (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)

อันเป็นเอกสารประกาศก่อตั้งอาเซียนอย่างเป็นทางการ

ถือได้ว่าเป็นการออกแบบเพื่อช่วยให้ชนชั้นนำของประเทศสมาชิกอาเซียน

ในยุคสงครามเย็นสามารถดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความเป็นระเบียบสังคมและการเมืองที่ชนชั้นนำของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกก่อตั้งอาเซียนประสงค์ให้มีขึ้น คำประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ ก่อตั้งองค์การอาเซียน

เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประสงค์ร่วมกันให้เกิดเสถียรภาพและความมั่นคงปลอดจากการแทรกแซงจากภายนอก ไม่ว่าในรูปแบบใด

ทั้งนี้เพื่อแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถรักษาอัตตาลักษณ์แห่งชาติของตนไว้ได้ (อ้างแล้วหน้า 33, 44 – 47)

ส่วนเหตุผลทำไมสมาชิกอาเซียน (ยุคสงครามเย็น)

ถึงได้ให้ความเคารพยึดถือหลักการของอาเซียนเกี่ยวกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เมื่อ พ.ศ. 2540 นายเอส.ชัยกุมาร (S. Jayakumar)

อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ ได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า

การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนยึดถือปฏิบัติตามหลักการว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนอย่างคงเส้นคงวา ถือได้ว่าเป็นเหตุผลสำคัญ

ทำไมจึงไม่เกิดความขัดแย้งทางทหารระหว่างสองประเทศสมาชิกอาเซียน นับแต่ก่อตั้งอาเซียนขึ้นมา อาเซียนจึงควรร่วมกันปกปักษ์รักษาหลักการนี้ไว้ในศตวรรษที่ 21 เช่นกัน

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับข้ออ้างของอาเซียนที่ว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน มีส่วนสำคัญช่วยมิให้มีการแทรกแซงกิจการภายในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

หลังก่อตั้งอาเซียนเป็นผลสำเร็จแล้ว เป็นข้ออ้างที่ปราศจากความจริง

ดังปรากฏในความเห็นของนายบีลาฮารี เคาซีคัน (Bilahhari Kausikan)

อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์ในปี พ.ศ. 2551 ได้ให้ความเห็นอย่างตรงไปตรงมาดังนี้

“ขอพูดอย่างตรงไปตรงมาว่า

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ทำการแทรกแซงกิจการภายในของกันและกันอย่างไร้ปรา

ณี เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน นับแต่แรกเริ่มเลย”

(“Frankly, we have been interfering mercilessly in each other’s internal affairs for

ages, from the very beginning”) (อ้างแล้วหน้า 1)

ดังนั้นกรณีมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน วิพากษ์วิจารณ์

ตำหนิรัฐบาลสิงคโปร์ที่ได้เชิญประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์ ถือได้ว่าทั้งสามประเทศมุสลิม

สมาชิกอาเซียนได้จงใจละเมิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนในรูปแบบของการแทรก

แซงทางการเมืองด้วยวาจาอย่างชัดเจน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

2. <u>กรณีอินโดนีเซียรุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก อดีตอาณานิคมของโปรตุเกส (พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2542)</u>

เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2518 (8 เดือนหลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

กองทัพอินโดนีเซียได้เข้ารุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออกมาเป็นจังหวัดที่ 27

ของอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519

ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น

ได้รับการยืนยันในทางประจักษ์จากการสนทนาหารือระหว่างประธานาธิบดีซูฮาร์โตกับประธานาธิบดีเ
จรัลด์ ฟอร์ดของสหรัฐฯ และนายเฮนรี คิสซินเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ
เมื่อครั้งประธานาธิบดีฟอร์ดไปเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2518

ในโอกาสการเยือนดังกล่าว ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้บอกกับฝ่ายสหรัฐฯ ว่า
เนื่องจากสถานการณ์สู้รบในติมอร์ตะวันออกส่งผบกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของอินโดนีเซีย
และเพื่อป้องกันมิให้ขบวนการกู้ชาติติมอร์ตะวันออก(Frente Revolucionario de Este Timor
Independente – FRETILIN/เฟรติลิน)
ที่อินโดนีเซียมองว่าเป็นขบวนการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่หากไม่มีการต่อสู้เพื่อขัดขวางขบวนการดังกล่
าวก็จะสามารถยึดอำนาจรัฐฯ อินโดนีเซียจำเป็นต้องเข้าไปจัดการกับขบวนการเฟรติลินอย่างเร่งด่วน

หลังจากฟังคำชี้แจงและเหตุผลของฝ่ายอินโดนีเซียแล้ว
ประธานาธิบดีฟอร์ดและนายคิสเซนเจอร์ได้ร่วมกันตอบฝ่ายอินโดนีเซียไปว่า รัฐบาลสหรัฐฯ
เข้าใจเหตุผลของฝ่ายอินโดนีเซียดี
ทั้งเห็นใจและตระหนักดีว่าอินโดนีเซียมีกรอบเวลาดำเนินการที่แน่ชัด และถือว่าเป็นเรื่องเร่งด่วน
สหรัฐฯ
เพียงแต่ขอร้องให้การปฏิบัติการทางทหารของอินโดนีเซียต่อดินแดนติมอร์ตะวันออกมีขึ้นหลังจากที่เค

รื่องบินของประธานาธิบดีสหรัฐฯ บินพ้นน่านฟ้าอินโดนีเซียเสียก่อน เพื่อป้องกันมิให้สหรัฐฯ ถูกกล่าวหาว่าสมรู้ร่วมคิดกับอินโดนีเซียในเรื่องนี้ นายคิสซินเจอร์ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หากอินโดนีเซียจำเป็นต้องดำเนินการทางทหารต่อติมอร์ตะวันออก ก็ขอให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จเร็วที่สุด และรัฐบาลสหรัฐฯ จะพยายามบริหารจัดการกับกระแสต่อต้านอินโดนีเซียที่จะมีขึ้นในสหรัฐฯ ให้ดีที่สุด เพื่อมิให้มีผลกระทบร้ายแรงต่อความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างสหรัฐฯ กับอินโดนีเซีย(The Cold War: A History in Documents and Eye Witness Account, edited by Jussi Hanhimaki and Odd Arne Westad, หน้า 529 – 531)

กล่าวโดยสังเขปได้ว่า

ดินแดนติมอร์ตะวันออกเคยเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสมาตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และในปี พ.ศ. 2503 สมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 15 ได้พิจารณาให้ติมอร์ตะวันออกเป็นดินแดนที่ยังมิได้ปกครองตนเอง(Non – Self – Governing) โดยโปรตุเกสเป็นผู้มีอำนาจบริหารและต่อมาในปี พ.ศ. 2518 (หลังการปฏิวัติของกองทัพโปรตุเกส เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2517 ที่ได้โค่นระบอบเผด็จการพลเรือนของนายซาลาซาร์และนายกาเอทาโน มาร์เซลโล) คณะปฏิวัติได้ประกาศที่จะถอนทหารออกจากติมอร์ตะวันออก และสนับสนุนให้ประชาชนติมอร์ตะวันออกมีสิทธิกำหนดใจตนเองว่าจะเลือกที่จะอยู่ภายใต้การปกครองแบบใด (เป็นเอกราชหรืออยู่ในความดูแลของโปรตุเกสต่อไป หรือเข้าร่วมอยู่กับอินโดนีเซีย) แต่ในที่สุดอินโดนีเซียก็ไม่ยินยอมให้ประชาชนติมอร์ตะวันออกได้ใช้สิทธิ์กำหนดใจตนเองดังกล่าวได้

จึงได้ส่งกองกำลังทหารอินโดนีเซียเข้ารุกรานยึดครองติมอร์ตะวันออกมาเป็นของอินโดนีเซีย โดยเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519

รัฐสภาของอินโดนีเซียได้ออกกฎหมายผนวกติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย และประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศตะวันตก

ประเทศเดียวที่ได้ให้การรับรองติมอร์ตะวันออกเป็นของอินโดนีเซีย ต่อมาปี พ.ศ. 2541

อินโดนีเซียประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ/การเงินร้ายแรง (หลังวิกฤตเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” ในไทย พ.ศ. 2540) เป็นผลทำให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โต ต้องพ้นจากอำนาจเป็นการถาวร

และรัฐสภาอินโดนีเซียออกกฎหมายเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ปล่อยติมอร์ตะวันออกเป็นอิสระ มีผลทำให้ติมอร์ตะวันออกเป็นประเทศเอกราชอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 (หลังประชาชนติมอร์ตะวันออกได้ใช้สิทธิอย่างเสรีภายใต้การควบคุมขององค์การสหประชาชาติออกเสียงประชามติต้องการเป็นประเทศที่มีเอกราชและอธิปไตยของตนเองไม่ประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซีย (รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาติมอร์ตะวันออก โปรดดู สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็น หน้า 196 – 230 และ Theodore Friend, “Indonesian Destinies” หน้า 442, 452, และ 458 – 459)

ในส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกิริยาของประเทศสมาชิกอาเซียน (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์) ที่มีต่อการรุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออก โดยกองทัพอินโดนีเซีย (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518) ในภาพรวมกล่าวได้ว่าประเทศอาเซียนทั้ง 4 ประเทศได้ให้ความเห็นใจ แสดงความเข้าใจและให้การสนับสนุนการยึดครองติมอร์ตะวันออกของอินโดนีเซีย

ยกเว้นสิงคโปร์ซึ่งในปีแรก (พ.ศ. 2519) ของการยึดครองติมอร์ตะวันออกโดยกองทัพอินโดนีเซีย สิงคโปร์ได้งดออกเสียงให้กับข้อมติของสหประชาชาติที่ประณามการกระทำของอินโดนีเซีย และให้อินโดนีเซียถอนทหารทั้งหมดออกจากติมอร์ตะวันออกอย่างไม่มีเงื่อนไข ในขณะที่ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ได้คัดค้านข้อเสนอของสหประชาติดังกล่าว

การงดออกเสียงของสิงคโปร์ในปีแรกของข้อมติสหประชาชาติ พ.ศ. 2519

ถือได้ว่าแม้ไม่ได้สนับสนุนอินโดนีเซียอย่างเปิดเผย ด้วยการออกเสียงคัดค้านข้อมติสหประชาชาติ (อย่างที่ไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้ออกมาคัดค้าน อย่างเป็นทางการ)

แต่ก็ถือได้ว่าสิงคโปร์ก็ยังคำนึงถึงการช่วยรักษาหน้าให้อินโดนีเซียในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกัน แต่ที่สิงคโปร์ไม่พอใจอินโดนีเซียอย่างมาก

ที่ไม่ได้ปรึกษาหารือหรือแจ้งให้มิตรประเทศอาเซียนด้วยกันได้รู้ถึงการตัดสินใจเข้ารุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออก (แต่กลับไปบอกกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ ขอให้สหรัฐฯ

สนับสนุนปกป้องการดำเนินการของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก ดังกล่าว

)อีกทั้งสิงคโปร์ก็ไม่ไว้วางใจอินโดนีเซียได้อย่างสนิทใจ

โดยสิงคโปร์ย่อมมองว่าหากยินดีสนับสนุนให้อินโดนีเซียผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออก

ซึ่งเป็นประเทศเล็กอย่างสิงคโปร์ก็เท่ากับชะตากรรมในอนาคตของสิงคโปร์มีแนวโน้มที่จะเป็นแบบติมอร์ตะวันออกได้เช่นกัน

สิงคโปร์ได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมอภิปรายปัญหาติมอร์ตะวันออกในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชา

ชาติ (UNSC) เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 และเดือนเมษายน พ.ศ. 2519

ซึ่งการประชุมของคณะมนตรีฯ

ทั้งสองครั้งดังกล่าวได้เรียกร้องให้อินโดนีเซียถอนทหารออกจากดินแดนติมอร์ตะวันออก

ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น

ได้รับการยืนยันในทางประจักษ์จากการสนทนาระหว่างเอกอัคราชทูตไทยประจำสิงคโปร์กับนายราชา รัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์และนายลี กุน ชอย

รัฐมนตรีประจำกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2519

โดยรัฐมนตรีทั้งสองท่านได้ยืนยันกับเอกอัครราชทูตไทยว่า

สิงคโปร์จะไม่เข้าร่วมการอภิปรายของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหาติมอร์ตะวันออก โดยให้เหตุผลดังนี้

เมื่ออินโดนีเซียตัดสินใจเข้าแทรกแซงในติมอร์ตะวันออก

ก็ไม่เคยแจ้งให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ ทราบล่วงหน้า และเมื่อถูกประณามและเกิดความยุ่งยากขึ้นแล้ว

จะให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ ให้ความร่วมมือสนับสนุนย่อมไม่สมควร

เพราะนอกจากจะทำให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ พลอยถูกประณามไปด้วย

และการแทรกแซงเช่นนี้อาจจะก่อให้เกิดตัวอย่างที่ไม่ดีในภูมิภาคนี้ต่อไปอีกก็ได้ อนึ่ง

เป็นที่เชื่อได้ว่าบรรดาประเทศที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดจะเล่นงานอินโดนีเซียในเรื่องนี้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประชุมของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่จะมีขึ้นในอนาคตอันใกล้

และถ้าหากประเทศอาเซียนอื่น

ให้การสนับสนุนแก่อินโดนีเซียอย่างออกหน้าออกตาก็จะพลอยถูกโจมตีอย่างหนักด้วย

ฉะนั้นสิงคโปร์จึงคงงดเว้นเข้าร่วมอภิปรายในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติอย่างแน่นอน (โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ที่ 60/2519 ลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2519)

นโยบายและท่าทีของสิงคโปร์ดังกล่าวข้างต้น บ่งบอกชัดเจนว่า
การกำหนดนโยบายและท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหาติมอร์ตะวันออกนั้น
สิงคโปร์มิได้นำเอาเรื่องความเป็นสมาชิกอาเซียนมาเป็นข้อพิจารณาหลัก
หรือแม้แต่นำเรื่องของการมีความสัมพันธ์และมิตรภาพอันดีระหว่างสิงคโปร์กับอินโดนีเซียมาเป็นปัจจัยชี้ขาดต่อการกำหนดนโยบาย และท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหาติมอร์ตะวันออก
แต่สิงคโปร์ให้ความสำคัญสูงสุดกับเรื่องของผลประโยชน์แห่งชาติ
(ความอยู่รอดและความมั่นคงของสิงคโปร์) และผลกระทบที่จะมีต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสิงคโปร์จากการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งต่อปัญหาติมอร์ตะวันออก

การตัดสินใจด้านนโยบายของสิงคโปร์ต่อปัญหาดังกล่าว
เป็นการตัดสินใจที่มาจากการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินเหตุการณ์เกี่ยวกับปัญหาติมอร์ตะวันออก
โดยศึกษาพิจารณาจากข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่ปรากฏในทางเป็นจริง (ทฤษฎีจริงนิยม)
มิใช่จากที่คิดว่าเป็นจริง หรือที่อยากให้เป็นจริง
อีกทั้งเป็นการกำหนดนโยบายและท่าทีที่มาจากการตระหนักดีถึงความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภายนอก (ปฏิกิริยาของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศมหาอำนาจ กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์และกลุ่มอื่นๆ) ตลอดจนความสำคัญของหลักการว่าด้วยการเคารพเอกราช

อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนระหว่างกัน การไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง สิงคโปร์ในฐานะเป็นประเทศเล็ก (เหมือนอิสราเอล) ที่แวดล้อมด้วยประเทศที่ใหญ่กว่ามาก

ย่อมตระหนักดีถึงความสำคัญของการเคารพหลักการพื้นฐานของกฎบัตรสหประชาชาติและของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่มีต่อการรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ และต่อการได้มาซึ่งความชอบธรรม ซึ่งไม่เกี่ยวอะไรกับความเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียน

นโยบายและท่าทีดังกล่าวของสิงคโปร์ตอกย้ำให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ในทางเป็นจริงไม่มีสิ่งใดที่เรียกได้ว่าเป็นนโยบายร่วมกันของอาเซียน

มีแต่นโยบายและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งที่คล้ายกันและที่ขัดแย้งกัน

นโยบายร่วมกันของอาเซียนจะมีขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อทุกประเทศอาเซียนมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน และเป็นผลประโยชน์ร่วมกันที่มาจากความสมัครใจ ไม่ใช่จากการยัดเยียดให้กับกัน

เป็นผลประโยชน์ของอาเซียนที่มาจากการเจรจาต่อรองระหว่างกัน

ไม่ใช่ผลประโยชน์ที่มาจากการนั่งวิปัสสนาหรือจากความรัก ความจริงใจต่อกัน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

นโยบายและท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหาติมอร์ตะวันออก (ช่วง พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2519)

สะท้อนให้เห็นถึงข้อกังวลของประเทศเล็กเกี่ยวกับภัยอันตรายที่จะมีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของตน

หากประเทศเล็กมีนโยบายที่เห็นดีเห็นชอบด้วยกับการที่ประเทศใหญ่ใช้กำลังเข้ารุกรานและยึดครองอี

กประเทศหนึ่ง (ดังกรณีตัวอย่าง อินโดนีเซียรุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก

มาเป็นของอินโดนีเซีย) สิงคโปร์ย่อมจำเป็นต้องมองว่า

หากสิงคโปร์เห็นดีด้วยและสนับสนุนให้อินโดนีเซียผนวกติมอร์ตะวันออกมาเป็นของอินโดนีเซีย

เท่ากับว่าสิงคโปร์ยินดีเชื้อเชิญให้อินโดนีเซียกระทำต่อสิงคโปร์แบบเดียวกับที่ได้กระทำต่อติมอร์ตะวัน

ออก นอกจากนั้น สิงคโปร์ย่อมมองว่า หากเห็นดีด้วยกับการกระทำของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก

ก็เท่ากับสิงคโปร์ไม่มองว่าการกระทำของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออกไม่ถือว่าเป็นตัวอย่างที่เลวร้าย(

bad precedent) ต่ออนาคตของสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อีกทั้งไม่ถือว่าการที่อินโดนีเซียได้ใช้กำลังเข้ารุกรานยึดครองติมอร์ตะวันออกจะไม่ส่งผลกระทบต่อภา

พพจน์ ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์การอาเซียน

แต่เป็นเพราะสิงคโปร์ไม่เห็นด้วยกับการที่อินโดนีเซียได้ละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ

กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเคารพในเอกราช

อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของทุกประเทศ

ตลอดจนอินโดนีเซียซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมของกลุ่มประเทศเอเชีย - แอฟริกา (เดือนเมษายน

พ.ศ. 2498) ที่เมืองบันดุงก็ได้ประกาศสนับสนุนหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 5 ข้อ(Principle of

Peaceful Coexistence) หรือหลักปัญจศีลที่ที่ประชุมบันดุงยอมรับร่วมกัน (ไทยเองก็ยอมรับหลักการ

5 ข้อ ดังกล่าว

ซึ่งมีรายละเอียดดังกล่าวไว้แล้วในบทว่าด้วยหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ข้างต้น) แต่แล้วอินโดนีเซียซึ่งเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

(nonalign movement)

และร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนกลับมาเป็นประทศที่ฉีกหลักปัญจศีลและปทัสถานหรือบรรทัดฐานว่าด้วยเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน (ASEAN Norms of Non – Interference in Internal Affairs) กลับเป็นประเทศผู้ฉีกและทำลายทั้งสองหลักการดังกล่าวเสียเอง(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันของประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) มีขึ้นมาเพื่อลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในหมู่ 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน อันเป็นการช่วยเพิ่มความเข้มแข็งแก่สังคมประเทศอาเซียนในการเผชิญกับการบ่อนทำลายทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ(ภัยจากพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศและจากขบวนการทางการเมืองของฝ่ายซ้ายในประเทศที่ถูกมองว่าให้การสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์)

นอกจากภัยคอมมิวนิสต์และภัยบ่อนทำลายอำนาจรัฐฯ ที่ถูกมองว่ามาจากบรรดาขบวนการทางการเมืองของฝ่ายซ้ายในแต่ละประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

ถือได้ว่าทฤษฎีโดมิโนที่เชื่อว่าการล่มสลายของบรรดาระบอบการเมืองที่มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชาและเวียดนาม หากเป็นจริงขึ้นมาเมื่อใด

ย่อมนำไปสู่การโค่นระบอบการเมืองการปกครองของกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าเป็นผลทำให้นายลีกวนยิว

นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์บอกกับทางฝ่ายสหรัฐฯ (ในปีพ.ศ. 2509) ว่าหากกำลังทหารของสหรัฐฯ ล้มเหลวในเวียดนามใต้ ก็จะเกิดการสู้รบในไทยภายในหนึ่งปีหรือหนึ่งปีครึ่ง ตามด้วยการสู้รบในมาเลเซียและภายใน 3 ปีตนก็จะถูกแขวนคอในจัตุรัสสาธารณะ เมื่อเป็นข้อเท็จจริงและความเป็นจริงดังกล่าวมานี้ จึงเป็นที่ประจักษ์ได้ชัดเจนว่า แม้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันของอาเซียนจะมีผลช่วยสนับสนุน (ในระดับหนึ่ง) ให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศอาเซียน ลดปัญหาขัดแย้งที่ยังมีระหว่างบางประเทศสมาชิกด้วยกัน และช่วยให้ประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) สามารถดำเนินการร่วมกันจัดการกับภัยคุกคามทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของภูมิภาคและของประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนร่วมกัน แต่หลักการดังกล่าวหาได้มีผลบังคับใช้กับประเทศที่มิได้เป็นสมาชิกองค์การอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนจากการที่ประเทศอินโดนีเซียได้เข้ารุกรานแทรกแซงยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518) หรือจากการที่ไทย อินโดนีเซีย เข้าช่วยสนับสนุนรัฐบาลนายพลลอนนอลต่อสู้กับฝ่ายเขมรแดง หรือจากเหตุผลด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ทำให้ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน (6 ประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็น) ได้ร่วมกันเข้าแทรกแซงในกัมพูชาหลังเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาแล้ว (หลังวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นสำคัญ เป็นการแทรกแซงทางการเมือง การทูต

และการทหารของอาเซียนต่อกัมพูชาที่มาจากความเข้าใจร่วมกันของประเทศอาเซียนทั้ง 6 ประเทศ เกี่ยวกับความหมายของทฤษฎีโดมิโนที่ระบุว่ากระแสสูงของการลุกฮือของขบวนการคอมมิวนิสต์หรือชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศอาเซียนประเทศหนึ่งประเทศใดย่อมมีส่วนช่วยกระตุ้นให้พลังต่อต้านอำนาจรัฐในประเทศอาเซียนอื่นๆ เข้มแข็งขึ้นมาได้ หรือดังที่นายราชา รัตนัม
อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ที่เคยให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า
“สิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศอาเซียนประเทศหนึ่ง
สามารถมีผลกระทบต่อชะตากรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ
เราเปรียบเสมือนเป็นผู้โดยสารบนเรือลำเดียวกัน เรามาจากคนละประเทศแต่เรามีผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นคือเราไม่ต้องการให้เรือล่ม เพราะหากล่มแล้วเราย่อมจมลงด้วยกันกับเรือ”(อ้างแล้ว Lee Jones, หน้า 49 – 51)

ถึงแม้ว่าหลัง พ.ศ. 2519

สิงคโปร์ได้ให้การสนับสนุนอินโดนีเซียร่วมกับไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ก็ตาม แต่ถือได้ว่า
สิงคโปร์ได้บอกกับอินโดนีเซียและประเทศอาเซียนอีก 3 ประเทศว่า
สิงคโปร์ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดแล้ว
อินโดนีเซียก็ต้องยอมให้ประชาชนติมอร์ตะวันออกใช้สิทธิกำหนดใจตนเองโดยผ่านการทำประชามติภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งปรากฏผลออกมาคือกว่า 90%
ของชาวติมอร์ตะวันออกเลือกที่จะแยกตัวออกจากอินโดนีเซียและได้เป็นประเทศเอกราชในปี พ.ศ. 2542 หลังการล่มสลายของระบอบซูฮาร์โต

นโยบายและท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหาติมอร์ตะวันออกในช่วง พ.ศ. 2519 (ปีแรกของการยึดครองติมอร์ตะวันออกโดยอินโดนีเซีย) ได้มีผลทำให้รัฐบาลฉุกคิดในเรื่องความจำเป็นและความสำคัญที่ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนควรต้องมีจุดยืนร่วมกันในปัญหาติมอร์ตะวันออก อีกทั้งอินโดนีเซียก็ควรต้องตระหนักด้วยว่า การมีจุดยืนร่วมกัน หมายถึงการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งจุดยืนร่วมกัน ไม่ใช่ด้วยการกดดันหรือบีบคั้นให้เป็นไปตามความต้องการและผลประโยชน์ของฝ่ายอินโดนีเซียเท่านั้น โดยหวังให้ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนยอมเป็นตรายางให้กับการยึดครองติมอร์ตะวันออกโดยอินโดนีเซีย (สุรพงษ์ ชัยนาม นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 210 – 211)

เป็นที่สรุปได้ว่าในเรื่องของปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน (ASEAN Norms of Non – Interference in Internal Affairs) 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนเห็นชอบร่วมกันว่าหากต้องการซื้อเวลาให้กับการพัฒนาประเทศเพื่อความเจริญก้าวหน้า เสถียรภาพและความอยู่รอดความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียนและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนลดอัตราเสี่ยงที่จะเกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ (ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วระหว่างมาเลเซียกับอินโนีเซียและมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ช่วงก่อนการก่อตั้งอาเซียนหรือก่อน พ.ศ. 2510)

การที่ 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนเห็นชอบร่วมกันที่จะยึดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกัน และกันเป็นปทัสถานหรือบรรทัดฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีส่วนสำคัญช่วยให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ดำเนินไปอย่างค่อนข้างราบรื่น ปราศจากการจับอาวุธแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกัน

ยกเว้นหลังยุคสงครามเย็นหรือหลัง พ.ศ. 2534 ที่มีสมาชิกใหม่ (เวียดนาม พ.ศ. 2538 ลาวลพม่า พ.ศ. 2540 และกัมพูชา พ.ศ. 2542)

หลังยุคสงครามเย็นเกิดปรากฏการณ์การละเมิดหลักการดังกล่าวอย่างโจ่งแจ้ง

โดยระบอบฮุนเซนของประเทศกัมพูชา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา)

และประเทศที่ตกเป็นเป้าของการละเมิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันโดยฝ่ายกัมพูชาคือประเทศไทย

และเหตุการณ์ที่พิสูจน์ในเชิงประจักษ์เด่นชัดที่สุดเกี่ยวกับประเด็นนี้คือวิวาทะระหว่างนายฮุนเซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชากับนายอภิสิทธ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีของไทยว่าด้วยเรื่องนายทักษิณ ชินวัตร กลางวงประชุมผู้นำอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา ช่วงปลายเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ที่ชะอำ ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสิ่งที่ฮุนเซนพูดนั้นเป็นการประจานรัฐบาลและประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยฮุนเซนกล่าวหาศาลไทยว่าเป็นศาลเตี้ย เพราะเข้าข้างรัฐบาล พิพากษาให้อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณมีความผิดกรณีที่ดินรัชดา ต้องติดคุก 2 ปี นอกจากนั้นก็กล่าวหารัฐบาลอภิสิทธิ์ว่าเป็นเผด็จการ เพราะได้รับการอุปโลกน์ขึ้นมาโดยฝ่ายทหารเป็นต้น การกระทำของนายฮุนเซน

นายกรัฐมนตรีกัมพูชาถือได้ว่าเป็นการละเมิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนอย่างชัดเ

จนที่สุด ซ้ำร้ายเป็นการกล่าวหาใส่ร้ายประเทศไทยและรัฐบาลไทยอย่างร้ายแรงที่สุด

โดยกระทำขึ้นในประเทศไทยไม่ใช่ในกัมพูชา การให้ร้ายป้ายสีประเทศไทย โดยนายฮุนเซน

เป็นการดำเนินการตามสุภาษิตไทยที่ว่า “กินบนเรือ ขี้บนหลังคา” (คอลัมน์สัมภาษณ์พิเศษ

กรุงเทพธุรกิจ 25 ตุลาคมพ.ศ. 2552 และคอลัมน์ “ลมเปลี่ยนทิศ” ไทยรัฐ วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2552)

นโยบายและท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหาติมอร์ตะวันออกช่วงปี

พ.ศ. 2519 (ปีแรกของการยึดครองติมอร์ตะวันออกโดยอินโดนีเซีย)

มีผลทำให้รัฐบาลไทยได้ฉุกคิดในเรื่องความจำเป็นและความสำคัญที่ทุกประเทศอาเซียนควรต้องมีจุด

ยืนร่วมกันต่อปัญหาดังกล่าว และอินโดนีเซียก็ควรต้องตระหนักด้วยว่า

การมีจุดยืนร่วมกันหมายถึงการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดยืนร่วมกัน

ซึ่งหมายถึงจุดยืนร่วมกันที่มาจากผลของการปรึกษาหารือร่วมกันไม่ใช่จากการกดดันหรือบีบคั้นให้เป็

นไปตามความต้องการและผลประโยชน์ของฝ่ายอินโดนีเซียเท่านั้น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ปัญหาติมอร์ตะวันออกได้สร้างความลำบากอึดอัดใจไม่น้อยให้กับประเทศไทย (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 2-

3 ปีแรกของปัญหานี้)

ดังเป็นที่ประจักษ์จากข้อความในโทรเลขของกระทรวงการต่างประเทศไทยที่มีถึงสถานเอกอัครราชทูต

ไทย ณ สิงคโปร์

กล่าวคือหลังจากที่กระทรวงการต่างประเทศไทยได้รับรายงานจากคณะทูตถาวรไทยประจำสหประชา

ชาติเกี่ยวกับสถานการณ์ล่าสุดในเรื่องของปฏิกิริยาท่าทีของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนต่อการเข้าร่วมอภิปรายในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council หรือ UNSC) ตามคำขอร้องของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่ามาเลเซียและฟิลิปปินส์ก็จะเข้าร่วมอภิปราย ส่วนสิงคโปร์นั้นคาดว่าจะไม่เข้าร่วมอภิปราย

กระทรวงการต่างประเทศไทยจึงมีโทรเลขสั่งการไปยังผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ดังมีข้อความต่อไปนี้

> “โดยที่คาดว่าสิงคโปร์คงจะไม่เข้าร่วมอภิปรายในคณะมนตรีความมั่นคงฯ ดังนั้นการที่มาเลเซียและฟิลิปปินส์จะเข้าร่วมอภิปราย ย่อมต้องถือว่าเป็นการให้ความร่วมมือแก่อินโดนีเซียในนามของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่ใช่ในนามขององค์การอาเซียนเป็นส่วนรวม ซึ่งไม่ตรงตามความปรารถนาของไทย.....หากสิงคโปร์เข้าร่วมอภิปราย ไทยก็ยินดีที่จะเข้าร่วมอภิปรายด้วย แต่ในกรณีที่สิงคโปร์ไม่เข้าร่วมอภิปราย ไทยก็อาจไม่เข้าร่วมอภิปรายเช่นกัน ขอให้ท่านขอความเห็นใจจากฝ่ายอินโดนีเซียว่าเราไม่อาจเข้าร่วมอภิปรายได้ เนื่องจากในระยะนี้ ประเทศไทยต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพราะเป็นระยะที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งยังไม่ทราบว่าผู้ใดจะได้เป็นรัฐบาล นอกจากนั้น จากการที่ประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนแก่อินโดนีเซียอย่างออกหน้าออกตาในครั้งก่

อน ทำให้รัฐบาลไทยได้รับการโจมตีจากสื่อมวลชนและหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ฉะนั้นในครั้งนี้หากไทยเข้าร่วมอภิปรายในคณะมนตรีความมั่นคงฯ ด้วย นอกจากจะถูกโจมตีจากคณะบุคคลกลุ่มต่างๆ และสื่อมวลชนแล้ว ก็อาจถูกโจมตีจากกลุ่มบุคคลที่คอยถือโอกาสก่อความไม่สงบอยู่ในขณะนี้ด้วย”

(โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศถึงสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ที่ 00802/50/2519 ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519)

เมื่อพิจารณาจากข้อความในโทรเลขของกระทรวงการต่างประเทศไทยปรากฏข้างต้น ถือได้ว่ามีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1)

รัฐบาลไทยได้กลับมายอมรับความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภายในต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีต่อปัญหาระหว่างประเทศ ว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าอิทธิพลของปัจจัยภายนอก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

เป็นสิ่งแสดงให้เห็นอย่างประจักษ์ชัดเจนถึงการตระหนักดีในความจริงที่ว่า นโยบายต่างประเทศถือเป็นส่วนขยายของนโยบายภายใน (foreign policy as an extension of domestic policy)

2) เป็นข้อความที่มีเนื้อหาบ่งบอกว่าไทยไม่มองว่าการเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกันเท่านั้น
สามารถเป็นปัจจัยชี้ขาดในการตัดสินใจด้านนโยบาย
การตัดสินใจด้านนโยบายโดยไม่คำนึงถึงปฏิกิริยาที่มาจากอิทธิพลของทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่จะมีต่อการเมืองและความมั่นคงของไทย
หาใช่เป็นสิ่งที่จะตอบสนองผลประโยชน์แท้จริงของไทย

3) เป็นเนื้อหาของโทรเลขที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า
กระทรวงการต่างประเทศไทยตระหนักดีว่านโยบายต่างประเทศของไทยในระบอบประชาธิปไตย
จำต้องสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยของไทยที่ให้ความสำคัญกับบริบทและพัฒนาการของการเมืองภายในประเทศไทยในแต่ละห้วงเวลา โดยมีผลประโยชน์แห่งชาติ
เป็นปัจจัยชี้ขาด มากกว่าความเป็นสมาชิกอาเซียน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เนื่องจากปัญหาติมอร์ตะวันออก (วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2518) เกิดขึ้น 3 ปีก่อนปัญหากัมพูชาหรือปัญหาที่กองทัพเวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) แต่ทั้งสองกรณีมีรากเหง้าของปัญหาคล้ายกัน
กล่าวคือทั้งสองกรณีมีสาเหตุเกิดจากการละเมิดเอกราชอธิปไตยและบูรณาภาพแห่งดินแดน
(ในกรณีของอินโดนีเซียคือการเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนของติมอร์ตะวันออก

ส่วนกรณีของเวียดนามก็เช่นเดียวกัน คือ

เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย)

จากข้อเท็จจริงและความเป็นจริงข้างต้น

เป็นผลทำให้อินโดนีเซียอยู่ในฐานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก (อย่างน้อยช่วง 6

ปีแรกของปัญหาติมอร์ตะวันออก พ.ศ. 2519 – พ.ศ. 2524) ด้วยอินโดนีเซีย เช่นเดียวกับเวียดนาม

จำต้องวุ่นวายอยู่กับการวิ่งเต้นหาเสียงสนับสนุนจากมิตรประเทศ

เพื่อหาทางมิให้ข้อมติของสหประชาชาติที่ประณามการที่อินโดนีเซียได้รุกรานและยึดครองดินแดนติม

อร์ตะวันออก และเรียกร้องให้อินโดนีเซียถอนทหารทั้งหมดออกจากติมอร์ตะวันออก

ได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมากของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

ส่วนเวียดนามเองหลังจากได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชาก็ถูกข้อมติแห่งสหประชาชาติประณาม

การรุกรานและการยึดครองกัมพูชา พร้อมกับให้ถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

อินโดนีเซียจึงมีปัญหากับการเข้าร่วมพร้อมกับประเทศสมาชิกอาเซียน (ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์

และฟิลิปปินส์) เสนอร่างข้อมติสหประชาชาติประณามการรุกรานกัมพูชาโดยเวียดนาม

ในขณะเดียวกันก็ต้องหาเสียงในเรื่องติมอร์ตะวันออก เพราะตกเป็นจำเลยในปัญหาดังกล่าว

เช่นเดียวกับที่เวียดนามตกเป็นจำเลยเพราะได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาติมอร์ตะวันออกและผลกระทบต่อผลประโยชน์ของไทย ในสุรพงษ์

ชัยนาม: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็น หน้า 196 – 230)

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

นับตั้งแต่ก่อตั้งองค์การอาเซียนจนถึงปีสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2534) หรือ 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น แม้ว่าทั้ง 5 ประเทศ ผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน ได้ประกาศยึดมั่นหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนเป็นปทัสถาน/บรรทัดฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ในประเด็นนี้ ทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงต่างยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า มีบางประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น ดังอาทิ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ได้ละเมิดหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน โดยได้เข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสิงคโปร์ กรณีอินโดนีเซียและมาเลเซียต่างแสดงความไม่พอใจที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้เชิญประธานาธิบดีของประเทศอิสราเอลมาเยือนสิงคโปร์ (พ.ศ. 2529) และกรณีอินโดนีเซียทำการรุกรานและผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออก (อดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกส) ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น ตลอดจนกรณีอินโดนีเซียและมาเลเซียต่างร่วมกันมีส่วนอยู่เบื้องหลังการสนับสนุนรัฐประหารที่ล้มเหลวของพรรคประชาชนบรูไน (Parti Rakyat Brunei หรือ PRB) เมื่อ พ.ศ. 2505 (โปรดดูรายละเอียดในสุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่อบรูไน หน้า 27 – 44)

ทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นที่มีต่อหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันดังกล่าวข้างต้น

เป็นเหตุการณ์ยืนยันในทางประจักษ์ได้ว่า แม้ว่าปฏิญญากรุงเทพ

ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญที่สุดเกี่ยวกับการก่อตั้งองค์การอาเซียนและมีข้อความระบุชัดเจนว่า

อาเซียนถือว่าเรื่องปทัสถาน

เรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงทั้งภายในแต่ละประเทศอาเซียน และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนได้ซื้อเวลาที่จะพัฒนาประเทศโดยปราศจากการแทรกแซงบ่อนทำลายจากภายนอก

ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2519

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลงนามโดยประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ในบทที่ 1 ภายใต้หัวข้อความมุ่งประสงค์และหลักการข้อ 2 มีข้อความดังต่อไปนี้

“ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน

อัครภาคีผู้ทำสัญญาจักรับเอาหลักการขั้นมูลฐานดังต่อไปนี้ เป็นแนวทาง

ก. การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค
บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์แห่งชาติของประชาชาติทั้งปวง

ข. สิทธิของทุกรัฐที่จะนำความคงอยู่ของชาติตนให้ปลอดจากการแทรกแซง
การบ่อนทำลาย หรือการขู่บังคับจากภายนอก

ค. การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ง. การระงับข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทโดยสันติวิธี

จ. การเลิกคุกคามหรือใช้กำลัง

ฉ. ความร่วมมือระหว่างอัครภาคีด้วยกันอย่างมีประสิทธิผล”

(ดร. ปราณี ทิพยรัตน์, ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง หน้า 279)

สรุปได้ว่า

เรื่องของหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน
ที่ปรากฏในปฏิญญากรุงเทพประกาศก่อตั้งอาเซียน (พ.ศ. 2510)
และในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. 2519)
ดังรายละเอียดข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนก่อตั้งองค์การอาเซียน (ก่อน พ.ศ. 2510)
หรือหลังก่อตั้งอาเซียนแล้ว เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า
หลักการดังกล่าวนี้ได้ถูกละเมิดทั้งโดยประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันเอง
แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน (ดังอาทิ กรณี อินโดนีเซีย
แทรกแซงมาเลเซียและสิงคโปร์ สมัยประธานาธิบดีซูการ์โน ประกาศนโยบายบดขยี้มาเลเซีย

หรือกรณีมาเลเซียและฟิลิปปินส์ต่างแทรกแซงกันและกันผ่านการบ่อนทำลายกันและกัน สาเหตุสำคัญมาจากต่างฝ่ายต่างอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์)

หรือกรณีบางประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศที่มิได้เป็นสมาชิกอาเซียน (อาทิ กรณีอินโดนีเซียรุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก

หรือกรณีอินโดนีเซียร่วมกับมาเลเซียอยู่เบื้องหลังสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารเพื่อโค่นอำนาจของสุลต่านบรูไน) กล่าวโดยสรุปก็คือ

หลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกันถูกประเทศสมาชิกอาเซียนมองว่าเป็นเพียงเครื่องมือชิ้นหนึ่งของนโยบายต่างประเทศที่จะถูกนำมาอ้างอิงยึดถือปฏิบัติในทางเป็นจริงได้หรือไม่

ย่อมขึ้นอยู่กับว่าการยึดถือปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวจะสามารถตอบสนองผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนได้หรือไม่

ปัจจัยผลประโยชน์จึงเป็นปัจจัยชี้ขาดว่าเมื่อใดการเคารพยึดมั่นหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน เป็นคุณค่าต่อการปกปักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

และเมื่อใดการมองข้ามหลักการดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ประเทศมากกว่าการยึดถือปฏิบัติตามหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

3) กรณีแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตัน (Kuantan Joint Statement) 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการของอาเซียนว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนก่อตั้งอาเซียน (ก่อน พ.ศ. 2510) หรือหลังก่อตั้งอาเซียน (หลังเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510) ประเทศไทยไม่เคยได้ละเมิดหลักการดังกล่าว (ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม) อีกทั้งได้พยายามยึดมั่นและเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน ในทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและอย่างต่อเนื่องมาตลอดดังเป็นที่ยืนยันได้ จากการที่ไทยได้รับความไว้วางใจ เคารพนับถือจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน นับว่าไทยมีบทบาทสำคัญช่วยส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่าง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็น

ถึงแม้ประเทศไทยไม่เคยมีประสบการณ์โดยตรงกับการถูกแทรกแซงกิจการโดยตรงจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ดังเช่นที่สิงคโปร์เคยประสบมาแล้ว กรณีอินโดนีเซียและมาเลเซียวิจารณ์ตำหนิสิงคโปร์อย่างรุนแรงที่ได้เชิญประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์ หรือกรณีติมอร์ตะวันออกอดีตเมืองขึ้นโปรตุเกสถูกอินโดนีเซียรุกรานและยึดครอง หรือกรณีมาเลเซียและอินโดนีเซียสนับสนุนให้พรรคประชาชนบรูไน (PRB) ทำรัฐประหารเพื่อหวังโค่นอำนาจของสุลต่านบรูไน (รายละเอียดเกี่ยวกับทั้ง 3 กรณี ปรากฏข้างต้น) แต่ไทยก็ได้ประสบกับความเห็นนโยบายและท่าทีของประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างอินโดนีเซียและมาเลเซียที่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524 มีการมองปัญหากัมพูชา

(ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เวียดนามได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

และแนวทางการแก้ปัญหาตลอดจนมองเรื่องภัยคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่แตกต่างมากจากกการมองของไทยและสิงคโปร์

ตลอดเวลา 45

ปีของยุคสงครามเย็นประเด็นที่ได้สร้างปัญหาด้านความมั่นคงและความอึดอัดใจให้ไทยมากที่สุดคือเรื่องปัญหากัมพูชา(พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533)

ทั้งนี้เป็นที่ประจักษ์ว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่งคงของไทยมากที่สุด มากกว่าทุกประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น ระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2523

ประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

มีความเห็นแตกต่างกันต่อปัญหากัมพูชาและต่อเวียดนาม

เป็นเหตุการณ์สะท้อนให้เห็นทางประจักษ์ว่าในช่วงนี้

นโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีต่อทั้งปัญหากัมพูชาและต่อเวียดนามยังขาดความเป็นเอกภาพอย่างชัดเจน ทั้งยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่า ในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด

มีสิงคโปร์เท่านั้นที่มีความคิด

นโยบายและท่าทีต่อปัญหากัมพูชาที่สอดคล้องกับไทยอย่างต่อเนื่องเสมอมา

สิงคโปร์มองภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์เวียดนามว่าเป็นลักษณะของภัยที่มาประชิดตัว (clear and present danger)

ปัญหากัมพูชาเกิดจากภัยคุกคามเวียดนามไม่ใช่ภัยจากจีนหรือมจากระบอบเขมรแดงของพอลพต

ความคิดเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของสิงคโปร์มีความสอดคล้องและเกื้อหนุนนโยบายและท่าทีของไทยต่อปัญหากัมพูชารวมทั้งที่มีต่อเวียดนามด้วย ในขณะที่ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นร่วมกันว่าจีนเป็นภัยในระยะสั้นต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนามซึ่งถูกอินโดนีเซียและมาเลเซียมองว่าเป็นภัยในระยะยาว และแม้ทั้งไทย อินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นร่วมกันในหลักการว่า
ปัญหากัมพูชาพึงได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการทางการเมือง แต่นอกเหนือจากประเด็นนี้แล้ว อินโดนีเซียและมาเลเซียมีความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าของปัญหากัมพูชา
ที่มาของปัญหาความไร้เสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่าง พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2524)
ที่แตกต่างกับการมองปัญหากัมพูชาของไทยและสิงคโปร์อย่างชัดเจน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

แถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตัน (Kuantan Joint Statement 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

หลังเสร็จสิ้นการหารือร่วมกันระหว่างดาโต๊ะ ฮุสเซน ออนน์
นายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซียเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาถือได้ว่าเป็นเอกสารสำคัญที่ยืนยันความคิดและนโยบายร่วมกันของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีต่อปัญหากัมพูชา ความขัดแย้งในอินโดจีนและแนวทางการแก้ปัญหาในภาพรวมตามที่ปรากฏในภาพรวมในรายงานขอ

งกระทรวงการต่างประเทศของไทยถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2523 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ผู้นำทั้งสองต่างห่วงใยต่อสถานการณ์ในอินโดจีน
   โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสู้รบในกัมพูชาส่อว่าจะยืดเยื้อต่อไป
   ซึ่งถือเป็นการคุกคามต่อเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
   ผู้นำทั้งสองต้องการเห็นการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยเร็วที่สุด
   และเห็นพ้องกันว่า ควรมีการถอนทหารต่างชาติในบริเวณนั้นโดยด่วน
   เพื่อเป็นการแผ้วทางสู่ข้อยุติทางการเมืองตามแนวทางข้อมติของสหประชาชาติ
2. ผู้นำทั้งสองเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติแสวงหาลู่ทางที่จะจัดการประชุมระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อพิจารณาปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา
   นอกจากนั้นยังมีการหารือเกี่ยวกับรายละเอียดของขอบเขตและผู้เข้าร่วมประชุม
3. ผู้นำทั้งสองเห็นว่าเวียดนามไม่ควรอยู่ภายใต้อิทธิพลทั้งของสหภาพโซเวียตและจีน
   และเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งในอินโดจีนจะแก้ไขง่ายขึ้นหากสหภาพโซเวียดและจีนยุติการแข่งขันกันเพื่อมีอิทธิพลเหนือเวียดนาม

4. มาเลเซียและอินโดนีเซียจะติดต่อกับจีนและเวียดนามต่อไป

รวมทั้งจะพยายามพูดจากับประเทศอื่นที่จะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งในอินโดจีนได้ เช่น สหรัฐฯ ยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น

เพื่อขอให้สนับสนุนแนวความคิดนี้

ผู้นำทั้งสองเน้นความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงความเห็นของไทยและจะไม่ดำเนินการใดๆ ที่ไทยไม่เห็นด้วย

(หนังสือเรียนเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ กต. 0305/20939 ลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2523)

เกี่ยวกับบทสรุปสาระ 4

ข้อของแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตันในเรื่องปัญหากัมพูชาดังกล่าวข้างต้น

เราสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

<u>เกี่ยวกับความเห็นในข้อที่ 1</u>

ที่เรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชานั้น

วิเคราะห์ได้ว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียต่างรู้ดีว่าทหารต่างชาติในกัมพูชาหลังวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.

2521(วันที่กองทัพเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา)

จะมีก็แค่ทหารเวียดนามเท่านั้น แต่ก็จงใจไม่เอ่ยถึงเวียดนาม

เพื่อหวังให้เป็นที่เข้าใจว่า

ปัญหากัมพูชาเกิดขึ้นหาใช่มีสาเหตุมาจากการที่เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาเท่านั้น แต่จะเกี่ยวข้องกับภัยคุกคามจากจีนด้วย

เป็นภัยจีนที่ดำเนินการผ่านการให้การสนับสนุนฝ่ายเขมรแดงทำการต่อสู้กับเวียดนาม

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในมุมมองของอินโดนีเซียและมาเลเซีย

ประเทศที่เป็นจำเลยในปัญหากัมพูชาหาใช่มีแค่เวียดนามเท่านั้น

ยังมีสหภาพโซเวียตและจีนอีกด้วย ซึ่งการมองปัญหาตามแนวทางนี้

เท่ากับสอดคล้องกับข้ออ้างของเวียดนามที่อ้างภัยคุกคามจีนว่ามีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อันเป็นสาเหตุทำให้เวียดนามจำเป็นต้องเข้ามายึดครองกัมพูชา

โดยเวียดนามถือว่าระบอบเขมรแดงพอลพต

ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอิทธิพลจีนในอินโดจีน

ทำให้ผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ของอินโดนีเซีย

มาเลเซียและเวียดนามสอดคล้องกัน กล่าวคือ

ทั้งสามประเทศดังกล่าวมองภัยคุกคามจากจีน

เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดปัญหากัมพูชา

และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของทั้งอินโดนีเซีย มาเลเซียและเวียดนาม

นอกจากนั้น

การที่แถลงการณ์ร่วมกวนตันหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนามเท่ากับเป็นนัยบอกให้เรารู้ได้ว่า

อินโดนีเซียและมาเลเซียไม่ประสงค์เอาผิดเวียดนามแต่ฝ่ายเดียว

เพราะทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียมีนโยบายพึ่งปัจจัยเวียดนาม

ทำหน้าที่คานอิทธิพลจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

<u>เกี่ยวกับความเห็นในข้อที่ 3</u> ที่ว่า

“เวียดนามไม่ควรอยู่ใต้อิทธิพลของทั้งโซเวียตและจีน

และเห็นว่าเป็นปัญหาขัดแย้งในอินโดจีนจะสามารถแก้ไขได้ง่ายขึ้นหากสหภาพโซเวียตและจีนยุติการแข่งขันกันเพื่อหวังมีอิทธิพลเหนือเวียดนาม”

ความเห็นของอินโดนีเซียและมาเลเซียดังกล่าวมานี้

บ่งชี้ชัดว่าจงใจมองข้ามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในอินโดจีน

ทั้งนี้เพราะข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ยืนยันให้เห็นได้ว่าความขัดแย้งโซเวียต - จีน

เป็นเพียงความขัดแย้งรอง เพราะความขัดแย้งหลัก ได้แก่ความขัดแย้งจีน - เวียดนาม อีกทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์โซเวียต - เวียดนาม และจีน - เวียดนามตลอดยุคสงครามเย็น เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นได้ว่า

ไม่ว่าจะเป็นโซเวียตหรือจีนก็ดี ต่างไม่เคยมีอิทธิพลเหนือเวียดนามอย่างชัดเจน

ตรงกันข้ามเวียดนามเสียอีกที่รู้จักใช้ความขัดแย้งจีน -

โซเวียตให้เป็นประโยชน์แก่เวียดนามได้อย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ

เวียดนามเป็นฝ่ายเลือกพึ่งพาความช่วยเหลือทั้งจากจีนและโซเวียต

และหันมาพึ่งพาโซเวียตเต็มที่ เมื่อความขัดแย้งจีน -

เวียดนามดำเนินมาถึงขั้นแตกหักในปัญหากัมพูชา

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งในสงคราม “สั่งสอน” ที่จีนได้กระทำต่อเวียดนาม

(เดือนมกราคม พ.ศ. 2522)

อย่างไรก็ตาม

กล่าวได้ว่าเวียดนามไม่เคยตกอยู่ภายใต้อิทธพลครอบงำไม่ว่าของโซเวียตหรือข

องจีนก็ตาม ยิ่งหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม โอกาสที่โซเวียตหรือจีน

หวังจะมีอิทธิพลเหนือเวียดนามยิ่งน้อยลงมาก

และเมื่อข้อเท็จจริงและความจริงเป็นดังกล่าว

การที่แถลงการณ์กวนตันอ้างความขัดแย้งจีน - โซเวียต

และการแข่งขันระหว่างจีนกับโซเวียตเพื่อหวังมีอิทธิพลเหนือเวียดนาม

ถือได้ว่าเป็นการใช้เรื่องความขัดแย้งจีน - โซเวียต

เป็นข้ออ้างเผื่อปิดบังข้อกังวลแท้จริงของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีต่อภัยจีน

การอ้างอิทธิพลของโซเวียต (ซึ่งมีน้อยกว่าอิทธิพลของเวียดนามในอินโดจีน)

จึงเป็นเพียงการใช้โซเวียตเป็นตัวประกอบเพื่อกลบเกลื่อนโยบายต่อต้านอิทธิพลของจีน อันเป็นเหตุผลแท้จริงของแถลงการณ์ร่วมกวนตัน

ส่วนความเห็นในข้อที่ 4 ของแถลงการณ์ร่วมกวนตันที่ระบุว่า ผู้นำทั้งสองเน้นความจำเป็นต้องคำนึงถึงความเห็นชอบของไทย และจะไม่ดำเนินการใดๆ ที่ไทยไม่เห็นด้วยนั้น ปฏิกริยาของไทยต่อข้อความของแถลงการณ์ร่วมกวนตันมีปรากฏอยู่ในบันทึกความทรงจำ “ผ่านร้อน.....ผ่านหนาว” ของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นปฏิกิริยาของไทยต่อเอกสารแถลงการณ์เมืองกวนตัน พ.ศ. 2523 ที่รัฐบาลไทยถือว่ามีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม ทำให้ไทยจำเป็นต้องคัดค้านอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียได้รู้ด้วยว่า ไทยไม่อาจยอมรับข้อความในแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตัน พ.ศ. 2523 ได้ดังปฏิกิริยาของไทยต่อเรื่องนี้ ปรากฏชัดเจนในบันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา ดังต่อไปนี้

“ก่อนที่ผมและนายกรัฐมนตรีจะเดินทางไปกรุงกัวลาลัมเปอ

ร์และสิงโปร์

รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้เดินทางไปเยือนฮานอย

เพื่อเจรจากับนายเหงียน โกธัค

รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนาม

ซึ่งเราไม่ทราบรายละเอียดของการเจรจามากนัก

แต่ที่เกิดติดตามมาก็คือ

มีการเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับประธานาธิบ

ดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซียที่เมืองกวนตัน

ในประเทศมาเลเซีย

ผู้นำทั้งสองได้แสดงความเป็นห่วงประเทศไทย

และมีการตกลงกันในทำนองว่า

ควรจะได้หาทางยุติสงครามในกัมพูชาโดยเร็ว

เพราะไม่เป็นประโยชน์แก่ไทยที่จะต้องรับภาระเรื่องผู้อพยพ

และเรื่องอื่นๆ ที่จะตามมาภายหลัง และประการที่ 2

เขาเห็นว่าถ้าเวียดนามยังรบอยู่เช่นนี้

ความผูกพันระหว่างเวียดนามกับโซเวียตจะทำให้โซเวียตเข้

ามามีอิทธิพลในเวียดนามมากยิ่งขึ้น และยิ่งนานวันเข้า

เวียดนามเองก็จะอ่อนแอลงไปด้วย

ซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพในภูมิภาคนี้โดยปริยา

ย แต่จะเป็นด้วยความเข้าใจผิดหรืออย่างไรก็ตาม

ไม่ได้มีประเด็นที่เวียดนามต้องถอนทหารออกไปจากกัมพูชาทั้งหมด ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุด”

“เราเห็นด้วยกับหลักการกวนตัน(แถลงการณ์ร่วมกวนตัน - ผู้วิจัย)

ที่ว่าสงครามไม่ควรยืดเยื้อ

แต่เราไม่เห็นด้วยกับวิธีที่จะผ่อนปรนโดยเราเป็นฝ่ายเสนอให้กับเวียดนาม เพราะเราเคยทำมาแล้ว และไม่ประสบผล

เราได้ย้ำว่าความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนมีความสำคัญที่สุด

และเราจะต้องยึดถือหลักการที่ได้รับความเห็นชอบจากสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ และคำแถลงร่วมของ ASEAN – EC(อาเซียน - ประชาคมยุโรป - : ผู้วิจัย) ต่อไป

โดยเราจะต้องไม่เป็นผู้ที่เสนอการแก้ปัญหากัมพูชาให้แก่เวียดนาม

เวียดนามต่างหากที่ต้องเป็นฝ่ายเสนอหนทางให้เราพิจารณาหรือรับทราบเท่านั้น

<u>แต่ตราบใดที่ทหารเวียดนามยังคงอยู่ในกัมพูชา</u>

เราคงจะตกลงกันไม่ได้

สรุปคือปัญหากัมพูชาจะไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จหากไม่มีการถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

ส่วนการแก้ปัญหาระยะสั้นในเวลานี้ก็จะไม่ช่วยแก้ปัญหาระยะยาวให้แก่ไทยได้เลย

และการที่จะให้ไทยเชื่อว่าการที่ประเทศต่างๆ

จะเข้าไปช่วยเหลือเวียดนามจนขณะนี้จะทำให้เวียดนามกลับตัวได้นั้นไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะทางจีนเองเคยบอกว่า

จีนเคยช่วยเวียดนามไป 2

หมื่นล้านเหรียญในสงครามเวียดนาม

จีนก็ยังไม่สามารถดึงเวียดนามไว้ได้"

"นายกรัฐมนตรีไทยได้บอกกับผู้นำอาเซียนว่า

การเจรจากับเวียดนามนั้นจะต้องเป็นเอกภาพและใช้ความอดทน.....เวียดนามพยายามสร้างความแตกแยกในอาเซียนขณะเดียวกันนั้น

เวียดนามได้ใช้อินเดียเป็นกระบอกเสียงช่วยพูดแทนในที่ต่า

งๆ โดยส่งนักการทูตอินเดียผู้หนึ่งชื่อนายซิงห์
ออกตระเวนกล่าวหาไทยว่าเข้าไปทำอะไรผิดๆ ในกัมพูชา
เมื่อไปอินโดนีเซียก็ไปชี้แนะว่าอินโดนีเซียควรหาแนวทางแก้
ไข เพราะรู้ว่าอินโดนีเซียและเวียดนามใกล้ชิดกันมาก
เมื่อไปมาเลเซียก็พูดอย่างเดียวกัน ทั้ง 2
ชาติก็ออกจะคล้อยตาม
เพราะในขณะนั้นอินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นภัยจากจีนมา
กกว่าเวียดนาม จึงเห็นควรรักษาเวียดนามไว้เป็นกันชน
อีกทั้งยังมีการอ้างด้วยว่าคอมมิวนิสต์แทรกแซงประเทศที่เป็
นพุทธง่ายกว่าประเทศที่เป็นอิสลาม
แม้ภาคเหนือของไทยจะมีภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์
จนมีความไม่สงบเรียบร้อยอยู่มาก
<u>แต่ก็เชื่อว่าภาคใต้ซึ่งมีมุสลิมอยู่มากจะสามารถรักษาสถาน
การณ์ไว้ได้ ดังนั้น
หากไทยพลาดต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ก็ปล่อยไปประเท
ศเดียว</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)
เรื่องนี้เป็นสิ่งที่สิงคโปร์เล่าให้เราฟังตอนที่นายซิงห์มาพบไท
ย เขาขอให้เราไปเจรจากับเวียดนามขณะนั้น
รัฐบาลไทยเปลี่ยนจากพลเอกเกรียงศักดิ์

เป็นพลเอกเปรมพอดี

เวียดนามเลยพยายามฉวยโอกาสสร้างความแตกแยกในอา

เซียนเข้าไปอีก และค่อนข้างจะได้ผล

ดังจะเห็นได้ว่ามีการพบกันระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย

แล้วมีการออกสูตร “กวนตัน” ออกมาเป็นต้น”

(พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, ผ่านร้อน.....ผ่านหนาว หน้า

148 – 150)

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับอินโดนีเซียและมาเลเซีย มีความร้ายแรงแค่ไหน

พิจารณาได้จากเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นในที่ประชุมอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ พ.ศ. 2523

ซึ่งในการประชุมครั้งนั้น มีการเสนอให้แบ่งประเทศกัมพูชาออกเป็นสองส่วน

ไทยเองไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ทำให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงกับทุบโต๊ะและขู่ว่า

ไทยอาจถอนตัวออกจากอาเซียน แต่เมื่อมีการออกเสียง ฝ่ายไทยชนะด้วยคะแนน 3 ต่อ 2

โดยฟิลิปปินส์และสิงคโปร์อยู่ข้างไทย ส่วนอินโดนีเซียและมาเลเซียเป็นเสียงข้างน้อย

(เพิ่งอ้าง, หน้า 91)

ความเห็นของรัฐมนตรีต่างประเทศไทยเกี่ยวกับแถลงการณ์กวนตัน ดังกล่าวข้างต้น

เป็นสิ่งยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า ตลอดเวลากว่า 11 ปี ของปัญหากัมพูชา

ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2529

เป็นช่วงเวลาที่ไทยได้รับผลกระทบทั้งด้านการเมืองและความมั่นคงมากที่สุด

สาเหตุสำคัญจากความไร้เอกภาพของสมาคมอาเซียนในเรื่องปัญหากัมพูชาและแนวทางการ

แก้ปัญหาดังกล่าวทางการเมือง เป็นความไร้เอกภาพที่มีสาเหตุสำคัญมาจากการมองปัญหา

การอ่าน การวิเคราะห์

และการประเมินสถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใ

ต้ (หลังการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม)

ของไทยกับของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีความแตกต่างกันมาก

ดังรายละเอียดที่ประจักษ์ในแถลงการณ์กวนตันและความเห็นของพลอากาศเอกสิทธิ

เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการการะทรวงการต่างประเทศไทยปรากฏข้างต้น

ปี พ.ศ. 2523

นับว่าเป็นปีที่ไทยขัดแย้งกับอินโดนีเซียและมาเลเซียมากที่สุด

และชัดเจนที่สุดในเรื่องปัญหากัมพูชา แถลงการณ์กวนตันสะท้อนให้เห็นได้ว่า

เป็นการดำเนินการของอินโดนีเซียและมาเลเซียโดยเอกเทศ

มิได้มีการปรึกษาหารือกับไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ (สิงคโปร์และฟิลิปปินส์)

แต่อย่างใด ทั้งๆ ที่ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์บ่งชี้ชัดว่า ในบรรดา 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน ไทยเป็นประเทศด่านหน้า

เป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบโดยตรงด้านความอยู่รอดและความมั่นคงมากที่สุดจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

แถลงการณ์กวนตันได้สร้างความหนักใจและอึดอัดใจให้ไทยเป็นอย่างมาก

เป็นสิ่งที่พิสูจน์ในทางประจักษ์ให้เห็นได้ว่า

ความขัดแย้งด้านความคิดและด้านนโยบายที่มีระหว่างมิตรประเทศอาเซียนด้วยกัน

สามารถสร้างแรงกดดันและความหนักใจให้ไทยได้มากกว่าการดำเนินการบ่อนทำลายไทยโดยตรงของเวียดนาม

ที่มีเป้าหมายสร้างความแตกแยกในหมู่ประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องปัญหากัมพูชา

เนื้อหาของแถลงการณ์เปิดโอกาสเต็มที่ให้เวียดนามดำเนินการยุแยงตะแคงรั่วให้เกิดความร้าวฉานแตกแยกในอาเซียนมากยิ่งขึ้น

โดยใช้ปัจจัยภัยคุกคามจีนเป็นเครื่องมือสำคัญโน้มน้าวและส่งเสริมสนับสนุนให้อินโดนีเซียและมาเลเซีย (ซึ่งกลัวภัยจีนมากกว่าภัยเวียดนาม)

ผลักดันให้ไทยยอมรับแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาตามที่ปรากฏในแถลงการณ์ร่วมกวนตัน ทั้งนี้

ฝ่ายเวียดนามรู้ดีว่า

อินโดนีเซียและมาเลเซียมองภัยคุกคามจากจีนเป็นภัยอันดับหนึ่งที่มีต่อความมั่นคงทั้งของอินโดนีเซียและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งรู้ดีอีกด้วยว่าอินโดนีเซีย

(ในยุคของประธานาธิบดีซูฮาร์โต)

มิได้มองภัยคุกคามจากจีนด้วยเหตุผลด้านอุดมการณ์เท่านั้น

(อุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์)

แต่เป็นการมองภัยคุกคามจากจีนจากเหตุผลด้านภูมิรัฐศาสตร์อีกด้วย

เพราะหากการมองปัญหาภัยคุกคามของอินโดนีเซียมาจากเหตุผลด้านอุดมการณ์เท่านั้น

อินโดนีเซียย่อมจำต้องมีนโยบายต่อต้านภัยจากคอมมิวนิสต์เวียดนามเช่นกัน

แต่เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่ชี้ให้เห็นในเชิงประจักษ์ได้ว่า

อินโดนีเซียและมาเลเซียต่างยึดผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงของทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียเป็นปัจจัยชี้ขาดในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของตนต่อปัญหากัมพูชา

รือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

ไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซียหรือมาเลเซียต่างยึดอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ของตนเป็นตัวกำหนด และชี้ขาดว่าประเทศใดเป็นภัยต่อตนมากกว่ากันในแต่ละบริบท กล่าวอีกนัยหนึ่ง

ผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดภัย ไม่ใช่ภัยกำหนดผลประโยชน์

สำหรับอินโดนีเซียและมาเลเซียช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2530

ผลประโยชน์ของทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียในเรื่องการหาทางยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองแตกต่างกับผลประโยชน์ของไทยในเรื่องนี้

(ดังรายละเอียดปรากฏในบันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา
รัฐมนตรีต่างประเทศไทย อ้างแล้วข้างต้น)

อินโดนีเซียและมาเลเซียไม่ถือว่าการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนามเป็นภัย
คุกคามต่อความมั่นคงของอินโดนีเซียและมาเลเซีย
(แม้เป็นภัยโดยตรงต่อความมั่นคงของไทยก็ตาม)
ท่าทีดังกล่าวของทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียถือได้ว่าเป็นท่าทีที่มีอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์
และปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์เป็นตัวกำหนดนโยบายและท่าทีของอินโดนีเซียและมาเลซียต่อปัญหา
กัมพูชาตั้งแต่ พ.ศ. 2523 จนสิ้นสุดปัญหากัมพูชา (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

สรุปในภาพรวมได้ว่า

ท่าทีและนโยบายทั้งของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีต่อจีนและเวียดนามช่วง 10
ปีของปัญหากัมพูชาที่ส่งผลกระทบต่อการแก้ปัญหากัมพูชาตามข้อมติของสหประชาชาติและ
นโยบายร่วมกันของอาเซียนในเรื่องนี้
เป็นนโยบายและท่าทีที่มาจากทัศนะของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่เชื่อว่า
จีนเป็นภัยเฉพาะหน้า (present and immediate danger)
ต่อความมั่นคงของทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรว
ม (สำหรับรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับปัญหาแถลงการณ์ร่วมกวนตัน พ.ศ. 2523

และผลกระทบต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย

ตลอดจนผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย - มาเลเซียและไทย - อินโดนีเซีย

โปรดศึกษาเพิ่มเติมได้จากงานวิจัยของสุรพงษ์

ชัยนามเรื่องนโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็นหน้า 257 – 309

และนโยบายของไทยต่อมาเลเซียในยุคสงครามเย็นหน้า 134 – 145)

4) <u>กรณีคำประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN) ของอาเซียน</u>

ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทว่าด้วยความเป็นมาเกี่ยวกับการก่อตั้งองค์การอาเซียนว่า เรื่องความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ เป็นเหตุผลสำคัญที่สุดที่มีผลทำให้ประเทศสมาชิก 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนเห็นร่วมกันเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่จำต้องมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคเพื่อทำหน้าที่ช่วยประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศสร้างสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศสมาชิกให้มีเสถียรภาพอันเป็นการช่วยให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนสามารถต่อสู้กับขบวนการแบ่งแยกดินแดนและการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภายในที่มีภายในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ทั้งนี้การรักษาเสถียรภาพของภูมิภาคจำเป็นต้องคำนึงถึงการดำเนินการในด้านต่างๆ ของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพในการเข้าแทรกแซงกิจการภายในของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประเทศอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และโซเวียตหรือแม้กระทั่งจีน

ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า ในระยะแรกเริ่มของการดำรงอยู่ขององค์การอาเซียน ในปี พ.ศ. 2514 ประเทศสมาชิกอาเซียน (5 ประเทศ ผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน)

ได้ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN)

โดยมีจุดประสงค์เพื่อหาทางจำกัดการแทรกแซงจากประเทศภายนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม

ความปรารถนาที่จะรักษาระยะห่างที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงที่ประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคจะเข้ามาแทรกแซง

กลับเป็นการดำเนินการที่ขัดแย้งกับความต้องการและความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนปรารถนาให้บรรดาประเทศมหาอำนาจเข้ามามีบทบาทเพื่อจุดประสงค์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน

ปรากฏการณ์ของความตึงเครียดระหว่างความพยายามกีดกันมิให้ประเทศภายนอกเข้ามายุ่งกับการยินดีต้อนรับบทบาทของประเทศภายนอกภูมิภาคเพื่อหวังได้รับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ก็ยังคงดำรงอยู่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนรับหลักการเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภ

าพ เสรีภาพ

และเป็นกลางพร้อมทั้งรับในหลักการเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (Southeast Asian Nuclear Weapons Free Zone หรือ SEANWFZ) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเพื่อดำเนินการให้คำประกาศเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลางมีโอกาสเป็นจริง (Alan Collins; Security and Southeast Asia หน้า 161)

แม้ว่าการประกาศของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง(หรือ ZOPFAN) ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่คำประกาศดังกล่าวก็มิได้มีผลบ้องกันหรือห้ามมิให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทำความตกลงด้านการทหารกับประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมาเลเซีย (ซึ่งเป็นประเทศต้นคิดเสนอเรื่องให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง รวมทั้งเรื่องให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ ZOPFAN และ SEANWFZ) และสิงคโปร์มีความตกลงด้านการทหาร 5 ชาติร่วมกับอังกฤษ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่วนฟิลิปปินส์มีสนธิสัญญาทางทหารกับสหรัฐฯ จะมีแต่อินโดนีเซียเท่านั้นที่ดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตลอดยุคสงครามเย็น ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าในการประชุมของอาเซียน เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ นายอาดัม มาลิค

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียไม่เพียงแค่ปฏิเสธยอมรับข้อเสนอของมาเลเซียให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลาง

เหตุผลเพราะอินโดนีเซียถือว่าหากยอมรับข้อเสนอดังกล่าวของมาเลเซียก็เท่ากับอาเซียนยอมรับว่าเสถียรภาพของภูมิภาคนี้ถูกกำหนดโดยมหาอำนาจนอกภูมิภาคไม่ใช่โดยประเทศในภูมิภาค และอีกประการหนึ่ง

อินโดนีเซียในฐานะประเทศใหญ่ที่สุดของอาเซียนย่อมรู้สึกรำคาญที่มาเลเซียดำเนินการริเริ่มทั้งที่เกี่ยวกับ ZOPFAN และ SEANNFZ

โดยมิได้พยายามปรึกษาหารือกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

อินโดนีเซียจึงต้องการให้ฝ่ายมาเลเซียได้รู้ว่าอินโดนีเซียไม่พอใจที่มาเลเซียคิดว่าตนสามารถกำหนดอนาคตของภูมิภาคนี้โดยลำพังได้ นายอาดัม มาลิค

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียจึงเข้ามามีบทบาทชี้นำในการแก้ไขร่างคำประกาศ ZOPFAN

ที่มาเลเซียเป็นฝ่ายเสนอโดยทำให้ข้อความว่าด้วยความเป็นกลางของภูมิภาคอาเซียนที่มาเลเซียเป็นฝ่ายยกร่างขึ้นมามีความเบาบางถูกลดความเข้มข้นลงไปมาก

พร้อมกับมีเนื้อหาที่หันกลับมาเน้นความสำคัญของบทบาทหลักของประเทศในภูมิภาคที่มีต่อการสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นอกจากนั้นข้อเสนอที่จะให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตเป็นกลางตามนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดก็ได้สร้างปัญหาให้กับประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น

เนื่องจากมีบางประเทศสมาชิกอาเซียนมีความผูกพันด้านความมั่นคงกับบางประเทศมหาอำนา
จนอกภูมิภาคอาเซียน ดังเช่นประเทศไทย
ซึ่งกำลังทำการต่อสู้กับภัยคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ และได้เข้าร่วมกับสหรัฐฯ
ทำสงครามเวียดนาม จึงไม่เต็มใจที่จะยึดนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ขณะเดียวกันฟิลิปปินส์
ซึ่งมีสนธิสัญญาร่วมมือด้านความมั่นคงร่วมกันกับสหรัฐฯ มีสัญญาให้สหรัฐฯ
ใช้ฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศทำสงครามเวียดนาม (ตามสนธิสัญญากรุงมะนิลาพ.ศ. 2497)
ส่วนสิงคโปร์นั้นมีความวิตกกังวลว่าหากให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางแล้ว
อาจส่งผลให้สหรัฐฯ ถอนตัวสลัดบทบาทด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ
ที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อข้อเท็จจริงเป็นเช่นนี้
ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายเป็นกลางในคำประกาศ ZOPFAN
ไม่พึงได้รับการมองว่าเป็นนโยบายที่ได้รับการยอมรับโดยอาเซียน
แต่ควรถือได้ว่าเป็นเพียงข้อเสนอของมาเลเซียที่ได้รับการสนับสนุนด้วยวาจาจากประเทศสมาชิ
กอาเซียน เป็นการช่วยรักษาหน้าให้กับมาเลเซีย สรุปได้ว่าประกาศ ZOPFAN
อ้างถึงความเป็นกลางในแง่เป็นเพียงเป้าประสงค์ที่พึงปรารถนาให้เป็นจริง ณ
เวลาหนึ่งในอนาคต (เพิ่งอ้างหน้า 163 – 164)

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า ช่วงระยะต้นของยุคหลังสงครามเย็น
สหภาพโซเวียตได้ลดบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างชัดเจน
ขณะเดียวกัน

สหรัฐฯเองก็ได้ลดบทบาททางการทหารของตนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน (สืบเนื่องจากวุฒิสภาฟิลิปปินส์ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับสนธิสัญญามิตรภาพความร่วมมือและความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ - ฟิลิปปินส์ ในแง่นี้ เหตุการณ์ทั้งที่เกี่ยวกับการลดบทบาทของสหภาพโซเวียตและของสหรัฐฯ ดูเหมือนเป็นเหตุการณ์ยืนยันให้เห็นถึงความสอดคล้องกับเป้าหมายของประกาศว่าด้วยเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN) ของอาเซียน แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วยุคหลังสงครามเย็นมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่บ่งชี้ให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า คำประกาศ ZOPFAN ของอาเซียนไม่สอดคล้องกับภาวะวิสัยหรือสภาพเป็นจริงที่ปรากฏในยุคหลังสงครามเย็น อีกทั้งไม่เป็นเป้าหมายที่พึงปรารถนาอีกต่อไป

ข้อเท็จจริงข้างต้น ได้รับการพิสูจน์ในทางประจักษ์ว่าเป็นความจริง โดยเห็นได้ว่า หลังการปิดทั้งฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์ บรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ได้เพิ่มความสัมพันธ์ทางการทหารกับสหรัฐฯ อย่างเห็นได้ชัดอันเป็นการเผยให้เห็นได้ว่า ประเทศสมาชิกร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการมีกำลังทหารสหรัฐฯ อยู่ต่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและจำเป็น

สิงคโปร์ถือได้ว่าเป็นประเทศแรกที่ได้ร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ(memorandum of understanding) กับสหรัฐฯ (พ.ศ. 2533) เปิดโอกาสให้เครื่องบินรบและเจ้าหน้าที่ของสหรัฐฯ ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในสิงคโปร์ได้ ตลอดจนเห็นชอบด้วยให้สหรัฐฯ ย้ายกำลังพลจากฐานทัพเรือซูบิกในฟิลิปปินส์มาประจำที่สิงคโปร์เพื่อทำหน้าที่ให้บริการแก่เรือรบสหรัฐฯ

การดำเนินการของสิงคโปร์ดังกล่าวได้รับการตำหนิจากฝ่ายมาเลเซียโดยมาเลเซียอ้างว่าเป็นการดำเนินการที่ขัดกับหลักไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของคำประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN) อย่างไรก็ตาม มาเลเซียเองแม้ได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับการมีข้อผูกพันทางทหารกับสหรัฐฯ (เพราะมองว่าขัดกับคำประกาศ ZOPFAN ดังกล่าว) แต่ก็เป็นที่เปิดเผยในปี พ.ศ. 2535 ว่า มาเลเซียและสหรัฐฯ ได้ร่วมมือกันในกิจการทางทหารมาตั้งแต่ พ.ศ. 2527 และว่าลักษณะของความร่วมมือแบบทวิภาคีดังกล่าวรวมไปถึงการฝึกระหว่างฝ่ายสหรัฐฯกับ 3 เหล่าทัพของมาเลเซีย อีกทั้งฝ่ายมาเลเซียได้อนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้สนามบินซูบังและท่าเรือลามุดของมาเลเซียเพื่อการซ่อมแซมเครื่องไม้เครื่องมือทางทหาร ส่วนอินโดนีเซียแม้เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่เสนอให้มีการลดการเปิดโอกาสให้ประเทศภายนอกเข้ามาแทรกแซงกำหนดอนาคตของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่อินโดนีเซียเองก็ได้เสนอให้สหรัฐฯ สามารถเข้ามาใช้บริการท่าเรือเมืองสุราบายาเพื่อซ่อมแซมเรือรบสหรัฐฯ

ในเรื่องความขัดกันระหว่างคำประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (ZOPFAN)

ของอาเซียนกับนโยบายและการดำเนินการของทั้งห้าประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์)

ที่ต่างยังเห็นถึงความจำเป็นต้องพึ่งความร่วมมือและความช่วยเหลือด้านทหารจากสหรัฐฯ

ในเรื่องนี้ท่าทีเป็นทางการขององค์การอาเซียนคือ

อาเซียนถือว่าการที่ประเทศสมาชิกอาเซียนไม่ได้เสนอให้มหาอำนาจนอกภูมิภาคใช้ฐานทัพของประเทศอาเซียน

ความตกลงเพื่อความร่วมมือทางทหารเพื่อความมั่นคงร่วมกันที่แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นได้มีกับสหรัฐฯ (ไม่ว่ายุคสงครามเย็นหรือหลังยุคสงครามเย็น)

อาเซียนไม่ถือว่าขัดกับคำประกาศของ ZOPFAN อย่างไรก็ตามเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า

การที่ประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนเต็มใจและเห็นถึงคุณค่าของการทำความตกลงเพื่อความร่วมมือทางด้านทหารและความมั่นคงกับสหรัฐฯ

ย่อมเป็นเหตุการณ์พิสูจน์ให้เห็นถึงความล้าสมัย/พ้นสมัยของคำประกาศ ZOPFAN

ในฐานะเป็นกรอบความร่วมมือเพื่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อ้างแล้ว หน้า 168)

กรณีเกี่ยวกับสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia หรือ TAC)

ซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในอันเป็นหลักการสำคัญของอาเซียน ถือได้ว่าอิทธิพลของบริบทยุคสงครามเย็นช่วงระหว่าง พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2519 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา เวียดนาม และลาว (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

พร้อมกับการปฏิบัติการที่มีความรุนแรงและต่อเนื่องมากขึ้นของพรรคคอมมิวนิสต์ไทยและพรรคคอมมิวนิสต์มลายามีส่วนสำคัญโดยตรงนำไปสู่การเกิดสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวในภาพรวมได้ว่าสนธิสัญญา TAC มีขึ้นเพื่อนำเสนอในทางรูปธรรม ภาพลักษณ์ของอาเซียนที่ต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ (ทั้งภายในและภายนอกประเทศ) ที่มีความเป็นเอกภาพเข้มแข็ง

ในแง่ที่สนธิสัญญามิตรภาพฯ (TAC)

มีเนื้อหาสำคัญเสนอบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือได้ว่า TAC มีความมุ่งหมายหรือจุดประสงค์คล้ายกับของคำประกาศของอาเซียนว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN) ซึ่งมีนัยต้องการสร้างความเข้าใจอันดีเปิดทางให้มีการพูดคุยปรับความเข้าใจระหว่าง ASEAN

กับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม)

เชื้อเชิญให้เข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียนเพื่อร่วมมือกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (ทั้งใหม่และเก่า)

อย่างไรก็ดีเช่นเดียวกับคำประกาศของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN)

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC)

หาได้มีผลกระทบต่อนโยบายท่าที ทัศนะของประเทศคอมมิวนิสต์ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ที่มีต่อประเทศสมาชิกอาเซียน

ปฏิกิริยาของทั้งสามประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนบ่งชี้ชัดให้เป็นที่ประจักษ์ว่า

ฝ่ายคอมมิวนิสต์ปฏิเสธที่จะลืมการแทรกแซงของฝ่ายอาเซียนที่ได้กระทำต่อทั้งสามประเทศคอมมิวนิสต์ (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) ตลอดระยะเวลา 10 ปีของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 - พ.ศ. 2518) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนาม ซึ่งมีปฏิกิริยาท่าทีรุนแรง

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อไทย) ได้กล่าวโจมตีอาเซียนอย่างร้อนแรง

พร้อมกับประกาศความเป็นหนึ่งเดียวกันกับบรรดาขบวนการปลดแอกเพื่อชัยชนะอย่างแน่นอนของประชาชนของทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รวมทั้งประกาศสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราช ประชาธิปไตย สันติภาพ

และความก้าวหน้าของสังคมประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนับสนุนการต่อสู้ของประชาชนชาวไทยเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชและความเป็นประชาธิปไตยแท้จริงของประเทศไทย (Lee Jones; หน้า 54 – 55)

ในส่วนที่เกี่ยวกับประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคปลอดอาวุธนิวเคลียร์(Southeast Asian Nuclear Weapons Free Zone หรือ SEANWFZ พ.ศ. 2527)
ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งที่จะช่วยให้คำประกาศของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN พ.ศ. 2514)
มีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้ในอนาคต (ในความฝันของอาเซียน)
และโดยไม่มีประเทศสมาชิกอาเซียน (5 ประเทศในยุคสงครามเย็น)
มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง คุณค่าของ SEANWFZ
จึงอยู่ที่การห้ามมิให้มีการกระจายโยกย้ายอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยบรรดาประเทศมหาอำนาจนิวเคลียร์
ดังนั้นจึงถือได้ว่าประกาศของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์
นับว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งเพื่อให้ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลางมีโอกาสเกิดขึ้นในทางเป็นจริงได้
และเนื่องจากนโยบายและท่าทีของประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างประเทศไทย
สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ที่ต่างมีความร่วมมือทางทหารอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐฯ

ในยุคสงครามเย็นและล้วนเห็นร่วมกันว่าบทบาทด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังจำเป็นและเป็นที่ปรารถนา ท่าทีทั้งของไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ที่มีต่อทั้งคำประกาศ ZOPFAN และ SEANWFZ ของอาเซียนจึงเป็นท่าทีที่มีลักษณะขัดแย้งในตัวเอง (ambivalence) กล่าวคือในด้านหนึ่งก็สนับสนุน (ด้วยวาจา) หลักการของทั้ง ZOPFAN และ SEANWEZ เพื่อรักษาหน้าถนอมน้ำใจมาเลเซียในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกัน แต่ในอีกด้านหนึ่งผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน (ในกรณีนี้คือไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์) ย่อมอยู่เหนือหลักการของ ZOPFAN และ SEANWFZ และข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือในยุคสงครามเย็น สหรัฐฯ ไม่เห็นด้วยกับประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ โดยให้เหตุผลว่าเป็นเพราะประกาศ SEANFWZ ครอบคลุมเฉพาะประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่รวมเวียดนาม จึงไม่มีสหภาพโซเวียตเช่นกัน (Lee Jones; หน้า 168 – 169)

ข้อเสนอของมาเลเซียเกี่ยวกับให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (Southeast Asian Nuclear Weapons Free Zone หรือ SEANWFZ) มีขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2527 (ค.ศ. 1984) และในเมื่อไม่มีประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนมีอาวุธนิวเคลียร์ คุณค่าของข้อเสนอดังกล่าวจึงอยู่ที่การห้ามมีการเคลื่อนย้ายอาวุธนิวเคลียร์ผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยบรรดามหาอำนาจนิวเคลียร์ จึงถือได้ว่า SEANWFZ

เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้คำประกาศของอาเซียนว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (ZOPFAN) มีโอกาสบังเกิดผลในทางเป็นจริง เนื่องจาก SEANWFZ

ถูกออกแบบเพื่อจำกัดการเข้ามาพัวพันในภูมิภาคนี้ของบรรดามหาอำนาจนอกภูมิภาค

ประเทศทั้งไทย ฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ซึ่งล้วนเป็นสมาชิกอาเซียน

ต่างก็มีความร่วมมือทางการทหารกับสหรัฐฯ

ตลอดยุคสงครามเย็นย่อมมองการมีบทบาททางทหารของสหรัฐฯ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและพึงปรารถนาให้ดำรงอยู่ (Alan Collins; หน้า 169 – 170)

โดยสรุปกล่าวได้ว่า ในที่สุด สันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคง

(ในระดับหนึ่ง) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ได้กลับมาปรากฏอีกครั้งช่วงปลายยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2534) ที่เป็นเช่นนี้

ไม่ใช่เป็นเพราะอิทธิพลของคำประกาศของอาเซียน

ไม่ว่าในเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง

(ZOPFAN) หรือที่ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์

(SEANFWZ) ได้ กลายเป็นจริงขึ้นมา แต่ส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง

เป็นเพราะนโยบายของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องกว่า 10 ปีจากประชาคมระหว่างประเทศประสบผลสำเร็จ ทำให้ปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533) ได้รับการแก้ไขทางการเมืองตามข้อมติของสหประชาชาติ

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและนโยบายของอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและท่าทีของไทย ได้จากงานวิจัยทั้ง 7 เล่มของสุรพงษ์ ชัยนาม เรื่องนโยบายของไทยต่อมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม กัมพูชา และลาวของสำนักพิมพ์ศยาม บริษัทเคล็ดไทย)

แต่ที่สำคัญกว่าการดำเนินการของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา คือการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ - สหภาพโซเวียต และระหว่างจีน - สหภาพโซเวียต

อันเป็นผลนำไปสู่การสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นพร้อมกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองตามข้อมติของสหประชาชาติอย่างเป็นผลสำเร็จ ตลอดจนเปิดโอกาสให้พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนามได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน (โดยทั้ง 4

ประเทศดังกล่าวเป็นฝ่ายติดต่อขอเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียนทั้งๆ

ที่ก่อนสิ้นยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2534 เวียดนาม ลาว และระบอบเฮงสัมริน/ฮุนเซ็น ของกัมพูชาเคยกล่าวหาใส่ร้ายอาเซียนว่าเป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยมสหรัฐฯ)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยชี้ขาดที่มีผลทำให้สันติภาพ เสถียรภาพ
และความมั่นคงกลับคืนสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ไม่ใช่นโยบายแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองขององค์การอาเซียน
แต่คือผลของพัฒนาการของการเมืองระดับโลก
หรือการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างประเทศมหาอำนาจ ดังอาทิ
การปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ - สหภาพโซเวียต ระหว่างจีน - สหภาพโซเวียต
เป็นผลทำให้ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าและได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงคราม
ในอินโดจีน)
ได้รับอานิสงส์จากผลสำเร็จของการเมืองระหว่างประเทศมหาอำนาจในระดับโลก (หมายเหตุ:
ผู้วิจัย)

การประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของกลุ่มประเทศอาเซียนครั้งที่หนึ่ง ณ
กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ระหว่างวันที่ 6 - 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2515
เป็นการประชุมของคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของ 5
ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียนตามที่ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ออกแถลง
การณ์ร่วม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514
ได้มอบหมายให้คณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสให้ทำการศึกษาและพิจารณามาตรการต่างๆ

ในขั้นต่อไป เพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์แห่งปฏิญญากัวลาลัมเปอร์
ซึ่งเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนว่า
มีเจตจำนงที่จะใช้ความพยายามเพื่อให้มีการยอมรับและเคารพภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียน
(หมายถึงเฉพาะ 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนเท่านั้น ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์
และฟิลิปปินส์ หมายเหตุ: ผู้วิจัย) ได้ตกลงเป็นการภายในด้วยว่า
จะให้มีการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสขึ้นภายใน 6 เดือน
หลังจากการประกาศปฏิญญากัวลาลัมเปอร์
โดยรัฐบาลมาเลเซียรับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมครั้งแรก

ที่ประชุมได้อภิปรายถึงเจตนารมณ์ของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์
และพิจารณาเห็นว่า ความพยายามทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ
และความเป็นกลางนั้น เป็นวัตถุประสงค์ของปฏิญญาฯ ส่วนการทำให้เป็นกลางนั้น
(neutralization) ถือเป็นวิธีการอันหนึ่งที่อาจจะมีผลให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์
และคณะกรรมการฯ ก็พร้อมที่จะรับพิจารณาข้อเสนอวิธีการอื่นๆ
ทุกขณะหากมีฝ่ายใดเสนอข้อคิดเห็นถึงวิธีการนั้นๆ ในเวลาต่อไป

ที่ประชุมได้อภิปรายถึงแนวทางและวิธีการที่จะใช้สำหรับพิจารณาในการประชุมครั้งแรกนี้
และในที่สุดได้ตกลงกันให้จัดตั้งอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาจัดร่างคำนิยาม
“สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง” ที่จะใช้สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ซึ่งภายหลังจากที่ประชุมเต็มคณะได้แก้ไขร่างคำนิยามแล้ว
ก็ตกลงร่วมกันให้ใช้คำนิยามดังต่อไปนี้

<u>คำนิยามเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง</u>

“เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง”
มีขึ้นได้ถ้าประเทศภายในเขตสามารถรักษาและธำรงไว้ซึ่งลักษณะประจำชาติ เอกราช
และบูรณภาพของตน
เพื่อที่ประเทศเหล่านั้นจะสามารถพัฒนาประเทศและเสริมสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน
และเพื่อส่งเสริมความร่วมมือกัน และความเป็นปึกแผ่นของภูมิภาคนี้
โดยให้สอดคล้องกับอุดมคติและปณิธานของประชาชนของตน
ตลอดจนวัตถุประสงค์และหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ
โดยปราศจากการแทรกแซงในทุกรูปแบบจากประเทศภายนอก

ตามนัยแห่งคำนิยามข้างต้นนี้ ที่ประชุมตกลงกำหนดคำนิยามคำว่า

“สันติภาพ” “เสรีภาพ” และ “ความเป็นกลาง”

แต่ละคำแยกออกต่างหากเพื่อเป็นการขยายความคำว่า “เขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง” ดังนี้

คำว่า <u>สันติภาพ</u> หมายถึง สภาวการณ์ซึ่งรัฐต่างๆ

มีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างสมานฉันท์ และเป็นระเบียบเรียบร้อย

โดยไม่มีการขัดกันในทางอุดมการณ์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางทหาร

หรือการขัดกันในรูปอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นการขัดกันระหว่างรัฐในเขตฯ ก็ดี

หรือระหว่างรัฐในเขตกับรัฐนอกเขตฯ ก็ดี

หรือการขัดกันระหว่างประเทศภายนอกซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนถึงภูมิภาคนี้

คำว่า <u>เสรีภาพ</u> หมายถึงเสรีภาพของรัฐปราศจากการแทรกแซง

ครอบงำ และควบคุมจากรัฐอื่นในการดำเนินกิจการภายในและภายนอกของตน และรัฐในเขตฯ

ย่อมมีสิทธิที่จะแก้ปัญหาภายในของตนเอง

และรับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงและความผาสุกของภูมิภาค

กับที่จะดำเนินสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือของภูมิภาคตามมูลฐานแห่งความเสมอภาคในอธิปไ

ตยและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

คำว่า <u>ความเป็นกลาง</u>

หมายถึงการที่จะรักษาฐานะไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกรณีที่มีสงครามเกิดขึ้นระหว่างรัฐตามความหมายในกฎหมายระหว่างประเทศและตามนัยของกฎบัตรสหประชาชาติ และรัฐในเขตฯ จะหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงหรือทางอ้อมกับการขัดกันระหว่างประเทศนอกเขตฯ และประเทศนอกเขตฯ

ก็จะไม่เข้ามาแทรกแซงในกิจการภายในหรือกิจการในส่วนภูมิภาคของรัฐในเขตฯ

ที่ประชุมได้ตกลงว่า

การประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสครั้งต่อไปจะมีขึ้นที่อินโดนีเซียและเกี่ยวกับการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสครั้งแรกนี้ คณะผู้แทนของไทยได้มีข้อสังเกตสรุปไว้ดังนี้

- การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials meeting หรือ SOM) ครั้งแรกนี้ เป็นเพียงการประชุมเริ่มต้นเท่านั้น
  ยังจะต้องมีการประชุมเพื่อศึกษาและพิจารณาเรื่องกันต่อไปอีกหลายครั้ง และอาจใช้เวลานานจนกว่าจะสำเร็จ
  การประชุมในระดับนี้มีลักษณะเป็นการศึกษาและพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญข้อคิดเห็นของที่ประชุมจึงไม่ผูกพันรัฐบาลของผู้แทนที่เข้าประชุมแต่อย่างใด
- ในการประชุมครั้งแรกนี้ อาจจะพิจารณาท่าทีของประเทศที่เข้าประชุมได้เป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือฝ่ายหนึ่งมีไทยและอินโดนีเซีย

ซึ่งพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับมาเลเซียในการพิจารณาศึกษาปัญหานี้

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ยังมีความไม่แน่นอนใจที่จะให้ความร่วมมือให้การประชุมได้บรรลุผล

ส่วนที่เกี่ยวกับท่าทีของทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนต่อเรื่องการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (ZOPFAN) ในการประชุมครั้งแรกในเรื่องนี้ สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

<u>มาเลเซีย</u>

ได้ให้ความสำคัญอย่างที่สุดแก่การพิจารณาเรื่องความเป็นกลาง

เพราะมาเลเซียเป็นผู้ริเริ่มเสนอความคิดในเรื่องนี้

และได้ถือว่าเป็นนโยบายของชาติฉะนั้น

มาเลเซียจึงตั้งใจอย่างมากที่จะให้การประชุมสำเร็จผลให้มากที่สุด

<u>อินโดนีเซีย</u>

ได้ให้ความร่วมมือพร้อมที่จะทำการประชุมปรึกษาหารือ

แต่แนวทางของอินโดนีเซียนั้นมุ่งในด้านการสร้างสภาวการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีความพร้อมเสียก่อน

เพื่อเป็นทางที่จะบรรลุถึงความเป็นกลางในที่สุด

หรืออีกนัยหนึ่งอินโดนีเซียได้เน้นหนักในด้านการสร้างความร่วมมือ
ความเป็นปึกแผ่น และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างประเทศในภูมิภาคเสียก่อน
ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำเขตภูมิภาคนี้ให้เป็นกลาง

ไทย

คณะผู้แทนไทยพร้อมที่จะร่วมดำเนินงานกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย
ในการศึกษาพิจารณาตามภาระหน้าที่ที่คณะกรรมการฯ
ได้รับมอบหมายจากมติของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
คณะผู้แทนไทยถือว่าการประชุมครั้งนี้เป็นระดับเจ้าหน้าที่เพื่อทำการศึกษาพิจาร
ณาเท่านั้น ไม่มีข้อผูกมัดรัฐบาลแต่อย่างใด

ฝ่ายไทยได้ปรารภให้ทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียทราบว่า
ประเทศไทยอยู่ในฐานะที่ลำบากกว่าทุกประเทศ
เพราะมีทั้งความผูกพันทางด้านไทยเป็นภาคีองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเ
อเซียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้ SEATO) และมีทหารสหรัฐฯ
อยู่ในฐานทัพในประเทศไทย แต่ถึงกระนั้น
ฝ่ายไทยก็ยังพร้อมที่จะร่วมพิจารณาปรึกษาเรื่องความเป็นกลาง
เพราะเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จำต้องศึกษากันต่อไปอีกเป็นระยะเวลานาน
และย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์และผลประโยชน์แห่งชาติ

แต่การที่จะศึกษาไว้ก่อนก็มิได้เป็นผลเสียหายอย่างไร

ถ้าหากสถานการณ์และเวลาอำนวยก็อาจจะนำแผนการที่ศึกษานี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

สิงคโปร์ มีความระมัดระวัง และไม่เต็มใจนักที่จะร่วมพิจารณาเรื่องนี้อย่างจริงจังในการประชุมครั้งนี้

สิงคโปร์จึงเป็นฝ่ายที่คัดค้านการดำเนินงานของที่ประชุมด้วยเหตุผลต่างๆ ทำให้การประชุมไม่คืบหน้าไปเท่าที่ควร ทั้งนี้

เข้าใจว่าคงจะเนื่องจากสาเหตุสองประการ ประการแรก

สิงคโปร์ยังมีความระแวงสงสัยในเจตนาของมาเลเซียอยู่ และประการที่สอง

คงจะมีความหวั่นเกรงว่าการทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางจะเป็นผลให้สหรัฐฯ ถอนตัวออกไป และมหาอำนาจอื่นจะสวมรอยเข้ามาแทนที่

ซึ่งจะเป็นอันตรายแก่ความมั่นคงของภูมิภาคนี้

ฟิลิปปินส์ เข้ามาประชุมครั้งนี้

โดยมิได้มีการเตรียมตัวศึกษาล่วงหน้ามาแต่อย่างใด

และหัวหน้าผู้แทนฟิลิปปินส์ได้อ้างว่า การเข้าร่วมประชุมครั้งแรกนี้

ก็เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประเทศอื่นมากกว่า ในชั้นต้น

ฟิลิปปินส์ได้เข้าร่วมมือที่จะพิจารณาศึกษาแผนงานตามที่มาเลเซียเสนอ

แต่ต่อมาเมื่อเห็นผู้แทนสิงคโปร์คัดค้านต่างๆ จึงได้เปลี่ยนท่าทีตามสิงคโปร์

และในที่สุดได้เป็นผู้เสนอให้การประชุมครั้งแรกนี้ พิจารณาเฉพาะการนิยามคำว่า

สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ว่าเพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาในการประชุมครั้งต่อไป

คณะผู้แทนฝ่ายไทยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า

เรื่องการกำหนดให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางนั้น

ยังเป็นเรื่องที่อยู่ในระยะยาวนาน แต่ก็ควรจะได้รับการศึกษาต่อไป

<u>โดยถือว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง</u>ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภายหน้า

ถ้าหากสถานการณ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป และมาตรการที่ใช้อยู่เช่นการผูกพันกับองค์การ

สปอ. มิได้สนองผลประโยชน์ของชาติ

และเมื่อถึงโอกาสนั้นอย่างน้อยเราก็ยังมีมาตรการอื่นที่ได้เตรียมไว้

ส่วนการตัดสินใจที่จะรับมาตรการเรื่องความเป็นกลางนี้หรือไม่เพียงใดและเมื่อใด

ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ (หนังสือกราบเรียน

ฯพณฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติที่ กต. 0305/25430 ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515)

เกี่ยวกับท่าทีเบื้องต้นของคณะผู้แทนไทยที่มีต่อข้อเสนอของมาเลเซียที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเ

ฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality

หรือ ZOPFAN)

เมื่อพิจารณาจากข้อความปรากฏในย่อหน้าสุดท้ายของหนังสือที่กระทรวงการต่างประเทศมีถึงหัวหน้า

คณะปฏิวัติสรุปผลการประชุมดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น

ย่อมเป็นที่วิเคราะห์ได้อย่างปราศจากข้อสงสัยใดๆ ทั้งสิ้นว่า

ฝ่ายไทยพยายามถนอมน้ำใจและรักษาหน้าให้กับมาเลเซีย

โดยแสดงความพร้อมและความจริงใจและจริงจังที่จะให้ความร่วมมือกับมาเลเซียและอินโดนีเซียทำการศึกษาพิจารณาความเป็นไปได้ที่ข้อเสนอของมาเลเซียดังกล่าวจะมีโอกาสเกิดขึ้นในทางเป็นจริงมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตามหากศึกษาพิจารณาจากคำชี้แจงและท่าทีของฝ่ายไทยต่อข้อเสนอของฝ่ายมาเลเซียดังกล่าว ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

ฝ่ายไทยมีความเชื่อและความหวังน้อยมากที่ข้อเสนอของมาเลเซียให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ในยุคสงครามเย็น) เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางจะมีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้

แต่เพื่อรักษามิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

ฝ่ายไทยจึงได้แสดงท่าทียินดีและพร้อมให้ความร่วมมือกับมาแลซียในเรื่องนี้

ซึ่งถือได้ว่าฝ่ายไทยให้ความสำคัญกับการถนอมน้ำใจและช่วยมิให้มาเลเซียต้องเสียหน้าในเรื่องนี้

ในฐานะที่มาเลเซียเป็นต้นคิดเกี่ยวกับปฏิญญาให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตเสรีภาพ สันติภาพและความเป็นกลางและในฐานะเป็นเจ้าภาพการประชุมครั้งแรกในเรื่องนี้

ข้อความในย่อหน้าสุดท้ายของหนังสือกระทรวงการต่างประเทศกราบเรียนหัวหน้าคณะปฏิวัติเกี่ยวกับผลการประชุมครั้งแรกของคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของสมาคมอาเซียนเกี่ยวกับข้อเสนอของมาเลเซียที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ดังปรากฏรายละเอียดในหนังสือกระทรวงการต่างประเทศอ้างแล้ว ข้างต้น ถือได้ว่าเป็นข้อความในย่อหน้าสุดท้ายของรายงานของกระทรวงการต่างประเทศถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าฝ่ายไทยได้เน้นเรื่องระยะเวลาอีกยาวนานกว่าข้อเสนอดังกล่าวจะมีโอกาสเป็นจริงได้ ดังข้อความดังต่อไปนี้

> “คณะผู้แทนฝ่ายไทยมีความเห็นว่า
> เรื่องการกำหนดเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ
> และความเป็นกลางนั้น ยังเป็นเรื่องที่อยู่ในระยะยาวนาน
> แต่ก็ควรจะได้รับการศึกษาต่อไป
> โดยถือว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภายหน้า
> ถ้าหากว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป
> และมาตรการที่ใช้อยู่เช่นความผูกพันกับสปอ. มิได้สนองผลประโยชน์ของชาติ
> และเมื่อถึงโอกาสนั้น อย่างน้อยเราก็ยังมีมาตรการอื่นที่ได้เตรียมไว้
> ส่วนการตัดสินใจที่จะรับมาตรการเรื่องความเป็นกลางนี้หรือไม่ เพียงใดและเมื่อใด
> ย่อมขึ้นกับนโยบายรัฐบาล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ เป็นสำคัญ” (เพิ่งอ้าง)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า

ข้อความปรากฏในย่อหน้าสุดท้ายของหนังสือกระทรวงการต่างประเทศถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติ ดังกล่าวข้างต้น เป็นข้อความที่มีเนื้อหาสำคัญสะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า กระทรวงการต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 - พ.ศ. 2533 (ยกเว้น พ.ศ. 2519 - พ.ศ. 2521) ยึดทฤษฎีสัจนิยม (realism) หรือการมองและศึกษาระบบระหว่างประเทศจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทางเป็นจริง ไม่ใช่จากการสมมติหรือจากการจินตนาการทึกทักเอาเองว่าเป็นจริง เป็นนโยบายและท่าทีของนโยบายต่างประเทศของไทยช่วง พ.ศ. 2516 ที่อาศัยกรอบการศึกษาเหตุการณ์ระหว่างประเทศแบบสัจนิยมโดยคำนึงถึงสภาพจริงนิยม ที่มุ่งเน้นเรื่องความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศเป็นผลประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นนโยบายและท่าทีของไทยที่มองศึกษาพิจารณาวิเคราะห์และประเมินปัญหาและเหตุการณ์ระหว่างประเทศจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทางเป็นจริง ไม่ใช่จากการจินตนาการทึกทักเอาเองว่าเป็นจริง

จึงกล่าวได้ว่านโยบายและท่าทีของไทยต่อข้อเสนอของมาเลเซียที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN)

เป็นนโยบายและท่าทีของไทยที่มาจากการให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ (ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบการถ่วงดุลอำนาจในแต่ละห้วงเวลาของพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) อิทธิพลของปัจจัยบริบท อิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ อิทธิพลของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจและผลกระทบต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ในแต่ละบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นเครื่องมือใช้ศึกษาพิจารณาวิเคราะห์และประเมินเหตุการณ์ระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของประเทศไทยอย่างแท้จริง และในเรื่องข้อเสนอของมาเลเซียดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ว่า

นโยบายและท่าทีของไทยแม้จะไม่มีข้อความที่แสดงออกอย่างชัดเจนและอย่างเปิดเผยว่าไทยยังมีข้อสงสัยอย่างมากในความเป็นไปได้ที่ข้อเสนอของมาเลเซียจะเป็นจริงขึ้นมาได้ แต่จากข้อความปรากฏในย่อหน้าสุดท้ายของหนังสือกระทรวงการต่างประเทศถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติ ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515 (ดังกล่าวข้างต้น) ย่อมเป็นสิ่งยืนยันในเชิงประจักษ์ได้ว่า

นโยบายและท่าทีของไทยต่อข้อเสนอของมาเลเซีย

มิได้แตกต่างจากนโยบายและท่าทีของสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ต่อเรื่องเดียวกันนี้ ทั้งไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ต่างยังเห็นถึงความจำเป็นที่สหรัฐฯ

พึงมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคสงครามเย็น

เพื่อทำหน้าที่เป็นปัจจัยคานอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ทั้งไทย สิงคโปร์

และฟิลิปปินส์มองวิเคราะห์และประเมินเหตุการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคสงครามเย็นโดยอาศัยทฤษฎีสัจนิยมเป็นสำคัญ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ต่อมาระหว่างวันที่ 18 – 20 ธันวาคม พ.ศ. 2515 รัฐบาลอินโดนีเซียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสครั้งที่สอง ณ กรุงจาการ์ตา ประเด็นสำคัญที่ที่ประชุมพิจารณามีดังต่อไปนี้

- ที่ประชุมตกลงรับเอกสารที่มาเลเซียเป็นคณะเลขานุการชั่วคราวได้จัดทำขึ้น โดยรวบรวมข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากเอกสารทำงานของแต่ละประเทศอาเซียนที่ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งแรก เป็นเอกสารหลักสำหรับการพิจารณาของที่ประชุม
- ที่ประชุมตกลงเสนอแนะแนวนโยบายและเงื่อนไขสำหรับรัฐต่างๆ ทั้งในเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง และนอกเขตดังกล่าว โดยมิได้กำหนดเวลาว่าจะต้องเริ่มปฏิบัติตามเมื่อใด อนึ่งที่ประชุมได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า แนวนโยบายบางข้อ รัฐต่างๆ อาจปฏิบัติตามได้ก่อนที่จะมีเขตแห่งสันติภาพฯ ส่วนข้ออื่นๆ รัฐอาจปฏิบัติตามเมื่อได้มีเขตแห่งสันติภาพฯ ขึ้นแล้ว หรือหลังจากสิ่งขีดขวางที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันได้ถูกขจัดออกไปในที่สุด

- ที่ประชุมรับทราบว่า วาระของการกำหนดให้มีเขตแห่งสันติภาพฯ นี้
  ย่อมขึ้นอยู่กับสภาวะความเข้มแข็งและพร้อมเพรียงของแต่ละรัฐในเขตและของภูมิภาคด้วย
- แนวนโยบายและเงื่อนไขนี้
  ยังไม่สมบูรณ์และไม่เป็นสิ่งที่จะบั่นทอนสิทธิและพันธกรณีต่างๆ
  ของรัฐในเขตแห่งสันติภาพฯ
  ในฐานะที่รัฐเหล่านี้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายและเงื่อนไขที่เป็นที่เห็นชอบร่วมกัน ได้แก่

- ให้มีการยึดถือในกฎบัตรสหประชาชาติ
  ปฏิญญาแห่งการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือในโลกของที่ประชุมเมืองบันดุง พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ปฏิญญากรุงเทพฯ พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967)
  และปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ พ.ศ. 2514 (ค.ศ. 1971)
- เคารพในอิสรภาพ อธิปไตย ความเสมอภาค
  บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ประจำชาติของทุกประเทศ
  ทั้งในเขตและนอกเขตสันติภาพฯ
- แต่ละรัฐมีสิทธิที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซง
  การบ่อนทำลาย หรือการบีบบังคับ

- ไม่แทรกแซงในกิจการภายในของรัฐอื่นๆ ในเขตแห่งสันติภาพฯ

-

ยับยั้งการชักนำหรือให้ความยินยอมให้ประเทศภายนอกเข้ามาแทรกแซงในกิจการ

ภายในของรัฐหรือของภูมิภาคในเขตแห่งสันติภาพฯ

- ยึดถือหลักการทำความตกลงโดยสันติวิธี

ในกรณีขัดแย้งตามที่กฎบัตรขององค์การสหประชาชาติระบุไว้

-

ละเว้นจากการขู่ว่าจะใช้หรือจากการใช้กำลังในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างป

ระเทศ

- ยับยั้งการใช้กำลังทหารในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใดๆ ทั้งสิ้น

นอกจากเพื่อป้องกันตนเอง

หรือการป้องกันร่วมกันตามที่กฎบัตรสหประชาชาติระบุไว้

- ละเว้นการเกี่ยวพันในการขัดแย้งระหว่างประเทศอื่นๆ ซึ่งอยู่นอกเขตแห่งสันติภาพฯ

หรือการทำข้อตกลงผูกพันกับประเทศอื่นๆ

ซึ่งอาจจะขัดกับวัตถุประสงค์ของเขตแห่งสันติภาพฯ

- รัฐในเขตแห่งสันติภาพฯ จะไม่มีฐานทัพของทหารต่างชาติตั้งอยู่บนพรมแดนของตน

- ห้ามมิให้มีการใช้ การเก็บ การขนส่งผ่านหรือการทดลองอาวุธนิวเคลียร์

รวมทั้งส่วนประกอบของอาวุธดังกล่าว ในเขตแห่งสันติภาพฯ

- รัฐมีสิทธิที่จะดำเนินการค้าขายอย่างเสรีกับประเทศอื่นหรือองค์กรระหว่างประเทศ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระบบสังคมและการเมือง
- รัฐมีสิทธิที่จะรับความช่วยเหลืออย่างเสรี เพื่อเสริมสร้างพลานุภาพแห่งชาติ เว้นแต่ว่าความช่วยเหลือนั้นจะมีเงื่อนไขขัดกับวัตถุประสงค์ของเขตแห่งสันติภาพฯ
- ให้มีความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพระหว่างรัฐในเขตแห่งสันติภาพฯ

เพื่อให้การจัดตั้งเขตแห่งสันติภาพฯ บรรลุผลสำเร็จ

และเพื่อช่วยให้รัฐสามารถดำเนินการตามแนวนโยบายและเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นได้ ที่ประชุมจึงตกลงจะเสนอแนวทางปฏิบัติในขั้นต้นสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ สรุปได้ดังนี้

<u>แนวทางปฏิบัติ (lines of action)</u>

1) แต่ละรัฐจะพัฒนาเสริมสร้างพลานุภาพแห่งชาติต่อไป เพื่อช่วยให้สามารถต้านทานการแทรกแซงและอิทธิพลในแง่ร้ายจากภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้หมายถึงการให้ความสำคัญในอันดับแรกต่อการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนการเสริมสร้างขีดความสามารถในการป้องกันตนเองด้วย

2) ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น เพิ่มกิจการของกลุ่มประเทศอาเซียนทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ใช้สมาคมอาเซียนเป็นจักรกลประสานงานของรัฐต่างๆ ที่กระทำอยู่ในองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ ให้มีการปรึกษาหารือกันมากยิ่งขึ้นในระดับผู้กำหนดนโยบาย และให้มีการร่วมมือใกล้ชิดยิ่งขึ้นในเรื่องความมั่นคง อนึ่ง ความร่วมมืออันดีในภูมิภาคอาจมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นด้วยหากสามารถแผ่ขยายกลุ่มอาเซียนให้รวมถึงประเทศอื่นๆ ทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) ที่ประชุมตกลงกันว่าการประชุมครั้งที่สามจะมีขึ้น ณ กรุงมะนิลา ในกรณีที่รัฐบาลฟิลิปปินส์เห็นชอบด้วยแล้ว

ในการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสครั้งที่สองนี้ คณะผู้แทนไทยได้ทำรายงานผลของการประชุมให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณารายงานให้รัฐบาลไทยทราบ (ดังสรุปผลการประชุม ปรากฏข้างต้น) พร้อมได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียน ดังสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

อินโดนีเซีย ยังคงท่าทีเช่นเดียวกับในการประชุมครั้งแรก กล่าวคือ เน้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างฐานะและพลานุภาพของบรรดารัฐภายในภูมิภาคให้เข้มแข็งเสียก่อนเป็นอันดับแรก แต่ในขณะเดียวกันสามารถสนับสนุนแนวนโยบายและเงื่อนไขของการเป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางได้อย่างเต็มที่

และมีความเห็นหนักแน่นว่าแนวนโยบายและเงื่อนไขต่างๆ
เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีเขตสันติภาพฯ ในอนาคต
มาเลเซีย ซึ่งถือการกำหนดให้ภูมิภาคนี้เป็นกลาง
เป็นนโยบายของชาติจึงประสงค์เป็นอย่างมากที่จะให้การประชุมครั้งนี้
สามารถสัมฤทธิ์ผลคืบหน้ามากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้
จึงได้พยายามผ่อนปรนตามเสียงข้างมากของที่ประชุม
และมิได้ยืนกรานในท่าทีของตน
ในชั้นนี้ในเรื่องปัญหาการรับรองความเป็นกลางของเขตแห่งสันติภาพฯ
โดยมหาอำนาจภายนอก
สิงคโปร์
มีความระมัดระวังมากในเรื่องที่เกี่ยวกับการธำรงความผูกพันกับประเ
ทศนอกภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะเรื่องการค้าขาย
และการรับความช่วยเหลืออย่างเสรี
ทัศนะของสิงคโปร์เกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคมีส่วนคล้ายค
ลึงกับฟิลิปปินส์ กล่าวคือ
สิงคโปร์ยังเห็นว่าสถานการณ์ในภูมิภาคในปัจจุบันยังผูกมัดให้มีความ
จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือในด้านการเมืองและการทห
ารจากประเทศภายนอกอยู่ต่อไปอย่างน้อยก็อีกระยะหนึ่ง (หมายเหตุ:
ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

ฟิลิปปินส์ ได้แสดงความห่วงใยเป็นอันมาก

โดยเฉพาะในเรื่องเงื่อนไขเกี่ยวกับการไม่ให้มีฐานทัพของประเทศต่างชาติอยู่บนพรมแดนของรัฐในเขตแห่งสันติภาพฯ เพราะเห็นว่า

อาจจะขัดกับหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติที่อนุโลมให้รัฐสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อการป้องกันได้ในกรณีที่ถูกรุกรานจากภายนอก

((หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย)

อย่างไรก็ดี

ฟิลิปินส์ก็ยินยอมรับแนวนโยบายและเงื่อนไขของการเป็นรัฐในเขตสันติภาพ แต่ทั้งนี้

เมื่อทุกฝ่ายตกลงและเข้าใจกันแล้วว่าจะไม่มีการดำเนินการใดๆ

ตามแนวนโยบายและเงื่อนไขเหล่านั้น

จนกว่าแต่ละรัฐเห็นว่าตนพร้อมแล้ว

ฟิลิปปินส์เห็นชอบด้วยกับข้อตกลงในทางปฏิบัติที่จะให้อันดับความสำคัญในชั้นแรกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและการเสริมสร้างขีดความสามารถของแต่ละรัฐทางทหารเพื่อป้องกันตนเอง

ในขณะเดียวกัน

ฟิลิปปินส์ก็ได้เสนอแนะวิถีทางอื่นสำหรับดำเนินไปสู่การเป็นเขตแห่งสั

นติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ซึ่งจะได้พิจารณากันในการประชุมคราวต่อไป

ไทย

คณะผู้แทนไทยพร้อมที่จะร่วมดำเนินงานกับทุกฝ่ายที่เข้าร่วมประชุม

โดยถือว่าเป็นการประชุมระดับเจ้าหน้าที่เพื่อทำการศึกษาพิจารณาแน

วทางต่างๆ ที่อาจสามารถอำนวยให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตแห่งสันติภาพ

เสรีภาพ และความเป็นกลางในอนาคต

ทั้งนี้ฝ่ายไทยถือว่าข้อตกลงใดๆ ของการประชุมดังกล่าวนี้

จะใช้เป็นข้อผูกมัดรัฐบาลไทยในทางใดทางหนึ่งไม่ได้ทั้งสิ้น

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ โดยผู้วิจัย) คณะผู้แทนไทยเห็นด้วยว่า

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ไม่มีกำหนดวาระว่าจะต้องพิจารณาดำเนินการเมื่อใด

ตามแนวนโยบายและเงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าว

แต่เป็นเรื่องที่จำต้องศึกษากันต่อไปอีกโดยละเอียดและระมัดระวังเป็นเ

วลานาน

อีกทั้งย่อมจะต้องคำนึงถึงความคลี่คลายของสถานการณ์ระหว่างประเ

ทศ

โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงในอนาคตเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการห

นึ่งด้วย อย่างไรก็ดี

คณะผู้แทนไทยเห็นว่าการที่จะศึกษาเรื่องนี้ไว้ก่อนก็มิได้เป็นผลเสียหา

ยอย่างไร

และในกาลข้างหน้าถ้าหากสถานการณ์และเวลาอำนวยก็อาจจะนำแผนการที่ศึกษานี้มาใช้เป็นประโยชน์ได้

(บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของกลุ่มประเทศอาเซียน ครั้งที่ 2 ณ กรุงจาการ์ตา วันที่ 18 – 20 ธันวาคม พ.ศ. 2515)

ในการประชุมของคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนครั้งที่สองที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย กล่าวโดยสรุปได้ว่า

นโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนต่อปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่เกี่ยวกับการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ยังคงเป็นนโยบายและท่าทีเดิมของแต่ละประเทศที่ได้แจ้งแก่ที่ประชุมครั้งแรกที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ (วันที่ 6 – 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2515) ส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของไทยโดยเฉพาะนั้น กล่าวได้ว่า

แม้ในช่วง พ.ศ. 2515 ไทยได้เข้าร่วมทำสงครามเวียดนามกับสหรัฐฯ อย่างเต็มที่

โดยได้อนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในประเทศไทยไปทำการทิ้งระเบิดในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ส่งทหารไทยไปรบในเวียตนามใต้ อนุญาตให้มีทหารสหรัฐฯ

ประจำการอยู่ในไทยตลอดจนอนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ค่ายรามสูร

และเกาะคาเป็นสถานีดักฟังการสื่อสาร แต่ด้วยประสงค์อยากให้การประชุมดำเนินไปอย่างราบรื่น

และเพื่อช่วยมิให้มาเลเซีย (ในฐานะต้นคิดเรื่องการทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง หรือ ZOPFAN)

เสียหน้าเพราะผิดหวังที่การประชุมล้มเหลว

คณะผู้แทนไทยจึงได้พยายามแสดงท่าทีพร้อมให้ความร่วมมือกับทุกประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) เพื่อช่วยให้การประชุมมีความคืบหน้าเป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ทั้งข้อเท็จจริงและความจริงเชิงประจักษ์บ่งชี้ชัดเจนว่า โดยเนื้อหาแล้ว นโยบายและท่าทีของไทยหาได้แตกต่างจากของสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

การประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของกลุ่มอาเซียนครั้งที่ 3 (วันที่ 18 – 22 มิถุนายน พ.ศ. 2516) ได้มีขึ้นที่นครบาเกียวประเทศฟิลิปปินส์ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

การประชุมครั้งนี้เป็นการศึกษาโครงร่างของการสถาปนาเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อเนื่องจากการพิจารณาสองครั้งแรก กล่าวคือ ในการประชุมครั้งแรกที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2515 ที่ประชุมได้ตกลงกันเรื่องการนิยามคำว่า สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ส่วนในการประชุมครั้งที่ 2 ซึ่งได้มีขึ้นที่กรุมจาการ์ตาเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2515 ที่ประชุมได้ตกลงรับหลักการเกี่ยวกับแนวนโยบายและเงื่อนไข 14 ประการสำหรับรัฐต่างๆ ในอันที่จะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขต สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

การประชุมครั้งที่ 3 นี้

ประเด็นสำคัญที่ที่ประชุมได้หยิบยกขึ้นพิจารณามีดังต่อไปนี้

- การพัฒนากลไลสำหรับภูมิภาคเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
- การรับรองและการให้ความเคารพต่อเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยมหาอำนาจและประเทศอื่นๆ
- แนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างสภาวะความเข้มแข็งพร้อมเพรียงของแต่ละรัฐในเขตภูมิภาค เพื่อกอร์ปขึ้นเป็นความเข้มแข็งพร้อมเพรียงเป็นส่วนรวมของภูมิภาค
- มาตรการขั้นต้นในการจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับท่าทีของคณะผู้แทนต่างๆ ที่เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสกลุ่มอาเซียนครั้งที่ 3 สรุปได้ดังนี้

<u>อินโดนีเซีย</u> มิได้เปลี่ยนทีท่าไปจากการประชุมสองครั้งแรก กล่าวคือ มิได้แสดงความกระตือรือล้นพยายามที่จะวางตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและไม่ค่อยจะลงไปพัวพันในการโต้แย้งระหว่างการประชุม ยังคงเน้นให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างฐานะและพลานุภาพจากภายในของบรรดารัฐในภูมิภาคให้เข้มแข็ง โดยเสนอแนวความคิดเห็นในเรื่องนี้อย่างละเอียดในเอกสารทำงานและก้าวต่อไปอีกขั้นหนึ่ง

ในความพยายามให้ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศในเขตมีความคล้องจองกับผลประโยชน์ส่วนรวมของเขต

ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างฐานะและพลานุภาพจากภายในของเขต

มาเลเซีย เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า

มาเลเซียได้คลายความรีบร้อนที่จะให้มีการเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งเขตแห่งสันติภาพ

เสรีภาพและความเป็นกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะประจักษ์ว่าสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน

การเร่งเร้าจนเกินไปอาจจะไม่เป็นผลดีต่อโครงการซึ่งมาเลเซียเป็นผู้ริเริ่มขึ้น

สำหรับปัญหาเรื่องการประกันความเป็นกลางของเขตจากประเทศมหาอำนาจนั้น

เดิมมาเลเซียมีท่าทีแข็งขัน

และทำให้เข้าใจว่าประสงค์จะให้เป็นการประกันในแบบสนธิสัญญา

แต่จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการภายในอยู่เสมอมา

มาเลเซียได้เปลี่ยนทีท่าโอนอ่อนลงไปมาก

ไม่เพียงแต่คลายความสนใจในการประกันแบบสนธิสัญญาเท่านั้น

ยังเริ่มเห็นว่าแม้แต่ “การประกัน” เป็นทางการในลักษณะอื่นๆ

ก็อาจจะมีปัญหาความยากลำบากตามมาด้วย และในที่สุดก็คงจะยอมรับ

“การรับรอง” (recognition) และ “การเคารพ” (respect)

ความเป็นกลางของเขตจากประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะจากประเทศมหาอำนาจ

เพียงแต่ขอให้ลักษณะของการรับรองและการเคารพนั้นมีความหนักแน่นตามแนวทางที่วางไว้

ฟิลิปปินส์ ในฐานะที่เป็นประเทศเจ้าภาพในการประชุมครั้งที่ 3 นี้ ฟิลิปปินส์มีความคึกคักในทางสร้างสรรค์มากกว่าคราวก่อนๆ ได้เสนอเอกสารทำงานและเอกสารเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับการประชุมหลายฉบับ อย่างไรก็ตามในการพิจารณามาตรการชั่วคราวเพื่อใช้ในการแก้ไขข้อข้อแย้งโดยสันติวิธีนั้น ทั้งๆ ที่ได้มีการเน้นระหว่างการอภิปรายว่ามิได้เป็นการผูกมัดประเทศคู่กรณีให้ยอมรับความพยายามจากประเทศอื่นๆ ในเขตเพื่อช่วยในการขจัดข้อขัดแย้ง แต่เป็นการช่วยส่งเสริมความปรองดองระหว่างประเทศในเขตให้หันหน้าเข้าหากันและใช้ความพยายามขั้นต้นที่จะแก้ปัญหาระหว่างกันเองภายในเขตก่อนที่จะใช้วิธีการอื่นก็ตาม ผู้แทนฟิลิปปินส์ยังแสดงความลังเลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะฟิลิปปินส์ตระหนักอยู่ในใจตลอดเวลาถึงข้อพิพาทกับมาเลเซียเกี่ยวกับปัญหาเกาะซาบาห์และปัญหาชาวมุสลิมทางภาคใต้ของฟิลิปปินส์ จึงได้แสดงออกว่าไม่สู้จะเต็มใจที่จะรับข้อเสนอเกี่ยวกับเรื่องนี้ และพยายามอย่างยิ่งที่จะยึดหลักการสำหรับแก้ปัญหานี้ตามที่วางไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติแต่อย่างเดียว ทำให้มีความรู้สึกว่า ฟิลิปปินส์ยังคงประสงค์จะแก้ปัญหานี้โดยทางศาลระหว่างประเทศนอกขอบเขตความพยายามระหว่างประเทศภายในเขตกันเอง (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ในขณะเดียวกัน

ฟิลิปปินส์ก็ก้าวไปไกลในการเสนอมาตรการขั้นต้นเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ ก่อนที่จะมีการตกลงกันในหลักการว่าควรมีข้อมติสหประชาชาติให้รับรองความเป็นกลางของภูมิภาคนี้ ควรให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตปลอดนิวเคลียร์ และควรมีสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ฟิลิปปินส์ได้รีบเสนอร่างข้อมติสหประชาชาติ ร่างสนธิสัญญาว่าด้วยการให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตปลอดนิวเคลียร์ และว่าด้วยการไม่รุกรานซึ่งกันและกันให้ที่ประชุมพิจารณาอย่างกะทันหัน ซึ่งย่อมไม่เป็นที่น่าแปลกใจเมื่อที่ประชุมขอเลื่อนการพิจารณาเรื่องนี้ออกไป

<u>สิงคโปร์</u> ในการประชุมสองครั้งที่แล้ว อาจกล่าวได้ว่า สิงคโปร์ก็มีบทบาทไปในทางรั้งรอและไม่ใคร่จะเห็นด้วย แต่ในการประชุมคราวนี้ สิงคโปร์ลดบทบาททำนองนั้นลง จนเกือบไม่มีบทบาทอะไรเลย นอกจากจะคอยแก้ไขถ้อยคำ ปรับปรุงด้านภาษา ซึ่งในบางกรณีก็เป็นการแก้ไขที่ไม่ใคร่มีความจำเป็นมากนัก จนเป็นเหตุให้มีการปะทะคารมกับคณะผู้แทนมาเลเซียอยู่บ้าง การที่สิงคโปร์ลดบทบาทในด้านคัดค้านลงนี้

อาจเป็นเพราะการตัดสินใจทางด้านการเมืองว่าเป็นการให้ความร่วมมือที่ไม่เป็นผลเ

สียหายแต่อย่างใด เพราะเป็นที่ประจักษ์ว่า การสถาปนาเขตแห่งสันติภาพ

เสรีภาพและความเป็นกลาง

คงไม่อาจดำเนินให้ประสบผลสำเร็จได้ภายในระยะเวลาอันสั้น (หมายเหตุ:

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ไทย คณะผู้แทนไทยยังคงยึดถือหลักการเดิม กล่าวคือ

พร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับผู้แทนของทุกประเทศที่เข้าร่วมประชุม

โดยถือว่าเป็นการศึกษาพิจารณาแนวทางต่างๆ

โดยไม่เป็นข้อผูกมัดรัฐบาลแต่อย่างใด ในการประชุมครั้งนี้

ไทยมีบทบาทคล้ายกับอินโดนีเซีย

คือเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคณะผู้แทนที่กำลัง

โต้แย้งกันอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้การประชุมได้รับความสำเร็จคืบหน้าและเป็นไปอย่างราบรื่น

คณะผู้แทนไทยยังมีข้อสังเกตด้วยว่า

การประชุมคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อพิจารณาความเป็นกลางของภูมิภาคเอ

เชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ มีผลคืบหน้ามาเป็นลำดับ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เมื่อมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศริเริ่ม ได้คลายความเร่งร้อนและไม่ยืนยันจะให้มี

“การประกัน” ในลักษณะของสนธิสัญญาหรือความตกลงแล้ว

การพิจารณาของคณะกรรมการฯ ก็คงจะสะดวกยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม

ฟิลิปปินส์ได้เสนอมาตรการขั้นต้นเพื่อการจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ซึ่งต่างเป็นมาตรการที่ต้องการพินิจพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน

เนื่องจากจะมีผลผูกพันอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศ

อันจะเป็นระเบียบวาระการประชุมที่มีความสำคัญในการประชุมครั้งต่อไป

(หนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีที่ กต. 0305/22678 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ.

2516 และรายงานการประชุม

คณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสของกลุ่มประเทศอาเซียน ครั้งที่ 3 ณ นครบาเกียว

วันที่ 20 – 22 มิถุนายน พ.ศ. 2516)

กล่าวโดยภาพรวมได้ว่า อาเซียนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ในช่วง 11 ปีของปัญหากัมพูชา อันเป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (กัมพูชาภายใต้อำนาจครอบงำของระบอบเขมรแดงของพอลพตและพวก) เป็นเวลาประมาณ 11 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) อย่างไรก็ตาม

ปัญหากัมพูชายุติลงได้ทางการเมืองก็ด้วยความร่วมมือและเห็นชอบร่วมกันของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (5

ประเทศสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ สหรัฐฯ สหภาพโซเวียต จีน

อังกฤษ และฝรั่งเศส)

ผ่านความตกลงร่วมกันของทุกประเทศที่เกี่ยวข้องกับการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส (Paris International Conference on Cambodia หรือ PICC เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534)

ความตกลงกรุงปารีสว่าด้วยปัญหากัมพูชา (PICC)

เป็นความตกลงที่ได้นำไปสู่การยุติปัญหากัมพูชาตามแนวทางของข้อมติของสหประชาชาติในเรื่องนี้

อีกทั้งเป็นการพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่ต้องการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง ไม่สามารถเป็นจริงขึ้นมาได้หากปราศจากการเข้ามามีส่วนร่วม

(เข้ามาแทรกแซงทางสร้างสรรค์)

ของบรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคที่ต่างมีผลประโยชน์กับฝ่ายขัดแย้งกันในภูมิภาคนี้

เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ความเชื่อของกลุ่มประเทศอาเซียน (ยุคสงครามเย็น)

ที่ปรากฏในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่า ประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

สามารถแก้ปัญหาภายในภูมิภาคด้วยกันได้

ก็จะช่วยลดความเสี่ยงที่จะถูกแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคได้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้

ได้รับการพิสูจน์ในเชิงประจักษ์แล้วว่า ปัญหาในภูมิภาคที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสันติภาพ เสรีภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาค (ดังเช่น กรณีปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ส่วนใหญ่ยุติลงได้ทางการเมืองและโดยสันติวิธี

ก็ด้วยการเข้ามาแทรกแซงของกลุ่มประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคที่ต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ที่จะยุติสงครามและความขัดแย้งในภูมิภาค

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและการยุติปัญหาดังกล่าวในงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

“นโยบายของไทยต่อกัมพูชา” และ “นโยบายของไทยต่อเวียดนาม” ในยุคสงครามเย็น

สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2560)

ประมาณ 11

ปีของปัญหากัมพูชาได้เป็นสิ่งพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนหาได้มีแนวความคิดและผลประโยชน์ร่วมกันอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการมอง

ปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ดังเห็นได้ชัดแจ้งตั้งแต่แรกเริ่มปัญหากัมพูชาที่ไทยและสิงคโปร์มองรากเหง้าหรือที่มาของปัญหากัมพูช

าแตกต่างจากทัศนะของมาเลเซียและอินโดนีเซีย

และความแตกต่างดังกล่าวได้นำไปสู่แถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตันระหว่างนายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับป

ระธานาธิบดีอินโดนีเซีย (พ.ศ. 2523)

อันเป็นแถลงการณ์ที่แสดงให้เห็นได้ว่ามาเลเซียและอินโดนีเซียมองว่าปัญหากัมพูชาเกิดขึ้นได้ไม่ใช่มีส

าเหตุมาจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาเท่านั้น

แต่เกิดจากจีนสนับสนุนระบอบเขมรแดง

ซึ่งเวียดนามมองว่าภัยจีนเป็นสาเหตุทำให้เวียดนามต้องเข้าจัดการกับฝ่ายเขมรแดงโดยวิธีการทางทห

าร

นอกจากนี้ทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียต่างมองเรื่องภัยคุกคามแตกต่างจากที่ไทยและสิงคโปร์เห็นร่วมกัน กล่าวคือไทยและสิงคโปร์ไม่มองว่าจีนไม่เป็นภัยต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคนี้

แต่มองว่าการที่เวียดนามได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

ถือว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการละเมิดหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎบัตรสหประชาชาติว่าด้วยการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

การเคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน

การไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนั้นการวิเคราะห์

การประเมินตลอดจนแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองในทัศนะของมาเลเซียและอินโดนีเซียก็แตกต่างจากของไทย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์

กล่าวโดยสรุปคือมาเลเซียและอินโดนีเซียเห็นร่วมกันว่าการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองจะมีโอกาสประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องยอมรับอิทธิพลของเวียดนามในกัมพูชาในระดับหนึ่ง ในขณะที่ไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ เห็นตรงข้าม

กล่าวคือไทยและสิงคโปร์มองว่าหากมีการยอมรับความคิดและท่าทีของมาเลเซียและอินโดนีเซียในประเด็นนี้

ก็เท่ากับประเทศสมาชิกอาเซียนยอมรับว่าการที่เวียดนามได้ใช้กำลังเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

หาใช่เป็นสาเหตุหรือรากเหง้าของปัญหากัมพูชา

ซึ่งหากยอมรับเช่นนี้ก็เท่ากับอาเซียนเห็นด้วยกับเวียดนามว่าปัญหากัมพูชาเกิดจากภัยจีนที่มีต่อเวียด

นามและนโยบายสนับสนุนระบอบเขมรแดงของจีน

อันเป็นเหตุผลบีบบังคับให้เวียดนามจำเป็นต้องใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลาถึง 11 ปี เป็นต้น

จากข้อเท็จจริงและความจริงเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและความสำเร็จในการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองของประชาคมระหว่างประเทศทั้งหมดข้างต้น

กอปรกับผลประโยชน์ระยะสั้นและยาวของแต่ละประเทศอาเซียนที่แตกต่างกัน ตลอดจนการมองวิเคราะห์และประเมินพัฒนาการของปัญหากัมพูชาและแนวทางแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่ขัดแย้งกันในบางช่วงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ตลอดจนความสำเร็จของการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยความร่วมมือและผลักดันโดยกลุ่มประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคจนเป็นผลสำเร็จในรูปของความตกลงกรุงปารีสว่าด้วยปัญหากัมพูชา (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534) ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงดังกล่าวมานี้

ย่อมเป็นสิ่งยืนยันในทางประจักษ์ว่า

ความสำเร็จของนโยบายแก้ปัญหากัมพูชาของอาเซียนมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวก ได้แก่

ปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จโดยนำไปสู่การถอนทหารของเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างปราศจากเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น

พร้อมกับเปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิ์กำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี

ส่วนด้านลบนั้นคือผลกระทบต่อคำประกาศของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ของกลุ่มประเทศอาเซียนที่ต้อง

การให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN)
ที่ปราศจากการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอกภูมิภาค
เป็นเขตภายในภูมิภาคอาเซียนที่กลุ่มประเทศในภูมิภาคสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้และสามารถแก้ปัญหาภายในภูมิภาคด้วยตนเอง ปราศจากการแทรกแซงบีบบังคับจากภายนอก

แต่ผลของการแก้ปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธีทางการเมืองตามความตกลงของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา ณ กรุงปารีส (Paris International Conference on Cambodia หรือ PICC เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534)
มีอิทธิพลโดยตรงทำให้ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก
มีความเป็นไปได้น้อยลงตามลำดับ
เพราะปฏิญญาดังกล่าวเป็นเพียงความเชื่อหรือความฝันของอาเซียนที่มิได้อยู่บนพื้นฐานของโลกแห่งความเป็นจริงในยุคสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจแบ่งเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน
และที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเต็มไปด้วยสงครามและความขัดแย้งระหว่างสองค่าย
นอกจากนั้นประเทศอาเซียนก็ยังมีความขัดแย้งด้านนโยบายต่างประเทศและด้านผลประโยชน์ระหว่างกัน ไม่มีศักยภาพพอที่จะดำเนินงานให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ไม่ว่าจะเป็นในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534)

หรือยุคหลังสงครามเย็น (พ.ศ. 2535 – ปัจจุบัน)

นโยบายของอาเซียนที่ประสงค์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง นับวันยิ่งเป็นเรื่องห่างไกลความจริงมากขึ้นทุกวัน

ปัจจุบันซึ่งผ่านยุคหลังสงครามเย็นมา 27 ปีแล้ว นโยบายของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนที่ต้องการให้ภูมิภาคนี้ปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก ลดการพึ่งพาประเทศภายนอกภูมิภาคยิ่งมีการเน้นในประเด็นนี้มากเท่าใด ยิ่งมีการดำเนินการในทางเป็นจริงที่มีลักษณะสวนทางและขัดแย้งกับเป้าประสงค์แท้จริงของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่ต้องการให้ภูมิภาคนี้ เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง กล่าวคือทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนมีแต่นโยบายเพิ่มความร่วมมือในด้านต่างๆ กับมหาอำนาจนอกภูมิภาค เพื่อหวังให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากภายนอกมากขึ้น และเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของแต่ละประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อเพิ่มระดับการพึ่งพาความช่วยเหลือจากมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคมากกว่าหวังลดการพึ่งพาและลดการแทรกแซงจากภายนอก (เช่น ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศในยุคสงครามเย็นก็มีนโยบายพึ่งพาสนับสนุนให้สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทคานอิทธิพลของจีน โซเวียตและเวียดนามเหนืออย่างชัดเจนอยู่แล้ว และหลังสงครามเย็นก็เช่นกัน ทั้ง 10 ประเทศอาเซียนโดยพฤตินัยก็มีนโยบายและท่าทีสนับสนุนให้สหรัฐฯ มีบทบาทในด้านความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียนอยู่แล้ว)

โดยสรุป

ปัจจุบันซึ่งเป็นยุคหลังสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศมีลักษณะกระจายเป็นหลายขั้วยิ่งเป็นผลทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียน (ปัจจุบัน 10 ประเทศ)
เห็นถึงความจำเป็นและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเชื้อเชิญสนับสนุนให้บรรดาประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมากขึ้น
เพื่อถ่วงดุลซึ่งกันและกันและเพื่อหวังให้ได้มาซึ่งแหล่งความช่วยเหลือที่หลากหลายมากขึ้น
ส่งผลให้ความฝันอันสูงสุดของอาเซียนที่จะให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ
และเป็นกลางยิ่งจะห่างไกลออกไปมากยิ่งขึ้น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ก่อนที่จะสรุปเกี่ยวกับท่าทีของประเทศต่างๆ
นอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อคำปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์
เห็นควรสรุปภูมิหลังของวัตถุประสงค์แห่งปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์และท่าทีแท้จริงของรัฐบาลไทยต่อคำประกาศแห่งปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์

ภูมิหลังของปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์คือเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ร่วม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ตกลงให้จัดตั้งคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสขึ้นมาคณะหนึ่ง
โดยมอบหมายให้ทำการศึกษาและพิจารณามาตราการต่างๆ ในขั้นต่อไป
เพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงวัตุประสงค์แห่งปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์

ซึ่งเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนว่า

มีเจตจำนงที่จะใช้ความพยายามเพื่อให้มีการยอมรับและเคารพภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

และในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2514 – 2517

ได้มีการประชุมของกลุ่มเจ้าหน้าที่อาวุโสของสมาคมอาเซียนเพื่อพิจารณาความคืบหน้าในเรื่องข้อเสนอของมาเลเซียที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Nuetrality หรือ ZOPFAN) อย่างน้อยอีก 6 ครั้ง โดย 5

ประเทศสมาชิกร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนผลัดกันเป็นเจ้าภาพการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของกลุ่มประเทศอาเซียน

ซึ่งการประชุมในเรื่องนี้ยุติลงขาดความต่อเนื่องและหมดความสำคัญไปโดยปริยายหลังวันที่ 30

เมษายน พ.ศ. 2518 (หลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามเป็นผลทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบชัยชนะขั้นสมบูรณ์ในลาว กัมพูชา

และเวียดนาม) สหรัฐฯ ยุติบทบาททางทหารในภูมิภาคนี้ ทั้ง 5

ประเทศอาเซียนหันมาปรับความสัมพันธ์กับจีนให้เป็นปกติ

โดยมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน

พึ่งอำนาจอิทธิพลของจีนมาช่วยคานอิทธิพลของเวียดนามในภูมิภาคอินโดนจีน

และพึ่งจีนถ่วงดุลอำนาจของสหภาพโซเวียตที่มีมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว ตลอดจนเกิดการร่วมมืออย่างใกล้ชิดทั้งทางการเมือง การทูต และการทหาร (ในทางลับ) ระหว่างทั้ง 5 ประเทศอาเซียนด้วยกัน และระหว่างอาเซียนกับจีนและสหรัฐฯ

ทำการต่อต้านการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนาม
จนประสบผลสำเร็จทำให้เวียดนามจำเป็นต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข
(ความตกลงกรุงปารีสว่าด้วยปัญหากัมพูชาอันเป็นการประชุมระหว่างประเทศ เดือนตุลาคม พ.ศ.
2534)

ในส่วนของนโยบายและท่าทีของประเทศไทยต่อเรื่องการกำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็
นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางนั้น ฝ่ายไทยมีความเห็นว่า
ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ยังเป็นเรื่องที่อยู่ในระยะอีกยาวนาน แต่ก็ควรจะได้รับการศึกษาต่อไป
โดยถือว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภายหน้า
ถ้าหากว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป และมาตรการที่ใช้อยู่
เช่นความผูกพันกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้)
มิได้สนองผลประโยชน์ของชาติและเมื่อถึงโอกาสนั้น อย่างน้อยไทยก็ยังมีมาตรการอื่นที่ได้เตรียมไว้
ส่วนการตัดสินใจที่จะรับมาตรการเรื่องความเป็นกลางนี้หรือไม่เพียงใดและเมื่อใด
ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ (หนังสือกราบเรียน
ฯพณฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติที่ กต.0305/25430 ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515)

ในส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกิริยาท่าทีของประเทศต่างๆ เกี่ยวกับปฏิญญาฯ ช่วงตั้งแต่ประกาศปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ (วันที่ 25 – 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ถึง พ.ศ. 2516) พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเทศสหรัฐฯ – เห็นว่าข้อเสนอเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางนี้ มีความผูกพันกับภูมิภาคนี้ทั้งหมด สหรัฐฯ จึงขอให้ตกลงกันได้ภายในภูมิภาคนี้เสียก่อน อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ รู้สึกเป็นห่วงผลประโยชน์ของตน แต่ฝ่ายไทยได้ยืนยันว่าจะไม่กระทบกระเทือนต่อพันธกรณีในด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับสหรัฐฯ สหรัฐฯ จึงคลายความเป็นห่วง (บันทึกประชุมภายใน กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2514)

ประเทศจีน - สนับสนุนความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ไม่จำเป็นที่ทุกรัฐในอินโดจีนจะต้องเป็นกลาง รัฐในอินโดจีนจะมีเอกราชสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อสหรัฐฯ ยุติการแทรกแซงทางทหาร ส่วนในเรื่องการถอนทหารสหรัฐฯ นั้น จีนไม่เชื่อว่าหากสหรัฐฯ ถอนตัวออกไปจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะนำไปสู่ภาวะสุญญากาศขึ้นมา และจะไม่เป็นการดึงโซเวียตเข้ามาแทนที่สหรัฐฯ ได้ นอกจากนี้ จีนได้แจ้งกับออสเตรเลียว่า

จีนต้องการสถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเ
ฉียงใต้อย่างแน่ชัด แต่จีนก็คาดว่าต้องใช้เวลานานหน่อย

(ทัศนะของนายกรัฐมนตรีโจว เอินไล

ที่ได้ให้กับเอกอัครราชทูตออสเตรเลียประจำกรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 บันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง)

เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ไทย – จีน คอมมิวนิสต์ช่วง พ.ศ. 2516

และนโยบายของไทยต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังอาเซียนประกาศปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ (เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514)

คณะรัฐมนตรีได้หารือกันในเรื่องนี้และได้มีมติให้สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติศึกษาและพิจารณา ซึ่งต่อมาที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

ได้มีมติให้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516) ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) สนับสนุนการรวมกลุ่มของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

โดยเฉพาะสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สมาคมอาเซียน)

นอกจากจะได้ประสานนโยบายและรวมกันอย่างแน่นแฟ้นแล้ว

ยังสมควรขยายให้ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้เป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเท่าที่จะทำได้

เพื่อให้มีพลังทางเศรษฐกิจและการเมือง

สำหรับต่อต้านพลังของกลุ่มประเทศในทวีปอื่น เช่น ประชาคมตลาดร่วมแห่งยุโรป

เป็นต้น และสำหรับรักษาดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคนี้ ซึ่งในภายหน้า สหภาพโซเวียต สหรัฐฯ สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่นจะแข่งขันกันแผ่อิทธิพลในภูมิภาคนี้

2) สำหรับข้อเสนอของมาเลเซีย (ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์)

ที่เสนอให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางนั้น

โดยที่ในสถานการณ์ปัจจุบันการยอมให้มีฐานทัพของมิตรประเทศอยู่ในดินแดนของไทยแบบชั่วคราว ยังมีความจำเป็นและมีประโยชน์

เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องประกันความปลอดภัยแล้ว

ยังเป็นเครื่องถ่วงดุลกำลังอำนาจของมหาประเทศในภูมิภาคส่วนนี้ด้วย

แต่เรื่องนี้ประเทศไทยได้เคยลงนามในประกาศคำปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์

(เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514)

และท่าทีของนานาประเทศที่มีแนวโน้มที่จะเห็นชอบในนโยบายแห่งความเป็นกลางของภูมิภาคนี้ด้วย จึงเห็นว่าหากจำเป็น

น่าจะให้การสนับสนุนข้อเสนอของมาเลเซียเพราะนอกจากจะแสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสมาคมอาเซียนแล้ว

ยังแสดงถึงความต้องการของประเทศไทยอย่างแท้จริง ที่รักสันติและความเป็นกลาง

แม้เป้าหมายที่พึงประสงค์ดังกล่าว

จะยังอยู่ห่างไหลแต่ก็คงจะปลดเปลื้องภาระผูกพันเป็นขั้นๆ ไปตามเหตุการณ์

โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ เป็นสำคัญ

3) พยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไว้ตามโอกาสอันสมควร แต่ไม่ถึงกับมีความสัมพันธ์ทางการทูต เพื่อแสดงออกถึงความต้องการจะเป็นมิตรที่ดี น่าจะเป็นหนทางเดียวที่พอจะมีหวังทำให้เกิดความสงบในบ้านเราขึ้นได้ และเป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าสันติภาพในสถานการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยการดำเนินนโยบายทางการเมือง

ส่วนการปราบปราบการแทรกซึมและบ่อนทำลายของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ก็ต้องกระทำต่อไปโดยไม่ลดละ <u>ควรใช้นโยบายเจรจาพลางรบพลางต่อไป</u>

4) การติดต่อสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์แต่ละขั้นนั้น จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง พิจารณาผลได้ผลเสียอย่างรอบคอบ <u>เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า</u>

<u>จีนคอมมิวนิสต์มิได้เปลี่ยนแปลงเป้าหมายคือการครองโลก การทำให้ประเทศต่างๆ เป็นคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของจีนคอมมิวนิสต์</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

จีนคอมมิวนิสต์อาจจะเปลี่ยนแปลงก็แต่ยุทธศาสตร์ และยุทธวิถีของการดำเนินงานเท่านั้น ฉะนั้น

การติดต่อสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะเป็นการค้าหรือการเมือง จึงควรกระทำในรูปรัฐบาลต่อรัฐบาลเท่านั้น

5) สำหรับสาธารณรัฐจีนที่ไต้หวันนั้น ไทยจะยังคงรักษาความสัมพันธ์ไว้ต่อไปดังเดิม แต่ก็ต้องมิให้สาธารณรัฐจีนผูกมัดไทยไว้ในทางที่จะเป็นผลเสียหายต่อการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

และถือว่าการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถานะของไต้หวันเป็นกิจการภายในของจีน

ทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐจีน (หนังสือ

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่สร. 0401/1000 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.

2516) ต่อมาเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2516

คณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติเห็นชอบตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติเสนอทั้งหมด

เกี่ยวกับความเห็นและข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติปรากฏในข้อ 3, 4, และ 5 ข้างต้น เป็นที่สังเกตได้ว่า

ก. ทางสภาความมั่นคง(สมช.)

มิได้ให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยบริบทปรากฏในห้วงเวลาเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2516

ซึ่งบริบทของการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจช่วงต้นปี พ.ศ. 2516 เป็นช่วงเวลาของการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ – จีน ให้เป็นปกติ ดังเป็นที่ประจักษ์จากการไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีนิกสันของสหรัฐฯ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) การออกแถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) ช่วงประธานาธิบดีนิกสันอยู่ในจีน เป็นแถลงการณ์ร่วมระหว่างสหรัฐฯ กับจีนที่มีข้อความชัดเจนว่าสหรัฐฯ ยอมรับว่ามีจีนประเทศเดียว ส่วนไต้หวันนั้นเป็นส่วนหนึ่งของจีน ไม่มีประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ซึ่งแถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ดังกล่าว

จีนได้ใช้เป็นเงื่อนไขที่ทุกประเทศที่ต้องการมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน
ก็จำต้องยอมรับว่ามีจีนประเทศเดียว ส่วนไต้หวันเป็นเพียงดินแดนส่วนหนึ่งของจีน
ไม่มีสถานะเป็นประเทศอีกประเทศหนึ่งแยกออกจากจีน
เพียงแต่จีนยังยอมให้ไต้หวันมีระบบเศรษฐกิจ – การเมืองที่แตกต่างจากของจีน
ส่วนจีนจะยอมต่อไปอีกนานแค่ไหน
ย่อมขึ้นอยู่กับว่าไต้หวันจะมีนโยบายและท่าทีต่อจีนเช่นใด
หากเมื่อใดจีนมองว่าไต้หวันมีการดำเนินการเชิงประจักษ์ว่าเป็นการท้าทายอำนาจอธิ
ปไตยของจีนโดยตรง เมื่อนั้นจีนย่อมจะต้องเข้าจัดการกับไต้หวัน ตามที่จีนเห็นสมควร
เพื่อป้องกันมิให้ไต้หวันคิดบ่อนทำลายอธิปไตยของจีนที่มีอยู่เหนือไต้หวัน

ข. ฝ่ายไทย (หนังสือสมช. ข้างต้น)

มิได้ให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ทั้งที่มีต่อการปรับ/เปลี่ยน
นโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ ที่มีต่อจีน และที่จีนมีต่อสหรัฐฯ ในช่วงระหว่าง พ.ศ.
2515 – พ.ศ. 2516
อีกทั้งมิได้ให้น้ำหนักและความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ที่ทำให้ทั้งสหรั
ฐฯ และจีนต่างตระหนักดีถึงคุณค่าของความขัดแย้งจีน – โซเวียต
ที่มีต่อผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เช่นเดียวกัน
ความขัดแย้งสหรัฐฯ –
โซเวียตย่อมมีผลทำให้จีนเห็นถึงผลประโยชน์ที่จีนได้รับความขัดแย้งสหรัฐฯ – โซเวียต

รัฐบาลไทยช่วงปี พ.ศ. 2516

จึงมิได้พยายามวิเคราะห์และประเมินการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศในระดับโลก (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก)

โดยไม่ยึดปัจจัยอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์มาเป็นปัจจัยชี้ขาด

ข้อเสนอแนะในหนังสือของสภาความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น

จึงยึดเอาปัจจัยอุดมการณ์มากำหนดผลประโยชน์แทนที่จะยึดอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐบาลไทยช่วง พ.ศ. 2516

ยังคงมองว่าปัจจัยภัย (threat factor) เป็นตัวชี้ขาดและกำหนดผลประโยชน์

แทนที่จะมองว่าผลประโยชน์ต้องเป็นตัวกำหนดภัย

หรืออีกนัยหนึ่งไทยยังมองเรื่องของภัยคอมมิวนิสต์และเรื่องของค่ายคอมมิวนิสต์ว่ายังคงเป็นหนึ่งเดียวกัน ยังคงเป็นโลกคอมมิวนิสต์ที่มีเอกภาพ (monolithic communism)

ได้ชื่อว่าเป็นประเทศคอมมิวนิสต์แล้ว ย่อมเป็นภัยเหมือนกันหมด รัฐบาลไทยในช่วง

พ.ศ. 2516 ยังไม่เห็นถึงคุณค่าของการรู้จักคัดสรรเรื่องของภัย (selective threat)

ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการปกป้องรักษาความมั่นคงของประเทศ

ไทยมาเห็นความสำคัญของการรู้จักคัดสรรภัยคอมมิวนิสต์ก็หลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

และหลังสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (วันที่

1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518)

ไม่เหมาเอาเองโดยพลการว่าทุกประเทศคอมมิวนิสต์เป็นภัยเหมือนกันหมดและในเวล

าเดียวกันอีกทั้งไม่มองว่าได้ชื่อว่าเป็นภัยคอมมิวนิสต์แล้ว

ภัยดังกล่าวย่อมมีลักษณะถาวร (permanent threat)

เป็นอิสระจากอิทธิพลของปัจจัยบริบท จากปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

และที่สำคัญที่สุดคือหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

อันเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สุดที่ทำให้รัฐบาลไทยและหน่วยงานด้านความมั่นคงของไท

ยเริ่มรู้แจ้งเห็นจริงแล้วว่า

เมื่อวิเคราะห์กันถึงที่สุดแล้วในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(ไม่ว่าในมิติใดก็ตาม) ไม่มีมิตรถาวรมีแต่ผลประโยชน์เท่านั้นที่ถาวร

และอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยกำหนดและชี้ขาดด้านนโยบาย

ไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ประเทศสหภาพโซเวียต – หลังอาเซียนออกปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ (วันที่ 27

พฤศจิกายน พ.ศ. 2514) ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ

เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตให้ความสำคัญกับเรื่องนี้น้อยมาก

หนังสือพิมพ์อิสเวซเตียฉบับประจำวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2515

ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทำนองเดียวกับหนังสือพิมพ์ปราฟดา

หากแต่มีความสรุปเสนอแนะให้ช่วยสร้างระบบความมั่นคงร่วมกัน (Collective

Security) แห่งเอเชียดีกว่า ซึ่งระบบตามที่เสนอแนะนี้ตัวเลขาธิการพรรค

นายเบรซเนฟได้เสนอขึ้นมาก่อนปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ (พ.ศ. 2514) ของอาเซียน

หนังสือพิมพ์อิสเวซเตียกล่าวว่าความคิดเกี่ยวกับความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเ

ฉียงใต้นั้น เป็นที่ปรากฏในมาเลเซียและสิงคโปร์เมื่อปีที่แล้ว

โดยความเอือมระอาต่อระบบอาณานิคม

ซึ่งแม้จะสูญเสียไปแล้วแต่ก็กลับมาปรากฏในรูปของอาณานิคมยุคใหม่

หนังสือพิมพ์ปราฟดาเห็นว่าการจะให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลางขึ้นมาได้ ในทางเป็นจริง จำเป็นต้องยกเลิกการรุกรานของสหรัฐฯ

การต้องการเป็นใหญ่ของจีน

และยกเลิกฐานทัพต่างชาติในประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องมีการถ

อนทหารต่างชาติออกจากเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางเสียก่อน

และว่าความเป็นกลางจะเป็นจริงได้

ขึ้นอยู่กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ไม่ใช่มหาอำนาจและว่าจะเป็นการดีกว่า

ถ้าจะสร้างระบบความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งความเห็นของหนังสือพิมพ์อิซเวซเตียดังกล่าว

จะเป็นการนำไปสู่ระบบความมั่นคงแห่งเอเชีย (Asian Collective Security)

ซึ่งเป็นข้อเสนอเดิมของนายเลโอนิค เบรสเนฟ

เลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต

หรือที่รู้จักกันแพร่หลายในนามของลัทธิเบรสเนฟ (Breznev Doctrine)

ซึ่งฝ่ายโซเวียตมีเป้าประสงค์หลักเพื่อใช้ระบบความมั่นคงแห่งเอเชียเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูตเพื่อทำหน้าที่ปิดล้อมจีน

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมอสโก ที่ 1040/2514 ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2514 และที่ 71/2515 ลงวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2515)

ฝรั่งเศส – ความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สอดคล้องกับความเห็นของนายพลเดอ โกล อดีตประธานาธิบดีฝรั่งเศส

ซึ่งได้กล่าวสุนทรพจน์ในขณะที่มาเยือนกัมพูชาเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2509 ณ กรุงพนมเปญ

เกี่ยวกับความตกลงเรื่องความเป็นกลางของประเทศในอินโดจีน

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญที่36/2515 ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2515 และสุรพงษ์ ชัยนาม: นโยบายของไทยต่อกัมพูชา หน้า 314 – 317 และ Lien – Hang T. Nguyen; Hanoi's War หน้า 62)

กลุ่มประเทศเสรีนิยม – ประเทศเสรีนิยมที่มีสถานเอกอัครราชทูตประจำกรุงพนมเปญส่วนใหญ่มีความเห็นโดยทั่วไปว่า

ปัญหาเรื่องความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้ประชุมกันไปแล้ว ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เป็นความริเริ่มที่ดีและควรได้รับการสนับสนุน และว่า หากปฏิบัติได้ผลบรรลุตามความมุ่งหมาย ก็จะมีส่วนช่วยให้ผดุงสันติภาพของส่วนภูมิภาคนี้ของโลกได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในเรื่องนี้ ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง เพราะประเทศที่อ่อนแอในทางเศรษฐกิจและการทหาร เมื่อฝักใฝ่นโยบายเป็นกลางก็มักจะถูกแสวงหาประโยชน์ หรือเป็นเครื่องมือของประเทศคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้น จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ คือการค้ำประกันความเป็นกลางจากมหาอำนาจหลายฝ่ายโดยเคร่งครัดด้วย (หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญที่ 36/2515 ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2515)

<u>ประเทศญี่ปุ่น</u> – หนังสือพิมพ์ไมนิจิและแจแปนไทมส์ ฉบับลงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 และฉบับลงวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2514 โดยหนังสือพิมพ์ไมนิจิมีบทบรรณาธิการมีสาระสำคัญ สรุปได้ว่า แม้ความเป็นกลางจะยังห่างไกลจากที่สวิสและออสเตรียสามารถดำเนินมาแล้วก็ตาม แต่ก็น่าจะเป็นสิ่งพึงได้รับการชื่นชมที่ประเทศอาเซียนทั้ง 5 ได้แสดงความกระตือรือร้นที่จะให้มีสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

และปฏิญญาเช่นนี้ ซึ่งมีลู่ทางที่จะเจริญเติบโตยิ่งขึ้นไปอีกในอนาคต

ควรถือว่าเป็นการเรียกร้องของยุคใหม่

ในขณะที่สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังไม่แน่นอน

เนื่องจากการดำเนินการของมหาอำนาจยิ่งใหญ่ทั้งสามประเทศและประเทศต่างๆ

ในภูมิภาคนี้ก็ไม่ปรารถนาที่จะให้มหาอำนาจใดมามีอิทธิพลเหนือตนทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ จึงเป็นที่หวังว่าบรรดาประเทศทั้งมวลในโลก

รวมทั้งญี่ปุ่นจะพึงเคารพในนโยบายรักษาความเป็นกลางของประเทศเหล่านี้

ซึ่งปรารถนาอย่างเดียวที่จะอยู่ไปโดยความสงบสุข โดยอาศัยความเป็นกลางเช่นนี้

ส่วนบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แจแปนไทมส์

ได้แสดงความคิดเห็นว่า แม้เจตจำนงของบรรดาประเทศอาเซียนทั้ง 5

ในการประกาศปฏิญญาว่าด้วยความเป็นกลางของภูมิภาคนี้จะเป็นเรื่องดีและมีประโยชน์ก็ตาม

แต่ประเทศเหล่านี้ก็มิได้ให้ความกระจ่างลงไม่ว่าจะดำเนินการอย่างไรให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตน และจะจัดการอย่างไร กับการเล่นการเมืองของมหาอำนาจ

ตลอดจนความขัดแย้งและพันธะทางทหารของตนที่มีอยู่ในภูมิภาคนี้

ปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือ

ปฏิกิริยาของจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งไม่มีประเทศอาเซียนประเทศใดมีความสัมพันธ์ทางการทูตด้วย

(อินโดนีเซียในสมัยของประธานาธิบดีซูการ์โนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์ แต่หลังกันยายน พ.ศ. 2508

อินโดนีเซียได้ระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเป็นเวลา 24 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2509 – พ.ศ. 2533

สืบเนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์ของอินโดนีเซียได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการรัฐประหารของคณะทหารส่วนหนึ่งเพื่อโค่นอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โน(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)) นอกจากนั้น การที่จะให้เวียดนามใต้ เขมรและลาวและพม่า

เข้าร่วมกลุ่มเป็นกลางนี้ด้วยตามเจตนารมณ์ของปฏิญญานี้ ก็ยังไม่ได้พูดจากันเลย

อีกทั้งการขจัดกรณีพิพาทระหองระแหงกันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ให้หมดสิ้น

ก็ยังเป็นปัญหาคั่งค้างอยู่ อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ภูมิภาคนี้เป็นกลางนั้น

ก็หวังว่าคงจะได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากประเทศต่างๆ

รวมทั้งมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ทั้งหลายด้วย อย่างไรก็ดีสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียวได้รายงานเพิ่มเติมว่า เรื่องเกี่ยวกับอาเซียนนั้น

วงการทูตในญี่ปุ่นและในหมู่ประชาชนชาวญี่ปุ่นเอง ไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก

และมีการพูดถึงเรื่องความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้น้อยมาก

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว ที่ 2534/2514 ลงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2514)

<u>ประเทศอังกฤษ</u> – จากถ้อยแถลงของนายแอนโทนี่ รอย

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเครือจักรภพอังกฤษพอสรุปได้ว่า

อังกฤษยินดีที่ผู้นำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำความเข้าใจกันได้
ในการที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง
ป้องกันผลประโยชน์ของตนและคุ้มครองเอกราชและความมั่นคงของตน
ฝ่ายอังกฤษสนับสนุนอย่างเต็มที่ซึ่งเจตจำนงของประเทศอาเซียนที่จะดำเนินมาตรการ
ร่วมมือส่วนภูมิภาคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
และที่จะเป็นหลักประกันมิให้มีการแทรกแซงจากภายนอกต่อกิจการภายในของรัฐใน
ภูมิภาค

อังกฤษเห็นด้วยกับการที่ประเทศกลุ่มอาเซียนทั้ง 5
ประเทศแสดงเจตจำนงที่จะให้ความร่วมมือต่อกันในด้านต่างๆ เพื่อสันติภาพ เสรีภาพ
และความก้าวหน้าของภูมิภาค
โดยเฉพาะสำหรับข้อเสนอเกี่ยวกับการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลาง
ฝ่ายอังกฤษรู้สึกว่า แม้ประเทศอาเซียนทั้ง 5
ก็ยังไม่มีประเทศใดที่จะเชื่อว่าจะสำเร็จสมความประสงค์ได้ภายในอนาคตอันใกล้นี้
คงจะต้องรอต่อไปอีกอย่างน้อย 5 หรือ 10 ปีก็ได้

อังกฤษมีความเห็นว่า ตุนอับดุลราซัคเอง คิดริเริ่มทำข้อเสนอนี้ขึ้นมา
ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อตนเขารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของมาเลเซียสืบแทนจาก
ตนกู อับดุล ราห์มัน
ตนจะต้องมีการริเริ่มอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแสดงออกให้เห็นบ้างว่าตนมีความคิดริเริ่มใ

หม่ๆ

แต่ทั้งมาเลเซียและสิงคโปร์ยังคงมองเห็นความสำคัญของความตกลงที่มีอยู่กับอังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เพื่อการป้องกัน 5 ชาติ

สำหรับฟิลิปปินส์ก็เป็นที่ปรากฏชัดจากถ้อยคำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายโรมูโล ที่ยังจะต้องยึดถือสัญญาความตกลงในการป้องกันที่มีอยู่กับสหรัฐฯ ความตกลงเพื่อป้องกันดังกล่าวนี้

ยังคงจะมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะเป็นที่แน่ใจว่าจะไม่มีภัยจากฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างแน่นอน สำหรับอินโดนีเซียนั้น ฝ่ายอังกฤษเข้าใจว่า

รัฐบาลปัจจุบันคงจะไม่สู้เต็มใจจะรับหลักการให้ภูมิภาคนี้เป็นกลางในสภาพปัจจุบัน ประเทศพม่าคงจะไม่ยอมรับแน่

เพราะยังจะต้องพยายามทำญาติดีกับการจัดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลาง ประเทศที่พอจะอยู่ในฐานะเสนอปฏิญญาให้ภูมิภาคนี้มีความเป็นกลาง

ดูเหมือนจะมีประเทศเดียว คืออินโดนีเซีย

เพราะประเทศอื่นต่างมีความผูกพันทางการทหารในด้านการป้องกันตัวกับต่างประเทศทั้งนั้น

ประเทศไทยและฟิลิปปินส์มีความผูกพันกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) และความสัมพันธ์ร่วมมือเป็นพิเศษกับสหรัฐฯ

มาเลเซียและสิงคโปร์มีความตกลง 5

ชาติด้านจักรภพอังกฤษเพื่อการป้องกันและอินโดนีเซียก็ไม่รู้จะแน่ใจในผลประโยชน์ของความเป็นกลางเท่าใดนัก

อย่างไรก็ตาม อังกฤษถือว่า

เมื่อผลของการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์

สามารถตกลงกันได้ในถ้อยคำที่ประกาศออกมาในปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์

โดยไม่มีการแตกแยก

จึงต้องนับเป็นความสำเร็จของบรรดาประเทศผู้เข้าร่วมการประชุม

(หนังสือสถานเอกอัคราชทูต ณ กรุงลอนดอนที่ 161/22514 ลงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2514)

เกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลอังกฤษต่อผลของการประชุมกลุ่มประเทศอาเซียนที่ประสงค์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

(ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514) นั้น

อังกฤษต้องการชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างขั้นพื้นฐานระหว่างสิ่งที่เรียกว่าทำให้เป็นกลาง (Neutralization) ต่างจากการดำรงความเป็นกลาง (Neutrality)

เช่นของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ซึ่งไม่จำเป็นต้องขอความเห็นชอบจากรัฐภายนอก

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศมหาอำนาจ)

แม้ว่าอังกฤษมองว่าเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางยังเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริงอย่างมากในบริบทของยุคสงครามเย็น แต่อังกฤษก็ยังเห็นความสำคัญของการมีองค์การอาเซียนที่ประกอบด้วย 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

ที่แม้จะมีผลประโยชน์ทั้งที่แตกต่างและที่คล้ายคลึงกัน

แต่ในภาพรวมยังคงเป็นองค์การอาเซียนที่มีความผูกพันอยู่กับค่ายโลกเสรีในยุคสงครามเย็น

เป็นผลประโยชน์ของอังกฤษที่อาเซียนมีนโยบายและท่าทีร่วมกันในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ทั้งในประเทศและนอกประเทศ

อังกฤษจึงมีปฏิกิริยาท่าทีเป็นบวกต่อคำประกาศของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

อีกทั้งเพื่อถนอมน้ำใจกับมาเลเซียในฐานะเป็นอดีตเมืองขึ้นของอังกฤษและเป็นต้นคิดในเรื่องนี้ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

<u>ประเทศลาว</u> – ในโอกาสไปเยือนมาเลเซีย (วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515)

เจ้าสุวรรณภูมา นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรลาวได้เข้าพบและสนทนากับตุน อับดุล ราซัค

นายกรัฐมนตรีมาเลเซียเกี่ยวกับโครงการพัฒนาของมาเลเซียรวมทั้งปฏิญญากรุงกัวล

าลัมเปอร์ (ปฏิญญาอาเซียน)

ว่าด้วยความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2515 เจ้าสุวรรณภูมาได้แถลงแก่ผู้สื่อข่าวในกรุงกัวลาลัมเปอร์ว่า ลาวให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่แก่ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ และว่าการที่ลาวมิได้เข้าร่วมในกลุ่มประเทศอาเซียนที่สนับสนุนคำประกาศนี้ ก็เพราะว่าลาวเป็นประเทศเป็นกลางอยู่แล้ว และว่า การที่สหรัฐฯ จีน และโซเวียต จะรับรองความเป็นกลางของภูมิภาคนี้หรือไม่นั้น เจ้าสุวรรณภูมามีความเห็นว่า ถ้าเพียงประเทศเดียวโดดเดี่ยวก็คงไม่ได้รับการรับรองจากประเทศมหาอำนาจ แต่ถ้าประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ร่วมกันแล้ว ก็อาจขอให้ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายรับรองความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

ตุน อับดุล ราซัค

ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า จะมีความเป็นไปได้ก็โดยความตั้งใจและความมุ่งมั่นร่วมกันของประเทศในภูมิภาคนี้ ในสถานการณ์ตึงเครียดขณะนี้ ไม่มีประเทศใดสามารถยืนหยัดอยู่ได้โดดเดี่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเล็กๆ การสนับสนุนของลาวที่มีต่อปฏิญญาความเป็นกลางนี้ ย่อมมีส่วนช่วยให้ความปรารถนาของมาเลเซียใกล้ผลสำเร็จยิ่งขึ้น และเมื่อวันที่ 17

ธันวาคม พ.ศ. 2515 ได้มีการออกแถลงการณ์ระหว่างมาเลเซียกับลาว

ซึ่งมีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

นายกรัฐมนตรีลาวยินดีต้อนรับข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีตูน ราซัค ของมาเลเซีย

เกี่ยวกับความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และเห็นว่าปฏิญญานี้จะช่วยให้มีการรับรองว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภา

พ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

และเป็นอิสระจากการแทรกแซงไม่ว่าในรูปแบบใดของรัฐบาลภายนอก

(หนังสือกรมการเมืองที่ กต. 0305/421 ลงวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2515)

เกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนทำการทาบทามให้ประเทศใ

นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ที่มิใช่สมาชิกอาเซียน)

ให้การสนับสนุนปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เ

ป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ (วันที่ 25 – 27

พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 หรือ ค.ศ. 1971)

ได้มอบหมายให้ประเทศไทยติดต่อทาบทามเขมรและเวียดนามใต้

เพื่อขอให้ประเทศทั้งสองให้การสนับสนุนการประกาศปฏิญญาให้เอเชียตะวันออกเฉีย

งใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ส่วนอินโดนีเซียได้รับมอบหมายให้ติดต่อทาบทามเวียดนามเหนือ
และมาเลเซียทาบทามพม่าและลาว เพื่อขอให้สนับสนุนปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์
ในเรื่องนี้เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2514 นายอัคมานด์ มาซูกิ (Achmand Marzuki)
อัครราชทูตอินโดนีเซียประจำไทยได้เข้าพบหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศไทย โดยนายมาซูกิได้กล่าวให้ทัศนะว่า
หลังจากประธานาธิบดีนิกสัน ไปเยือนปักกิ่งแล้ว
คงมีส่วนช่วยให้เป้าหมายของการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนเมื่อวัน
ที่ 25 – 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
และว่าเท่าที่ตนทราบมา ทัศนะของไทยและอินโดนีเซียสอดคล้องกันมาก ในประเด็นนี้
หัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กล่าวตอบฝ่ายอินโดนีเซียว่า
ทัศนะของอินโดนีเซียกับไทยมีความคล้ายคลึงกันจริงโดยทั้งไทยและอินโดนีเซีย
มีความเข้าใจในแนวทางเดียวกันว่า ความเป็นกลางนั้น
หมายถึงการปลอดจากการแทรกแซงหรือการรบกวนจากภายนอก ดังนั้น
เมื่อความตกลงของกลุ่มประเทศอาเซียนยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย
ก็ย่อมไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อข้อผูกพันที่กลุ่มประเทศอาเซียนมีกับประเทศอื่น
หรือกับสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแต่อย่างใด (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ในช่วงท้ายของการสนทนา นายมาซูกิได้ให้ทัศนะว่า
บางคนที่ตนได้มีโอกาสพูดคุยด้วย มีความเห็นว่า

การที่กลุ่มประเทศอาเซียนประกาศปฏิญญาว่าด้วยให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขต
สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง อาจจะกระทำได้ แต่สำหรับราชอาณาจักรลาว
สาธารณรัฐเขมร และเวียดนามใต้ คงจะให้เกิดขึ้นได้ยาก
เพราะทั้งสามประเทศดังกล่าว ยังอยู่ในภาวะสงคราม ทำการสู้รบเพื่อความอยู่รอด
ซึ่งในประเด็นนี้หัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง
กระทรวงการต่างประเทศไทย
ได้แสดงความเห็นด้วยกับข้อสังเกตของอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำไทย
โดยให้ความเห็นว่า ยังมีปัญหาอีกมากมายที่จะต้องร่วมกันพิจารณาต่อไป
เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ
(บันทึกการสนทนาระหว่างหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับนายอัคมานด์ มาซูกิ
อัครราชทูตอินโดนีเซีย ประจำไทย เมื่อวันที่ 20 ธันวมคม พ.ศ. 2514)

เกี่ยวกับปฏิกิริยาท่าทีของรัฐบาลเวียดนามใต้

หลังจากถูกทาบทามโดยฝ่ายไทยแล้ว เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2514 นายจัน วัน ลัม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม (หรือเวียดนามใต้)
ได้แถลงท่าทีและทัศนะของรัฐบาลประเทศเวียดนามใต้
ที่มีต่อความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ว่า
เวียดนามใต้มีเหตุผลที่ไม่อาจจะยอมรับนโยบายที่ไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในขณะนี้ได้
เพราะเวียดนามเหนือไม่ยอมรับหลักการแห่งการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นและไม่รุกร

านประเทศอื่น ฉะนั้น เวียดนามใต้จึงยากที่จะเชื่อว่า

ความเป็นกลางดังเช่นที่สนับสนุนกันที่กัวลาลัมเปอร์จะสามารถแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายและสงคราม ได้ ดังจะเห็นได้ว่าพม่าซึ่งได้ถือนโยบายเป็นกลางมาหลายปีแล้ว

แต่พม่าก็ประสบความยุ่งยากจากจีนคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับประเทศไทย ลาว เขมร อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซียเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ำประกันระหว่างประเทศ ทั้งลาวและเขมร

ต่างก็ได้รับการค้ำประกันความเป็นกลางจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ในความตกลงเจนีวา พ,ศ. 2497

แต่ทั้งลาวและเขมรก็ถูกเวียดนามเหนือรุกราน ถูกละเมิดเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน

ฉะนั้นเวียดนามใต้จึงไม่อาจเอาความช่วยเหลือที่ได้รับจากสหรัฐฯ

และกลุ่มมิตรประเทศไปแลกกับกระดาษเพียงแผ่นเดียวที่บรรจุคำมั่นสัญญาของเวียดนามเหนือและจีนคอมมิวนิสต์ได้ ยิ่งกว่านั้น

เมื่อได้คำนึงถึงความแตกแยกขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนคอมมิวนิสต์แล้ว

จึงเป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่า มหาอำนาจทั้งสองนี้ คงไม่สามารถทำความตกลงกันได้ ไม่ว่าในปัญหาใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงไซ่ง่อนที่ 31/2515 ลงวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2515)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการนิยามความหมายของ “ความเป็นกลาง”

ตัวปฏิญญาว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514) ได้นิยามความหมายของ “ความเป็นกลาง” ว่า

> “คือการปลอดจากการแทรกแซงจากภายนอก
> และระบุถึงภาระของกลุ่มประเทศอาเซียนที่จะต้องพยายามชักชวนให้ประเทศอื่นๆ
> เคารพเอกราชอธิปไตย และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
> และการกล่าวถึงเจตนารมณ์ที่จะให้ประเทศทั้งมวลในภูมิภาคนี้ร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้
> เนื่องจากประเทศที่เป็นกลางมักจะมีกำลังโดยเฉพาะทางทหารสำหรับป้องกันเอกราชและความเป็นกลางของตน ดังนั้นเมื่อกลุ่มประเทศอาเซียนมีกำลังทหารไม่เพียงพอ
> จึงควรจะต้องเสริมทดแทนด้วยการร่วมมือกัน
> สร้างความเข้มแข็งทางด้านการเมืองและการทูต”

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514

ได้มีการประชุมเป็นการภายในของฝ่ายไทย

เพื่อพิจารณาการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของปฏิญญาอาเซียน ณ

สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ โดยปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

เป็นประธาน เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า

ที่ประชุมภายในของฝ่ายไทยได้พิจารณาเกี่ยวกับความร่วมมือทางการเมือง โดยมีความเห็นร่วมกันว่า ในอาเซียนก็ยังมีบางประเทศที่ไม่ต้องการให้อาเซียนมีบทบาททางการเมืองเลย ประเทศไทยเองต้องการเพิ่มบทบาททุกๆ ด้านของอาเซียน เพื่อให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการต่อรองกับฝ่ายอื่นๆ เนื่องจากอาเซียนไม่มีกำลังทหารเพียงพอ จึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการทางการเมืองและอื่นๆ แทน ทั้งนี้ ฝ่ายไทยได้พยายามเน้นบทบาททางการเมืองขององค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคต่างๆ ด้วยวิธีการแนบเนียน เพราะหากดำเนินการอย่างเปิดเผยก็จะได้รับการคัดค้านจากประเทศสมาชิกบางประเทศที่ไม่เห็นด้วย

ส่วนเรื่องความเป็นกลางนั้น

ที่ประชุมภายในของฝ่ายไทยได้พิจารณาความเห็นของฝ่ายมาเลเซียในเรื่องความเป็นกลาง ซึ่งมาเลเซียเห็นว่า เป็นวิธีการที่จะนำมาซึ่งความมั่นคงและเสถียรภาพให้แก่ภูมิภาคนี้จะต้องพิจารณาศึกษาตัวอย่างที่มีมาแล้วในอดีต อาทิเช่น การค้ำประกันความเป็นกลางของลาว เบลเยี่ยม ฯลฯ ดังนั้น ความเป็นกลางในที่นี้จึงควรจำกัดความลง เช่น ไม่ควรคาดว่าจะมีการลงนามสนธิสัญญาค้ำประกัน แต่ควรคำนึงถึงการสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราเอง แต่ในขณะเดียวกันนั้น ก็ควรรักษาพันธกรณีในด้านการป้องกันร่วมกันไว้ก่อน (มาเลเซียเป็นภาคีความตกลง 5 ชาติร่วมกับ สิงคโปร์ อังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ //หมายเหตุ: ผู้วิจัย) เนื่องจากวัตถุประสงค์นี้เป็นเป้าหมายระยะยาว (long range goal)

จึงไม่ควรจะล้มเลิกจนกว่าจะมีสิ่งอื่นที่ดีกว่ามาใช้แทน

ดังนั้นความเป็นกลางตามข้อเสนอของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน

จึงไม่ขัดกับพันธกรณีดังกล่าวในชั้นนี้แต่อย่างใด

ไทยมีความเห็นว่าควรมีการเพ่งเล็ง “ความเป็นกลาง”

ต่างไปจากความเป็นกลางกรณีลาว ซึ่งเกิดขึ้นเพราะแรงผลักดันจากประเทศภายนอก

แต่ความเป็นกลางของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์เป็นเจตนารมณ์ของประเทศภายในเอง

(ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

กรณีความเป็นกลางของออสเตรียก็แตกต่างกับความเป็นกลางของ 5 ประเทศอาเซียน

เพราะความเป็นกลางของประเทศออสเตรียนับเป็นเรื่องของโชค

เพราะความสำเร็จนอกจากเหตุผลทางการทหารแล้ว

ยังขึ้นอยู่กับการรักษาคำพูดของประเทศมหาอำนาจ สำหรับครั้งนี้

“ความเป็นกลางในรูปที่ไม่ให้ภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง” ไทยเห็นว่าน่าจะได้รับการสนับสนุน

เพราะกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นฝ่ายแสดงเจตจำนงออกมาเอง

(บันทึกการประชุมภายใน กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลงวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2514)

ศาสตราจารย์ Philippe Devillers

ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งศูนย์การศึกษาว่าด้วยกิจการวิเทศสัมพันธ์

ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์

ได้แสดงปาฐกถาให้ทัศนะของตนเกี่ยวกับความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2515 สรุปสาระ ได้ดังนี้

1) กลุ่มประเทศอาเซียนจะไม่ได้รับการประกันเกี่ยวกับความเป็นกลางจากประเทศมหาอำนาจ ถ้าประเทศในภูมิภาคนี้ยอมให้มหาอำนาจเพียงหนึ่งหรือสองประเทศเข้ามาลงทุนอย่างมากในประเทศของตน หรือติดต่อค้าขายเป็นส่วนใหญ่ แต่โดยเฉพาะกับประเทศมหาอำนาจนั้น หรืออาจสรุปได้ว่า เหตุผลทางเศรษฐกิจการค้า การลงทุน จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อผลสำเร็จของนโยบายความเป็นกลางของประเทศในภูมิภาคนี้

2) ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิอาณานิคมใหม่ ซึ่งใช้วิธีการลงทุนและการครอบงำทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะเป็นประเทศเอกราช แต่ภาวะทางสังคมได้เปลี่ยนไปจนต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของพ่อค้าซึ่งต่างก็ปรับตัวให้เข้ากับภาวะการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งภายในช่วงเวลาไม่กี่ปี การตัดสินใจของรัฐบาลทางด้านการเมืองก็จะต้องขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจการค้า จนกระทั่งต้องสูญเสียเอกราชหรือความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายของตน

3) แหล่งเงินที่ใช้ในการลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาจากสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น ดังนั้น ถึงแม้ว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีอิสรภาพ แต่อิสรภาพดังกล่าวก็ถูกจำกัดควบคุมโดย

“ความร่วมมือทางด้านการค้า” กับประเทศมหาอำนาจ

ภาวะการณ์เช่นนี้ทำให้ประเทศมหาอำนาจยังคงสงวนท่าทีของตนเกี่ยวกับข้อเสนอเรื่องความเป็นกลางของกลุ่มประเทศอาเซียน

4) นอกจากความระแวงว่า

อาเซียนจะกลายเป็นมิตรทางทหารเช่นเดียวกับองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) แล้ว

ประเทศมหาอำนาจเองก็ต้องการความมั่นใจว่าประเทศในภูมิภาคนี้จะไม่ถูกควบคุมด้วยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้ากับประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

จนอาจทำให้การป้องกันประเทศถูกจัดให้เข้าแนวเพื่อผลประโยชน์ของมหาอำนาจประเทศนั้นๆ

ดังนั้น

การทำความตกลงระหวางมหาอำนาจด้วยกันเองและกับประเทศอาเซียนเกี่ยวกับนโยบายความเป็นกลางของภูมิภาคนี้จึงต้องใช้เวลาอีกมาก

5) การแก้ปัญหาลัทธิอาณานิคมทางเศรษฐกิจนั้น ไม่จำเป็นต้องกีดกันการลงทุนจากต่างประเทศ

แต่ควรกระชับคุณลักษณะแห่งชาติของแต่ละประเทศในภูมิภาค

และพยายามดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศเพื่อใช้ในการพัฒนา

โดยระวังมิให้ถูกกลืนด้วยการลงทุนนั้น

โดยใช้วิธีการควบคุมการนำเงินลงทุนเข้าประเทศรวมทั้งเงินสินเชื่อเพื่อให้แหล่งที่มาของเงินได้ดุลกันอย่างเหมาะสม มิใช่เป็นแหล่งเงินทุนจากประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

6) การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ รัฐควรให้ความสำคัญสูงสุดแก่การยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนมากกว่าทางด้านป้องกันประเทศ เช่น การแก้ปัญหาเครื่องอุปโภค เสื้อผ้านุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การศึกษา และเรื่องของสุขภาพของประชาชน

สำหรับทัศนะ ที่เกี่ยวกับลัทธิอาณานิคมนิยมแผนใหม่ (neocolonialism) ที่ใช้วิธีการทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือครอบงำประเทศต่างๆ นั้น ผู้นำมาเลเซียก็ได้เคยกล่าวเตือนให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้หาทางป้องกันเช่นกัน และมีข้อสังเกตว่า ทัศนะดังกล่าวของนักการเมืองและนักวิชาการนี้ ได้แสดงออกในขณะที่ญี่ปุ่นกำลังมีความเข้มแข็งและได้ขยายกิจกรรมและบทบาททางเศรษฐกิจเข้ามาในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นทุกขณะ จนแม้กระทั่งจีนคอมมิวนิสต์เองก็ยังแสดงความวิตกว่าพลังทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นรวมทั้งขีดความสามารถในการสร้างกำลังทางทหารที่เป็นผลจากฐานะทางเศรษฐกิจจะเป็นเครื่องช่วยให้ญี่ปุ่นมีอิทธิพลและบทบาททางด้านต่างๆ ในภูมิภาคนี้มากขึ้น และอาจเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของจีนคอมมิวนิสต์ในอนาคตอีกด้วย (หนังสือเรียนเลขาธิการคณะปฏิวัติที่ กต.0305/26346 ลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2515)

ระหว่างวันที่ 13 – 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2515 ฟิลิปปินส์

ได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขององค์การอาเซียน ระหว่างการประชุมครั้งนี้

ที่ประชุมได้แลกเปลี่ยนทัศนะและหารือกันในหลายเรื่องที่สำคัญเด่นชัดมีสามเรื่องสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) <u>การกำหนดให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง</u>

<u>รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย</u> – แสดงความเห็นว่า

กลุ่มประเทศอาเซียนควรจะรีบดำเนินการเป็นขั้นๆ ไป

เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยเรื่องนี้

พร้อมขอให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ

ศึกษาลู่ทางให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยการกำหนดให้เป็นกลาง (neutralization)

แต่อย่างเดียวไปก่อน

<u>ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ</u> –

แสดงความเห็นว่าถึงแม้การกำหนดให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ก็นับว่าเป็นเป้าหมายระยะยาว ส่วนการที่จะดำเนินการให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายในขณะนี้ยังเป็นสิ่งซึ่งทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศต่างก็เผชิญกับปัญหาการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่ง

ชาติซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน

หลายประเทศมีปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามและบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์

ดังนั้น

ในขณะนี้จึงยังไม่สามารถที่จะทิ้งพันธะกรณีทางการทหารกับประเทศพันธมิตรได้

ทางที่ดีที่สุด

ก็น่าจะให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนต่างหาทางดำเนินการตามระยะเวลาที่เหมาะสมแก่

แต่ละประเทศ โดยมิให้มีลักษณะเป็นการขับไล่พันธมิตรออกไปจากภูมิภาคนี้

ในขณะที่ยังไม่มีหลักประกันความมั่นคงที่จะใช้แทนกันได้ดีไปกว่าเดิม (หมายเหตุ:

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

2) ปัญหาสงครามในอินโดจีน -

รัฐบาลไทยได้อนุมัติให้คณะผู้แทนไทยเสนอต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศข

องกลุ่มประเทศอาเซียนพิจารณาหาทางดำเนินการร่วมมือกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาอินโด

จีน (ตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอต่อรัฐบาลคณะปฏิวัติ)

คณะผู้แทนไทยจึงได้เสนอต่อที่ประชุมฯ ให้พิจารณาปัญหาอินโดจีน

เพราะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้เป็นส่วนรวม

คณะผู้แทนไทยได้กล่าวถึงสถานการณ์ในภูมิภาคอินโดจีนได้คลี่คลายไปอย่างรวดเร็วในทุกๆ

ด้านและฝ่ายไทยมีความเห็นว่าการปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือครั้งนี้เป็นความพยายามครั้งสุดท้ายแล้ว นอกจากนั้น

การเจรจาหาทางสงบศึกในเวียดนามก็ได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งที่กรุงปารีส (วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2515) นอกจากนี้คณะผู้แทนไทยยังได้ย้ำว่า

การแก้ปัญหาอินโดจีนให้ได้ผลจะต้องรวมถึงลาวและเขมรด้วย

มิใช่จำกัดแต่เฉพาะเวียดนามเท่านั้น

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอินโดนีเซีย – กล่าวสนับสนุนท่าทีดังกล่าวของฝ่ายไทย และแถลงว่ามีเหตุผลที่น่าเชื่อว่ากลุ่มประเทศอาเซียนจะสามารถเสนอแนะบางข้อที่จะได้รับการพิจารณาในการหยุดการรบ

อินโดนีเซียจึงได้เสนอในนามของกลุ่มประเทศอาเซียน

ให้ยุติการรบและแลกเปลี่ยนเชลยกันและหาทางตกลงปัญหาทางการเมือง

ที่ประชุม – เห็นชอบตามข้อเสนอของฝ่ายไทยและอินโดนีเซีย

หลังจากนั้นฝ่ายอินโดนีเซียได้เสนอร่างข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปัญหาอินโดนีเซียเพื่อให้ที่ประชุมพิจารณา

หัวหน้าคณะผู้แทนไทย –

ได้เสนอแนะให้แก้ไขในส่วนที่เกี่ยวกับการถอนทหารของเวียดนามเหนือ

(ซึ่งในร่างเดิมของฝ่ายอินโดนีเซียได้กล่าวไว้แต่เพียงให้ถอนออกจากเวียดนามใต้)

โดยให้ระบุในข้อเสนอแนะว่า

เวียดนามเหนือจะต้องถอนทหารกลับไปสู่ดินแดนของตน

ทั้งนี้เพื่อให้มีการถอนทหารเวียดนามเหนือออกจากเขมรและลาวด้วย

ที่ประชุมเห็นชอบตามข้อเสนอแก้ไขนี้

นอกจากนั้น ฝ่ายไทยยังได้เสนอแนะว่า

การกำหนดเวลาในการถอนทหารและการปล่อยเชลยศึกเป็นเรื่องที่ทั้งสหรัฐฯ

และเวียดเหนือให้ความสำคัญอย่างมาก

และที่แล้วมาเป็นอุปสรรคใหญ่ในการเจรจาทำความตกลงกัน

ฝ่ายไทยจึงได้เสนอให้แก้ไขร่างของอินโดนีเซีย โดยให้ระบุอย่างแจ้งชัดว่า

การถอนทหารและการปล่อยเชลยศึกให้กระทำพร้อมๆ กันไป

ซึ่งที่ประชุมก็ได้เห็นชอบตามข้อเสนอของฝ่ายไทยดังกล่าว

หลังจากที่ได้มีการแก้ไขร่างข้อเสนอของอินโดนีเซียตามที่ฝ่ายไทยขอเสนอแก้ไขดังรา

ยละเอียดข้างต้น ที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบและให้ถือข้อเสนอ (ที่แก้ไขแล้ว)

เป็นข้อเสนอร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียน

สำหรับการติดต่อแจ้งข้อเสนอแนะดังกล่าวต่อฝ่ายต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องนั้น

โดยที่อินโดนีเซียสามารถทำการติดต่อได้โดยตรงกับฝ่ายเวียดนามเหนือและฝ่ายเวียดกงอยู่แล้ว

ที่ประชุมจึงมอบหมายให้อินโดนีเซียเป็นผู้ดำเนินการติดต่อทาบทามกับทุกๆ

ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แล้วแจ้งให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

ทราบถึงความคืบหน้าในเรื่องนี้ ที่ประชุมเห็นว่า

การดำเนินการในเรื่องนี้จะต้องกระทำให้เงียบที่สุด

3) <u>การติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน</u>

ดังที่ได้มีการตกลงกันไว้ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศกลุ่มประเทศอาเซียนว่า จะมีการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดและแจ้งให้กันและกันทราบถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ประชุมจึงได้อภิปรายกันในเรื่องนี้

สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

<u>หัวหน้าคณะผู้แทนไทย</u> (ผู้ช่วยหัวหน้าคณะปฏิวัติ)

ได้กล่าวเท้าความถึงความเป็นมาในการติดต่อระหว่างไทยกับจีนในอดีต
โดยชี้ให้เห็นว่า การติดต่อระหว่างกันนั้น มีอยู่มาเป็นเวลาช้านาน
โดยไม่มีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างกัน
ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในไทยนั้น ก็มิได้ก่อให้เกิดปัญหาอย่างใด
เพราะชาวจีนเหล่านั้นได้กลมกลืนกลายเป็นคนไทยได้
ซึ่งก็เป็นนโยบายของไทยที่จะให้เป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว
ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันนั้น
เพิ่งมีขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง
(กับรัฐบาลจีนภายใต้การปกครองของพรรคก๊กมินตั๋งก่อนพรรคคอมมิวนิสต์ได้
รับชัยชนะในการปฏิวัติ พ.ศ. 2492) และหลังจากนั้น
ก็ได้เกิดมีปัญหาเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย
ฝ่ายไทยจึงเห็นว่าไม่ควรจะเร่งรีบให้มีการติดต่อระหว่างกันเป็นทางการ
สำหรับประเทศไทยนั้น ยึดถือนโยบายตลอดมาว่า
จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่แสดงความเป็นมิตรด้วย แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ.
2515) นี้ ฝ่ายจีนยังมิได้แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อไทยอย่างแท้จริง

<u>รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสิงคโปร์</u> –
แสดงท่าทีว่าการดำเนินการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะต้องกระทำเ

ป็นขั้นๆ ไป

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนเองว่าจะคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติหรืออุดมการณ์เป็นที่ตั้ง สิงคโปร์เห็นว่าในปัจจุบัน สาธารณรัฐจีน (จีนไต้หวัน)

มีแนวโน้มที่จะใช้อุดมการณ์เพื่อสนับสนุนผลประโยชน์แห่งชาติของตน

ดังจะเห็นได้จากที่ได้ส่งเสริมการติดต่อกับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น

เช่นในทางกีฬาและวัฒนธรรม เป็นต้น

ฉะนั้นจึงไม่ควรแสดงออกว่าจีนเป็นศัตรู

รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ยังได้กล่าวถึงการไปเยือนสิงคโปร์ของคณะนักปิงปองจากสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า พฤติการณ์ของนักกีฬาดังกล่าว

ส่อให้เห็นว่าเพ็งเล็งแต่เฉพาะการกีฬาโดยไม่แสดงความสนใจทางด้านการเมือง ทั้งๆ

ที่กลุ่มสนับสนุนคอมมิวนิสต์ในสิงคโปร์ได้พยายามที่จะให้การเยือนของนักกีฬาครั้งนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองด้วย อย่างไรก็ดี

กลุ่มประเทศอาเซียนควรจะแสดงให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าใจโดยแจ้งชัดว่า

มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่เสมอในเ

รื่องการติดต่อกับจีน

ทั้งนี้เพื่อมิให้จีนฉวยโอกาสเอาประโยชน์จากประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพา

ะ

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอินโดนีเซีย – แถลงว่า ในปัจจุบันนี้ (พ.ศ. 2515)

อินโดนีเซียยังคงมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่

แต่ไม่มีผู้แทนทางการทูตประจำอยู่ในแต่ละประเทศ

และเห็นว่าหากจะมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติในขณะนี้

อินโดนีเซียจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

เพราะว่ายังมีการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในประเทศอยู่

ถึงแม้อาจจะลดลงบ้าง

แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังคงมุ่งก่อให้เกิดการกบฏโดยใช้อาวุธ

และทั้งจีนและรัสเซียก็ยังพยายามรื้อฟื้นขบวนการคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ๆ

ของอินโดนีเซียและในองค์กรเยาวชนและกรรมกร

ฉะนั้นอินโดนีเซียจึงไม่รีบเร่งปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เ

ป็นปกติ

แต่ขณะเดียวกันก็จะพยายามไม่วางตนเป็นศัตรูกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย – แถลงว่าการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมาเลเซียได้ทำมาถึงปัจจุบัน
เป็นการสอดคล้องกับนโยบายใหม่ที่จะขยายขอบเขตของการติดต่อกับต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น มาเลเซียจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาชาวจีน ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียตระหนักดีว่า
มีความจำเป็นจะต้องแสดงให้ชาวจีนในมาเลเซียเห็นว่ามาเลเซียยอมรับฐานะของจีน นอกจากนั้น
มาเลเซียเองยังมีความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจที่จะต้องหาตลาดเพิ่มขึ้นสำหรับยางพารา เท่าที่ได้ติดต่อกันมาจนถึงขณะนี้ ฝ่ายจีนได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง
อย่างไรก็ดีในระยะข้างหน้านี้
มาเลเซียจะดำเนินการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่เฉพาะในด้านการค้า และจะแจ้งให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ
ทราบถึงความคลี่คลายในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฟิลิปปินส์ –
มิได้แถลงเกี่ยวกับการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่อย่างใด
(หนังสือกราบเรียน ฯพณฯ หัวหน้าคณะปฏิวัติที่กต.0305/23997 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2515)

เกี่ยวกับการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนและทัศนะท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนต่อเรื่องให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง ต่อปัญหาสงครามในอินโดจีนและต่อเรื่องการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนที่กรุงมะนิลา (วันที่ 13 – 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2515)

เป็นการประชุมที่ปฏิกิริยาท่าทีของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ที่มีต่อทั้ง 3 เหตุการณ์ ดังกล่าวข้างต้น

ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจดังอาทิ ระหว่างสหรัฐฯ – จีน ระหว่างสหรัฐฯ – สหภาพโซเวียต และระหว่างจีน – สหภาพโซเวียต ซึ่งดำเนินมาถึงขั้นแตกหักปี พ.ศ. 2515

จึงเป็นปีที่รัฐบาลประธานาธิบดีนิกสันใช้นโยบายพึ่งการปฏิบัติการทางทหารต่อเวียดนามเหนืออย่างหนักหน่วง ดังอาทิ สหรัฐฯ ได้วางทุ่นระเบิดรอบบริเวณท่าเรือไฮฟองและท่าเรือที่สำคัญอื่นๆ ของเวียดนามเหนือ ตลอดจนเพิ่มการทิ้งระเบิดอย่างต่อเนื่องในเวียดนามเหนือ (วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2515) นอกจากนี้แล้ว ยังมีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญเกิดขึ้นช่วงปลายปี พ.ศ. 2515 อันได้แก่การพบปะเจรจาทางลับระหว่างนายเฮนรี คิสเซนเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ กับนายเลดึ๊ก เถาะ

สมาชิกกรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและเป็นผู้แทนเวียดนามเหนือในการเจรจา

ที่กรุงปารีสกับฝ่ายสหรัฐฯ พื่อยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ (ระหว่าง พ.ศ. 2511 – พ.ศ. 2516) เหตุการณ์ที่สำคัญๆ ดังกล่าวข้างต้น

ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนคดีวอเธอร์เกทที่ได้มีผลนำไปสู่การประกาศลาออกอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีนิกสัน เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2517 (Mitchell Hall; The Vietnam War: Seminar Studies in History หน้า 111 – 116)

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า เหตุการณ์สำคัญๆ ที่ได้เกิดขึ้นช่วงปี พ.ศ. 2515 ดังกล่าวข้างต้น ได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนะท่าทีของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นความเห็นต่อเรื่องให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ซึ่งสมาชิกอาเซียนโดยภาพรวมก็เห็นร่วมกันว่าอิทธิพลของบริบทปลายยุคสงครามเย็นเป็นสิ่งที่แม้ไม่เอื้อต่อการดำเนินการให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง แต่ก็ไม่ถึงกับทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนสิ้นหวังกับเป้าประสงค์ของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ ตรงกันข้ามอิทธิพลของบริบทปลายยุคสงครามเย็นทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียน ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินเหตุการณ์ระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2515

จากการมองและศึกษาระบบระหว่างประเทศจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทางเป็นจริง

ไม่ใช่จากการสมมติหรือจากการจินตนาการทึกทักเอาเองว่าเป็นจริง

ยอมรับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีเหนือปัจจัยอุดมการณ์

ไม่ประเมินนโยบายและท่าทีของประเทศต่างๆ โดยดูเพียงเฉพาะจากเจตนาหรือความมุ่งมั่นปรารถนา แต่จะดูจากความสามารถ/สมรรถนะที่เป็นจริงของแต่ละประเทศอาเซียนด้วยกัน

และของประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคนี้

ดังเป็นที่ประจักษ์จากบทสรุปความเห็นของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ในเรื่องนี้ที่ว่า

> “ส่วนการที่จะดำเนินการให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายในขณะนี้ยังเป็นสิ่งซึ่งทำได้ยาก
> ทั้งนี้เพราะแต่ละประเทศต่างก็เผชิญกับปัญหาการรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน
> หลายประเทศมีปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามและบ่อนทำลานของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้น
> ในขณะนี้จึงยังไม่สามารถที่จะทิ้งพันธะกรณีทางการทหารกับประเทศพันธมิตรได้ ทางที่ดีที่สุด ก็น่าจะให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนต่างหาทางดำเนินการตามระยะเวลาที่เหมาะสมแก่แต่ละประเทศ
> โดยมิให้มีลักษณะเป็นการขับไล่พันธมิตรออกไปจากภูมิภาคนี้
> ในขณะที่ยังไม่มีหลักประกันความมั่นคงที่จะใช้แทนกันได้ดีไปกว่าเดิม”

ส่วนเรื่องปัญหาสงครามในอินโดจีนปรากฏในข้อ 2 ข้างต้น

เป็นที่แน่ชัดว่าประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย)

ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากเหตุการณ์ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค

(ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้นในข้อ 2)

ทำให้ไทยเกิดความเข้าใจและมั่นใจว่าฝ่ายค่ายโลกเสรีจะมีโอกาสสูงที่จะชนะสงครามเวียดนาม รัฐบาลไทย (รัฐบาลคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม)
จึงได้มอบหมายให้หัวหน้าคณะผู้แทนไทยเสนอที่ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศอาเซียน พิจารณาหาทางดำเนินการร่วมกัน เพื่อช่วยแก้ปัญหาสงครามในอินโดจีน
เหตุการณ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคช่วงปี พ.ศ. 2515
(ดังปรากฏรายละเอียดข้างต้น) มีอิทธิพลทำให้รัฐบาลไทย มีความหวังสูงถึงกับมีความเห็นว่า
“การปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือครั้งนี้
เป็นความพยายามครั้งสุดท้ายแล้ว.....” แต่ต่อมาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2518
ทั้งเหตุการณ์ภายในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516
(อิทธิพลของปัจจัยภายใน) และชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม
(อิทธิพลของปัจจัยภายนอก) พร้อมกับความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2515) และการยุติบทบาททางทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ส่งผลโดยตรงทำให้ความฝัน/ปรารถนาร่วมกันของประเทศอาเซียนในเรื่องให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลางหมดความสำคัญล่มสลายไปโดยปริยาย (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (ข้อ 3 ข้างต้น)
การแสดงความเห็นของหัวหน้าคณะผู้แทนของแต่ละประเทศอาเซียน
เป็นความเห็นที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า ประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ แม้ว่าในปี พ.ศ. 2515 ยังคงมองจีนว่าเป็นภัยต่อความมั่งคงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและต่อสันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แต่จากการที่ประธานาธิบดีนิกสันไปปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ (วันที่ 21 – 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) และจากความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต

ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ที่มีขึ้นในปี พ.ศ. 2515 (ดังรายละเอียดปรากฏ ข้างต้น)

ล้วนเป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลทำให้ทุกประเทศอาเซียนเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นต้องหาทางปรับความสัมพันธ์ติดต่อกับจีนอย่างเป็นขั้นตอนตามเหตุผลและความจำเป็นของแต่ละประเทศอาเซียนที่ต่างมีผลประโยชน์กับจีนในด้านต่างๆ ที่แตกต่างกัน

ดังเป็นที่ประจักษ์เกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของแต่ละประเทศอาเซียน สรุปได้ดังนี้

- อินโดนีเซีย ได้ระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นเวลาถึง 22 ปี และกลับมารื้อฟื้นมีความสัมพันธ์ทางการทูตกันอีกครั้งเมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2532
- มาเลเซีย ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เมื่อพ.ศ. 2517
- ไทย สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เมื่อพ.ศ. 2518
- ฟิลิปปินส์ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เมื่อพ.ศ. 2518
- สิงคโปร์ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เมื่อพ.ศ. 2533

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กล่าวได้ว่าโดยภาพรวมนโยบายและท่าทีทั่วไปของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ที่มีต่อจีนในปี พ.ศ. 2514

ยังคงเป็นนโยบายและท่าทีที่เห็นร่วมกันว่าจีนยังเป็นภัยต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

แต่หลังประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปพบปะหารือกับประธานเหมาเจ๋อตุง (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) เพื่อปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน

นำไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ – จีน

โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อการต่อต้านการแผ่อิทธิพลของสหภาพโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสหรัฐฯ – จีน

ดำเนินมาอย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมที่สุดก็สมัยรัฐบาลประธานาธิบดีจิมมี่คาร์เตอร์ และถึงจุดสูงสุดสมัยประธานาธิบดีรอนัล เรแกน

(โดยมีสงครามในกัมพูชาและสงครามในอัฟกานิสถานเป็นปัจจัยเชื่อมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสหรัฐฯ กับจีนเพื่อต่อต้านภัยคุกคามโซเวียตตามมุมต่างๆ ของโลก

และภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

ซึ่งย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อนโยบายและท่าทีของ 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนต่อจีนหลัง พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา

ท่าทีของจีนต่ออาเซียนมีความชัดเจนและสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของจีนที่ต้องการมีความสัม

พันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับอาเซียนบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความเด่นชัดและเป็นรูปธรรมที่สุดก็ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา (2 ปีหลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ข้อเท็จจริงดังกล่าวมานี้ เป็นที่ประจักษ์ในบทความของนิตยสารปักกิ่งรีวิว(Peking Review) ฉบับวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ภายใต้หัวเรื่อง “อาเซียน – ความร่วมมือในทางสร้างสรรค์” สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งห้า

  ต่างรู้สึกถึงภัยคุกคามจากเวียดนามที่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายโซเวียต

  การที่เวียดนามเข้ายึดครองลาวและกัมพูชา

  ตลอดจนได้บุกรุกเข้ามาในดินแดนของไทยบ่อยครั้ง

  เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการป้องกันประเทศ

  พร้อมกับแสวงหาความร่วมมือสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศ

  ในการต่อต้านลัทธิครองความเป็นใหญ่(hegemonic influence)

  ซึ่งจีนในยุคสงครามเย็นย่อมหมายถึงอิทธิพลของสหภาพโซเวียต เป็นสำคัญ

-

  คุณลักษณะหนึ่งของความร่วมมือส่วนภูมิภาคของอาเซียนได้แก่ความร่วมมือระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนับว่ามีแนวโน้มเติบโตยิ่งขึ้น

- อาเซียนมิใช่กลุ่มพันธมิตรทางทหาร

  แต่เพื่อเป็นการรับมือกับภัยคุกคามจากฝ่ายโซเวียตและเวียดนาม

  ทางประเทศสมาชิกอาเซียนต่างก็ขวนขวายหาทางป้องกันประเทศ

  โดยร่วมมือกันด้านการทหาร ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

  รวมทั้งต่างให้คำมั่นในอันที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามถูกศัตรูรุกราน

- ในระยะสองสามปีมานี้

  สมาชิกองค์การอาเซียนต่างมีการประสานงานความร่วมมือด้านการเมืองและการ

  ทูตระหว่างกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

  เป็นการประสานงานเพื่อรับมือกับภัยที่มาประชิดตัวทั้งในรูปแบบของการแทรกแซ

  งและรุกรานจากภายนอกและการบ่อนทำลายจากภายใน

  ความแตกต่างและข้อขัดแย้งภายในอาเซียนไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางให้กลุ่มประเท

  ศอาเซียนมีจุดยืนร่วมกันในปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวกับหลักการและยุทธศาสตร์ต่อต้

  านการคุกคามจากสหภาพโซเวียตและเวียดนาม

-

  กลุ่มอาเซียนได้ให้ความสำคัญต่อการแสวงหาความสนับสนุนและความช่วยเหลือ

  จากนานาชาติ เสริมสร้างความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรป

  (European Economic Community – EC) ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

  ทำให้บทบาทของอาเซียนในการต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าหรือครองความเป็

  นใหญ่ (hegemony) มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

- เมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชา

  อาเซียนก็ประณามอย่างแจ้งชัดว่าเวียดนามละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ

  พร้อมกับสนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลเขมรแดง)

  และไม่ให้การรับรองระบอบเฮง สัมริน

  ทำให้กัมพูชาประชาธิปไตยสามารถรักษาที่นั่งในสหประชาชาติได้ทั้งในปี พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2523 (สองปีแรกของการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม)

  อาเซียนได้เสนอญัตติต่อสหประชาชาติให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

- อาเซียนได้เสนอให้จัดประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมือง (International Conference on Kampuchea – ICK)

  แต่สหภาพโซเวียตกับเวียดนามรวมทั้งประเทศบริวารของโซเวียตไม่ยอมร่วมมือด้วย พร้อมกับได่เสนอให้มีการประชุมระดับภูมิภาคแทนการประชุมระดับโลก

  เพื่อลบล้างข้อมติของสหประชาชาติในเรื่องปัญหากัมพูชา

  และเพื่อหวังให้ระบอบเฮงสัมริน เป็นที่ยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ

  เพราะหากประชาคมระหว่างประเทศยอมรับรองระบอบเฮงสัมรินว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรม ก็เท่ากับประชาคมระหว่างประเทศให้การสนับสนุนการรุกราน

  และยึดครองประเทศกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนามว่าเป็นเรื่องถูกต้อง

  ถูกกฎหมายระหว่างประเทศและไม่ถือว่าเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ(หมายเหตุ: ผู้วิจัย) จีนถือว่าการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา(ICK)

ได้ผลดี เนื่องจากระหว่างการประชุม

สมาชิกอาเซียนเต็มใจที่จะรับฟังและปรึกษาหารือกับฝ่ายต่างๆ

-

จีนกับอาเซียนต่างก็สังกัดในกลุ่มโลกที่สามและมีภารกิจร่วมกันในการต่อต้านลัท

ธิครองความเป็นเจ้า(hegemony) ปกป้องเอกราชและเสริมสร้างเศรษฐกิจของตน

ซึ่งถือเป็นรากฐานอันสำคัญสำหรับสร้างมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนในระยะสองสามปีที่ผ่านมานี้

ก็เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนในประเทศของตน

ซึ่งมีส่วนช่วยต่อต้านฝ่ายนิยมการครองความเป็นใหญ่

หรือมีอำนาจนำ(hegemon) และรักษาสันติภาพและเสถียรภาพในย่านเอเชีย –

แปซิฟิค

- จีนสนับสนุนอย่างหนักแน่นต่อข้อเสนอของอาเซียน ในการจัดตั้งเขตแห่งเสรีภาพ

สันติภาพและความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และได้พิจารณาเสมอมาว่า

เป็นหน้าที่ของจีนที่จะต้องสนับสนุนอาเซียนในการต่อต้านภัยคุกคามจากลัทธิครอ

งความเป็นเจ้า/เป็นใหญ่

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง ที่ 778/2524 ลงวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.

2524)

เนื่องจากสิ่งตีพิมพ์ทุกประเภทในประเทศคอมมิวนิสต์

ย่อมเป็นไม่ของพรรคคอมมิวนิสต์ ก็เป็นของรัฐบาลคอมมิวนิสต์

การเสนอบทความของนิตยสารปักกิ่งรีวิว ข้างต้น

เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่าทางการจีนได้ทำการโฆษณาผลของการเดินทางไปเยือนประเทศสมาชิกอาเซียนของนายกรัฐมนตรีเจ้าจื่อหยาง อย่างกว้างขวางในสื่อทุกแขนง

แสดงว่าจีนให้ความสำคัญแก่การสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอาเซียนมาก

เป็นเนื้อหาของบทความที่เป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าปัจจัยผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดนโยบายท่าทีของจีนที่มีต่อประเทศอาเซียนในช่วง พ.ศ. 2524 จนสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2534)

ไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์ อีกทั้งปัจจัยผลประโยชน์กำหนดอะไรเป็นภัยคุกคามไม่ใช่อุดมการณ์

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

4) <u>บทบาทของอาเซียนด้านการทูตการเมืองและความมั่นคง (ปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2534)</u>

เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมระหว่างประเทศโดยทั่วไปว่า

ชัยชนะขั้นเด็ดขาดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม(เดือนเมษายน พ.ศ. 2518) ในอินโดจีน มีผลลัพธ์โดยตรงต่อการสนับสนุนและส่งเสริมให้ทั้ง 5

ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนมีความเป็นเอกภาพในหมู่สมาชิกอาเซียน

ตลอดจนมีผลให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่าง 3 ประเทศอินโดจีน (เวียดนาม ลาว

และกัมพูชา) กับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์)

ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น ยังตอกย้ำให้เห็นอีกด้วยว่า

การที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (กัมพูชาภายใต้ระบอบเขมรแดง) เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 เป็นเวลากว่า 10 ปี เป็นผลโดยตรงช่วยให้ทั้ง 5 ประเทศ ผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน ตระหนักดีถึงคุณประโยชน์และความสำคัญของการมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อให้เกิดเอกภาพของอาเซียน นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าร่วมกันด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงร่วมกัน บทบาทโดยตรงทั้งทางการเมือง การทูต และด้านความมั่นคงของอาเซียนในการช่วยผลักดันอย่างต่อเนื่องและอย่างแข็งขันตลอดกว่า 10 ปีของปัญหากัมพูชาจนมีผลนำไปสู่การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ถือได้ว่าเป็นบทบาทชี้นำอย่างเด่นชัดที่สุดของอาเซียนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้องค์การอาเซียนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาคมโลก มีภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือที่เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาคมระหว่างประเทศ (Milton Osborne; South East Asia: An Introductory History หน้า 264 – 265)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า 45 ปีของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534) มีอิทธิพลโดยตรงต่อการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศมองความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศในบริบทสงครามเย็นผ่านแว่นสายตาเดียวกัน ตระหนักดีร่วมกันว่า ความอยู่รอดและความมั่นคงของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนถือเป็นความอยู่รอดและความมั่นคงของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น สันติภาพ และเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นส่วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อความมั่นคงก้าวหน้าของทุกประเทศในภูมิภาคนี้ รวมทั้งเห็นชอบร่วมกันว่า หากต้องการลดความเสี่ยงที่ประเทศภายนอกภูมิภาคจะเข้ามาแทรกแซงภายในภูมิภาค ก็จำเป็นที่ประเทศในภูมิภาคเองจำต้องพยายามร่วมกันแก้ปัญหาภายในภูมิภาคให้เป็นผลสำเร็จได้

ก่อนเกิดเหตุการณ์เวียดนามเหนือ

(คอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือหรือประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามหรือ Democratic Republic of Vietnam – DRV) เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) อีกทั้งก่อนชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามเหนือในสมัยสงครามเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) ที่เป็นผลให้สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งสมาคมอาเซียนได้เห็นร่วมกันถึงความสำคัญและความจำเป็นที่รัฐมนตรีต่าง

ประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียนควรจัดให้มีการหารือแลกเปลี่ยนทัศนะและความคิดเห็นเกี่ย
วกับสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เริ่มจากผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียนหลังข้อตกลงสันติภาพลงนามระหว่างนายคิสซินเจอร์
รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ กับนายเลดึ๊กเถาะ (Le Duc Tho)

สมาชิกกรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและหัวหน้าคณะผู้แทนเจรจาของเวียดนามเ
พื่อยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

(ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม – DRV) ที่กรุงปารีส (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516)

เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของสมาชิกอาเซียนดังกล่าวข้างต้น

ประเทศไทยจึงได้รับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศครั้งที่ 6

ของสมาคมอาเซียนขึ้นที่พัทยา ระหว่างวันที่ 16 – 18 เมษายน พ.ศ. 2516

ในระหว่างการประชุมครั้งนี้

ได้มีการประชุมหารือระหว่างหัวหน้าคณะผู้แทนของกลุ่มอาเซียนในเช้าของวันที่ 17 เมษายน
พ.ศ. 2516

เพื่อหารือและแลกเปลี่ยนทัศนะและความคิดเห็นด้านการเมืองและความมั่นคงเกี่ยวกับสถานกา
รณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อภูมิภาค มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1) <u>ปัญหาสันติภาพในเวียดนาม</u>

ในการประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.
2516

กลุ่มประเทศอาเซียนได้ตกลงกันว่าจะได้จัดส่งผู้สังเกตการณ์ไปเพื่อร่วมกันสดับตรับฟังผลการประชุม ณ กรุงปารีส เพื่อพิจารณาปัญหาเวียดนาม และช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาเซียน โดยพยายามร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับอินโดนีเซีย
ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกในคณะกรรมการควบคุมและตรวจตราระหว่างประเทศ (ICCS)
นอกจากนั้น
ที่ประชุมยังได้ตกลงกันไว้ว่าจะได้มอบให้อินโดนีเซียคอยแจ้งผลคืบหน้าในการดำเนินงาน
และผลของคณะกรรมการควบคุมและตรวจตราระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิด
เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย
ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ผู้แทนอินโดนีเซีย ได้สรุปผลการประชุม ณ
กรุงปารีสและการร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในคณะกรรมการควบคุมและตรวจตราระหว่างประเทศ
มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- สำหรับการประชุมที่กรุงปารีส
  เป็นการประชุมที่ได้ตกลงล่วงหน้ากันมาแล้วระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ
  โดยมีเวียดนามใต้และเวียดกงแสดงบทบาทสนับสนุน การประชุมจึงไม่ยืดเยื้อ
  เพราะทุกๆ ฝ่ายได้กำหนดท่าทีล่วงหน้าและได้ตกลงกันในเรื่องต่างๆ
  แม้แต่ร่างคำปฏิญญาและข้อตกลงไว้เรียบร้อยแล้ว

- สำหรับผลที่แท้จริงจากการประชุมครั้งนี้นั้นก็มีอยู่เพียงว่าฝ่ายต่างๆ เห็นพ้องต้องกันที่จะยอมให้มีความตกลงสันติภาพ และได้เลือกที่จะใช้วิธีการเจรจามากกว่าการทำสงคราม

-

ในส่วนที่เกี่ยวกับท่าทีของสมาชิกของคณะกรรมการควบคุมและตรวจตราระหว่างประเทศ เท่าที่ปรากฏในขณะนี้ มีดังนี้

ก) <u>แคนาดา</u> มีความเห็นว่าโปแลนด์และฮังการีพยายามใช้วิธีการหน่วงเหนี่ยวมิให้คณะกรรมการควบคุมและตรวจตราปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายเวียดกงและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงานของคณะกรรมาธิการเกิดขึ้นเพราะการกระทำของทั้งสองประเทศเป็นส่วนใหญ่

ข) <u>ฮังการีและโปแลนด์</u> พยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้ข้อตกลงหยุดยิงเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายเวียดกงและเวียดนามเหนือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้วิธีเตะถ่วงไม่ยอมให้การสอบสวนเรื่องที่ฝ่ายเวียดนามใต้ขอร้องมา

ค) <u>อินโดนีเซีย</u> สำหรับอินโดนีเซียนั้นได้พยายามที่จะหาทางออมชอมระหว่างทั

ศนะความเห็นของฝ่ายแคนาดากับทัศนะความเห็นของฝ่ายฮังก

ารีและโปแลนด์

โดยพยายามหลีกเลี่ยงการโต้เถียงทางกฎหมายและพยายามให้

มีการดำเนินงานมากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้

และวางตัวเป็นกลางมากที่สุด

สรุป อินโดนีเซียมีความเห็นว่า

สันติภาพในเวียดนามนั้นคงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการของทั้งเวียดนามเหนือและเ

วียดกง และเวียดนามใต้ที่จะให้มีสันติภาพ

เพราะหากทั้งสามฝ่ายไม่ปรารถนาที่จะให้มีสันติภาพแล้ว

ก็เป็นการยากที่จะหวังให้คณะกรรมาธิการควบคุมและตรวจตราจะสามารถดำเนินการให้เป็นกา

รสร้างสรรค์ได้ อินโดนีเซียคงจะเป็นสมาชิกของคณะกรรมาธิการควบคุมและตรวจตราต่อไป

เพราะเชื่อว่าสันติภาพคงจะกลับคืนสู่เวียดนาม

และอินโดนีเซียมีเจตนาที่จะดำเนินบทบาทที่จะส่งเสริมให้เกิดมีสันติภาพเพื่อเสถียรภาพและควา

มผาสุขของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เกี่ยวกับทัศนะท่าทีของอินโดนีเซียดังกล่าวข้างต้น

ถือได้ว่าเป็นทัศนะและท่าทีของอินโดนีเซียที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

อินโดนีเซียยังคงมองว่า ในฐานะที่ตนเป็นประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่ใหญ่ที่สุด

มีประชากรมากที่สุดตลอดจนมีทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด

มีผลทำให้อินโดนีเซียเชื่อว่าตนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะมีบทบาทสำคัญชี้นำประเทศอาเซียนอ่นๆ และมีอิทธิพล(ในระดับหนึ่ง)

กำหนดทิศทางพัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองและความมั่นคง

เป็นไปในทิศทางที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของอินโดนีเซีย

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการที่อินโดนีเซียพยายามมีบทบาทเพื่อหาทางยุติสงครามเวียดนามทางกา รเมือง (ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2517)

และเพื่อหวังยุติสงครามในกัมพูชาทางการเมืองเช่นกัน ระหว่างเวียดนามกับรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) ของฝ่ายเจ้าสีหนุ(FUNCINPEC) ฝ่ายนายซอนซาน (KPNLF)

และฝ่ายเขมรแดงของพอลพตและพวก(DK) เป็นการดำเนินการอย่างออกหน้าออกตา

ไม่ได้มีการปรึกษาหารือเป็นการล่วงหน้า เพื่อขอความเห็นชอบเป็นการล่วงหน้าไม่ว่าจากไทย สิงคโปร์ หรือฟิลิปปินส์

แต่เป็นการปรึกษาหารือเฉพาะระหว่างประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซียกับนายกรัฐมนตรีฮุซเซนออนของมาเลเซียที่เมืองกวนตันของประเทศมาเลเซีย (วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

นำไปสู่การออกแถลงการณ์กวนตันที่มีข้อความชัดเจนว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซีย

ไม่มองว่าปัญหากัมพูชามีสาเหตุสำคัญโดยตรงจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา แต่มองว่าจีนสนับสนุนฝ่ายเขมรแดง

ทำให้เวียดนามจำเป็นต้องแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับฝ่ายเขมรแดงของพอลพตและพ วก โดยจำเป็นต้องทำสงครามกับฝ่ายเขมรแดงโดยตรง

ฝ่ายอินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นร่วมกันว่าปัญหาสงครามในกัมพูชาจะมีโอกาสยุติลงได้

ก็ด้วยจำเป็นต้องมีการยอมรับอิทธิพลครอบงำในระดับหนึ่งของเวียดนาม ที่มีในลาวและกัมพูชา อีกทั้งเรียกร้องมิให้ฝ่ายโซเวียตสนับสนุนเวียดนาม

และมิให้จีนสนับสนุนฝ่ายเขมรแดงจำเป็นต้องปล่อยให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หาทางแก้ปัญหาสงครามและความขัดแย้งที่มีระหว่างกันโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก (รายละเอียดในสุรพงษ์ ชัยนาม; นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2561 หน้า 240 – 268 และสุรพงษ์ ชัยนาม; นโยบายของไทยต่อมาเลเซีย สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2561 หน้า 134 – 140)

เป็นที่ประจักษ์มาโดยตลอดว่าความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น

หากประเทศที่ขัดแย้งและทำสงครามระหว่างกันเป็นประเทศที่ไม่ฝักฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญไม่ว่าจะในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์ หรือภูมิยุทธศาสตร์

ย่อมเชื้อเชิญให้ประเทศมหาอำนาจทั้งในและนอกภูมิภาคเข้ามาแทรกแซงหาทางให้ความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศคู่กรณีโดยตรงยุติลงได้ในทางที่มหาอำนาจได้รับประโยชน์ที่ต้องการหรือไม่ก็ผลประโยชน์ที่มีอยู่แล้วได้รับการปกป้องให้ดำรงอยู่ต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง

ความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศ ไม่ว่าในยุคใดก็ตาม

หากเป็นลักษณะสงครามระหว่างประเทศที่ประเทศมหาอำนาจที่ขัดแย้งกันมีเรื่องของผลประโยชน์ไม่ว่าด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์ หรือภูมิยุทธศาสตร์เป็นเดิมพัน

สงครามดังกล่าวยากที่จะยุติลงได้อย่างเด็ดขาด

หากประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของความขัดแย้งและสงคราม ไม่สามารถตกลงหาข้อยุติสงครามร่วมกันได้

ดังมีเหตุการณ์สงครามระหว่างประเทศและสงครามกลางเมืองในมุมต่างๆ

ของโลกที่ยืนยันให้ข้อเท็จจริงและความจริงในประเด็นนี้

เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งแก่ประชาคมระหว่างประเทศตลอดมาอยู่แล้ว ดังเช่น สงครามกัมพูชา

(พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2532)

ซึ่งยุติลงได้ก็จากความเห็นร่วมกันของสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

เป็นสำคัญ หรือสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1

(สงครามระหว่างเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสกับฝ่ายชาตินิยมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม)

ซึ่งยุติลงได้ก็ด้วยผลของการประชุมระหว่างประเทศที่นครเจนีวา พ.ศ. 2497

ที่บรรดาประเทศมหาอำนาจที่มีผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์

หรือภูมิยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่ต่างมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลลัพธ์ที่จะมาจากการช่วยให้สงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 ยุติลงได้

ดังเป็นที่ประจักษ์จากบทบาทของสหภาพโซเวียตและจีนที่บีบให้คอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือต้องยอมรับข้อตกลงร่วมกันของบรรดาประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งสหรัฐฯ

ซึ่งแม้ไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาของข้อตกลงเจนีวา พ.ศ. 2497 ก็ตาม แต่ก็ไม่พร้อมที่จะขัดขวาง

(ในช่วง พ.ศ. 2497) ส่วนฝรั่งเศสเจ้าอาณานิคมนั้นก็ต้องการให้สงครามยุติลงเร็วที่สุด

เพราะไม่ต้องการได้รับความเสียหายและเสียหน้ามากกว่าที่เสียหายอย่างยับเยินมาแล้ว

จากคววามพ่ายแพ้แก่ฝ่ายขบวนการชาตินิยมคอมมิวนิสต์เวียดมินห์ที่สมรภูมิเดียนเบียนฟู

ความตกลงกรุงเจนีวา พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับความเป็นกลางของประเทศลาว

ก็ถือได้ว่าวิกฤติและสงครามในลาวระหว่างขบวนการฝ่ายขวา ฝ่ายกลาง และฝ่ายซ้าย

(พรรคคอมมิวนิสต์ลาว) ยุติลงได้ช่วงระยะหนึ่ง

เป็นผลจากการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศมหาอำนาจที่มีผลประโยชน์ได้เสียกับอนาคตของลา

ว ดังอาทิสหรัฐฯ โซเวียต จีนคอมมิวนิสต์ อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น

ไทยเองก็ได้เป็นประเทศภาคีร่วมประชุมและร่วมลงนามในความตกลงเจนีวา พ.ศ. 2505

ยุติปัญหาวิกฤติลาวชั่วคราวเท่านั้น แต่หาได้มีผลยุติสงครามกลางเมืองในลาว (civil war)

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย) ผู้อ่านที่สนใจอยากทราบรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

ปัญหาเวียดนาม และปัญหาลาวในยุคสงครามเย็นว่าสงครามใน 3

ประเทศดังกล่าวยุติลงได้อย่างแท้จริงได้อย่างไร

ตลอดจนนโยบายและท่าทีของบรรดาประเทศมหาอำนาจ(โดยอย่างยิ่งสหรัฐฯ โซเวียต และจีน)

ที่มีต่อ 3 ประเทศอินโดจีนดังกล่าวเป็นเช่นใด

สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม เรื่อง นโยบายของไทยต่อเวียดนาม

สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2559 หน้า 42 – 64 และสุรพงษ์ ชัยนาม; นโยบายของไทยต่อกัมพูชา

สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2559 หน้า 336 – หน้า 402 และสุรพงษ์ ชัยนาม;

นโยบายของไทยต่อลาว สำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2559 หน้า 38 – หน้า 80 และ หน้า 90 – หน้า

100

การประชุมของรัฐมนตีต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน

ซึ่งไทยรับเป็นเจ้าภาพ (วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516)

เพื่อพิจารณาหารือแลกเปลี่ยนทัศนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ได้ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการที่เวียดนามเหนือยังคงมีบทบาทอยู่ในเขมรและลาว

และในการนี้สิ่งที่อาเซียนอาจจะดำเนินการได้คือ

พยายามชักจูงให้เวียดนามเหนือถอนทหารออกจากเขมรและให้ความเคารพต่อบูรณภาพของดินแดนของทั้งลาวและเขมร ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนอาจทำได้โดยทาบทามสหรัฐฯ

โซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์

ให้ใช้อิทธิพลบีบให้เวียดนามเหนือยอมถอนทหารออกจากลาวและกัมพูชา

ในการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน

รองนายกรัฐมนตรีได้ตั้งข้อสังเกตว่า แม้ว่าทุกๆ ฝ่ายจะเห็นชอบด้วยกับการใช้คำว่า security

ซึ่งในที่นี้หมายถึง “ความมั่นคงของภูมิภาคโดยทั่วไป”

แต่ควรจะให้มีการขยายความให้เป็นที่กระจ่างชัดว่าสิ่งที่กลุ่มประเทศอาเซียนต้องการนั้น

มิใช่การจัดตั้ง Security Pact หรือความตกลงด้านความมั่นคง

แต่เป็นการร่วมมือเพื่อพิจารณาปัญหาความมั่นคง และคำว่า Security

ในที่นี้มีความหมายเพียงเท่านั้น

รัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซีย (นายอาดัม มาลิค)

ได้ตั้งข้อสังเกตด้วยว่าการจัดการประชุมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อาจประสบผลสำเร็จได้โดยความพยายามของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะขจัดความระแวงสงสัยของเวียดนามเหนือที่มีต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้หมดไป

ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียเห็นว่ามีช่องทางที่จะทำเช่นนั้นได้

โดยแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนควรใช้ความพยายามที่จะติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือให้มากยิ่งขึ้น

ในที่สุดได้มีการตกลงกันให้มีการขยายความถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการประชุมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ในแถลงการณ์ร่วมเพื่อป้องกันการเข้าใจผิดและให้เป็นที่กระจ่างไปว่าการจัดการประชุมนี้มีวัตถุประสงค์ประการใด

(บันทึกรายงานการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนครั้งที่ 6 ลงวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516)

การประชุมนี้

เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพบปะอย่างไม่เป็นทางการระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศขององค์การอาเซียนเพื่อหารือและแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระหว่างการประชุมประจำปีของประเทศอาเซียน

นอกจากการพบปะเพื่อการหารืออย่างไม่เป็นทางการในระหว่างการประชุมประจำปีขององค์การอาเซียนแล้ว ในรอบสองปีที่ผ่านมา

รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนยังได้จัดการประชุมเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะเรื่อง อาทิ การประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาสันติภาพในเวียดนามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 เป็นต้น

ในการประชุมครั้งนี้ แม้ว่าที่ประชุมจะยังคงถือว่า
การประชุมครั้งนี้เป็นการหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาคอย่างไม่เป็นทางการ
แต่ก็ได้มีการเตรียมการเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาบรรจุไว้ในระเบียบวาระก่อนล่วงหน้า
และรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนยังได้แสดงความกระตือรือร้นที่จะกำหนดให้การหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ในภูมิภาคมีลักษณะเป็นการประชุมอย่างถาวรระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของสมาคมอาเซียน
ทั้งนี้เพราะตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมหารือเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อภูมิภาค
นอกจากนั้นความคลี่คลายทางการเมืองระหว่างประเทศได้มีผลทำให้ความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนคงจะมีความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น
โดยการใช้การหารืออย่างไม่เป็นทางการเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนทัศนะ
ความเห็นและการกำหนดท่าทีทางการเมืองร่วมกัน

อย่างไรก็ดี
มาเลเซียเคยได้แสดงท่าทีไม่เต็มใจไม่เห็นด้วยในเรื่องการที่จะให้มีการร่วมมือระหว่างประเทศอาเ

ซียนทางการเมืองอย่างเป็นทางการ

และต้องการที่จะให้การร่วมมือทางการเมืองของประเทศอาเซียนมีลักษณะไม่เป็นทางการอย่างที่เคยดำเนินการไปแล้ว

ทั้งนี้โดยมาเลเซียได้ให้เหตุผลว่าการที่ประเทศอาเซียนจะขยายขอบเขตความร่วมมือให้คลุมถึงความร่วมมือด้านการเมืองนั้น อาจมีผลทำให้ประเทศที่อยู่นอกภูมิภาคเกิดความสงสัยแคลงใจ

นอกจากนั้น

ยังอาจเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังมิได้เป็นสมาชิกอาเซียน

แต่ต้องการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกเกิดความกระอักกระอ่วนและลังเลใจขึ้นมาได้

ซึ่งถ้าหากความร่วมมือภายในวงกรอบของอาเซียนจำกัดอยู่เฉพาะความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมแล้ว อุปสรรคและความเคลือบแคลงเหล่านั้นก็คงจะไม่เกิดขึ้น

แต่มาเลเซียเองก็ได้ให้การสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนทางด้านการเมืองอย่างไม่เป็นทางการด้วยดีตลอดมา

คณะผู้แทนไทยมีความเห็นว่าความร่วมมือทางด้านการเมืองระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันนั้น เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างมาก

เพราะการผนึกกำลังทางด้านการเมืองภายในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน

เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่อาเซียนในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศหรือกลุ่มประเทศภายนอกภูมิภาค

(ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นของคณะผู้แทนไทยต่อการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มปร

ะเทศอาเซียนว่าด้วยปัญหาทางการเมืองที่เมืองพัทยา วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516 อ้างแล้วข้างต้น)

เกี่ยวกับทัศนะข้อคิดเห็นของที่ประชุมและของบางประเทศสมาชิกอาเซียนดังกล่าวข้างต้น เป็นที่สังเกตได้ว่าเป็นทัศนะของอาเซียนต่อปัญหาและเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคและระดับโลก

เป็นการให้ความสำคัญและความสนใจต่อปัญหาการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศที่ได้มีผลกระทบและที่จะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงภายในของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและต่อเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)

และก่อนเหตุการณ์เวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (กัมพูชาภายใต้การครอบงำของระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรแดง ระหว่าง พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2534)

จากข้อมูลที่ได้มาจากบันทึกรายงานการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516 ย่อมเป็นเหตุการณ์ยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า อาเซียนเริ่มให้ความสนใจความสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองทั้งในระดับภูมิภาคและระ

ดับโลกอย่างจริงจังก็ช่วงตั้งแต่การลงนามเพื่อยุติสงครามอย่างเป็นทางการระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือภายใต้ข้อตกลงกรุงปารีส (Paris Agreement) เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2516 หรือประมาณ 5 ปีกว่าหลังการก่อตั้งองค์การอาเซียน

ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2516

ตลอดจนปฏิกิริยาท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนในภาพรวมถือได้ว่าเป็นการบ่งบอกให้เห็นได้ว่าอาเซียนมองว่าสถานการณ์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกเต็มไปด้วยความรุนแรงและความไม่แน่นอน แต่แม้กระนั้นก็ตาม ในภาพรวมทั้ง 5

ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียนต่างยังคงมีความหวังว่าสมาคมอาเซียนยังสามารถมีบทบาทช่วยให้สถานการณ์ในภูมิภาคมีโอกาสคลี่คลายพัฒนาไปในทิศทางที่จะเป็นการเอื้อให้มีเสถียรภาพและความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ดำเนินต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม

หากพิจารณาศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2517 ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริง (both facts and truth)

ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าฝ่ายอาเซียนยังมิได้พยายามวิเคราะห์สถานการณ์ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคและระดับโลกอย่างจริงจัง

ยังมิได้ให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกที่มีต่อการศึกษาวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์เพื่อการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศต่อแต่ละเหตุการณ์แ

ละต่อปัญหาสงครามและความขัดแย้งในภูมิภาคที่ส่วนหนึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจในบริบทยุคสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจแบ่งออกเป็นสองขั้วสองค่ายอย่างชัดเจน

เมื่อมองย้อนหลังกลับไปก่อนประธานาธิบดีนิกสันไปจีนพบปะกับประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตุง
เพื่อปรับความสัมพันธ์สหรัฐฯ – จีนให้เป็นปกติ (วันที่ 21 – วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515)
ใช้ความสัมพันธ์ร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสหรัฐฯกับจีนเป็นปัจจัยต่อต้านภัยคุกคามโซเวียตและเพื่อคานอิทธิพลของโซเวียตในปี พ.ศ. 2512
ได้มีการเดินขบวนเพื่อต่อต้านการทำสงครามเวียดนามของสหรัฐฯ
เป็นขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามที่ใหญ่หลวงที่สุดในสหรัฐฯ (พ.ศ. 2512)
และรัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายห้ามสหรัฐฯ
ส่งทหารกลับเข้าไปทำสงครามในลาวและกัมพูชา (พ.ศ. 2514) ต่อมาในปี พ.ศ. 2516
ระหว่างวันที่ 8 – 18 มกราคม นายเฮนรี่ คิสซินเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ กับนายเลดึ๊กเถาะ
สมาชิกกรมการเมืองพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ร่วมลงนามในข้อตกลงกรุงปารีสยุติสงครามเวียดนามระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและรัฐสภาสหรัฐฯๆ
ได้ออกกฎหมายระงับความช่วยเหลือทางการทหารทุกด้านให้กับลาว กัมพูชาและเวียดนามใต้
(วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2516)

ส่วนประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีสืบเนื่องจากคดีวอเธอร์เกท (วันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2517) และท้ายสุดกรุงไซ่ง่อนแตกเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518 มีผลทำให้สงครามในทั้ง 3 ประเทศอินโดจีนสิ้นสุดพร้อมกับความพ่ายแพ้ของสหรัฐฯ และชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในทั้งลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้

เมื่อศึกษาพิจารณาอย่างละเอียดเกี่ยวกับผลของการประชุมระดับรัฐมนตรีกลุ่มประเทศอาเซียนว่าด้วยปัญหาทางการเมืองที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516 ดังปรากฏข้างต้น จะเห็นได้ว่าทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนแม้จะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์เลวร้ายที่ดำเนินอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สงครามเวียดนามเป็นสำคัญ) แต่โดยทั่วไปอาเซียนก็ยังมีความหวังว่าสหรัฐฯ ยังจะสามารถมีอิทธิพลและบทบาทช่วยต่อต้านการขยายอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์โซเวียต จีน และเวียดนามเหนือได้ต่อไป อีกทั้งอาเซียนโดยทั่วไปยังมีความเชื่อว่าสามารถมีบทบาทช่วยให้สันติภาพและเสถียรภาพกลับมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ ด้วยการขอร้องให้มหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ โซเวียตและจีนหาทางร่วมมือกันเพื่อยุติสงครามในอินโดจีน ส่วนอาเซียนเองจำเป็นต้องพยายามขยายความสัมพันธ์กับทุกประเทศในภูมิภาคนี้ เพื่อให้ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านอุดมการณ์และมีระบบเศรษฐกิจ –

การเมืองที่แตกต่างกันมากก็ตาม)

สามารถร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาในภูมิภาคลดโอกาสที่ประเทศมหาอำนาจและประเทศนอกภูมิภาคอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงกิจการภายในภูมิภาคได้อย่างง่ายดาย

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าตั้งแต่สหรัฐฯ

ได้เข้าทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือเป็นเวลาถึง 10 ปี (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) ในบรรดา 5 ประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น ไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า (front line state) ย่อมตกเป็นเป้าโดยตรงของการโจมตีจากฝ่ายคอมมิวนิสต์

เพราะไทยได้เข้าร่วมทำสงครามสนับสนุนสหรัฐฯ ทั้งในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้

การทิ้งระเบิดของสหรัฐฯ ในลาว กัมพูชา และเวียดนามเหนือ

ส่วนใหญ่ก็มาจากฐานทัพอากาศที่ไทยอนุญาตให้สหรัฐฯ

ใช้เพื่อไปทิ้งระเบิดในสามประเทศดังกล่าว

แต่เพื่อสนับสนุนและรักษาความเป็นปึกแผ่นสามัคคีในหมู่ประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ไทยก็มีนโยบายและท่าทีที่พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและสนับสนุนความเป็นเอกภาพของอาเซียนในเรื่องของการพยายามมีจุดยืนร่วมกันบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (โดยเน้นผลประโยชน์ร่วมกันด้านการเมืองและความมั่นคง เป็นสำคัญ) เห็นร่วมกันว่า

มีเรื่องใดที่ยังขัดแย้งกันยังไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้

ก็ให้พักไว้ก่อนไม่นำมาเป็นอุปสรรคต่อการมีผลประโยชน์ร่วมกันในด้านอื่น ๆ
เพื่อเปิดโอกาสให้อาเซียนสามารถขับเคลื่อนเดินหน้าต่อไปได้

การที่กลุ่มประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ในช่วง พ.ศ. 2516
แม้จะมีความกังวลเกี่ยวกับความผันแปรไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่มีแนวโน้มจะเลวร้ายและรุนแรงมากขึ้น แต่ในภาพรวมแล้ว
กลุ่มอาเซียนยังเชื่อว่าสถานการณ์จะไม่ถึงกับดับความฝันของอาเซียน (ของมาเลเซีย เป็นสำคัญในฐานะประเทศต้นคิด) เกี่ยวกับการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN)
ดังเป็นที่ประจักษ์จากทัศนะของผู้แทนมาเลเซียที่ได้ให้ความเห็นต่อที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศอาเซียนว่าด้วยปัญหาทางการเมืองเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516
(อ้างแล้วข้างต้น) นอกจากนั้นการที่ที่ประชุมวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516 ดังกล่าว
มิได้พยายามศึกษา วิเคราะห์
และประเมินเหตุการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศที่ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ (ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก) อย่างจริงจัง (ดังกล่าวแล้วข้างต้น) จึงไม่คิดว่า สหรัฐฯ จะทอดทิ้งบทบาทสำคัญที่สหรัฐฯ
เคยมีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดมาตั้งแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งๆ
ที่มีหลายเหตุการณ์ที่เป็นสัญญาณเตือนภัยให้รู้ได้ว่าสหรัฐฯ
ถูกการเมืองและมติมหาชนภายในประเทศต่อต้านไม่ให้ทำสงครามเวียดนามอีกต่อไป

รวมทั้งการปรับความสัมพันธ์สหรัฐฯ - จีน ให้กลับสู่ภาวะปกติ

(อิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีต่อการกำหนดปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีต่อปัญหาและเหตุการณ์ระหว่างประเทศ) เหตุการณ์สำคัญๆ

เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมต่อพัฒนาการของสถานการณ์และต่อการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้ (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) กอปร์กับความพ่ายแพ้อย่างสมบูรณ์ของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม

ความขัดแย้งรุนแรงขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียต – จีน จีน – เวียดนาม

และการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

เหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และความมั่นคงภายในของทุกประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

นำไปสู่การประชุมสุดยอดของผู้นำทั้ง 5 ประเทศอาเซียนที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

มีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia หรือ TAC) พ.ศ. 2519

ซึ่งให้ความสำคัญกับการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

สนธิสัญญาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนหลังสามประเทศในอินโดจีน ลาว

กัมพูชาและเวียดนามประสบชัยชนะขั้นสมบูรณ์ ทำให้ทั้ง 3

ประเทศดังกล่าวอยู่ภายใต้การเมืองการปกครองแบบคอมมิวนิสต์

เป็นสนธิสัญญาที่อาเซียนต้องการให้มีผลทางจิตวิทยาช่วยสร้างความมั่นใจ

ความเป็นหนึ่งเดียวกันของอาเซียน เป็นการส่งสัญญาณให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในทั้ง 3

ประเทศอินโดจีนได้ตระหนักว่าชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518

ไม่มีผลทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนเสียขวัญหรือขาดความเป็นหนึ่งเดียวกัน

แม้ในทางเป็นจริงแล้วอาเซียนวิตกกังวลมากที่สหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามและฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะในลาว กัมพูชาและเวียดนาม

เหตุการณ์สำคัญต่างๆ

ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกช่วงปลายยุคสงครามเวียดนาม (ระหว่าง พ.ศ. 2515 – พ.ศ.

2518) มีผลทำให้โอกาสของนโยบายของอาเซียน (ที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2514)

เกี่ยวกับให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ยิ่งห่างไกลจากความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์ 25 ธันวาคม พ.ศ.

2521 ที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2532)

ซึ่งเป็นผลโดยตรงทำให้อาเซียน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซีย)

ได้มีโอกาสทำความเข้าใจรู้แจ้งเห็นจริงแล้วว่าตราบใดที่ระบบระหว่างประเทศยังคงเป็นระบบระ

หว่างประเทศที่ดำรงอยู่ในโลกของอาณาธิปไตย (anarchic world)

ที่ปราศจากจากศูนย์กลางอำนาจที่ผูกขาดสั่งการทุกประเทศให้ต้องปฏิบัติตามประเทศที่มีฐานะเ

ป็นประเทศที่ครองความเป็นใหญ่หรือผูกขาดอำนาจนำแต่ผู้เดียว (world Hegemon)

ไม่ใช่ระบบระหว่างประเทศที่อำนาจและผลประโยชน์ถูกกำหนดจากศูนย์อำนาจแหล่งเดียว (heirarchic world)

โลกของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็ยังคงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและความขัดแย้งที่มีอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยกำหนดและชี้ขาดด้านนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศที่มีต่อกัน อย่างไรก็ตาม

เพื่อเป็นการถนอมน้ำใจและรักษาหน้ากัน ทุกประเทศสมาชิกอาเซียน (ยุคสงครามเย็น) ต่างเห็นชอบร่วมกันที่จะให้เรื่องการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ยังคงเป็นความมุ่งมาดปรารถนา

หรือเป็นปณิธานร่วมกันขององค์การอาเซียนต่อไป (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เป็นข้อเท็จจริงและความจริงที่ว่าในเรื่องความร่วมมือด้านความมั่นคงในกลุ่มประเทศอาเซียน (ยุคสงครามเย็น) ได้เริ่มมีการหารือกันอย่างจริงจังหลังการประชุมสุดยอดที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

โดยมีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน เป็นการประชุมสุดยอดของประมุขรัฐบาลของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน

เป็นการประชุมสุดยอดที่มีขึ้น 10 เดือนหลังชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ใน 3 ประเทศอินโดจีน (ลาว กัมพูชา เวียดนาม) หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามอย่างราบคาบ (วันที่ 30 เมายน พ.ศ. 2518)

สนธิสัญญาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามขององค์การอาเซียนที่ต้องการแสดงให้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมระหว่างประเทศว่าอาเซียนมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกภาพไม่หวั่นไหวแม้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะขั้นเด็ดขาดในลาว กัมพูชา และเวียดนามก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบดีโดยทั่วไปว่า ผู้นำอาเซียนช่วง 2- 3 ปีแรกหลังก่อตั้งอาเซียนต่างเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนพึงปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับแนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงและด้านการเมืองร่วมกัน เพียงแต่ยังมิได้พิจารณาและหารือกันอย่างจริงจังเพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างเป็นระบบอย่างสอดคล้องต้องกัน

ความจริงข้างต้นได้เป็นที่ประจักษ์จากการให้สัมภาษณ์ของตนกู อัลดุล ราห์มัน นายกรัฐมนตรีมาแลเซีย (วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2512) เมื่อถูกผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ถามขอทราบความเห็นของตนกู อัลดุล ราห์มัน เกี่ยวกับรายงานข่าวจากกรุงมะนิลาว่าประธานาธิบดีมาร์คอสได้แถลงว่า ภูมิภาคนี้จะสามารถจัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันของเอเชีย (Asian Security Arrangement) ขึ้นได้ โดยอาศัยอาเซียนเป็นหลัก ตนกูได้ตอบไปว่า ถ้าประเทศทั้งหลายในภูมิภาคนี้มีความเห็นเช่นนั้นโดยพร้อมเพรียงกันทุกประเทศแล้ว ตนกูก็ย่อมจะไม่ขัดข้อง (หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 1550/2512 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2512)

ความเห็นของตนกูฯ ข้างต้น (2 ปีหลังการก่อตั้งสมาคมอาเซียนวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510)สะท้อนให้เห็นได้ว่าการก่อตั้งอาเซียนเกิดขึ้นประมาณ 2 ปีหลังสหรัฐฯ เข้าทำสงครามโดยตรงกับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ (พ.ศ. 2508) ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศต่างเผชิญกับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ (จีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือ)

กอปร์กับความล้มเหลวขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) ต่างเป็นเหตุการณ์ที่มีส่วนสำคัญ ทำให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน เห็นถึงความจำเป็นที่อาเซียนจำเป็นต้องหันมาให้ความสำคัญกับการมีความร่วมมือทั้งทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

นอกเหนือจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ยกเว้นอินโดนีเซีย) ต่างก็เป็นภาคีความตกลงด้านการทหารกับมหาอำนาจตะวันตกอยู่แล้ว ดังเช่น มาเลเซียและสิงคโปร์เป็นภาคีข้อตกลงป้องกันร่วมกันระหว่าง 5 ประเทศ (Five Nations Security Arrangements) ระหว่างอังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาแลซียและสิงคโปร์ ส่วนฟิลิปปินส์และไทย ก็เป็นภาคีของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้) อินโดนีเซียแม้ไม่ได้เป็นภาคีข้อตกลงด้านความมั่นคงกับประเทศใด แต่อินโดนีเซีย (หลังการพ้นอำนาจของอดีตประธานาธิบดีซูการ์โน) ก็ได้อนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพเรือที่เมืองสุระบายาด้านทิศตะวันออกของเกาะชวา

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการอ้างอิทธิพลของปัจจัยทฤษฎีโดมิโนที่สหรัฐฯ ยุคประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์พยายามนำเสนอและใช้เป็นเหตุผลสำคัญควบคู่กับอ้างอิทธิพลของปัจจัยภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาเป็นเครื่องมือด้านนโยบายต่อต้านและปิดล้อมการแผ่อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือ) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือได้ว่าบริบทของสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2510 นับว่ามีส่วนสำคัญทำให้นโยบายของสหรัฐฯ เพื่อปิดล้อมการขยายอิทธิพลและภัยคุกคามของค่ายคอมมิวนิสต์ (containment policy) และความเชื่อเกี่ยวกับทฤษฎีโดมิโนที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอิทธิพลต่อการมองปัญหาและการกำหนดนโยบายด้านการเมือง การทูต และความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศอาเซียน อีกทั้งปัจจัยคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและสงครามเวียดนาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของยุคสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้วนมีส่วนสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนให้การก่อตั้งอาเซียนเป็นจริงขึ้นมาได้

ภัยคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามเหนือ (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) ได้เป็นส่วนสำคัญช่วยกระชับความร่วมมือทุกด้าน

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมืองและความมั่นคง) ของอาเซียนทำให้การดำเนินการของอาเซียน (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามและยุติบทบาททางทหาร) มีเอกภาพมุ่งมั่น แน่ชัด และหนักแน่นกว่าช่วงที่สงครามเวียดนามยังดำเนินอยู่ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนมีส่วนสำคัญช่วยให้อาเซียนในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงกว่า 10 ปี (พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2534) ของปัญหากัมพูชาหรือสงครามระหว่างเวียดนามกับกลุ่มเขมร 3 ฝ่าย (ฝ่ายเขมรแดง ฝ่ายเจ้าสีหนุ และฝ่ายนายซอนซาน) เป็นที่ยอมรับน่าเชื่อถือของประชาคมระหว่างประเทศตลอดปลายยุคสงครามเย็น ด้วยผลงานด้านการทูต การเมือง และด้านความมั่นคงจนสามารถ ผลักดันให้เกิดการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จภายใต้สนธิสัญญากรุงปารีส พ.ศ. 2534 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 5

ประเทศเริ่มมาสนใจเกี่ยวกับความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างจริงจังก็หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามและชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518) โดยประสบความสำเร็จสูงสุดในเรื่องความร่วมมือด้านการทูต การเมือง และความมั่นคง ก็ช่วง 12 ปี ของสงครามในกัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

เหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรมและเป็นผลนำไปสู่ความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างต่อเนื่องได้แก่การประชุมสุดยอดครั้งที่หนึ่งระหว่างวันที่ 23 – 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 (หรือประมาณ 10 เดือน หลังสิ้นสุดสงครามเวียดนามวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) ระหว่างประมุขรัฐบาลของอาเซียนรวม 5 ประเทศ ได้มีการหารือกันเฉพาะหัวหน้ารัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือในด้านความมั่นคงในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยได้ทำความเข้าใจกันใน 3 ประการ ดังนี้

1) การเข้าช่วยเหลือกันในด้านทหารเมื่อถูกรุกรานโดยเปิดเผย
2) การร่วมมือทางด้านการข่าวกรองและความมั่นคงด้านอื่นๆ
3) การตัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหรือไม่ติดต่อซื้อขายสินค้าที่จำเป็นแก่เวียดนามเหนือ

เมื่อไทยหรือประเทศอาเซียนประเทศหนึ่งประเทศใดถูกรุกรานและอาจบีบฮ่องกงและญี่ปุ่นให้เลิกค้าขายกับเวียดนามเหนือ

เมื่อใช้มาตรการโดยตรงต่อเวียดนามเหนือไม่ได้ผล

หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือในเรื่องความร่วมมือในด้านความมั่นคงกับบรรดาประมุขรัฐบาลของอาเซียนแล้ว รัฐบาลไทยโดยนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

ได้มีบัญชาให้สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ดำเนินการจัดให้มีการประชุมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียน

(หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่สร0403/5372 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2519)

ก่อนหน้าการประชุมสุดยอดครั้งแรกของอาเซียนที่เกาะบาหลี

อินโดนีเซีย (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519)

กระทรวงการต่างประเทศไทยได้มีหนังสือขอข้อคิดเห็นจากหน่วยงานความมั่นคงของไทยเกี่ยวกับควา

มร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียน ในด้านความมั่นคง

เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการประชุมร่วมกับกลุ่มประเทศอาเซียน

(หลังการประชุมสุดยอดของประมุขแห่งรัฐบาลของประเทศอาเซียนที่บาหลี 23 – 24 กุมภาพันธ์ พ..ศ

2519) ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อคิดเห็นของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

เห็นพ้องด้วยกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการนโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ซึ่งได้มีการประชุมเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2518 (หลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามและชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามในแหลมอินโดจีน

30 เมษายน พ.ศ. 2518 หรือประมาณ 42 วันหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม) สรุปสาระสำคัญดังนี้

1) <u>ในด้านการเมือง</u> ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนทำให้ประเทศต่างๆ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ซึ่งมีเวียดนามเหนือเป็นผู้นำ

กับกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนี้

ประเทศภาคีอาเซียนจะต้องเพิ่มความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและกำหนดท่าทีร่วมกันในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีน

ขณะเดียวกันจะต้องหาทางแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างภาคีอาเซียนด้วยกันและแก้ไขปัญหาภายในต่างๆ

ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่บั่นทอนความเข้มแข็งของแต่ละประเทศ

2) <u>ในด้านการทหาร</u>

กลุ่มประเทศอาเซียนควรจะร่วมมือกันทางด้านการข่าวกรอง

ทั้งในรูปการร่วมมือหลายฝ่ายและการร่วมมือสองฝ่าย

ดังเช่นที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว

แต่ไม่ควรที่จะให้ก้าวไปไกลถึงขั้นการร่วมมือทางทหาร

ดังเช่นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ (อินโดนีเซีย)

ต้องการที่จะผลักดันให้มีการร่วมมือทางทหารมากขึ้น

3) <u>ในด้านเศรษฐกิจ</u>

ควรจะเน้นให้มีการส่งเสริมในเรื่องการค้าระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนให้มากขึ้นมากกว่าที่จะมุ่งให้มีการขอรับความช่วยเหลือจากประเทศอื่นๆ

ทั้งนี้เพราะปัจจุบันนี้

ประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือมีแนวโน้มที่จะให้ความช่วยเหลือเป็นกลุ่ม

มากกว่าที่จะให้ความช่วยเหลือแบบสองฝ่าย

ซึ่งการให้ความช่วยเหลือเป็นกลุ่มประเทศอาจจะเป็นผลเสียที่ทำให้ประเทศไ

ทยได้รับความช่วยเหลือน้อยลงมากกว่าที่จะเป็นผลดี

นอกจากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการนโยบายฯ ดังกล่าวข้างต้น

ซึ่งอาจจะใช้เป็นแนวทางในการเจรจาได้แล้ว

ทางเจ้าหน้าที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้

ก) เมื่อคำนึงถึงบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศในขณะนี้แล้ว

จะเห็นได้ว่า การขยายการร่วมมือทางทหารในกลุ่มประเทศอาเซียน

ไม่ว่าจะกระทำในลักษณะใดก็ตาม จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี

ทั้งนี้เพราะว่าการขยายการร่วมมือทางทหารนั้นเป็นสิ่งบอกเหตุที่จะนำไปสู่

การมีพันธะทางทหารในกลุ่มประเทศอาเซียนต่อไป

ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้

จะเป็นจุดยั่วยุให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนดำเนินท่าทีเป็นศัตรูกับกลุ่มป

ระเทศอาเซียน และจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ประเทศต่างๆ

ในอินโดจีนรวมตัวกันยิ่งขึ้น หากการเป็นเช่นนี้แล้ว

ประเทศไทยก็จะตกเป็นด่านหน้าในการเผชิญกับการคุกคามของฝ่ายคอมมิ

วนิสต์ในอินโดจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่พึงปรารถนา

ข) อย่างไรก็ตาม

การร่วมมือทางทหารในรูปการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาอบรมในด้านต่างๆ ในแต่ละประเทศ

น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด

เพราะนอกจากจะเป็นการกระชับความสัมพันธ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันแล้ว ยังไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศในอินโดจีนด้วย

ค) กลุ่มประเทศอาเซียน น่าจะหันมาให้ความร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการให้ใกล้ชิดยิ่งกว่านี้

เพราะที่แล้วมาหลายอย่างทางด้านนี้ประสบกับภาวะชะงักงัน

ถ้าหากความร่วมมือในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นเพิ่มมากขึ้น

และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นแล้ว

ก็จะเป็นหนทางนำไปสู่การมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง

ซึ่งเมื่อถึงขั้นนี้แล้ว

ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดทางด้านทหารก็จะเกิดขึ้นโดยปริยาย

(หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติที่สร 0403/8203 ลงวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2518)

หนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติที่สร 0403/8203 ลงวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2518

ดังกล่าวข้างต้นมีอิทธิพลต่อความเห็นของที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2519 ในเรื่องการร่วมมือกันในด้านความมั่นคงในอาเซียน

โดยที่ประชุมมีความเห็นสรุปสาระสำคัญดังนี้

> “แม้จุดประสงค์สำคัญของความร่วมมือกันของอาเซียนจะมุ่งในด้านเศรษฐกิจและสังคมก็ตาม
>
> แต่เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ยากที่จะคาดได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า เพราะฉะนั้น
>
> การเปิดทางไว้สำหรับการร่วมมือกันในด้านความมั่นคง
>
> จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสมควรจะกระทำ อย่างไรก็ตาม
>
> เมื่อคำนึงถึงบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน
>
> การหันมาเน้นความร่วมมือในด้านความมั่นคงจะทำให้ภาพพจน์ของอาเซียนเสียไป
>
> โดยจะทำให้นานาประเทศเข้าใจไปว่าอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือทางทหาร
>
> เพราะฉะนั้น
>
> ความร่วมมือในด้านความมั่นคงและการดำเนินการในขั้นต้นนี้ให้ถือเป็นเรื่องไม่พึงเปิดเผย”

(บันทึกสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เรื่องผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ ลงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2519)

เมื่อพิจารณาจากความเห็นของที่ประชุมของหน่วยงานฝ่ายความมั่นคงของไทย
ไม่ว่าที่ปรากฏในหนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ลงวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2518
หรือที่ปรากฏในหนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ลงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2519
ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าการประชุมของคณะกรรมการนโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ
ในทั้งสองโอกาสได้มีขึ้นหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว
และหลังชัยชนะขั้นเด็ดขาดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในทั้งสามประเทศอินโดจีน (ลาว กัมพูชา
และเวียดนาม) ความเห็นของคณะกรรมการฯ
ในทั้งสองวาระการประชุมเป็นการยืนยันและสะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า
เป้าประสงค์สูงสุดของที่ประชุมคณะกรรมการฯ
คือความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทยเหนือสิ่งอื่นใดซึ่งย่อมหมายถึงการจำเป็นต้องปรับ/เปลี่ยนนโยบายโดยตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงด้านบริบททั้งระดับโลกและระดับภูมิภาค
(อิทธิพลของปัจจัยบริบท) ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งอยู่แล้วว่าความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ
กอปรกับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในทั้งลาว กัมพูชา
และเวียดนามใต้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ในภาพรวมและอนุภูมิภาคอินโดจีน โดยเฉพาะทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลครอบงำในลาว
กัมพูชา และเวียดนาม และอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ไทยตกเป็นรัฐด่านหน้า(frontline state) มีภัยคอมมิวนิสต์มาประชิดตัวโดยตรง

เพราะได้เสียลาวที่ก่อนหน้านี้อยู่ภายใต้รัฐบาลผสมของฝ่ายขวา – กลาง – ซ้าย
และกัมพูชาของระบอบลอนนอลที่เป็นมิตรกับไทยและมีนโยบายต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดงของกลุ่มพอลพต

นอกจากนี้แล้วยังมีเหตุการณ์สำคัญระดับโลกที่เป็นอิทธิพลของปัจจัยภายนอกและความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทของการเมืองและความมั่นคงระดับโลกช่วงระหว่าง พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2517
ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการนำไปสู่การสิ้นสุดของสงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)
เหตุการณ์สำคัญๆ เหล่านี้ ได้แก่
กระแสต่อต้านสงครามเวียดนามที่มีขนาดใหญ่และแพร่หลายที่สุดในประวัติศาสตร์การต่อต้านสงครามในสหรัฐฯ การไปเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสันเพื่อปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน การเป็นพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน
เพื่อร่วมกันต่อต้านการแผ่อิทธิพลของโซเวียตทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดจีน
(ที่เวียดนามทำหน้าที่เป็นตัวแทน) ในอัฟกานิสถานและในทวีปแอฟริกาตอนใต้ เป็นสำคัญ
ส่วนอิทธิพลของปัจจัยภายในประเทศไทยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับ/เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของไทยที่สำคัญได้แก่ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516
และกระแสประชาธิปไตยที่แพร่กระจายไปทั่วประเทศ ทำให้รัฐบาลทหารของจอมพลถนอม (วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2506 – วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516) ต้องพ้นจากอำนาจเป็นการถาวร

รัฐบาลพลเรือนระหว่าง พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2519

ส่วนใหญ่ตระหนักดีถึงการเป็นรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยที่มีหน้าที่ต้องรับฟังความเห็นความปราร

ถนาของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงในประเด็นนี้
ได้รับการพิสูจน์ยืนยันอย่างเป็นรูปธรรมจากการที่รัฐบาลได้ดำเนินการปิดฐานทัพ มิให้สหรัฐฯ
ใช้อีกต่อไป ปิดสถานีดักฟังค่ายรามสูร และให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากประเทศไทย เหตุผลสำคัญ
(เป็นเพราะสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงแล้ว) ทั้งหมดได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้นภายใน พ.ศ. 2519
ตามที่รัฐบาลได้สัญญาไว้กับประชาชน (อิทธิพลของปัจจัยภายใน)
นอกจากนั้นความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก)
ถือได้ว่ามีผลโดยตรงทำให้กระทรวงการต่างประเทศ
ได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย และทิศทางของนโยบายต่างประเทศไทย
ไม่ว่าในด้านการเมือง ด้านความมั่นคง และการทูต
เหตุผลสำคัญเพราะความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ
กอปรกับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้
มีผลทำให้นโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านของรัฐบาลจอมพลถนอม
ถูกประชาชนมองว่าทำความเสียหายแก่ประเทศชาติ ทำให้ไทยสูญเสียภาพพจน์
ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศ (ในขณะนั้น)

โดยภาพรวมกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคของหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย
(ตามที่ปรากฏรายละเอียดในหนังสือสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ 2 ฉบับ อ้างแล้วข้างต้น)

มีความใกล้เคียงกับพัฒนาการของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นช่วงระหว่าง พ.ศ. 2512 - พ.ศ. 2518

และที่แน่ชัดคือไทยและอีก 4 ประเทศอาเซียนยังมีความเชื่อว่าสหรัฐฯ

จะยืดหยัดต่อสู้จนเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้

ยังมีความเชื่อว่าลัทธินิกสันหรือนโยบายมอบให้เวียดนามใต้เป็นฝ่ายแบกภาระหลักในการทำสงคราม

กับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ โดยสหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

แต่จะไม่เข้ามาทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ (Vietnamization Policy พ.ศ. 2512)

จะยังสามารถเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ โดยอาเซียนไม่ถือว่าเป็นสัญญาณบอกให้รู้ได้ว่าสหรัฐฯ

เริ่มหาทางออกให้กับตนเองโดยไม่ต้องเสียหน้ามาก

อีกทั้งไม่คิดว่าคดีวอเธอร์เกทที่ทำให้ประธานาธิบดีนิกสันต้องลาออกจากตำแหน่งจะมีผลบั่นทอนอำน

าจต่อรองของประธานาธิบดีนิกสันในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2517)

นอกจากนั้น ช่วง พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2515

อันเป็นช่วงเวลาที่นโยบายด้านการเมืองและการทูตของสหรัฐฯ

ที่ใช้ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน

ให้เป็นประโยชน์แก่การรักษาความเป็นประเทศมหาอำนาจของสหรัฐฯ

ที่มีความได้เปรียบเหนือสหภาพโซเวียตและจีน ทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ (ช่วงระหว่าง

พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2518) ยังเชื่อกันว่า ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างสหรัฐฯ - โซเวียต - จีน ที่มีสหรัฐฯ

เป็นผู้บริหารจัดการความสัมพันธ์ดังกล่าว

มีผลทำให้ทั้งฝ่ายโซเวียตและจีนมีความต้องการพึ่งพาสหรัฐฯ มากกว่าที่สหรัฐฯ

ต้องการพึ่งพาโซเวียตและจีน โดยสหรัฐฯ

เองหวังให้ทั้งโซเวียตและจีนช่วยบีบเวียดนามให้ยอมเจรจากับสหรัฐฯ

เพื่อยุติสงครามเวียดนามตามแนวทางที่สหรัฐฯ ยอมรับได้

(คล้ายกับสมัยโซเวียตและจีนบีบให้เวียดนามเหนือยอมรับข้อตกลงเจนีวา พ.ศ. 2497

ที่เป็นผลทำให้เวียดนามถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนเหนือกับส่วนใต้

นำไปสู่สงครามอินโดจีนครั้งที่สองหรือสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ พ.ศ. 2508 - พ.ศ.

2518) แต่ในท้ายสุดกระแสต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐฯ ที่รุนแรงที่สุด

นโยบายและท่าทีของฝ่ายนิติบัญญัติที่ต่อต้านสงครามเวียดนามอย่างรุนแรง เช่น

ความล้มเหลวของนโยบายความสัมพันธ์สามเส้า

ความล้มเหลวของสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ. หรือซีโต้)

ล้วนเป็นเหตุการณ์นำไปสู่ความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

ในทางกลับกัน เมื่อมีด้านลบก็ย่อมมีด้านบวก

ความพ่ายแพ้สงครามของสหรัฐฯ

ได้มีอิทธิพลโดยตรงทำให้ไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนเห็นถึงความสำคัญ

และความเร่งด่วนที่อาเซียนพึงให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยบริบทที่ได้เปลี่ยนไปหลัง

พ.ศ.2518

และหันมาเน้นความสำคัญและความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจำต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้นและร่

วมมือกันอย่างจริงจัง ต่อเนื่องและอยู่กับความเป็นจริง กล่าวได้ว่าความพ่ายแพ้ของสหรัฐฯ

ในสงครามเวียดนามทำให้สมาคมอาเซียนหันมาให้ความสำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

อาเซียนได้ถูกบีบให้ต้องหันมาพิจารณาเรื่องความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างกันอย่างจริงจังครั้งสำคัญครั้งแรกก็สมัยเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชากว่า 11 ปี (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) และครั้งที่สองสมัยสหภาพโซเวียตรุกรานและยึดครองอัฟกานิสถาน (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522) กว่า 10 ปีเช่นกัน

ในกรณีปัญหากัมพูชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการที่กองทัพเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชานั้นปฏิกิริยาของไทยต่อปัญหากัมพูชาในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าย่อมเป็นที่สนใจของประชาคมระหว่างประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งของมิตรประเทศอาเซียนด้วยกัน แต่ก็ยังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่ารัฐบาลไทย (รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์) ช่วง 1
ปีแรกของปัญหากัมพูชายังมิได้มองปัญหากัมพูชาจากแง่มุมมองของภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitic) อีกทั้งยังไม่เห็นความสำคัญของการจำเป็นที่ไทยต้องมีบทบาทเป็นผู้นำทั้งด้านการเมือง การทูต และความมั่นคง ไม่ใช่ปล่อยให้มิตรอาเซียน
(ซึ่งหาได้เป็นประเทศที่มีฐานะเป็นรัฐด่านหน้าหรือได้รับผลกระทบโดยตรงจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

ซึ่งในแง่มุมของภูมิรัฐศาตร์ถือได้ว่าเวียดนามเป็นภัยมาประชิดตัวไทยอย่างปฏิเสธมิได้)
ท่าทีลังเลไม่มีความมั่นใจในตัวเองของไทยจึงทำให้ประเทศอาเซียนอีก 4 ประเทศ (ยกเว้นสิงคโปร์
ซึ่งเห็นความไม่มั่นใจขาดทิศทางชัดเจนในด้านนโยบายและยุทธศาสตร์เป็นเรื่องน่าเป็นห่วง
จึงได้พยายามอธิบายชี้แนะให้ไทยเห็นถึงความจำเป็นต้องวิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาจากแง่
มุมของอิทธิพลปัจจัยภูมิรัฐศาตร์ ไม่วางตัวเป็นกลาง)
ไม่มองปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของผลประโยชน์ของแต่ละประเทศอาเซียนมากกว่าผลประโยชน์ของส่
วนรวมโดยเฉพาะ ต้องมองว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย
คือความอยู่รอดและความมั่นคงของอาเซียนโดยรวม

เมื่อสถานการณ์สู้รบในกัมพูชามีความรุนแรงมากขึ้น
นำไปสู่ปัญหาผู้อพยพทะลักเข้ามาฝั่งไทยจำนวนหลายแสนคน
ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงปลอดภัยของไทย
ทำให้กลุ่มมิตรประเทศอาเซียนเห็นถึงความจำเป็นที่จำต้องออกมาร่วมกันสนับสนุนประเทศไทย
เพื่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงร่วมกันของอาเซียนและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
จึงได้เห็นชอบร่วมกันให้มีการประชุมของรัฐมนตรีต่างประเทศของห้าประเทศอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเป
อร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2522 (หรือประมาณ 1
ปีหลังเวียดนามยึดครองกัมพูชาวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)
โดยที่ประชุมได้หารือเกี่ยวกับสถานการณ์สู้รบในกัมพูชา
และได้ร่วมกันออกแถลงการณ์ของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

- ร่วมกันแสดงความห่วงใยเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย 120,000 คนที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทย

- รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนขอให้คู่กรณีสงครามใช้มาตรการลดความตึงเครียดและป้องกันการล่วงล้ำเขตแดน

- รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนเห็นพ้องให้เลขาธิการสหประชาชาติส่งผู้แทนมาศึกษาและสังเกตการณ์ปัญหาผู้อพยพและสถานการณ์บริเวณพรมแดนไทย - กัมพูชา ตามข้อเรียกร้องของไทย

- ย้ำให้การสนับสนุนต่อข้อมติสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องให้ยุติการสู้รบและหาทางแก้ความขัดแย้งด้วยวิถีทางการเมือง บนพื้นฐานของการถอนกำลังต่างชาติออกจากกัมพูชา และการกำหนดใจตนเองของชาวกัมพูชา

- ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามข้อมติของสหประชาชาติ รวมทั้งการจัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา (international Conference on Kampuchea – ICK)

- รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนขอให้รัฐมนตรีต่างประเทศของมาเลเซียไปเยือนกรุงฮานอยในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน เพื่อแจ้งให้เวียดนามรู้ว่า อาเซียนพร้อมเจรจากับเวียดนามเพื่อหาทางยุติปัญหากัมพูชา
- รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนย้ำว่าได้ตั้งข้อสงวนเกี่ยวกับนายพอล พต และแถลงว่าอาเซียนจะยังคงรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลเขมรแดง) เพราะการปฏิบัติลักษณะอื่น จะเท่ากับให้การเห็นชอบต่อการแทรกแซงทางทหารโดยต่างชาติ
- คำแถลงของรัฐบาลออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ที่จะให้การรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยต่อไป ได้ก่อให้เกิดกำลังใจแก่บรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน
- รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนเห็นพ้องกันว่าปัญหาผู้ลี้ภัยทางบกในไทยทวีความรุนแรงจากผลของการสู้รบในกัมพูชา และรัฐมนตรีต่างประเทศทั้ง 4 ประเทศอาเซียนเห็นด้วยกับความพยายามของรัฐบาลไทยในการแก้ปัญหานี้บนพื้นฐานของหลักมนุษยธรรม

(คำแถลงร่วมของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียน

เรื่องสถานการณ์ในกัมพูชาลงวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ปรากฏในแถลงข่าวของกรมสารนิเทศ

กระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่องนโยบายและท่าทีของไทยและของอีก

4 ประเทศอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาช่วงระหว่าง พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2522

สามารถศึกษาได้จากผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

เรื่องนโยบายของไทยต่อเวียดนามในยุคสงครามเย็น หน้า 330 – 348 และ 358 – 408

และนโยบายของไทยต่อกัมพูชาในยุคสงครามเย็นหน้า 348 – 352

ทั้งสองเล่มพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2560

ช่วงประมาณ 8 ปีแรกของอาเซียน (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2518)

ความคิด ความเห็นของทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่งคงนับว่าแทบไม่เป็นที่ทรา

บแก่สาธารณะชนหรือแม้ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันก็ไม่รู้แน่ชัดว่าแต่ละประเทศอาเซียน

มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือด้านการเมืองและด้านความมั่งคงอย่างไรแน่

ทั้งนี้แต่ละประเทศอาเซียนต่างมีความระมัดระวังในการแสดงความเห็นเรื่องความร่วมมือทางการเมือง

และความมั่นคง โดยหากไม่จำเป็นก็จะหลีกเลี่ยงการพูดถึงเรื่องนี้

เพราะกลัวว่าประชาคมระหว่างประเทศ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์)

จะกล่าวหาว่าอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือทางทหารที่แอบแฝงอยู่ในคราบขององค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

เป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทหารของจักรวรรดิ์นิยมตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสหรัฐฯ)

กล่าวได้ว่า

มีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศที่สำคัญ 4

เหตุการณ์ที่มีอิทธิพลโดยตรงทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 5

ประเทศเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจำเป็นต้องมีความร่วมมือด้านการเมืองและด้านความมั่นคงเพื่อผลประโยชน์ทั้งของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 เหตุการณ์สำคัญดังกล่าว ได้แก่

1) ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง

   (ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์เหนือสหรัฐฯ ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม พ.ศ. 2518)

2) การประชุมสุดยอดของประมุขของรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย

   รวมทั้งการร่วมกันลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือของอาเซียน (Treaty of Amity and Cooperation - TAC) ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

3) เหตุการณ์เวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea) เป็นเวลากว่า 11 ปี ตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2534)

4) สหภาพโซเวียตรุกรานและยึดครองประเทศอัฟกานิสถานกว่า 10 ปี (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533)

สามเหตุการณ์แรกมีผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทุกประเทศอาเซียนและต่อสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
และต่ออนาคตของความมุ่งมาดปรารถนาหรือปณิธานของอาเซียนที่ได้ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง
ส่วนเหตุการณ์สุดท้ายแม้ไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียน แต่ย่อมมีความสำคัญต่อการช่วยมิให้ประชาคมระหว่างประเทศลืมปัญหากัมพูชา
เพราะทั้งปัญหากัมพูชาก็ดี หรือปัญหาอัฟกานิสถานก็ดี ทั้งสองกรณีมีความคล้ายกันอย่างชัดเจน
ในแง่ที่ทั้งสองกรณีเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้ง การละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ
และหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน การเคารพเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน
การยุติปัญหาขัดแย้งระหว่างกันโดยสันติวิธี เป็นต้น
ซึ่งการที่อาเซียนสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติที่ประณามการรุกรานและยึดครองอัฟกานิสถานโดยฝ่ายสหภาพโซเวียตและเรียกร้องให้โซเวียตถอนทหารทั้งหมดออกจากประเทศอัฟกานิสถาน
โดยปราศจากเงื่อนไข
เท่ากับเป็นการเรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศไม่ลืมปัญหากัมพูชาและสนับสนุนข้อมติของสหป

ระชาชาติในเรื่องนี้

เป็นข้อมติที่ฝ่ายอาเซียนได้เสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติตั้งแต่เริ่มปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522)

และได้รับเสียงสนับสนุนจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติอย่างท่วมท้นต่อเนื่องทุกปีเป็นเวลา 10 ปี

เนื้อหาสำคัญของข้อมติได้แก่

1) ให้ถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข
2) กัมพูชาต้องเป็นกลางไม่ดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่นๆ

   และไม่อนุญาตให้ต่างชาติมาใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นฐานโจมตีประเทศอื่น
3) ให้มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการปรองดองแห่งชาติ
4) ให้มีการกำหนดใจตนเองผ่านการเลือกตั้งที่ซึ่งองค์การสหประชาชาติเป็นผู้บริหารจัดการและควบคุมให้มีความโปร่งใสและยุติธรรม

   ซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนจะสามารถโน้มน้าวให้ประชาคมโลก

   สนับสนุนอาเซียนในเรื่องการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยสันติวิธีได้ก็ต่อเมื่อประเทศสมาชิกอาเซียนสามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดความร่วมมือและความมั่นคงร่วมกันได้

   อันหมายถึงการต้องมีเป้าประสงค์ร่วมกันที่มาจากการมีผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคงร่วมกัน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์บ่งชี้ให้เห็นได้ว่านับตั้งแต่ พ.ศ. 2519

ประเทศอาเซียนได้หันมาศึกษาและสนใจอยากให้เกิดความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม

เพื่อให้อาเซียนสามารถมีบทบาทชี้นำทางการเมืองและการทูตแก่ประชาคมระหว่างประเทศในการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

และในด้านส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างองค์การอาเซียนกับองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคอื่นๆ

ดังอาทิ กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรปอีซี (หรือปัจจุบันคือสหภาพยุโรปหรือ EU)

อย่างไรก็ตาม

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ต่างให้น้ำหนักหรือความสำคัญในเรื่องความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงในกลุ่มอาเซียนด้วยกันที่แตกต่างกัน ที่ชัดเจนที่สุดคือกรณีความเห็นของมาเลเซีย

ในเรื่องนี้ที่เนื่องจากมาเลเซียให้ความสำคัญที่สุดกับข้อเสนอของมาเลเซียและได้รับความเห็นชอบจากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีการประกาศเจตนารมณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนว่ามีเจตจำนงที่จะใช้ความพยายามเพื่อให้มีการยอมรับและเคารพภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

คำประกาศดังกล่าวเป็นที่รู้จักในนามของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ พ.ศ. 2514 (ZOPFAN)

นโยบายและท่าทีของมาเลเซียต่อเรื่องความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง

จึงมีความแตกต่างชัดเจนจากไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย

ด้วยมาเลเซียจะพยายามหลีกเลี่ยงการหารือด้านความร่วมมือทางการเมืองกับด้านความมั่นคง ไม่ว่าระหว่างอาเซียนด้วยกันหรือระหว่างอาเซียนกับองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคอื่นๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะมาเลเซีย ตั้งแต่ พ.ศ. 2514 จนถึง พ.ศ. 2518 ยังมีความมุ่งมั่นปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้ข้อเสนอ (ที่มาเลเซียเป็นต้นคิด) เรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางมีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้ในอนาคตอันใกล้ มาเลเซียจึงมองว่า หากอาเซียนเข้าไปพัวพันกับปัญหาการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคหรือระหว่างประเทศ ก็จะส่งผลกระทบไม่โดยตรงก็โดยอ้อมต่อการสถาปนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN พ.ศ. 2514) และจะเป็นการเชื้อเชิญให้เกิดการแทรกแซงจากมหาอำนาจและประเทศภายนอกอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ ทำให้การแก้ปัญหาขัดแย้งในภูมิภาคโดยประเทศในภูมิภาคด้วยกันเองยากที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ ทำให้มาเลเซียพยายามเร่งรัดและหาทางให้ความมุ่งมั่นปรารถนาให้เกิดเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางในโอกาสแรก

และนี่ก็เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มาเลเซียร่วมกับอินโดนีเซียเสนอแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองให้ประสบผลสำเร็จเร็วที่สุดในรูปของข้อเสนอที่มีอยู่ในแถลงการณ์กวนตันเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นแถลงการณ์ที่ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียไม่เคยคิดที่จะหารือกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับไทยในฐานะที่ไทยเป็นรัฐด่านหน้าและได้รับผลกระทบโดยตรงและรุนแรงที่สุดจ

ากปัญหากัมพูชาอันเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่กองทัพเวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นเวลากว่า 11 ปี

แถลงการณ์กวนตันได้สร้างปัญหาขัดแย้งรุนแรงที่สุดระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซียถึงขั้นรัฐมนตรีต่างประเทศไทยทุบโต๊ะเจรจาขู่ที่จะให้ไทยลาออกจากความเป็นสมาชิกอาเซียน

(รายละเอียดเรื่องพิษร้ายของแถลงการณ์ร่วมกวนตันจาก พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา,

"ผ่านร้อน....ผ่านหนาว" หน้า 91 และ 148 – 153 และสุรพงษ์ ชัยนาม,

"นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 258 – 281 และ "นโยบายของไทยต่อมาเลเซีย" หน้า 134 – 145)

เมื่อมองย้อนหลังกลับไป (inretrospect)

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่ายุครัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ (วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 – วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523) เป็นช่วงเวลาที่ไทยยังมิได้มองปัญหากัมพูชา (สงครามระหว่างกัมพูชา – เวียดนาม พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2533) จากแง่มุมของภูมิรัฐศาสตร์

จึงยังไม่สามารถเห็นภาพใหญ่หรือภาพรวมของปัญหากัมพูชา

ยังคงมองว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งและสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาโดยเฉพาะไม่เกี่ยวกับ (ไม่ว่าโดยตรงหรือทางอ้อม)

กับความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างโซเวียตกับจีนและระหว่างจีนกับเวียดนามที่มีโซเวียตหนุนหลัง

ไทยในสมัยรัฐบาลเกรียงศักดิ์

ยังคงเชื่อว่าเวียดนามกับกัมพูชาจะสามารถยุติความขัดแย้งและสงครามระหว่างกันโดยสันติวิธีได้

ยังเชื่อว่าปัญหากัมพูชาเป็นเพียงปัญหาระดับภูมิภาคเท่านั้น

ไม่มีมหาอำนาจภายนอกเข้ามาบงการแทรกแซง

อีกทั้งเชื่อว่าประเทศในภูมิภาคเดียวกันสามารถแก้ปัญหาระหว่างกันได้

อันเป็นการช่วยป้องกันมิให้มหาอำนาจภายนอกเข้ามาครอบงำบงการให้การแก้ปัญหาเป็นไปเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตน ซึ่งความเชื่อของไทยดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับของอีกทั้ง 4 ประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นความเชื่อของอาเซียน (ช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523)

ที่ยึดข้อความในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ พ.ศ. 2514 เป็นเป้าประสงค์ขั้นสุดท้ายขององค์การอาเซียน

ช่วงปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522)

รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ

ยังไม่เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงกับสิ่งที่เป็นความจริงดังตัวอย่าง เช่น

ก่อนเข้ารุกรานกัมพูชา (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2521)

เวียดนามได้ส่งผู้แทนระดับสูงหลายชุดมาทดสอบ/ซ้อมค้าง

ความเห็นของไทยเกี่ยวกับความขัดแย้งรุนแรงระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาโดยย้ำกับฝ่ายไทยทุกครั้งที่พบปะกันว่าเวียดนามไม่ประสงค์ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งกับกัมพูชา

อีกทั้งเวียดนามได้เสนอขอทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างเวียดนามกับทั้ง 5 ประเทศอาเซียน (ทั้งหมดนี้คือข้อเท็จจริง) อย่างไรก็ตาม

ฝ่ายไทยมิได้พยายามศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดอย่างจริงจังเกี่ยวกับเป้าหมายแท้จริงของฝ่ายเวียดนามที่ส่งผู้แทนระดับสูงมาพบปะกับฝ่ายไทยไม่ต่ำกว่า 10 ครั้ง ในรอบ 1 ปี (เดือนมกราคม –

เดือนธันวาคม พ.ศ. 2521)

ฝ่ายไทยไม่ได้ฉุกคิดเหตุใดเวียดนามที่อ้างว่าไม่มีนโยบายใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งกับกัมพูชาแ
ต่กลับมาย้ำท่าทีของเวียดนามหลายต่อหลายครั้งให้ไทยทราบพร้อมขอให้ไทยยืนยันว่าไทยเป็นกลางใ
นเรื่องนี้ ไทยไม่เคยตั้งคำถามให้กับตัวเองว่า

ในเมื่อเวียดนามตอกย้ำกับไทยทุกครั้งที่พบปะหารือกันว่า

เวียดนามถือว่าไทยเป็นมิตรที่ดีของเวียดนามและฝ่ายไทยเองก็บอกกับเวียดนามเสมอว่า

ไทยให้คุณค่ากับความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทยกับเวียดนาม

แล้วทำไมเวียดนามจึงต้องการให้ไทยกับเวียดนามเป็นภาคีสนธิสัญญาไม่รุกรานกัน

เช่นเดียวกับที่เวียดนามต้องการให้มีการลงนามในสนธิสัญญาไม่รุกรานกัน (non – aggression

treaty) ระหว่างเวียดนามกับอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

ไทยไม่ได้ตั้งคำถามอย่างจริงจังเกี่ยวกับเรื่องที่นายฟาม วัน ดอง

นายกรัฐมนตรีเวียดนามบอกกับพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ

ว่าเวียดนามไม่มีนโยบายสนับสนุนให้พรรคคอมมิวนิสต์ไทย (พคท.)

ดำเนินการทำสงครามบ่อนทำลายประเทศไทย ว่าทำไมเวียดนามถึงพูดเช่นนี้ ทั้งๆ

ที่เวียดนามไม่เคยมีอิทธิพลเหนือ พคท. เวียดนามไม่สามารถใช้ พคท.

เป็นเครื่องมือสนองนโยบายของเวียดนามที่มีต่อไทย ฝ่ายเวียดนามย่อมทราบดีอยู่แล้วว่า

จีนเท่านั้นที่จะสามารถมีอิทธิพลสั่งการ พคท. ได้ (ทั้งหมดนี้คือความจริง)

แต่เพราะไทยไม่คิดที่จะตั้งคำถามต่อข้อเท็จจริงทั้งหมดข้างต้น

เป็นผลทำให้ไม่เห็นความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความเป็นจริง

ไทยไม่เคยคิดตั้งคำถามอย่างจริงจังกับข้อเท็จจริงต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น
เพื่อจักได้เป็นที่ประจักษ์ว่าคำพูดกับการกระทำของเวียดนามนั้นสอดคล้องกันหรือไม่
เพื่อที่จะได้รู้ได้ว่าเรื่องใดเป็นข้อเท็จจริง เรื่องใดเป็นความจริง และเรื่องใดเป็นทั้งข้อเท็จจริง
และความจริง ประเด็นหลังนี้ หมายถึงคำพูดและการกระทำต้องสอดคล้องกัน อาทิเช่น
นายกรัฐมนตรีเวียดนามบอกกับนายกรัฐมนตรีไทยว่าเวียดนามไม่ได้เรียกร้องให้ไทยเข้าข้างเวียดนาม
เพียงขอให้ไทยเป็นกลางเท่านั้น ซึ่งในทางประจักษ์
ถือได้ว่าคำพูดและการดำเนินการของเวียดนามต่อไทยในประเด็นขอให้ไทยวางตัวเป็นกลางนับว่าสอด
คล้องกันมิได้ขัดแย้งกัน แต่คำพูดกับการกระทำของเวียดนามที่มีต่อไทย
มีความขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด
หลังจากที่เวียดนามประสบความสำเร็จในการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
(รายละเอียดในเรื่องนี้ โปรดศึกษาได้จากงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม, “นโยบายของไทยต่อเวียดนาม”
หน้า 301 – 454)

ไทยในยุครัฐบาลนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์

มาประสบกับความเดือดร้อนและได้รับผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงโดยตรง
ก็เมื่อต้องมาประสบกับปัญหาผู้อพยพที่หนีสงครามในกัมพูชาและทะลักเข้ามาฝั่งไทยเป็นเรือนหลายแ
สนคน
มีผลทำให้ไทยเริ่มเห็นความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และปัจจัยบริบทในระดับโลกแล
ะระดับภูมิภาคที่ได้เปลี่ยนไปอย่างมากหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม

และหลังประธานาธิบดีนิกสันของสหรัฐฯ ไปจีนเพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนให้เป็นปกติ ตลอดจนหลังความขัดแย้งรุนแรงถึงขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน และจีนกับเวียดนาม มีผลโดยตรงทำให้ในยุค 8 ปีของรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี(วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 – วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531) ที่มีพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศรวม 10 ปี 6 เดือน (วันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 – วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2533) ได้ปรับ/เปลี่ยนนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา โดยยึดทฤษฎีจริงนิยม (realism)

หรือทฤษฎีที่มองและศึกษาระบบระหว่างประเทศจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทางเป็นจริง ไม่ใช่จากการสมมติ จากการเชื่อเอาเองหรือจากการจินตนาการทึกทักเอาเองว่าเป็นจริง ทั้งนี้รัฐบาลพลเอกเปรมฯ มีนโยบายต่างประเทศที่อิงกับทฤษฎีสัจนิยม/จริงนิยม ยอมรับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีเหนือปัจจัยอุดมการณ์ ไม่ประเมินนโยบายและท่าทีของประเทศต่างๆ โดยดูแค่เพียงเฉพาะจากเจตาหรือความมุ่งมั่นปรารถนา แต่จะดูจากความสามารถ/สมรรถนะที่เป็นจริงของแต่ละประเทศ เป็นสำคัญ และที่สำคัญคือทฤษฎีสัจจนิยม/จริงนิยม ถือว่าผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดนโยบายและท่าทีของประเทศต่อแต่ละปัญหาไม่ใช่คำพูด คำพูดเองก็ถูกกำหนดโดยผลประโยชน์เช่นกัน กล่าวโดยสรุปได้ว่าในยุครัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นโยบายต่างประเทศของไทยไม่ว่าต่อประเทศเพื่อนบ้าน ต่ออาเซียน หรือต่อปัญหากัมพูชา เป็นนโยบายต่างประเทศที่มีความชัดเจน มีทิศทางแน่ชัด

ตลอดจนเป็นนโยบายต่างประเทศที่ตระหนักดีว่าผลประโยชน์แห่งชาติคืออะไร
และพึงได้รับการปกป้องรักษาไว้ได้อย่างไร 8 ปีของรัฐบาลพลเอกเปรมฯ
ทำให้ประเทศไทยเป็นที่เคารพ
ยอมรับนับถือทั้งจากประเทศอาเซียนด้วยกันและจากประเทศมหาอำนาจทั้งสองค่าย
และเป็นนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาที่มีผลทำให้มิตรประเทศอาเซียนด้วยกันยอมรับบทบา
ทเป็นผู้นำของไทยในปัญหากัมพูชา ยอมรับฐานะเป็นรัฐด่านหน้าของไทย
ยอมรับว่าผลประโยชน์ด้านความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย
คือความอยู่รอดและความมั่นคงของอาเซียนเช่นกัน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ถึงแม้ว่าสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือของอาเซียน
(Treaty of Amity and Cooperation หรือ TAC) ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมกันลงนามเมื่อวันที่
24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 (ประมาณ 10 เดือนหลังสหรัฐฯ
แพ้สงครามเวียดนามพร้อมกับชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้ วันที่ 30
เมษายน พ.ศ. 2518) จะมีข้อความเปิดโอกาสให้อาเซียนหารือกันในเรื่องความร่วมมือทางการเมือง
แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่งจะมาเห็นประโยชน์และความสำคัญของการมีการหารือกันทางการเมือ
งในปี พ.ศ. 2523 (1 ปีหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)
นอกจากนั้น การหารือระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2523
ยังสะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ด้วยว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5
ประเทศหาได้เห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ในประเด็นเรื่องการหารือระหว่างกันทางการเมือง

ข้อเท็จจริงข้างต้นได้รับการยืนยันเชิงประจักษ์จากการสนทนาระหว่าง ดร. อุปดิศร์ ปาจรียางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับ ดร. ม๊อคตาร์ กุสุมาอัตมาดจา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2523 และในส่วนที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการเมืองของอาเซียน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

<u>รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย</u>

ในทางทฤษฎีแล้วเห็นว่าควรได้มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องการเมืองด้วยอย่างสม่ำเสมอ เช่น เรื่องสถานการณ์ในกัมพูชา

ไม่ใช่แต่เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจกับสังคมเท่านั้น

สิงคโปร์ได้เสนอให้มีการพบปะอย่างไม่เป็นทางการระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนก่อนหน้าการลงนามความตกลงร่วมมือระหว่างอาเซียนกับ EC(ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ปัจจุบันเป็น EU หรือสหภาพยุโรป: ผู้วิจัย) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ในต้นเดือนมีนาคมนี้

<u>รัฐมนตรีต่างประเทศไทย</u>

เห็นด้วยว่าไม่มีเหตุผลที่จะมีการพบปะกันเพื่อหารือถึงเรื่องเศรษฐกิจเป็นการเฉพาะ เพราะปัญหาการเมืองก็เป็นที่น่าสนใจ และในโอกาสที่ได้พบกับเต็งกู

อาหมัด ริเธาดิน (Temgku Ahmad Rithauddeen)

รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียเมื่อเช้านี้ (วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2523)

รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียก็ได้แจ้งว่ารัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนทุก

คนได้ตกลงแล้วที่จะให้มีการพบปะอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ใน

วันที่ 5 มีนาคม ศกนี้ อย่างไรก็ตาม

ในการเดินทางไปสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเมื่อเร็วๆ นี้

รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมัน นายเกนเช่อร์ (Genscher) ก็ได้บอกว่า

บัดนี้อาเซียนอ่อนแอลง

ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้เห็นว่าอาเซียนกำลังขยายตัวและเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ

ซึ่งทำให้ประหลาดใจมาก ในที่สุดนายเกนเช่อร์ได้อธิบายในภายหลังว่า

การที่ตนกล่าวเช่นนั้นก็เพราะเลขาธิการอาเซียนของมาเลเซียแจ้งว่า

ในการพบปะระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของ

กลุ่ม EC ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์นั้น จะเน้นเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น

เรื่องนี้เข้าใจว่า

เลขาธิการอาเซียนของมาเลเซียคงปฏิบัติไปตามคำสั่งของรัฐมนตรีต่างประเท

ศมาเลเซีย ต่อมา ได้แจ้งเรื่องข้างต้นให้รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียทราบ

และรัฐมนตรีฯ ได้กล่าวว่าข่าวที่จะเปิดเผยแก่คนทั่วไป

ควรเน้นเฉพาะเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

แต่ระหว่างการเจรจาก็อาจจะครอบคลุมถึงปัญหาทางการเมืองได้

ในเรื่องนี้ก็ได้แจ้งแก่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียด้วยว่าถ้อยแถลงที่กลมกลืน

กันของอาเซียน (Bali Concord พ.ศ. 2519

ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีกลมเกลียวให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียต

ะวันออกเฉียงใต้

สอดคล้องกับคำประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ

เสรีภาพและความเป็นกลาง: ผู้วิจัย)

ก็รับรองบทบาททางการเมืองของอาเซียนอยู่แล้ว

อย่างไรก็ดี ได้แจ้งให้นายเกนเซ่อร์ทราบว่า

สำหรับประเทศไทยแล้ว สนใจที่จะปรึกษาหารือด้านการเมืองด้วย

และการพบปะนี้ก็ไม่ใช่เป็นการพบปะระหว่างรัฐมนตรีเศรษฐกิจ

แต่เป็นการพบปะระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนกับ EC

<u>รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย</u>

เห็นด้วยเพราะในโอกาสนั้นจะมีรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนกับ EC ถึง 9

ประเทศมาร่วม แล้วเหตุใดจึงจะไม่ให้มีการหารือทางด้านการเมืองด้วย

โดยเฉพาะในช่วงที่ทั้งโลกตกอยู่ในภาวะยุ่งยากเช่นเวลานี้

เราควรแสดงให้นานาประเทศได้รู้ถึงความวิตกกังวลและท่าทีของเรา

รัฐมนตรีต่างประเทศไทย การออกแถลงการณ์ร่วมอาเซียน – EC นั้น
หากบรรจุไว้แต่เรื่องเศรษฐกิจแล้วก็ย่อมเป็นเรื่องแปลก นอกจากนั้น
เหตุการณ์ในอัฟกานิสถานทำให้ยิ่งจำเป็นต้องบรรจุเรื่องการเมืองไว้ด้วย

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์(นาย Carlos Romulo)
เสนอให้มีการพบปะอย่างไม่เป็นทางการระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
ทั้งก่อนและหลังการประชุมอาเซียน – EC
เพราะเคยพลาดการประชุมมาหลายครั้งแล้ว
หลังจากเยือนมะนิลาแล้ว ได้แวะไปที่สิงคโปร์
และได้พบกับนายราชา รัตนัม(รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์) และเต็งกู
อาหมัด ริทเธาดิน (รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย)
ไม่ได้มีการพูดกันอย่างเฉพาะเจาะจงถึงเรื่องการปรึกษาหารือด้านการเมือง
ซึ่งทั้งอินโดนีเซียกับสิงคโปร์ต่างก็เข้าใจเอาว่า จะต้องมีเรื่องการเมืองด้วย
และยังคิดว่าจะแจ้งให้ไทยทราบเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม
เมื่อได้พบกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียที่กรุงอิสลามาบัด
และได้รับการบอกเล่าว่า จะมีการพูดกันเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น
ทำให้แปลกใจมาก

รัฐมนตรีต่างประเทศไทย เรื่องเช่นนี้ควรจะให้ยืดหยุ่นได้ ไม่เข้าใจว่าเหตุใด รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียจึงได้ระมัดระวังมากในเรื่องนี้ ความจริงการเจรจาที่ครอบคลุมในด้านต่างๆ ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศทั้ง 5 คนของอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศอีก 9 คนของ EC จะก่อให้เกิดผลสำคัญอย่างใหญ่หลวง

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ควรจะได้มีการเตรียมการอย่างละเอียด เพื่อเป็นพื้นฐานในการหารือก่อนการประชุมกับรัฐมนตรีต่างประเทศ EC เราควรจะได้มีการประชุมระหว่างกันเองก่อน รู้สึกไม่ชอบใจเมื่อมีข่าวออกมาทำนองคัดค้านการเจรจาปัญหาการเมืองของอาเซียน เราควรจะใช้โอกาสที่มีการประชุมนี้ให้เป็นประโยชน์ เพราะถ้าเราได้รับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิก EC ที่สำคัญๆ อาทิ สหราชอาณาจักร และสหพันธ์เยอรมันแล้ว ประเทศสมาชิก EC อื่นๆ ก็จะให้ความสนับสนุนด้วย

รัฐมนตรีต่างประเทศไทย

เหตุการณ์ในอัฟกานิสถานทำให้การเจรจาในเรื่องการเมืองมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น

ประเทศอาเซียนทุกประเทศต่างก็ตระหนักดีว่ามีภัยคุกคามต่อความมั่นคงของ
ประเทศไทย โดยผลจากสถานการณ์ในกัมพูชา ดังนั้น
การหารือด้านการเมืองจะเป็นโอกาสให้เราแสดงท่าทีในเรื่องนี้ได้โดยชัดแจ้ง

(บันทึกการสนทนาระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกา
รต่างประเทศอินโดนีเซีย วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2523)

จากบทสนทนาระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับอินโดนีเซียในเรื่องความร่วมมือทางการเมืองระหว่
างกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันและกับองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคของยุโรปตะวันตกหรือ EC
ที่จะมีขึ้นในอนาคตนั้น
เป็นที่สังเกตได้ว่าประเทศอาเซียนที่มีท่าทีลังเลแบ่งรับแบ่งสู้ชัดเจนที่สุดในเรื่องความสำคัญของการหา
รือเรื่องความร่วมมือทางการเมืองระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและระหว่างอาเซียนกับ EC
และต่างประเทศอื่นๆ คือมาเลเซีย (ดังเป็นที่ประจักษ์จากทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย
ปรากฏข้างต้น) ด้วยมาเลเซียในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2514 – พ.ศ. 2523
หรือตั้งแต่ปีประกาศปฏิญญากัวลาลัมเปอร์จนถึงปีแถลงการณ์กวนตัน
ยังมีความหวังและปรารถนามุ่งมั่นจะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ
และความเป็นกลาง (ZOPFAN)
ซึ่งย่อมหมายถึงอาเซียนจำเป็นต้องยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตามเจตนารมณ์ของแถลงการณ์ข

องการประชุมเมืองบันดุงของประเทศอินโดนีเซีย(เดือนเมษายน พ.ศ. 2498)
และยึดมั่นในหลักการของแถลงการณ์ร่วมของที่ประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกา ที่บันดุง
และหลักการของแถลงการณ์ร่วมของที่ประชุมครั้งแรกเพื่อก่อตั้งขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (พ.ศ.
2504) ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มาเลเซียกลัวว่าหากอาเซียน
มีการปรึกษาหารือทางการเมืองร่วมมือกันทางการเมืองอย่างเปิดเผย
มาเลเซียเกรงว่าจะไม่เป็นผลดีต่อความมุ่งมั่นปรารถนาของอาเซียนที่อยากให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขต
สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง
เพราะอาจถูกประเทศภายนอกมองว่าอาเซียนเป็นกลุ่มร่วมมือทางการเมืองและการทหาร
ในขณะที่อีก 4 ประเทศอาเซียน (ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)
กลับมีความเห็นร่วมกันว่าการปรึกษาหารือทางการเมืองระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันและระหว่างอ
าเซียนกับองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่สำคัญอื่นๆ อย่างเช่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือ EC
ย่อมเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามในอินโดจีน (พ.ศ.
2518) และหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (พ.ศ. 2521)
และหลังสหภาพโซเวียตรุกรานและยึดครองอัฟกานิสถาน (พ.ศ. 2522)
การหารือทางการเมืองและการช่วยเหลือทางการเมือง การทูต
และการทหารของอาเซียนเพื่อช่วยประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยต่อสู้กับเวียดนามบีบให้เวียดนามยอ
มแก้ปัญหาสงครามกับกัมพูชาทางการเมือง (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)
ซึ่งในเรื่องความช่วยเหลือทางทหารที่บางประเทศอาเซียนให้กับกองกำลังของรัฐบาลผสมเขมร 3
ฝ่าย(CGDK) ทำการต่อสู้กับฝ่ายทหารเวียดนามในประเด็นสำคัญนี้

ได้รับการยืนยันจากพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเกี่ยวกับปัญหาการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองกำลังของเวียดนาม ดังต่อไปนี้

" ผมจะใช้เวทีการพูดที่ FCCT

(สมาคมนักข่าวต่างประเทศในไทย)

ให้นักข่าวต่างชาติกระจายข่าวไปทั่วโลกตามกลยุทธ์ของเรา

เวลาไปต่างประเทศก็จะให้สัมภาษณ์นักข่าวมีชื่อเสียง เพื่อกระจายข่าว

เวลามีเรื่องด่วนก็จะให้ข่าวที่สนามบิน อย่างเช่น เวียดนามยิงปืนใหญ่เข้ามาฝั่งไทย

ผมปล่อยข่าวที่สิงคโปร์ เวียดนามแตกตื่น เขากลัวสงครามจิตวิทยา

สิงคโปร์มักส่งนักข่าวมาสัมภาษณ์ผมเรื่องปัญหากัมพูชา แต่นักข่าวไทยไม่ทำ

หลังจากเราได้ชัยชนะที่สหประชาชาติ นักข่าวต่างประเทศที่เคยถามผมว่า "ยูช่วยเหลือและส่งอาวุธให้เขมรแดงหรือเปล่า" ผมย้อนถามกลับไปว่า "Do you want them to flight with their bare hands?"

(พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา, "ผ่านร้อน....ผ่านหนาว" หน้า 92)

ความเห็นของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลาปรากฏข้างต้น

เป็นความเห็นที่บ่งบอกอย่างชัดเจนว่าไทยตระหนักดีว่า ไทยมีฐานะเป็นรัฐด่านหน้า(front line state)

ในปัญหากัมพูชา

รัฐบาลไทยถือเอาเรื่องความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยเป็นเป้าหมายและผลประโยชน์สูงสุดของนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา

ไทยไม่มีเวลาใฝ่ฝันที่จะเห็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลางเป็นจริงขึ้นมาในโอกาสแรกอย่างที่มาเลเซียมุ่งมั่นปรารถนาให้เกิดขึ้นในโอกาสแรก อีกทั้งไทยไม่มีเวลาที่จะจินตนาการให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ

ที่จะช่วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นทั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง(ZOPFAN) และเป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (SEANWFZ)

ซึ่งส่วนหลังเป็นข้อเสนอของอินโดนีเซียในสมัยของประธานาธิบดีซูฮาร์โตในแถลงการณ์กรุงมะนิลา พ.ศ. 2530

ไทยต้องการให้มิตรประเทศอาเซียนได้ตระหนักให้ดีว่าไทยถือว่าปัญหากัมพูชาส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของไทย จึงเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ปฏิกิริยาตอบโต้การรุกรานและยึดครองกัมพูชาของเวียดนามโดยองค์การอาเซียน

เป็นปฏิกิริยาขององค์การอาเซียนโดยส่วนรวมที่มีจุดประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวขององอาเซียนที่มีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

พิษภัยของการดำเนินการเพื่อหาทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยปราศจากการปรึกษาหารือระหว่างกันล่วงหน้าของบางประเทศอาเซียน

เช่นการดำเนินการโดยเอกเทศของมาเลเซีย และของอินโดนีเซีย ร่วมกันโดยไทย

สิงคโปร์และฟิลิปปินส์ มิได้รับการปรึกษาหารือมาก่อน ได้มีผลทำให้เกิดการสร้างความหมางใจต่อกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อไทยในฐานะเป็นประเทศด่านหน้าได้รับผลกระทบ
โดยตรงต่อความมั่งคงของไทยจากสงครามในกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2527 หรือ 6 ปี แรกของปัญหากัมพูชา

เหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงพิษร้ายของการดำเนินการที่ขาดการปรึกษาหารือระหว่างกัน
ของการดำเนินการที่บางประเทศอาเซียนให้ความสำคัญกับความจำเป็นที่พึงมีการปรึกษาหารือด้านการเมืองและความร่วมมือทางการเมือง ก็แต่ด้วยคำพูด (lip service) เท่านั้น ที่สำคัญ ได้แก่ 3 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วง 6 ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2527)
สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) การหารือทางการเมืองทวิภาคีเฉพาะระหว่างประธานาธิบดีซูฮาร์โต
ของอินโดนีเซียกับดาโต๊ะ ฮุสเซน ออนน์
นายกรัฐมนตรีมาเลเซียและการออกแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 (รายละเอียดอ้างแล้วข้างต้นและงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 239 – 269
และนโยบายของไทยต่อมาเลเซีย หน้า 134 - 145)

2) ตันศรี กาซาลี

ชาฟีรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้พยายามแก้ปัญหาที่นั่งว่างของผู้แทนกัมพูชาในที่ประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงนิวเดลลี เดือนมีนาคม พ.ศ. 2526 โดยหวังให้ผู้แทนของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (กลุ่มเขมรสามฝ่ายที่อาเซียนให้การรับรองและที่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติส่วนใหญ่ให้การรับรองว่าเป็นรัฐบาลกัมพูชาที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศและมีความชอบธรรมที่จะเป็นผู้แทนของกัมพูชาประจำองค์การสหประชาชาติ) ได้กลับเข้าไปครองที่นั่งของผู้แทนประเทศกัมพูชา ในที่ประชุมกลุ่มไม่ฝักฝ่ายใด แทนที่จะปล่อยให้ที่นั่งว่างไว้ โดยฝ่ายมาเลเซียได้เสนอเป็นการภายใน (<u>โดยมิได้มีการปรึกษาหารือกับประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 4 ประเทศ</u>) กับนายเหวียน โกธัค รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามว่า ให้มีการสนทนาหารือทางการทูต(diplomatic dialogue) เฉพาะระหว่างอาเซียนกับกลุ่มประเทศอินโดจีน (เวียดนามกับลาวเท่านั้น) โดยปราศจากรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน ซึ่งนายเหวียน โกธัคได้ตอบรับข้อเสนอของฝ่ายมาเลเซีย เพราะข้อเสนอดังกล่าวถูกมองว่าเป็นการเปิดให้มีการตีความกันได้ว่าฝ่ายอาเซียน (มาเลเซียเท่านั้น) ถือว่าเรื่ององค์ประกอบของรัฐบาลกัมพูชาเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาต่อรองกันได้

ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้

อย่างไรก็ตามเมื่อเรื่องข้อเสนอของฝ่ายมาเลเซียดังกล่าวรั่วไปสู่สาธารณะชนได้ส
ร้างความสับสนอลหม่านทั้งกับเวียดนามและวงการอาเซียน
ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างปฏิเสธการมีส่วนรู้เห็นเป็นใจในเรื่องนี้

การที่นายราชา รัตนัม

รองนายกรัฐมนตรีคนที่สองและเคยเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างปร
ะเทศสิงคโปร์ ได้นำเรื่องนี้มาเปิดเผยแก่สาธารณะชน
ถือได้ว่าเป็นการช่วยเตือนให้รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในฐานะเป็นประธานค
ณะกรรมการประจำของอาเซียน (ในขณะนั้น) ได้ตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น
หากอาเซียนยอมเห็นดีด้วยกับข้อเสนอของมาเลเซีย
(ที่ทำลับหลังประเทศอาเซียนอื่นๆ) ที่ได้เสนอเป็นการภายในกับฝ่ายเวียดนาม
เพราะจะทำให้อาเซียนถูกฉุดลากเข้าไปสู่กระบวนการเจรรจาที่อาจเป็นการทำให้
จุดยืนของอาเซียนเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่ยึดข้อเสนอของที่
ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (ICK)
อย่างเคร่งครัดมีโอกาสถูกบ่อนทำลายทำให้อาเซียนได้รับความเสียหายได้

อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้

รัฐบาลไทยได้ใช้เวทีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของบรรดารัฐมนตรีต่างประเ

ทศของกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งได้มีขึ้นที่กรุงเทพฯ ช่วงปลายมีนาคม พ.ศ. 2526 ตอกย้ำให้มิตรประเทศอาเซียนได้ตระหนักว่า

ประเทศไทยมีนโยบายและจุดยืนแน่ชัดเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง นั่นคือจำต้องเป็นการดำเนินการที่อยู่ในกรอบของการประชุมระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติ

ท่าทีแข็งแกร่งของไทยดังกล่าวข้างต้นได้รับการตอกย้ำยืนยันอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2526

เมื่อครั้งรัฐบาลไทยได้ถือเอาเรื่องให้เวียดนามจำต้องถอนทหารกลับไปในกัมพูชาห่างจากชายแดนไทย 30 กิโลเมตร เป็นเงื่อนไขก่อนหน้าที่พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา

รัฐมนตรีต่างประเทศไทยจะตัดสินใจยอมไปฮานอยเพื่อหารือกับนายเหวียน โกธัค รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนาม

3) พลเอกมูร์ดานี ผู้บัญชาการทหารบกอินโดนีเซียไปเยือนเวียดนามเดือนมกราคม พ.ศ. 2527

และได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับภัยคุกคามต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ฝ่ายเวียดนามทราบโดยพลดอกมูร์ดานีได้กล่าวกับฝ่ายทหารเวียดนามว่า

“กองทัพอินโดนีเซียและประชาชนอินโดนีเซียไม่เชื่อว่าภัยอันตรายต่อภูมิภาคเอเ
ชียตะวันออกเฉียงใต้มาจากเวียดนาม”

ทัศนะดังกล่าวของพลเอกมูร์ดานีได้สร้างความพอใจและความยินดีแก่ประเทศเจ้
าภาพ แต่ก็ได้เป็นสาเหตุสร้างความตกตะลึงพรึงเพริดให้กับบางประเทศอาเซียน
นอกจากนั้นทัศนะของผู้บัญชาการทหารบกอินโดนีเซียที่เกี่ยวกับภัยคุกคามต่อภู
มิภาคอาเซียนแม้มิได้มีการระบุชัดเจน

แต่โดยนัยเป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากว่าหมายถึงประเทศจีน

อีกทั้งยังได้มีการเสนอแนะว่าอินโดนีเซียถือว่าเวียดนามสามารถเข้ามาเป็นส่วนห
นึ่งของโครงสร้างความมั่นคงและความร่วมมือของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใ
ต้ เพื่อต่อต้านจีน

ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยให้เวียดนามลดการพึ่งพาฝ่ายโซเวียตไปด้วย

ทัศนะดังกล่าวของพลเอกมูร์ดานี

โดยนัยยังหมายถึงการยอมรับระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตา
มกฎหมายและมีความชอบธรรม

กล่าวได้ว่าความเห็นของผู้บัญชาการทหารบกอินโดนีเซียดังกล่าวได้เป็นผลบ่อน
ทำลายความเป็นปึกแผ่นขององค์การอาเซียนอย่างชัดเจนที่สุด

และส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินโดนีเซียอย่างมาก

ทำให้มีความตึงเครียดระหว่างกัน ในบรรดาประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น
เวียดนามจะใช้อินโดนีเซียตอกลิ่มให้เกิดความสับสนวุ่นวายและแตกแยกความส

ามัคคีในอาเซียนมากที่สุด

ทั้งนี้เวียดนามรู้ดีที่สุดว่าอินโดนีเซียต้องการมีบทบาทกำหนดและชี้นำด้านนโยบ

าบยของอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

เพื่อให้ตอบสนองผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ของอินโดนีเซีย เป็นสำคัญ

(Michael Leifer, ASEAN and the Securtiy of South – East Asia หน้า 126 –

130)

ตลอด 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชา

สิงคโปร์เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความเห็นและผลประโยชน์ด้านความมั่นคงสอดคล้องกับไทยม

ากที่สุด กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่วันประกาศเอกราชของสิงคโปร์ จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็น (ระหว่าง

พ.ศ. 2509 – พ.ศ. 2534) นโยบายต่างประเทศของสิงคโปร์ที่เป็นสัจนิยมหรือจริงนิยมมากที่สุด

เป็นนโยบายต่างประเทศของสิงคโปร์ที่มองพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในโลกของความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางเป็นจริง

เป็นนโยบายต่อไทยที่มาจากการให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และความเปลี่ยนแ

ปลงในระบบถ่วงดุลอำนาจปรากฏในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอด 45 ปี ของยุคสงครามเย็น

เป็นนโยบายและท่าทีต่อไทยที่ถือว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยมีส่วนสำคัญต่อความอยู่รอ

ดและความมั่นคงของสิงคโปร์เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และปัจจัยประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของประเทศสิงคโปร์ ตลอดจนที่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซีย ระหว่างสิงคโปร์กับอินโดนีเซีย และระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซีย

มีผลทำให้สิงคโปร์มองว่าไทยมีความสำคัญต่อการทำให้เกิดดุลยภาพทางอำนาจในอาเซียน (สิงคโปร์มองว่าปัจจัยไทยมีความสำคัญต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของสิงคโปร์ เพราะไทยสามารถช่วยคานอิทธิพลและอำนาจของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย)

การที่ไทยมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และร่วมมือกับสหรัฐฯ ทำสงครามในอินโดจีนตลอดจนการมีฐานะเป็นรัฐด่านหน้าและมีนโยบายต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม

ซึ่งข้อเท็จจริงและความจริงทั้งหมดดังกล่าวมานี้มีผลต่อความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างไทยกับสิงคโปร์ เป็นมิตรภาพและความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

เพื่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยและสิงคโปร์ (สุรพงษ์ ชัยนาม; นโยบายของไทยต่อสิงคโปร์ หน้า 83 – 85)

สิงคโปร์ตระหนักดีว่า

บริบทสงครามเย็นมีผลสำคัญทำให้ประเทศไทยมีบทบาทเป็นแกนหลัก(pivotal role) ต่อนโยบายต่อต้านภัยคุกคามและการแผ่อิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ทำให้สิงคโปร์เห็นถึงความสำคัญของการมีความสัมพันธ์ที่สนิทแนบแน่นกับไทยที่มีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงสิงคโปร์ เป็นสำคัญ

ความจริงในประเด็นดังกล่าวนี้

เป็นที่ประจักษ์ในทุกโอกาสที่มีการหารือระหว่างผู้นำสิงคโปร์กับผู้นำไทยในยุคสงครามเย็น (เพิ่งอ้างหน้า 88 – 89)

สิงคโปร์เป็นมิตรประเทศอาเซียนที่มีนโยบายให้การสนับสนุนช่วยเหลือไทยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับไทยอย่างต่อเนื่อง อย่างตรงไปตรงมามากที่สุดในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วง 10

กว่าปีของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533)

สิงคโปร์มีบทบาทสำคัญในการช่วยปกป้องนโยบายจุดยืนและผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของไทย (ซึ่งสิงคโปร์ถือว่าสอดคล้องกับของสิงคโปร์) ทั้งในเวทีภายในอาเซียน

เวทีการเมืองการทูตระดับภูมิภาคและระดับโลก (เช่น องค์การสหประชาชาติ)

สิงคโปร์ช่วยสนับสนุนนโยบายและท่าทีของไทยอย่างเปิดเผย

หนักแน่นทุกครั้งที่มีบางมิตรประเทศอาเซียน (เช่น มาเลเซียและอินโดนีเซีย)

มองปัญหาภัยคุกคามต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แตกต่างจากไทยและสิงคโปร์ในช่วง 10

กว่าปีของปัญหากัมพูชาและทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียต้องการให้มีการเร่งรัดแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองให้ยุติโดยเร็ว (หรือการแก้ปัญหากัมพูชาที่ออกนอกกรอบของข้อมติองค์การสหประชาชาติ)

เพราะทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียมองว่าจีนเป็นภัยต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนาม จึงต้องการให้อาเซียนยอมรับอิทธิพลของเวียดนามในกัมพูชา

ยอมให้การรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน เพื่อแลกกับการให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซียมองว่าอิทธิพลครอบงำของคอมมิวนิสต์เวียดนามในกัมพูชา

เป็นภัยต่อความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียนน้อยกว่าอิทธิพลครอบงำของจีน (อ้างแล้ว หน้า 92)

ปัญหากัมพูชายุติลงได้ในที่สุดจากพัฒนาการของการเมืองระหว่างประเทศปลายยุคสงครามเย็น

(พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2534)

มีเหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคที่มีส่วนโดยตรงช่วยลดภาวะตึงเครียดระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจระดับโลก

มีผลนำไปสู่การคลี่คลายสถานการณ์ขัดแย้งและสงครามในมุมต่างๆ ของโลก

รวมทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีเรื่องสงครามระหว่างกัมพูชาประชาธิปไตย

(กัมพูชายุคคอมมิวนิสต์เขมรแดง) กับคอมมิวนิสต์เวียดนาม

เป็นสงครามที่มีสาเหตุโดยตรงมาจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นเวลากว่า 10 ปี ทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับผลกระทบด้านเสถียรภาพและความมั่นคง

กลายเป็นเวทีความขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศในภูมิภาคด้วยกันและระหว่างประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสงครามในกัมพูชา เป็นสงครามระหว่างสองประเทศในภูมิภาคนี้

ที่เปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงจากภายนอก ทำให้ความขัดแย้งและสงครามยืดเยื้อมาเป็นเวลากว่า

10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

มีอิทธิพลโดยตรงทำให้อาเซียนซึ่งก่อตั้งขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์สำคัญด้านส่งเสริมสนับสนุนให้มีความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ วิชาการ เป็นสำคัญ

แต่เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน กลับต้องมาอุทิศเวลาและทรัพยากรในทุกด้านเพื่อหาทางยุติปัญหาสงครามกัมพูชาทางการเมืองตลอด 12 ปี สุดท้ายของยุคสงครามเย็น การดำเนินการร่วมกันของอาเซียนได้ทำให้ภาพพจน์ ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของอาเซียนเป็นที่รู้จักยอมรับนับถือของประชาคมโลกอย่างชัดเจน ทั้งๆ ที่ 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชาได้สร้างทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือในหมู่สมาชิกอาเซียนเป็นครั้งคราวทั้งที่รุนแรงและที่สร้างความอึดอัดน่ารำคาญ

เป็นที่ยอมรับทั่วไปอยู่แล้วว่า ปัญหากัมพูชายุติลงทางการเมืองได้มีสาเหตุสำคัญที่สุดจากพัฒนาการความก้าวหน้าระหว่างประเทศมหาอำนาจในด้านการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างกัน

มีผลทำให้สถานการณ์ระหว่างประเทศไม่ว่าจะในระดับโลกหรือระดับภูมิภาค มีความผ่อนคลายลง ลดภาวะตึงเครียดระหว่างประเทศ

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการกลับมามีความสัมพันธ์อย่างปกติระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองค่ายช่วง 10 ปีสุดท้ายของปลายยุคสงครามเย็น อาทิ ความสัมพันธ์ที่กลับมาเป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – สหภาพโซเวียต ระหว่างสหรัฐฯ – จีน การกลับมาคืนดีเป็นปกติระหว่างจีน – สหภาพโซเวียต ระหว่างจีน – อาเซียน ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของเวียดนาม

ซึ่งช่วงปลายยุคสงครามเย็นหลังการคืนดีกันระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน

โดยฝ่ายโซเวียตยอมรับและดำเนินการตามเงื่อนไขของจีน ทำให้เวียดนามขาดผู้อุปถัมภ์ที่สำคัญที่สุด

เศรษฐกิจของเวียดนามประสบกับภาวะล้มละลาย

(รายละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการของเหตุการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิ

พลส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหากัมพูชา

ทำให้ปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขให้ยุติลงได้ทางการเมืองมีปรากฏชัดเจนทั้งหมดข้างต้น)

ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าข้อเท็จจริงข้างต้น

คือบทบาทโดยตรงขององค์การอาเซียนที่ตลอด 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชา

ได้มีนโยบายร่วมกันเพื่อกดดันบีบคั้นเวียดนาม ทั้งด้านการเมือง การทูต เศรษฐกิจ และการทหาร

(ผ่านทางการให้การสนับสนุนกองกำลังของรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย(GGDK)

อย่างต่อเนื่องในทุกโอกาส

ทุกเวทีระหว่างประเทศโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่เป็นผลสำเร็จนำไ

ปสู่การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างปราศจากเงื่อนไข

และเปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิอันชอบธรรมกำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี

ปราศจากการข่มขู่ บีบบังคับ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เกี่ยวกับระบบการเมือง การปกครอง

ที่ประชาชนกัมพูชาประสงค์ให้มีขึ้นในประเทศกัมพูชา ซึ่งกระบวนการกำหนดใจตนเองอย่างเสรีนี้

ต้องเป็นไปตามข้อมติของสหประชาชาติ

ที่ได้รับการยอมรับสนับสนุนทุกปีจากประเทศสมาชิกเสียงข้างมากของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ

เป็นการใช้สิทธิกำหนดใจตนเองของประชาชนกัมพูชาผ่านกระบวนการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไต
ย ที่มีองค์การสหประชาชาติเป็นผู้บริหารควบคุมให้เป็นไปอย่างโปร่งใสและเสรี
ถึงแม้เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงที่ว่า
ปัญหากัมพูชาที่ได้รับการยุติลงได้ทางการเมืองและโดยสันติวิธี
สาเหตุสำคัญเป็นเพราะอิทธิพลของบริบทปลายยุคสงครามเย็นและการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปก
ติระหว่างประเทศมหาอำนาจที่ต่างมีผลประโยชน์ แต่ก็ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า
นโยบายของอาเซียนที่สามารถกดดันเวียดนามอย่างต่อเนื่องผ่านมาตรการทางการเมือง การทูต
เศรษฐกิจ และการทหาร
ย่อมมีส่วนสำคัญบีบให้เวียดนามยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของประชาคมระหว่างประเทศในที่สุด
โดยยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาและให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิอันชอบธรรมกำหนดใจตนเ
องได้อย่างเสรี (หมายเหต: ผู้วิจัย)

เพื่อให้นโยบายแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองขององค์การสหประชาชาติ
(ซึ่งอาเซียนยึดปฏิบัติมาตลอดกว่า 10 ปีของปัญหากัมพูชา)
มีโอกาสประสบผลสำเร็จตามคาดหวังของประชาคมระหว่างประเทศ อาเซียนเห็นร่วมกันว่า
จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ของอาเซียนเพื่อให้มีการดำเนินการร่วมกันทางการเมืองและการทูตอย่างต่อเ
นื่อง อย่างเป็นระบบและในแนวทางเดียวกัน
เพื่อลดความเสี่ยงที่ฝ่ายเวียดนามจะใช้ความคิดเห็นของแต่ละประเทศอาเซียนที่บางช่วงมีความแตกต่

างกัน เป็นเครื่องมือตอกลิ่มให้เกิดความแตกแยก ไร้เอกภาพในอาเซียน ยุทธศาสตร์ทางการเมือง การทูต เศรษฐกิจและการทหาร มีภารกิจหลักเพื่อกดดันเวียดนามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เวียดนามยอมรับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองตามที่ปรากฏในข้อมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UNGA) ซึ่งมีขึ้นทุกปี และเป็นข้อมติที่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมากอย่างท่วมท้น (อย่างน้อยช่วง 10 ปีแรกของปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2532) จากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เป็นข้อมติที่มีข้อความประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม และเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างปราศจากเงื่อนไขใดทั้งสิ้น ตลอดจนให้ประชาชนชาวกัมพูชาใช้สิทธิ์กำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี ปราศจากการข่มขู่บีบบังคับจากภายนอก

นโยบายของอาเซียนเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยยึดข้อมติของสหประชาชาติจะมีโอกาสประสบผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด อยู่ที่การดำเนินการอย่างต่อเนื่องของอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมืองและการทูต เพื่อหาทางมิให้ถูกประชาคมระหว่างประเทศลืมปัญหากัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) และยิ่งในปีถัดไปเกิดปัญหาอัฟกานิสถาน (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522) ที่กองทัพโซเวียตได้เข้ารุกรานและยึดครองอัฟกานิสถานเป็นเวลา 10 ปีเช่นกัน ยิ่งทำให้อาเซียนจำเป็นต้องดำเนินการด้านการเมืองและการทูตระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อชี้ให้

ประชาคมโลกได้เห็นถึงความคล้ายกันระหว่างปัญหากัมพูชากับปัญหาอัฟกานิสถาน
ว่าทั้งสองกรณีเป็นเรื่องของการละเมิดหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ
และกฎบัตรสหประชาชาติว่าด้วยการเคารพเอกราชอธิปไตยบูรณภาพแห่งดินแดนระหว่างกันและกัน
การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน การไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ
พอมีปัญหาอัฟกานิสถานตามมา
อาเซียนย่อมต้องเป็นกังวลด้วยเหตุผลเป็นเพราะปัญหาอัฟกานิสถานเกี่ยวข้องกับประเทศมหาอำนาจ
ระดับโลกผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ (สหภาพโซเวียต)
เป็นประเทศผู้รุกรานและยึดครองอัฟกานิสถานโดยตรง
จึงถูกมหาอำนาจฝ่ายตะวันตกมองว่าเป็นการเผชิญหน้าต่อสู้ระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายโลกคอมมิวนิ
สต์ เป็นการขัดแย้งและการเผชิญหน้าระหว่างฝ่ายตะวันตกกับฝ่ายตะวันออก (East – West Conflict
and Confrontation)
ซึ่งในทัศนะของฝ่ายประเทศตะวันตกปัญหาอัฟกานิสถานย่อมมีความสำคัญกว่าปัญหากัมพูชา
เป็นเพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการโดยตรงของมหาอำนาจผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์
ในขณะที่ปัญหากัมพูชาถูกมองว่าเป็นการกระทำของตัวแทนของค่ายคอมมิวนิสต์หาใช่เป็นการท้าทา
ยอำนาจและอิทธิพลของฝ่ายตะวันตกโดยตรง
ดังเป็นที่ประจักษ์จากปฏิกิริยาของฝ่ายตะวันตกที่เรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศบอยคอตหรือร่
วมกันคัดค้านโซเวียตโดยไม่ไปร่วมแข่งขันกีฬาโอลิมปิคที่สหภาพโซเวียตเป็นเจ้าภาพในปี พ.ศ. 2523
(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ยุทธศาสตร์ด้านการเมืองและการทูตของอาเซียนที่ได้ร่วมกันใช้เพื่อกดดันเวียดนามอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 10 ปีของปัญหากัมพูชา

นับว่ามีส่วนสำคัญช่วยเตือนมิให้ประชาคมระหว่างประเทศลืมปัญหากัมพูชาที่ได้มีผลกระทบร้ายแรงต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงเจริญก้าวหน้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศไทย) และของโลกโดยรวม

ยุทธศาสตร์ด้านการเมืองและการทูตของอาเซียนเพื่อกดดันเวียดนามให้หันมายอมแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง โดยยึดข้อมติของสหประชาชาติ เกี่ยวกับเรื่องนี้ที่สำคัญมี 3 ประการ ได้แก่

1) การจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยกลุ่มเขมร 3 ฝ่าย ที่ร่วมกันทำการต่อสู้เวียดนาม (Coalition Government of Democratic Kampuchea - CGDK) วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2525 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย
2) การจัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea – ICK)

3) การเสนอให้มีการพูดคุย –

หารือแบบเคียงข้างระหว่างเวียดนามกับรัฐบาลผสมกลุ่มเขมร 3 ฝ่าย (CGDK)

1) <u>การจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)</u>

รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้น (ตามข้อเสนอแนะของอาเซียน) เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2525 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เป็นรัฐบาลผสมที่มีขึ้นมาเพื่อต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม เป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยกลุ่มเขมรแดง ที่เป็นรัฐบาลของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยก่อนถูกเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) หลังยึดครองกัมพูชาเป็นผลสำเร็จ เวียดนามได้สถาปนาระบอบเฮงสัมรินเป็นรัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนาม อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย(Democratic Kampuchea - DK) ซึ่งตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติยังคงได้รับการรับรองว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกกฎหมาย และมีความชอบธรรม โดยยังคงรักษาที่นั่งในฐานะผู้แทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย แม้ว่าเวียดนามพยายามเปลี่ยนชื่อประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยมาเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาภายใต้ระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมริน แต่ก็ไม่สามารถทำให้ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ของสหประชาชาติรับรองรัฐบาลเฮงสัมริน หรือรับรองประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (People's Republic of Kampuchea – PRK)

รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ระหว่าง 3 กลุ่มกัมพูชาผู้รักชาติ ได้แก่ กลุ่มเขมรแดงที่เป็นรัฐบาลของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2521) หลังทำการปฏิวัติโค่นระบอบนายพลลอนนอลเป็นผลสำเร็จ (วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 กลุ่มที่สองได้แก่กลุ่มของเจ้าสีหนุ (FUNCINPEC หรือแนวร่วมแห่งชาติเพื่อเอกราชความเป็นกลาง สันติสุขและความร่วมมือกัมพูชา) กลุ่มของนายซอนซาน กลุ่มประชาชนกัมพูชาเพื่อการปลดแอกแห่งชาติ (KPNLF) รัฐบาลผสมสามกลุ่มดังกล่าวมิได้มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น โดยมีการกำหนดพื้นที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ทั้งนี้ความตกลงระหว่าง 3 กลุ่มดังกล่าว มิได้มีข้อความเปิดโอกาสให้มีการรวมตัวกันทางนิตินัยของสามกลุ่มต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม ความตกลงเกี่ยวกับการรวมตัวอย่างหลวมๆ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมฯ ได้ระบุชัดเจนว่าทั้ง 3 กลุ่มที่ต่างเป็นหุ้นส่วนในรัฐบาลผสมฯ ต่างมีองค์กรการบริหารจัดการและอัตตลักษณ์ทางการเมืองที่เป็นอิสระจากกัน ทั้งมีเสรีภาพในการดำเนินการที่เป็นอิสระ

ความตกลง(ซึ่งฝ่ายอาเซียนคิดค้นขึ้นมาส่งเสริมและสนับสนุนให้มีรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย) ถือได้ว่าเป็นยุทธวิธีทางการเมืองที่มีเป้าหมายเพื่อลดภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของระบอบเขมรแดงที่ถูกประชาคมระหว่างประเทศโดยทั่วไปมองว่าเป็นรัฐบาลที่โหดร้ายแปดเปื้อนไปด้วยเลือดของประชาชนเขม

รผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นเหยื่อของระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดงกลุ่มนายพอลพตและพวก

อีกทั้งเพื่อปฏิเสธข้อกล่าวหาของเวียดนามที่พยายามให้ร้ายป้ายสีอาเซียนว่าเป็นองค์การที่ไร้มนุษยธร

รมเพราะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบอบเขมรแดง

แต่ทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเชิงประจักษ์ได้พิสูจน์ยืนยันให้เห็นชัดเจนแล้วว่า

นโยบายจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมร 3

ฝ่ายได้มีผลช่วยให้การขอเสียงสนับสนุนรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในที่ประชุมสมัช

ชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly หรือ UNGA)

ทำได้สะดวกและมีอุปสรรคน้อยลง

อีกทั้งการมีรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยขึ้นมาในทางเป็นจริง

ยังมีส่วนสำคัญช่วยให้ข้อกล่าวหาของอาเซียนเกี่ยวกับที่เวียดนามได้อุปโลกน์รัฐบาลที่ปราศจากความ

ชอบธรรม(รัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน)

ขึ้นมาแทนที่รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยมีน้ำหนักและความน่าเชื่อถือ

นโยบายจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายของอาเซียนนับว่าได้มีส่วนสำคัญช่วยให้ที่นั่งของประเทศกัมพู

ชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติได้รับการรักษาไว้ได้ตลอดกว่า 10 ปีของสงครามในกัมพูชา

ส่วนประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (PRK)

ซึ่งเป็นนามสมมุติที่ฝ่ายเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินได้ร่วมกันอุปโลกน์ขึ้นมาหาได้รับการรับ

รองจากองค์การสหประชาชาติอีกทั้งรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินก็ไม่ได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกส่

วนใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ

จะมีก็แต่กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ที่ฝักใฝ่เข้าข้างสหภาพโซเวียตในความขัดแย้งจีน –โซเวียต (ช่วง 20 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2534) และบางประเทศกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังอาทิ อินเดีย เป็นต้น (Michael Leifer; Dictionary of the Modern Politics of South – East Asia หน้า 87)

ความคิดเกี่ยวกับความสำคัญและความจำเป็นที่อาเซียนควรมีนโยบายสนับสนุนให้เขมร 3 ฝ่ายที่ต่อต้านการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

ร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ถือได้ว่าเป็นความคิดริเริ่มที่เกิดจากการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างผู้นำของไทยและสิงคโปร์หลังเห็นชอบร่วมกันในประเด็นสำคัญๆ

แล้วจึงได้ร่วมกันนำเสนอความคิดในเรื่องนี้ให้กับผู้นำของอีก 3 ประเทศอาเซียน (มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์) จนเมื่อเป็นที่เห็นชอบของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว

จึงได้มีการพัฒนาความคิดเรื่องรัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตยให้เป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญของยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทูตของอาเซียน

เพื่อใช้กดดันเปิดโปงความเลวร้ายของนโยบายเพื่อการครอบงำภูมิภาคอินโดจีนของเวียดนามและเพื่อตอกย้ำให้เห็นถึงความไม่น่าเชื่อถือของบรรดาข้ออ้างของเวียดนามที่ปกปิดบิดเบือนและกลบเกลื่อนข้อเท็จจริงและความจริงเกี่ยวกับผลประโยชน์แท้จริงของเวียดนามในการเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

และที่สำคัญที่สุดคือ

การมีรัฐบาลผสมของเขมรสามฝ่ายที่เป็นผู้แทนของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
และได้รับการรับรองจากส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตา
มกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติ มีความชอบธรรมทุกประการ
เท่ากับเป็นการพิสูจน์และยืนยันในทางประจักษ์ได้ว่า
การที่เวียดนามใช้กำลังทหารเข้าแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาประชาธิปไตย
โดยเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
พร้อมอุปโลกน์รัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนามขึ้นมาแทนที่รัฐบาลเขมรแดงที่ถูกอำนาจของเวียดนามโค่น
เป็นการดำเนินการที่ประชาคมระหว่างประเทศประณาม
เพราะถือว่าเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศว่า
ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อีกทั้งละเมิดหลัก 5 ประการของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
(หลักปัญจศีล) ปรากฏในแถลงการณ์ของการประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกาที่เมืองบันดุง
ประเทศอินโดนีเซีย (เดือนเมษายน พ.ศ. 2498)
ซึ่งเป็นที่ทราบดีกันทั่วไปว่าการประชุมที่บันดุงถือเป็นแหล่งกำเนิดของปรัชญาอุดมการณ์ชาตินิยม
(Neutralism)
ของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของบรรดากลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาของโลกที่ 3
กล่าวได้ว่าข้อเสนอของมาเลเซียที่ต้องการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ
เสรีภาพ และความเป็นกลาง ก็ได้แรงดลใจโดยตรงมาจากแถลงการณ์ของที่ประชุมบันดุงดังกล่าว
(Vijay Prashad; The Darker Nations:A people's History of The Third World, หน้า 36 – 49)

ในส่วนที่เกี่ยวกับเหตุผลของอาเซียนในเรื่องความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรมีรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่ายเข้ามาแทนที่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยที่มีเพียงฝ่ายเขมรแดงเป็นผู้แทนเท่านั้น พอสรุปเหตุผลของอาเซียนในเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

ในฐานะที่ไทยเป็นรัฐด่านหน้าและได้รับผลกระทบโดยตรงจากเหตุการณ์สู้รบในกัมพูชาประเด็นสำคัญและเร่งด่วนที่สุดด้านนโยบายของไทย(ด้วยความสนับสนุนของประเทศสมาชิกอาเซียน) คือ
ทำอย่างไรจึงจะเป็นการรปกป้องความมั่นคงของประเทศไทยได้
โดยไม่ให้สงครามในกัมพูชามีผลทะลักเข้ามาในดินแดนไทย
อันจะเป็นการบีบให้ไทยต้องเข้าไปพัวพันโดยตรงกับการสู้รบ เพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ดังกล่าว ยุทธศาสตร์ “รบนอกบ้านดีกว่ารบในบ้าน” จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ไทยนำมาใช้ตลอดสงครามในกัมพูชาระหว่างรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK) กับฝ่ายเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมริน (พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2532)

เพื่อให้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นมีโอกาสประสบผลสำเร็จในทางเป็นจริง
ไทยและอาเซียนจำเป็นต้องมีบทบาทนำทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกร่วมกันขับเคลื่อนเพื่อให้ปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาระหว่างประเทศ (internationalize the Kampuchea Problem)

มิให้จำกัดอยู่แค่เป็นเพียงปัญหาของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น

(อย่างที่เวียดนามต้องการให้เป็น) ซึ่งนโยบายดังกล่าวของอาเซียนจะประสบผลสำเร็จได้

ก็ต่อเมื่อไทยและอาเซียนสามารถโน้มน้าวให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นถึงภัยที่มีต่อสันติภาพ

เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียนและของโลกโดยรวม

หากยังคงมีการปล่อยให้เวียดนามยึดครองกัมพูชาต่อไป

ในเรื่องปัญหากัมพูชานี้

การนำหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติมาอ้าง

เพื่อชี้ให้ประชาคมระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงภัยคุกคามที่มีต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก

หากมีการปล่อยให้เวียดนามในฐานะเป็นประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

สามารถทำการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศได้ตาม

อำเภอใจ

จึงถือได้ว่าเป็นการดำเนินการทางการเมืองและการทูตของอาเซียนที่มีผลสร้างความชอบธรรมให้กับน

โยบายของไทยและอาเซียน ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนมาตลอด 8

ปีของการออกเสียงสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติที่สนับสนุนข้อเรียกร้องของอาเซียนให้เวียดนาม

ถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

พร้อมประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

ตลอดจนเป็นการดำเนินการของอาเซียนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชาได้ใช้สิทธิอันชอบธรรมที่จ

ะกำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี ให้กัมพูชามีเอกราช เป็นกลางและไม่เป็นภัยต่อประเทศเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ตาม

การจะให้นโยบายและยุทธศาสตร์ข้างต้นมีโอกาสประสบผลสำเร็จตามความคาดหวังของไทยและอาเซียน

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทหารที่เป็นที่ยอมรับของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกันได้ เพื่อการขับเคลื่อนคู่ขนานกันไปทั้งสองด้าน

ยุทธศาสตร์ทั้งสองด้านที่สำคัญ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

จำเป็นต้องรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติไว้ให้ได้

เพื่อความชอบธรรมและความถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

รัฐบาลและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

เป็นรัฐบาลและประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่มีความชอบธรรมและถูกกฎหมาย

ไม่ใช่รัฐบาลเฮงสัมรินและสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาที่ถูกอุปโลกน์ขึ้นโดยฝ่ายเวียดนาม

และที่เวียดนามพยายามวิ่งเต้นหาเสียงสนับสนุนจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติให้เห็นดีด้วยกับข้อเสนอของเวียดนาม ที่ประสงค์ให้ที่นั่งของประเทศกัมพูชาว่างลง

อันเป็นวิธีการเพื่อหวังทำลายความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมายของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

(Democratic Kampuchea – DK)

และให้ระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินได้รับการยอมรับและเข้ามาแทนที่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย

อีกทั้งหากข้อเสนอของฝ่ายเวียดนามดังกล่าว ประสบผลสำเร็จ ก็เท่ากับสหประชาชาติยอมรับว่าการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยโดยเวียดนามเป็นสิ่งถูกต้องและชอบธรรม

เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวข้างต้น

การรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติจะสำเร็จได้

จำเป็นต้องมีการจัดตั้งคณะรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (Coalition Government of Democratic Kampuchea หรือ CGDK) ที่ประกอบด้วยกลุ่มเขมรชาตินิยมสามฝ่ายได้แก่ กลุ่มเจ้าสีหนุ (FUNCINPEC) กลุ่มเขมรแดง (KR) และกลุ่มนายซอนซาน(KPNLF) ทั้งนี้

เหตุผลสำคัญที่จำต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายขึ้นมาก็เพราะ

หากไทยและอาเซียนยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยชุดเดิม (รัฐบาลกัมพูชาก่อน 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 หรือก่อนเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาประชาธิปไตย)

ที่มีแต่ฝ่ายเขมรแดงเท่านั้น

ก็ย่อมจะเป็นปัญหาให้กับนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยและอาเซียนดังกล่าวข้างต้น

และจะทำให้อาเซียนเสียเปรียบเวียดนามอย่างชัดเจน

ด้วยจะทำให้ฝ่ายเวียดนามสามารถทำลายภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยที่มีแต่ฝ่ายเขมรแดงเท่านั้นได้อย่างไม่ยากนัก

โดยฝ่ายเวียดนามจะมุ่งเน้นประเด็นนโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของรัฐบาลเขมรแดงมาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เวียดนามจำเป็นต้องส่งทหารเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

เพื่อกำจัดระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเขมรแดง และสถาปนาระบอบเฮงสัมริน ขึ้นมาแทนที่จึงเห็นได้ว่า

หลังเวียดนามได้เข้ามายึดครองกัมพูชาเป็นผลสำเร็จแล้ว

เวียดนามจึงพยายามเน้นเร่องนโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของรัฐบาลเขมรแดง

ด้วยเหตุผลที่เป็นเรื่องที่สามารถดึงดูดความสนใจและความเห็นใจตลอดจนการสนับสนุนจากประชาค

มระหว่างประเทศได้อย่างมาก

ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงข้างต้น

ทำให้ไทยและอาเซียนจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ทางการเมืองเพื่อลดความน่าเชื่อถือของข้ออ้างของฝ่าย

เวียดนาม ด้วยการสร้างรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายดังได้กล่าวแล้วขึ้นมา ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า

ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเจ้าสีหนุหรือฝ่ายนายซอนซาน

ต่างก็ไม่มีประวัติเกี่ยวข้องกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของรัฐบาลเขมรแดง

อีกทั้งได้เคยประณามการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของฝ่ายเขมรแดงมาในอดีต

เป็นเขมรสองฝ่ายที่เป็นที่รู้จักและยอมรับโดยทั่วไปของประชาคมระหว่างประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าสีหนุ ถือได้ว่า เป็นผู้นำกัมพูชาที่เป็นที่รู้จักดีของประเทศต่างๆ

ไม่ว่าของค่ายโลกเสรีหรือค่ายคอมมิวนิสต์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาประเทศในกลุ่มขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด จนอาจกล่าวได้ว่า ระหว่าง พ.ศ.

2524 – พ.ศ. 2532 เจ้าสีหนุเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทางการเมืองอย่างสูง (political asset)

ต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ของอาเซียนในช่วงปลายยุคสงครามเย็นหรือช่วง 10

กว่าปีของปัญหากัมพูชา

นอกจากการดำเนินการของอาเซียนให้เกิดรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายแล้ว อาเซียนยังได้เน้นและพึ่งหลักการเกี่ยวกับการเคารพเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน การไม่แทรกแซงกิจการภายใน และการไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเป็นหลักการที่มีระบุชัดเจนในกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ มาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูต เพื่อสนับสนุนความถูกต้องตามกฎหมายและความชอบธรรมของรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายในสหประชาชาติ

ในการจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย(CGDK) ดังกล่าวข้างต้น ไทยและสมาชิกประเทศอาเซียนเห็นชอบร่วมกันว่า รัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายจะมีขึ้นมาได้ จำเป็นต้องมีจุดยืนขั้นพื้นฐานร่วมกัน (minimum programme) ก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งได้แก่การร่วมกันต่อสู้เพื่อขับไล่เวียดนามออกจากกัมพูชา และให้ประชาชนเขมรตัดสินอนาคตของประเทศด้วยตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซงทุกรูปแบบจากภายนอก ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

นอกจากนั้น ไทยและอาเซียนยังตระหนักดีว่า แม้กลุ่มเขมรแดงจะเป็นที่รังเกียจของประชาคมระหว่างประเทศ (เพราะมีประวัติเลวร้ายเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ช่วง 3 ปีกว่าที่อยู่ในอำนาจ พ.ศ. 2518 – พ.ศ 2521) ก็ตาม แต่ด้วยเหตุผลทั้งด้านการเมือง กฎหมาย และความมั่นคง

เป็นเรื่องจำเป็นต้องมีกลุ่มเขมรแดงร่วมอยู่ในรัฐบาลผสมฯ

(ไทยและอาเซียนไม่ได้มองศึกษาวิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของเรื่องสิทธิมนุษยช

น

แต่ไทยอาเซียนวิเคราะห์ประเมินปัญหากัมพูชาจากมุมมองและเหตุผลทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุ

ทธศาสตร์ โดยมีเรื่องของความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยและของมิตรประเทศอาเซียน

เป็นเป้าประสงค์สูงสุดแห่งนโยบายต่างประเทศของไทย และของแต่ละประเทศอาเซียน เป็นสำคัญ)

เหตุผลสำคัญ

เป็นเพราะกลุ่มเขมรแดงเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายที่โดนเวียดนามเข้ามารุกรานกัมพูชาและโค่

นอำนาจของรัฐบาลเขมรแดงที่ปกครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและที่สำคัญคือฝ่ายเขมรแดงมีก

องกำลังมากกว่าฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่ายนายซอนซาน

อีกทั้งมีวินัยและเป็นกำลังหลักที่มีประสบการณ์กับการสู้รบกับเวียดนามมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519

มีความเข้มแข็งและสามารถเข้าไปปฏิบัติการสู้รบกับกองกำลังของเวียดนาม

และระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมริน ในขณะที่ฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่ายนายซอนซาน แม้จะมีกองกำลังของตนเอง

แต่ไร้วินัยที่สุด และมีประวัติเรื่องคอร์รับชั่นมาตลอด

จนไม่มีศักยภาพที่จะปฏิบัติการรบลึกเข้าไปในกัมพูชา

ส่วนใหญ่จะหลบภัยอยู่แถบบริเวณพื้นที่ตามชายขอบพรมแดนไทย – กัมพูชา เท่านั้น

ขณะเดียวกันความอ่อนแอไร้วินัยและไร้ประสิทธิภาพทางทหารของกองกำลังของฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่า

ยนายซอนซาน ได้รับการชดเชยโดยการมีความสำคัญทางการเมืองของทั้งสองกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศว่า กลุ่มเจ้าสีหนุและกลุ่มนายซอนซาน เป็นกลุ่มเขมรรักชาติที่มีนโยบายต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว (Non – Communist resistance forces – NCR) ได้รับการสนับสนุนทางการเมืองและการทูตจากกลุ่มประเทศตะวันตก เป็นสองกลุ่มที่สามารถเรียกร้องความสนับสนุนทางการเมืองและการทูตได้จากประชาคมระหว่างประเทศ

ผิดจากฝ่ายเขมรแดงซึ่งแม้จะถือได้ว่าเป็นชาตินิยมและทำการต่อสู้กับเวียดนามที่ได้เข้ามายึดครองดินแดนกัมพูชา แต่ก็เป็นขบวนการคอมมิวนิสต์กัมพูชา ไม่ใช่ขบวนการชาตินิยมที่มีนโยบายต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกกัมพูชาการร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดง (รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย หรือ DK) เพื่อร่วมกันเป็นรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ต่อสู้เพื่อขับไล่คอมมิวนิสต์เวียดนามให้พ้นจากดินแดนของกัมพูชา ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญมากสำหรับการรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ

โดยสรุปฝ่ายเขมรแดงคือปีกด้านการทหาร(military wing) ของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ขณะที่ฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่ายนายซอนซานรวมกันเป็นปีกด้านการเมือง(political wing) และการทูตของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลเขมรสามฝ่าย)

นโยบายของไทยและอาเซียนในเรื่องความจำเป็นต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายในฐานะเป็นผู้แทนข

องรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง
เพราะเป็นวิธีการที่จะช่วยรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยไว้ให้ได้ตลอด 10
กว่าปีของปัญหากัมพูชาจนประสบผลสำเร็จทำให้รัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนาม (รัฐบาลเฮงสัมริน)
และประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาที่เวียดนามอุปโลกน์ขึ้นมา
ไม่สามารถเข้ามาท้าทายความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมายของรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายและของ
ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า

ความคิดริเริ่มของไทยและสิงคโปร์ในเรื่องความจำเป็นต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย(CGDK)
เพื่อต่อสู้กับเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมริน ทั้งในทางการเมือง
การทูตและการทหารแบบคู่ขนานกันไป
ถือได้ว่าเป็นกรณีตัวอย่างเชิงประจักษ์ของยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่าง
ด้านบวกและด้านลบได้อย่างลงตัว นั่นคือ จุดอ่อนด้านการทหารของฝ่ายเจ้าสีหนุ
และฝ่ายนายซอนซานได้รับการชดเชยโดยจุดแข็งที่สองฝ่ายนี้มีในด้านการเมือง
(การเป็นสองกลุ่มการเมือง
ที่มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์ทั้งไม่มีประวัติพัวพันกับเรื่องการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของฝ่ายเขมรแดง)
ส่วนจุดอ่อนที่เลวร้ายของฝ่ายเขมรแดง (นโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์)
ก็ได้รับการชดเชยโดยจุดแข็งทางทหารที่ฝ่ายเขมรแดงมีเหนือกลุ่มเจ้าสีหนุ และกลุ่มนายซอนซาน
ยุทธศาสตร์การจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่มีผลทำให้เขมรทั้งสามกลุ่มเห็นถึง

ความจำเป็นและการมีผลประโยชน์ร่วมกันในเรื่องการทำสงครามต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม

เป็นผลทำให้ไทยและอาเซียนสามารถบริหารจัดการกับรัฐบาลผสมสามฝ่ายได้ดีขึ้นและทำให้ระดับการพึ่งพาอาเซียนของกลุ่มเขมรทั้งสามกลุ่มมีอย่างต่อเนื่องจนสิ้นสุดปัญหากัมพูชาอันเป็นผลจาการประชุมระหว่างประเทศที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534(สุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายของไทยต่อกัมพูชา หน้า 350 – 366)

ระหว่างวันที่ 3 - 9 กันยายน พ.ศ. 2522 ประเทศคิวบาได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด(Non-aligned Movement – NAM) ที่กรุงฮาวานา ได้มีการพิจารณาปัญหากัมพูชา โดยที่ประชุมเสียงข้างมากได้ลงมติให้ที่นั่งของผู้แทนกัมพูชาถูกปล่อยให้ว่างไว้

เป็นเหตุการณ์ที่ได้รับการวิพากษณ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากบรรดาประเทศสมาชิกกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังอาทิ สิงคโปร์ โดยรัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ที่แม้จะยอมรับว่าระบอบเขมรแดงมีประวัติเลวร้ายด้วยถูกประชาคมโลกมองว่าเป็นระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธ์ แต่การปล่อยให้ที่นั่งของประเทศกัมพูชาว่างลงก็เป็นเรื่องเลวร้ายเช่นกัน

เพราะเท่ากับที่ประชุมของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดยอมรับและประทับตราให้ความชอบธรรมแก่การรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองกำลังทหารของเวียดนาม(Patrick Raszelenberg and Peter Schier; The Cambodia Conflict: Search for a Settlement 1979 – 1991 หน้า 27)

2) <u>การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea – ICK)</u>

ระหว่างวันที่ 13 – 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2524

สหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศ (ตามที่อาเซียนเรียกร้อง)
ว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่นครนิวยอร์ค โดยแถลงการณ์ของที่ประชุมฯ
หลังสิ้นสุดการประชุมมีข้อความเรียกร้องให้มีการหยุดยิง
ให้มีการถอนทหารต่างชาติหมดออกจากกัมพูชา
และให้มีการจัดการเลือกตั้งอย่างเสรีภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การสหประชาชาติ ที่ประชุม ICK
ถือเป็นเรื่องจำเป็นต้องมีคำประกาศของทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
รวมทั้งประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกันอธิปไตย เอกราช ความเป็นกลาง
และบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา
รวมทั้งให้มีข้อความระบุว่ารัฐบาลกัมพูชาจะไม่อนุญาตให้มีฐานทัพต่างชาติบนผืนแผ่นดินกัมพูชา

ตลอดจนไม่เข้าร่วมเป็นภาคีในข้อตกลงใดๆ ที่เกี่ยวกับความร่วมมือลักษณะเป็นพันธมิตรทางทหาร อีกทั้งกัมพูชาต้องไม่มีนโยบายที่มุ่งเป็นปฏิปักษ์กับประเทศใด

การประชุม ICK ไม่มีสหภาพโซเวียต เวียดนาม ลาว ระบอบเฮงสัมรินและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์สายโซเวียต ตลอดจนประเทศสังกัดขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอีกจำนวนหนึ่งที่ปฏิเสธเข้าร่วมประชุมการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาหรือ ICK โดยสรุปมี 79 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติเข้าร่วมประชุมมี 27 ประเทศปฏิเสธเข้าร่วมประชุม และ 14 ประเทศรวมทั้งกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EC) เข้าร่วมในฐานะเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ ส่วนรัฐบาลเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) เข้าร่วมการประชุมแต่ไม่มีสิทธิ์ออกเสียง

สื่อมวลชนโซเวียตและของบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ที่อยู่ข้างโซเวียตต่างเสนอข่าวโจมตีสหรัฐฯ และจีนคอมมิวนิสต์ว่าร่วมหัวกันแทรกแซงบ่อนทำลายกิจการภายในของประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา(PRK หรือประเทศกัมพูชาที่เวียดนามอุปโลกน์ขึ้นมาเพื่อเป็นหุ่นเชิดให้เวียดนาม) อย่างไรก็ตามร่างแถลงการณ์ของที่ประชุม ICK ที่องค์การอาเซียนเป็นฝ่ายยกร่างขึ้นมาก็ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับข้อความในบางตอนที่จีนไม่เห็นด้วย ที่สำคัญได้แก่ข้อความในย่อหน้าที่หนึ่งที่เกี่ยวกับการปลดอาวุธกลุ่มเขมรกลุ่มต่างๆ หลังเวียดนามได้ถอนทหารออกจากกัมพูชาแล้ว ทั้งนี้นายหันเนียนหลง

รักษาการรัฐมนตรีต่างประเทศจีนได้กล่าวในสุนทรพจน์ของตนว่า

ประชาชนกัมพูชามีสิทธิ์กำหนดใจตนเองและสิทธิ์ดังกล่าวพึงได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

อนาคตของกัมพูชาหลังหมดปัญหากัมพูชาแล้วจะเป็นเช่นใด จะมีระบบการเมือง เศรษฐกิจ

สังคมอย่างใด ย่อมเป็นสิทธิ์อันชอบธรรมของประชาชนกัมพูชาที่จะตัดสินด้วยกันเอง

ปราศจากการบีบบังคับ แทรกแซง กดดันจากภายนอก

ส่วนความเห็นของผู้แทนรัฐบาลฝรั่งเศสประจำสหประชาชาติ นาย Jacques Leprette ก็ได้กล่าวย้ำว่า

ไม่มีอะไรที่จะสามารถทำให้ประชาคมระหว่างประเทศให้การรับรองเห็นด้วยกับการรุกรานและยึดครอ

งกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนาม

และว่าการมีทหารเวียดนามในกัมพูชาเป็นเรื่องละเมิดหลักการว่าด้วยการไม่รุกรานระหว่างประเทศ

รวมทั้งการเคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชา

จึงเป็นการกระทำของเวียดนามที่สวนทางกับหลักการต่างๆ ของกฎบัตรสหประชาชาติ

ส่วนนโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ นั้น นาย Alexander Haig

รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ได้สนับสนุนให้สหภาพโวเวียตเพิ่มการกดดันกับเวียดนาม

เพื่อบีบบังคับให้เวียดนามยอมถอนทหารออกจากกัมพูชา ในด้านของนายเหวียนโคธัค

รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามได้แถลงออกมาว่าการประชุม ICK

ถือเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (PRK) อย่างน่ารังเกียจมาก

ในความเห็นของรัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนาม

ที่มาของความขัดแย้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ใช่เป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศอินโดจี

น (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) กับกลุ่มประเทศอาเซียน

แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับจีน (เพิ่งอ้างหน้า 42 – 43)

ต่อมาหลังเสร็จสิ้นการประชุม ICK แล้ว

ก็ได้มีการประชุมของสมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ(UNGA – หรือ United Nations General Assembly) เมื่อวันที่ 21 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2524

ได้มีการอภิปรายในเรื่องปัญหากัมพูชาและที่ประชุมสมัชชาใหญ่ฯ

ได้ให้ความสนับสนุนถ้อยแถลงของที่ประชุม ICK เมื่อวันที่ 13 – 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2524

เกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธี เป็นผลให้การออกเสียงในเรื่องนี้

ทำให้ข้อเสนอของอาเซียนได้รับเสียงสนับสนุนอย่างท้วมท้น (100 สนับสนุน – 25 คัดค้าน – 19 งดออกเสียง) ข้อมติ 36/5

ของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติเป็นข้อมติที่ได้มีผลนำไปสู่การยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2534 (อ้างแล้ว หน้า 48)

กล่าวได้ว่าการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่นครนิวยอร์ค พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาครั้งที่หนึ่ง

เป็นการประชุมที่ประสบผลสำเร็จทางการทูตในระดับหนึ่งสำหรับองค์การอาเซียน

ซึ่งเป็นฝ่ายผลักดันให้มีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 หลังเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาแล้ว

อย่างไรก็ดีผลสำเร็จนั้นเป็นในแง่ด้านรูปแบบมากกว่าเนื้อหา

ด้วยเหตุที่ทั้งสหภาพโซเวียตและเวียดนามปฏิเสธที่จะเข้าร่วมประชุมด้วย

ทั้งโซเวียตและเวียดนามไม่พอใจที่องค์การสหประชาชาติให้การรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (DK) แทนที่จะรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน (PRK) เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าว การประชุม ICK ครั้งที่ 1 จึงถือได้ว่าเป็นการประชุมที่มีเฉพาะประเทศที่ต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม หาใช่เป็นการประชุมเพื่อการเจรจาระหว่างฝ่ายที่ขัดแย้งกันและการประชุม ICK ครั้งแรกนี้ยังเปิดเผยให้เห็นถึงความแตกต่างด้านผลประโยชน์ที่มีระหว่างอาเซียนกับจีนในเรื่องของเงื่อนไขของการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อเสนอของอาเซียนที่ให้มีคณะบริหารชั่วคราวก่อนการเลือกตั้งที่สหประชาชาติ จะเป็นฝ่ายควบคุมดูแล ซึ่งฝ่ายจีน (ในช่วงนี้) ยังไม่เห็นด้วย ส่วนสหรัฐฯ เองก็ได้ให้การสนับสนุนจีนอย่างเงียบๆ ไม่เปิดเผย นับว่าการประชุม ICK ครั้งแรกนี้ไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อหาไม่มากไปกว่าการย้ำการแก้ปัญหาทางการเมืองตามแนวของข้อมติสหประชาชาติที่ 36/5 พ.ศ. 2524

เวลาผ่านไปอีก 10 ปี

พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงบริบททางยุทธศาสตร์กว่าที่ปัญหาขัดแย้งและสงครามในกัมพูชาจะเปิดทางให้การแก้ปัญหาทางการเมือง ผ่านการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาจนเป็นผลสำเร็จ ภายใต้ความตกลงกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 23 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534(การประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ICK ครั้งที่สาม) ซึ่งหากศึกษาพิจารณาอย่างรอบคอบ

จะเห็นได้ว่าการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่กรุงปารีสดังกล่าวมานี้ โดยเนื้อหาสำคัญแล้ว หาได้แตกต่างจากการประชุม ICK ครั้งแรกที่นครนิวยอร์ค พ.ศ. 2524 (Michael Leifer; Dictionary of the Modern Politics of South – East Asia หน้า 117)

ความสำเร็จของการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาครั้งที่สามหรือครั้งสุดท้าย (ICK3) ที่ประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของทุกประเทศที่ร่วมประชุม

ความสำเร็จดังกล่าวมีเหตุผลมาจากความล้มเหลวของการปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินที่ต่างไม่สามารถเอาชนะกองกำลังของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ตลอดจนเศรษฐกิจที่ล้มละลายของสหภาพโซเวียตปลายยุคสงครามเย็นก่อนการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2534)

การเมืองในระดับโลกที่นำไปสู่การปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – โซเวียต สหรัฐฯ – จีน และจีน – โซเวียต ทำให้เวียดนามขาดประเทศอุปถัมภ์ (โซเวียต)

จนอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าสงครามในกัมพูชาในฐานะเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ได้รับการแก้ไขเป็นผลสำเร็จได้

สืบเนื่องโดยตรงจากการยุติสงครามเย็นเป็นผลทำให้เวียดนามจำต้องยอมปรับความเข้าใจตามเงื่อนไขที่จีนกำหนดไว้

การยุติปัญหาสงครามกัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จทำให้สหประชาชาติสามารถเข้าไปมีบทบาทจัดการเลือกตั้งทั่วประเทศกัมพูชาจนนำไปสู่การมีรัฐบาลผสม 4 ฝ่าย (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2536)

แต่สหประชาชาติไม่ประสบผลสำเร็จในส่วนที่เกี่ยวกับการปลดอาวุธคู่กรณีทุกฝ่ายตามที่มีระบุในความตกลงกรุงปารีส พ.ศ. 2534 สืบเนื่องจากฝ่ายเขมรแดงไม่ยอมให้ปลดอาวุธของฝ่ายตน จึงเกิดสงครามกลางเมืองต่อไปอีกระยะหนึ่ง แต่เนื่องจากได้เข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นแล้ว (เริ่ม พ.ศ. 2534) ภูมิภาคอินโดจีน จึงไม่มีความสำคัญต่อความขัดแย้ง การแก่งแย่ง และการแผ่อิทธิพลระหว่างประเทศมหาอำนาจเหมือนในสมัยยุคสงครามเย็น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ระหว่าง พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2534 ได้มีการประชุมระหว่างประเทศครั้งที่ 2 (ICK2) เพื่อหาทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่หลายฝ่ายคาดหวัง การประชุม ICK ครั้งที่สองนี้ (พ.ศ. 2532)
รัฐบาลประเทศฝรั่งเศสเป็นผู้ริเริ่มโดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียเป็นประธานร่วม
การประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองครั้งที่ 2
มีขึ้นที่กรุงปารีสช่วงปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2532

การประชุม ICK ครั้งที่สองนี้แตกต่างจากการประชุม ICK ครั้งแรกที่นครนิวยอร์คเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524
ตรงที่การประชุมครั้งที่สองเป็นการประชุมที่มีผู้แทนของทุกประเทศที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในกัมพูชา (ทั้งโดยตรงและทางอ้อม) ตลอดจนมีรัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงขององค์การสหประชาชาติ (UNSC) และผู้แทนของเลขาธิการสหประชาชาติเข้าร่วมประชุมพร้อมกันหมด

สิ่งที่ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ได้สร้างแรงจูงใจให้กับฝรั่งเศสเกิดความเชื่อมั่นว่าการประชุมระหว่างประเทศครั้งที่สองที่ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายริเริ่มให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การที่รัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลลาว

และระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินได้ร่วมกันประกาศว่าจะมีการถอนกำลังทหารของเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาภายในสิ้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2532

ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองได้หรือไม่ก็ตาม

เวียดนามก็จะยังคงถอนทหารของตนทั้งหมดออกจากกัมพูชาภายในเดือนเมษายน พ.ศ. 2532

การประชุมระหว่างประเทศเรื่องปัญหากัมพูชา(ICK -2)

ครั้งที่สองดังกล่าวข้างต้น ยุติลงตอนปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2532 โดยไม่มีผลที่สร้างสรรค์

คืบหน้าอะไร

อีกทั้งบรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ยกเว้นรัฐมนตรีต่างประเทศของฝรั่งเศส(ในฐานะเจ้าภาพและเป็นประธานที่ประชุม)

ต่างก็มิได้อยู่ประชุมจนจบ

มีปัญหาหลายด้านที่เป็นอุปสรรคต่อความคืบหน้าของการประชุมระหว่างประเทศ

เพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง และที่เป็นปัญหามากที่สุดคือความล้มเหลวทั้งของกลุ่มเขมร 4

ฝ่าย(ฝ่ายเขมรแดง ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายนายซอนซานและฝ่ายรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน)

และประเทศที่เป็นผู้อุปถัมภ์กลุ่มเขมรเหล่านี้ที่ไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานภาพและองค์ประกอบของคณะบริหารชั่วคราว (interim administration)

ที่จะมีบทบาทชั่วคราวช่วงระหว่างการมีความตกลงทางการเมืองและผลของการเลือกตั้งทั่วไป เพื่อตัดสินอนาคตของประเทศกัมพูชา (หลังเวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาแล้ว) นอกจากนั้นรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินที่ยึดอำนาจอยู่ในกรุงพนมเปญ ก็ไม่ยอมมีการรื้อถอนโครงสร้างและกลไกการปกครองของระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินที่เวียดนามได้สถาปนาขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของอิทธิพลครอบงำของเวียดนามในกัมพูชา อีกทั้งฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินก็ประกาศไม่ยอมรับฝ่ายเขมรแดงในฐานะเป็นภาคีที่มีความชอบธรรมภาคีหนึ่งในการมีส่วนร่วมอยู่ในความตกลงใดเพื่อยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองหรือโดยสันติวิธี(อ้างแล้ว หน้า 118)

ในที่สุดการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองสามารถประสบผลสำเร็จได้ในการประชุม ICK ครั้งที่สามที่กรุงปารีส เช่นเดียวกับการประชุมครั้งที่สอง การประชุมครั้งสุดท้ายนี้ใช้เวลาเพียง 3 วัน (ระหว่างวันที่ 21 – 23 ตุลาคม พ.ศ. 2532) สิ่งที่เป็นอุปสรรคไม่สามารถทำให้การประชุมครั้งที่สองมีความคืบหน้าก็ได้รับการเจรจาต่อรองระหว่างฝ่ายเกี่ยวข้องจนเป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่าย ดังอาทิ อำนาจบริหารชั่วคราวซึ่งเกี่ยวกับการแบ่งสันปันส่วนอำนาจ(power – sharing) ระหว่างเขมรทั้ง 4 ฝ่ายที่เป็นปัญหาตลอดมา เพราะเขมรทั้ง 4 ฝ่ายและประเทศที่อุปถัมภ์แต่ละฝ่ายต่างไม่สามารถตกลงกันได้ ในการประชุมครั้งที่สามหรือครั้งสุดท้ายนี้คู่กรณีทุกฝ่ายที่ขัดแย้งกันสามารถตกลงกันได้

โดยยอมมอบให้องค์การสหประชาชาติเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารนี้ชั่วคราวก่อนมีการประกาศผลการเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา(องค์การบริหารชั่วคราวของสหประชาชาติในกัมพูชาหรือ UNTAC) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลระบอบเฮงสัมรินไม่ยอมยุบตัวเอง

อีกทั้งไม่ยอมรับฝ่ายเขมรแดงให้เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมกันแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง โดยมองว่าฝ่ายเขมรแดงไม่มีความชอบธรรมใดๆ ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดปัญหากัมพูชาก็ยุติลงโดยสันติวิธีได้

(การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง)

ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าอิทธิพลของปัจจัยบริบทมีความสำคัญมากต่อพัฒนาการด้านความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายท่าทีและผลประโยชน์ของทุกประเทศ และในกรณีของปัญหากัมพูชา ถือได้ว่าพัฒนาการของเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในระดับโลกได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับ/เปลี่ยนนโยบายท่าทีและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศที่มีต่อแต่ละปัญหาแต่ละเหตุการณ์ ในกรณีของปัญหากัมพูชานั้น

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต (สมัยกอร์บาชอฟกับเติ้งเสี่ยวผิง) ให้กลับสู่ภาวะปกติช่วงที่นายกอร์บาชอฟ เลขาธิการพรรคคอมิวนิสต์โซเวียตไปเยือนจีน(วันที่ 14 - 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2532) มีอิทธิพลโดยตรงทำให้เวียดนามจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายและท่าทีของเวียดนามที่เคยมีต่อปัญหากัมพูชา ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของเวียดนาม เป็นสำคัญ

การที่สหภาพโซเวียตสามารถกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติกับจีน (พ.ศ. 2532)

เป็นผลโดยตรงทำให้เวียดนามอ่อนแอลงในทุกด้านและจำเป็นต้องดำเนินการทุกอย่างตามเงื่อนไขที่จีนกำหนดไว้ อีกทั้งเติ้งเสี่ยวผิง

ผู้นำจีนก็ได้บอกเป็นนัยให้ฝ่ายโซเวียตบีบให้เวียดนามยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาและให้รับข้อมติของสหประชาชาติเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง(Mikhail Gorbachev: Memoirs หน้า 488 – 489)

ส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของไทยร่วมกับอาเซียนเพื่อเรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศ (องค์การสหประชาชาติ)

เห็นด้วยกับการให้สหประชาชาติจัดการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองให้เร็วที่สุด เชิญทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง (ทั้งโดยตรงและทางอ้อม)

มาร่วมประชุม ซึ่งในที่สุดการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา (ICK)

เกิดขึ้นครั้งแรกที่นครนิวยอร์ค (เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524) ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น

มีแถลงการณ์ของที่ประชุมตามด้วยข้อมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 36/5 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2524

ซึ่งเป็นข้อมติที่การประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชายึดเป็นแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาทางการเมืองของที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาทั้ง 3 ครั้ง (ICK พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2532 และ พ.ศ. 2534)

เพื่อให้การประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ปัญหาทางการเมืองที่เป็นการสนองผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงของไทยและอาเซียน

รัฐบาลไทยยุคนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์และพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย

ได้หารืออย่างใกล้ชิดและเป็นประจำกับประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ (อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์)

เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายและท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาให้อยู่ในแนวทางเดียวกัน

ลดอัตราเสี่ยงที่ฝ่ายเวียดนามจะใช้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของประเทศอาเซียนตอกลิ่มให้แตกแยกกัน

ซึ่งหากเวียดนามทำได้ก็ย่อมมีผลลดความสำคัญของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea หรือ ICK) ที่จะมีขึ้นในปี พ.ศ. 2524

ทำให้อาเซียนเสียผลประโยชน์และไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ชี้นำทิศทางของการประชุม ICK

ให้ดำเนินไปในทิศทางและให้ผลลัพธ์ตามที่อาเซียนปรารถนา

จากข้อเท็จจริงและความจริงข้างต้น ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาตลอด 11 ปีของปัญหากัมพูชา

ไทยยังต้องมาประสบกับปัญหาความคิดเห็นไม่เหมือนกันระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซียที่เกี่ยวกับปัญหาภัยต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยและเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ปัญหาที่เกิดจากการออกแถลงการณ์เมืองกวนตันของนายกรัฐมนตรีมาเลเซียร่วมกับประธานาธิบดีอินโดนีเซีย วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

มีผลทำให้ไทยจำเป็นต้องพยายามพบปะหารือกับผู้นำของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นประจำ เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดหรือมีความบาดหมางใจกันจากการขาดการติดต่อประสานงานกันและปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ

ความพยายามของฝ่ายไทยในเรื่องความจำเป็นและความสำคัญของการมีการปรึกษาหารือกับมิตรอาเซียนเป็นประจำได้รับการพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนในหลายครั้งก่อนมีการประชุม ICK ทั้ง 3 ครั้ง ดังกรณีรัฐมนตรีต่างประเทศไทย (พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา) เดินทางไปเยือนประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ เพื่อเจรจากับผู้นำประเทศเหล่านั้น โดยได้รับมอบหมายจากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ให้ทำการเจรจากับผู้นำประเทศอาเซียนในนามของนายกรัฐมนตรีไทย สรุปสาระสำคัญของผลการหารือกับผู้นำมาเลเซีย อินโดนีเซียและสิงคโปร์ ได้ดังต่อไปนี้

-

รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้ชี้แจงถึงสาเหตุที่ได้รับมอบหมายจากนายกรัฐมนตรีให้มาหารือกับทั้ง 3 ประเทศอาเซียนว่า เป็นการมามาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ เพื่อชี้เหตุผลเกี่ยวกับการจะไปเยือนจีนของพลเอกเปรมฯ ทั้งนี้เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ไทยจะสอบถามท่าทีของจีนในเรื่องต่างๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา การจะไปเยือนครั้งนี้
เป็นความพยายามของไทยอีกทางหนึ่งที่จะแสวงหาสันติภาพในภูมิภาคให้ได้
หลังจากที่ไทยและอาเซียนได้รับชัยชนะอย่างล้นหลามในสหประชาชาติแล้ว
นอกจากการจะไปเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีแล้ว
รัฐมนตรีต่างประเทศไทยยังได้แจ้งแก่ผู้นำมิตรอาเซียนทั้ง 3 ประเทศว่า
ไทยมีแนวความคิดที่จะส่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยไปกรุง
มอสโก และยุโรปตะวันออกบางประเทศ
ทั้งนี้เพราะไทยเห็นว่าโซเวียตเป็นหัวใจของปัญหาในกัมพูชา
โดยไทยเชื่อว่าหากอาเซียนสามารถร่วมกันชี้แจงด้วยเหตุผลให้ฝ่ายโซเวียตเข้าใจไ
ด้บ้าง ก็เชื่อว่าปัญหาคงจะพอคลี่คลายไปได้บ้าง

-

ส่วนสาเหตุของการมาเยือนมาเลเซียและอินโดนีเซียของรัฐมนตรีต่างประเทศไทย
อีกประการหนึ่งคือ
การที่จะให้มีการหารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันอย่างใกล้ชิดและเป็นประจำ
และการมาหารือครั้งนี้ก็ต้องการหารือกันว่าจะทำอย่างไรในขั้นต่อไป
หลังจากที่อาเซียนได้ชัยชนะอย่างงดงามในสหประชาชาติแล้ว
สำหรับไทยนั้นมีความเห็นว่า พอลพตคงจะไปไม่ไหวแน่ในทางการเมือง
แม้ในด้านการทหาร พอลพต จะเป็นกำลังต่อต้านเวียดนามที่สำคัญที่สุดก็ตาม

แต่อาเซียนจำเป็นจะต้องแสวงหาทางเลือกอื่นๆ เช่นการตั้ง “พลังที่สาม” (third force) ขึ้นมาใหม่ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า

เราจะเลิกสนับสนุนหรือเลิกรับรองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (ประเทศกัมพูชาสมัยเขมรแดงมีอำนาจปกครอง)

แต่จะให้กำลังใหม่นี้เติบโตขึ้นมาภายในโครงสร้างของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

-

เกี่ยวกับปัญหาเวียดนามรัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้พยายามชี้แจงให้ผู้นำมาเลเซีย อินโดนีเซีย

และสิงคโปร์ได้เห็นว่าเวียดนามกำลังใช้เล่ห์กลที่จะดึงไทยเข้าไปเป็นคู่กรณีโดยตรงในปัญหากัมพูชาเพื่อแยกไทยออกจากอาเซียน

ซึ่งในประเด็นนี้ฝ่ายไทยได้ขอให้มิตรอาเซียนร่วมกันชี้แจงให้เวียดนามและประชาคมโลก เข้าใจด้วยว่า

<u>ปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาของภูมิภาคเกี่ยวข้องกับทุกประเทศอาเซียน</u>

<u>มิใช่ปัญหาของไทยเท่านั้น ปัญหาบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา</u>

<u>เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหา</u>

<u>ปัญหาใหญ่ที่สุดคือการที่เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) เพราะฉะนั้นในการเจรจากับเวียดนามครั้งต่อๆ ไป

น่าจะให้ประธานคณะกรรมการประจำ(Standing Committee)
ของอาเซียนซึ่งปัจจุบันคือรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์นายพลโรมูโล
รับหน้าที่เป็นผู้เจรจากับเวียดนามแทนกลุ่มอาเซียน

- ส่วนเรื่องการไปเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีของไทยนั้น ผู้นำของทั้ง 3 ประเทศอาเซียนเห็นด้วยอย่างเต็มที่นายริทเทาดิน รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย นอกจากจะเห็นด้วยว่านายกรัฐมนตรีไทยควรไปเยือนจีนแล้วยังฝากข้อเสนอแนะไ ปถึงผู้นำจีนด้วยว่า
เนื่องจากเวียดนามใช้จีนเป็นข้ออ้างที่ทำให้ไม่อาจถอนทหารออกจากกัมพูชาได้ ดังนั้นฝ่ายมาเลเซียจึงอยากให้จีนประกาศที่จะเคารพในอธิปไตยและบูรณภาพแห่ งดินแดนของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
เพื่อตอบโต้การกล่าวหาของเวียดนาม สำหรับความเห็นของนายฮุสเซน ออนน์ นายกรัฐมนตรีมาเลเซียนั้น
เป็นที่น่าดีใจว่ามีความเห็นคล้องกับไทยในทุกเรื่องพร้อมกับได้ขอให้ไทยช่วยบอก กับจีนด้วยว่า ให้พยายามหาทุกวิถีทางที่จะกดดันเวียดนาม

-

ส่วนในการหารือกับฝ่ายอินโดนีเซียนั้นประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้รับฟังการชี้แจงขอ

งฝ่ายไทยด้วยความสนใจและได้กล่าวว่าตนเห็นด้วยว่าการดำรงกำลังอยู่ในกัมพูชาของเวียดนามเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทย

เกี่ยวกับขีดความสามารถของกลุ่มเขมรแดงของพอลพตและพวกที่จะต่อสู้กับเวียดนาม ประธานาธิบดีอินโดนีเซียเห็นว่าหากพอลพตและพวกสามารถต่อสู้ต่อไปได้ในที่สุดเวียดนามจะต้องรู้สึกเดือดร้อนและจะหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาที่จะต้องเสียหน้า ในไม่ช้าเรื่องต่างๆ เหล่านี้ก็จะโยงไปถึงจีน

ประธานาธิบดีอินโดนีเซียเห็นว่าการไปเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรมฯ เป็นโอกาสดีที่จะสอบถามจีนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของจีนในภูมิภาคอาเซียน และขอทราบท่าทีของจีนต่อนายพอลพต

หากรู้สิ่งเหล่านี้ได้ก็อาจหาทางแก้ปัญหากัมพูชาได้ดีขึ้น

นอกจากนั้นประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ขอให้ไทยซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดได้หาโอกาสหารือกับเจ้าสีหนุเพื่อพยายามโน้มน้าวให้เจ้าสีหนุกลับเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือให้กัมพูชารอดพ้นจากอิทธิพลครอบงำของเวียดนาม

- หลังการหารือกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตแล้ว พลอากาศสิทธิฯ

ได้หารือต่อกับนายม๊อคตาร์ รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย

นายม๊อคตาร์มีความเห็นว่าการจะไปเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีของไทย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งและเห็นด้วยที่ไทยจะส่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปเยือนมอสโก

- การพบปะกับนายธานาบาลัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์

ฝ่ายสิงคโปร์ได้แจ้งให้ทราบว่า

นายกรัฐมนตรีลีกวนยิวก็มีกำหนดไปเยือนจีนเช่นกัน ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 ในการนี้นายธานาบาลันจะมาขอฟังผลการไปเยือนจีนของพลเอกเปรมฯ นายกรัฐมนตรีไทยในวันที่ 3 พฤศจิกายน

เพื่อให้มีการดำเนินการหรือการเจรจาที่สอดคล้องและต่อเนื่องกัน

นายลีกวนยิวจะได้พยายามพบกับเจ้าสีหนุด้วย

- ส่วนในเรื่องของการจัดตั้ง “พลังที่สาม” (third force)

ขึ้นมาแทนการพึ่งพากลุ่มเขมรแดงของนายพอลพตและพวกเพียงฝ่ายเดียว

ทุกฝ่ายของอาเซียนเห็นด้วยว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง

<u>นอกจากนั้นทุกฝ่ายได้เน้นถึงความสำคัญที่จะต้องเรียกร้องให้มีการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาด้วย</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

โดยต้องพยายามให้ทุกประเทศและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหานี้ได้เข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งอาจรวมไปถึงเจ้าสีหนุ ซอนซาน และแม้แต่เฮงสัมริน

แต่ก็ย่อมมิได้หมายความว่าไทยและอาเซียนรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน

- ส่วนเรื่องปัญหากับเวียดนามนั้น ผู้นำของอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เห็นด้วยร่วมกันว่า ไม่ควรให้ไทยไปเจรจากับเวียดนามแต่ผู้เดียว เรื่องปัญหากัมพูชาควรเป็นปัญหาของอาเซียน และให้ประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน (ASEAN Standing Committee) ของอาเซียนเป็นผู้เจรจาแทนอาเซียน (หากเวียดนามขอเจรจากับอาเซียน) สำหรับไทยนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้ให้ความเห็นแก่ฝ่ายมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซียว่า หากเวียดนามยังไม่มีข้อเสนอใหม่ใดๆ ไทยก็ไม่อยากเจรจาด้วย แต่หากมีประเทศอื่นประสงค์จะเจรจากับเวียดนามเป็นเรื่องๆ ไป ตามที่มาเลเซียต้องการ ไทยเห็นว่าย่อมทำได้ แต่ควรต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตของข้อมติที่อาเซียนได้ร่วมกันเสนอไว้ การเจรจากับเวียดนามในเรื่องอื่นๆ นอกเหนือจากที่ปรากฏในข้อมติ(resolution) ของสหประชาชาติ เช่น เรื่องสูตรกวนตัน (ที่ผู้นำมาเลเซียและอินโดนีเซียได้ร่วมกันเสนอในแถลงการณ์ร่วมที่เมืองกวนตัน ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) หรือสูตรเวียงจันทน์ (Vietiane Formula) ย่อมไม่ถูกต้องและอาจถูกถือว่าเป็นการยอมจำนนแก่เวียดนาม (หนังสือที่กต.0100/64744 ลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2523) ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับแถลงการณ์กวนตันหรือสูตรกวนตัน

ปรากฏในหัวข้อเรื่องนี้โดยเฉพาะข้างต้นและในผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

เรื่องนโยบายของไทยต่ออินโดนีเซีย หน้า 240 – 269

และนโยบายของไทยต่อมาเลเซีย หน้า 134 – 145

เป็นที่น่าสังเกตได้เกี่ยวกับทัศนะและท่าทีของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียในเรื่องปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ตลอดจนเรื่องบทบาทสำคัญของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวมและต่อปัญหากัมพูชากับภัยคุกคามของเวียดนามต่อความมั่นคงของไทยและอาเซียน

เนื่องจากทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียได้เคยขัดแย้งและสร้างปัญหาหนักใจให้แก่ไทยอย่างมากมาก่อนหน้านี้ โดยมาเลเซียและอินโดนีเซียได้ร่วมกันออกแถลงการณ์กวนตัน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ในการพบปะหารือครั้งนี้กับรัฐมนตรีต่างประเทศไทยช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2523

เห็นได้ชัดว่าทั้งนายกรัฐมนตรีมาเลเซียและประธานาธิบดีอินโดนีเซียต่างตระหนักดีแล้วว่าขืนยังยืนยันที่จะคิดเดินหน้าแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองโดยลำพัง

ไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นต้องปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดและอย่างเป็นประจำกับไทย

(ในฐานะรัฐด่านหน้า ได้รับผลกระทบโดยตรงด้านความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย)

และกับสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ในฐานะมิตรประเทศอาเซียนด้วยกันและตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหมือนกัน

ทั้งสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ต่างตระหนักดีว่าสงครามในกัมพูชาย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคง

ของไทยและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม

ดังนั้นหากมาเลเซียและอินโดนีเซียไม่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของไทยและเอกภาพของอาเซียน ก็เท่ากับมาเลเซียและอินโดนีเซียยึดผลประโยชน์ของประเทศตนอยู่เหนือข้อมติของสหประชาชาติในเรื่องปัญหากัมพูชาที่องค์การอาเซียนได้ร่วมกันเสนอและได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศอย่างท้วมท้น นอกจากนั้นการที่พลอากาศเอก สิทธิ

เศวตศิลาได้ตอกย้ำให้ฝ่ายมาเลเซียและอินโดนีเซียได้รู้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายทัศนะท่าทีและจุดยืนของประเทศไทยเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

พร้อมทั้งกล่าวอย่างหนักแน่นว่าไทยไม่สนับสนุนและไม่ยอมรับแนวทางแก้ปัญหากัมพูชา

ไม่ว่าจะเป็นตามปรากฏในแถลงการณ์กวนตันหรือในสูตรเวียงจันทน์ก็ตาม ในเมื่อความจริง

เป็นดังกล่าวข้างต้น

จึงไม่น่าประหลาดใจที่ผู้นำของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียละเว้นที่จะกล่าวถึงแถลงการณ์กวนตัน แต่กลับมีนโยบายและท่าทีสนับสนุนนโยบายและท่าทีของไทยต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างปราศจากการมีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

อนึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าท่าทีเปลี่ยนไปมากของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียที่มีต่อแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองจากที่ประสงค์ให้เป็นไปตามแถลงการณ์กวนตัน (วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) มาเป็นเห็นด้วยกับทัศนะท่าทีของไทยและสิงคโปร์ (ตามที่ปรากฏในหนังสือที่ กต. 0100/64744 ลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2523 อ้างแล้วข้างต้น)

กล่าวได้ว่าที่เป็นเช่นนี้มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งกล่าวคือจากทัศนะท่าทีของมาเลเซียที่ได้บอกกับฝ่ายไทยว่ามาเลเซียไม่เห็นด้วยกับเรื่องการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศกลุ่มประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียได้มอบหมายให้นายซาเธีย (Sathiah)

อัครราชทูตที่ปรึกษาของสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำไทยได้มาแจ้งกระทรวงการต่างประเทศไทยทราบโดยด่วน สรุปสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- ตามที่มีข่าวว่านายเอ็ดมัน
  มัสกี้จะมาประชุมร่วมกับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียนภายหลังการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนนั้น มาเลเซียไม่เห็นด้วย
  ไม่ว่าจะเป็นในรูปการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
  โดยเฉพาะกับรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ
  หรือในรูปรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของทุกประเทศที่อาเซียนมีการสนทนาหารือด้วย (dialogue) ทั้งนี้เนื่องจากมาเลเซียเห็นว่า
  ช่วงเวลานี้ไม่เหมาะสมที่อาเซียนจะทำตนใกล้ชิดกับสหรัฐฯ จนเกินไป
  ในขณะที่อาเซียนกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหากัมพูชาอยู่
  และในขณะที่หนังสือพิมพ์ต่างๆ ก็พยายามลงข่าวในทำนองว่า สหรัฐฯ
  เป็นผู้สนับสนุนให้อาเซียนเป็นฝ่ายริเริ่มในการแก้ไขปัญหากัมพูชา

- ขณะเดียวกัน มาเลเซียก็ไม่เห็นด้วยที่จะเชิญประธานกลุ่มประชาคมยุโรป(EEC) มาร่วมประชุมไม่ว่าในรูปใดๆ ทั้งสิ้น
เนื่องจากเพิ่งจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการเมืองจนหมดสิ้นแล้วในการประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2523

- ในเรื่องนี้ รองอธิบดีกรมการเมือง
กระทรวงการต่างประเทศไทยได้ให้ความเห็นกับอัครราชทูตที่ปรึกษาของสถานทูตมาเลเซียไปว่า
การพบปะระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่หารือ(dialogue partner) ของอาเซียน มีเป็นประจำอยู่แล้ว โดยเฉพาะในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมานี้ จนเกือบจะถือได้ว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอยู่แล้ว
การที่อาเซียนจะเปลี่ยนท่าทีเช่นนี้ จะทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนหรือไม่
และประเทศอื่นๆ
ที่มีการสนทนาหารือกับอาเซียนจะได้พบกับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนหรือไม่
ซึ่งถ้าได้ก็จะเป็นการเลือกประติบัติ อีกประการหนึ่ง
เรื่องการพบปะระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่สนทนา (dialoug partner) ที่มีขึ้น
ก็ไม่น่าจะตีความหมายว่าพบกันเพื่อพูดเรื่องปัญหากัมพูชาแต่ประการเดียว
ซึ่งหลังจากฟังทัศนะของฝ่ายไทยแล้ว

นายซาเธียไม่ได้แสดงความเห็นโต้ตอบเพียงแต่ยืนยันว่าตนได้รับคำสั่งให้นำความ
ข้างต้นแจ้งต่อรัฐบาลไทยทราบ
(บันทึกกรมการเมือง 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2523)

เกี่ยวกับเนื้อหาในบันทึกกรมการเมืองดังกล่าวข้างต้น อธิบดีกรมการเมืองได้เสนอความเห็นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพิจารณา โดยได้เสนอความเห็นในบันทึกของกรมการเมืองมีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

- มาเลเซียและอินโดนีเซียมีท่าทีเข้าข้างเวียดนาม
และต้องการสลัดภาพพจน์ว่าอาเซียนไปร่วมกับกลุ่มประเทศตะวันตก

- เห็นควรไทยใช้ไม่แข็งกับมาเลเซียบ้าง เช่น
ถ้ามาเลเซียไม่ต้องการให้อาเซียนหารือกับสหรัฐฯ
ก็ไม่ควรให้มีการหารือกับใครทั้งสิ้น
มาเลเซียกับอินโดนีเซียต้องการมีการหารือกับอินเดียมาก

- อย่างไรก็ตามไม่ควรหักหาญมาเลเซีย(play it cool)
โดยให้มีการสอบถามทัศนะท่าทีของสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ด้วย

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าบันทึกกรมการเมืองลงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 ดังกล่าวข้างต้น

เป็นการรายงานการพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำไทยกับรองอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศไทยที่มีขึ้นเพียง 1 เดือนกับ 12 วัน หลังมาเลเซียกับอินโดนีเซียออกแถลงการณ์กวนตัน (วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

ดังนั้นการที่มาเลเซียมีท่าทีแข็งกร้าวต่อกลุ่มตะวันตกและไม่สนใจที่จะปรึกษาหารือกับมิตรประเทศอาเซียนด้วยกันแต่กลับสั่งการให้เจ้าหน้าที่มาเลเซียในกรุงเทพมาแจ้งให้ไทยรับทราบทัศนะท่าทีของมาเลเซีย โดยให้เป็นที่เข้าใจว่าอาเซียนจะต้องให้ความสำคัญกับท่าทีของมาเลเซียในประเด็นนี้

การมอบหมายให้เจ้าหน้าที่แค่ระดับอัครราชทูตที่ปรึกษา (Minister Counsellor) มาแจ้งกับฝ่ายไทยย่อมเป็นสิ่งยืนยันในทางประจักษ์ว่ารัฐบาลมาเลเซียถือว่าไม่จำเป็นต้องขอปรึกษาหารือกับไทยก่อน ความเห็นของไทยไม่สำคัญเพราะมาเลเซียมีนโยบายท่าทีชัดเจนในเรื่องนี้แล้ว ไทยมีหน้าที่รับทราบเท่านั้น

เพราะหากมาเลเซียให้ความสำคัญกับเรื่องเอกภาพของอาเซียนก็ย่อมขอหารือในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนด้วยกัน

หรืออย่างน้อยมอบให้เอกอัครราชทูตมาเลเซียมาขอพบอธิบดีกรมการเมืองหรือปลัดกระทรวงการต่างประเทศไทย

ปฏิกิริยาท่าทีของมาเลเซียเกี่ยวกับการประชุมร่วมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่า

งประเทศสหรัฐฯ และระหว่างอาเซียนกับฝ่ายประชาคมยุโรป ดังรายละเอียดข้างต้น

เป็นปฏิกิริยาท่าทีของมาเลเซียที่มาจากข้อกังวลว่าหากยอมให้มีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเ
ทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ

และระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประชาคมยุโรป(EEC)

มาเลเซียและอินโดนีเซีย น่าจะเป็นกังวลว่าผลของการประชุมในทั้งสองโอกาส

อาจส่งผลกระทบทางลบต่อแถลงการณ์กวนตันเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

ทำให้เนื้อหาของแถลงการณ์กวนตันถูกมองว่าลำเอียงเข้าข้างเวียดนาม

และไม่ตอบสนองผลประโยชน์ขององค์การอาเซียนโดยส่วนรวม

แต่สนองผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นการเฉพาะมากกว่าของภูมิภาค
อาเซียนและของทุกประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องภัยคุกคามของจีนคอมมิวนิสต์

ซึ่งทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียมองภัยคอมมิวนิสต์เป็นภัยที่มาประชิดตัว (clear and present danger)

ในขณะที่มองภัยจากคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นภัยระยะยาว (long term threat)

ทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย(ในช่วง พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2525)

จึงประสงค์ให้ข้อเสนอของมาเลเซียและอินโดนีเซียที่มีอยู่ในแถลงการณ์กวนตันบังเกิดผลคืบหน้าโดยเ
ร็ว

ไม่ถูกบ่อนทำลายทำให้เจือจางลงจากผลของการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับฝ่าย
สหรัฐฯ และกับฝ่ายประชาคมยุโรป เพราะรู้ดีว่า

หลังฝ่ายโซเวียตได้ทำการรุกรานและยึดครองประเทศอัฟกานิสถาน (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

ฝ่ายสหรัฐฯ

และกลุ่มประเทศตะวันตกย่อมจะมองว่าการเข้าไปยึดครองอัฟกานิสถานถือเป็นการเผชิญหน้าโดยตรงระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายโลกเสรี (East – West Confrontation)

สำหรับสหรัฐฯและกลุ่มประเทศตะวันตก ปัญหาอัฟกานิสถานมีความสำคัญกว่าปัญหากัมพูชา เพราะเป็นการดำเนินการแผ่อิทธิพลโดยตรงของโซเวียต

ขณะที่ปัญหากัมพูชาเป็นการแผ่อิทธิพลของเวียดนามในอินโดจีน

เวียดนามเป็นเพียงตัวแทนของอิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งมีอิทธิพลของจีนสามารถทำหน้าที่คานอิทธิพลของโซเวียตที่ใช้ผ่านเวียดนามในฐานะเป็นตัวแทนของสหภาพโซเวียต (soviet proxy) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แถลงการณ์กวนตันจึงให้ความสำคัญกับการคานอิทธิพลของจีนด้วยการยอมรับอำนาจนำในระดับหนึ่งของเวียดนามในภูมิภาคอินโดจีนเพื่อทำหน้าที่คานอิทธิพลของจีนที่มีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาแล้ว(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เนื่องจากรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนมีกำหนดไปเยือนสหรัฐฯ ในนามของอาเซียนในปี พ.ศ. 2523 ทางสำนักงานอาเซียนไทยจึงได้มีบันทึกลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2523 ขอความเห็นกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ

ว่ามีเรื่องอื่นใดบ้างที่ฝ่ายองค์การอาเซียนควรยกขึ้นหารือกับสหรัฐฯ

ซึ่งในเรื่องนี้กรมการเมืองได้มีบันทึกตอบสำนักงานอาเซียนไปสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

-

ควรให้รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน(ASEAN Standing Committee Chairman) ขอให้สหรัฐฯ เร่งเร้าเลขาธิการสหประชาชาติปฏิบัติตามข้อเสนอของไทยในเรื่องการขอให้มีคณะผู้สังเกตการณ์สหประชาชาติมาประจำชายแดนไทย – กัมพูชา และให้มีการจัดตั้งเขตปลอดภัย (safe haven zone) สำหรับผู้ลี้ภัยตามชายแดนไทย – กัมพูชา

- ควรเร่งรัดให้สหรัฐฯ ในฐานะประเทศผู้นำหาหนทางและวิธีการให้มีการปฏิบัติตามข้อมติของสหประชาชาติเกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชา เพราะปัจจุบันเลขาธิการสหประชาชาติให้ความสนใจข้อมติดังกล่าวน้อยเกินไป และเมื่อเกิดกรณีอัฟกานิสถานขึ้นมา ยิ่งทำให้ปัญหากัมพูชาไม่ได้รับความสนใจจากชาวโลกเท่าที่ควร ดังนั้นควรเน้นให้สหรัฐฯ เห็นความสำคัญของปัญหากัมพูชาว่า เป็นปัญหาที่เกี่ยวโยงกันกับปัญหาอัฟกานิสถานตรงที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและการที่ข้อมติดังกล่าวไม่ได้รับการปฏิบัติตาม ยิ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติการทางทหารของเวียดนามในกัมพูชาด้วย

- ในส่วนที่เกี่ยวกับที่นั่งของกัมพูชาในสหประชาชาตินั้น ควรชี้แจงให้สหรัฐฯ เห็นความสำคัญในการรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย(ประเทศกัมพูชาภายใต้รัฐบาลเขมรแดง) ให้ยังคงดำรงอยู่ต่อไป เพราะมิใช่แต่เป็นเรื่องของหลักการ แต่หากมีการยอมปล่อยให้ที่นั่งของประเทศกัมพูชาว่างลงนั้น ย่อมเป็นการส่งเสริมฐานะทางการเมืองของเวียดนามและสหภาพโซเวียต และบั่นทอนฐานะและทัศนะของกลุ่มอาเซียนในปัญหานี้ ฉะนั้น อาเซียนจึงควรยืนยันให้สหรัฐฯ สนับสนุนให้รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยรักษาที่นั่งในสหประชาชาติต่อไปอีกระยะหนึ่ง และควรแยกจากปัญหาให้การรับรองรัฐบาลในทำนองเดียวกับท่าทีของอังกฤษ

- ควรขอให้สหรัฐฯ แถลงท่าทีและนโยบายต่อปัญหากัมพูชาและความแน่วแน่ในจุดยืนของนโยบายสหรัฐฯ ต่อเอเชียอาคเนย์ให้เป็นที่แน่ชัดและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อป้องกันความสับสนและเข้าใจผิดต่อประเทศต่างๆ ในโลก (บันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง ลงวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2523)

การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา(ICK)

มีขึ้นครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524

อย่างไรก็ตามเนื่องจากทางเลขาธิการสหประชาชาติมิได้ให้ความใส่ใจในเรื่องนี้ จึงทำให้การประชุม ICK ล่าช้าออกไปอย่างดูไม่มีกำหนด

ทำให้ประเทศอาเซียนจำเป็นต้องหาทางดำเนินการร่วมกันเพื่อเร่งรัดให้เลขาธิการสหประชาชาติปฏิบัติหน้าที่ตามที่มีระบุในข้อมติของสหประชาชาติ จัดให้มีการประชุม ICK โดยเร็ว

อาเซียนจึงได้มีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนที่มะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 5- 7 มกราคม พ.ศ. 2524 เพื่อร่วมกันพิจารณาประเด็นสำคัญต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชาและการประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

โดยมีสารัตถะสำคัญ สรุปได้ดังต่อไปนี้

-

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามมติสหประชาชาติเกี่ยวกับการจัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมืองนั้น

ที่ประชุมได้พิจารณาข้อเสนอของผู้แทนสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์

และไทยที่ได้ร่างขึ้นเกี่ยวกับการจัดการประชุมระหว่างประเทศ

เพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาตามข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6

ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) <u>ร่างข้อเสนอของสิงคโปร์</u>

-

หน้าที่ของประเทศในการดำเนินการตามข้อเสนอของอาเซียนซึ่งปรากฏในข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6

โดยการปรึกษากับประเทศที่เกี่ยวข้องต่างๆ

- หน้าที่ซึ่งเลขาธิการสหประชาชาติต้องปฏิบัติตามข้อมติ 35/6 ซึ่งระบุในย่อหน้าที่ 4 (ของข้อมติ) ว่า เลขาธิการฯ

ได้ถูกขอร้องให้ดำเนินการต่างๆ ที่เหมาะสม

เพื่อเปิดการประชุมระหว่างประเทศในเรื่องกัมพูชา

และในย่อหน้าที่ 8 ว่าเลขาธิการฯ

ได้ถูกขอร้องให้เพิ่มความพยายามในการประสานการช่วยเหลือและตรวจสอบการแจกจ่ายความช่วยเหลือต่อกัมพูชา ในขณะเดียวกัน เลขาธิการฯ

อาจใช้ฐานะของการปรึกษาหารือกับเวียดนาม

ฝ่ายเฮงสัมริน

และประเทศไทยเกี่ยวกับข้อเสนอในการจัดตั้งเขตปลอดภัยในกัมพูชาตะวันตก

2) ร่างข้อเสนอของฟิลิปปินส์

ปัญหาเฉพาะหน้าขณะนี้คือจะทำอย่างไรจึงจะสามารถทำให้เวียดนามและฝ่ายเฮงสัมรินยอมเจรจาเรื่องกัมพูชา ซึ่งอาจพิจารณาดำเนินการเป็นสองขั้นตอนคือ หนึ่ง การหารือแบบเตรียมการโดยจำกัดในวงของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเลขาธิการสหประชาชาติจะเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีระเบียบวาระการประชุมที่กว้างขวาง รวมทั้งข้อเสนอของประเทศอินโดจีนเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 และข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6 และทุกฝ่ายตกลงกันได้ว่าจะเข้าร่วมประชุมในเวลาที่แน่นอน การหารือจะพิจารณาเรื่องผู้แทนกัมพูชาด้วย สอง การประชุมหลักซึ่งเลขาธิการฯ จะเป็นผู้ดำเนินการ ประเทศที่เข้าร่วมด้วยจะประกอบด้วยประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจากนอกภูมิภาคที่ได้รับเชิญ ระเบียบวาระการประชุมจะเหมือนกับของการประชุมในขั้น

ตอนแรก รวมทั้งข้อตกลงทั้งหมด

การประชุมอาจจัดขึ้นในประเทศที่เป็นกลาง

ซึ่งอาจเป็นที่เวียนนาหรือเจนีวา

3) <u>ร่างข้อเสนอของไทย</u>

ประเทศอาเซียนและประเทศที่สนับสนุนข้อมติสหประชาช

าติที่ 35/6

จะเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติให้แต่งตั้งผู้แทนที่เ

ป็นที่ยอมรับได้

เพื่อรับผิดชอบพร้อมกันในการปูทางการประชุมระหว่างปร

ะเทศ ซึ่งรวมทั้งการปรึกษากับประเทศที่เกี่ยวข้องต่างๆ

เกี่ยวกับรายละเอียดของการประชุม

-

รัฐบาลประเทศออสเตรเลียได้เสนอกรุงเวียนนาเป็นสถ

านที่ประชุม

-

ประธานที่ประชุมจะมาจากประเทศที่มีทีท่าเป็นกลางใ

นปัญหากัมพูชา เช่น พม่า หรืออสเตรเลีย

หรือศรีลังกา

- ผู้เข้าร่วมจะรวมทั้งประเทศอาเซียน จีน โซเวียต สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ลาว ฝรั่งเศส อังกฤษ ออสเตรเลีย อินเดีย ยูโกสลาเวีย และประเทศอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง ในหลักการฝ่ายสู้รบต่างๆ ในกัมพูชาจะมีสิทธิเข้าร่วมด้วยโดยอาจแยกเป็นฝ่ายกัมพูชาประชาธิปไตยฝ่ายเฮงสัมริน ฯลฯ

- หัวข้อการประชุมควรจะเป็น "สถานการณ์ในกัมพูชา" แต่อาจต้องยอมให้เปลี่ยนเป็น "สถานการณ์กัมพูชาและปัญหาสันติภาพกับเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ทั้งนี้เพราะบางประเทศมีทัศนะต่างกันเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาซึ่งกระทบกระเทือนสันติภาพในภูมิภาคนี้

-ระเบียบวาระการประชุมควรยืดหยุ่นได้ แต่ควรเป็นไปตามแนวทางของข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6 การประชุมจะพิจารณาปัญหาการถอนทหารต่างชาติในกัมพูชา การหยุดยิง การปลดอาวุธฝ่ายต่อสู้ การจัดตั้งกองกำลังรักษาความสงบ

การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม

การรักษาความเรียบร้อย

การควบคุมการเลือกตั้งองค์กรต่างๆ

เพื่อบริหารกัมพูชา

-

เป้าหมายเวลาการประชุมควรจะเป็นเดือนพฤษภาคม

พ.ศ. 2524(แต่การประชุม ICK

ครั้งแรกเกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524)

ฝ่ายไทยได้ชี้แจงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการประชุม

ระหว่างประเทศขึ้นนั้น มิใช่ว่าฝ่ายเราจะเข้าตาจน

แต่เป็นยุทธวิธีโดยรู้อยู่แล้วว่าเวียดนามจะไม่เข้าร่วมแ

น่ ทั้งเพื่อให้ภาระตกอยู่กับเวียดนาม

พร้อมทั้งเสนอให้เห็นว่าข้อเสนอของฝ่ายเราได้พิจารณ

าถึงผลประโยชน์ของเวียดนามและเพื่อนด้วย

- ฝ่ายไทยออกความเห็นว่า

การจัดให้มีการประชุมประเทศในภูมิภาคก่อนอาจจะ

แข่งกับการประชุมระหว่างประเทศและให้ความรู้สึกว่า

เรากำลังถอยจากตำแหน่งเดิมของเรา ฉะนั้น 2 – 3

ปีต่อไปเราจะสามารถสร้างเงื่อนไขให้ชาวกัมพูชาปลด

แอกประเทศของตนได้ จึงต้องรักษาจุดยืนของเรา

(จุดยืนร่วมกันของอาเซียน) ไว้อย่างแน่วแน่

- ฝ่ายมาเลเซีย

เห็นดีด้วยกับการเสนอการจัดการประชุมระหว่างประเ

ทศในภูมิภาค เพื่อให้คนอื่นๆ ตระหนักว่า

อาเซียนกำลังปฏิบัติการอะไรอยู่

ส่วนการประชุมระหว่างประเทศในภูมิภาค

ตามข้อเสนอของฟิลิปปินส์นั้น

อาจมีประโยชน์ในการปูพื้นฐานสำหรับขั้นตอนที่ 2

และเป็นการ lobby ประเทศในตัวด้วย

อย่างไรก็ดีหากอาเซียนจัดการประชุมระหว่างประเทศ

ได้ก็ควรจะกระทำเลย

แต่ถ้าไม่ได้ก็ขอให้เป็นขั้นตอนไป

ทั้งหมดนี้เราควรจะปรึกษากับเวียดนามในการประชุม

ระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่

ายใดที่กรุงนิวเดลีเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524

-ฝ่ายอินโดนีเซีย

ไม่คิดว่าการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัม

พูชา(ICK) จะมีขึ้นได้ทันที

ในเมื่อเวียดนามปฏิเสธไม่ยอมรับข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6

ฉะนั้นข้อเสนอของฟิลิปปินส์ที่ว่าให้มีขั้นตอนที่หนึ่งก่อน น่าจะเป็นขั้นตอนปฏิบัติ

โดยที่ฝ่ายอาเซียนควรปรึกษาเลขาธิการสหประชาชาติและประเทศที่สนับสนุนข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6 ถึงความตั้งใจของอาเซียน

พร้อมกันนี้ฝ่ายอาเซียนควรศึกษาว่าการเลือกตั้งที่ฝ่ายเฮงสัมรินประกาศว่าจะมีขึ้นในเร็วๆ นี้

จะมีความเกี่ยวข้องกันเช่นใดด้วย

- ฝ่ายสิงคโปร์ ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งเป็นสองขั้นตอน และว่าอาเซียนต้องทำให้มีการประชุมระหว่างประเทศ (ICK) โดยโยนความรับผิดชอบในเรื่องนี้ให้เวียดนามและเลขาธิการสหประชาชาติ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ฉะนั้นจึงเสนอให้ดำเนินสองทางพร้อมๆ กัน คือ พยายามให้มีการประชุมระหว่างประเทศและพิจารณาข้อเสนอของฟิลิปปินส์ต่อไป

-ฝ่ายฟิลิปปินส์ กล่าวว่า

เลขาธิการสหประชาชาติมีภาระหน้าที่ตามข้อมติสหป

ระชาชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา (ข้อมติที่35/6)

แต่ไม่ได้ดำเนินการอย่างเต็มที่

นอกจากจะจัดการพบปะระหว่าง พล.อ. สิทธิ

เศวตศิลา กับ นายเหวียน โค ธัค ที่นิวยอร์คเท่านั้น

หน้าที่ของฝ่ายอาเซียนคือบอกเลขาธิการฯ

ว่าอาเซียนเอาจริงเรื่องการประชุม ICK

และแม้เวียดนามจะไม่รับข้อมติ 35/6

ฐานะของอาเซียนก็จะดี ถ้าเราจะยืนหยัดต่อไป

-

ที่ประชุมได้ตกลงรับร่างข้อเสนอของไทยเป็นพื้นฐานห

ลักของการพิจารณาขั้นตอนการจัดให้มีการประชุมระ

หว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา

โดยแก้ไขและเพิ่มเติมร่างข้อเสนอของไทยเดิม

เพื่อให้เป็นขั้นดำเนินการต่อไปในการปฏิบัติตามข้อม

ติสหประชาชาติดังนี้

- ประเทศอาเซียนจะรีบแจ้งเลขาธิการ

เลขาธิการสหประชาชาติ

ผู้ซึ่งมีหน้าที่หลักในการเตรียมการประชุม

และให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมให้มีการดำเนินการตามเจตนาร

มณ์ในย่อหน้า 2 ของร่างมติฯ โดยให้มีการประชุม

ICK ภายในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2524

-

ประเทศอาเซียนยินดีรับข้อเสนอของรัฐบาลออสเตรีย

ที่จะให้กรุงเวียนนาเป็นสถานที่จัดการประชุม

- ออสเตรีย ศรีลังกา หรือพม่า

ซึ่งเป็นกลางในเรื่องกัมพูชาอาจรับเป็นประธานการปร

ะชุมระหว่างประเทศเรื่องปัญหากัมพูชา(การประชุมIC

K) ได้

-

ประเทศอาเซียนจะแจ้งให้เลขาธิการสหประชาชาติทร

าบถึงเจตจำนงที่จะร่วมการประชุมและพร้อมจะปรึกษ

ากับเลขาธิการฯ

เกี่ยวกับการเข้าร่วมของประเทศอื่นๆโดยที่เลขาธิการฯ

จะเลือกตามย่อหน้าที่ 2 ของข้อมติ 35/6

- หัวข้อการประชุมควรเป็น “สถานการณ์ในกัมพูชา”

แต่อาเซียนอาจพิจารณาหัวข้อ

“สถานการณ์กัมพูชากับปัญหาสันติภาพและเสรีภาพใ
นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ก็ได้

- ระเบียบวาระการประชุมจะขึ้นอยู่กับย่อหน้าที่ 3
ของข้อมติ 35/6

-ประเทศอาเซียนจะร่วมมือกับเลขาธิการฯ
ที่จะโน้มน้าวให้โซเวียตและเวียดนามเข้าร่วมการประ
ชุมและขอให้ประเทศอื่นๆ
ให้สนับสนุนความพยายามของเลขาธิการสหประชาช
าติด้วย

- ในการหาทางออกทางการเมือง
ประเทศอาเซียนจะรับพิจารณาทางออกอื่นๆ
รวมทั้งการประชุมระดับภูมิภาค

-ประเทศอาเซียนควรจะยืนหยัดยึดถือข้อมติ35/6
โดยเฉพาะในเรื่องการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับ
ปัญหากัมพูชา
เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศไทยและผลประโยชน์
ด้านความมั่นคงระยะยาวของอาเซียน
อาเซียนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกัมพูชา
เพราะเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉีย

งใต้ที่ถูกเวียดนามใช้กำลังเข้าแทรกแซงกัมพูชาโดยขัดต่อหลักการกฎบัตรสหประชาชาติและได้ตั้งระบอบปกครองหุ่นเชิดของเวียดนามเพื่อหวังให้ประชาคมโลกยอมรับการแทรกแซงและการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

-

ประเทศอาเซียนจะพยายามสร้างแรงกดดันต่อเวียดนามในด้านการเมืองและการทูตต่อไป

4) <u>การแสวงหาผู้นำคนใหม่ในกัมพูชา</u>

คณะผู้แทนไทยและสิงคโปร์ได้รายงานให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับการแสวงหาผู้นำกัมพูชาคนใหม่ที่อาจมาแทนนายพอลพตได้

เพื่อเป็นการเสริมสร้างฐานะของอาเซียนในการรณรงค์บนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

และเป็นการรับมือกับความจริงที่ว่า

ประชาคมมีแนวโน้มประณามเขมรแดงมากขึ้น

ฝ่ายไทยได้ชี้แจงว่า เรื่องนี้เริ่มเมื่อคราว

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม

ติณสูลานนท์ได้ไปเยือนจีนและบอกกับจีนถึงความจำเป็น

ในการหาทางออกใหม่

เพื่อสอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริง

ไทยได้ขอให้จีนเห็นด้วยกับความคิดเห็นเช่นนี้หรืออย่างน้

อยหากจีนไม่เห็นด้วยก็ขออย่าได้กีดขวางหรือบั่นทอนควา

มพยายามในการหาตัวบุคคลกัมพูชาคนใหม่ที่จะช่วยให้เร

า (ไทยและอาเซียน)

รณรงค์บนเวทีการเมืองกับเวียดนามได้ดีขึ้นอีก ไทยเห็นว่า

สีหนุไม่ยอมเข้ามามีส่วนในเรื่องดังกล่าว

แต่ก็ยังเห็นว่ายังไม่ควรเลิกล้มความตั้งใจนี้

วิธีการดังกล่าวไม่ใช่เป็นการจัดตั้งรัฐบาลผสม

แม้จีนจะยืนยันว่าเขมรแดงต้องมีส่วนในการจัดตั้งคณะบริ

หารกัมพูชาประชาธิปไตยใหม่นี้

ไทยได้พยายามเกลี่ยกล่อมและชี้แนะให้นายซอนซานเห็น

ด้วยกับข้อเสนอของการเข้าควบคุมรัฐบาลกัมพูชาประชา

ธิปไตย

จีนก็ได้ปรึกษาเรื่องนี้กับนายซอนซานแล้วก่อนหน้านี้

ซึ่งมิใช่วิธีการสร้าง"พลังที่สาม"

(เพราะวิธีนี้จะเป็นการสร้างปัญหาขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งคือเ
ท่ากับอาเซียนยอมรับท่าทีของการปล่อยให้มีการว่างเว้นที่
นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยซึ่งย่อมจะเป็นประโย
ชน์แก่เวียดนามนั่นเอง)

-<u>ในความคิดของไทย</u>

การดำเนินการดังกล่าวมีความเร่งด่วน เพราะมีเวลาน้อย
ซอนซานอาจดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดี
ซึ่งจะพูดแทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในที่ประชุมปร
ะเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดได้ อนึ่ง สีหนุอาจถูกบังคับให้
"ออกโรง" ได้หากเห็นว่าซอนซานมีฐานะดีขึ้น
อย่างไรก็ดีการสร้างฐานะของซอนซาน
ผู้ซึ่งยอมรับสภาพความจริงเป็นทางเลือกที่ดีกว่าการสนับ
สนุนเขมรแดงต่อไปอย่างแน่นอน

-<u>ฝ่ายสิงคโปร์</u> แจ้งต่อที่ประชุมว่า
จีนได้บอกกับนายกรัฐมนตรีลี กวน
ยูที่ปักกิ่งให้อาเซียนช่วยระบุบุคคล
ซึ่งอาจขึ้นมาเป็นผู้นำใหม่ของกัมพูชาประชาธิปไตย
และจีนจะให้การสนับสนุนปัญหาเฉพาะหน้าคือการตอบโ

ต้คำวิจารณ์เกี่ยวกับเขมรแดงและรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ

ซึ่งย่อมจะเป็นการสร้างแรงกดดันทางการเมืองให้เวียดนามต่อไป

-ฝ่ายอินโดนีเซีย

แสดงความไม่แน่ใจเกี่ยวกับตัวนายซอนซาน

และเห็นว่าสีหนุน่าจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ

ไม่แน่ใจว่าเขมรแดงจะยอมถอนตัวเพื่อการร่วมกันกับคนอื่น

-ฝ่ายฟิลิปปินส์

เห็นว่าเป้าหมายของการมีพลังที่สามหรือผู้นำคนใหม่

คือให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา

แต่แนวโน้มคือเวียดนามจะไม่ทำเช่นนั้น

นอกเสียจะถูกแรงบีบบังคับ

ฉะนั้นการดำเนินการทางการเมืองโดยปราศจากกำลังแท้จริงนั้นย่อมจะไม่มีผล

และปัญหาอีกประการหนึ่งของการตั้งรัฐบาลผสมคือ

กำลังที่เขมรแดงยังมีอยู่

ซึ่งเป็นภัยต่อฝ่ายอื่นที่เข้าร่วมรัฐบาลผสมนี้

ที่ประชุมได้เห็นพ้องกันด้วยว่า

นอกจากความพยายามดำเนินการกับตัวนายซอนซานแล้ว

อาเซียนก็ควรพยายามโน้มน้าวให้สีหนุเห็นดีและร่วมมือกับอาเซียนในเรื่องนี้

เพราะชื่อเสียงและฐานะของเจ้าสีหนุบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

เป็นที่ยอมรับอีกทั้งสีหนุยังได้รับการสนับสนุนจากประชาชนกัมพูชามากกว่าซอนซาน

ฉะนั้นอาเซียนควรติดต่อกับเจ้าสีหนุเพื่อขอทราบท่าทีและความเห็นของเจ้าสีหนุ ที่ประชุมจึงเห็นร่วมกันว่า

อินโดนีเซียอยู่ในฐานะดีที่สุดในการดำเนินการดังกล่าว

ทั้งนี้เพราะเป็นประเทศอาเซียนประเทศเดียวที่มีสถานเอกอัครราชทูตในเมืองเปียงยาง

เมืองหลวงของประเทศเกาหลีเหนือ

แต่การติดต่อดังกล่าวต้องทำอย่างระมัดระวังและสุขุม

โดยศึกษาถึงจังหวะสถานการณ์ในกัมพูชาและอารมณ์ของเจ้าสีหนุเองแม้สีหนุและซอนซานได้ประกาศไม่ร่วมมือกับเขมรแดง

แต่อาเซียนต้องพยายามให้พวกเขาเห็นความจำเป็นสำหรับชาวกัมพูชาทุกฝ่ายที่จะร่วมมือผลักดันกำลังเวียดนามออกจากกัมพูชาไป

ฝ่ายอินโดนีเซียรับปากว่าจะรายงานให้รัฐบาลตนทราบและพิจารณาข้อเสนอของอาเซียน

ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า

อาเซียนจำเป็นต้องช่วยสร้างทางเลือกใหม่สำหรับรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

- เพื่อตอบโต้ความพยายามในการบั่นทอนความสนับสนุนต่อกัมพูชาประชาธิปไตย ย้ำความโหดร้ายของฝ่ายเขมรแดง

  เพื่อสร้างมติสากลต่อต้านที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติและองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ

-

  เพื่อป้องกันไม่ให้ท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาถูกกระทบในสมัชชาสหประชา

ชาติสมัยหน้า

และเพื่อให้ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยรักษาที่นั่งในสหประชาชาติต่อไป

- เพื่อเสริมสร้างพลังต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

-

ในขณะนี้คุณค่าของความพยายามแสวงหาผู้นำใหม่ของกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นไปในรูปของยุทธศาสตร์ทางการเมืองกับการทูตมากกว่าเรื่องของการดำเนินการทางทหาร

<u>การประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงนิวเดลี</u>

- ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ที่ประชุมเห็นว่า

เพื่อให้ต่อเนื่องกับความสำเร็จของอาเซียนในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 35 ในการประชุมกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงนิวเดลีครั้งนี้

อาเซียนจะต้องติดตามดำเนินการเพื่อให้ได้รับความสำเร็จในเรื่องปัญหาการเป็นตัวแทนของกัมพูชาประชาธิปไตยในกลุ่มนี้

และให้ได้รับความสนับสนุนจากประเทศต่างๆ ในเรื่องปัญหากัมพูชาทั้งหมดด้วย

โดยประเทศอาเซียนที่เป็นสมาชิกองค์กรกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด(Non Align Movement หรือ NAM) คือสิงคโปร์ มาเลเซียและอินโดนีเซีย

จะต้องชักจูงให้ประเทศสมาชิกของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่เคยออกเสียงสนั

บสนุนอาเซียนเกี่ยวกับข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6

ให้การสนับสนุนท่าทีของอาเซียนเกี่ยวกับเรื่องทั้งสองในที่ประชุมกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่าย

ใดที่จะมีขึ้นที่กรุงเดลีประเทศอินเดีย

-

เนื่องจากสิงคโปร์ได้รับรายงานว่าเจ้าภาพอินเดียจะไม่ออกวีซ่าให้แก่ผู้แทนกัมพูช

าประชาธิปไตยจนกว่าจะได้มีการตัดสินแล้วว่ากัมพูชาประชาธิปไตยได้เป็นผู้แทน

ของประเทศกัมพูชาในกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังนั้น

อาเซียนจะต้องหาทางให้รัฐบาลอินเดีย (ซึ่งรับรองรัฐบาลเฮงสัมริน

หุ่นเชิดของเวียดนาม) ออกวีซ่าให้แก่ผู้แทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ซึ่งเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องและเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ถึงแม้ว่าขณะนี้ยังอยู่ในระหว่างการรอพิจาณาของ Coordinating Bureau

ของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด อยู่ว่าใครจะเป็นผู้มีสิทธิเป็นผู้แทนกัมพูชา

ในการนี้ที่ประชุมเห็นว่า ควรให้ประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน

(ASEAN Standing Committee)

เรียกร้องให้รัฐบาลอินเดียออกวีซ่าให้แก่ผู้แทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

โดยผ่านเอกอัครราชทูตอินเดียประจำฟิลิปปินส์ นอกจากนี้

อาเซียนจะต้องหาทางยับยั้งไม่ให้อินเดียอนุญาตให้ผู้แทนเฮงสัมรินเข้าร่วมในพิธีก

ารต่างๆ ในการประชุมนี้ด้วย ทั้งนี้มาเลเซีย สิงคโปร์

อินโดนีเซียได้ทำการคัดค้านเรื่องนี้กับอินเดียแล้ว

รวมทั้งเรื่องการขอให้อินเดียออกวีซ่าแก่กัมพูชาประชาธิปไตยด้วย

ที่ประชุมเห็นว่าฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมนี้และไทยซึ่งไม่ใช่เป็นสมาชิกองค์การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดก็ควรดำเนินการเรื่องนี้กับอินเดียด้วยเช่นกัน

<u>การประเมินท่าทีของมิตรประเทศที่มีฐานะเป็นประเทศคู่สนทนากับอาเซียน</u>

ที่ประชุมได้พิจารณาถึงท่าทีของประเทศต่างๆ ดังนี้

<u>ออสเตรเลีย</u> เกี่ยวกับเรื่องการถอนการรับรองกัมพูชาประชาธิปไตย

ที่ประชุมเห็นว่า

ออสเตรเลียได้ทำการสนับสนุนอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชามาโดยตลอดและออสเตรเลียก็เคยรับรองกับอาเซียนว่า

กำหนดเวลาที่ออสเตรเลียจะทำการถอนการรับรองเมื่อใดนั้น

ก็ขึ้นอยู่กับความคืบหน้าของการดำเนินการของอาเซียนในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6

ดังนั้นอาเซียนไม่ควรทำ representation กับออสเตรเลียอีก

<u>สหรัฐฯ</u> ที่ประชุมมีความเห็นว่า

อาเซียนควรได้ร่วมกันเข้าพบรัฐบาลใหม่ของสหรัฐฯ

เพื่อแจ้งให้ทราบถึงท่าทีของอาเซียนในเรื่องปัญหากัมพูชา

และเพื่อให้สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนต่อไป

รวมทั้งควรแสดงความกังวลต่อความเคลื่อนไหวที่จะมีการฟื้นฟูความ

สัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามด้วย

ญี่ปุ่น ที่ประชุมตั้งข้อสังเกตว่า

ในขณะที่ญี่ปุ่นได้ทำการสนับสนุนอาเซียนในปัญหากัมพูชามาโดยต

ลอด แต่ขณะเดียวกันการกระทำของญี่ปุ่นในบางเรื่องเป็นการขัดกัน

เช่น

กรณีญี่ปุ่นส่งคณะผู้แทนการค้าที่ไม่ใช่ของทางการไปสำรวจลู่ทางกา

รค้าในกัมพูชาโดยติดต่อกับรัฐบาลเฮงสัมริน

นอกจากนี้ที่ประชุมได้แสดงความกังวลถึงเรื่องที่องค์การต่างๆ

ของสหประชาชาติได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเพิ่มขึ้น เช่น โครงการ UNDP

ที่ให้ความช่วยเหลือเวียดนามในปีหน้า ได้เพิ่มขึ้นถึง 3 เท่าของปีก่อน ที่ประชุมเห็นว่า

อาเซียนคงไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการคัดค้านได้โดยตรงได้ โดยประเทศไทยเห็นว่า

ในขณะที่ไทยต่อต้านการรุกรานกัมพูชาโดยเวียดนาม

แต่ไทยก็ยังต้องการคงความสัมพันธ์กับเวียดนามอยู่ ไม่ใช่ว่าจะเป็นศัตรูกับเวียดนามทุกเรื่อง

ดังนั้นที่จะทำได้ก็คือ

อาเซียนควรแสดงความกังวลให้มิตรประเทศที่เป็นประเทศผู้บริจาคที่สำคัญในองค์การและโครงการช่ว

ยเหลือเหล่านี้ทราบ เพื่อหาทางให้ประเทศเหล่านี้ดำเนินการคัดค้านในองค์การต่างๆ จะดีกว่า

นอกจากนี้ที่ประชุมเห็นว่า อาเซียนควรแสดงความกังวลต่อประเทศต่างๆ

ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามด้วย สำหรับความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่กัมพูชานั้น

ที่ประชุมเห็นว่าอาเซียนควรร่วมกันเข้าพบประเทศบริจาคที่สำคัญๆ

เพื่อขอให้สนับสนุนความเห็นของอาเซียนที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการของสหประชาชาติในการช่วย

เหลือด้านมนุษยธรรมผ่านพนมเปญ

ซึ่งได้ใช้ความช่วยเหลือไปในทางผิดวัตถุประสงค์และขัดกับข้อมติของสหประชาชาติที่ 34/2 และ 35/6

ท้ายสุดที่ประชุมได้พิจารณาถึงเรื่องอื่นๆ ที่ประเทศสมาชิกได้ยกขึ้นหารือ ดังอาทิ

เรื่องข้อเสนอให้มีการสนทนาหารือ (dialogue) ระหว่างอาเซียนกับกลุ่มประเทศต่างๆ เช่น

กลุ่มประเทศอาหรับ กลุ่มประเทศนอร์ดิก

และเรื่องข้อเสนอให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศระหว่างอาเซียนกับประชาคมยุโรปขึ้นอีก

ในการประชุมได้เป็นไปด้วยบรรยากาศอันดี

และประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศได้ให้ความสำคัญต่อความเห็นและท่าทีของไทยด้วยดี

(เอกสารสรุปการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนที่เมือง Puerto Azul ประเทศฟิลิปปินส์

ระหว่างวันที่ 5 – 7 มกราคม พ.ศ. 2524 กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง)

อาเซียนได้ใช้เวลากว่า 2 ปีเตรียมการและเรียกร้องให้มิตรประเทศต่างๆ

ของอาเซียนช่วยสนับสนุนนโยบายและท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาพร้อมช่วยเร่งรัดให้เลขาธิกา

รสหประชาชาติจัดประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่นครนิวยอร์คในโอกาสแรก

เนื่องจากอาเซียนมองว่าช่วง 2

ปีที่ผ่านมาตั้งแต่เกิดปัญหากัมพูชาหรือปัญหาที่มีสาเหตุโดยตรงจากการที่เวียดนามได้ใช้กำลังทหารเ

ข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชา (ระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533)

เลขาธิการสหประชาชาติไม่ได้ใส่ใจในหน้าที่และไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอ

(ตามข้อมติของสหประชาชาติที่ 35/6)

ในเรื่องการให้มีการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาจนเป็นผลทำให้การประชุมระหว่าง

ประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาล่าช้า มามีขึ้น 2 ปีกว่าหลังเวียดนามได้ยึดครองกัมพูชาไปแล้ว

คือได้มีการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524

เหตุผลสำคัญที่อาเซียนต้องการให้มีการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

(ICK)ในโอกาสแรก เพราะอาเซียนเกรงว่าหากปัญหากัมพูชายังไม่ได้รับความสนใจจากประชาคมโลก

ทั้งที่ปัญหากัมพูชาเกิดขึ้นตั้งแต่มกราคม พ.ศ. 2522 ตามด้วยปัญหาอัฟกานิสถาน

อันมีสาเหตุโดยตรงจากการที่สหภาพโซเวียตได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองอัฟกานิสถาน

(วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522) หรือ 1 ปีหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา

ซึ่งหากเลขาธิการสหประชาชาติยังไม่สามารถจัดประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

ก็จะมีผลทำให้ประชาคมระหว่างประเทศมีโอกาสที่จะลืมว่ามีปัญหากัมพูชา และทำให้ประเทศต่างๆ

มองว่าปัญหากัมพูชาเป็นเพียงปัญหาย่อยของภูมิภาคหนึ่งเท่านั้น

ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ร้ายแรงเหมือนปัญหาอัฟกานิสถานอันเกิดจากสหภาพโซเวียตในฐานะเป็นอภิมหาอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์ได้ใช้กำลังรุกรานยึดครองอัฟกานิสถาน

นำไปสู่การเผชิญหน้าความขัดแย้งระหว่างค่ายโลกเสรี (ฝ่ายตะวันตก) กับค่ายคอมมิวนิสต์ (ฝ่ายตะวันออก) กลายเป็นปัญหาระดับโลก และระดับระหว่างประเทศ

ทำให้ปัญหากัมพูชาถูกมองว่าเป็นเพียงปัญหาระดับภูมิภาคเท่านั้น และควรให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หาทางแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมืองด้วยกันเอง

ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เวียดนามต้องการให้เป็นเช่นนี้

เพราะเวียดนามต้องการตีกรอบปัญหากัมพูชาให้อยู่ในวงแคบที่สุดเพื่อหวังป้องกันมิให้ประเทศนอกภูมิภาค (โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ เข้ามาอยู่ข้างอาเซียน)

เข้ามาแทรกแซงและใช้อิทธิพลอำนาจต่อรองให้ปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองให้เป็นไปทางที่ตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งของจีน

และให้ฝ่ายสหภาพโซเวียตและเวียดนามเสียเปรียบ

อาเซียนเองในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523

ยังไม่มีจุดยืนร่วมกันอย่างแท้จริงในเรื่องการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

(ดังกรณีแถลงการณ์เมืองกวนตัน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซียและอินโดนีเซีย เห็นร่วมกันแต่เห็นต่างกันมากกับไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523

อาเซียนเพิ่งมาเริ่มมีจุดยืนมีนโยบายและท่าทีต่อปัญหากัมพูชาที่มีความค่อนข้างชัดเจนตั้งแต่ต้นปี

พ.ศ. 2524 (ดังเป็นที่ประจักษ์จากรายงานผลการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน วันที่ 5 – 7 มกราคม พ.ศ. 2524 ปรากฏข้างต้น)

ก่อนการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา(International Conference on Kampuchea หรือ ICK) ครั้งที่ 1 ที่นครนิวยอร์ค (เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524) ได้มีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย วันที่ 7- 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 ที่ประชุมได้มีข้อตัดสินในเรื่องต่างๆ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ก) <u>การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา</u>

-

ที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันว่าจะหาทางให้เลขาธิการสหประชาชาติจัดประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่นครนิวยอร์คในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524 เนื่องจากประเทศออสเตรียไม่สะดวกให้จัดประชุมที่กรุงเวียนนา และเห็นว่านิวยอร์คจะสะดวกให้ทุกประเทศเข้าร่วมประชุมได้ และให้มาเลเซียแจ้งต่อรัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรียว่า

ประเทศอาเซียนจะสนับสนุนรัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรียดำรงตำแหน่งประธานการประชุมดังกล่าว

- เปิดประตูให้โซเวียตและเวียดนามเข้าร่วมประชุมด้วยได้
- เน้นเป็นพิเศษให้กลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเข้าร่วมประชุม ICK ให้มากที่สุด

ข) <u>การปรึกษาหารือสองฝ่าย(regional and bilateral consulations)</u>

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ตกลงกันให้มีการดำเนินการปรึกษาหารือสองฝ่ายระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป เช่นที่ลาวกำลังดำเนินอยู่กับอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ <u>แต่การปรึกษาหารือสองฝ่ายดังกล่าวจะไม่สามารถมาเป็นสิ่งทดแทนหรือแทนที่การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาได้</u> นอกจากนี้ พล.อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีต่างประเทศไทยยังได้ถือโอกาสนี้ชี้แจงต่อที่ประชุมว่า รัฐบาลไทยกำลังพิจารณาส่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศไทยไปปรึกษาหารือดังกล่าวกับฝ่ายเวียดนาม ตามข้อเสนอของฝ่ายสหภาพโซเวียต ในช่วงเวลาอันเหมาะสมต่อไป ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอื่นๆ ก็ได้แสดงความเห็นชอบด้วย

ค) <u>แนวร่วมผู้รักชาติกัมพูชา</u>

รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนได้ปรึกษาหารือในเรื่องนี้อย่างกว้างขวางและได้ตกลงแนวทางการแถลงต่อสาธารณชนในเรื่องดังต่อไปนี้

- ความเพียรพยายามในการรวมตัวกันก่อตั้งแนวร่วมของชาวเขมรผู้รักชาติ ถือเป็นการตัดสินใจของชาวเขมรเอง และประเทศอาเซียนให้การต้อนรับ (welcome) ความเพียรพยายามดังกล่าว ซึ่งเป็นไปเพื่อการป้องกันอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศของตนและสอดคล้องกับหลักการซึ่งระบุไว้ในข้อมติสมัชชาสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา (ข้อมติ 35/6)
- เกี่ยวกับเรื่องการให้ความช่วยเหลือในด้านอาวุธต่อกลุ่มเขมรรักชาติ

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ตกลงกันว่าจะหลีกเลี่ยงไม่เ
อ่ยกับนักข่าวหรือสาธารณชนเกี่ยวกับเรื่องนี้

ส่วนประเทศใดไม่ว่าจะในกลุ่มอาเซียนหรือนอกกลุ่ม เช่น
สหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือดังกล่าวแก่กลุ่มเขมรรักชาติ
ก็ให้เป็นเรื่องสองฝ่ายของประเทศนั้นๆ

-รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ตั้งความหวังไว้ว่า
กลุ่มเขมรรักชาติจะรวมตัวกันเป็นแนวร่วมได้ (United
Front)

อย่างน้อยก็ก่อนการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยหน้า(
สมัยที่ 36)

ทั้งนี้เพื่อจะได้มีกลุ่มผู้นำใหม่ที่จะเข้ามานั่งแทนที่กลุ่มเขมร
แดงในนามของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ง) <u>ความช่วยเหลือขององค์การสหประชาชาติต่อกัมพูชาและเวียดนาม</u>

-

ที่ประชุมได้มีมติให้ผู้แทนถาวรของประเทศอาเซียนประจำส
หประชาชาติจัดทำรายงานการสำรวจความช่วยเหลือที่องค์
การสหประชาชาติได้ให้กับกัมพูชา ว่าได้ใช้ไปอย่างถูกต้อง

หรือไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมประการใด

เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการต่อไปในเรื่องนี้

จ) <u>การค้ากับเวียดนาม</u>

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฟิลิปปินส์ในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนได้ยกเรื่องนี้ขึ้นพิจารณา

โดยกล่าวว่า

ตนได้รับรายงานว่าสิงคโปร์ยังมีการค้าขายกับเวียดนามอยู่เป็นอันมาก

ประเทศไทยก็เช่นกันยังมีการค้าขายกับเวียดนามอยู่

<u>ที่ประชุมได้ปรึกษาหารือกันอย่างกว้างขวาง</u>

<u>และได้มีข้อมติออกมาว่ารัฐบาลประเทศอาเซียนจะไม่เข้าไปก้าวก่ายกับการค้าของเอกชนในเรื่องนี้</u>

<u>แต่จะไม่ให้มีการค้ากับเวียดนามในระดับรัฐบาลหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

(หนังสือ กต. ที่ 0305/34491 ลงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2524)

ก่อนการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ตามข้อมติสหประชาชาติที่ 35/6 ของที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติครั้งที่ 44 ลงวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2523

คณะผู้แทนถาวรของประเทศอาเซียนได้ร่วมกันประชุมเพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา ซึ่งกำหนดมีขึ้นในกลางปี พ.ศ. 2524 ที่นครนิวยอร์ค เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ภายใต้หัวข้อการอนุมติให้เป็นไปตามข้อมติสมัชชาแห่งสหประชาชาติที่ 35/6 เรื่องสถานการณ์ในกัมพูชา ความเห็นของผู้แทนถาวรของแต่ละประเทศอาเซียน สรุปได้ดังนี้

<u>ผู้แทนถาวรฟิลิปปินส์</u>

เสนอให้มีการประชุมเฉพาะกลุ่มภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชั้นหนึ่งก่อน ประกอบด้วยกลุ่มอาเซียน

กลุ่มประเทศอินโดจีนและอาจร่วมพม่าด้วย

เป็นการปรึกษาหารือเพื่อเตรียมการก่อนการประชุมใหญ่ระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา

ทั้งนี้เพื่อพิจารณาตกลงกันเกี่ยวกับระเบียบวาระการประชุม

และหาข้อผูกมัดร่วมกัน (commitment)

ผู้แทนสิงคโปร์ เตือนให้ตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

เพราะการประชุมกลุ่มภูมิภาคอาจทำให้ปัญหากัมพูชาดูเสมือนเป็น

แค่ปัญหาภายในภูมิภาค (ตามข้ออ้างของเวียดนาม)

แทนที่จะเป็นปัญหาระหว่างประเทศ (international problem not

just regional problem)

แต่ก็เห็นด้วยว่าจำเป็นต้องมีการประชุมดังกล่าว (หมายเหตุ:

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ผู้แทนมาเลเซีย

เห็นว่าอุปสรรคสำคัญของการจัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วย

ปัญหากัมพูชา คือ การที่เวียดนามกลัวภัยคุกคามจากจีน

ปัญหามีว่าจะขจัดความกลัวของเวียดนามอย่างไร

ตลอดจนปัญหาการที่เวียดนามไม่รับรองพอลพต และประเทศต่างๆ

ไม่รับรองระบอบเฮงสัมริน

อาเซียนควรต้องชักจูงจีนให้รับรองกับเวียดนามว่าจีนจะไม่ใช้กัมพูช

าเป็นภัยคุกคามต่อเวียดนามให้จีนเลิกสนับสนุนเขมรแดง

และทำให้เวียดนามเห็นพ้องว่า การที่เวียดนามรุกรานกัมพูชา

จะยิ่งทำให้กัมพูชาตกไปอยู่ในมือของจีนยิ่งขึ้น

แต่ก็ยอมรับว่าการทำให้เวียดนามเห็นด้วยดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยากลำบาก

ผู้แทนไทย ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า

การซาวเสียงเป็นขั้นดำเนินงานที่สำคัญยิ่ง

และอาเซียนจะต้องประสบอุปสรรคอีกมากมายก่อนที่จะดำเนินไปถึงขั้นมีการประชุมระหว่างประเทศเรื่องปัญหากัมพูชา

และเชื่อว่าเวียดนามจะต้องพยายามขยายขอบเขตของระเบียบวาระการประชุมทั้งในการประชุมระดับภูมิภาคและในการประชุมระหว่างประเทศไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน

เพราะเวียดนามย่อมถือว่าปัญหากัมพูชานั้นเปรียบเสมือนอ้อยเข้าปากช้างแล้ว คงจะเป็นการยากที่เวียดนามจะเปลี่ยนใจโดยกะทันหัน

ดังนั้นระเบียบวาระการประชุมที่จะกำหนดขึ้นจึงควรมีขอบเขตกว้างๆ ไม่จำกัดเฉพาะปัญหากัมพูชา

แต่อาจจะต้องครอบคลุมถึงความกังวลอื่นๆ ของเวียดนามด้วย เช่น ภัยคุกคามจากจีน เป็นต้น

ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เวียดนามเข้าร่วมการประชุม

นอกจากนั้นยังมีอุปสรรคจากความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่างๆ

อีกด้วย

อาเซียนจึงสามารถมีบทบาทในความพยายามที่จะหาทางลดช่องว่า

งระหว่างทุกฝ่าย

โดยไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายในปัญหาสองฝ่ายที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องปัญหากัมพูชา

ดังนั้นจุดเริ่มต้นในการซาวเสียงจึงควรมุ่งหาทางตกลงกันในปัญหาระเบียบวาระของการประชุมระหว่างประเทศ

เพราะปัญหานี้จะมีส่วนช่วยตัดสินว่าประเทศใดบ้างควรจะเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว

และถ้าการประชุมระดับภูมิภาคจะพิจารณาตกลงกันในเรื่องระเบียบวาระ โดยไม่พูดถึงปัญหาสารัตถะ

ซึ่งเป็นเรื่องของที่ประชุมใหญ่(หรือที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา หรือ ICK) ฝ่ายเรา (อาเซียน)

ก็สามารถหลีกเลี่ยงหลุมพรางของฝ่ายเวียดนามซึ่งต้องการให้แก้ปัญหาต่างๆ ในระดับภูมิภาค (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

อนึ่งแม้ว่าอาเซียนจะไม่รับรองเฮงสัมริน

แต่เราอาจจะต้องยอมรับเฮงสัมรินให้เข้าประชุมด้วย

ปัญหามีว่าเราจะชี้แจงกับมิตรประเทศอย่างไร

โดยไม่เป็นการบ่อนทำลายหรือบั่นทอนฐานะของเรา (ของอาเซียน)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่หากการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วย

ปัญหากัมพูชาล้มเหลว

และเราต้องกลับไปสู่การพิจารณาเรื่องเดิมนี้อีกในสมัชชาฯ

สมัยหน้า

ผู้แทนอินโดนีเซีย

แสดงความกังวลว่าในการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ

(UNGA) สมัยหน้าสูตรปล่อยที่นั่งกัมพูชาว่างไว้ (vacant seat

formula) อาจจะเป็นไปได้ง่ายกว่าปีนี้

ผู้แทนสิงคโปร์ มีความเห็นว่า

สำหรับปัญหาว่าฝ่ายใดจะเข้าร่วมประชุมบ้าง

รวมทั้งจะให้กัมพูชาประชาธิปไตย (ระบอบเขมรแดง)

และระบอบเฮงสัมรินเข้าร่วมในลักษณะใด

อาเซียนจะปรึกษากันในการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอาเซียนที่

กรุงมะนิลา

(หนังสือคณะผู้แทนถาวรไทยที่ 1735/2523 วันที่ 20 พฤศจิกายน

พ.ศ. 2523)

เกี่ยวกับความเห็นของผู้แทนถาวรของแต่ละประเทศอาเซียน

ปรากฏในหนังสือคณะผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523

ตามอ้างอิงแล้วข้างต้น หากมองย้อนหลังกลับไป (inretrospect) เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

เนื่องจากเหตุการณ์เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาเพิ่งเกิดขึ้นเพียงประมาณ 2 ปีเท่านั้น

(เวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

อาเซียนยังไม่มีนโยบายท่าทีและการวิเคราะห์ปัญหากัมพูชาที่คล้ายคลึงกัน ในปี พ.ศ. 2523

แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจึงมีผลประโยชน์ด้านความมั่นคงที่แตกต่างกัน

ที่ยังให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของประเทศตนสำคัญกว่าและมาก่อนผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของอาเซียนโดยรวม

ยังไม่เห็นทั้งไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างแท้จริงเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทุกประเทศ อิทธิพลของปัจจัยชาตินิยม วัฒนธรรม สังคม ชาติพันธุ์ เผ่าพันธุ์

และศาสนาตลอดจนการเมืองภายในประเทศต่างยังมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของทุกประเทศอาเซียนมากน้อยกว่ากันอยู่ที่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของแต่ละประเทศอาเซียน

และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศอาเซียน

ตลอดจนพัฒนาการของบริบทในแต่ละห้วงเวลาของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเปลี่ยนแปลงในประเทศ (ปัจจัยภายใน)

และต่อความเปลี่ยนแปลงนอกประเทศ (ปัจจัยภายนอก)

ในกรณีความเห็นของผู้แทนถาวรของทั้งมาเลเซียและของอินโดนีเซีย

ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าอิทธิพลของแถลงการณ์เมืองกวนตัน (Kuantan Declaration วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) ระหว่างนายกรัฐมนตรีฮุสเซน ออนน์ของมาเลเซียกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย ในช่วงปี พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524 ยังมีอิทธิพลสูงมากต่อนโยบายต่างประเทศของมาเลเซียและอินโดนีเซีย เนื้อหาของแถลงการณ์กวนตันเป็นสิ่งยืนยันอย่างชัดเจนให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยศาสนา ปัจจัยชาติพันธุ์ และของปัจจัยชาตินิยมในทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย ที่มีต่อนโยบายการเมืองภายในมาเลเซียและอินโดนีเซีย และที่มีต่อทั้งนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านความมั่นคงของมาเลเซียและอินโดนีเซีย แถลงการณ์กวนตันยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย (ในระหว่าง พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524)

มิได้วิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของอิทธิพลของภูมิรัฐศาสตร์ต่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยภาพรวม จึงไม่มองว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย (ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าหรือ frontline state) เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพและความมั่นคงของอาเซียนเช่นกัน ไม่มองว่าที่ทั้ง 5 ประเทศอาเซียนสามารถก่อตั้งองค์การอาเซียนขึ้นมาได้อย่างเป็นผลสำเร็จก็เพราะทั้ง 5 ประเทศเห็นร่วมกันว่าความอยู่รอด ความมั่นคง และอนาคตของทุกประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็นมีความผูกพันเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างชัดเจน

เมื่อความจริงเป็นดังกล่าวมานี้

ทั้งเนื้อหาของแถลงการณ์กวนตันและความคิดเห็นของทั้งผู้แทนถาวรมาเลเซียและอินโดนีเซียปรากฏข้างต้นที่มีต่อปัญหากัมพูชา จึงเป็นสิ่งยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่า อย่างน้อยช่วงระหว่าง พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524 ทัศนะของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียต่อปัญหากัมพูชาและปัญหาเสถียรภาพ

สันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มิได้มีรากเหง้ามาจากการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

มิได้มาจากภัยคุกคามของเวียดนาม

แต่มีสาเหตุมาจากภัยคุกคามของจีนที่มีต่อความมั่นคงของเวียดนาม ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ (ไม่ว่าจากข้อความในแถลงการณ์กวนตันหรือจากความคิดของผู้แทนถาวรทั้งของมาเลเซียและของอินโดนีเซีย) ว่า มาเลเซียและอินโดนีเซียมีความคิดเห็นร่วมกันว่า

ปัญหากัมพูชาจะมีโอกาสได้รับการแก้ไขทางการเมืองได้ จำเป็นต้องขจัดภัยจีนที่มีต่อเวียดนาม และให้จีนเลิกสนับสนุนระบอบเขมรแดง ให้จีนสัญญากับเวียดนามว่าจะไม่รุกรานเวียดนาม จะเคารพในเอกราชอธิปไตยบูรณภาพแห่งดินแดนของเวียดนาม กล่าวโดยสรุปได้ว่า

ไม่ว่าจะเป็นแถลงการณ์กวนตันก็ดี

หรือความเห็นของผู้แทนถาวรของทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียปรากฏข้างต้นก็ดี

ถือได้ว่าเป็นความเห็นของประเทศทั้งสองที่ตอกย้ำให้เห็นได้ว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย (ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524)

มองว่าจีนเป็นภัยต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนาม

ตลอดจนมองว่าปัญหากัมพูชามีสาเหตุใหญ่จากภัยคุกคามที่จีนมีต่อเวียดนาม

ไม่ใช่จากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) และสำหรับมาเลเซียและอินโดนีเซียช่วง 4 ปีแรกของปัญหากัมพูชา การที่จีนสนับสนุนฝ่ายเขมรแดงถือเป็นสาเหตุทำให้เวียดนามจำเป็นต้องใช้กองกำลังทหารเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ปี พ.ศ 2523 (ค.ศ. 1980)

เป็นปีที่ได้สร้างปัญหาและแรงกดดันให้กับไทยมากที่สุด เป็นปีที่ไทยไม่ได้ขัดแย้งกับเวียดนามเท่านั้น แต่ยังมีปัญหาไทยขัดแย้งกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย

ในประเด็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

รวมทั้งการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี พ.ศ. 2523 ที่ไทย สิงคโปร์และฟิลิปปินส์เห็นด้วยร่วมกันแต่มาเลเซียและอินโดนีเซียเห็นต่างกับไทย

สิงคโปร์และฟิลิปปินส์มาก

สิ่งที่ถือได้ว่าได้มีอิทธิพลโดยตรงนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างไทยกับมาแลซียและอินโดนีเซีย คือเอกสารทางการเมืองที่มีชื่อว่าแถลงการณ์กวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

ที่เป็นผลมาจากการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับประธานาธิบดีอินโดนีเซีย

(รายละเอียดเกี่ยวกับแถลงการณ์ดังกล่าว

ตลอดจนผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย ปรากฏในข้อ 3

ภายใต้หัวข้อแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ข้างต้น)

พลอากาศสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม พ.ศ. 2523 – 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531) ได้กล่าวในบันทึกความทรงจำของท่านเกี่ยวกับความขัดแย้งกับฝ่ายเวียดนามและภายในอาเซียนด้วยกันในช่วง พ.ศ. 2523 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหากัมพูชา และการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ตามข้อมติแห่งสหประชาชาติ 35/6 ดังความบางตอนสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

> “ในการประชุม ASEAN ที่มาเลเซีย(พ.ศ. 2523) มีการเสนอให้แบ่งเขมรออกเป็นสองส่วนเราไม่เห็นด้วย ในการประชุมระหว่างอาหารเช้า ผมถึงกับทุบโต๊ะและขู่ว่าไทยอาจถอนออกจาก ASEAN แต่เมื่อมีการโหวต เราชนะ 3 – 2 (อินโดนีเซียและมาเลเซีย เป็นเสียงข้างน้อย) ในการประชุมโต๊ะกลมมีอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ และสหภาพยุโรป เป็น impromptu meeting (การพบปะโดยไม่มีนัดหมายมาก่อน) รูปแบบ dialogue ระหว่างกัน ตอนนั้น Romulo เอง (รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์) ก็ทุบโต๊ะกับที่ประชุมโต๊ะกลมช่วยผม และหลังจากกลับฟิลิปปินส์ ท่านรู้ว่าจะมีเลือกตั้งในไทยเขาคิดที่จะช่วยหาเสียงให้ผม จึงเขียนจดหมายให้ผมชมเชยผมว่าเป็นรัฐมนตรีไทยที่เก่งและดีที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา แต่ผมไม่ได้ใช้คำชมนี้หาเสียงแต่อย่างใด”
>
> (พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา, ผ่านร้อน.....ผ่านหนาว หน้า 91)

“ก่อนที่ผมและนายกรัฐมนตรีจะเดินทางไปกรุงกัวลาลัมเปอร์และสิงคโปร์
รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้เดินทางไปเยือนฮานอยเพื่อเจรจากับนายเหวียน
โกธัค รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนาม
ซึ่งเราไม่ทราบรายละเอียดของการเจรจามากนัก แต่ที่เกิดติดตามมาก็คือ
มีการเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับประธานาธิบดีอินโดนีเซียที่เมืองกวนตัน ประเทศมาเลเซีย ผู้นำทั้งสองได้แสดงความห่วงใยประเทศไทย
และมีการตกลงกันในทำนองว่า
ควรจะได้หาทางยุติสงครามในกัมพูชาโดยเร็วเพราะไม่เป็นประโยชน์แก่ไทยที่จะต้องรับภาระในเรื่องผู้อพยพและเรื่องอื่นๆ ที่จะตามมาภายหลัง
และประการที่สองทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียเห็นว่าถ้าเวียดนามยังรบอยู่เช่นนี้
ความผูกพันระหว่างเวียดนามกับโซเวียตจะทำให้โซเวียตเข้ามามีอิทธิพลในเวียดนามมากยิ่งขึ้น และยิ่งนานวันเข้าเวียดนามเองก็จะอ่อนแอลงไปด้วย
ซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพในภูมิภาคนี้โดยปริยาย
แต่จะเป็นด้วยความเข้าใจผิดหรืออย่างไรก็ตาม
ไม่ได้มีประเด็นที่เวียดนามจะต้องถอนทหารทั้งหมดออกไปจากกัมพูชา
ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด.....”

"เราเห็นด้วยกับแถลงการณ์กวนตันที่ว่าสงครามไม่ควรยืดเยื้อ

แต่เราไม่เห็นด้วยกับวิธีที่จะผ่อนปรนโดยเราเป็นฝ่ายเสนอให้แก่เวียดนาม

เพราะเราเคยทำมาแล้วและไม่ประสบผล

เราได้ย้ำความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนมีความสำคัญที่สุดและเราจะต้องยึดถือหลักก

ารที่ได้รับความเห็นชอบจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและคำแถลงร่วมของ

ASEAN - EC ต่อไป

โดยเราจะต้องไม่เป็นผู้เสนอการแก้ปัญหากัมพูชาให้แก่เวียดนาม

เวียดนามต่างหากที่ต้องเป็นฝ่ายเสนอหนทางให้เราพิจารณา

แต่ตราบใดที่ทางทหารเวียดนามยังคงอยู่ในกัมพูชาเราคงจะตกลงกันไม่ได้

การที่จะให้เวียดนามถอนทหารเป็นขั้นตอนที่มีการเสนอกันนั้น

เราไม่เห็นด้วยว่าจะประสบผลสำเร็จ สรุปก็คือ

ปัญหากัมพูชาจะไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จหากไม่มีการถอนทหารเวียดนามทั้งหมดอ

อกจากกัมพูชา

ส่วนการแก้ปัญหาระยะสั้นในเวลานี้ก็จะไม่ช่วยแก้ปัญหาระยะยาวได้เลย

และการที่จะให้ไทยเชื่อว่าการที่ประเทศต่างๆ

จะเข้าไปช่วยเหลือเวียดนามในขณะนี้จะทำให้เวียดนามกลับตัวได้นั้น

ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะทางจีนเองเคยบอกว่า จีนเคยช่วยเวียดนามไป 2

หมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม

จีนเองก็ยังไม่สามารถดึงเวียดนามไว้ได้ (เพิ่งอ้าง หน้า 148)

หรืออีกตอนหนึ่งที่มีข้อความดังต่อไปนี้

"เวียดนามพยายามสร้างความแตกแยกในอาเซียน

ขณะเดียวกันนั้นเวียดนามได้ใช้อินเดียเป็นกระบอกเสียงช่วยพูดแทนในเวทีต่างๆ

โดยส่งนักการทูตอินเดียผู้หนึ่งชื่อนายซิงห์

ออกตะเวนกล่าวหาไทยว่าเข้าไปทำอะไรผิดๆ ในกัมพูชา เมื่อไปอินโดนีเซีย

นายซิงห์ก็ไปชี้แนะว่าอินโดนีเซียควรหาแนวทางแก้ไขปัญหากัมพูชา

เพราะเขารู้ว่าอินโดนีเซียและเวียดนามมีความใกล้ชิดกันมาก เมื่อไปมาเลเซีย

นายซิงห์ก็พูดอย่างเดียวกัน ทั้งสองชาติก็ออกจะคล้อยตาม เพราะในขณะนั้น

ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นจีนเป็นภัยมากกว่าเวียดนาม

<u>จึงเห็นว่าควรจะรักษาเวียดนามไว้เป็นกันชน</u>

<u>อีกทั้งยังมีการอ้างด้วยว่าคอมมิวนิสต์แทรกแซงประเทศที่เป็นพุทธง่ายกว่าประเทศที่เป็นอิสลาม</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

แม้ภาคเหนือของไทยจะมีภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มีความไม่สงบอยู่มาก

แต่ฝ่ายมาเลเซียก็เชื่อว่าภาคใต้ของไทยซึ่งมีมุสลิมอยู่มากจะสามารถรักษาสถานการณ์ไว้ได้ <u>ดังนั้นหากไทยพลาดต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ก็ปล่อยไปประเทศเดียว</u>

เรื่องนี้เป็นสิ่งที่ฝ่ายสิงคโปร์เล่าให้เราฟัง เรื่องนี้ตอนที่นายซิงห์มาพบไทย

เขาขอให้ไทยไปเจรจากับเวียดนาม

ขณะนั้นรัฐบาลไทยเปลี่ยนจากพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ มาเป็นพลเอกเปรมฯ พอดี เวียดนามเลยพยายามฉวยโอกาสสร้างความแตกแยกในอาเซียนเข้าไปอีก และค่อนข้างจะได้ผล

ดังจะเห็นได้ว่ามีการพบกันระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียแล้วก็มีการออกสูตร “กวนตัน” ออกมาเป็นต้น” (อ้างแล้วหน้า 150)

ก่อนการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาครั้งที่ 1 (เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย (พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา) ได้หารือกับผู้นำของมาเลเซีย อินโดนีเซียและสิงคโปร์ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- การไปเยือนประเทศมาเลเซีย

อินโดนีเซียและสิงคโปร์ของรัฐมนตรีต่างประเทศไทยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการจะไปเยือนจีนของพลเอกเปรมฯ นายกรัฐมนตรีของไทย ทั้งนี้เนื่องจากจีนมีส่วนสำคัญยิ่งต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะ เพราะจีนเพิ่งมีการเปลี่ยนผู้นำใหม่ ไทยถือว่าการไปจีนของนายกรัฐมนตรีไทยครั้งนี้ เป็นความพยายามของไทยอีกทางหนึ่งที่จะแสวงหาสันติภาพในภูมิภาคอาเซียน ภายหลังจากที่ไทยและอาเซียนได้รับชัยชนะอย่างล้นหลามในสหประชาชาติแล้ว

- ในเรื่องของการจัดตั้งพลังที่ 3(third force) ขึ้นมาแทนระบอบพอลพต
ทุกฝ่ายเห็นด้วยว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง
และด้วยเหตุนี้จึงตั้งความหวังกันมากในการที่รัฐมนตรีต่างประเทศไทยจะไปเจรจา
หารือในเรื่องนี้กับเจ้าสีหนุที่กรุงปักกิ่ง

- เรื่องปัญหากับเวียดนาม ผู้นำของทั้งสามประเทศเห็นด้วยว่า
ไม่ควรให้ไทยต้องไปเจรจากับเวียดนามแต่ผู้เดียว
แต่ปัญหากับเวียดนามควรเป็นปัญหาของอาเซียนและให้ประธานคณะกรรมการป
ระจำของอาเซียน (ASEAN Standing Committee)
เป็นผู้เจรจาในนามของอาเซียน สำหรับไทยนั้น รัฐมนตรีสิทธิ เศวตศิลา
ได้แจ้งให้ผู้นำทั้ง 3 ประเทศอาเซียนได้ทราบว่า
ไทยถือว่าหากเวียดนามยังไม่มีข้อเสนอใหม่ใดๆ ไทยก็ไม่ประสงค์เจรจาด้วย
แต่หากประเทศอาเซียนอื่นประสงค์จะเจรจากับเวียดนามเป็นเรื่องๆ
ไปตามที่มาเลเซียต้องการ ไทยเห็นว่าย่อมกระทำได้
แต่ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตของข้อมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ(UN
resolutions) ที่อาเซียนเสนอไว้ การเจรจากับเวียดนามในเรื่องอื่นๆ
นอกเหนือจากที่ปรากฏอยู่ในข้อมติของสหประชาชาติในเรื่องนี้
เช่นเรื่องสูตรกวนตัน (kuantan formula) หรือสูตรเวียงจันทน์

ไทยถือว่าย่อมเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง

และอาจถูกมองว่าเป็นการยอมจำนนแก่เวียดนาม

(หนังสือกระทรวงการต่างประเทศที่ กต.0100/64744 ลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2523)

กรมอาเซียนของกระทรวงการต่างประเทศไทยได้เอกสารภายใต้หัวข้อปัญหากัมพูชากับแนวทางดำเนินการขั้นต่อไปของอาเซียนหลังการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาครั้งที่หนึ่ง กำหนดมีขึ้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2524

เอกสารดังกล่าวได้กล่าวถึงนโยบายทั่วไปของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา ที่สำคัญมีหัวข้อเรื่อง <u>แนวนโยบายในสหประชาชาติ</u> ในแง่มุมมองของไทย สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- ไทยเห็นควรเริ่มให้มีการรณรงค์หาเสียงกับประเทศต่างๆ

  เพื่อให้สนับสนุนท่าทีของอาเซียนในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ คือ

  การหาทางให้ที่ประชุมสมัชชาฯ

  รับรองปฏิญญาและข้อมติของที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาให้มากที่สุดรวมทั้งการรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยไว้ในสหประชาชาติต่อไปด้วย

- ไทยเชื่อมั่นว่า จะยังสามารถรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยไว้ได้
  และไทยเห็นด้วยที่สิงคโปร์เสนอให้เริ่มรณรงค์หาเสียงกับประเทศเล็กๆ ต่างๆ ได้
  ซึ่งไทยก็ได้เริ่มดำเนินการสั่งการให้สถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศต่างๆ
  ทั่วโลกเริ่มดำเนินการทาบทามประเทศเจ้าภาพแล้ว
  รวมทั้งขอให้ประเทศเหล่านั้นสนับสนุนท่าทีของอาเซียนในการประชุมสมัชชาแห่ง
  สหประชาชาติ (United Nations General Assembly – UNGA)
  เรื่องกัมพูชาควบคู่กันไปด้วย

- ไทยเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้เป็นที่แน่ใจว่า มิตรประเทศที่สำคัญๆ เช่น
  สหรัฐฯ ประชาคมยุโรป นิวซีแลนด์ แคนาดา
  ให้การสนับสนุนให้กับที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ
  เพราะไม่เช่นนั้นประเทศเล็กๆ ต่างๆ ก็จะไม่คล้อยตาม

- เพื่อเป็นการเพิ่มน้ำหนัก รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์
  ในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนควรมีหนังสือถึงรัฐมนตรีต่างปร
  ะเทศของประเทศต่างๆ ขอความสนับสนุน
  ทั้งเรื่องที่นั่งประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาใ
  นการประชุมของสมัชชาแห่งสหประชาชาติ (UNGA)

- ไทยเห็นว่า อาเซียนจะต้องหาทางให้ที่ประชุมสมัชชาฯ
  ให้การรับรองปฏิญญาและข้อมติของที่ประชุมระหว่างประเทศ (ICK) ให้มากที่สุด
  และพยายามมิให้มีการแก้ไขข้อความในเอกสารทั้งสองอีก
- จะต้องให้เป็นที่แน่ใจว่า ระหว่างมิตรประเทศด้วยกันมีการประสานงานกันด้วยดี
  และไม่มีการแสดงออกถึงความแตกแยกกันในระหว่างการประชุม
  และระวังมิให้มีการเสนอข้อเสนอใหม่ที่ผิดแผกไปจากแนวทางของที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (ICK)
  อย่างน้อยจนกว่าปฏิญญาและข้อมติของที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (ICK) จะได้การรับรองจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ
  (UNGA)

- อาเซียนประเทศหนึ่งประเทศใดและมิตรประเทศใกล้ชิดกับอาเซียน
  ควรหาทางอยู่ในคณะกรรมการสาส์นตราตั้งของที่ประชุมฯ
  เพื่อประโยชน์ในการรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
  นอกจากนี้ตามมติของที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน (Senior Official Meeting หรือ SOM)
  อาเซียนคววรหาทางเป็นประธานหรือรองประธานของสมัชชาแห่งสหประชาชาติ
  (UNGA) หรือคณะกรรมการต่างๆ เพื่อจะได้เข้าอยู่ในคณะกรรมการของสมัชชาฯ
  เช่นปีที่แล้วๆ มา

- ไทยเห็นว่าอาเซียนไม่ควรขยายปัญหากัมพูชาให้เข้าไปในคณะกรรมการอื่นๆ ของสมัชชาสหประชาชาติ ควรมุ่งเน้นเฉพาะแต่ในสมัชชาใหญ่ เช่นเดิมก็เพียงพอแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการสอดคล้องกับนโยบายที่จะเปิดประตูให้เวียดนามเข้ามาเจรจาต่อไป
- สำหรับเรื่องผู้ลี้ภัยในกรรมการ 3 นั้น ไทยเห็นว่าไม่ควรเสนอให้มีข้อมติเกี่ยวกับเรื่องผู้ลี้ภัยอินโดจีนต่างหากออกมาอีกฉบับหนึ่งในปีนี้ และเนื่องจากว่า ที่ประชุมจะมีข้อมติเกี่ยวกับเรื่องผู้ลี้ภัยโดยทั่วไปอยู่แล้ว ดังนั้นอาจเพียงเน้นเสนอขอความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาคมระหว่างประเทศในเรื่องผู้ลี้ภัยอินโดจีนต่อไป ในข้อมติดังกล่าวก็น่าจะเพียงพอ (เอกสารกรมอาเซียน เรื่องท่าทีของไทยในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส(SOM) ที่สิงคโปร์ วันที่ 19 – 20 สิงหาคม พ.ศ. 2524)

โดยทั่วไปเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนอย่างดีอยู่แล้วว่า อาเซียนระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524 ยังไม่มีนโยบายและท่าทีชัดเจนร่วมกันต่อปัญหากัมพูชา จะมีก็เพียงความเห็นและท่าทีของแต่ละประเทศสมาชิก(ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)

ซึ่งต่างเป็นทัศนะท่าทีที่มีอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศอาเซียนโดยเฉพาะเ
ป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาช่วง 3
ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524)
ยังมิได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือระหว่างกันอย่างจริงจัง
ไม่ว่าเป็นการประชุมตามวาระปกติหรือวาระพิเศษก็ตาม

เมื่อมองย้อนหลังกลับไป (in retropsect) ย่อมเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า
ประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า (front line state)
อีกทั้งอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ไทยได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงโดยตรงจากสงครามใน
กัมพูชาที่มีสาเหตุโดยตรงจากการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
(กัมพูชาภายใต้การปกครองของระบอบเขมรแดงของนายพอลพตและพวก)
อีกทั้งไทยยังต้องเผชิญกับความอึดอัดใจและขัดแย้งกับบางประเทศอาเซียนในด้านความคิด
การวิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาที่ไม่สอดคล้องกัน
สืบเนื่องโดยตรงจากการมองรากเหง้าของปัญหากัมพูชาที่แตกต่างกันตลอดการมองปัญหาภัยคุกคาม
ที่มาจากเวียดนามกับที่มาจากจีนที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แตกต่างกัน
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย
ดังเป็นที่ประจักษ์จากแถลงการณ์เมืองกวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523
ที่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย)

อย่างไรก็ตามจากเหตุการณ์ที่ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ตลอดช่วง 2 ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523) ต่างยืนยันในทางเป็นจริงให้เห็นได้ว่า

ปัญหาและแรงกดดันที่ไทยประสบช่วง 2

ปีแรกของปัญหากัมพูชามีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความสับสน

ความไม่มั่นใจในจุดยืนของไทยเองต่อปัญหากัมพูชาตลอดจนจากการมีจุดยืนท่าทีและนโยบายที่มีลักษณะคลุมเครืออย่างมาก

เป็นท่าทีของไทยที่เป็นการฟ้องให้ทั้งมิตรประเทศอาเซียนและเวียดนามได้เห็นว่าไทย

(สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์เป็นนายกรัฐมนตรี)

ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติ

อีกทั้งยังไม่เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อการวิเคราะห์และการประเมินสถานการณ์การเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ

ตลอดจนต่อการกำหนดและชี้ขาดด้านนโยบายต่างประเทศต่อแต่ละปัญหาระหว่างประเทศ

จึงเป็นผลทำให้ไทยยังไม่เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนและความสำคัญที่ไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า

(front line state) จำต้องเข้ามามีบทบาทชี้นำอาเซียนโดยตรง

แต่เนื่องจากไทยช่วงรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์

ยังไม่เข้าใจในความหมายและความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ต่อการกำหนดนโยบายและต่อผลประโยชน์ต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติ

จึงเชื้อเชิญให้บางมิตรประเทศอาเซียนฉวยโอกาสเข้ามาพยายามชี้นำอาเซียนในเรื่องการแก้ปัญหากัม

พูชาทางการเมือง อย่างไรก็ตาม กล่าวอย่างมั่นใจได้ว่า ตลอด 12 ปีของปัญหากัมพูชา
มีประเทศสิงคโปร์เท่านั้นที่มีการมองวิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาทั้งระดับภูมิภาคและระดับโล
กอย่างชัดเจนและอย่างคงเส้นคงวา ไม่หวั่นไหวและอยู่เคียงข้างไทยอย่างมั่นคง
เป็นเพื่อนคู่คิดที่ไทยไว้วางใจได้ตลอดเวลาในยุคสงครามเย็น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กล่าวได้ว่า ความไร้เอกภาพด้านความคิด จุดยืน
และนโยบายของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา (อย่างน้อยที่สุดในช่วง 3
ปีแรกของปัญหากัมพูชาหรือระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524)
มีสาเหตุสำคัญจากทัศนะของแต่ละประเทศอาเซียนที่หลากหลายทั้งที่ขัดแย้งกันและที่สอดคล้องกัน
ทั้งหมดนี้สืบเนื่องจากประเทศอาเซียน (ในช่วงแรกของปัญหากัมพูชา)
ยังไม่สามารถมีทัศนะเป็นหนึ่งเดียวกันเกี่ยวกับสันติภาพ เสถียรภาพ
และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ตลอดจนยังไม่ยอมรับในทางพฤตินัยว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียน
หมายถึงความอยู่รอดและความมั่นคงขององค์การอาเซียนโดยรวม
ประเทศไทยในฐานะเป็นประเทศด่านหน้าได้รับผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยโดยตรง
จำต้องมีความอดกลั้น อดทน
และดำเนินการทุกอย่างเพื่อใช่แต่ให้อาเซียนมีเอกภาพอย่างต่อเนื่องมั่นคงเท่านั้น
แต่ยังต้องร่วมกับมิตรประเทศอาเซียนส่งเสริม
สนับสนุนและเกลี้ยกล่อมให้กลุ่มเขมรสามฝ่ายที่ร่วมกันต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามพยา

ยามมีความเป็นเอกภาพ หลีกเลี่ยงที่จะทะเลาะกันอย่างเปิดเผย ซึ่งมักเกิดขึ้นบ่อยครั้งตลอด 12 ปี ของสงครามในกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิวาทระหว่างเขมรสองกลุ่มที่มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์ หรือกลุ่มเจ้าสีหนุ (FUNCINPEC) และกลุ่มของนายซอนซาน (KPNLF)

ซึ่งนอกจากจะมีการทะเลาะวิวาทระหว่างกันบ่อยครั้งมาก ยังมีการทะเลาะภายในกลุ่มเดียวกันอีกด้วย ทำความเสียหายให้กับภาพพจน์ ภาพลักษณ์

และความน่าเชื่อถือของรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายที่ร่วมกันทำสงครามต่อสู้กับการยึดครองกัมพูชาโดย กองทัพเวียดนามสร้างปัญหาและความเดือดร้อนให้กับอาเซียนเป็นประจำ

ผิดกับกลุ่มเขมรแดงของนายพอลพต

ที่มีวินัยเคร่งครัดและทำหน้าที่เป็นกำลังหลักในการทำสงครามเพื่อกดดันให้เวียดนามยอมถอนทหารอ อกจากกัมพูชา อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มเจ้าสีหนุและกลุ่มของนายซอนซานจะมีความอ่อนแอไร้วินัย แถมทั้งสองกลุ่มดังกล่าวมีประวัติเสียด้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างใหญ่หลวง

แต่ก็ยังคงมีความสำคัญต่ออาเซียนในแง่ที่ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวไม่ยึดมั่นในอุดมการณ์การเมืองแบบคอ มมิวนิสต์

ซึ่งในยุคสงครามเย็นย่อมมีความสำคัญทางการเมืองช่วยให้มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มประ เทศในค่ายโลกเสรีและทางการทูตช่วยให้ประชาคมโลกเสรีให้การรับรองรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายว่าเ ป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ซึ่งย่อมมีส่วนโดยตรงช่วยให้รัฐบาลเขมรสามฝ่ายสามารถรักษาที่นั่งในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติไว้ได้ เป็นการป้องกันมิให้รัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนามเข้ามาแย่งที่นั่งของรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายซึ่งเป็นรัฐ บาลอันชอบด้วยกฎหมายของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea – DK)

ในขณะที่ระบอบเฮงสัมริน เป็นรัฐบาลเถื่อนเป็นรัฐบาลหุ่นเชิดของเวียดนาม

อีกทั้งเป็นรัฐบาลของประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (People's Republic of Kampuchea – PRK) อันเป็นชื่อประเทศที่ถูกอุปโลกน์ขึ้นมาโดยเวียดนามเช่นกัน

ฝ่ายเขมรแดงหรือระบอบพอลพต

ซึ่งเป็นรัฐบาลของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามกฎหมาย

แต่ถูกเวียดนามส่งกำลังทหารรุกรานเข้าในกัมพูชา

จนสามารถโค่นระบอบเขมรแดงของกลุ่มพอลพตและพวก

และจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินเข้ามาแทนที่รัฐบาลเขมรแดงของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย(DK)

เป็นปัญหาให้กับอาเซียนก็ในด้านการเมืองและการทูต

กล่าวคือแม้ฝ่ายเขมรแดงเป็นกำลังสำคัญด้านการทหาร

มีการปฏิบัติการทางทหารที่สามารถเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้ฝ่ายเวียดนามทำการปราบปรามกลุ่มเขมรที่ต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนามอย่างราบคาบ

แต่ขณะเดียวกันฝ่ายเขมรแดงก็มีด้านลบที่มีผลทำลายภาพพจน์

ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (Coalition Government of Democratic Kampuchea หรือ CGDK) นั่นคือช่วง 3

ปีที่ระบอบเขมรแดงมีอำนาจเบ็ดเสร็จปกครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (DK)

ระบอบเขมรแดงได้ดำเนินการกำจัดกลุ่มชนชั้นต่างๆ

ที่ระบอบเขมรแดงมองว่าเป็นศัตรูของการปฏิวัติของฝ่ายเขมรแดง

เป็นการกำจัดศัตรูทางการเมืองที่ถูกประชาคมโลกมองว่าระบอบเขมรแดงเป็นระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocidal regime) อาเซียน (โดยสิงคโปร์ร่วมกับไทยเป็นต้นคิด)

จึงจำเป็นต้องหาทางให้ที่นั่งของผู้แทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับการรับรองและสนับสนุนจากเสียงส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ

การจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายจึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้อาเซียนสามารถช่วยให้ที่นั่งของผู้แทนกัมพูชาประชาธิปไตยได้รับการรักษาไว้ได้ตลอด 12 ปีของปัญหากัมพูชา (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เมื่อมองย้อนหลังกลับไป ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

อย่างน้อยที่สุดในช่วง 3 ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524)

ไม่ว่าจะเป็นประเทศไทยหรือประเทศอาเซียนโดยรวมต่างก็ยังไม่มีนโยบายท่าทีจุดยืนร่วมกันต่อปัญหากัมพูชาและต่อแนวทางการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่มาจากชุดความคิดเดียวกัน

หรือจากการมอง

การวิเคราะห์และการประเมินพัฒนาการของปัญหากัมพูชาที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีผลประโยชน์ของอาเซียนเป็นเป้าหมายร่วมกัน ตรงกันข้ามนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนช่วง 3 ปีแรกของปัญหากัมพูชา มักสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า

มาจากผลประโยชน์จำเพาะของแต่ละประเทศอาเซียนมากกว่าที่มาจากท่าทีและผลประโยชน์ร่วมกันขององอาเซียนที่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างกันอย่างใกล้ชิดมาก่อนแล้ว

เฉพาะในปี พ.ศ. 2522

ก็มีเรื่องเกี่ยวกับทัศนะของแต่ละประเทศอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาที่เป็นการยืนยันให้เห็นถึงทั้งข้อเท็จจริงและความจริงเกี่ยวกับความไร้จุดยืนและนโยบายร่วมกันของอาเซียนในช่วง 3 ปีแรกของปัญหากัมพูชาดังบางเหตุการณ์ต่อไปนี้

1) <u>การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสมัยพิเศษ</u>

นายโรมูโรรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์เสนอจะจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนสมัยพิเศษขึ้นที่กรุงมะนิลาก่อนหน้าการประชุมระดับรัฐมนตรีต่งประเทศประจำปี ซึ่งเรื่องนี้ฝ่ายฟิลิปปินส์แจ้งว่า นายม๊อคตา รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียเห็นชอบกับข้อเสนอของฝ่ายฟิลิปปินส์แล้ว ฟิลิปปินส์จึงขอทราบท่าทีของไทย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมะนิลาได้รายงานกระทรวงฯ มาว่าเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2522 ในงานเลี้ยงอาหารกลางวันแก่บรรดาเอกอัครราชทูตของประเทศอาเซียนประจำฟิลิปปินส์ นายโรมูโร รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ได้แจ้งให้บรรดาเอกอัครราชทูตประเทศอาเซียนทราบ

ถึงเรื่องปัญหากัมพูชาว่า เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ

ประจำฟิลิปปินส์พูดถึงปัญหาการร่างข้อมติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาต่อสมัชชาสหประชาชาติว่า สหรัฐฯ หวังว่าฝ่ายอาเซียนจะเป็นผู้ริเริมดำเนินการ ซึ่งในประเด็นนี้

รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ได้ตอบไปว่า

เหตุการณ์ในกัมพูชาทำให้เกิดปัญหาเร่งด่วนบางประการที่ประเทศอาเซียนจะต้องพิจารณาหาทางดำเนินการร่วมกัน การรอการประชุมระดับรัฐมนตรีที่บาหลีอาจช้าไป หากประเทศอาเซียนเห็นสมควรก็น่าจะได้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งเรื่องนี้ฝ่ายไทยยังไม่มีคำตอบแน่ชัด

ในเรื่องนี้

รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้แทงไว้ในบันทึกของสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทยดังนี้

> “ข้าพเจ้าไม่ขัดข้องหากมีเรื่องสำคัญเพียงพอที่จะปรึกษาหารือร่วมกัน และถ้าข้าพเจ้าว่างในช่วงประชุมที่จะเสนอมา ข้าพเจ้าอาจต้องตามท่านนายกฯ ไปสหภาพโซเวียตระหว่าง 19 – 25 มีนาคม ขณะนี้กำลังรอการยืนยันอยู่”

9 กุมภาพันธ์ 2522

(บันทึกสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2522)

เกี่ยวกับข้อความในบันทึกสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2522 ข้างต้น เป็นที่สังเกตได้ว่า หนึ่งเดือนของการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม ไม่มีผลทำให้ไทยเดือดร้อน

เพราะยังไม่ประสบกับปัญหาผู้ลี้ภัยทะลักเข้ามาเป็นจำนวนมหาศาลและไทยยังไม่เข้าใจความหมายและความสำคัญของการตกอยู่ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า

จึงยังไม่ได้ให้ความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อการวิเคราะห์

การประเมินสถานการณ์สู้รบในกัมพูชาที่จะส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศและต่อสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ไทยจึงยังไม่เห็นถึงความสำคัญเร่งด่วนที่ไทยและอาเซียนจำเป็นต้องร่วมมือกันกำหนดนโยบายและท่าที่ร่วมกันต่อปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองแต่เนิ่นๆ

แต่ข้อเท็จจริงในทางประจักษ์กลับบ่งชี้ให้เห็นได้ว่า รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ

ยังไม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของภูมิรัฐศาสตร์

ยังไม่เข้าใจการมีฐานะเป็นรัฐด่านหน้าและผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยจากการตกเป็นรัฐด่านหน้า สืบเนื่องจากเวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการที่สหรัฐฯ

เป็นฝ่ายริเริ่มและแนะนำกับรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ให้หาทางปรึกษาหารือกับมิตรประเทศอาเซียน

ให้เห็นถึงความสำคัญของความเร่งด่วนที่ประเทศสมาชิกควรต้องจัดให้มีการประชุมนัดพิเศษเพื่อร่วมกันพิจารณาเสนอร่างข้อมติของอาเซียนให้ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติออกเสียงสนับสนุนข้อมติของอาเซียนว่าด้วยปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง (โดยสันติวิธี)
ซึ่งหากข้อมติของอาเซียนได้รับเสียงสนับสนุนจากส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกสหประชาชาติย่อมถือได้ว่า เป็นชัยชนะครั้งสำคัญทั้งทางการเมืองและการทูตของอาเซียน
จากการที่อาเซียนประสบผลสำเร็จในการที่ข้อมติว่าด้วยสถานการณ์ในกัมพูชาครั้งแรกได้รับเสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ
มีผลทำให้อาเซียนเป็นที่ยอมรับมีภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถืออย่างดีมาตลอด 12 ปี ของปัญหากัมพูชา

การมีฐานะตกเป็นรัฐด่านหน้าของไทยหลังเวียดนามได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา แต่เนื่องจากไทยเองในช่วง 2 ปีแรกของปัญหากัมพูชา
ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการตกเป็นรัฐด่านหน้าและของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาตร์ที่มีต่อการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อปัญหากัมพูชา
โดยมีความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยเป็นเป้าประสงค์สูงสุด
จึงทำให้รัฐบาลไทยไม่เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ไทยจำต้องเข้ามามีบทบาทชี้นำอาเซียนในเรื่องปัญหากัมพูชา
ความไม่มั่นใจและความลังเลที่จะมีบทบาทแน่ชัดนำอาเซียนในเรื่องการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือ

ง จึงเท่ากับไทยเองมีส่วนส่งเสริมให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ

เข้ามาชี้นำโดยหวังให้การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองเป็นไปในทิศทางที่ให้ผลประโยชน์แก่ประเทศอาเซียนที่เป็นผู้เสนอ

มากกว่าที่เป็นประโยชน์แก่อาเซียนโดยรวมและจะทำให้ผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของไทยได้รับผลกระทบอย่างร้ายแรงได้ (ดังเป็นที่ประจักษ์ในกรณีของแถลงการณ์กวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

ที่ทำให้ไทยได้รับผลกระทบเสียหายทางการเมืองและความมั่นคง

รายละเอียดปรากฏในบทข้างต้นว่าด้วยเรื่องนี้โดยเฉพาะ) อย่างไรก็ตาม เมื่อพลเอกเปรม

ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม พ.ศ. 2523 – 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531)

เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนพลเอกเกรียงศักดิ์ ฯ รัฐบาลพลเอกเปรมฯ ที่มี พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นเวลา 11 ปี

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชาเป็นนโยบายต่างประเทศด้านการเมือง

และความมั่นคงที่มีอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์เป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเมืองการทูตของไทยต่อปัญหากัมพูชาอย่างชัดเจนอย่างต่อเนื่องและอย่างมั่นคง

ทำให้มิตรประเทศอาเซียนมีความเกรงใจไทย เพราะตระหนักดีแล้วว่า

นโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยต่อปัญหากัมพูชามีความแน่ชัดยืดหยุ่น (หากจำเป็น) และหนักแน่น

สามารถพิสูจน์ให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ เห็นในเชิงประจักษ์ได้ว่า รัฐบาลไทยยุคพลเอกเปรม

ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

ตระหนักดีในบทบาทของความเป็นรัฐด่านหน้าที่จำต้องชี้นำเพื่อผลประโยชน์และความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยเป็นอันดับแรก (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ต่อมาเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียได้เชิญเอกอัครราชทูตประเทศอาเซียนประจำกรุงจาการ์ตาไปพบเพื่อแจ้งให้ทราบว่าตนได้รับโทรพิมพ์จากรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์เสนอให้รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนรีบพิจารณาความเหมาะสมที่จะจัดการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนวาระพิเศษเพื่อเตรียมการประชุมสุดยอดของอาเซียน ซึ่งเกี่ยวกับข้อเสนอนี้

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย (ดร. มอคต้า กุสุมาอัคมาคจา)

ขอทราบความคิดเห็นของบรรดารัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน

เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้น

สำนักงานอาเซียนของไทยพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของข้อเสนอของรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ (นายคาร์ลอส พี . โรมูโร)

ที่จะให้มีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน

ก็เพื่อเป็นโอกาสให้รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีนและหาทางดำเนินการร่วมกัน

ต่อมาหลังจากรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน

ได้เดินทางเยือนประเทศอาเซียนทุกประเทศ เพื่อปรึกษาหารือและประสานท่าทีของประเทศอาเซียน

เกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชาและเวียดนาม

ซึ่งก็เป็นไปตามนัยที่รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ประสงค์อยู่แล้ว

จึงได้จัดทำคำแถลงของประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนในนามของรัฐมนตรีว่าการกรทรวงการต่างประเทศของประเทศอาเซียน เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522

ในคราวที่รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียมาเยือนไทย

และได้มีการปรึกษาหารือกับ ดร. อุปดิศร์ ปาจรียางกูร รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในเรื่องข้างต้น เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ดร. อุปดิศร์ฯ ก็ได้แสดงความคิดเห็นว่าเหตุการณ์ในขณะนั้น ยังไม่จำเป็นต้องมีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสมัยพิเศษ

อีกทั้งในขณะนี้ประเทศอาเซียนแต่ละประเทศก็ยังมีความเห็นไม่ตรงกันว่าจำเป็นต้องมีการประชุมนัดพิเศษนี้หรือไม่ และโดยที่ขณะนี้รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนได้มีการหารือกันอย่างใกล้ชิดอยู่แล้ว จึงอาจไม่จำเป็นต้องมีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสมัยพิเศษขึ้นในชั้นนี้

ซึ่งในท้ายของบันทึกสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทยฉบับนี้

รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้แทงความเห็นดังนี้

“เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องประชุมพิเศษและก็ไม่ทราบแน่ว่าจะประชุมเรื่องอะไร”

(บันทึกสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย

เรื่องการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อาเซียนวาระพิเศษ ณ กรุงมะนิลา ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2522)

บันทึกสำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2522

ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

แม้เวียดนามยึดครองกัมพูชาผ่านมาแล้วสองเดือนกว่า

แต่รัฐบาลไทยในช่วงนี้ยังคงไม่เห็นความสำคัญของประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า (front line state) หลังเวียดนามยึดครองกัมพูชาอย่างเบ็ดเสร็จแล้ว ยังคงมีความงุนงงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (นับตั้งแต่วันที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ยังไม่รู้ว่าผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของไทยอยู่ตรงไหนและคืออะไร

ไม่เข้าใจความสำคัญของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อการตัดสินใจด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทย

เลยไม่รู้ว่าจะประชุมเรื่องอะไร ไม่รู้ว่าแต่ละประเทศอาเซียนก็รอเฝ้าดูปฏิกิริยาท่าทีของไทย

(ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าและได้รับผลกระทบต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศมากที่สุดมากกว่าประเทศอาเซียนอื่นๆ) จึงกล่าวได้ว่าความไม่มั่นใจและไม่มีความชัดเจนในนโยบาย

จุดยืนและการดำเนินการของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ต่อปัญหากัมพูชาในช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523 เป็นผลทำให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ

เข้ามาชี้นำไทยให้ยอมรับข้อเสนอแนะของบางประเทศอาเซียนที่หากไทยยอมรับก็ไม่เป็นผลดีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย (ดังกรณีแถลงการณ์กวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 อ้างแล้วข้างต้น)

จะมีก็ประเทศสิงคโปร์เท่านั้นที่พยายามอย่างจริงจังช่วยกระตุ้นให้ไทยเห็นถึงความสำคัญเร่งด่วนที่จำเป็นต้องสวมบทบาทเป็นผู้นำและชี้นำด้านนโยบายร่วมกันของอาเซียน

ไม่ปล่อยให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ

ดำเนินการในทางที่จะเป็นการสร้างความสับสนให้กับอาเซียนเองและให้กับประชาคมระหว่างประเทศ

เช่นกัน เปิดช่องให้เวียดนามเข้ามาใช้นโยบายตอกลิ่มให้เกิดความแตกแยกในอาเซียน ความไร้เอกภาพของอาเซียนย่อมเป็นประโยชน์แก่เวียดนามอย่างไม่ต้องสงสัยเลย กล่าวได้ว่าช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523 เป็นช่วงที่นโยบายและท่าทีของไทยต่อปัญหากัมพูชายังขาดทิศทางแน่ชัด ยังมีความคลุมเครืออยู่มาก

สาเหตุสำคัญสืบเนื่องจากยังไม่เข้าใจในความสำคัญของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และความเป็นรัฐด่านหน้าของไทยในปัญหากัมพูชา (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2522 (7 เดือนหลังเวียดนามยึดครองกัมพูชา)

ดร. อุปดิศร์ฯ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เชิญหัวหน้าคณะทูตประเทศอาเซียนประจำประเทศไทยมาพบเพื่อหารือเรื่องสถานการณ์ในกัมพูชาที่กระทรวงการต่างประเทศ

การสนทนาหารือเกี่ยวข้องกับหลายเรื่องที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่เรื่องไทยเสนอให้อาเซียนออกแถลงการณ์ร่วมเรื่องปัญหาผู้อพยพ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- รัฐมนตรีต่างประเทศไทย

  กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่เชิญมาก็เพื่อดำเนินการต่อจากการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่เมืองบาหลี ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่า

  จำเป็นต้องมีการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาในภูมิภาคและปัญหาอินโดจีนต่อไป

ไทยเห็นว่าการประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนที่นครเจนีวาก็เป็นส่วนห
นึ่งของความพยายามดังกล่าว แต่ปัญหาผู้อพยพทางบกยังไม่ได้รับการแก้ไข
ประเทศไทยรู้สึกผิดหวังและเห็นว่าจะต้องมีการประชุมระหว่างประเทศกันอีก
ซึ่งอาจได้แก่การประชุมคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ นอกจากนั้น
รัฐบาลไทยเห็นว่า ในการประชุมสุดยอดของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด(NAM)
ที่กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา ที่จะมีขึ้นราวต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2522
เป็นไปได้ที่เวียดนามจะพยายามแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองจากการประชุ
มดังกล่าว ซึ่งย่อมจะไม่เป็นผลดีต่ออาเซียน ดังนั้น
ไทยจึงเห็นว่าอาเซียนควรดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

รัฐมนตรีต่างประเทศไทยยังได้แจ้งให้หัวหน้าคณะทูตอาเซียนทราบเพิ่มเติมว่า
ขณะนี้ประเทศส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า จังหวะเวลายังไม่เหมาะสมที่จะมีการประชุมระหว่างประเทศ
หรือการประชุมคณะมนตรีความมั่นคงฯ
เนื่องจากต้องการให้เวลาเวียดนามสักระยะหนึ่งที่จะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของตน ดังที่นายฟาน
เหียน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้สัญญากับนาย Kurt Waldheim
เลขาธิการสหประชาชาติว่าเวียดนามพร้อมจะหยุดการหลั่งไหลของผู้ลี้ภัยในระยะเวลาที่สมควร
ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงขอเสนอให้อาเซียนออกแถลงการณ์ร่วมอีก 1 ฉบับ (Joint ASEAN Statement)

โดยให้คณะกรรมการประจำของอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เป็นผู้ออกแถลงการณ์นี้

โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก) แสดงความพอใจต่อการประชุมเกี่ยวกับปัญหาผู้ลี้ภัยที่นครเจนีวา แต่ขณะเดียวกันก็แสดงความผิดหวังที่ปัญหาผู้ลี้ภัยไม่ได้รับการแก้ไขในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านผู้อพยพทางบก

ซึ่งมีผลต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค

ข)

เตือนให้โลกทราบถึงความอดอยากอย่างร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นในกัมพูชาซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายจากกัมพูชาเพิ่มมากขึ้น และแสดงความห่วงใยต่อการสู้รบในกัมพูชา

ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นสิ้นฤดูฝนนี้

ค) เรียกร้องให้เวียดนามร่วมมือกับประเทศอาเซียนแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งอาเซียนถือว่า

เป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการกลับคืนมาซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยยังได้ตอบคำถามของเอกอัครราชทูตมาเลเซียเกี่ยวกับข้อเสนอที่จะให้มีการประชุมคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติ
เพื่อพิจารณาปัญหากัมพูชาและปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน ว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด
ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้ตอบไปว่า สหรัฐฯ ได้ริเริ่มเสนอให้เรียกประชุมคณะมนตรีฯ
ตั้งแต่ก่อนการประชุมที่นครเจนีวา
แต่ประเทศส่วนใหญ่ขณะนั้นเห็นควรให้มีการประชุมปัญหาผู้ลี้ภัยที่นครเจนีวาเสียก่อนและระยะหลังนี้ประเทศมหาอำนาจ อาทิ ฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่นต่างเห็นว่ายังไม่ควรเรียกประชุม
โดยให้เหตุผลว่าควรให้เวลาเวียดนามอีกระยะหนึ่งก่อน บันทึกการสนทนาระหว่าง ฯพณฯ
รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศกับเอกอัครราชทูตอาเซียนประจำประเทศไทยวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2522)

เกี่ยวกับข้อความในแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนที่รัฐบาลไทยเสนอให้มีปรากฏในข้อ ก.ข.ค. ข้างต้น
โดยให้คณะกรรมการประจำของอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เป็นผู้ออกแถลงการณ์ฉบับนี้
ตลอดจนทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศไทยที่ได้กล่าวเป็นข้อสังเกตว่ามีประเทศมหาอำนาจบางประเทศดังอาทิ ฝรั่งเศส อังกฤษ
และญี่ปุ่นต่างเห็นว่ายังไม่ควรเรียกประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ โดยให้เหตุผลว่าควรให้เวลาเวียดนามอีกระยะหนึ่งก่อน

ข้อเท็จจริงสองประการดังกล่าวมานี้ล้วนยืนยันในทางประจักษ์ให้เห็นได้ว่า

ในช่วงนี้ไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆ รวมทั้งประเทศมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

ยังไม่ถือว่ารากเหง้าของปัญหากัมพูชาคือการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

ยังไม่มองว่าเวียดนามได้ละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเท

ศ

ยังคงแยกปัญหาผู้ลี้ภัยออกจากปัญหาอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศกัมพูชาประชาธิ

ปไตยที่ถูกละเมิดโดยกองกำลังทหารเวียดนาม

ยังคงถือว่าปัญหาผู้ลี้ภัยจากกัมพูชาที่ทะลักเข้ามาฝั่งไทยเป็นเรือนแสนไม่เกี่ยวอะไรกับการที่เวียดนาม

ได้รุกรานและยึดครองดินแดนกัมพูชา

ไทยและอาเซียนจึงไม่ได้เรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

ให้เวียดนามยุติการใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ท่าทีของไทยและอาเซียนดังกล่าวมานี้

เท่ากับเป็นการยืนยันให้ประชาคมระหว่างประเทศเข้าใจว่าอาเซียนยอมรับการที่เวียดนามได้รุกรานแล

ะยึดครองกัมพูชา

และสถาปนาระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินพร้อมกับอุปโลกน์ชื่อประเทศกัมพูชาขึ้นมาใหม่

คือสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาแทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยที่สหประชาชาติให้การรับรองตั้งแต่

วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518

ที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เขมรแดงประสบความสำเร็จโค่นระบอบลอนนอลได้อย่างสมบูรณ์และก่อตั้งประเท

ศกัมพูชาประชาธิปไตยขึ้น ซึ่งไทยเองก็ได้ให้การรับรองเขมรแดงในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 เช่นกัน ไทยได้มีนโยบายและท่าทีต่อปัญหากัมพูชาอย่างชัดเจนอย่างเป็นระบบและอย่างยอมรับและเข้าใจอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ของความเป็นรัฐด่านหน้าของไทยที่มีต่อการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทูตของไทยก็ในสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

ช่วงปลายปี พ.ศ. 2522

ไทยเริ่มตระหนักถึงการแสดงออกซึ่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

เพราไทยเริ่มเห็นว่าท่าทีของบางประเทศไม่ค่อยจะเป็นไปในแนวเดียวกันนักเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2522 จึงได้มีการปรึกษาหารือภายในกระทรวงการต่างประเทศไทย

เพื่อเตรียมแนวทางของไทยที่จะใช้ในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Official Meeting หรือ SOM)

และการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสมัยพิเศษของอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ที่ประชุมฯ เห็นว่าวัตถุประสงค์สำคัญของไทยมีดังนี้

- หาทางมิให้เวียดนามสามารถกุมอำนาจรัฐในกัมพูชาได้อย่างเบ็ดเสร็จ

- หาทางให้มีการยุติการสู้รบในกัมพูชาและให้มีการถอนกำลังของเวียดนามออกจากกัมพูชา

- ให้กัมพูชามีรัฐบาลที่ไม่เป็นภัยต่อประเทศไทยหรืออีกนัยหนึ่งให้กัมพูชาเป็นรัฐกันชนของไทยและของอาเซียน (Bumper State)

ที่ประชุมยังเห็นว่า

ฝ่ายไทยอาจจำเป็นต้องชี้แจงให้ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสและรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนทราบถึงแนวความคิดของไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงชายแดนที่ติดกับกัมพูชา การแก้ปัญหาผู้อพยพจากกัมพูชา และการที่จะให้มีการปฏิบัติตามข้อมติของสหประชาชาติ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- ให้มีการปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ต่างชาติไม่ว่าของสหประชาชาติหรือของกลุ่มเอ็นจีโอด้านมนุษยธรรม ตามบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา ในเขตไทย

- สนับสนุนให้มีการขยายการปฏิบัติการขององค์การมนุษยธรรมระหว่างประเทศในบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา ให้ลึกเข้าไปในกัมพูชากว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้เพื่อผลด้านมนุษยธรรม

(เนื่องจากขณะนี้ได้มีการกีดกันมิให้คนกัมพูชาอพยพเข้ามาในเขตไทย)

และเพื่อเป็นหลักประกันในด้านความมั่นคงปลอดภัยบริเวณชายแดนในแง่ของกา

รมิให้การสู้รบขยายตัว เข้ามาในเขตไทย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว

อาจเป็นในรูปของการมีเขตปลอดภัย (safe haven zone) ในดินแดนกัมพูชา

ซึ่งเขตปลอดภัยนี้ก็คือเขตปลอดจากการปฏิบัติการทางทหาร

(สำหรับเขตปลอดภัยในดินแดนไทยนั้นไม่จำเป็นต้องมี

เพราะในทางปฏิบัติก็เป็นอยู่แล้ว)

-

หาทางมิให้มิตรประเทศของอาเซียนถอนการรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยใ

นขณะนี้

- คงการติดต่อระหว่างอาเซียนกับเวียดนามไว้ รวมทั้งหาทางให้เวียดนามเข้าใจว่า

อาเซียนมิได้เป็นศัตรูกับเวียดนาม ในการติดต่อกับเวียดนาม

อาเซียนควรปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

- หาทางให้มิตรประเทศโดยเฉพาะประเทศที่มีอิทธิพลต่อเวียดนาม

สร้างความกดดันแก่เวียดนามทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจต่อไป

- ในขณะที่ ยังไม่มีความเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่งของเวียดนาม

ในอันที่จะปฏิบัติตามมติของสหประชาชาติ

อาเซียนก็ควรหาทางมิให้เวียดนามประสบชัยชนะทางทหารขั้นเด็ดขาดในกัมพูชา

ขณะเดียวกันก็ควรมองกลุ่มการเมืองกัมพูชากลุ่มที่ 3(third force)

ซึ่งเป็นที่ยอมรับของอาเซียนและประเทศต่างๆ ไว้บ้าง

(สรุปผลการหาอเพื่อเตรียมแนวทางของไทยที่จะใช้ในการประชุม

เจ้าหน้าที่อาวุโสและการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสมัยพิเศษของอาเซียนที่กรุง

กัวลาลัมเปอร์: กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง 6 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนได้ว่าข้อความในสามย่อหน้าข้างต้น

ไม่ว่าจะเป็นการเน้นความสำคัญของการปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกัน

ในการติดต่อกับเวียดนามก็ดี หรือเรื่องหาทางให้มิตรประเทศช่วยสร้างความกดดันแก่เวียดนามก็ดี

ตลอดจนเน้นความสำคัญที่อาเซียนควรหาทางมิให้เวียดนามประสบชัยชนะทางทหารขั้นเด็ดขาดในกัมพูชาประเด็นล่าสุดเหล่านี้ ล้วนพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ไทยเริ่มทำความเข้าใจกับปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของภูมิรัฐศาตร์ชัดเจนมากขึ้นเมื่อเทียบกับท่าทีและมุมมองของไทยต่อปัญหากัมพูชาช่วงต้นปี พ.ศ. 2522(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2522 นายม๊อคตา กุสุมาอัคมาดจา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย ได้มาพบปะหารือกับพลอากาศโทสิทธิ เศวตศิลา (ยศขณะนั้น) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ยุครัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์)

มีประเด็นสำคัญคือ

ฝ่ายอินโดนีเซียต้องการหยั่งท่าทีของไทยว่าจะขัดข้องหรือไม่หากรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียจะเดิ

นทางไปเยือนกรุงฮานอย ภายหลังจากที่รัฐมนตรีต่างประเทศของมาเลเซียเดินทางไปและกลับมาแล้ว

ซึ่งเรื่องนี้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้ตอบไปว่าไทยเราคงไม่ขัดข้อง

แต่อยากจะขอให้ไปในฐานะตัวแทนของอาเซียนด้วย

ส่วนเรื่องที่เวียดนามกล่าวหาไทยว่าไม่เป็นกลางนั้น

นายม็อคตาอยากทราบว่าเพราะเหตุใดเวียดนามจึงกล่าวหาไทยเช่นนั้น

รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงว่า

ไม่ทราบเช่นกันว่าเหตุใดเวียดนามจึงกล่าวหาไทยเช่นนั้น และก็ไม่ทราบเช่นกันว่า

เวียดนามเอาข้อมูลอะไรมากล่าวหาไทย

เพราะไทยพยายามที่สุดแล้วที่จะพิสูจน์ความเป็นกลางของเรา

เราได้วิงวอนขอให้สหประชาชาติส่งตัวแทนมาประจำในไทยเพื่อคอยช่วยเป็นพยานให้แก่ไทย

ส่วนประเด็นสุดท้ายนั้น

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียขอทราบข้อเท็จจริงกรณีสิงคโปร์ได้บอกกับตนว่าไทยเห็นด้วยที่จะให้สิ

งคโปร์เชิญเจ้าสีหนุ ในเรื่องนี้ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีชี้แจงไปว่า ฯพณฯ

นายกรัฐมนตรีของไทยได้ฝากบอกไปว่า ไทยไม่ขัดข้องที่สิงคโปร์จะเชิญเจ้าสีหนุ

แต่ยังสงสัยว่าสีหนุจะเป็นผู้นำได้หรือไม่ (หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีที่ สร0401/5963 ลงวันที่ 25

ธันวาคม พ.ศ. 2522)

เกี่ยวกับทัศนะท่าทีของไทยต่อการที่มีบางประเทศสมาชิกอาเซียนประสงค์ที่จะติดต่อพูดคุยโดยตรงกับ

ฝ่ายเวียดนามเพื่อหยั่งดูท่าทีของฝ่ายเวียดนามในเรื่องปัญหากัมพูชา

(ซึ่งเวียดนามไม่ถือว่าเป็นปัญหา) ดังที่มาเลเซียมีกำหนดไปเยือนเวียดนาม

และรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียขอทราบความเห็นของไทย

หากรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียจะไปเวียดนามเช่นกัน หลังฝ่ายมาเลเซียกลับมาแล้ว

ซึ่งในประเด็นนี้ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นไปแล้วว่า

ไทยถือว่าเป็นสิทธิ์ของแต่ละประเทศที่จะตัดสินใจเอาเองได้ เพียงแต่ไทยขอให้ไปพูดแทนอาเซียน

คำตอบของฝ่ายไทยในประเด็นนี้ นับว่ามีนัยสำคัญเป็นการเน้นและยืนยันให้ประเทศอาเซียนอีก 4

ประเทศได้รู้ชัดเจนว่า

ไทยให้ความสำคัญยิ่งกับเรื่องของการรักษาเอกภาพความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนในเรื่องของการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ในเรื่องของความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่อาเซียนจำต้องมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

อย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยกันป้องกันมิให้มีการแตกแถว

อันจะเป็นการเปิดช่องทางให้ฝ่ายตรงข้ามฉวยโอกาสสร้างความเข้าใจผิดแตกแยกในอาเซียน

ดังที่เคยเกิดขึ้นกรณีแถลงการณ์กวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในเรื่องความไร้เอกภาพของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและการขาดการปรึกษาหารือระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันอย่างใกล้ชิดในช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524 ได้มีผลทำให้ไทยหนักใจมาก

อาเซียนมีความเป็นหนึ่งเดียวกันก็แต่ทางนิตินัย แต่ในทางพฤตินัยหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

โดยอาเซียนไม่รู้ว่าทั้งมือซ้ายและมือขวากำลังทำอะไรอยู่ ไปกันคนละทิศคนละทาง มีปรากฏการณ์ของการแย่งชิงการมีบทบาทนำในอาเซียนระหว่างบางประเทศอาเซียนในช่วงปลาย พ.ศ. 2522 (โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซีย)

ความจริงดังกล่าวข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 จากรายงานของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำอินโดนีเซียที่มีถึงกระทรวงการต่างประเทศ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 นายม็อคตา กุสุมาอัคมาดจา รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้เชิญเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตาไปพบและแจ้งให้ทราบเป็นการภายในว่า ภายหลังจากนายกรัฐมนตรีของไทยงดการเดินทางไปเยือนอินโดนีเซียเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นั้น นายกาซาลี ชาฟี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมาเลเซีย (ตำแหน่งในขณะนั้นต่อมาได้เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย) ได้เดินทางมายังประเทศไทยและได้มีโอกาสเข้าเยี่ยมคารวะนายกรัฐมนตรีของไทย หลังจากนั้นก็ได้เดินทางไปพบประธานาธิบดีซูฮาร์โตที่อินโดนีเซีย และได้เสนอแนะว่า ประธานาธิบดีซูฮาร์โตอาจพิจารณาเดินทางไปเยือนเวียดนาม ซึ่งเรื่องนี้ประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย ได้ปฏิเสธโดยเด็ดขาด ด้วยเหตุผลว่า

จะไม่ดำเนินการอย่างใดเกี่ยวกับเวียดนามก่อนหน้า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีไทย

(หมายเหต:ผู้วิจัย)

และฝ่ายอินโดนีเซียได้ขอให้ไทยปกปิดเรื่องการเสนอแนะของนายกาซาลี ชาฟี่ ดังกล่าวข้างต้นไว้ด้วย

- ต่อมาในวันเดียวกัน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียได้เชิญหัวหน้าคณะทูตประเทศอาเซียนประจำอินโดนีเซียไปพบและแจ้งให้ทราบว่า เมื่อเช้าวันเดียวกันนั้น เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำอินโดนีเซียซึ่งเพิ่งเดินทางกลับมาจากกรุงฮานอยได้เข้าพบตน เพื่อมอบสาส์นจากนายกรัฐมนตรีฟามวันดงถึงประธานาธิบดีซูฮาร์โต ความในสาส์นนั้นไม่มีอะไรใหม่

สรุปได้ว่านายกรัฐมนตรีเวียดนามย้ำความปรารถนาที่จะอยู่อย่างสันติกับประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจะไม่โจมตีประเทศไทย ซึ่งในโอกาสนั้น เอกอัครราชทูตเวียดนามได้กล่าวถามรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียว่า เมื่อใดอินโดนีเซียจะส่งคณะผู้แทนทางการเมือง (political mission) ไปเยือนกรุงฮานอย ซึ่งฝ่ายอินโดนีเซียเลี่ยงตอบไปว่าขณะนี้ไม่สะดวก เพราะอธิบดีกรมการเมืองกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียป่วยเป็นโรคหัวใจ

- รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้ตั้งข้อสังเกตว่า

  สาส์นฉบับดังกล่าวของนายกรัฐมนตรีเวียดนามก็ดี

  และการที่เอกอัครราชทูตเวียดนามถามว่าเมื่อใดคณะผู้แทนอินโดนีเซียจะไปเยือนกรุงฮานอยก็ดี แสดงให้เห็นว่าเวียดนามอยู่ในฐานะคับขัน (desperate) เพียงใดและรู้สึกตัวว่าอยู่ในฐานะโดดเดี่ยว อย่างไรก็ดี

  อาเซียนก็ไม่สามารถดำเนินการอย่างใดจนกว่าจะได้มีการออกเสียงเกี่ยวกับเรื่องกัมพูชาในสมัชชาสหประชาชาติแล้ว ถึงกระนั้น

  อาเซียนก็ยังต้องปรึกษาหารือระหว่างกัน <u>และว่า</u>

  <u>ในการนี้อินโดนีเซียจะถือแนวนโยบายตามประเทศไทย</u>

  (หมายเหตุ:ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

-

  รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้สอบถามอุปทูตมาเลเซียเกี่ยวกับข่าวเรื่องรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียจะไปเยือนเวียดนามจริงหรือไม่ ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า

  ข่าวดังกล่าวไม่มีมูล

  และเรื่องนี้รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้แสดงความเห็นกับเอกอัครราชทูตไทยเป็นการส่วนตัวว่า

  <u>ไม่เห็นด้วยที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียจะไปเยือนเวียดนาม</u>

เพราะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนอยู่ด้วย อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ หากท่าน (คือตัวรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย) ไปจะเป็นการเหมาะสมกว่า เพราะอินโดนีเซียมีความสัมพันธ์กับเวียดนามมาช้านานแล้ว (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

(หนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีที่กต.0305/67128 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

เกี่ยวกับทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียเรื่องสาส์นของนายกรัฐมนตรีเวียดนามถึงประธานาธิบดีซูฮาร์โตเชิญให้อินโดนีเซียส่งคณะผู้แทนการเมืองไปเยือนเวียดนาม
ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้เลี่ยงตอบไปว่าขณะนี้ยังไม่สะดวก
พร้อมกับได้วิเคราะห์ท่าทีของเวียดนามที่ต้องการให้อินโดนีเซียส่งคณะผู้แทนทางการเมืองไปเยือนเวียดนามในโอกาสแรก ว่าเป็นท่าทีของเวียดนามที่แสดงให้เห็นได้ว่าเวียดนามอยู่ในฐานะคับขัน (desperate) และรู้สึกตัวว่าถูกโดดเดี่ยว
และว่าอย่างไรก็ตามอินโดนีเซียมีความเห็นว่าอาเซียนยังไม่สามารถดำเนินการอะไรได้จนกว่าได้มีการออกเสียงเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาในสหประชาชาติแล้วพร้อมย้ำว่าอินโดนีเซียจะถือแนวนโยบายตามประเทศไทยดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น

เป็นที่ประจักษ์ว่า

การที่รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียบอกกับฝ่ายไทยว่าอินโดนีเซียจะถือแนวนโยบายตามไทยในเรื่องปัญหากัมพูชาก็เพราะเพิ่งเป็นปีแรกของปัญหากัมพูชา

อินโดนีเซียย่อมต้องพยายามหลีกเลี่ยงที่จะดำเนินการในทางบุ่มบ่ามสร้างความสับสนความเข้าใจผิดระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซียย่อมตระหนักดีว่า

ไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทุกด้านมากที่สุดจากการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา เอกภาพของอาเซียนจึงเป็นเรื่องที่อินโดนีเซียให้ความสำคัญ

เพราะมีส่วนสำคัญต่อการทำให้อาเซียนมีอำนาจต่อรองทางการเมืองและการทูต

ตลอดจนสำคัญต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย

ซึ่งก็คือเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม

นโยบายและท่าทีของอินโดนีเซียที่ในช่วงปีแรกของปัญหากัมพูชายังคงเน้นให้ความสำคัญกับไทยเป็นอันดับแรก หาได้มีความยั่งยืนหนักแน่นคงเส้นคงวาไม่เพราะในต้นปี พ.ศ. 2523

(ปีที่สองของปัญหากัมพูชา) อินโดนีเซียและมาเลเซียก็ได้ร่วมกันออกแถลงการณ์กวนตัน วันที่ 27

มีนาคม พ.ศ. 2523 สร้างความสับสนแก่ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้กับไทยในฐานะประเทศที่ได้รับผลกระทบโดยตรงมากที่สุดจากปัญหากัมพูชา

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับแถลงการณ์กวนตันและผลกระทบต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของไทย ในหนังสืองานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 238

– 269 และนโยบายต่างประเทศไทยต่อมาเลเซีย หน้า 134 – 144 และพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา:ผ่านร้อน....ผ่านหนาว หน้า 148 – 151)

ในส่วนที่เกี่ยวกับความเห็นของรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียเรื่องมีข่าวว่ารัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียต้องการไปเยือนเวียดนามเพื่อหารือเรื่องปัญหากัมพูชากับฝ่ายเวียดนาม
ซึ่งในประเด็นนี้ทางรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้กล่าวกับเอกอัครราชทูตไทยประจำอินโดนีเซียว่าส่วนตัวตนไม่เห็นด้วยที่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียจะไปเยือนเวียดนาม
เพราะรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนด้วยในเวลาเดียวกัน อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ และว่าหากตนได้ไปเวียดนามจะเป็นการเหมาะสมกว่า
เหตุผลเพราะว่า อินโดนีเซียมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม
(สมัยยังเป็นประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ) มาก่อนประเทศอาเซียนอื่นๆ
และรู้จักเวียดนามเป็นอย่างดี

ทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียไม่ว่าในเรื่องการวิเคราะห์และประเมินนโยบายและท่าทีของเวียดนามช่วงปีแรกของปัญหากัมพูชา
และเรื่องที่ตนไม่เห็นด้วยที่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียประสงค์ไปเยือนเวียดนาม
ทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียต่อทั้งสองประเด็นดังกล่าว

ล้วนเป็นทัศนะของรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศใหญ่ที่สุดของอาเซียน

สะท้อนให้เห็นในทางประจักษ์ว่า

แม้อินโดนีเซียจะระมัดระวังที่จะแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าอินโดนีเซียถือว่าตนมีฐานะในทางพฤตินัย (de facto) เหนือประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ แม้ในทางนิตินัย ทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีฐานะเท่าเทียมกันก็ตาม แต่ในทางพฤตินัย

อินโดนีเซียถือว่าตนเป็นหนึ่งในหมู่ประเทศอาเซียนที่เท่าเทียมกัน (first among equal)

เป็นเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีซูการ์โนจนถึงปัจจุบัน (ยุคหลังสงครามเย็น)

และยิ่งในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน

อินโดนีเซียถือว่าตนเป็นผู้นำประเทศกำลังพัฒนาในระดับแนวหน้า

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการเป็นประเทศเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกา

ที่เมืองบันดุง พ.ศ. 2498 และเป็นประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

พ.ศ. 2504 ที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย (Vijay Prashad; The Darker Nations หน้า 36 – 45

และหน้า 95 – 98)

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและการต่างประเทศของอินโดนีเซียในยุคสงครามเย็น

ทั้งหมดข้างต้น

เป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่าโดยธรรมชาติอินโดนีเซียมองว่าตนเป็นผู้นำของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่แล้ว ไม่ว่าในแง่ของภูมิรัฐศาสตร์ ของภูมิเศรษฐศาสตร์ หรือภูมิยุทธศาสตร์ก็ตาม

อินโดนีเซียเป็นประเทศใหญ่กว่าทุกประเทศอาเซียน มีประชากรมากกว่าทุกประเทศอาเซียน
ตลอดจนมีทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าทุกประเทศอาเซียนทั้ง 4
ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนกับอินโดนีเซียต่างก็ยอมรับโดยพฤตินัยว่า
อินโดนีเซียมีฐานะเป็นผู้นำอาเซียนโดยปริยาย
อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงบ่งชี้ให้ไทยและประเทศอาเซียนอย่างสิงคโปร์และฟิลิปปินส์เห็นได้ว่า
นับตั้งแต่การสิ้นอำนาจของประธานาธิบดีซูฮาร์โตในปี พ.ศ. 2531(ซูฮาร์โตอยู่ในอำนาจ 32 ปี)
มีประเทศอาเซียนประเทศเดียวคือมาเลเซีย
ยุคนายมหาเธร์ที่พยายามเข้ามาท้าทายอำนาจนำของอินโดนีเซียหลังการสิ้นอำนาจของประธานาธิบ
ดีซูฮาร์โต โดยนายกรัฐมนตรีมหาเธร์ (ซึ่งอยู่ในอำนาจ 24 ปีในยุคสงครามเย็น)
ได้พยายามประกาศตนเองเป็นผู้นำของอาเซียนหลังยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย
โดยนายมหาเธร์รู้ดีว่าเกิดช่องว่างแห่งผู้นำ (leadership vacuum)
ในอาเซียนหลังซูฮาร์โตหลุดจากอำนาจเป็นการถาวร นายกรัฐมนตรีมหาเธร์(พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2548)
จึงถือโอกาสเข้ามาสวมบทบาทผู้นำอาเซียนแทนซูฮาร์โต แต่ก็ไม่ได้ผลตามที่มหาเธร์คาดหวังไว้
เพราะไม่มีประเทศอาเซียนใด ไม่ว่าจะเป็นไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ หรือบรูไน
ยอมรับการสถาปนาตนเองเป็นผู้นำอาเซียนของนายมหาเธร์ อาจกล่าวได้ว่าในกลุ่ม 5
ประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็นมีมาเลเซียเท่านั้นที่มีปัญหากับอินโดนีเซียมากที่สุด
เป็นไม้เบื่อไม้เมากันเป็นช่วงๆ ความเป็นคนมีเหลี่ยมจัดของนายมหาเธร์
ได้สร้างความระแวงให้กับใช่แต่อินโดนีเซียเท่านั้น แต่ยังได้สร้างปัญหาและความระแวงให้กับไทย
สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์เช่นกัน แม้จะเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก

แต่อินโดนีเซียก็ไม่เคยยอมให้ปัจจัยศาสนาเข้ามามีอิทธิพลครอบงำผลประโยชน์แห่งชาติหรือมามีอิทธิพลเหนือนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินโดนีเซีย

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนกรณีรัฐบาลอินโดนีเซียสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โตไม่ยอมถูกลากเข้าไปพัวพันกับปัญหา Bosnia – Herzegovina

ไม่เหมือนรัฐบาลมาเลเซียสมัยนายกรัฐมนตรีมหาเธร์ที่ได้เข้าไปเข้าข้างฝ่ายบอสเนียที่เป็นมุสลิมอย่างเต็มที่ (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

ประมาณ 5 ปีสุดท้ายของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2528 – พ.ศ. 2532)

อาเซียนได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการมีคณะหาเสียง (Lobby Mission)

ของอาเซียนเดินทางไปยังประเทศต่างๆ

ของแต่ละทวีปเพื่อเป้าประสงค์หลักที่มุ่งกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติมีความรู้และความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหากัมพูชา)

ที่มีขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภารกิจสำคัญที่สุดของคณะหาเสียงคือการหาเสียงสนับสนุนข้อมติของอาเซียนให้ได้มากที่สุดในการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติเกี่ยวกับการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่มีขึ้นเป็นประจำทุกปีเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533 โดยอาเซียนมีความหวังร่วมกันว่าการจัดคณะหาเสียง (Lobby Mission) ของอาเซียนไปเยือนประเทศตามภูมิภาคต่างๆของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกาที่ยังไม่มีนโยบายและท่าทีต่อปัญหากัมพูชาที่ยึดหยัดอยู่บนหลักการที่ชัดเจนและมักเปลี่ยนท่าทีกลับไปกลับมาทุกปีที่มีการพิจารณาข้อมติของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

ทั้งนี้เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากการหาเสียงอย่างเข้มข้นและอย่างต่อเนื่องของเวียดนามต่อประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปแอฟริกาและทวีปอื่นๆ เช่นกัน จึงมีผลทำให้บรรดาประเทศที่เวียดนามได้ทำการรุกหาเสียง (lobby)

อย่างหนักและต่อเนื่องเกิดความไม่มั่นใจว่าควรสนับสนุนฝ่ายที่สนับสนุนอาเซียนหรือฝ่ายที่สนับสนุนเวียดนามในเรื่องปัญหากัมพูชา การดำเนินการของคณะหาเสียงของอาเซียน

(ที่มีการดำเนินการทุกปีตั้งแต่ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา) จึงตั้งเป้าไว้ว่า

นอกจากรักษาเสียงสนับสนุนจากประเทศต่างๆ ที่สนับสนุนข้อมติของอาเซียนทุกๆ ปีอยู่แล้ว

อาเซียนพยายามเพิ่มเสียงสนับสนุนข้อมติของอาเซียนโดยมุ่งไปยังประเทศที่ตกเป็นเป้าของการหาเสียง ดังอาทิ ประเทศที่ยังมีท่าทีลังเล ไม่มีนโยบายที่แน่ชัดในเรื่องปัญหากัมพูชา

รวมทั้งประเทศที่ต่อต้านข้อมติของอาเซียน

โดยหวังเกลี้ยกล่อมโน้มน้าวให้ประเทศที่ปีที่ผ่านมาได้งดออกเสียง

มาออกเสียงสนับสนุนข้อมติของอาเซียนและหากเป็นไปได้

พยายามโน้มน้าวให้ประเทศที่ออกเสียงคัดค้านข้อมติของอาเซียนมาเป็นงดออกเสียงแทนการคัดค้าน

(from abstentions to positives or from negatives to abstentions)

เป้าหมายหลักของการดำเนินการหาเสียงให้กับข้อมติของอาเซียนในเวทีการประชุมประจำปีของสมัชชาสหประชาชาติคือ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสนับสนุนนโยบายและท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา และแนวทางการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองภายในกรอบของสหประชาชาติ สำหรับปี พ.ศ. 2528

อาเซียนได้เห็นชอบร่วมกันให้มีคณะหาเสียงของอาเซียนส่วนใหญ่ไปยังประเทศในทวีปแอฟริกา (ทั้งแอฟริกาตะวันออกและตะวันตก)

บางประเทศในอเมริกาใต้และหนึ่งประเทศในมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ทวีปแอฟริกา

ตะวันออก: ประเทศซิมบับเว ทนซาเนีย โมซัมบิก มาลาวี มาดากัสคาร์ ซัมเบีย และอูกันดา

ตะวันตก: ประเทศกีนีบิสเซา กีนี เซียรา –ลีโอน กาน่า คาเมรูน เบนิน และบูคีนา ฟาโซ

ทวีปอเมริกาใต้: ประเทศปานามา กียานา เมกซิโก และทรินีแดดและโทบาโก

แปซิฟิกใต้: ประเทศวานูอาทู

แต่ละทีมหาเสียงของอาเซียนจะมีหัวหน้าคณะที่อย่างน้อยสุดต้องมีตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตและในแต่คณะหาเสียงจะประกอบด้วยผู้แทนของประเทศอาเซียนอย่างน้อยสองประเทศหรือมากกว่านี้

สุดแต่ความจำเป็น ส่วนในกรณีที่ประเทศใดมีเอกอัครราชทูตอาเซียนประจำอยู่แล้ว
หรือมีเขตครอบคลุมถึง เอกอัครราชทูตอาเซียนควรร่วมกัน lobby ในประเทศนั้นๆ
ในกรณีที่ประเทศเหล่านั้นไม่มีเอกอัครราชทูตของประเทศอาเซียนประจำอยู่ การหาเสียงสนับสนุน (lobby)
ข้อมติของอาเซียนก็ควรกระทำโดยบรรดาผู้แทนถาวรของประเทศอาเซียนที่ประจำอยู่ที่องค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ค หรือในเวทีการประชุมระหว่างประเทศอื่นๆ
ทั้งนี้เพื่อการประหยัดรายจ่ายเนื่องจากประเทศอาเซียนบางประเทศกำลังประสบปัญหาด้านงบประมาณ (บันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530
สรุปผลการประชุม เจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซีย ณ สิงคโปร์ วันที่ 17 – 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530)

การที่แต่ละคณะหาเสียงให้ประเทศต่างๆ

สนับสนุนข้อมติของอาเซียนว่าด้วยปัญหากัมพูชาจะเดินทางไปปฏิบัติภารกิจในประเด็นดังกล่าวนี้
เป็นที่ตกลงกันแล้วว่า
แต่ละคณะของอาเซียนจะใช้หัวข้อและเนื้อหาของประเด็นสนทนาหาเสียงกับรัฐบาลของประเทศเป้าหมายจากเอกสารฉบับเดียวกัน
ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชาและแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองในกรอบของสหประชาชาติ
(ตามความคิดเห็นร่วมกันของอาเซียน เป็นสำคัญ)
ส่วนเหตุผลทำไมจึงจำเป็นและมีความสำคัญที่ทุกประเทศอาเซียนพึงใช้เอกสารเดียวกัน
เป็นเพราะอาเซียนต้องการให้ประชาคมโลกเห็นถึงความเป็นเอกภาพของอาเซียนที่มีต่อปัญหากัมพูชา

เอกสารดังกล่าวจะมีหัวข้อทั้งหมดเกี่ยวกับรากเหง้าของปัญหากัมพูชา (ในทัศนะของอาเซียน) และการประเมินสถานการณ์กัมพูชา เป้าหมายสุดท้ายของการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ตลอดจนเป้าหมายสูงสุดของอาเซียนต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

สำหรับเอกสารของคณะหาเสียงของอาเซียนในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งไทยเป็นฝ่ายยกเรื่องให้คณะหาเสียงของอาเซียน (ASEAN Lobby Teams) พิจารณาใช้กับรัฐบาลของประเทศเป้าหมาย สรุปสาระสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

1) <u>ปัญหากัมพูชา</u>

1.1 <u>พัฒนาการในภูมิภาคฯ หลัง พ.ศ. 2518</u>

-

อาเซียนได้แสดงท่าทีพร้อมที่จะร่วมอยู่และร่วมมือกับระบอบการเมืองการปกครองในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา

- แต่เวียดนามมีแผน

ที่จะครอบงำประเทศเพื่อนบ้านที่เล็กกว่าให้รวมอยู่ใต้อำนาจอิทธิพลของเวียดนามในรูปแบบของสหพันธ์รัฐอินโดจีน

-

เวียดนามได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับสหภาพโซเวียต วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521

2) <u>รากเหง้าของความขัดแย้ง</u>

- เวียดนามได้ละเมิดหลักการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเวียดนามได้ใช้กำลังเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเพื่อหวังแก้ปัญหาขัดแย้งที่มีกับกัมพูชา

3) <u>ทำไมอาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศคัดค้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม</u>

-เพราะว่าเวียดนามได้ละเมิดหลักการของสหประชาชาติ การเข้ารุกรานกัมพูชาของเวียดนาม
ต้องไม่พึงได้รับอภัยหรือการยอมรับ

-

การใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศจำต้องไม่ได้รับการยอมรับ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศเล็กเพราะจะเป็นตัวอย่างที่อันตราย

-

การกระทำของเวียดนามต่อกัมพูชาถือเป็นการสร้างความไร้เสถียรภาพ ชักนำให้เกิดการแก่งแย่งระหว่างประเทศมหาอำนาจ เป็นภัยโดยตรงต่อสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเลยไปกว่านั้น

4) <u>สถานการณ์ปัจจุบันในกัมพูชา</u>

-

เวียดนามได้คาดหวังว่าการเข้ารุกรานกัมพูชาจะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วพร้อมมีผลดีต่อแผนครอบงำกัมพูชาของเวียดนาม

- เวียดนามยึดครองกัมพูชาและได้จัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน

- เวียดนามได้พยายามอย่างดีที่สุดที่จะทำให้กัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของเวียดนามผ่านกระบวนการทำให้กัมพูชาถูกกลืนโดยอิทธิพลของเวียดนามในทุกด้าน (Vietnamization) และทุกระดับ

-

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในกัมพูชาหาใช่ไม่อาจหวนกลับไปเหมือนเดิมก่อนการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม (irreversible) ดังที่ฝ่ายเวียดนามอ้างด้วยเหตุผลเพราะประชาชนชาวกัมพูชาไม่ยอมให้กัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของเวียดนาม

-

ประชาชนกัมพูชากำลังทำสงครามต่อสู้เวียดนามเพื่อปลดแอกจากจักรวรรดินิยมเวียดนาม โดยการนำของรัฐบาลผสมเขมรชาตินิยม 3 ฝ่าย (CGDK) ภายใต้การนำของเจ้าสีหนุ

-การรุกทางทหารของเวียดนามในช่วงฤดูแล้งในระยะหลังนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากได้แต่ฐานที่มั่นของฝ่ายรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK) ที่ว่างเปล่าที่อยู่บริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเป็นเพราะกำลังทหารของฝ่ายต่อต้านเวียดนามสามารถปฏิบัติการลึกเข้าไปในพื้นที่กัมพูชาทำสงครามจรยุทธ์ต่อสู้กับฝ่ายเวียดนามอย่างได้ผลมากขึ้น

5) <u>อาเซียนและส่วนใหญ่ของประชาคมระหว่างประเทศกำลังแสวงหาอะไร?</u>

-การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่ครอบคลุมทุกด้าน

-เป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน

-

อาเซียนและส่วนใหญ่ของประชาคมระหว่างประเทศประสงค์ให้กัมพูชากลับมาเป็นประเทศที่มีเอกราช เป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ไม่เป็นภัยต่อประเทศเพื่อนบ้าน

-

อาเซียนสนับสนุนการปรองดองแห่งชาติในหมู่ชาวกัมพูชาเพื่อเป็นการได้มาซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพที่ยั่งยืนในประเทศกัมพูชา

-

อาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศพร้อมที่จะช่วยฟื้นฟูประเทศ

กัมพูชาและเวียดนาม

หลังเวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาก่อน

และคืนสิทธิที่จะกำหนดใจตนเองอย่างเสรีของประชาชนกัมพูชา

6) <u>เป้าประสงค์สูงสุดของอาเซียน</u>

-ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลางอย่างแท้จริง (ZOPFAN)

-

อาเซียนถือว่าปัญหากัมพูชาเป็นอุปสรรคหลักต่อการสถาปนาให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง

7) <u>บทสรุป</u>

ขอให้รัฐบาลของบรรดาประเทศที่คณะหาเสียงของอาเซียนได้ไปพบปะช่วยสนับสนุนข้อมติของอาเซียนว่าด้วยปัญหากัมพูชาและหากประเทศที่ยินดีสนับสนุนก็ขอให้เข้าร่วมเป็นผู้อุปถัมภ์ข้อมติของอาเซียนด้วย (co – sponsor The Resolution)

(Thai Working Paper; Talking Points for use by the ASEAN Lobby Teams 1985)

นอกจากคณะหาเสียงของประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว อาเซียนยังได้ขอให้รัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK) ร่วมกันจัดคณะหาเสียงแบบเดียวกับของอาเซียนเพื่อไปเยือนประเทศต่างๆ ที่อาเซียนได้ไปมาแล้ว รวมทั้งประเทศอื่นๆ ที่อาเซียนไม่ได้ไปเยือน

(บันทึกกรมองค์การระหว่างประเทศที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2529)

<u>ความร่วมมือทางทหารของอาเซียน</u>

ถึงแม้จะเป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงว่าองค์การอาเซียนก่อตั้งขึ้นมาเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสำคัญ ตั้งแต่ก่อตั้งขึ้นมา (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510) ไม่เคยมีประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศใด เสนอให้มีการหารือระหว่างกันในเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมีความร่วมมือทางทหารของอาเซียน จนกระทั่งเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 หนังสือพิมพ์มาเลเซียได้เสนอข่าวว่า เอกอัครราชทูตไทยประจำฟิลิปปินส์ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ Bulletin Today ว่าจะมีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมภายใน 2- 3 สัปดาห์ข้างหน้านี้

ต่อมาเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 ตันศรี ซากาเรีย

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียได้ตอบข้อซักถามของผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับข้อเสนอของรัฐบาลไทย ที่จะจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศอาเซียนว่า เท่าที่ตนทราบ อาเซียนไม่มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหม มีแต่การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ และรัฐมนตรีเศรษฐกิจ และมีข้อกำหนดที่อนุญาตให้มีการประชุมรัฐมนตรีที่รับผิดชอบทางด้านกิจการสังคมอื่นๆ ได้ แต่ไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมรัฐมนตรีกลาโหม

เนื่องจากอาเซียนมิได้มีความตกลงร่วมมือทางการทหาร

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียยังได้กล่าวว่า มาเลเซียไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดที่จะทำให้อาเซียนมีความร่วมมือทางการทหาร อย่างไรก็ดี ไม่ควรนำเรื่องนี้ไปปะปนกับความร่วมมือสองฝ่ายเกี่ยวกับความมั่นคงซึ่งมาเลเซียมีกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

และว่ากระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียจะได้สอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำให้สัมภาษณ์ของเอกอัครราชทูตไทยประจำฟิลิปปินส์ไปยังกระทรวงการต่างประเทศไทย ขณะเดียวกัน

เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียได้กล่าวว่า

มาเลเซียจะขอร้องประเทศไทยมิให้ประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียน โดยเหตุผลที่ว่า อาเซียนมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อดำเนินความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ และควรรักษาความเชื่อมั่นที่มีต่ออาเซียนว่าเป็นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาจทำให้มีผู้เห็นว่า

อาเซียนมีความร่วมมือทางทหารได้สำหรับการเผชิญกับสถานการณ์ในอินโดจีนนั้นอาเซียนควรยึดความร่วมมือสองฝ่ายทางด้านความมั่นคง

โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาเซียนแต่อย่างใด (โทรเลข สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

ในเรื่องเดียวกันนี้ ต่อมาเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา

ก็ได้มีโทรเลขถึงกระทรวงการต่างประเทศขอทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำสัมภาษณ์ของเอกอัครราชทูตไทยประจำฟิลิปปินส์ที่ว่าจะมีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนในสิ้นปี 2522

ทั้งนี้เพราะคณะทูตประเทศต่างๆ ในกรุงจาการ์ตา

ตลอดจนสื่อมวลชนอินโดนีเซียได้สอบถามไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงจาการ์ตา

อีกทั้งเป็นที่คาดได้ว่ารัฐบาลอินโดนีเซียก็คงจะได้สอบถามข้อเท็จจริงไปยังกระทรวงการต่างประเทศไทยในโอกาสต่อไป (โทรเลข สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา ที่ 455/2522 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

ข่าวเกี่ยวกับเรื่องไทยเสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนตามปรากฏในโทรเลขของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ และของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตา อ้างแล้วข้างต้น เพื่อขจัดข้อสับสนและความเข้าใจผิดของมิตรประเทศอาเซียนในเรื่องนี้

กระทรวงการต่างประเทศไทยจึงได้มีโทรเลขถึงสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำอินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมะนิลาให้ข้อเท็จจริงทั้งหมด ดังต่อไปนี้

ด่วนที่สุด

"เพื่อสถานเอกอัครราชทูตฯ ทราบ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ศกนี้ ที่ทำเนียบรัฐบาลพันเอกอุทาร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้แถลงผลการประชุมคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับสถานการณ์ความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนว่า หลังจากที่กลุ่มประเทศอาเซียนได้ยืนยันความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในกรณีที่เกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีนไปยังสหประชาชาติ ดังเป็นข่าวที่ทราบกันอยู่แล้วนั้น สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ก่อให้เกิดแนวคิดร่วมกันว่า น่าจะได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันในระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ซึ่งกันและกัน และเพื่อหาทางกำหนดและพัฒนานโยบาย การระดมทรัพยากรธรรมชาติเข้าร่วมกันแก้ปัญหาทางทหาร เศรษฐกิจและสังคม ให้บังเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมให้มากขึ้น สำหรับทรัพยากรที่จะเตรียมระดมเพื่อสนับสนุนกันทางทหารนั้น

หมายถึงสิ่งอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ที่จะเป็นทางการส่งกำลังบำรุง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง เวชภัณฑ์ ฯลฯ เท่านั้น

มิได้หมายถึงอาวุธหรือการใช้กำลังทหารในดินแดนของมิตรประเทศ

ในเรื่องนี้คาดว่าคงจะมีการประสานงานกันในรายละเอียดเพื่อจัดให้มีการประชุมดังกล่าวขึ้นต่อไป

อนึ่ง ท่านนายกรัฐมนตรีได้ย้ำผ่านนายสถาพร วิมุกตานนท์ รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ รักษาการแทน ดร. สุวิทย์ ยอดมณี มายังกระทรวงการต่างประเทศเพื่อให้ทราบภูมิหลังเป็นการภายในว่า ประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มในเรื่องนี้

ส่วนการออกข่าวนั้นก็ให้ยึดคำแถลงของโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหลัก ทั้งนี้ ท่านรัฐมนตรีต่างประเทศก็ได้ชี้แจงแก่ผู้สื่อข่าวกรมประชาสัมพันธ์เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายนว่า เรื่องนี้เป็นการแสดงท่าทีร่วมของอาเซียน”

(โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศที่ 0704/342/2522/0704/217/2522 และที่ 0704/224/2522 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2522)

อนึ่งหลังจากที่กระทรวงการต่างประเทศได้ออกโทรเลขให้ข้อเท็จจริงแก่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำอินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ตามที่ปรากฏรายละเอียดในโทรเลขทั้ง 3 ฉบับ อ้างแล้วข้างต้น

ต่อมาเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2522 กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง ได้มีบันทึกให้ความเห็นเกี่ยวกับข่าวการเสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน มีรายละเอียด สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) ตามที่มีข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ว่าเอกอัครราชทูตไทยประจำฟิลิปินส์ได้ให้สัมภาษณ์ว่าจะมีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของอาเซียนก่อนสิ้นปีนี้และปรากฏว่าได้สร้างความสนใจจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ รวมทั้งประเทศต่างๆ เป็นอันมาก เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ไม่ทราบเรื่องมาก่อน
เรื่องนี้ตามข้อเท็จจริงแล้วเป็นการแถลงของโฆษกรัฐบาลของไทยว่า น่าจะจัดให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีกลาโหมของอาเซียนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยกระทรวงฯ ได้รับแจ้งเป็นการภายในจากสำนักนายกรัฐมนตรีว่า <u>เป็นเรื่องที่ประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มเอง</u>

2) ภายหลังจากมีข่าวเรื่องนี้ ได้มีโทรเลขรายงานเกี่ยวกับท่าทีของมาเลเซียจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ รวมทั้งโทรเลขขอทราบข้อเท็จจริงจาก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตาด้วย

3) เกี่ยวกับเรื่องนี้ กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เห็นว่า

เรื่องนี้เกี่ยวกับหลายประเทศและจะมีผลทางการเมืองระหว่างประเทศอย่าง

มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศไทย

เพราะจะทำให้ดูเป็นว่าประเทศไทยเป็นตัวตั้งตัวตีแต่ผู้เดียวที่ต้องการให้มีกา

รร่วมมือทางทหารของอาเซียนขึ้นโดยประเทศสมาชิกอื่นไม่รู้เรื่องด้วย

อีกประการหนึ่ง นอกจากสิงคโปร์ซึ่งเห็นด้วยกับไทย

ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ก็มีท่าทีว่าไม่เห็นด้วย

ดังที่ปลัดกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซีย หลังจากทราบข่าวเรื่องนี้

ได้ตอบผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไปแล้วว่า

อาเซียนจะไม่มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหม

เนื่องจากอาเซียนมิได้มีความตกลงร่วมมือทางทหาร

นอกจากความร่วมมือทวิภาคีระหว่างสมาชิกอาเซียนบางประเทศ

4) ดังนั้นหากกระทรวงฯ จะแจ้งให้สถานทูตไทยในประเทศอาเซียนอื่นๆ

ทราบถึงข้อเท็จจริงว่าเป็นเพียงการออกข่าวของทำเนียบรัฐบาล

เพื่อหยั่งท่าทีประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ โดยกระทรวงฯ มิได้มีส่วนร่วมด้วย

เห็นควรยุติเรื่องนี้เสียโดยมิให้มีการต่อความยาวสาวความยืดอีก

(บันทึก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

ข่าวการเสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของอาเซียนมีขึ้นในช่วงปลายยุครัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ (11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 – 3 มีนาคม พ.ศ. 2523) และประมาณ 11 เดือนหลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 –พ.ศ. 2523 เป็นช่วงเวลาที่ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน
ต่างได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงจากการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามที่แตกต่างกัน
ต่างมองปัญหากัมพูชาจากมุมมองที่ต่างกัน ตลอดจนมีทัศนะต่อเวียดนามและต่อรากเหง้า (root cause) ของปัญหากัมพูชาที่แตกต่างกัน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและท่าทีของไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า
สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า
รัฐบาลไทยในช่วงปีแรกของปัญหากัมพูชายังไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่มีทิศทางและเป้าหมายชัดเจน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดทางให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ
หาทางเข้ามาชี้นำอาเซียนเพื่อหวังให้แนวทางการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองมีพัฒนาการไปในทิศทางที่ตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศอาเซียนที่พยายามเข้ามาชี้นำ
(ดังกรณีแถลงการณ์ร่วมของมาเลเซียร่วมกับอินโดนีเซียที่เมืองกวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

รัฐบาลไทยในปี พ.ศ. 2522

ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์และประเมินปัญหากัมพูชาจากแง่มุมของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติอันถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติ

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในเรื่องของข่าวการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนที่ได้สร้างความสับสนวุ่นวายงุนงงให้กับประเทศอาเซียนอื่นๆ

ต้องถือได้ว่ารัฐบาลไทยมีส่วนสำคัญช่วยปล่อยข่าวโดยมิได้มีการปรึกษาหารือกับประเทศอาเซียนอื่นๆ ดังกรณี หนังสือพิมพ์ The Indonesian observer เสนอข่าวเรื่องพลโท Hasnan Habib เอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์ว่า

- เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของไทยไม่เคยเสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน

- เอกอัครราชทูตอินโดนีเซียยังได้กล่าวถึงคำแถลงของนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ต่อบรรดานักหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ

ที่ว่า

การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนจะเป็นเรื่องที่เร่งด่วนหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับอาเซียนเอง

และว่านายกรัฐมนตรีไทยยินดีที่จะให้มีการประชุมดังกล่าว

(หนังสือที่กต. 0305/69980 ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

ความสับสนในเรื่องที่โฆษกสำนักนายกรัฐมนตรี (พันเอกอุทาร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) ได้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชนเกี่ยวกับรัฐมนตรีกลาโหมของประเทศอาเซียนควรมีการประชุมหารือกันด้านความร่วมมือทางทหาร (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น) ได้สร้างความสับสนเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบของความร่วมมือทางทหารระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน โดยมีโทรเลขของสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ รายงานมายังกระทรวงฯ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522

เอกอัครราชทูตไทยประจำสิงคโปร์ได้เข้าพบ Dr. Goh Keng Swee

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์โดยรองนายกรัฐมนตรีฯ

ได้ขอให้เอกอัครราชทูตไทยนำเรียนต่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ นายกรัฐมนตรีไทย ดังต่อไปนี้

-รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้เชิญพลโท Moerdani

เจ้ากรมข่าวกลาโหมอินโดนีเซีย ซึ่งใกล้ชิดกับประธานาธิบดีซูฮาร์โต

มาพบและได้แจ้งให้พลโท Moerdani ทราบว่า

นายกรัฐมนตรีไทยรู้สึกผิดหวังมากที่ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

มิได้แสดงความสนับสนุนประเทศไทยเท่าที่ควรเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์เห็นพ้องกันว่า

ควรให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของประเทศอาเซียนที่กรุงเทพฯ

ก่อนวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522

ซึ่งจะมีการอภิปรายปัญหากัมพูชาในสมัชชาสหประชาชาติเพื่อเป็นการ

แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำหนึ่งใจเดียวของประเทศกลุ่มอาเซียน

- พลโท Moerdani กล่าวกับรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ว่า

อินโดนีเซียสนับสนุนความคิดเห็นดังกล่าว

แต่เนื่องจากประธานาธิบดีซูฮาร์โตจะเดินทางไปเยือนอังกฤษและประเ

ทศในยุโรปในวันที่ 11 พฤศจิกายน

ซึ่งเข้าใจว่าขากลับอาจจะแวะประเทศไทยเพื่อพบปะหารือกับนายกรัฐม

นตรีไทย พลโท Moerdani จึงเห็นว่า

ควรมีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมในราวปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.

2522

-

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์เห็นว่าการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมควรจะได้ทำความตกลงบางอย่างเพื่อปฏิบัติตามแนวทางความคิดเห็นดังกล่าว พร้อมทั้งแนะว่า

ควรจะได้หารือเพื่อจัดการซ้อมรบร่วมกันของประเทศอาเซียน

(Multilateral Exercise of Armies)

โดยประเทศอาเซียนส่งทหารประเทศละประมาณหนึ่งกองพัน

ส่วนฟิลิปปินส์อาจส่งเพียงเครื่องบินจำนวนหนึ่งเพื่อแสดงความเข้มแข็งและความพร้อมเพรียงด้านการทหารของกลุ่มอาเซียนให้เวียดนามและสหภาพโซเวียตได้เห็น

-รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์แนะว่า

เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศใหญ่และมีภาพพจน์ที่เป็นอิสระ

นอกจากนั้น สหภาพโซเวียตและเวียดนามมีความเกรงใจอยู่มาก ฉะนั้น

ในระหว่างการประชุมที่กรุงเทพฯ

จึงสมควรให้อินโดนีเซียเป็นผู้ริเริ่มเกี่ยวกับความร่วมมือทางการทหารของกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะมีผลดี (good impact) ต่อประเทศไทยอย่างมาก

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

หลังจากที่กระทรวงการต่างประเทศไทยได้รับรายงานจากเอกอัครราชทูตไทยประจำ สิงคโปร์ (ดังรายละเอียดปรากฏในโทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 อ้างแล้วข้างต้น)
ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยก็ได้ทำหนังสือสรุปสาระสำคัญของโทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ให้นายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ ทราบ

ในย่อหน้าสุดท้ายของรายงานถึงนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ได้เพิ่มข้อความว่า
เกี่ยวกับข่าวการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศอาเซียน ซึ่ง พันเอกอุทาร สนิทวงศ์ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้แถลงเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 นั้น สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงจาการ์ตาได้รายงานมาว่า หนังสือพิมพ์ The Indonesia Observer ฉบับประจำวันที่ 8 พฤศจิกายน ลงรายงานข่าวว่า
เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงกลาโหมอินโดนีเซียให้สัมภาษณ์ว่า
ไม่ได้ทราบมาก่อนเกี่ยวกับรายงานข่าวที่ว่าจะมีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของประเทศอาเซียนในเร็วนี้ นอกจากนั้นยังรายงานด้วยว่า

เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของมาเลเซียก็ได้ปฏิเสธข่าวดังกล่าวเช่นกัน (หนังสือกระทรวงฯ ที่กต. 0305/63929 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ได้มีโทรเลขที่ 182/2522 รายงานเพิ่มเติมมายังกระทรวงการต่างประเทศว่า เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้เชิญให้เอกอัครราชทูตไทยประจำ สิงคโปร์ไปพบเพื่อแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบดังต่อไปนี้

-เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้รับ telex จากพลโท Moerdeni แจ้งว่าอินโดนีเซียไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของประเทศอาเซียนที่กรุงเทพฯ แต่รัฐบาลอินโดนีเซียจะส่งพลเอก Jusuf รัฐมนตรีกลาโหมอินโดนีเซียมาเยือนไทยโดยเร็วที่สุดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับฝ่ายไทย

-

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์แปลความว่าประธานาธิบดีซูฮาร์โตไม่เห็นชอบด้วยกับความคิดที่จะให้มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของอาเซียน

ซึ่งทั้งพลโท Moerdani และพลเอก Jusuf

เห็นพ้องต้องกันว่าควรมีการประชุม

และได้เคยแจ้งให้รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ทราบแล้ว

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์แจ้งว่าประธานาธิบดีซูฮาร์โตยังมีความคิดที่ต้องการเห็นเวียดนามเข้มแข็งเพื่อต่อต้านจีนซึ่งจะเป็นตัวคุกคามกลุ่มอาเซียน (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

และประธานาธิบดีซูฮาร์โตยังมีความคิดที่จะไปเยือนเวียดนามโดยที่หวังว่าจะสามารถชักจูงให้เวียดนามมีทีท่าอ่อนลงเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและความสัมพันธ์กับอาเซียน

-พลโท Moerdani เคยแจ้งกับรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ว่า

ทางฝ่ายทหารของอินโดนีเซียเห็นว่า

แม้ประธานาธิบดีซูฮาร์โตไปเยือนเวียดนามก็จะกลับมาแบบมือเปล่า

(empty handed)

จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่ประธานาธิบดีซูฮาร์โตจะไปเยือนเวียดนามแต่ประธานาธิบดีซูฮาร์โตก็ยังไม่เปลี่ยนความคิดที่จะไปเยือนเวียดนาม

- รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์เห็นว่า

ขณะนี้เป็นการยากที่ผู้นำของประเทศอาเซียนจะชักจูงให้

ประธานาธิบดีซูฮาร์โตเปลี่ยนท่าทีเกี่ยวกับเวียดนามได้

นอกจากรัฐบาลสหรัฐฯ จะพยายามชักชวน

รวมทั้งมิให้ใช้ความกดดันต่อประธานาธิบดีซูฮาร์โต สหรัฐฯ

เองก็รู้สึกกังวลต่อท่าทีของประธานาธิบดีซูฮาร์โต

ทั้งนี้สังเกตได้จากคำพูดของนาย Richard Holbrook

ที่เคยกล่าวว่าประเทศอาเซียนควรสนับสนุนประเทศไทยทั้งทางการเมือ

งและทางทหาร ฉะนั้น

นอกเหนือจากการพูดจาทำความเข้าใจกับพลเอก Jusuf

ซึ่งจะมาเยือนไทยในเร็วๆ นี้แล้ว

ฝ่ายไทยอาจจะต้องขอให้อเมริกาช่วยดำเนินการอีกทางหนึ่งด้วย

-รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ขอแนะว่า

ในการหารือระหว่างไทยกับพลเอก Jusuf นั้น

ฝ่ายไทยไม่ควรเอ่ยถึงสิงคโปร์ (not mention Singapore)

เพราะอาจจะทำให้ฝ่ายอินโดนีเซียระแวงใจว่าสิงคโปร์และไทยร่วมหัวกั

นบีบอินโดนีเซีย (gang up) และหากเป็นไปได้

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ใคร่ขอทราบผลของการหารือระหว่างพลเอก

Jusuf กับพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ

นายกรัฐมนตรีและที่หารือกับรัฐมนตรีกลาโหมของไทยด้วย

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ที่ 182/2522 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522)

เกี่ยวกับทัศนะของดร. Goh Keng Swee

รองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ที่มีต่อนโยบายและท่าทีของอินโดนีเซีย (ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต) ต่อเวียดนามและต่อจีน (ในช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523)

กล่าวได้ว่าในบรรดาประเทศอาเซียนที่สิงคโปร์มีประสบการณ์ยาวนานด้วยทำให้สิงคโปร์มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนนโยบายต่างประเทศของมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นอย่างดี ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนจากความคิดของรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของประธานาธิบดีซูฮาร์โตต่อเวียดนามและต่อภัยคุกคามจีนต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ความถูกต้องของความคิดวิเคราะห์ของรองนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ในประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างด้านทัศนะของอินโดนีเซียที่มีต่อเวียดนามกับที่มีต่อจีน (ในยุคสงครามเย็น) ได้รับการพิสูจน์ความแม่นยำของความคิดวิเคราะห์ดังกล่าว 4 เดือน ถัดมาจากแถลงการณ์เมืองกวนตัน (วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) ที่ประเทศมาเลเซียระหว่างนายกรัฐมนตรีมาเลเซียกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตาม

สรุปได้ว่าความสับสนและความเข้าใจผิดระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกันในเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมี

ความร่วมมือทางทหารของอาเซียนมีต้นตอหรือที่มาจากการให้สัมภาษณ์ของพันเอกอุทาร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ในฐานะโฆษกสำนักนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นการให้ข่าวของฝ่ายไทยโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาเซียนอื่นๆ เพราะหากไม่มีการอ้างว่าจะเป็นการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของประเทศอาเซียน ก็คงไม่เป็นข่าวใหญ่โตและก็จะไม่มีใครสนใจอยู่แล้ว แต่การที่สำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชน โดยไม่มีความชัดเจนในเนื้อหาและโดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาจากการให้ข่าวในลักษณะคลุมเครือเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบทางลบต่อภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือทั้งของประเทศไทยและขององค์การอาเซียนโดยส่วนรวมอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

เป็นที่น่าสังเกตอีกด้วยว่า

ข่าวดังกล่าวที่ถูกปล่อยออกมาจากสำนักนายกรัฐมนตรี ทางกระทรวงการต่างประเทศก็มิได้รู้มาก่อน มาทราบเรื่องข่าวการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมของอาเซียนจากรายงานของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย (ดังรายละเอียด ปรากฏข้างต้น) เรื่องนี้หากกระทรวงการต่างประเทศได้รับการปรึกษาหารือก่อนจะเป็นข่าว เชื่อได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศย่อมจะให้ความเห็นอย่างตรงไปตรงมา บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและความเป็นจริง กล่าวคือในส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกิริยาของมาเลเซียนั้น เป็นที่คาดได้ล่วงหน้าว่า มาเลเซียย่อมไม่เห็นด้วยไม่ใช่เพียงจากเหตุผลเพราะอาเซียนไม่ใช่องค์การความร่วมมือทางทหารเท่า

นั้น

แต่มาเลเซียย่อมต้องคำนึงถึงผลกระทบในทางลบต่ออนาคตของปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการประเทศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality หรือ ZOPFAN)

ที่มาเลเซียเป็นประเทศต้นคิดและได้เสนอให้อาเซียนพิจารณายอมรับอย่างเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ส่วนปฏิกิริยาของอินโดนีเซียนั้น

เป็นที่เชื่อได้ว่าอย่างน้อยที่สุดกระทรวงการต่างประเทศย่อมจะต้องให้ความเห็นว่าอินโดนีเซียย่อมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นประเทศใหญ่ที่สุดของอาเซียน

อีกทั้งเป็นประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามใหญ่ที่สุดในโลก

มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายและที่สำคัญยิ่งคือเป็นที่ยอมรับในหมู่ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนอยู่แล้วว่า

หากประธานาธิบดีซูฮาร์โตไม่เห็นด้วยกับการมีองค์การอาเซียนขึ้นก็ยากที่จะเกิดองค์การอาเซียน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ข้อเสนอของอาเซียนเกี่ยวกับการเจรจาเคียงข้าง (Proximity Talks)

มาเลเซียเป็นฝ่ายเสนอความคิดเกี่ยวกับการให้มีการประชุมเจรจาแบบเคียงข้าง (Proximity Talks)

ระหว่างเขมรสองฝ่ายหรือระหว่างรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเขมรที่ร่วมกันต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม (กลุ่มเจ้าสีหนุ กลุ่มนายซอนซาน และกลุ่มเขมรแดงของนายพอลพตและพวก) และเขมรระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมริน โดยฝ่ายมาเลเซียได้นำเสนอกรอบความคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการเจรจาเคียงข้างให้กับที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (Senior Official Meeting หรือ SOM) ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528

เหตุผลที่ฝ่ายมาเลเซียได้เสนอความคิดเรื่องการหาทางให้มีการเจรจาเคียงข้างระหว่างเขมรสองกลุ่ม (กลุ่ม CGDK กับกลุ่ม PRK หรือกลุ่มผู้แทนของระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินที่เวียดนามอุปโลกน์ขึ้นมา) ก็ด้วยมาเลเซียหวังว่าหากมีขึ้นมาได้ อาจช่วยให้หลุดพ้นจากภาวะชะงักงันในปัจจุบันได้ ซึ่งหากการเจรจาเคียงข้างระหว่างเขมรสองกลุ่มมีขึ้นจริงและประสบผลตามคาดหวังของทุกฝ่าย ก็มีโอกาสนำไปสู่การประชุมระหว่างประเทศเพื่อยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองในกรอบของที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (ICK) และของการประชุมสหประชาชาติ

และจากแง่มุมของยุทธวิธี (tactical point of view)

การเจรจาเคียงข้างถือได้ว่าเป็นวิธีการช่วยให้องค์การอาเซียนอยู่ในฐานะรุกทางการทูต (diplomatic offensive)

ความคิดเรื่องการเจรจาเคียงข้างได้นำเสนอเป็นครั้งแรกแก่บรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน
เมื่อครั้งรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนไปร่วมฉลองครบรอบ 30 ปี
ของการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย- แอฟริกาที่เมืองบันดุง (พ.ศ. 2498 – พ.ศ. 2528) ที่เมืองบันดุง
ประเทศอินโดนีเซีย วันที่ 24 – 25 เมษายน พ.ศ. 2528
รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนต่างให้การเห็นด้วยกับแนวความคิดเรื่องการเจรจาเคียงข้างที่มาเลเซีย
เป็นฝ่ายเสนอ โดยมองว่าเป็นการเดินหมากด้านกลยุทธ์ที่ดี (good tactical move)
และได้มอบหมายให้ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนทำการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อมีข้อเสนอให้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนพิจารณาให้ความเห็นชอบในการประชุมระดับรัฐมนตรี (AMM) สมัยที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 และในเรื่องการเจรจาเคียงข้างดังกล่าว นายม๊อคตาร์กุสุมาอัตมาดจา รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้ถือโอกาสสอบถามความเห็นของรัฐมนตรีต่างประเทศจีน (ซึ่งได้รับเชิญให้ไปร่วมงานฉลอง 30 ปี การประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกาที่บันดุงเช่นกัน)
เกี่ยวกับข้อเสนอเรื่องการเจรจาเคียงข้างที่อาเซียนคิดจะเสนอให้กลุ่มเขมรทั้งฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับฝ่ายรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินพิจารณารับเป็นรูปแบบการเจรจาในเบื้องต้นระหว่างเขมรทั้งสองฝ่าย ซึ่งในเรื่องนี้รัฐมนตรีต่างประเทศจีน (หวู่ ซื่อ เฉียน)
ได้แสดงความเห็นดีด้วยกับแนวความคิดของอาเซียนในเรื่องการเจรจาเคียงข้าง
และเห็นด้วยกับอาเซียนว่าต้องเป็นการดำเนินเพื่อหวังผลด้านกลยุทธ์เท่านั้น
พร้อมกับได้เตือนอาเซียนให้ระมัดระวังอย่าติดกับดักของเวียดนาม

ฝ่ายไทยเองก็เห็นดีด้วยกับความคิดที่จะให้มีการเจรจาเคียงข้างระหว่างกลุ่มเขมรที่ต่อต้านเวียดนามกับกลุ่มเขมรที่ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลหุ่นเชิดให้กับเวียดนาม

โดยไทยมองว่าข้อเสนอที่จะให้มีการเจรจาแบบเคียงข้างระหว่างเขมรสองกลุ่ม

เป็นกลยุทธ์ที่พึงได้รับการศึกษาพิจารณาเพิ่มเติม

พร้อมกับเน้นเรื่องความสำคัญที่จำเป็นต้องขอความเห็นจากฝ่ายรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) ด้วย

เหตุผลสำคัญเพราะข้อเสนอเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้างเป็นข้อเสนอที่อาเซียนต้องการช่วยฝ่ายรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

อีกทั้งเป็นข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองหรือแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

อันเป็นสิทธิชอบธรรมของชาวกัมพูชา

ก่อนคณะเจ้าหน้าที่อาวุโส

(ซึ่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้าโดยตำแหน่ง)

ของไทยจะเดินทางไปประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนที่ประเทศบรูไน ระหว่าง วันที่ 12 – 13

พฤษภาคม พ.ศ. 2528 ไทยได้เชิญผู้แทนของเขมร 3 ฝ่าย

ที่รวมกันเป็นรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (Coalition Government of Democratic Kampuchea หรือ CGDK) มาร่วมให้ความเห็นเกี่ยวกับการเจรจาแบบเคียงข้าง สรุปได้ดังนี้

-ฝ่ายของเจ้าสีหนุ (FUNCINPEC) เห็นดีด้วยกับข้อเสนอนี้

-ฝ่ายนายซอนซาน (KPNLF) กลัวว่าจะเป็นการปูทางไปสู่การรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน

-ฝ่ายเขมรแดง (KR)

มีความเห็นชัดเจนว่าเวียดนามเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงของรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (DK) ไม่ใช่ระบอบหุ่นเชิดของเฮงสัมริน และหัวข้อการเจรจาจะต้องเกี่ยวกับการให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา หลังจากนั้นจึงเป็นเรื่องภายในของชาวเขมรทุกฝ่ายที่จะมานั่งคุยกันเพื่อตัดสินอนาคตของพวกเขาทั้งหลาย

ในช่วงต้นของข้อเสนอของอาเซียนเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้าง อาเซียนก็ได้พยายามสอบถามความเห็นของมิตรประเทศและดูปฏิกิริยาจากเวียดนามในกรณีของจีนนั้น สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปักกิ่งได้รายงานมายังกระทรวงการต่างประเทศเกี่ยวกับทัศนะของรัฐบาลจีนว่า จีนไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของอาเซียนเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้าง เพราะจีนมองว่าเท่ากับอาเซียนให้การรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมริน และว่าจีนเชื่อว่าทั้งเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินก็จะไม่ยอมรับข้อเสนอของอาเซียนเรื่องการเจรจาเคี

ยงข้างเพราะหากยอมรับก็เท่ากับเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินให้การรับรองรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ส่วนสถานเอกอัครราชทูต ณ

กรุงฮานอยได้รายงานกระทรวงการต่างประเทศมาว่า

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้กล่าวกับเอกอัครราชทูตไทยประจำเวียดนามว่า เรื่องการเจรจาแบบเคียงข้าง (proximity talk)

เป็นเรื่องภายในของกัมพูชาไม่เกี่ยวอะไรกับเวียดนาม

แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้ให้ความเห็นส่วนตัวว่า

ระบอบเฮงสัมรินอาจยอมรับข้อเสนอเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้างทั้งนี้เพราะเอกอัครราชทูตของระบอบเฮงสัมริน ประจำกรุงฮานอยได้พูดว่า

อาจเป็นประโยชน์ที่จะได้มีการพูดคุยกับเจ้าสีหนุและนายซอนซาน

แต่ทั้งนี้ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้แทนของประเทศที่เป็นที่ยอมรับของเขมรทั้งสองกลุ่มโดยเอกอัครราชทูตของระบอบเฮงสัมริน ประจำเวียดนาม

ได้ให้ข้อสังเกตว่าทั้งประเทศออสเตรเลียและสวีเดนต่างได้แสดงความสนใจที่จะมีบทบาทเป็นคนกลางให้ (ประเด็นเพื่อใช้ในการปรึกษาหารือในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสสมัยพิเศษที่กรุงเทพฯ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง)

เรื่องของข้อเสนอของมาเลเซียเกี่ยวกับการเจรจาเคียงข้าง (proximity talks) ระหว่างเขมรสองฝ่าย (ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายนายซอนซาน และฝ่ายเขมรแดง ซึ่งร่วมกันเป็นรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ที่สหประชาชาติให้การรับรองว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกกฎหมาย กับฝ่ายรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินที่เวียดนามให้การสนับสนุน) ได้รับการพิจารณาในรายละเอียดและปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนสมัยพิเศษที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- มาเลเซียได้เสนอการปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอดังเดิมของตน โดยเน้นว่า เป้าหมายหลักของการเสนอเรื่องการเจรจาเคียงข้างควรจำกัดอยู่เฉพาะในแง่ยุทธวิธี (tactical approach) กล่าวคือให้ถือเป็นการรุกทางการทูตของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงช่วงเวลาก่อนการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) ที่ประเทศแองโกลา และก่อนการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ (UNGA) สิ้นปี พ.ศ. 2528

- เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่จำกัดข้างต้น

ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนเห็นว่าการประชุมแบบเคียงข้าง (proximity talks) จะต้องได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเขมร 3 ฝ่ายที่รวมฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายนายซอนซานและฝ่ายเขมรแดง (Coalition Government of Democratic Kampuchea หรือ CGDK) และการเจรจาเคียงข้างนี้ จะต้องเป็นที่ดึงดูดความสนใจของประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติและประเทศสมาชิกขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ขณะเดียวกันต้องมีผลทำให้ฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินตกเป็นฝ่ายรับและปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนในเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้างในที่สุด

-

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนเห็นร่วมกันว่าการเจรจาเคียงข้างที่อาเซียนจะยกขึ้นหารือกับกลุ่มเขมร 3 ฝ่ายในรัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ควรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของรัฐบาลเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) เพื่อนำไปสู่การเจรจาระหว่างรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่ายกับเวียดนาม โดยมุ่งในสาระของการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาและการมีสิ

ทธิกำหนดใจตนเองของชาวกัมพูชา ดังนั้น

สาระของเจรจาแบบเคียงข้าง (proximity talks)

จะต้องเป็นการเจรจาที่ยึดมั่นในหลักการที่อาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศให้การสนับสนุนในกรอบของที่ประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea หรือ ICK) และข้อมติของสหประชาชาติเรื่องกัมพูชา

ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจที่อาเซียนจะสนับสนุนการต่อสู้ทั้งในด้านการเมืองและการทหารของรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่ายต่อไป (CGDK)

-ในการหารือระหว่างเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (ASEAN Senior Official Meeting –SOM) กับผู้แทนเขมร 3

ฝ่ายที่ต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม (CGDK) นายเขียว สัมพันได้แถลงท่าทีในนามของ CGDK ว่า CGDK

ต้องการใช้เวลาอีกระยะหนึ่งในการศึกษาข้อเสนอของมาเลเซียและวิงวอนให้อาเซียนร่วมพิจารณาข้อดี ข้อเสียของข้อเสนอนี้อย่างจริงจังด้วย

(บันทึก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมืองที่ 230/2528 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 เรื่องผลการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน)

ต่อมากระทรวงการต่างประเทศได้มีหนังสือกราบเรียนนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับผลการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (ASEAN Senior Official Meeting –SOM)

ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญดังปรากฏในบันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ 230/2528 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 ปรากฏข้างต้น เพียงแต่มีการเน้นเป็นพิเศษว่าที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนเห็นว่าการเจรจาเคียงข้างจะต้องได้รับการยอมรับจากรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยและจะต้องได้รับความสนใจจากสมาชิกของสหประชาชาติและกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ในขณะเดียวกันต้องให้ฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินตกเป็นฝ่ายรับและออกมาปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนที่เรียกร้องให้มีการเจรจาเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) กับเวียดนาม

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

-

ในช่วงการหารือระหว่างเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนกับกลุ่มเขมรฝ่ายเจ้าสีหนุ (FUNCINPEC) และกลุ่มนายซอน ซาน (KPNLF)

ทางเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนได้ขอความเห็นของเขมรสองฝ่ายดังกล่าวเกี่ยวกับการเจรจาแบบเคียงข้าง

ซึ่งทั้งฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่ายนายซอนซานก็ได้ให้คำตอบว่า การเจรจาใดๆ ควรเป็นการเจรจาระหว่างรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย(CGDK) กับเวียดนาม เพื่อให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา (หมายเหตุ:

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) อย่างไรก็ตาม

หากเวียดนามจะให้มีผู้แทนของระบอบเฮงสัมรินเข้าร่วมอยู่ในคณะผู้แทนของเวียดนามในการเจรจากับผู้แทนสามฝ่ายของรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ก็เป็นสิ่งที่ยอมรับได้

(หนังสือที่กต. 0305/41089) ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2528)

โดยสรุปการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 ที่กรุงเทพฯ ดังรายละเอียดข้างต้น นับได้ว่าประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ สามารถรักษาเอกภาพภายในอาเซียนในการแก้ไขปัญหากัมพูชาตามข้อมติสหประชาชาติ การย้ำถึงความสนับสนุนที่อาเซียนมีต่อการดำเนินการของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) อีกทั้งเป็นโอกาสดีซึ่งเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนได้ปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนทัศนะกับผู้แทนรัฐบาลผสมฯ โดยเฉพาะผู้แทนของกลุ่มกัมพูชาชาตินิยมสองฝ่ายที่มิใช่คอมมิวนิสต์

(กลุ่มเจ้าสีหนุและกลุ่มนายซอนซาน)

ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคืบหน้าในการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2528

รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาเซียนได้ออกถ้อยแถลงร่วมเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา พร้อมกับได้ส่งข้อเสนอเรื่องการเจรจาเคียงข้างให้กับเวียดนามพิจารณาให้คำตอบในทางเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอของอาเซียน ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

-

รัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตยได้แจ้งให้อาเซียนทราบว่ารัฐบาลผสมฯ

พร้อมที่จะสนทนาหารือกับเวียดนามเพื่อร่วมกันแสวงหาปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหากัมพูชาที่ยั่งยืน

-

การเจรจาแบบเคียงข้างระหว่างเวียดนามกับรัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตย

ซึ่งอาจมีผู้แทนของระบอบเฮงสัมรินรวมอยู่ในคณะผู้แทนของเวียดนามในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของคณะผู้แทนเวียดนาม

เป็นการประชุมหารือที่มีลักษณะเปรียบเสมือนเป็นการสำรวจค้นหา (exploratory)

ปัจจัยพื้นฐานจำเป็นต่อการได้มาซึ่งการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองแบบรอบด้านที่จำต้องนำไปสู่เหตุการณ์ดังต่อไปนี้

1) การถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา

2) ต้องมีคณะกรรมาธิการของสหประชาชาติเพื่อการควบคุมและดูแล
3) การปรองดองแห่งชาติ
4) การเลือกตั้งทั่วไปและการกำหนดใจตนเองของประชาชนเขมรที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การสหประชาชาติ

-

อาเซียนเรียกร้องให้เวียดนามทอดทิ้งนโยบายปัจจุบันของเวียดนามที่มุ่งแสวงหาข้อยุติปัญหากัมพูชา โดยพึ่งวิธีการทางการทหาร

อาเซียนขอร้องให้เวียดนามยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับพลังเข้มแข็งของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ภายใต้การนำของประธานาธิบดีสมเด็จนโรดมสีหนุ

และขอให้เวียดนามหาทางทำความตกลงกับรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย

เพื่อประโยชน์ของประชาชนกัมพูชาและเพื่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม

-อาเซียนขอให้เวียดนามตอบรับในเชิงบวกต่อข้อเสนอต่างๆเหล่านี้

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 256/2528 ลงวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2528)

เกี่ยวกับข้อเสนอของอาเซียนเรื่องให้เวียดนามและระบอบเฮงสัมรินออกมาปฏิเสธข้อเสนอให้มีการเจรจาแบบเคียงข้าง (proximity talks)
ระหว่างรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) กับเวียดนาม
ตามเป้าประสงค์ของอาเซียน
นับว่าเป็นจริงขึ้นมาตามความคาดหวังของฝ่ายอาเซียนทุกประการ
ทำให้เวียดนามตกอยู่ในฐานะเป็นฝ่ายรับ
และอาเซียนได้เปรียบเพราะเป็นฝ่ายรุกทั้งทางการเมืองและการทูตอย่างเห็นได้จากปฏิกริยาตอบโต้ของทั้งระบอบเฮงสัมรินเวียดนามและลาวดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2528

กระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้ออกแถลงการณ์ให้ร้ายประเทศไทยที่เสนอให้มีการเจรจาทางอ้อม (เจรจาเคียงข้าง) ระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับเวียดนาม
โดยเวียดนามเลี่ยงที่จะใช้คำว่า proximity talks
(ตามข้อเสนอของมาเลเซียที่อาเซียนก็เห็นชอบด้วยแล้ว) แต่มาใช้คำว่า indirect negotiation แทน

แถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามลงวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 มีข้อความสรุปสาระสำคัญ ได้ดังต่อไปนี้

- ข้อเสนอของไทยดังกล่าวเป็นเล่ห์เพทุบายของแวดวงชนชั้นปกครองที่ชำนาญในเรื่องการสาดโคลนใส่สถานการณ์ในกัมพูชา พร้อมกับกล่าวหาเวียดนามรุกรานกัมพูชา ทั้งที่เป็นที่รู้กันทั่วไปว่ากำลังอาสาสมัครเวียดนามได้เข้าไปในกัมพูชาเพื่อโค่นระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของระบอบพอลพต

- ระบอบของประธานาธิบดีเฮงสัมรินได้รับการสนับสนุนจากประชาชนกัมพูชาทั้งประเทศและสามารถควบคุมพื้นที่ทั้งหมดของประเทศกัมพูชา ขณะที่กลุ่มอาชญากรพอลพต ไม่มีพื้นที่อาศัยในดินแดนกัมพูชา แต่ยังอยู่ได้เพราะได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มปฏิกิริยานอกประเทศกัมพูชา

-

ข้อเสนอของไทยได้รับการเสนอในห้วงเวลาที่ประชาคมโลกเรียกร้องให้มีการกำจัดแก๊งพอลพต

และให้มีการเคารพสิทธิการกำหนดใจตนเองของประชาชนกัมพูชา พร้อมกับต้อนรับความพยายามของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มุ่งเร่งให้มีการพูดจาหารือเพื่อนำไปสู่การยุติปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธีและเพื่อเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

-เป็นที่ชัดเจนอยู่แล้วว่า

ฝ่ายผู้มีอำนาจในประเทศไทยกำลังดำเนินการที่เป็นการสวนทางกับแนวโน้มทั่วไปของสถานการณ์โดยพยายามโหนพึ่งพาระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของพวกเขมรแดงของพอลพต

โดยหวังให้พวกพอลพตกลับมามีอำนาจในกัมพูชาอีก

เป็นเรื่องที่ในช่วง 6

ปีที่ผ่านมาไทยไม่สามารถช่วยให้ฝ่ายพอลพตกลับมามีอำนาจด้วยวิธีการทางทหาร

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุง ฮานอยที่ 266/2528 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2528)

ในวันเดียวกัน (วันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2528) สำนักข่าวเวียดนาม (VNA) ได้ลงแถลงการณ์โจมตีข้อเสนอของอาเซียน

(ที่ทั้งฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินระบุว่าเป็นข้อเสนอของไทยเท่านั้น)

ของสำนักข่าวระบอบเฮงสัมรินซึ่งมีข้อความเกือบทั้งหมด

คล้ายกับที่ปรากฏในแถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามที่เน้นว่าข้อเสนอของไทยในเรื่องการเจรจาแบบเคียงข้างเกิดขึ้นหลังจากที่รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยได้เดินทางไปพบปะหารือกับฝ่ายจีนแล้ว

ที่ต่างจากข้อความในแถลงการณ์ของเวียดนามก็เพียงตรงที่ระบอบเฮงสัมรินจำเป็นต้องออกมาแสดงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของกัมพูชา ดังข้อความในย่อหน้าสุดท้ายของแถลงการณ์สรุปได้ดังนี้

> “สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาขอปฏิเสธอย่างเด็ดขาด ข้อเสนอของไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการละเมิดเอกราชและอธิปไตยของประชาชนกัมพูชาตลอดจนสิทธิที่จะกำหนดใจตนเองรวมทั้งสิทธิในการดำรงค์ชีวิตโดยปราศจากภัยคุกคามจากระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของพอลพต.....”

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮานอยที่ 267/2528 ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2528)

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2528

วิทยุพนมเปญได้ออกกระจายเสียงด้วยบทวิจารณ์ปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนให้มีการเจรจาเคียงข้างอย่างสิ้นเชิง สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- ข้อเสนอการเจรจาเคียงข้างเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาตามที่อาเซียนร่วมกันเสนอมิได้มีสาระผิดแผกไปจากข้อเสนอของฝ่ายไทย ซึ่งได้เสนอภายหลังจากการเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย กล่าวคือ เป็นความร่วมมือระหว่างจีนและไทยที่จะต่อต้านกลุ่มประเทศอินโดจีน (เวียดนาม ลาว และกัมพูชาของระบอบเฮงสัมริน)
- ข้อเสนอของอาเซียนดังกล่าว เป็นกลอุบายที่จะช่วยฟื้นฟูฝ่ายพอลพตหลังพ่ายแพ้อย่างยับเยินเมื่อฤดูแล้งที่ผ่านมา แม้ว่าไทย จีน และสหรัฐฯ จะช่วยเหลือและสนับสนุนพอลพตและพวกตลอดมา แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่เคยประสบผลสำเร็จ

- ข้อเสนอของอาเซียนนี้ เป็นการแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา

อีกทั้งเป็นการละเมิดเอกราชอธิปไตย

และสิทธิกำหนดใจตนเองของชาวกัมพูชา

ด้วยความร่วมมือระหว่างสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชากับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตั้งอยู่บนพื้นฐานของสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกัมพูชา – เวียดนาม

ฝ่ายที่สามไม่มีสิทธิที่จะแทรกแซงในสนธิสัญญานี้

-นอกจากนี้ การยื่นข้อเสนอดังกล่าว

ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ยื่นข้อเสนอไม่ใส่ใจต่อความเป็นจริง

เพราะในขณะนี้สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาได้รับการรับรองจากประชาคมโลกว่า มีการพัฒนาและความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

สามารถควบคุมดินแดนกัมพูชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีประชาชนกัมพูชาสนับสนุนในขณะที่ฝ่ายพอลพต

ไม่มีทั้งดินแดนและประชาชนกัมพูชา ต้องลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย

ฝ่ายพอลพตจึงไม่มีสิทธิหรือบทบาทที่จะแก้ไขปัญหากัมพูชา

เกี่ยวกับเนื้อหาของบทวิจารณ์ของวิทยุพนมเปญ

ปฏิเสธข้อเสนอการเจรจาเคียงข้างของอาเซียนดังกล่าวข้างต้น กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศไทยได้มีบทวิเคราะห์และการประเมินดังต่อไปนี้

1) วิทยุพนมเปญ ยังใช้แนวทางตอบโต้อย่างเดิม กล่าวคือ
มีการแบ่งแยกว่าเป็นข้อเสนอของอาเซียน
และข้อเสนอของไทยหลังจากที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยกลับมาจากการเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน
ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสับสนและบิดเบือนข้อเท็จจริง

2) วิทยุพนมเปญใช้การกวาดล้างครั้งใหญ่ของเวียดนาม
และความสูญเสียของกลุ่มต่อต้านเวียดนามเมื่อฤดูแล้งที่ผ่านมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อ

3)
พฤติกรรมอันทารุณโหดร้ายของฝ่ายเขมรแดงระหว่างที่ยังมีอำนาจปกครองกัมพูชาถูกนำมากล่าวย้ำเพื่อกระตุ้นมติมหาชนให้ต่อต้านฝ่ายพอลพตอย่างต่อเนื่อง

4)
วิทยุพนมเปญจำต้องเป็นแกนนำในการออกอากาศปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียน
เพราะจนกระทั่งบัดนี้เวียดนามก็ยังมิได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ข้อเสนอที่อาเซียนยื่นไปอย่างเป็นทางการแต่ประการใด นอกจากนั้น
ยังมีคำแถลงท่าทีใหม่ของเขมรแดงออกมาอีกด้วย เป็นที่คาดได้ว่า

เวียดนามจะใช้ระบอบเฮงสัมรินเป็นฝ่ายตอบโต้และปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียน เพื่อหวังให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นว่า
ระบอบเฮงสัมรินเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของกัมพูชาที่มีเอกราชและอธิปไตย
นอกจากนั้นเป็นที่คาดได้ว่าเวียดนามจะใช้การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของ 3 ประเทศอินโดจีน
ซึ่งกำหนดมีขึ้นภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528
ออกแถลงการณ์ร่วมปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนในเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ
(บันทึก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมืองที่ 385/2528 ลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2528)

การปฏิเสธข้อเสนอของอาเซียนว่าด้วยการเจรจาแบบเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยกลุ่มเจ้าสีหนุ กลุ่มนายซอนซาน และกลุ่มเขมรแดงของพอลพต)
กับผู้แทนรัฐบาลเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นการปฏิเสธที่มาจากฝ่ายเวียดนาม
หรือจากฝ่ายระบอบเฮงสัมรินก็ตาม (รายละเอียดปรากฏข้างต้น)
นอกจากการวิเคราะห์และการประเมินของกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง
กระทรวงการต่างประเทศไทย

(บันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ 385/2528 ลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2528 อ้างแล้วข้างต้น)

หากมองย้อนหลังกลับไปเราสามารถมีข้อวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ ดังต่อไปนี้

1) ทั้งฝ่ายเวียดนามและฝ่ายรัฐบาลหุ่นเชิดเฮงสัมรินได้พยายามเน้นด้านเกี่ยวกับศักยภาพในเชิงประจักษ์ของระบอบเฮงสัมรินที่สามารถควบคุมดินแดนของกัมพูชาได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการสนับสนุนอย่างท้วมท้นจากประชาชนกัมพูชา การเน้นประเด็นเหล่านี้

ก็เพื่อต้องการให้ประชาคมระหว่างประเทศยอมรับว่า

กัมพูชาภายใต้ระบอบเฮงสัมรินมีความเป็นเอกราชมีอธิปไตยทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย

ในขณะรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยไม่สามารถมีพื้นที่ครอบครองของตนเอง ต้องอาศัยดินแดนของต่างชาติเป็นแหล่งพักพิง

หรืออีกนัยหนึ่งเวียดนามและระบอบเฮงสัมรินต้องการอาศัยหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศมาเป็นเครื่องมือเรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศหันมาให้การรับรองรัฐบาลเฮงสัมรินแทนการรับรองรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK) ที่สหประชาชาติให้การรับรองตลอด 10

กว่าปีของปัญหากัมพูชา

2) ทั้งเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินจงใจมองข้ามว่าอะไรคือรากเหง้าของปัญหากัมพูชา (นั่นคือการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา)
แต่จะอ้างตลอดเวลาว่าตนเข้าไปโค่นระบอบเขมรแดง
เพราะประชาชนกัมพูชาเรียกร้องให้เข้าไปช่วยกำจัดระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรแดง และอ้างว่าระบอบเขมรแดงและจีน
เป็นภัยต่อความมั่นคงของเวียดนาม
แม้เวียดนามจะยอมถอนทหารออกจากกัมพูชาต่อเมื่อหมดภัยจีนและเขมรแดงซึ่งเวียดนามอ้างว่า เป็นตัวแทนของภัยคุกคามจีนในกัมพูชา
เวียดนามต้องการให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นด้วยกับเวียดนามว่า
เวียดนามไม่มีนโยบายรุกรานแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาหรือของประเทศใดก็ตาม
แต่จำเป็นต้องเข้าไปในกัมพูชาเป็นเพราะภัยคุกคามจีนที่มีระบอบเขมรแดงเป็นตัวแทน

3)

เวียดนามตระหนักดีว่าประเด็นที่จะช่วยสร้างทั้งความสนใจและความเห็นใจของประชาคมระหว่างประเทศต่อเวียดนามได้
คือประเด็นที่เกี่ยวกับด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม
ที่ถูกทำลายโดยระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรแดงของพอลพต

และพวกตลอดจนเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ถูกละเมิดโดยระบอบเขมรแดง เวียดนามมุ่งเล่นประเด็นเหล่านี้เป็นประจำและอย่างต่อเนื่อง โดยหวังว่าการเน้นเรื่องความโหดเหี้ยม ไร้ศีลธรรมของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของระบอบเขมรแดงจะช่วยกลบเกลื่อนเรื่องเวียดนามได้ละเมิดหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติว่าด้วยการเคารพเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน การไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ การไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งคือการเคารพหลักปัญจศีลในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเวียดนามได้ละเมิดทั้ง 5 ข้อของหลักปัญจศีลจากการเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี

4) เวียดนามรู้ดีว่าในร่างแรกของข้อเสนอของมาเลเซียว่าด้วยการเจรจาเคียงข้างระหว่างฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) กับเวียดนาม มาเลเซียเสนอให้มีการเจรจาเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับระบอบเฮงสัมริน แต่ในการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนนัดพิเศษที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 (อ้างแล้วข้างต้น)

ผู้แทนฝ่ายไทยได้ถามฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยว่ามีความเห็นเช่นใดเกี่ยวกับข้อเสนอของมาเลเซีย ซึ่งฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (Coalition Government of Democratic Kampuchea – CGDK) ได้ให้คำตอบอย่างชัดเจนว่าถ้าจะมีการเจรจากัน ก็ต้องเป็นระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับเวียดนาม เพราะระบอบเฮงสัมรินไม่ใช่รัฐบาลของกัมพูชาหากยอมตามข้อเสนอของมาเลเซียก็เท่ากับอาเซียนให้การรับรองระบอบเฮงสัมรินว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกกฎหมายทั้งๆ ที่สหประชาชาติให้การรับรองรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

ในประเด็นข้างต้นนี้ ผู้แทนฝ่ายไทยได้ให้ความเห็นแก่ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนว่า รัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย หรือ CGDK เป็นผู้แทน ที่ถูกกฎหมายและชอบธรรมของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย การเจรจาในรูปแบบใดก็ตามก็ย่อมต้องได้รับความเห็นชอบยินยอมจากรัฐบาล CGDK เป็นสำคัญ แต่เวียดนามพยายามสร้างความแตกแยกในหมู่ประเทศอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับรัฐบาล CGDK โดยเน้นว่าเวียดนามเห็นดีด้วยกับการเจรจาเคียงข้างระหว่างรัฐบาล CGDK กับรัฐบาลของระบอบเฮงสัมริน เพราะหากอาเซียนยอมเห็นด้วยกับเวียดนาม (ซึ่งอ้างข้อเสนอของมาเลเซียในร่างแรก) นอกจากจะเป็นการประกาศว่าอาเซียนให้การรับรองระบอบเฮงสัมรินเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของกัมพูชา

แล้ว

ยังเป็นการยืนยันในทางประจักษ์ว่าอาเซียนไม่ถือว่าปัญหากัมพูชาเกิดจากการที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

เท่ากับว่าอาเซียนมองว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาภายในระหว่างชาวกัมพูชาด้วยกันไม่เกี่ยวอะไรกับเวียดนาม เวียดนามไม่ได้เป็นผู้รุกรานและยึดครองกัมพูชา

เท่ากับอาเซียนเห็นดีด้วยที่จะช่วยให้เวียดนามหลุดจากการตกเป็นจำเลยหมายเลขหนึ่งของปัญหากัมพูชา เท่ากับอาเซียนยอมรับหน้าที่เป็นทนายหน้าหอให้เวียดนาม (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เรื่องข้อเสนอของอาเซียนเกี่ยวกับการให้มีการเจรจาแบบเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับเวียดนามนั้น เมื่อครั้งนายโยชอิชิ โอตาเบะ รองผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กอง 1) ของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ร่วมไปเยือนฮานอยกับอธิบดีโกโตะ

และได้หารือกับนายคานห์ที่ปรึกษาพิเศษของนายโคธัค

รัฐมนตรีต่างประเทศของเวียดนามเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นได้สรุปการหารือในเรื่องนี้ให้กับเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตประเทศอาเซียนประจำญี่ปุ่น มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) ฝ่ายเวียดนามได้กล่าวถึงปัญหากัมพูชาว่ามีแนวโน้ม 2 ประการ

คือมีการแก้ปัญหาโดยวิธีการทางการเมืองภายในปี พ.ศ. 2530

2) ถึงแม้ว่าจะไม่มีการแก้ปัญหาได้ในปี พ.ศ. 2530

ปัญหากัมพูชาก็จะหมดไปเอง

3) ญี่ปุ่นเห็นว่า

เวียดนามได้แสดงความสนใจในข้อเสนอเกี่ยวกับการเจรจาเคียงข้าง (proximity talks) ในแนวทางของมาเลเซีย

แต่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของไทย

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียวที่ 184/2528 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2528)

จากรายงานสรุปท่าทีของฝ่ายเวียดนามเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและต่อข้อเสนอของอาเซียนเรื่องการเจรจาเคียงข้างระหว่างผู้แทนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย(CGDK) กับเวียดนามปรากฏข้างต้น เป็นที่วิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1) เนื่องจากปี พ.ศ. 2528

แม้จะถือได้ว่าเป็นช่วงปลายยุคสงครามเย็นแล้วก็ตาม

แต่ก็ยังไม่มีพัฒนาการทางการเมืองระดับโลก

(หรืออิทธิพลของปัจจัยภายนอก)

ดำเนินถึงขั้นที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญ

หากัมพูชาทางการเมืองตามข้อมติของสหประชาชาติ ในเรื่องนี้

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

คือความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนยังคงดำรงอ

ยู่อย่างเด่นชัด ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ

กับสหภาพโซเวียตก็เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น

สืบเนื่องโดยตรงจากการที่ฝ่ายโซเวียตได้เข้ารุกรานและยึดครองอัฟก

านิสถาน (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

มีผลทำให้ความสัมพันธ์สหรัฐฯ – จีนใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้เวียดนามยังคงมีนโย

บายและท่าทีโอหัง เหิมเกริม ยังคงมั่นใจว่าความขัดแย้งโซเวียต – จีน

โซเวียต – สหรัฐฯ

ยังจะดำรงอยู่อีกนานเป็นปัจจัยช่วยให้เวียดนามสามารถสถาปนาสห

พันธ์อินโดจีนได้ตามความใฝ่ฝันของเวียดนาม

เวียดนามยังเชื่อว่าอิทธิพลของปัจจัยบริบทในช่วง พ.ศ. 2528

ยังคงให้ผลประโยชน์แก่เวียดนาม

และยังไม่มีความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทปลายยุคสงครามเย็นที่ทำใ

ให้เวียดนามจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายและท่าทีต่อปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองตามข้อมติของสหประชาชาติเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของเวียดนาม

2) เวียดนามถูกบีบให้ต้องเริ่มเปลี่ยนนโยบายและท่าทีต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2532 มาจนสิ้นสุดยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2534 หรือตั้งแต่เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต นายกอร์บาชอฟเดินทางไปพบนายเติ้งเสี่ยวผิง ผู้นำสูงสุดของจีน (พฤษภาคม พ.ศ. 2532) เป็นผลทำให้ความสัมพันธ์จีน – โซเวียต กลับคืนเป็นปกติโดยโซเวียตยอมระงับความช่วยเหลือเวียดนามทางทหาร ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และการทูต และบีบให้เวียดนามต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา และให้มีการแก้ปัญหากัมพูชาเป็นไปตามข้อมติของสหประชาชาติ การกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างจีน – โซเวียต มีอิทธิพลโดยตรงทำให้เวียดนามจำเป็นต้องขอคืนดีกับจีนและยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา ตลอดจนยอมให้มีการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองตามความตกลง

ของที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับกัมพูชา วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 (Paris Conference on Cambodia 23 October 1991)

3) ส่วนที่เกี่ยวกับเวียดนามแสดงความสนใจข้อเสนอเรื่องการเจรจาเคียงข้างของอาเซียน

โดยเวียดนามจะเน้นว่าสนใจรูปแบบการเจรจาดังกล่าวตามแนวทางของมาเลเซีย แต่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของไทย

ในเรื่องนี้เวียดนามรู้ดีที่สุดอยู่แล้วว่าข้อเสนอเรื่องการเจรจาเคียงข้างมีข้อเสนอเดียวนั่นคือข้อเสนอของอาเซียนเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันเวียดนามรู้ดีอีกด้วยว่าแถลงการณ์กวนตัน (วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) ที่นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย

และประธานาธิบดีอินโดนีเซียเห็นชอบร่วมกันสะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่ามาเลเซียและอินโดนีเซียกลัวภัยคุกคามจีนมากกว่าภัยเวียดนาม ฝ่ายเวียดนามจึงมีความเพียรพยายาม (อย่างน้อยช่วง 6- 7 ปีแรก ระหว่าง พ.ศ. 2522 – 2528) ตอกลิ่มให้เกิดความแตกแยกในอาเซียน

แม้ไม่ประสบผลตามที่เวียดนามคาดหวัง แต่ก็มีส่วนทำให้เกิดความเข้าใจผิด

ความตึงเครียดระหว่างสมาชิกอาเซียนเป็นครั้งคราว นอกจากนั้น เวียดนามตระหนักดีอีกด้วยว่า ใน 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

มีมาเลเซียและอินโดนีเซียเท่านั้นที่ยังมีความเชื่อว่าปัญหาในภูมิภาคย่อมสามารถได้รับการแก้ไขอย่างเป็นผลสำเร็จได้ โดยประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

ซึ่งเป็นวิธีป้องกันมิให้ประเทศนอกภูมิภาคเข้ามาแทรกแซง ทำให้ปัญหาเลวร้ายกว่าเดิม

เวียดนามต้องการให้อาเซียนเห็นดีด้วยกับแถลงการณ์กวนตัน

เพราะจะช่วยแก้ปัญหากัมพูชาให้เป็นไปตามความประสงค์ของเวียดนาม นั่นคือ

ยอมรับให้ภูมิภาคอินโดจีนเป็นเขตอิทธิพลของเวียดนาม (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

อินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่ได้แสดงความสนใจเรื่องการเจรจาเคียงข้างตามข้อเสนอของมาเลเซีย

(ก่อนที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่ยอมรับของทุกประเทศอาเซียน) ซึ่งในเรื่องนี้

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเดลี

ได้รายงานผลการสนทนาระหว่างเอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดียกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย

(ซึ่งไปเยือนอินเดียในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2528)

เกี่ยวกับการหารือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศอินเดีย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) รัฐบาลอินเดียสนใจเรื่องการเจรจาเคียงข้าง (proximity talks)

ที่ฝ่ายมาเลเซียได้เสนอไว้แต่แรก

คือการเจรจาเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับ

ฝ่ายระบอบเฮงสัมริน

ซึ่งเรื่องนี้เอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดียเข้าใจว่า

อินเดียสนใจจะเป็นกลางให้และเชื่อว่าจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าอินโดนีเ

ซียหรือมาเลเซีย

2) รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้ย้ำกับฝ่ายอินเดียถึงความจำเป็นที่เ

วียดนามจะต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา

เพื่อเปิดโอกาสให้เขมรทุกฝ่ายปรองดองกัน

ซึ่งเอกอัครราชทูตไทยเห็นว่าอินเดียประสงค์จะให้เวียดนามถอนทห

ารออกจากกัมพูชาเช่นกัน

แต่รัฐบาลอินเดียคล้อยตามเงื่อนไขของเวียดนามในการถอนทหาร

3) นายกรัฐมนตรีอินเดียได้เสนอแก่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียว่า

หากมาเลเซียมีเรื่องใดที่จะให้นำไปแจ้งแก่เวียดนามแล้วยินดีที่จะ

ดำเนินการให้

ซึ่งฝ่ายมาเลเซียได้ย้ำเรื่องการให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพู

ชาเป็นเรื่องสำคัญ

4) เอกอัครราชทูตไทยประจำอินเดียได้ให้ข้อสังเกตว่า

อินเดียยังไม่เปลี่ยนท่าทีในปัญหากัมพูชาและยังคงรับรองและสนับสนุนฝ่ายระบอบเฮงสัมรินต่อไป

เพราะอินเดียมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตและกับเวียดนาม และแม้ว่ารัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียจะได้ย้ำว่าอินเดียจะต้องมีบทบาทในปัญหากัมพูชา แต่เอกอัครราชทูต ณ กรุงเดลีมีความเห็นว่า อินเดียก็ไม่อยู่ในฐานะหรือมีบทบาทอื่นใดได้นอกจากการพูดย้ำให้มีการถอนทหาร

การให้มีการเจรจาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและการเสนอตัวเป็นคนกลางในการเจรจาแบบเคียงข้าง

(โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศถึงสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่ 0305/615/2528 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528)

เกี่ยวกับทัศนะท่าทีของอินเดียต่อปัญหากัมพูชาและต่อข้อเสนอของอาเซียนเรื่องการเจรจาเคียงข้างปรากฏข้างต้น เป็นที่วิเคราะห์ได้ในเบื้องต้นดังนี้

1) การที่ฝ่ายอินเดียบอกกับฝ่ายมาเลเซียว่าอินเดียสนใจการเจรจาแบบเคียงข้างตามข้อเสนอของมาเลเซีย
(ข้อเสนอให้มีการเจรจาแบบเคียงข้างผ่านคนกลาง)
ระหว่างรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)
กับระบอบเฮงสัมรินนั้น
เป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่าอินเดียรับรองรัฐบาลเฮงสัมรินและมีนโยบายต่อปัญหากัมพูชาอยู่ข้างสหภาพโซเวียตและเวียดนามอย่างชัดเจน ซึ่งในยุคสงครามเย็นปัญหาขัดแย้งอินเดีย – ปากีสถาน
และสงครามกรณีพิพาทดินแดนระหว่างอินเดีย – จีน
มีอิทธิพลโดยตรงทำให้นโยบายต่างประเทศของอินเดียอยู่ข้างสหภาพโซเวียตมาโดยตลอด
แต่การที่อินเดียบอกกับฝ่ายมาเลเซียว่าอินเดียสนใจข้อเสนอของมาเลเซียที่เสนอให้มีการเจรจาหารือแบบเคียงข้างระหว่างกลุ่มรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยกับกลุ่มของระบอบเฮงสัมริน
(ข้อเสนอในร่างแรกของมาเลเซียก่อนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ลงมติให้เปลี่ยนเป็นการเจรจาเคียงข้างระหว่าง CGDK
กับเวียดนาม
โดยอาเซียนไม่ขัดข้องหากมีผู้แทนระบอบเฮงสัมรินรวมอยู่ในคณะผู้แทนของเวียดนาม)

ก็เพราะอินเดียต้องการช่วยให้เวียดนามหลุดจากการเป็นจำเลยคนที่หนึ่งในปัญหากัมพูชา

ไม่ให้เวียดนามถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของปัญหากัมพูชา

แต่อินเดียต้องการให้ประชาคมโลก

มองปัญหากัมพูชาว่าเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างชาวเขมรด้วยกัน

เวียดนามเพียงเข้าไปช่วยกำจัดระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของพอลพตแ

ละพวก

2) ส่วนการที่อินเดียเสนอตัวเป็นคนกลางหากมีการเจรจาเคียงข้างเกิดขึ้

นระหว่างรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (CGDK) กับระบอบเฮงสัมริน

เป็นที่เชื่อได้ว่า

อินเดียรู้ดีว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียต้องการแก้ปัญหากัมพูชาทา

งการเมืองให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาสั้นที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

เช่นเดียวกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย

อินเดียก็ไม่ต้องการให้ปัญหากัมพูชายืดเยื้อยาวนานเพราะอินเดียก็ม

องว่าจะเปิดโอกาสให้อิทธิพลจีนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคเอ

เชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีต่อผลประโยชน์ทั้งของอินเดีย

เวียดนามและโซเวียต

เพราะฉะนั้นการที่อินเดียบอกกับฝ่ายมาเลเซียว่าอินเดียสนใจข้อเสน
อเดิมของมาเลเซียที่จะให้มีการเจรจาเคียงข้างระหว่างรัฐบาลผสมกั
มพูชาประชาธิปไตยกับระบอบเฮงสัมริน
โดยอินเดียเสนอตัวเป็นคนกลางในการเจรจาแบบเคียงข้างระหว่างเข
มรสองกลุ่มดังกล่าว
เท่ากับอินเดียเห็นดีด้วยกับฝ่ายโซเวียตและเวียดนามที่ต้องการให้มีก
ารแก้ปัญหากัมพูชาในระดับภูมิภาค
(หรือการแก้ปัญหาโดยกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใ
ต้ ปราศจากการแทรกแซงจากประเทศภายนอก)
เพื่อป้องกันไม่ให้สหประชาชาติเข้ามาเกี่ยวข้องและโดยเฉพาะอย่างยิ่
งเพื่อป้องกันมิให้
จีนเข้ามามีอิทธิพลต่อแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองในทิศท
างที่เวียดนามมองว่าเป็นภัยต่อเวียดนาม
ซึ่งหากมาเลเซียเห็นด้วยกับอินเดียก็ย่อมสร้างความแตกแยกในอาเซี
ยนได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ทำให้อาเซียนขาดเอกภาพ
ซึ่งย่อมเป็นผลดีแก่เวียดนาม โซเวียตและอินเดีย (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ช่วงประมาณ 12 ปีของปัญหากัมพูชา

อาเซียนอาศัยเครื่องมือทางการเมืองและการทูต

นอกจากเพื่อใช้กดดันเวียดนามให้มีท่าทียืดหยุ่นยอมเข้าสู่กระบวนการเจรจาเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองในกรอบของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea – ICK) และตามข้อมติสหประชาชาติเรื่องกัมพูชา

เครื่องมือเหล่านี้นอกจากมีผลสร้างแรงกดดันให้กับเวียดนามแล้ว

ในอีกด้านหนึ่งก็ช่วยเปิดโอกาสให้เวียดนามยังสามารถรักษาผลประโยชน์พื้นฐานด้านความมั่นคงของเวียดนามไว้ได้โดยไม่เสียหน้า เครื่องมือทางการเมืองและการทูตของอาเซียนที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1) การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา (International Conference on Kampuchea – ICK) ซึ่งตลอด 12 ปีของปัญหากัมพูชาได้มีการประชุมไป 3 ครั้ง (พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2532 และ พ.ศ. 2534) และการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ (UNGA) ที่มีทุกปีตลอดช่วงปัญหากัมพูชาซึ่งมีการออกเสียงสนับสนุนข้อมติสหประชาชาติของอาเซียนเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาให้ประชาชนกัมพูชามีสิทธิกำหนดใจตนเองอย่างเสรี ปราศจากการแทรกแซงบีบบังคับจากภายนอก ให้ประเทศกัมพูชามีเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนเป็นกลางและไม่เป็นภัยต่อประเทศอื่นๆ ไม่อนุญาตให้ต่างชาติมาอาศัยดินแดนกัมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการบ่อนทำลายประเทศเพื่อนบ้านของกัมพูชา

ตลอดจนให้สหประชาชาติเข้ามาบริหารจัดการให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรี โปร่งใสและยุติธรรม เป็นต้น

2)

การที่อาเซียนประกาศปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง พ.ศ. 2514 (ZOPFAN)

และแถลงการณ์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ (SEANWFZ) พ.ศ. 2527

ปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์เป็นคำประกาศที่อาเซียนต้องการให้ประชาคมโลกมองว่าอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่ฝักใฝ่สันติภาพ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของประชาคมระหว่างประเทศ

ตลอดจนการเคารพในเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนระหว่างประเทศ ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ไม่นิยมใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศ

ส่วนแถลงการณ์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคปลอดอาวุธนิวเคลียร์นั้น

ความสำคัญอยู่ตรงที่การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนไม่มีประเทศใดมีอาวุธนิวเคลียร์ คุณค่าของ SEANWFZ

จึงอยู่ที่มันมีประโยชน์ในการห้ามมิให้มีการเคลื่อนย้ายและการอนุญาตให้อาวุธนิวเคลียร์ผ่านดินแดนของประเทศอาเซียน

ในแง่นี้แถลงการณ์ให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์เท่ากับเป็นหนทางช่วยให้การประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง ZOPFAN

มีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้เนื่องจาก ZOPFAN

ถูกออกแบบเพื่อลดหรือจำกัดการเข้ามาเกี่ยวข้องในภูมิภาคอาเซียนของประเทศนอกภูมิภาค (Alan Collins; Security and Southeast Asia หน้า 169)

3) จัดตั้งคณะนักการทูตของประเทศอาเซียนไปเยือนประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรือกลุ่ม NAM) ในทวีปต่างๆ

เพื่อขอเสียงสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติที่อาเซียนร่วมมือกับมิตรประเทศเป็นฝ่ายเสนอ เป็นข้อมติที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ซึ่งตลอด 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชา

ข้อมติของอาเซียนได้รับการออกเสียงสนับสนุนอย่างท้วมท้นจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

ผลของการลงคะแนนสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติในทุกปี

ที่ทำให้อาเซียนเป็นฝ่ายชนะทั้งทางการเมืองและการทูตมาตลอด 10

กว่าปีของปัญหากัมพูชา

นับว่าเป็นส่วนสำคัญช่วยให้ปัญหากัมพุชาไม่ถูกลืมโดยประชาคมระหว่างประเทศมีผลช่วยส่งเสริมและสนับสนุนภาพพจน์ ภาพลักษณ์

และความน่าเชื่อถือขององค์การอาเซียนเป็นที่ยอมรับนับถือในเวทีโลก

4)

การสนับสนุนให้เขมรฝ่ายต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยทหารเวียดนามร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายเขมรแดง

และฝ่ายนายซอนซาน) ของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (Coalition Government of Democratic Kampuchea หรือ CGDK)

เพื่อทำการต่อสู้ทั้งทางการเมือง

การทูตและทางทหารกับฝ่ายเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินโดยกลุ่มประเทศอาเซียนให้การสนับสนุน CGDK

อย่างเปิดเผยและต่อเนื่องจนสิ้นสุดปัญหากัมพูชาตามข้อตกลงของที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534

5)

การประสานงานและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างอาเซียนกับจีนและส

หรัฐฯ ในด้านการเมือง การทูตและทางทหาร (ทั้งทางเปิดและปิด)
และกับประชาคมยุโรปทางการเมืองและการทูต
ซึ่งนับว่ามีผลสำคัญนำไปสู่การที่สหภาพโซเวียตยอมปรับความสัมพันธ์กับจีนให้เป็นปกติตามเงื่อนไขที่จีนตั้งไว้
การยินยอมของฝ่ายโซเวียตมีอิทธิพลโดยตรงบีบให้เวียดนามจำเป็นต้องยอมถอนทหารออกจากกัมพูชาและปฏิบัติตามผลของข้อตกลงของที่ประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับกัมพูชาที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 (Paris International Conference on Cambodia หรือ PICC) เป็นผลทำให้ปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองอย่างเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ในที่สุด (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

บทที่ 5

ความสัมพันธ์อาเซียนกับประเทศมหาอำนาจ (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534) ที่เกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

อาเซียน – สหรัฐฯ

เกี่ยวกับปัญหากัมพูชา สหรัฐฯ

แจ้งว่าสนับสนุนอาเซียนเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหากัมพูชาต่อไป ทั้งนี้ สหรัฐฯ ให้ความสนับสนุนทางการเมืองและการทูตแก่กลุ่มต่อต้านเวียดนามภายใต้การนำของเจ้าสีหนุและนายซอนซาน สหรัฐฯ ย้ำว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเขมรแดง ไม่ว่าในรูปแบบใดๆ สำหรับไทยนั้น สหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงอย่างเต็มที่ในฐานะไทยเป็นประเทศหน้าด่าน (front line state) สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับปัญหากัมพูชาอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการที่สหรัฐฯ ยืนยันว่าได้ยกเรื่องนี้ขึ้นพูดกับจีนและโซเวียตในหลายโอกาสแล้วด้วย

(รายงานผลการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศคู่เจรจาของอาเซียนที่กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 27 – 28 มิถุนายน พ.ศ. 2526 หนังสือที่ กต. 0902/40757 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2526)

<u>อาเซียน – ประชาคมยุโรป (EEC)</u>

ฝ่ายประชาคมยุโรป

ได้ยืนยันว่าจะให้การสนับสนุนอาเซียนในการแก้ปัญหากัมพูชาต่อไป

แต่มีบางประเทศในประชาคมยุโรปมีข้อสงวนในเรื่องเขมรแดง อย่างไรก็ตาม

ประชาคมยุโรปยังยึดมั่นในหลักการที่ว่า กัมพูชาจะต้องเป็นเอกราช เป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

และชาวกัมพูชาจะต้องมีสิทธิกำหนดอนาคตตนเองได้

และได้ยืนยันว่าความช่วยเหลือที่ให้แก่เวียดนามจะไม่เป็นไปในทางส่งเสริมหรือยืดเวลาการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม ส่วนปัญหาผู้อพยพลี้ภัยอินโดจีนนั้น

ประชาคมยุโรปเข้าใจในปัญหานี้และจะให้ความสนใจในเรื่องนี้ต่อไป

ท่าทีของประชาคมยุโรปในเรื่องดังกล่าวข้างต้นยังมีความหนักแน่น

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาคมยุโรปจะไม่ดำเนินการใดๆ

อันจะเป็นการส่งสัญญาณที่ผิดในเวลาที่ไม่เหมาะสมแก่เวียดนาม

และเชื่อได้ว่าท่าทีของประชาคมยุโรปในเรื่องนี้ในอนาคตก็จะไม่เปลี่ยนแปลง

ประชาคมยุโรปสนับสนุนการรวมกลุ่มภูมิภาค เช่น อาเซียน

แต่จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวในกิจการภายในของอาเซียน และได้ขอทราบแนวโน้มของความสัมพันธ์อาเซียน –

โซเวียต ซึ่งฝ่ายอาเซียนได้ชี้แจงว่า

อาเซียนมีนโยบายที่จะจัดตั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ

เสรีภาพและความเป็นกลาง (ZOPFAN) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน –

โซเวียตก็จะต้องเป็นไปในทางเสริมสร้างสันติภาพและเสรีภาพในภูมิภาคนี้

ท่าทีของประชาคมยุโรปต่อสถานะความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน – โซเวียต

สรุปได้ว่าประชาคมยุโรปสนับสนุนการรวมตัวของอาเซียนและปรารถนาที่จะเห็นอาเซียนเป็นตัวของตัวเอง (เพิ่งอ้าง)

<u>อาเซียน – ญี่ปุ่น</u>

การหารือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นชี้ให้เห็นได้ว่า

ในขณะที่ญี่ปุ่นยังยืนยันการสนับสนุนท่าทีของอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองและระงับการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่เวียดนามต่อไป

รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพอินโดจีน

และให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่กลุ่มเจ้าสีหนุและกลุ่มนายซอนซาน

ญี่ปุ่นก็มีความห่วงกังวลต่อการยืดเยื้อของปัญหากัมพูชา

ซึ่งจะเปิดช่องทางให้โซเวียตเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น

อาเซียนเห็นว่าทัศนะในส่วนนี้ของญี่ปุ่นมีส่วนถูกต้อง

แต่ได้ชี้ให้ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นด้วยว่าเวียดนามได้เตรียมการบุกกัมพูชาก่อนลงนามความตกลงมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต (วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521)

ในส่วนที่เกี่ยวกับลาว ญี่ปุ่นต้องการเพิ่มความช่วยเหลือแก่ลาว

แต่ฝ่ายอาเซียนเห็นว่า การเพิ่มความช่วยเหลือของญี่ปุ่นแก่ลาวควรค่อยเป็นค่อยไป

และควรมุ่งเพื่อประโยชน์ด้านโครงสร้างการพัฒนาประเทศของลาว

และส่งผลโดยตรงถึงประชาชนลาว ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เวียดนามแสวงหาประโยชน์จากเรื่องนี้ได้

โดยสรุป ญี่ปุ่นต้องการแสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นเป็นมิตรที่ใกล้ชิดของอาเซียน

และประสงค์จะมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคนี้

ซึ่งญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ไม่น้อยในด้านเศรษฐกิจการค้า

อีกทั้งยังเป็นการต่อต้านการขยายอิทธิพลของโซเวียตด้วย (อ้างแล้ว)

และโปรดศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านการเมืองกับการทูตระหว่างอาเซียน – ประชาคมยุโรปได้ในภาคผนวกหมายเลข 5 และ 6 ของงานวิจัยนี้

<u>สรุปผลการประเมินการเจรจาระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาโดยภาพรวมในทัศนะของไทย</u>

ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหากัมพูชานั้นประเทศคู่เจรจาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับอาเซียนว่า

ควรต้องมีความอดทนต่อไป โดยยึดมั่นในหลักการที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก แต่ใน

ขณะเดียวกัน อาเซียนก็ควรเปิดช่องเจรจากับเวียดนามไว้เสมอ

ควรเลิกห่วงกรณีที่จะมีการกล่าวว่าอาเซียนไม่ยืดหยุ่น

อีกทั้งเลิกกังวลในการที่จะแสวงหาข้อเสนอใหม่ด้วย

อย่างไรก็ดี ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

(ทั้งสองประเทศนี้มีฐานะเป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนเช่นกัน)

ได้แสดงความเห็นว่าการกดดันเวียดนามต่อไปจะทำให้เวียดนามหันไปพึ่งพาโซเวียตมากขึ้น

และขณะนี้ภาวะชะงักงันทางการเมืองทำให้โซเวียตเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้อย่างเห็นได้ชัดมากขึ้น

เกี่ยวกับการเจรจาระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partners)

ไทยมีข้อสังเกตบางประการดังนี้

-

ท่าทีของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชายังคงได้รับการสนับสนุนอย่าง

แข็งขันจากประเทศคู่เจรจา

-นิวซีแลนด์และออสเตรเลีย อาจจะมีความเห็นที่แตกต่างออกไป

แต่โดยทางเปิดเผยนิวซีแลนด์จะสนับสนุนท่าทีของอาเซียนต่อไป

-ผลการประชุมครั้งนี้ มีผลในทางที่ว่า

กลุ่มเขมรแดงไม่ค่อยได้รับการยอมรับเท่าใดนัก

-ที่ประชุมยอมรับ จีน และสหภาพโซเวียต

ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหากัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

สหภาพโซเวียตควรหยุดความช่วยเหลือแก่เวียดนาม

เพราะมิฉะนั้นจะกระทบความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

-สรุปได้ว่า

ที่ประชุมจะดำเนินการเรียกร้องให้ประชาคมโลกกดดันเวียดนาม

ต่อไปทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและการทูต

ตราบเท่าที่เวียดนามยังคงดำเนินนโยบายต่อกัมพูชาเช่นนี้

-

สำหรับอาเซียนจะต้องอดทนและยึดมั่นที่จะแสวงหาหนทางเพื่อแ

ก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมืองบนพื้นฐานของหลักการที่ได้รับกา

รรับรองจากสหประชาชาติ กล่าวคือ

เวียดนามจะต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา

ให้ประชาชนชาวกัมพูชากำหนดใจตนเอง ให้กัมพูชาเป็นเอกราช

เป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (อ้างแล้ว)

<u>บทบาทของสหภาพโซเวียตกับปัญหากัมพูชา</u>

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2531

หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยได้จัดให้มีการประชุมเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531 โดยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของสหภาพโซเวียตต่อปัญหากัมพูชา ที่ประชุมฯ ได้พิจารณาและมีความเห็นร่วมกันสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการที่สหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จในการขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีน

โดยเฉพาะการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางยุทธศาสตร์กับเวียดนาม

ทำให้สหภาพโซเวียตสามารถสกัดกั้นอิทธิพลของจีนทางด้านใต้

และใช้อินโดจีนเป็นฐานขยายอิทธิพลต่อไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้

ยังมีส่วนส่งเสริมการขยายอำนาจในแปซิฟิกตะวันตกและมหาสมุทรอินเดียอีกด้วย

นอกจากข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว จากการที่สหภาพโซเวียตดำเนินนโยบายการรุกทางการเมือง
และในระยะที่ผ่านมาประเทศในอินโดจีนต่างปรับนโยบายของตนให้สอดคล้องกับของสหภาพโซเวียต
โดยเฉพาะท่าทีต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในปัญหากัมพูชาด้วย
การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (CGDK)
และประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเห็นได้ว่า จีน สหรัฐฯ
และอาเซียนยังคงยืนยันในพื้นฐานความต้องการเดิมของตนเอง อย่างไรก็ตาม การที่สหรัฐฯ
กับจีนได้ติดต่อกับสหภาพโซเวียตและประเทศในอินโดจีนในด้านทวิภาคีมากขึ้น
น่าจะพิจารณาได้ว่าประเทศมหาอำนาจต่างพยายามช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองระหว่างกัน
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะในปัญหากัมพูชา ในขณะที่ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น
และออสเตรเลีย ต่างก็ได้เคลื่อนไหวสอดคล้องกับท่าทีดังกล่าว

การที่สหภาพโซเวียตประสบความสำเร็จในการขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีน
โดยเฉพาะการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางยุทธศาสตร์กับเวียดนาม
ทำให้สหภาพโซเวียตสามารถสกัดกั้นอิทธิพลของจีนทางด้านใต้
และใช้อินโดจีนเป็นฐานขยายอิทธิพลของโซเวียตต่อไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา

และมีทัศนะว่าสถานการณ์ในกัมพูชาไม่สามารถหวนกลับคืนได้ (irreversible)

ทั้งมองว่าปัญหากัมพูชามีต้นเหตุมาจากภัยคุกคามจากจีน อย่างไรก็ตาม

ภายหลังจากที่นายกอร์บาชอฟ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต

แถลงนโยบายต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ที่เมืองวลาดิวอสต๊อก

สหภาพโซเวียตมีท่าที่ยืดหยุ่นมากขึ้น

และได้แสดงท่าทีว่าต้องการให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมืองเพื่อให้กัมพูชามีเอกราช

เป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การปรองดองแห่งชาติต้องดำเนินโดยชาวกัมพูชา

โดยปราศจากการแทรกแซงจากต่างชาติ และมีการถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากกัมพุชา

จะต้องขจัดพอล พต และพวกออกไป

รวมทั้งให้มีการจัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาโดยสหประชาชาติให้การสนับสนุน

และมีสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตเป็นผู้ค้ำประกัน

สหภาพโซเวียตยินยอมนำปัญหากัมพูชาเข้ามาเป็นประเด็นในการเจรจาปรับปรุงความสัมพันธ์ให้เป็น

ปกติกับจีนเป็นครั้งแรกเดือนตุลาคม พ.ศ. 2529 แต่ไม่มีผลคืบหน้า (การเจรจากับจีนประสบผลสำเร็จ

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532 MIKHAIL GORBACHEV: MEMOIRS หน้า 480 – 489)

รวมทั้งขอให้อินเดียเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในปัญหากัมพูชา

เพื่อช่วยเหลือสหภาพโซเวียตมากขึ้นในภูมิภาคนี้

ในระหว่างที่สหภาพโซเวียตดำเนินการแก้ปัญหาอัฟกานิสถานจนสามารถจัดทำความตกลงเจนีวา เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2531 นั้น สหภาพโซเวียตเห็นว่า

ปัญหากัมพูชาอาจจะมีการดำเนินการตามแนวทางแก้ไขปัญหาอัฟกานิสถาน คือมีการหยุดยิง การถอนทหาร และกระบวนการปรองดองแห่งชาติ โดยระบอบเฮงสัมริน เป็นผู้ริเริ่ม และย้ำว่า

การถอนทหารเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดในการยุติปัญหา

แต่สหภาพโซเวียตยอมรับว่าปัญหาทั้งสองยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง

อย่างไรก็ตามสหภาพโซเวียตหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงรายละเอียดของวิธีการแก้ปัญหา

(บันทึก กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมืองที่ 0305/748 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2531)

ระหว่างวันที่ 2 – 3 มิถุนายน พ.ศ. 2531

ได้มีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน (SOM) ครั้งที่ 3 ที่กรุงเทพ ฯ และได้มีการพิจารณาเอกสาร “ASEAN’ s Strategy on the Kampuchea Problem” ซึ่งในเรื่องนี้

กระทรวงการต่างประเทศได้มีโทรเลขถึงสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเยอรมัน

(สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์) ที่ 0305/256 ลงวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2531 พร้อมแจ้งว่า

หากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ มีความเห็นประการใดเกี่ยวกับเอกสารดังกล่าว กระทรวงฯ ยินดีทราบ ซึ่งในเรื่องนี้สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์

ก็ได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศส่งความเห็นของอัครราชทูตที่ปรึกษาของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ ในประเด็นต่างๆ ที่ปรากฏในเอกสารว่าด้วยยุทธศาสตร์ของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา

และในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของสหภาพโซเวียตต่อปัญหากัมพูชา (ในปี พ.ศ. 2531) นั้น ความเห็นของอัครราชทูตฯ ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ มีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

"สำหรับโซเวียตนั้น เช่นเดียวกับจีนผู้นำโซเวียตปัจจุบัน (นายกอร์บาชอฟ) ได้ให้ความสำคัญยิ่งยวดกับการพัฒนาเศรษฐกิจโซเวียตให้รุดหน้าได้อย่างแท้จริง ในการนี้ ผู้นำโซเวียตตระหนักดีว่า นโยบาย Glasnost และ Perestroika จะมีโอกาสสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อมีบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศที่เอื้ออำนวย ปราศจากความตึงเครียด ด้วยโซเวียตมีความจำเป็นต้องซื้อเวลาให้โซเวียตสามารถดำเนินนโยบายดังกล่าว ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดจากความกังวลต่อภัยคุกคามจากภายนอก อีกทั้งตระหนักดีด้วยว่า ประโยชน์ในด้านการค้า เศรษฐกิจ การลงทุน และด้านการเมือง ที่โซเวียตต้องการนั้น มาจากกลุ่มประเทศตะวันตก โซเวียตจะได้รับความช่วยเหลือด้านเหล่านี้ได้อย่างจริงจังก็ต่อเมื่อฝ่ายโซเวียตปรับท่าทีและดำเนินการ เพื่อลดภาวะความตึงเครียดในโลกให้เป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ประชาคมโลกได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สนธิสัญญา INF และการถอนทหารโซเวียตออกจากอัฟกานิสถาน ต่างเป็นการดำเนินการที่สำคัญของโซเวียต เพื่อหวังให้นโยบาย Glasnost และ Perestroika บังเกิดผลในทางเป็นจริง ซึ่งจะเป็นการกำจัดปรากฏการณ์ของการเผชิญหน้าระหว่างตะวันออก – ตะวันตก (East – West Conforntation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม

การที่ฝ่ายโซเวียตได้ลงนามในความตกลงกรุงเจนีวาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2531 และได้ถอนทหารทั้งหมดออกจากอัฟกานิสถานนั้น การตัดสินใจของโซเวียตดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ได้ว่า ฝ่ายโซเวียตมองปัญหาอัฟกานิสถานในกรอบของความสัมพันธ์ตะวันออก – ตะวันตก (East – West Relations) และความสัมพันธ์สามเส้า โซเวียต – สหรัฐฯ – จีน เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป้าประสงค์หลักคือ การรักษาผลประโยชน์ของโซเวียตเป็นที่ตั้ง มากกว่าที่โซเวียตจะมีนโยบายเพื่อบีบหรือกดดันเวียดนามในปัญหากัมพูชา (ถึงแม้ว่าฝ่ายโซเวียตจะอ้างว่า ข้อตกลงปัญหาอัฟกานิสถานสามารถนำมาเป็นรูปแบบในการพิจารณาทำความตกลงเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองก็ตาม)

ฝ่ายโซเวียต

ย่อมตระหนักดีว่าฝ่ายตะวันตกมองว่าปัญหาอัฟกานิสถานในกรอบของความสัมพันธ์ตะวันออก – ตะวันตก และถือว่าการที่ฝ่ายโซเวียตยึดครองอัฟกานิสถาน เท่ากับเป็นการสร้างสภาวะเผชิญหน้าระหว่างตะวันออก – ตะวันตก โซเวียตจึงตระหนักดีว่า โอกาสที่ฝ่ายโซเวียตจะได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากกลุ่มประเทศตะวันตกนั้นมีมาก หากโซเวียตสามารถดำเนินการเพื่อขจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ที่เป็นปกติระหว่างโซเวีย

ตกับฝ่ายกลุ่มประเทศตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐฯ) ได้อย่างแท้จริง

นั้นคือการกำจัดปัญหาอัฟกานิสถาน ในทางที่ฝ่ายตะวันตกยอมรับได้

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ฝ่ายตะวันตกมิได้มองปัญหากัมพูชาในกรอบของความขัดแย้งและการเผชิญหน้าระหว่างตะวันออก – ตะวันตก

แต่จะมองว่าเป็นความขัดแย้งและการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกันเอง (หรือขัดแย้งตะวันออก – ตะวันออก East – East) นอกจากนั้น

ทั้งฝ่ายโซเวียตและฝ่ายกลุ่มประเทศตะวันออกด้วยกันเอง

ยังให้ความสำคัญกับปัญหากัมพูชาต่ำกว่าปัญหาอัฟกานิสถานหรือกับปัญหาตะวันออกกลาง และปัญหาสงครามอิรัก – อิหร่าน เป็นต้น จึงเป็นที่คาดได้ว่า ในชั้นนี้

การดำเนินการของโซเวียตต่อปัญหาอัฟกานิสถานและต่อความสัมพันธ์ทั่วไประหว่างตะวันออก – ตะวันตก น่าจะมีอิทธิพลและผลกระทบเพียงเปลือกผิวภายนอก (peripheral effect)

ต่อการแก้ปัญหากัมพูชา

บทบาทของโซเวียตต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

จะมีโอกาสพัฒนาจากการเป็นเพียงในรูปแบบไปสู่การมีเนื้อหาอย่างแท้จริงได้ (from form to substance) โดยข้อเท็จจริงแล้วขึ้นอยู่โดยตรงกับพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างโซเวียตกับจีน เป็นสำคัญ ว่าจะมีความคืบหน้าเป็นรูปธรรมมากน้อยแค่ไหน

ซึ่งความคืบหน้าด้านความสัมพันธ์โซเวียต – จีน ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อความสัมพันธ์โซเวียต – เวียดนาม และระหว่างจีน – เวียดนาม อย่างไม่ต้องสงสัยเลย

ส่วนที่ว่า

โซเวียตจะถึงกับยอมเสียสละผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์ที่โซเวียตได้รับอยู่ในปัจจุบันจากการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนามหรือไม่นั้น

ย่อมขึ้นอยู่กับว่าจีนมีอะไรที่เป็นเนื้อหาสาระพอที่จะให้กับโซเวียต ซึ่งในชั้นนี้ยังไม่ปรากฏให้เห็นได้

อีกทั้งเมื่อคำนึงถึงสภาวะทางความเป็นจริงเกี่ยวกับดุลแห่งอำนาจที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค

ตลอดจนผลประโยชน์ที่จีนได้รับอยู่ในปัจจุบันจากการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับอาเซียน

(เนื่องจากปัญหากัมพูชา)

จีนไม่น่าต้องการให้โซเวียตต้องเสียประโยชน์ทุกอย่างจากการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม

ด้วยจีนเองจะได้รับประโยชน์จาการที่โซเวียตยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเวียดนาม

เพราะจะทำให้ความสัมพันธ์ที่โซเวียตมีกับกลุ่มประเทศอาเซียนและในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิค

มีลักษณะด้อยกว่าจีน

อีกทั้งโซเวียตเองก็น่าจะยังคงต้องรักษาผลประโยชน์ที่ตนได้รับอยู่จากการมีความสัมพันธ์กับเวียดนาม

ทั้งยังคงต้องการดำเนินการเพื่อให้เวียดนามยังต้องพึ่งพาฝ่ายโซเวียตในระดับหนึ่งอีกต่อไป

จากการประเมินและการวิเคราะห์ในเบื้องต้น ดังปรากฏข้างต้น

<u>เป็นที่คาดได้ว่า แนวโน้มที่ปัญหากัมพูชาจะได้รับการแก้ไขทางการเมือง</u>

<u>โดยเป็นผลจากข้อตกลงระหว่างจีน –โซเวียต</u>

<u>หรือระหว่างสองประเทศมหาอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์ด้วยกัน (socialist solution)</u>

<u>ย่อมมีความเป็นไปได้สูงมาก</u>

ซึ่งรูปแบบของการแก้ปัญหากัมพูชาที่น่าจะได้รับความสนใจศึกษาและสามารถเป็นที่พอใจของทั้งจีนแ
ละโซเวียต น่าจะได้แก่รูปแบบข้อตกลงเจนีวา ปี ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ว่าด้วยปัญหาลาว
โดยนำมาปรับให้เข้ากับข้อเท็จจริงในปัญหากัมพูชา ในรูปของรัฐบาลผสมเขมร 4 ฝ่ายเช่นกัน
(ฝ่ายเจ้าสีหนุ – ฝ่ายนายซอนซาน – ฝ่ายเขมรแดง – ฝ่ายเฮงสัมริน) โดยรัฐบาลผสมเขมรดังกล่าว
จะเป็นรัฐบาลผสมของประเทศกัมพูชา ไม่ใช่ของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (กัมพูชายุคเขมรแดง)
หรือประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (กัมพูชายุคเฮงสัมริน) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
จำต้องมีการยุบทั้งประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea – DK)
และประเทศสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (Peoples Republic of Kampuchea – PRK)
(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ ที่ 643/2531 ลงวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2531)
ในที่สุดปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534
จากการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่กรุงปารีส
นับว่าการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่าง โซเวียตกับจีนเมื่อครั้งนายกอร์บาชอฟไปเยือนจีน
(วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2532)
มีส่วนสำคัญนำไปสู่การยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จ

ประมาณ 8

เดือนก่อนการพบปะระหว่างผู้นำโซเวียตกับผู้นำจีนเพื่อปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างโซเวียต – จีน นายกอร์บาชอฟ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต

ได้กล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับมาตรการเสริมสร้างความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2531 ณ เมือง คราสโนยาร์ต เขตไซบีเรีย สรุปสาระสำคัญของสุนทรพจน์ ดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

-เรียกร้องให้สหรัฐฯ และประเทศนิวเคลียร์อื่นๆ

ละเว้นจากการนำอาวุธนิวเคลียร์เข้าเพิ่มประจำการในภูมิภาค

-เชื้อเชิญประเทศมหาอำนาจทางทะเลในภูมิภาค

มาเจรจาหารือเพื่อลดกองกำลังทางเรือในภูมิภาค

-

เพื่อลดการเผชิญหน้าทางทหารในบริเวณชายฝั่งทะเลร่วมระหว่างสหภาพโซเวียต จีน ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้

โซเวียตเสนอให้มีการหารือในระดับพหุภาคีเพื่อลดกำลังทางเรือและทางอากาศ รวมทั้งความเคลื่อนไหวของกำลังดังกล่าว ในบริเวณนี้

-เสนอที่จะถอนออกจากฐานทัพอ่าวคัมรานห์ หากสหรัฐฯ

ตกลงที่จะถอนทหารออกจากฐานทัพในฟิลิปปินส์

-เสนอให้มีการประชุมนานาชาติ ภายในปี พ.ศ. 2533

เพื่อให้มหาสมุทรเป็นเขตแห่งสันติภาพ

-

เสนอให้มีการหารือเพื่อจัดตั้งกลไกในการเจรจาเพื่อพิจารณาข้อเสนอข

องสหภาพโซเวียตหรือประเทศอื่นใดเกี่ยวกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเ

ชียแปซิฟิก

นอกจากข้อเสนอ 7 ข้อดังกล่าวข้างต้น

ฝ่ายโซเวียตได้กล่าวสนับสนุนให้สหรัฐฯ

มีบทบาทในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่เหมาะสมกับฐานะของสหรัฐฯ

และในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหากัมพูชานั้น ฝ่ายโซเวียตได้แสดงความพร้อมที่จะร่วมมีส่วนในการแสวงหา

ข้อยุติปัญหากัมพูชาทางการเมือง แต่ก็ยังคงเห็นว่าการเจรจาโดยตรงระหว่างจีนกับเวียดนาม

เป็นเรื่องสำคัญ

ช่วงสองปีหลังจากที่นายกอร์บาชอฟได้กล่าวสุนทรพจน์ที่เมืองวลาดิวอสต๊อก
เป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงในบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศมากพอสมควร
มีการผ่อนคลายความตึงเครียด สหภาพโซเวียตและสหรัฐฯ
สามารถลงนามในสนธิสัญญาขจัดขีปนาวุธนิวเคลียร์พิสัยกลาง ความสัมพันธ์จีน – โซเวียต
เริ่มมีแนวโน้มจะดีขึ้น และได้มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในภูมิภาคต่างๆ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอัฟกานิสถานและปัญหากัมพูชา
(อิทธิพลของปัจจัยบริบทและของปัจจัยภายในและภายนอกในระดับโลก)
ซึ่งโซเวียตมีบทบาทสำคัญและจำเป็นต้องพยายามรักษาบทบาทสร้างสรรค์นี้ไว้เพื่อรักษาผลประโยชน์
ที่โซเวียตได้รับจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวที่มีส่วนสำคัญทำให้ประชาคมโลกมองว่าโซเวียตในยุค
นายกอร์บาชอฟเป็นสหภาพโซเวียตที่ใฝ่หาสันติและพร้อมร่วมมือกับประชาคมระหว่างประเทศเพื่อให้
ได้มาซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของโลก

ส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกิริยาท่าทีของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้
ส่วนใหญ่ยังมีท่าทีที่ระมัดระวังต่อข้อเสนอของโซเวียต สำหรับประเทศอาเซียนโดยเฉพาะนั้น
ฟิลิปปินส์มีความเห็นแตกต่างเกี่ยวกับเรื่องให้สหรัฐฯ ถอนออกจากฐานทัพในฟิลิปปินส์
โดยมีนักการเมืองบางส่วนให้การสนับสนุนข้อเสนอของโซเวียตในเรื่องนี้
แต่ก็มีบางส่วนเห็นว่าฐานทัพของสองประเทศไม่ทัดเทียมกัน
และบางส่วนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ชาวฟิลิปปินส์เองจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเอง

ในขณะที่ประธานาธิบดีอาคีโนได้กล่าวว่าเป็นเรื่องที่สหรัฐฯ และโซเวียตต้องหารือกันเอง ขณะเดียวกัน เวียดนามก็ได้กล่าวสนับสนุนข้อเสนอของนายกอร์บาชอฟ

ส่วนเรื่องข้อเสนอให้มีการประชุมสุดยอดจีน – โซเวียตนั้น

จีนมีท่าทีว่าควรมีหลังจากที่โซเวียตสามารถกดดันให้เวียดนามถอนกำลังทหารออกจากกัมพูชาเสียก่อน

สำหรับทัศนะท่าทีของไทยโดยเฉพาะนั้น

ไทยมองว่าข้อเสนอของนายกอร์บาชอฟทั้ง 7 ข้อดังกล่าวข้างต้น

มีบางประเด็นที่สร้างสรรค์และสมควรได้มีการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมต่อไป

ไทยยินดีกับเจตนารมณ์ของนายกอร์บาชอฟที่ต้องการส่งเสริมสันติภาพในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก

และพร้อมที่จะพิจารณาข้อเสนอของโซเวียตและประเทศอื่นๆ

ที่มีจุดประสงค์ที่จะสร้างสันติภาพในภูมิภาคนี้อย่างแท้จริง (หนังสือที่กต. 0302/70505 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2531)

ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์โซเวียต- ไทย โดยเฉพาะนั้น

กรมอาเซียนได้มีบันทึกขอให้กรมการเมืองให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องโซเวียตเสนอสถาปนาความสัมพันธ์กับอาเซียน ซึ่งเรื่องนี้กองยุโรป กรมการเมืองได้ให้ความเห็นดังต่อไปนี้

- การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา (dialogue partners) ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ สำหรับสหภาพโซเวียตนั้น
ยังมีความแตกต่างในระบบและกลไกทางเศรษฐกิจกับประเทศอาเซียนอยู่มาก แม้ว่ากำลังอยู่ในระหว่างการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศของตน ดังนั้น การสถาปนาความสัมพันธ์ในระดับประเทศคู่เจรจากับสหภาพโซเวียตในปัจจุบัน จะมีปัญหาในการหารูปแบบ (model)
ที่เหมาะสมที่จะรองรับความแตกต่างในระบบและกลไกทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศอาเซียน
จึงน่าที่จะรักษารูปแบบการติดต่อในระดับทวิภาคีไว้ก่อน
(บันทึกกองยุโรป กรมการเมืองที่ 393/2532 ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2532)

ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2532

กรมการเมืองได้มีบันทึกฉบับที่สองถึงกรมอาเซียนให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์สหภาพโซเวียต – อาเซียน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

-
สหภาพโซเวียตยังมีความแตกต่างในระบบและกลไกทางเศรษฐกิจกับประเทศอาเซียนอยู่มาก ซึ่งจะก่อปัญหาในการหารูปแบบที่เหมาะสม

ที่จะรองรับความแตกต่างในระบบและกลไกทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศอาเซียน

- โดยที่แต่ละประเทศอาเซียนมีความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับโซเวียตอยู่แล้ว จึงควรที่จะรักษารูปแบบการติดต่อในระดับทวิภาคีไว้ก่อน กอร์ปกับการปฏิรูปเศรษฐกิจและการเมืองภายในสหภาพโซเวียตยังดำเนินอยู่ (Perestroika, Glasnost) และยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าการปฏิรูปดังกล่าวจะประสบผลอย่างใด

-การมี dialogue ระหว่างอาเซียนกับสหภาพโซเวียต จะทำให้อาเซียนมีภาระมากขึ้น นอกเหนือจากการมีการเจรจาหารือกับมิตรประเทศที่สำคัญที่มีระบอบการเมืองและระบบเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน เช่น สหรัฐฯ แคนาดา ประชาคมยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ นอกจากนี้ถ้ามีการตกลงใจที่จะมี dialogue กับโซเวียตแล้ว จะเป็นแบบอย่างให้ประเทศอื่นๆ ขอมามี dialogue กับอาเซียนเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่อาเซียนจะต้องพิจารณาอีกว่าจะตอบสนองได้หรือไม่อย่างใด (บันทึกกองยุโรป กรมการเมืองที่ 496/2532 ลงวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2532)

ความสัมพันธ์อาเซียน – จีน (พ.ศ. 2518 – 2534)

ในภาพรวมจาการที่เวียดนามยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ด้วยการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต

ทำให้ความมั่นคงปลอดภัยของจีนทางด้านใต้ถูกกระทบกระเทือน (อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์)

จีนได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหากัมพูชาบนพื้นฐานของการเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตยุติการสนับสนุนเวียดนามในกัมพูชา และให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา ทั้งนี้

จีนต้องการให้กัมพูชามีเอกราช สันติภาพ เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

พร้อมกับสนับสนุนให้เจ้าสีหนุเป็นผู้นำที่แท้จริงของกัมพูชาในอนาคต

จีนไม่สนับสนุนให้ฝ่ายเขมรแดงกลับมามีอำนาจในกัมพูชาอีก

แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับการตัดกัมพูชาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไป

ฝ่ายเขมรแดงและระบอบเฮงสัมรินจะไม่ใช่องค์ประกอบหลักในรัฐบาลกัมพูชาหลังปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขโดยทางการเมืองเป็นผลสำเร็จแล้ว

ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของจีนต่อสหภาพโซเวียตนั้น

จีนได้นำปัญหากัมพูชาเป็นเงื่อนไขสำคัญอันดับแรกในการเจรจาเพื่อปรับความสัมพันธ์จีน – สหภาพโซเวียต ซึ่งในที่สุดประสบผลสำเร็จโดยโซเวียตยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่จีนตั้งไว้ทุกประการ (พ.ศ. 2532)

จีนได้ให้การสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองของอาเซียนในปัญหากัมพูชา

เนื่องจากจีนมีผลประโยชน์ร่วมกับอาเซียนในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม แต่ในขณะเดียวกัน

จีนก็ยังเห็นความสำคัญของอิทธิพลทางการทหารในฐานะเป็นเครื่องมือทรงประสิทธิภาพ

เพื่อใช้กดดันและเพิ่มอำนาจต่อรองของจีนที่มีเหนือเวียดนาม

อีกทั้งความช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์แก่รัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK)

ก็เป็นส่วนสำคัญช่วยนำไปสู่การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จตามที่จีนและอาเซียนคาดหวัง (พ.ศ. 2534)

จีนสนับสนุนข้อเสนอการจัดเจรจาหารืออย่างไม่เป็นทางการตามแนวทางขององอาเซียนที่เสนอเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2530 ที่ให้ข้อเสนอ 8 ประการของรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย เป็นพื้นฐานการเจรจาและให้เวียดนามเข้าร่วมกระบวนการเจรจากับรัฐบาลผสมฯ

จีนปรารถนาให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาควบคู่ไปกับการปรองดองแห่งชาติ

ซึ่งเป็นท่าทีของจีนที่สอดคล้องกับไทย

นอกจากนั้น จีนยังได้มีการติดต่อกับเวียดนามมากขึ้น โดยในปลายปี พ.ศ. 2530 ถือได้ว่าเป็นปีแห่งการริเริ่มกระบวนการสนทนาหารือ (dialogue process) ระหว่างสองประเทศ ดังเป็นที่ประจักษ์ได้จากการสนทนาระหว่างนายเหงียนโกทัค

รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามกับเอกอัครราชทูตจีนประจำเวียดนาม และระหว่างนายหลิว ซู่ฉิง รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศจีนกับเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำปักกิ่ง

จากการสนทนาดังกล่าวมีผลทำให้ฝ่ายจีนเห็นว่า

เวียดนามประสบความลำบากมากจากผลของการรุกรานและยึดครองกัมพูชา

แรงกดดันจากประชาคมโลกทำให้เวียดนามกำลังแสวงหาหนทางที่จะยุติปัญหากัมพูชาตามแนวทางของเวียดนามเอง โดยเวียดนามพยายามหารูปแบบในการเจรจา 3 รูปแบบ

แต่จีนก็มีทัศนะว่าขั้นตอนในการประชุมควรให้มีการตกลงกันก่อน

และให้ที่ประชุมค้ำประกันความตกลงของกัมพูชาเรื่องเดียว ขั้นตอนดังกล่าวได้แก่

การประชุมย่อยโดยมีอาเซียน เวียดนาม และกัมพูชาสี่ฝ่าย

แต่รูปแบบดังกล่าวจีนเห็นว่าไทยจะไม่ยอมรับ ดังนั้นการประชุมย่อยต่างๆ จึงยังไม่อาจดำเนินการได้

และจีนเองยังคงเรียกร้องให้เวียดนามเจรจากับเจ้าสีหนุ

จีนยังแสดงท่าทีในการเข้าร่วมการค้ำประกันสันติภาพและเสถียรภาพในกัมพูชา

รวมทั้งยอมรับการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพนานาชาติในกัมพูชา

ภายหลังเวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาแล้วเพื่อยุติปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ส่วนท่าทีของจีนต่อเรื่องการถอนทหารของเวียดนามออกจากกัมพูชานั้น

จีนไม่เชื่อในความจริงใจของเวียดนามในเรื่องนี้

(บันทึกกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ 0305/748 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2531)

ช่วงประมาณ 2 ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524) ท่าทีของจีนที่มีต่ออาเซียนและปัญหากัมพูชา

สะท้อนออกมาค่อนข้างเด่นชัดในบทความเกี่ยวกับอาเซียน

ปรากฏในนิตยสารปักกิ่งรีวิวของทางการจีนฉบับวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ภายใต้หัวข้อ “อาเซียน – ความร่วมมือในทางสร้างสรรค์” โดยนายหลู ถง สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งห้า

ซึ่งตั้งอยู่ในจุดเชื่อมทางยุทธศาสตร์ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิค

กับมหาสมุทรอินเดีย

ต่างรู้สึกถึงภัยคุกคามจากเวียดนามที่ได้รับการหนุนหลังจากโ

ซเวียต การที่เวียดนามเข้ายึดครองลาวและกัมพูชา

ตลอดจนบุกรุกเข้ามาในเขตแดนไทยบ่อยครั้งเป็นเหตุหนึ่งที่

ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทวีความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจ

และการป้องกันประเทศ

พร้อมกับแสวงหาความสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเท

ศในการต่อต้านฝ่ายเวียดนาม

2) อาเซียนมิใช่กลุ่มพันธมิตรทางทหาร

แต่เพื่อรับมือกับภัยคุกคามจากโซเวียตและเวียดนามต่างก็ขว

นขวายหาทางป้องกันประเทศโดยการร่วมมือด้านทหาร
ทั้งในด้านทวิภาคีและพหุภาคี
และให้คำมั่นในอันที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามถูกศัตรูรุกราน

3) ในระยะสองสามปีมานี้
สมาชิกอาเซียนต่างประสานงานกิจกรรมด้านการทูตของกันและกัน
วางแผนประสานงานเพื่อรับมือการแทรกแซงและรุกรานจากภายนอก
ความแตกต่างและข้อขัดแย้งภายในอาเซียนไม่เป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้ประเทศอาเซียนมีจุดยืนร่วมกันในปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวกับหลักการและยุทธศาสตร์ต่อต้านการคุกคามจากสหภาพโซเวียตและเวียดนาม

4) กลุ่มอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความสนับสนุนและความช่วยเหลือจากนานาชาติ
เสริมสร้างความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรป

(EEC) ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

ทำให้บทบาทของอาเซียนในการต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น (Hegemony)

5) เมื่อเวียดนามรุกรานกัมพูชา

อาเซียนก็ประณามอย่างแจ้งชัดว่า

เวียดนามละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ

พร้อมกับสนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยและไม่ให้การรับรองระบอบเฮงสัมรินทำให้กัมพูชาประชาธิปไตยสามารถรักษาที่นั่งในสหประชาชาติได้ทั้งในปี พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2523

อาเซียนได้เสนอญัตติต่อสหประชาชาติให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาและในปีนี้ได้พยายามให้ข้อมติของสหประชาชาติเกิดผลในทางเป็นจริง

6) อาเซียนได้เสนอให้จัดประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง(International Conference on Kampuchea – ICK)

<u>แต่สหภาพโซเวียตและเวียดนามไม่ยอมร่วมด้วย</u>

ฝ่ายโซเวียตกับเวียดนามได้เสนอให้มีการประชุมภูมิภาคแทน
ที่(regional conference)
เพื่อลบล้างข้อมติของสหประชาชาติและเพื่อให้ระบอบเฮงสัมริ
นเป็นที่ยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ (หมายเหตุ:
ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)
การประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาได้ผลดีเนื่อ
งจากระหว่างการประชุม
สมาชิกอาเซียนเต็มใจที่จะปรึกษาหารือกับฝ่ายอื่นๆ

7) จีนกับอาเซียนต่างก็สังกัดกลุ่มโลกที่สามและมีภารกิจร่วมในก
ารต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้า
ปกป้องเอกราชและเสริมสร้างเศรษฐกิจของตน
ซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญสำหรับสร้างมิตรภาพและความร่วม
มือระหว่างกัน
ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียนในระยะสองสามปีที่ผ่าน
มานี้ เป็นไปตามเจตจำนงค์ของประชาชนในประเทศของตน
ซึ่งมีส่วนช่วยต่อต้านฝ่ายนิยมลัทธิครองความเป็นเจ้าและรักษ
าสันติภาพและเสถียรภาพในย่านเอเชียแปซิฟิค

8) จีนสนับสนุนอย่างหนักแน่นต่อข้อเสนอของอาเซียนในการจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ZOPFAN) และได้พิจารณาเสนอมาว่าเป็นหน้าที่ของจีนที่จะต้องสนับสนุนอาเซียนในการต่อต้านการคุกคามจากลัทธิครองความเป็นเจ้า (Hegemomy)

เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของจีนต่ออาเซียนและต่อปัญหากัมพูชาดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น ในเรื่องนี้ นายงานของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง (สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำจีน) ได้ทำการประเมินดังต่อไปนี้

"ปัญหาพื้นฐานของอาเซียนขณะนี้คือการพิจารณาระหว่าง "ภัยกับจีน" กับ "ภัยจากสหภาพโซเวียตและเวียดนาม" ซึ่งพัวพันไปถึงการวางนโยบายที่ถูกต้องตามที่นายกรัฐมนตรีจีนได้กล่าวเตือนกับผู้นำของประเทศอาเซียนทั้งสามที่ฝ่ายจีนไปเยือนมา อย่างไรก็ตาม สำหรับไทยนั้น น่าจะเป็นเรื่องของความสำคัญก่อน – หลัง (priorty) ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ว่า

การคุกคามมาจากเวียดนามและสหภาพโซเวียต

แต่โดยพื้นฐานระยะยาวแล้ว ภัยนตรายอาจจะมาได้ทั้งสองทิศทาง”

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งที่ 778/2524 ลงวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2524)

จากเนื้อหาของบทความในนิตยสารปักกิ่งรีวิวของทางการจีน ลงวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ปรากฏในข้อ 1- 7 ข้างต้น ย่อมเป็นที่วิเคราะห์ได้อย่างปราศจากข้อสงสัยใดๆ ทั้งสิ้นว่า

เป็นเนื้อหาของบทความที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้อย่างชัดเจนว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนมองปัญหาความขัดแย้งและความร่วมมือในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศช่วงปลายยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2534) ผ่านแว่นสายตาอุดมการณ์สัจจนิยม

(หรือการมองเหตุการณ์ระหว่างประเทศที่ปรากฏในแต่ละห้วงเวลา

ตามที่เป็นจริงไม่ใช่จากที่จีนทึกทักเอาเองว่าเป็นจริงหรือจากที่อยากให้เป็นจริง)

นอกจากความจริงข้างต้นแล้ว นโยบาย

ท่าทีของจีนต่ออาเซียนในช่วง พ.ศ. 2524 นี้

ยังเป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้ความสำคัญอย่างมากกับความเปลี่ยนแปลงและอิทธิพลของปัจจัยบริบททั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่สุดในระดับโลกที่เกิดขึ้นก่อน พ.ศ. 2524

ได้แก่การปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ (ยุคประธานาธิบดีนิกสัน พ.ศ. 2515) กับจีน

ติดตามด้วยความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาตร์ระหว่างสหรัฐฯ – จีน

เพื่อร่วมกันต่อต้านการแผ่อิทธิพลของโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังโซเวียตเข้ารุกรานและยึดครองอัฟกานิสถาน (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2522)

ในสมัยของรัฐบาลประธานาธิบดีจิมมี่ คาร์เตอร์ ตลอดจนความขัดแย้งถึงขั้นแตกหักระหว่างจีน –

โซเวียต เป็นเวลากว่า 20 ปี (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2532) เหตุการณ์ต่างๆ ที่มีความสำคัญยิ่งเหล่านี้

ย่อมมีอิทธิพลโดยตรงทำให้จีนเห็นถึงความสำคัญ (ไม่ว่าจะเป็นในด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิยุทธศาสตร์

ภูมิเศรษฐศาสตร์)

ของภูมิภาคอาเซียนและกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งห้าประเทศที่มีต่อจีนในด้านการเมือง

ความมั่นคง และด้านเศรษฐกิจของจีน

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงสหภาพโซเวียตเข้ามาสนับสนุนโดยตรงให้เวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัม

พูชา) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงตอนใต้ของประเทศจีน

ทำให้ดุลแห่งอำนาจในอินโดจีนเปลี่ยนไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่เวียดนามและโซเวียต

และเป็นภัยต่อความมั่นคงของจีนอย่างชัดเจน ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเชิงบริบท

(contextual change) ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมีอิทธิพลโดยตรงทำให้จีนตระหนักดีว่า

บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปรากฏในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524

(หรือหลังเวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชามาได้แล้วสองปีกว่า)

ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกล้วนเปิดโอกาสให้จีนสามารถปกป้องผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์

และภูมิเศรษฐศาตร์ที่จีนมีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้วยการกระชับความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับสหรัฐฯ ต่อต้านภัยโซเวียตที่มีต่อภูมิภาคนี้

(ผ่านทางเวียดนาม)

และใช้ปัจจัยภัยเวียดนามที่มีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียน (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม เดือนเมษายน พ.ศ. 2518

และหลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเดือนธันวาคม พ.ศ. 2521)

มาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูตจีนเพื่อกระชับความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง

และการทูตระหว่างจีน – สหรัฐฯ และจีน – อาเซียน

ต่อต้านการแผ่อิทธิพลของโซเวียตและของเวียดนามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งที่สุดจากการที่จีนได้ประกาศอย่างเปิดเผยและสนับสนุนอย่างหนักแน่นต่อข้อเสนอของอาเซียนในการจัดตั้งเขตแห่งเสรีภาพ สันติภาพ

และความเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และได้พิจารณาเสมอมาว่า

เป็นทั้งหน้าที่และผลประโยชน์ของจีนที่จะต้องสนับสนุนอาเซียนในการต่อต้านการคุกคามจากลัทธิครองความเป็นใหญ่/เป็นเจ้า (hegemonic threat) ของฝ่ายโซเวียต

โดยสรุปกล่าวได้ว่า

นโยบายและท่าทีของจีนตามที่ปรากฏเนื้อหาทั้งหมดในบทความตีพิมพ์ในนิตยสารปักกิ่งรีวิวฉบับลงวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2524 เป็นนโยบายและท่าทีของจีนต่อปัญหากัมพูชาต่ออาเซียนและต่อสหรัฐฯ ที่มาจากการมองโซเวียตและเวียดนามเป็นภัยคุกคามร่วมกันของจีน – อาเซียน – สหรัฐฯ

และถึงแม้จีนย่อมตระหนักดีอยู่แล้วว่า แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ต่างมีนโยบายและท่าทีต่อจีนที่แตกต่างกัน รวมทั้งต่างมองปัญหา “ภัยจีน” “ภัยโซเวียต” และ

“ภัยเวียดนาม” ที่แตกต่างกัน ที่มาจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม
และอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ของแต่ละประเทศอาเซียนที่แตกต่างกัน
ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยบริบทที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละห้วงเวลาแต่ละยุค
หากศึกษาพิจารณาและวิเคราะห์ท่าทีของจีนที่มีต่อทั้งห้าประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนในช่วง พ.ศ. 2524 ดังกล่าวข้างต้น และท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนที่มีต่อจีนในช่วงเวลาเดียวกัน
ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าทั้งจีนและกลุ่มประเทศอาเซียนมิได้เอาเรื่องอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์มาเป็นตัวกำหนดว่าอะไรเป็นภัยต่อความมั่นคง
แต่จะยึดปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบายและท่าทีของจีนต่ออาเซียน
ในทางกลับกันทั้งห้าประเทศอาเซียนก็จะยึดปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยกำหนดและชี้ขาดด้านนโยบายที่แต่ละประเทศอาเซียนมีต่อจีนในยุคช่วง 12
ปีของปัญหากัมพูชาที่มีอิทธิพลโดยตรงทำให้ทั้งจีนและอาเซียนเห็นถึงคุณประโยชน์ร่วมกันของการมีความร่วมมือกันทั้งด้านการเมือง การทูต และการทหารอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ
สามารถทำให้เวียดนามต้องยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาและแก้ปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธีทางการเมือง ตามผลของความตกลงสันติภาพกรุงปารีส 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534
ความเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ของจีนก็ดี
หรือความเป็นประเทศที่สังกัดในค่ายโลกเสรีของทั้งห้าประเทศอาเซียนก็ดี
ความเป็นปฏิปักษ์ทางอุดมการณ์หาใช่เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์หากสามารถมีผลประโยชน์ร่วมกันได้ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ในช่วงต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2521 (หรือ 11

เดือนก่อนเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา) ทางกองเอเชียตะวันออก กรมการเมือง

กระทรวงการต่างประเทศไทยได้ทำการศึกษานโยบายและท่าทีของจีนต่ออาเซียนว่าเป็นเช่นใด

และการที่จีนออกมาสนับสนุนโครงการต่างๆ ของอาเซียน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง จะเป็นผลดีแก่ไทยและอาเซียนในภาพรวมอย่างไรบ้าง

เกี่ยวกับประเด็นข้างต้น กองเอเชียตะวันออกได้สรุปสาระสำคัญดังนี้

(1)

ตามหลักฐานที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าจีนให้การสนับสนุนอาเซียนเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อใด

แต่ได้มีการสนับสนุนอาเซียนทางวาจาในโอกาสการพบปะสนทนากับฝ่ายไทย เช่น การพบปะระหว่างเอกอัครราชทูตไทยประจำปักกิ่งกับนาย Chi Teng – kuei รองนายกรัฐมนตรีจีนคนที่ 4 เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2519 ซึ่งในโอกาสดังกล่าว

เอกอัครราชทูตไทยได้กล่าวแสดงความขอบคุณที่จีนได้ให้ความสนับสนุนต่อความมุ่งประสงค์และเจตนารมณ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนในอันที่จะกำหน

ดชะตาตนเองด้วยตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากประเทศภายนอก

(ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ หรือ ZOPFAN พ.ศ. 2514)

(2) การพบปะระหว่างเอกอัครราชทูตไทยกับนายหัน เนียน หลง

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ซึ่งรัฐมนตรีช่วยฯ

ได้แสดงความยินดีที่อาเซียนได้มีการประชุมหัวหน้ารัฐบาลที่กรุงกัวลาลัมเปอร์สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

และว่าจีนเอาใจสนับสนุนความร่วมมือส่วนภูมิภาคอาเซียน

(3) การพบปะระหว่างเอกอัครราชทูตไทยกับนายหวาง หวา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2520

ซึ่งในโอกาสดังกล่าวฝ่ายจีนยืนยันการสนับสนุนของจีนที่มีต่อสมาคมอาเซียน

และความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจร่วมกัน

รวมทั้งสนับสนุนเจตนารมณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียนที่จะหาทางสถาปน

าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลางซึ่งจีนมองว่าเป็นตัวอย่างความคิดที่น่าชื่นชม

(4) จีนได้กล่าวสรรเสริญอาเซียนเป็นลายลักษณ์อักษรดังกรณีนายเฉียว

ก้วนหวา

รัฐมนตรีต่างประเทศจีนได้กล่าวสุนทรพจน์ในการประชุมสมัชชาสหประชา

ชาติสมัยสมัชชาครั้งที่ 31 ในปี พ.ศ. 2519 ว่า

ท่าทีของอาเซียนในการสถาปนาให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขต

สันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ควรได้รับการเคารพจากประชาคมระหว่างประเทศ

(5) สำนักข่าวซินหัว ฉบับประจำวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2520 ได้เสนอข่าวว่า

ความก้าวหน้าของสมาคมอาเซียนทำให้สหภาพโซเวียตรู้สึกไม่พอใจอย่างยิ่

ง เพราะเป็นการกันความทะเยอทะยานของอภิมหาอำนาจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียตในการเข้ามามีอิทธิพลครอบงำเอเชียตะวั

นออกเฉียงใต้ และสำนักข่าวซินหัวของจีนยังได้กล่าวด้วยว่า

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความระมัดระวังต่อการขยายอิทธิพลและการแทร

กซึมของสหภาพโซเวียต

ในเรื่องนี้กองเอเชียตะวันออกได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(6) การเสนอข่าวต่างๆ ของสำนักข่าวซินหัว ซึ่งเป็นข่าวทางการจีน
ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกในนโยบายและทัศนะของรัฐบาลจีนแล
ะการที่สำนักข่าวซินหัวได้รายงานข่าวเกี่ยวกับอาเซียน
ย่อมเป็นผลดีทางการเมืองแก่ไทยและกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนโดยรวม
ดังต่อไปนี้

6.1 แต่เดิมมากลุ่มอินโดจีน (เวียดนาม ลาว และกัมพูชา)
รวมทั้งประเทศอื่นๆ
ที่สังกัดในค่ายคอมมิวนิสต์ต่างเห็นกันว่า
สมาคมอาเซียนได้ก่อตั้งและสถาปนาเขตสันติภาพ เสรีภาพ
และเป็นกลางขึ้นตามเจตนารมณ์เดียวกันกับที่สหรัฐฯ
เคยสถาปนาสปอ.(SEATO) และสหรัฐฯ
ได้ให้การสนับสนุนอยู่
<u>การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนหันกลับมาให้การสนับสนุนส
นใจต่ออาเซียน</u>
<u>ก็เท่ากับว่าจีนได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์แท้จริงของอาเซียนว่า</u>

มีจุดประสงค์เพื่อความร่วมมือส่วนภูมิภาคในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และไม่มีความประสงค์เป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายใด จีนเข้าใจดีว่าอาเซียนปรารถนาที่จะได้รับความร่วมมือจากมหาอำนาจทุกฝ่ายตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยไม่เอนเอียงไปยังฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และอาเซียนต้องการแสดงให้เห็นว่า สมาคมอาเซียนได้จัดตั้งขึ้นมาโดยมิได้มีเจตนาให้เป็นความร่วมมือทางทหารเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

6.2 การสนับสนุนของจีนต่อสมาคมอาเซียน จะมีผลช่วยให้ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนเห็นความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้มากขึ้น และจะไม่โจมตีสมาคมอาเซียนดังที่เคยปฏิบัติมา และจะเป็นผลดีในการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศอินโดจีนกับประเทศอาเซียนด้วย ทั้งนี้เพราะจีนเป็นมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่มีอิทธิพลในประเทศกลุ่มอินโดจีน (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

6.3

การสนับสนุนอาเซียนของประเทศมหาอำนาจจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับความสำคัญของสมาคมอาเซียนในวงการระหว่างประเทศ การสนับสนุนอาเซียนของจีน

ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งก็ย่อมให้ประโยชน์ในเรื่องนี้

6.4 การสนับสนุนอาเซียนของจีน

อาจเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่จีนมีอยู่กับประเทศในภูมิภาคนี้ เช่น ไทย ฟิลิปปินส์

และมาเลเซีย ความสัมพันธ์ทางการทูตที่ได้ตกลงกันไว้นั้น

เป็นความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล

ส่วนความสัมพันธ์ระดับพรรค

ฝ่ายจีนก็ทราบดีว่ามิได้เป็นสิ่งที่ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนต้องการ ฉะนั้น

หากมีการกระชับความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลให้แน่นแฟ้นและลึกซึ้งถึงขั้นที่ว่าจีนให้การสนับสนุนอาเซียน

โดยให้ความช่วยเหลือ

ดังเช่นที่บางประเทศที่อยู่นอกอาเซียนได้ให้แล้ว

ก็อาจจะเป็นประโยชน์ในการลดความสัมพันธ์ระดับพรรคต่อพรรคลงได้บ้าง

(บันทึกกองเอเชียตะวันออก กรมการเมือง ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2521)

เกี่ยวกับความเห็นของกองเอเชียตะวันออก ตั้งแต่ข้อ 1 – ข้อ 6.4 ปรากฏทั้งหมดข้างต้น กล่าวได้ว่าเป็นความเห็นของกองฯ ที่มาจากการรับรู้ในข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามและยุติบทบาททางทหารโดยสิ้นเชิงหลังเมษายน พ.ศ. 2518 ซึ่งเหตุการณ์หลังเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เป็นผลนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518)

การล่มสลายของระบอบการเมืองการปกครองที่แม้ไม่ทุกประเทศอาเซียนให้การสนับสนุนอย่างเปิดเผย แต่ก็ไม่มีห้าประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนประเทศใดออกมาต่อต้านระบอบการเมืองการปกครองที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือช่วง 10 ปีของสงครามในอินโดจีน (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)

ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนแม้ไม่มีนโยบายสนับสนุนโดยตรงแต่ก็ไม่มีนโยบายคัดค้านสหรัฐฯ ทำสงครามในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ระบอบการเมืองในลาวยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายขวา/กลาง ที่มีเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนในเวียดนามใต้ระบอบเหงียน วัน เทียว

ยังปกครองประเทศและกัมพูชายังอยู่ภายใต้อิทธิพลผูกขาดของระบอบลอนนอล)
ซึ่งหลังการพังทลายของระบอบต่อต้านคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้
ไทยและอีกสี่ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนต่างก็ได้ให้การรับรองระบอบคอมมิวนิสต์ในทั้งสามประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลไทย (หลังเดือนเมษายน พ.ศ. 2518) ในฐานะที่ไทยเป็นรัฐหน้าด่าน (front line state) ที่ชัดเจนที่สุดในยุคสงครามเวียดนาม และสงครามกัมพูชา (ประมาณ 26 ปีของปลายยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2534) เป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจาก 26 ปีของสงครามเวียดนามและสงครามกัมพูชา (ที่เกิดจากเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชากว่า 10 ปี)

บันทึกกองเอเชียตะวันออกดังกล่าว ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2521 หรือประมาณ 11 เดือนก่อนเวียดนามทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ถือได้ว่าเป็นลักษณะของการรายงานความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย – จีน และจีน-อาเซียนแบบเชิงพรรณนาหรือเชิงบอกเล่ามากกว่าที่จะเป็นในเชิงวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ระหว่างประเทศที่มีขึ้นช่วง พ.ศ. 2521
ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะเนื้อหาของบันทึกกองเอเชียตะวันออกดังกล่าว
เป็นการสะท้อนยืนยันในทางประจักษ์ชัดเจนว่าเป็นการให้ความเห็นเชิงบอกเล่ามากกว่าการให้ความเห็นโดยผ่านการวิเคราะห์ เหตุการณ์สำคัญๆ ที่มีขึ้นทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคและผลกระทบ (ทั้งทางบวกและลบ) ต่อผลประโยชน์ของไทยและของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

เนื่องจากบันทึกฯ

ดังกล่าวมิได้ให้ความสำคัญกับอิทธิพลไม่ว่าจะเป็นของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

(ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเปลี่ยนแปลงด้านดุลอำนาจในแต่ละห้วงเวลา)

ของปัจจัยบริบทซึ่งมักเปลี่ยนแปลงทุกครั้งที่เกิดสงครามและหลังสิ้นสุดสงคราม

ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ ซึ่งมักเป็นปัจจัยชี้ขาดในการตัดสินใจด้านนโยบาย

อีกทั้งเรื่องของความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างแต่ละประเทศมหาอำนาจ ที่มีขึ้นช่วงระหว่าง

พ.ศ. 2515- พ.ศ. 2532 ซึ่งตลอดยุคสงครามเย็นจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับความขัดแย้งจีน – โซเวียต

ความขัดแย้งสหรัฐฯ – โซเวียต และความร่วมมือสหรัฐฯ – จีน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2515

จนสิ้นสุดสงครามเย็น พ.ศ. 2532)

ความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างประเทศมหาอำนาจที่เกิดขึ้นในแต่ละห้วงเวลาย่อมมีอิทธิพลโด

ยตรงต่อผลประโยชน์สูงสุดของประเทศต่างๆ ในแต่ละภูมิภาค นั่นคือ

ความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นสำคัญ

และต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศที่มีต่อแต่ละปัญหาและต่อความขัดแย้งระหว่าง

ประเทศมหาอำนาจ โดยมีเรื่องของปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านนโยบาย

ไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์

เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวข้างต้น

รายงานปรากฏในบันทึกของกองเอเชียตะวันออก ตั้งแต่ข้อ 1 ถึง ข้อ 6.4

จึงมีลักษณะเป็นรายงานในเชิงบรรยายหรือเชิงบอกเล่าเท่านั้น

ไม่มีการวิเคราะห์นโยบายและท่าทีไม่ว่าของสหรัฐฯ

ของจีนหรือของสหภาพโซเวียตที่มีต่อปัญหาความขัดแย้งและสงครามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผลประโยชน์ของสามประเทศมหาอำนาจดังกล่าว ทั้งที่ขัดแย้งและที่สอดคล้องกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งรุนแรงระหว่างจีน – โซเวียต และสหรัฐฯ -

โซเวียตในเรื่องการแผ่อิทธิพลของโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตะวันออกกลางและทวีปแอฟริกาตอนใต้

และในภูมิภาคอินโดจีนที่มีเวียดนามเป็นพาหะให้กับอิทธิพลโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อเท็จจริงสำคัญเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อการมองปัญหาเรื่องสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของจีนและต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองของจีน ที่มีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตลอดจนมีอิทธิพลต่อจีนโดยตรงในการมองความสัมพันธ์จีน – อาเซียนในปี พ.ศ. 2521

และในอนาคต

รวมทั้งหากมีการศึกษาวิเคราะห์และประเมินแต่ละเหตุการณ์โดยให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ ของปัจจัยผลประโยชน์ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ตลอดจนของปัจจัยบริบทซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ก็จะช่วยอย่างมากให้กองเอเชียตะวันออก

กรมการเมืองของกระทรวงการต่างประเทศไทยได้รู้มากและชัดเจนยิ่งขึ้นถึงเหตุผลและผลประโยชน์แท้จริงที่ทำให้จีนหันเข้ามามีนโยบายและท่าทีทั้งต่อไทยและต่ออาเซียนที่ประกาศอย่างเปิดเผยว่า

จีนเห็นว่าอาเซียนมีความสำคัญต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และต่อความมั่นคงตอนใต้ของจีน เช่นกัน

อีกทั้งจะทำให้ไทยและอาเซียนได้รู้เหตุผลแท้จริงทำไมจีนจึงกล้าประกาศออกมาอย่างเปิดเผยว่าจีนสนับสนุนปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ของอาเซียนที่ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN)

สรุปได้ว่านโยบายและท่าทีของจีนที่มีต่อไทยและอาเซียนช่วงระหว่าง พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2534 เป็นนโยบายและท่าทีที่มาจากอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยผลประโยชน์ และปัจจัยบริบทเป็นสำคัญ

ไม่ใช่เพียงจากมิตรภาพและความปรารถนาดีที่มีต่อกันหรือกล่าวโดยสรุปคือ จีนออกมาสนับสนุนปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ (ZOPFAN) ของอาเซียน ก็เพราะจีนย่อมมองว่าการประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง ย่อมตอบสนองผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของจีน เพราะหากเป็นจริงขึ้นมา ก็จะช่วยกีดกันมิให้ทั้งโซเวียตและสหรัฐฯ เข้ามามีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมในภูมิภาค (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ประมาณ 6 เดือน หลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาคือเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522

กองเอเชียตะวันออกได้จัดทำบันทึกเสนอความเห็นให้กระทรวงการต่างประเทศพิจารณา ภายใต้หัวข้อ <u>บทบาทของจีนในภูมิรัฐศาตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</u> สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) <u>จุดมุ่งหมายของจีนที่มีต่อภูมิภาคนี้</u>

จีนให้ความสำคัญกับภูมิภาคอาเซียนมาก เพราะโดยสภาพภูมิรัฐศาสตร์แล้ว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปรียบเสมือน “เขตหลังบ้าน” (backyard) ของจีน จีนมีความมุ่งหมายที่จะคง “สถานะพิเศษ” ของตนในภูมิภาคนี้ และไม่ประสงค์จะเห็นมหาอำนาจใดเข้ามามีอิทธิพลในเขตนี้ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา (ซึ่งจีนได้ต่อต้านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 – พ.ศ. 2513) หรือสหภาพโซเวียต (หลังจากที่นายเบรสเนฟได้ประกาศ “ระบบความมั่นคงร่วมในเอเชีย” ในปี พ.ศ. 2512) ซึ่งจีนมองว่ามีจุดมุ่งหมายที่จะเข้ามาแผ่อิทธิพลในภูมิภาคนี้ โดยวางแผนจะ “ปิดล้อม” จีน

2) <u>ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอินโดจีน</u>

ได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อสงครามในอินโดจีนสิ้นสุดลง (เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนามประสบกับชัยชนะขั้นเด็ดขาดในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518) ซึ่งชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนพร้อมกับการเข้ามามีอิทธิพลของฝ่

ายโซเวียตในเวียดนามและลาว ทำให้ “สถานะพิเศษ”

ของจีนในอินโดจีนถูกกระทบกระเทือนอย่างมาก

ประกอบกับความขัดแย้งไม่ลงรอยในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเวียดนาม

ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความหวาดระแวงแต่ครั้งประวัติศาสตร์ได้ทำให้ความสัม

พันธ์ของทั้งสองฝ่ายไม่ราบรื่น

ทั้งปฏิบัติการของฝ่ายเวียดนามที่มีต่อชาวเวียดนามเชื้อสายจีน

และชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเวียดนาม ก็ได้มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์จีน –

เวียดนามเริ่มเลวลง การที่เวียดนามเอนเข้าหาสหภาพโซเวียตอย่างเปิดเผย

โดยเข้าเป็นสมาชิกองค์การ COMECON

และร่วมลงนามในสัญญาป้องกันร่วมกันในปี พ.ศ. 2521

ตลอดจนการบุกพนมเปญในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2521

ล้วนแต่มีส่วนในการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองเลวร้ายลง

เป็นการยากที่จะปฏิเสธความเพียรพยายามของจีนที่จะรักษา “สถานะพิเศษ”

ของตนในอินโดจีนต่อไป

แม้ว่าจะสูญเสียที่มั่นในเวียดนามและลาวไปแล้วก็ตาม

จีนก็ยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลพอลพต อย่างเต็มที่ และ “สงครามสั่งสอน”
ที่จีนได้ทำกับเวียดนามก็มุ่งที่จะสกัดอิทธิพลของเวียดนามในกัมพูชา
การที่จีนสงวนสิทธิในการทำ “สงครามสั่งสอน” ครั้งที่สองแก่เวียดนาม
สะท้อนให้เห็นว่า
จีนยังคงไม่พอใจนักในเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ในอินโดจีน

3) <u>ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาเซียน</u>

นับแต่เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในอินโดจีนได้ปรากฏเด่นชัดขึ้น
จีนก็ได้แสดงความสนับสนุนอย่างเปิดเผยแก่หลักการที่จะสถาปนาภูมิภ
าคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางของอาเซียน
พร้อมกับได้ดำเนินการ “รุกทางการทูต”
ผูกมิตรและกระชับความสัมพันธ์กับบรรดาสมาชิกอาเซียนมากขึ้น

ในการให้ความสนับสนุนแก่อาเซียนนั้น
จีนหวังที่จะเห็นอาเซียนเป็นเสมือนสิ่งกีดขวางแผนการเป็นเจ้าโลกของส
หภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้

จีนจึงแสดงความปรารถนาที่จะเห็นอาเซียนเข้มแข็งขึ้นและให้ตระหนักถึง “ภัยร่วมกัน” จากการรุกรานของสหภาพโซเวียตและบริวาร (เวียดนาม)

4) <u>ทัศนะของอาเซียนต่อจีน</u>

สมาชิกอาเซียนต่างตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของจีน แต่บทบาทของจีนในกัมพูชา และการให้บทเรียนแก่เวียดนาม ตลอดจนการคงความสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ ไม่ได้ช่วยลดระดับความหวาดระแวงที่ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศมีต่อจีน แม้ว่าเวลานี้ ความหวาดระแวงนั้นจะเป็นรองความหวาดระแวงที่มีต่อเวียดนามก็ตาม

นอกจากนี้ กลุ่มอาเซียนยังยึดมั่นในหลักความเป็นกลางไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงในกรณีพิพาทระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา และในความขัดแย้งระหว่างจีนกับเวียดนามโดยได้สงวนท่าทีอันเปิดเผยในเรื่องนี้อยู่

แม้ว่ากลุ่มประเทศอาเซียนและไทยจะยึดมั่นในหลักการ

“ความเป็นกลาง”

ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น

แต่อาเซียนก็ยังมีความห่วงกังวลในเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ในอินโดจีน และคิดว่า

หากไม่มีความเพียรพยายามที่จะระงับความขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่ในอินโดจีนในขณะนี้ สันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงในภูมิภาคนี้ ก็ยากที่จะบรรลุได้

<u>ข้อสรุป</u>

จากข้อสรุปในประเด็นสำคัญๆ ปรากฏในข้อ 1 – ข้อ 4 ข้างต้น กองเอเชียตะวันออกได้มีข้อสรุปดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์อันล่อแหลมต่อสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคอันเกิดจากความขัดแย้งที่ยากจะตกลงกันได้ระหว่างจีนกับเวียดนามและสงครามยืดเยื้อระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา เห็นควรที่จะเรียกร้องให้สหรัฐฯ

(ในโอกาสที่ได้มีการพบปะกันระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนและรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียน โดยให้การสนับสนุนกับหลักการของกลุ่มอาเซียนอย่างเปิดเผย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับความสำคัญของอาเซียนในวงการระหว่างประเทศ

ในการนี้ควรให้สหรัฐฯ ตระหนักถึงบทบาทของจีนในภูมิภาคนี้ และให้ความสำคัญทั้งเล็งเห็นความจำเป็นที่จะหาทางระงับข้อพิพาทระหว่างจีนกับเวียดนาม และพยายามดึงจีนและสหภาพโซเวียตเข้ามาเจรจาเพื่อหาทางออกในกรณีปัญหากัมพูชา ทั้งนี้ควรได้ให้ทั้งสหรัฐฯ และจีนตระหนักร่วมกันใน “ผลประโยชน์อันสอดคล้องกัน” ที่จะเห็นหลักการของอาเซียนในอันที่จะเสริมสร้าง สันติภาพ เสถียรภาพ และความเป็นกลางขึ้นในภูมิภาคนี้บรรลุผล

ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ควรพยายามให้จีนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการลดความตึงเครียดในภูมิภาคพร้อมกับร่วมรับผิดชอบในปัญหาร่วมกันของภูมิภาค เช่นปัญหาผู้อพยพลี้ภัยอินโดจีน การได้ทราบท่าทีของสหรัฐฯ ในกรณีที่คาดถึงการรุกของเวียดนามที่อาจมีต่อสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะประเทศไทย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญของฝ่ายเรา อนึ่ง บทบาทของสหรัฐฯ ในทางสร้างสรรค์สันติภาพและเสถียรภาพให้กลับคืนสู่ภูมิภาคนี้ อาจเป็นที่ต้องการ และบทบาทที่สหรัฐฯ จะแสดงนั้นควรเป็นที่ยอมรับแก่สมาชิกอาเซียนโดยพร้อมเพรียงกันด้วย(บันทึกกองเอเชียตะวันออก ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522)

เมื่อเปรียบเทียบกับบันทึกกองเอเชียตะวันออก ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2521 หรือประมาณ 1 ปีก่อนเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) กล่าวได้ว่าเนื้อหาของบันทึกกองเอเชียตะวันออก ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 เกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน – อาเซียน และนโยบายท่าทีของจีนต่อปัญหากัมพูชาต่อความขัดแย้งจีน – โซเวียต จีน – เวียดนาม ตลอดจนต่อปฏิญญากรุงกัวลาลัมเปอร์ของอาเซียนที่ประกาศเป้าประสงค์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง เป็นบันทึกให้ความเห็นของกองเอเชียตะวันออกที่มีลักษณะเชิงวิเคราะห์อยู่บ้าง (แม้จะเป็นการวิเคราะห์ที่ค่อนข้างผิวเผิน) มากกว่าเนื้อหาของบันทึกลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2521 (ซึ่งเป็นบันทึกที่มีเนื้อหาแบบเชิงบอกเล่าอย่างชัดเจน)

อย่างน้อยที่สุดบันทึกฉบับวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ของกองเอเชียตะวันออก กรมการเมือง ได้มีข้อความบางตอนที่บ่งบอกให้เห็นได้ว่ากองฯ เริ่มมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยบริบท ปัจจัยผลประโยชน์ (ในฐานะเป็นปัจจัยชี้ขาดด้านการกำหนดและตัดสินนโยบาย) ดังเป็นที่ประจักษ์จากข้อความบางตอนของบันทึกลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ที่กองฯ พยายามวิเคราะห์บทบาทท่าทีและผลประโยชน์ของจีนที่มีต่อปัญหากัมพูชาต่ออาเซียนและต่อความขัดแย้งรุนแรงระหว่าง จีน – โซเวียต จีน – เวียดนาม ตลอดจนนโยบายท่าทีของจีนต่อปฏิญญาของอาเซียนให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติ

ภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง แต่ก็เป็นการแตะปัญหาเหล่านี้

(ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบาย

ท่าทีและยุทธศาสตร์ร่วมกันของอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง) แบบผิวเผินเท่านั้น

จากบันทึกทั้งสองฉบับ ไม่ว่าจะเป็นบันทึกกองเอเชียตะวันออก

(ซึ่งเป็นกองรับผิดชอบประเทศจีนโดยตรง) ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2521 หรือ

บันทึกกองเอเชียตะวันออก ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ก็ดี

ต่างเป็นบันทึกที่มีข้อความบ่งบอกให้เห็นชัดเจนว่า ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2523

เป็นช่วงเวลาที่ทั้งไทยและอีก 4 ประเทศอาเซียนต่างยังไม่มีความคิด ความเข้าใจ

และการวิเคราะห์ปัญหากัมพูชาที่มาจากสาเหตุและเหตุผลเดียวกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและท่าทีของไทย (ในฐานะรัฐหน้าด่าน หรือ frontline state)

ซึ่งยังขาดความแน่ชัดที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ จนกล่าวได้ว่า ไทยในช่วงสองปีแรกของปัญหากัมพูชา

(พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523)

ยังไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์แน่ชัดเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ทั้งๆ

ที่โดยข้อเท็จจริงและโดยความเป็นจริงแล้ว อีก 4 ประเทศอาเซียน (มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย

และฟิลิปปินส์) ต่างก็รอดูปฏิกิริยาท่าทีของไทยว่ามีความชัดเจนมากน้อยเพียงใด

ซึ่งต่างก็งุนงงว่าเหตุใด

ไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยโดยตรงกลับไม่มี

ปฏิกิริยาท่าทีชัดเจนที่จะช่วยชี้นำอีก 4 ประเทศอาเซียนได้

และเป็นเพราะความไม่มีจุดยืนแน่ชัดต่อปัญหากัมพูชาและแนวทางการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองของไทย จึงเท่ากับเป็นการเปิดทางให้แต่ละประเทศอาเซียน วิเคราะห์ ประเมิน
และตีความปัญหากัมพูชาตามอำเภอใจเพื่อให้ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ความลังเล ไม่ชัดเจนด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ (ไม่ว่าทางการเมือง
การทูตและการทหาร) ของไทยต่อ 2 ปีแรกของปัญหากัมพูชา
ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญนำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกด้านความคิดและนโยบายของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนต่อปัญหากัมพูชา ช่วง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523
นับว่าเป็นห้วงเวลาที่อาเซียนไร้ความเป็นเอกภาพที่สุดต่อปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง จนกล่าวได้ว่านโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา ขาดเหตุผล ทิศทาง
และความเป็นผู้นำอาเซียนอย่างชัดเจนที่สุดก็ในสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ (วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 - วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523)
เป็นช่วงที่นโยบายและท่าทีของไทยมีแต่เรื่องของความปรารถนาดีต่อทุกประเทศคอมมิวนิสต์ที่ขัดแย้งกันรุนแรงในปัญหากัมพูชา
มีแต่ความหวังว่าประเทศมหาอำนาจของทั้งสองค่ายจะสามารถร่วมกันหาทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองได้ โดยยังมิได้มีความพยายามศึกษาวิเคราะห์
และประเมินสถานการณ์ในกัมพูชานับตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521 – ธันวาคม พ.ศ. 2523
(หรือตั้งแต่เวียดนามเข้ารุกรานยึดครองกัมพูชาจนถึงแถลงการณ์กวนตัน (Kuantan Declaration)
วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ที่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย
(โปรดดูรายละเอียดใน “ผ่านร้อน.....ผ่านหนาวของ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา หน้า 148 – 150

และสุรพงษ์ ชัยนาม, “นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 239 – 269 “นโยบายของไทยต่อมาเลเซีย” หน้า 134 – 145)

เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่าช่วงระหว่าง พ.ศ.2522 – พ.ศ. 2523 เป็นช่วงเวลาที่ภายในทั้งห้าประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนยังขาดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับรากเหง้าของปัญหากัมพูชา (ดังเป็นที่ประจักษ์จากเนื้อหาของแถลงการณ์กวนตัน 27 มีนาคม พ.ศ. 2523) แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนต่างมองปัญหากัมพูชาจากแง่มุมผลกระทบและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันมาก (ในช่วงนี้) นโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศอาเซียนที่มีต่อ "ภัยจีน" และ "ภัยเวียดนาม” ก็แตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังอาทิ นโยบายและท่าทีของอินโดนีเซียและมาเลเซียที่มีต่อ “ภัยจีน” แตกต่างอย่างชัดเจนจากของไทยและสิงคโปร์

ซึ่งทั้งไทยและสิงคโปร์เห็นร่วมกันว่าการที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชา ถือเป็นภัยโดยตรงต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียนและต่อประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าย่อมได้รับผลกระทบทุกด้านโดยตรง จึงกล่าวได้ว่า

การที่กลุ่มประเทศอาเซียนในช่วง 2 ปีแรกของปัญหากัมพูชายังขาดความคิดความเข้าใจและการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคที่เป็นไปในแนวทางและทิศทางเดียวกัน ถือเป็นความไร้เอกภาพของอาเซียนที่เป็นจุดอ่อนเปิดช่องให้เวียดนามฉวยโอกาสตอกลิ่มสร้างความแตกแยก ความเข้าใจผิดในกลุ่มอาเซียนอย่างได้ผลในระดับหนึ่ง (พล.อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา หน้า 150 – 151)

ประเทศไทยได้เข้ามาแสดงบทบาทความเป็นผู้นำอาเซียนในปัญหากัมพูชาอย่างชัดเจนในช่วงประมาณ 8 ปีของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (3 มีนาคม พ.ศ. 2523 – 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531) ที่มีพล.อ. อ. สิทธิ เศวตศิลา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.. 2523 – 27 สิงหาคม พ.ศ. 2533)

บทบาทนำของไทยในด้านการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาลสิงคโปร์โดยได้มีการปรึกษาหารือระหว่างไทยกับสิงคโปร์อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง สิงคโปร์จะเน้นกับฝ่ายไทยเสมอว่า

ไทยมีฐานะเป็นรัฐด่านหน้าย่อมเป็นฝ่ายได้รับผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยมากที่สุดมากกว่าทุกประเทศอาเซียน ความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย คือ

ความอยู่รอดและความมั่นคงของกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ และว่า

เหตุการณ์เกี่ยวกับปัญหากัมพูชาช่วง 2 ปีแรก (พ.ศ. 2522 – พ.ศ 2523)

ได้พิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่อาเซียนแล้วว่า

อาเซียนจำเป็นต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทูตร่วมกันอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดเอกภาพในอาเซียน มิฉะนั้นแล้วก็จะถูกเวียดนามฉวยโอกาสสร้างความแตกแยกในอาเซียนอีก ดังกรณีแถลงการณ์กวนตัน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ที่ได้มีผลสร้างความร้าวฉานในองค์การอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยสิงคโปร์และฟิลิปปินส์อยู่ข้างไทย

ข้อเท็จจริงและความจริงดังกล่าวมานี้ได้รับการยืนยันในบันทึก “ผ่านร้อน.....ผ่านหนาวของ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา” ดังข้อความต่อไปนี้

“เวียดนามพยายามสร้างความแตกแยกในอาเซียน

ขณะเดียวกันนั้น เวียดนามได้ใช้อินเดียเป็นกระบอกเสียงช่วยพูดแทนในที่ต่างๆ

โดยส่งนักการทูตอินเดียผู้หนึ่งชื่อนายซิงห์

ออกตะเวนกล่าวหาไทยว่าเข้าไปทำอะไรผิดๆ ในกัมพูชา

เมื่อไปอินโดนีเซียก็ไปชี้แนะว่าอินโดนีเซียควรหาแนวทางแก้ไข

เพราะเขารู้ว่าอินโดนีเซียและเวียดนามใกล้ชิดกันมาก

เมื่อไปมาเลเซียก็พูดอย่างเดียวกัน ทั้ง 2 ชาติก็ออกจะคล้อยตาม เพราะในขณะนั้น

อินโดนีเซียและมาเลเซียเห็นภัยจากจีนมากกว่าเวียดนาม

<u>จึงเห็นว่าควรจะรักษาเวียดนามไว้เป็นกันชน</u>

<u>อีกทั้งยังมีการอ้างด้วยว่าคอมมิวนิสต์แทรกแซงประเทศที่เป็นพุทธง่ายกว่าประเทศอิสลาม</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

แม้ภาคเหนือของไทยจะมีภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์จนมีความไม่สงบเรียบร้อยอยู่มาก แต่ก็เชื่อว่าภาคใต้ซึ่งมีมุสลิมอยู่มากจะสามารถรักษาสถานการณ์ไว้ได้ ดังนั้น

หากไทยพลาดต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ก็ปล่อยไปประเทศเดียว

เรื่องนี้เป็นสิ่งที่สิงคโปร์เล่าให้เราฟัง ตอนที่นายซิงห์มาพบไทย

เขาขอให้เราไปเจรจากับเวียดนาม ขณะนั้นรัฐบาลไทยเปลี่ยนจาก

พลเอกเกรียงศักดิ์ฯ มาเป็นพลเอกเปรมฯ พอดี

เวียดนามเลยพยายามฉวยโอกาสสร้างความแตกแยกในอาเซียนเข้าไปอีก

และค่อนข้างจะได้ผล ดังเห็นได้ว่ามีการพบปะกันระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย

แล้วมีการออกสูตร “กวนตัน” ออกมาเป็นต้น”

(อ้างแล้ว หน้า 150)

ความเป็นเอกภาพขององค์การอาเซียนเริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมจากการหารือและเห็นร่วมกันในเรื่องของความจำเป็นเร่งด่วนที่อาเซียนจำต้องร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยขึ้นมาในโอกาสแรก ด้วยเหตุผลสำคัญเพราะแม้ว่าอาเซียนจะเสนอญัตติ

ให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไขแล้วก็ตาม

มติของสหประชาชาติเกี่ยวกับสมาชิกภาพของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

(ประเทศกัมพูชาสมัยฝ่ายรัฐบาลเขมรแดงมีอำนาจก่อนถูกเวียดนามรุกรานและเข้ายึดครอง)

ปรากฏว่าได้เสียงเพิ่มขึ้นอีก 3 เสียงเท่านั้น

ทั้งนี้เพราะมีหลายประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติที่ไม่เห็นด้วยกับระบอบโหดร้ายของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลเขมรแดง)

เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวข้างต้น

สถานภาพของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติจึงนับว่าล่อแหลมไม่น้อย

เพราะแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนตัวโดยให้นายเขียว สัมพัน
มาเป็นหัวหน้ารัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยแล้วก็ตาม
แต่กระแสต่อต้านการกลับสู่อำนาจของฝ่ายเขมรแดงยังอยู่ในระดับสูง อาเซียนจึงตระหนักว่า
ถ้าจะเอาชนะญัตติกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกไปจากกัมพูชาต่อไป
จำเป็นต้องเปลี่ยนภาพพจน์ของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยด้วยการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยเขมร 3 ฝ่ายที่ต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม
อาเซียนจึงเห็นร่วมกันว่า
การจะดำเนินงานทางการเมืองต่อไปในสหประชาชาติได้อย่างสัมฤทธิ์ผลและยังรักษาที่นั่งของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย
(ในฐานะเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติ) ต่อไปได้
จำต้องเป็นรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย(ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายเขมรแดง และฝ่ายนายซอนซาน หรือที่มีชื่อว่า Coalition Government of Democratic Kampuchea – CGDK)
เพื่อละลายภาพพจน์เลวร้ายของเขมรแดงและขยายฐานสนับสนุนทั้งภายในกัมพูชาและในเวทีระหว่างประเทศ

เรื่องความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนภาพพจน์ของรัฐบาลประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยเสียใหม่นี้
พลเอกเปรมฯ นายกรัฐมนตรีได้นำเรื่องนี้เสนอแก่นายจ้าวจื่อหยาง นายกรัฐมนตรีจีนเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2523 โดยให้ความเห็นว่าภาพพจน์ของกัมพูชาประชาธิปไตยเสียหายมาก

ซึ่งทางฝ่ายจีนก็เห็นด้วยและได้ตกลงกันว่า ควรมีการปรับปรุงภาพพจน์ของกัมพูชาประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ในทางการเมืองร่วมกัน (ผลประโยชน์ร่วมระหว่างอาเซียนกับจีน)

นอกจากนี้เมื่อนายลีกวนยิว นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ไปเยือนจีน เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2523 ก็ได้มีการหารือถึงเรื่องนี้ด้วย ซึ่งทางฝ่ายสิงคโปร์ก็เห็นด้วยกับไทยและจีนเช่นกัน (อ้างแล้วหน้า 158)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า

เรื่องการจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายเป็นผู้แทนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติ ถือเป็นผลงานร่วมกันในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริงของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน

เป็นการปรึกษาหารือระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันเองและระหว่างอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจที่สนับสนุนนโยบายแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง (เช่นสหรัฐฯ และจีน)

การจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK) ประสบผลสำเร็จเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

อาเซียนเห็นร่วมกันว่าอาเซียนจำเป็นต้องมีบทบาทนำในระดับภูมิภาคและระดับโลก

เพื่อขับเคลื่อนร่วมกันทำให้ปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาระหว่างประเทศ

มิให้ถูกจำกัดอยู่เป็นเพียงปัญหาของภูมิภาคเท่านั้น (international problem not just a regional problem)

ซึ่งจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่ออาเซียนสามารถโน้มน้าวให้ประชาคมระหว่างประเทศเห็นถึงภัยที่จะ

มีต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคและของโลก

หากปล่อยให้เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาต่อไป

ในประเด็นข้างต้นนี้

การนำหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติมาอ้าง

เพื่อชี้ให้ประชาคมระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงภัยคุกคามที่จะมีต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก

หากมีการปล่อยให้เวียดนามในฐานะเป็นประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

สามารถทำการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศได้ตาม

อำเภอใจ

ถือเป็นการดำเนินการทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายของไทย

และอาเซียน

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนมาโดยตลอดแปดปีของการออกเสียงสนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติที่สนับ

สนุนข้อเรียกร้องของอาเซียนที่ให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ

ทั้งสิ้น พร้อมกับประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

เปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิกำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี ปราศจากการแทรกแซง ข่มขู่

บีบบังคับจากภายนอก ให้กัมพูชามีเอกราชเป็นกลางและไม่เป็นภัยต่อประเทศเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ดี

การจะให้นโยบายและยุทธศาสตร์ของอาเซียนในเรื่องนี้มีโอกาสประสบผลสำเร็จตามความคาดหวังขอ

งไทยและอาเซียน

จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทหารที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ เพื่อการขับเคลื่อนคู่ขนานกันไปในทั้งสองด้าน ยุทธศาสตร์ทั้งสองด้านที่สำคัญ พอสรุปได้ดังนี้

1) จำเป็นต้องรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติไว้ให้ได้ เพื่อความชอบธรรมและความถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นการยืนยันให้เห็นได้ว่า รัฐบาลและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นรัฐบาลและประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่มีความชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช่รัฐบาลเฮงสัมรินของสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาซึ่งถูกอุปโลกน์ขึ้นมาโดยฝ่ายเวียดนาม ซึ่งเวียดนามพยายามวิ่งเต้นหาเสียงสนับสนุนกับประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ให้เห็นดีด้วยกับข้อเสนอของเวียดนามที่ต้องการให้ที่นั่งของประเทศกัมพูชาว่างลง อันเป็นวิธีการเพื่อหวังทำลายความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมายของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และให้ระบอบเฮงสัมรินได้รับการยอมรับและเข้ามาแทนที่ อีกทั้งหากข้อเรียกร้องของฝ่ายเวียดนามประสบผลสำเร็จ

ก็เท่ากับองค์การสหประชาชาติยอมรับว่าการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม

2) การรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติจะสำเร็จได้จำเป็นต้องมีการจัดตั้งคณะรัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK)

อีกทั้งเหตุผลสำคัญที่จำต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายขึ้นมาก็เพราะหากไทยและอาเซียนยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยชุดเดิม (ก่อนวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ที่มีแต่ฝ่ายเขมรแดงเท่านั้น (รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยก่อนถูกเวียดนามโค่น)

ก็ย่อมจะสร้างปัญหาให้กับไทยและอาเซียน

และจะมีผลทำให้อาเซียนเสียเปรียบเวียดนามอย่างชัดเจน

เพราะฝ่ายเวียดนามจะเน้นทำลายภาพพจน์

ภาพลักษณ์ของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยที่มีระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรแดงผูกขาดอำนาจอยู่

ฝ่ายเวียดนามมุ่งเน้นประเด็นนโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของระบอบเขมรแดงมาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เวียดนามจำเป็นต้องส่งกองกำลังเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเพื่อช่วยประชาชนกัมพูชากำจัดระบอบเขมรแดง (สุรพงษ์ ชัยนาม: นโยบายของไทยต่อกัมพูชา หน้า 350 – 353)

ไทยและอาเซียนตระหนักดีว่า

แม้กลุ่มเขมรแดงจะเป็นที่รังเกียจของประชาคมโลกก็ตาม แต่ด้วยเหตุผลทั้งทางด้านการเมือง กฎหมายและการทหาร จำเป็นต้องมีกลุ่มเขมรแดงร่วมอยู่ในรัฐบาลผสมฯ

เพราะกลุ่มเขมรแดงเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายก่อนเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา

อีกทั้งฝ่ายเขมรแดงมีกองกำลังที่เข้มแข็งและมากกว่าฝ่ายเจ้าสีหนุ และฝ่ายนายซอนซาน

อีกทั้งเป็นกำลังหลักที่มีประสบการณ์กับการสู้รบกับเวียดนามมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519 เมื่อเป็นเช่นนี้

นโยบายของไทยและอาเซียนในเรื่องการจำเป็นต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย(CGDK)

ในฐานะเป็นผู้แทนของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญยิ่ง

เพราะเป็นวิธีการที่จะช่วยรักษาที่นั่งของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยไว้ให้ได้ในการประชุมประจำปีของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติทุกครั้งไป (อ้างแล้วหน้า 353 – 357)

ความคิดริเริ่มของไทยร่วมกับสิงคโปร์ในเรื่องความจำเป็นต้องมีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย(CGDK)

เพื่อต่อสู้กับเวียดนามและระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินทั้งในการทูต การเมือง

และการทหารแบบคู่ขนานกันไป

ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่างด้านบวกและด้านลบได้อย่างลงตัว กล่าวคือ

จุดอ่อนด้านการทหารของฝ่ายเจ้าสีหนุและฝ่ายนายซอนซานได้รับการชดเชยโดยจุดแข็งด้านการเมือง

ที่สองกลุ่มนี้มี (การเป็นสองกลุ่มชาตินิยมที่มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์

อีกทั้งไม่มีประวัติพัวพันกับระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของกลุ่มเขมรแดง)

ขณะเดียวกันทำให้จุดอ่อนของฝ่ายเขมรแดง

(การเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชาสมัยระบอบเขมรแดงมี

อำนาจก่อนเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา หรือระหว่าง พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2521)

ได้รับการทดแทนโดยจุดแข็งทางทหารของฝ่ายเขมรแดง

ยุทธศาสตร์ร่วมกันของอาเซียนเพื่อให้มีรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย (CGDK)

จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่มีผลทำให้เขมรทั้งสามฝ่าย (ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายเขมรแดงและฝ่ายนายซอนซาน)

ที่แม้มีความขัดแย้งกันมาตลอด แต่ก็ยังเห็นถึงความจำเป็นต้องร่วมมือกัน

เป็นผลทำให้ไทยและอาเซียนสามารถบริหารจัดการกับรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายได้ดีขึ้น

และทำให้ระดับของการพึ่งอาเซียนของกลุ่มเขมรสามฝ่ายมีอย่างต่อเนื่องจนสิ้นสุด

ปัญหากัมพูชาเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 (สุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายของไทยต่อกัมพูชา หน้า

365 – 366)

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งรัฐบาลเขมรสามฝ่าย

(CGDK) ยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า ทั้งก่อนและหลังการจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย

ประเทศอาเซียนที่ต้องมาเหนื่อยที่สุดกับการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเขมรสา

มฝ่าย มิให้บานปลายจนมีผลบั่นทอนนโยบายของอาเซียนคือประเทศไทย ที่เป็นเช่นนี้

เหตุผลสำคัญเป็นเพราะไทยมีฐานะเป็นรัฐด่านหน้า (frontline state)

ได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงโดยตรงและมากที่สุดจากการสู้รบในกัมพูชา

ดังนั้นหากไทยต้องการรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของไทย

ก็จำเป็นที่ไทยต้องยอมแบกภาระหนักโดยตรง

ทั้งนี้เพื่อให้ไทยสามารถมีอิทธิพลชี้นำอาเซียนโดยตรงในด้านนโยบายการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองของอาเซียน เป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศ (อ้างแล้ว หน้า 381)

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า ในเรื่องของข้อเสนอของอาเซียน (พ.ศ. 2514) ที่ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN) แม้ทั้งห้าประเทศอาเซียนจะเห็นร่วมกันในหลักการที่จะต้องพยายามให้ข้อเสนอเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนในหลักการจากประเทศมหาอำนาจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ โซเวียต และสาธารณัฐประชาชนจีน) และจากประชาคมระหว่างประเทศโดยทั่วไป แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว เหตุการณ์ขัดแย้งและสงครามรุนแรงระหว่างประเทศ (ทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก) ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2514 – พ.ศ. 2532 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสงครามในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) ทั้งช่วงสงครามระหว่างค่ายคอมมิวนิสต์กับค่ายโลกเสรีและช่วงระหว่างประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้ง จีน – โซเวียต จีน – เวียดนาม เวียดนาม – กัมพูชา หาได้มีผลทำให้บางประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซียในฐานะประเทศต้นคิดเรื่องให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

และอินโดนีเซียในฐานะเป็นประเทศเจ้าภาพและผู้ริเริ่มให้มีการประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกา

เป็นครั้งแรกที่เมืองบันดุง เมื่อ เดือนเมษายน พ.ศ. 2498

และยังเป็นหนึ่งในประเทศผู้ร่วมก่อตั้งขบวนการไม่ใฝ่ฝักฝ่ายใด (Non – Align Movement – NAM)

ร่วมกับอินเดีย พม่า อียิปต์และประเทศยูโกสลาเวีย หาได้เชื่อว่าเหตุการณ์สำคัญๆ

เหล่านี้จะมีผลกระทบต่ออนาคตและความเป็นไปได้ที่ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ของอาเซียน พ.ศ. 2514

จะเป็นจริงขึ้นมาได้มีแต่ประเทศไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์

เท่านั้นที่ด้วยความเกรงใจและด้วยต้องการรักษาน้ำใจของมาเลเซียและอินโดนีเซีย

(ในฐานะเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยกัน)

จึงยินดีร่วมลงนามในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ประกาศให้ภูมิภาคนี้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลางโดยอาเซียนเห็นร่วมกันว่า

ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์เป็นความใฝ่ฝันอย่างหนึ่งของอาเซียนที่วันหนึ่งมีโอกาสจะเป็นจริงได้

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ในบทว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง

ปรากฏข้างต้น)

ในเรื่องสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง

มาเลเซียและอินโดนีเซียเพิ่งจะมายอมอยู่กับโลกแห่งความเป็นจริงหลังเกิดปัญหากัมพูชา

(ปัญหาที่มีสาเหตุโดยตรงจากเวียดนามส่งกองกำลังเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา เป็นเวลากว่า 11

ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) และหลังความพยายามของนายกรัฐมนตรีฮุสเซน

ออนของมาเลเซียกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซียได้พยายามหาทางแก้ปัญหากัมพูชาทางกา

รเมือง โดยสันติวิธีและให้เร็วที่สุด เพราะทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย เห็นร่วมกันว่า

หากปัญหากัมพูชายิ่งยืดเยื้อนานเท่าใดยิ่งเปิดโอกาสให้จีนเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น

ซึ่งทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียมองว่าจีนเป็นภัยเฉพาะหน้าขณะที่เวียดนามหากเป็นภัยต่ออาเซียนก็ในระยะยาว อีกทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียไม่ได้เห็นด้วยกับไทยและสิงคโปร์ (ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ว่ารากเหง้าของปัญหากัมพูชาคือการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชา

แต่มาเลเซียและอินโดนีเซียมองว่าปัญหากัมพูชาเกิดขึ้น

เพราะจีนเป็นภัยต่อเวียดนามและเพราะจีนสนับสนุนระบอบเขมรแดงซึ่งปกครองกัมพูชา ระหว่าง พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2521

และเป็นระบอบฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อีกทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียยังเห็นร่วมกันว่าเนื่องจากปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาของภูมิภาคมิใช่เป็นปัญหาระหว่างประเทศ (regional problem not an international problem) เป็นสงครามกลางเมืองระหว่างคนกัมพูชาด้วยกัน

เวียดนามเข้าไปช่วยฝ่ายเฮงสัมริน/ฮุนเซ็น

เพราะได้รับการร้องขอและเพื่อเข้าไปช่วยกำจัดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของระบอบเขมรแดง ซึ่งในช่วงพ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534

ความเห็นของฝ่ายมาเลเซียและอินโดนีเซียสอดคล้องกับข้ออ้างของเวียดนามทุกประการ

เวียดนามพยายามเรียกร้องให้อาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศเห็นดีด้วยกับเวียดนามว่าปัญหากัมพูชาเป็นเพียงปัญหาของภูมิภาคนี้ ดังนั้นปัญหาของภูมิภาคพึงได้รับการแก้ไขโดยประเทศต่างๆ ในภูมิภาคปราศจากการแทรกแซงจากมหาอำนาจและประเทศนอกภูมิภาค

แถลงการณ์เมืองกวนตันเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523 ระหว่างนายกรัฐมนตรีฮุสเซ็น ออนน์ ของมาเลเซียและประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย

เป็นเอกสารชิ้นสำคัญที่สุดที่ยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย(ช่วงพ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2523)

มีนโยบายทัศนะท่าทีเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่เห็นใจเวียดนามและขัดแย้งอย่างชัดเจนกับนโยบายทัศนะ ท่าทีของไทยและสิงคโปร์ในช่วงนี้ (

รายละเอียดเกี่ยวกับแถลงการณ์กวนตันมีในบทว่าด้วยเรื่องนี้ปรากฏข้างต้น) ตลอดกว่า 11 ปีของปัญหากัมพูชา นโยบายท่าทีของสิงคโปร์ต่อปัญหากัมพูชามีความชัดเจน

ต่อเนื่องคงเส้นคงวาที่สุดตลอดจนมีความเป็นจริงนิยม/สัจนิยมมากที่สุดและสอดคล้องกับนโยบายและท่าทีของไทยมากที่สุด (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

อาเซียนได้ประกาศปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514

และได้ร่วมกันผลักดันให้ปฏิญญาดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของทุกประเทศในภูมิภาคนี้

รวมทั้งหวังได้รับการสนับสนุนและเห็นดีด้วยจากบรรดาประเทศมหาอำนาจที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับภูมิภาคนี้ โดยเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า ระหว่าง พ.ศ. 2514 – พ.ศ.2524

ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ (เช่น มาเลเซียและอินโดนีเซีย)

ยังมีความเชื่อมั่นว่าความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ (พ.ศ. 2518)

ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างจีน – โซเวียตและสหรัฐฯ – โซเวียต

ตลอดจนการเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยกองทัพเวียดนาม (พ.ศ. 2521)

สงครามสั่งสอนเวียดนามโดยจีน (พ.ศ. 2522) และการมีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ - จีน

เริ่มยุครัฐบาลประธานาธิบดีนิกสัน (พ.ศ. 2515) เหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ในความคิดของอาเซียน

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งของมาเลเซียและอินโดนีเซีย)

หาได้มีผลกระทบต่ออนาคตและความเป็นไปได้ที่ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์จะบังเกิดผลในทางเป็นจริง

ไม่ใช่เพียงแค่บนแผ่นกระดาษเท่านั้น (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

ความเชื่อมั่นของอาเซียนเกี่ยวกับปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ที่เรียกร้องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN)

เป็นความเชื่อมั่นที่มีมาเลเซียเท่านั้นที่ปักใจเชื่อมั่น (เพราะมาเลเซียเป็นต้นคิดในเรื่องนี้)

ว่าข้อเสนอของอาเซียนดังกล่าวมีโอกาสเป็นจริงได้มาก

ไม่ว่าสถานการณ์ในระดับภูมิภาคและระดับโลกจะผันแปรไปมากน้อย

เพียงใดก็ตามและถึงแม้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างไทย สิงคโปร์

และฟิลิปปินส์จะเห็นด้วยในหลักการกับปฏิญญากัวลาลัมเปอร์แต่ไม่ถึงกับออกสนับสนุนปฏิญญากัว

ลาลัมเปอร์อย่างออกหน้าออกตา อย่างไรก็ตาม อาเซียนก่อน พ.ศ. 2524

ในภาพรวมยังคงเห็นร่วมกันว่ายังมีความเป็นไปได้มากที่ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ (พ.ศ. 2514)

จะเป็นจริงขึ้นมาได้

แถลงข่าวร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน

ว่าด้วยปัญหาทางการเมือง ณ พัทยา เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2516

ถือได้ว่าผลของการประชุมเป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ว่า

อาเซียนยังคงมองปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศทั้งที่มีขึ้นในภูมิภาคอาเซียนและนอกภูมิภาคนี้

ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2514 – พ.ศ. 2516

ว่ายังไม่เป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง ดังคำแปลงแถลงข่าวร่วมของการประชุมฯ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) <u>อินโดจีน</u>

- โดยที่เห็นว่าการประชุมระหว่างกันครั้งสุดท้าย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

  เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ศกนี้

  มีขึ้นเพื่อประเมินผลความตกลงหยุดยิงในเวียดนามและพิจารณานัยอันอาจมีต่อเ

  อเชียตะวันออกเฉียงใต้

  บรรดารัฐมนตรีได้มีโอกาสทบทวนความเคลื่อนไหวอันต่อเนื่องกันที่มีขึ้นเมื่อเร็วนี้อี

  กด้วยโดยละเอียด

- เกี่ยวกับเรื่องนี้

บรรดารัฐมนตรีซึ่งตระหนักดีถึงความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีสันติภาพ

และความมั่นคงเพื่อเป็นทางให้บรรลุผลตามเป้าหมายในการพัฒนาและสร้างความก้าวหน้าให้แก่ชาติได้ยืนยันความพร้อมใจของประเทศตนที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของการบูรณะและฟื้นฟูอินโดจีน

บรรดารัฐมนตรีมีความวิตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสถานการณ์อันร้ายแรงในสาธารณรัฐเขมรและราชอาณาจักรลาว

และมีความเห็นว่าประเทศอาซียนจำต้องใช้ความพยายามให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิมเพื่อช่วยส่งเสริมลู่ทางที่จะสร้างสันติภาพอันแท้จริง และยั่งยืนในอินโดจีน

2) <u>การประชุมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งมวล</u>

- โดยที่เป็นที่ยอมรับว่า ความมั่นคงและเสถียรภาพของ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้<u>เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของประชาชาติในภูมิภาค</u>

<u>ดังนั้น ประชาชาติเหล่านี้จึงควรแก้ไขความขัดแย้งต่างๆ</u>

ที่มีอยู่ระหว่างกันโดยสันติวิธี

บรรดารัฐมนตรีรู้สึกว่าจำเป็นที่ประเทศทั้งมวลในภูมิภาคนี้จะร่วมพบปะกันด้วยเจตนารมย์ของความเป็นเพื่อนบ้านและไม่เป็นอริต่อผู้ใด ทั้งนี้

เพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ อันเป็นประโยชน์ได้เสียร่วมกัน (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

- ในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงส่วนภูมิภาคนี้บรรดารัฐมนตรีอาเซียนเห็นพ้องกันว่า "ความมั่นคง" ที่ว่าพึงได้รับการตีความอย่างกว้างที่สุด

  คือหมายถึงการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจสันติภาพอันแท้จริงและความสงบสุขทางสังคมในภูมิภาค

- ภายในกรอบดังกล่าวนี้

  บรรดารัฐมนตรีได้ยืนยันความปรารถนาที่จะเรียกประชุมประชาชาติทั้งหมดภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในโอกาสอันเหมาะสมด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ

  ดังต่อไปนี้

    ก. การประชุมดังกล่าวจะเป็นที่ประชุมของชาติเอเชียกลุ่มหนึ่ง

    เพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ อันเป็นผลประโยชน์สำคัญของภูมิภาคนี้

ข. การประชุมดังกล่าว

ควรมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยขจัดความเข้าใจผิดและความระแวงสงสัย

ที่อาจมีอยู่ในที่ใดเมื่อใดก็ตาม

และนำไปสู่การร่วมมือกันอย่างเป็นผลและโดยสันติระหว่างประชาชา

ติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้

เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของภูมิภาคโดยส่วนรวมต่อไป

ค. <u>เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่าความมั่นคงของภูมิภาคเป็นความรับผิ</u>

<u>ดชอบขั้นแรกของกลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศเอเชียตะวันออกเฉี</u>

<u>ยงใต้ทั้งหลายควรร่วมกันดำเนินงานให้</u>

<u>บรรลุตามความมุ่งหมายร่วมกันทางด้านความมั่นคงของเอเชียตะวัน</u>

<u>ออกเฉียงใต้</u>ในความหมายอย่างกว้างที่สุด ดังที่นิยามไว้ข้างต้น

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

3) <u>เขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (ZOPFAN)</u>

ในการทบทวนความคืบหน้าของการดำเนินการตามปฏิญญากัวลาลัมเปอร์

บรรดารัฐมนตรีประเทศอาเซียนได้แสดงความเชื่อมั่นว่า

ขณะนี้บรรยากาศกำลังดีขึ้นอันมีทางที่จะอำนวยให้การสร้างเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลางบรรลุผลมากขึ้นเป็นลำดับ

เกี่ยวกับเรื่องนี้บรรดารัฐมนตรีได้รับรองรายงานการประชุมครั้งที่ 2

ของคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสที่มีขึ้น ณ กรุงจาการ์ตา

ซึ่งได้กำหนดแนวทางต่างๆ ไว้สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ

ทั้งภายในและภายนอกเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

และแนวทางปฏิบัติอันจะส่งเสริมการสร้างเขตดังกล่าวนี้ขึ้นด้วย

บรรดารัฐมนตรีประเทศอาเซียนยินดีรับข้อเสนอของรัฐบาลฟิลิปปินส์ที่จะเป็นเจ้าภ

าพจัดการประชุมครั้งต่อไปของคณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน

(คำแปลแถลงข่าวร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศอาเซียนว่าด้วยปั

ญหาการเมือง ณ พัทยา 18 เมษายน พ.ศ. 2516)

เกี่ยวกับบทสรุปแถลงข่าวร่วมของการประชุมระดับรัฐมนตรีของกลุ่มประเทศอาเซียนดังปรากฏข้างต้น พอเป็นที่วิเคราะห์ประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

- ในแง่ของความเห็นร่วมกันของที่ประชุมรัฐมนตรีกลุ่มประเทศอาเซียนที่พัทยา เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2516

  กล่าวได้ว่าเป็นความเห็นของอาเซียนที่มีขึ้นหลังการปรับความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน (พ.ศ. 2515) และหลังการประกาศลัทธินิกสัน (Nixon Doctrine หรือ Guam Doctrine พ.ศ. 2512) ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า สหรัฐฯ จะรักษาพันธกิจตามข้อตกลงทุกฉบับที่ได้ทำไว้กับบรรดามิตรประเทศของสหรัฐฯ ส่วนประเทศใดก็ตามที่เผชิญกับการถูกรุกราน สหรัฐฯ สัญญาจะให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจ แต่สหรัฐฯ คาดหวังให้ประเทศที่ถูกรุกรานจำต้องเข้ามาแบกภาระรับผิดชอบโดยตรงด้วยตนเอง สหรัฐฯ จะไม่เข้ามามีบทบาททางทหารโดยตรง เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวมานี้ การประกาศใช้ลัทธินิกสันก็ดี การลงนามในสนธิสัญญากรุงปารีสเพื่อยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516) ก็ดี ย่อมวิเคราะห์ได้ว่า สหรัฐฯ ต้องการถอนตัวออกจากการมีบทบาทโดยตรงทางทหารในสงครามอินโดจีน (สงครามที่สหรัฐฯ เข้าไปพัวพันในลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้ ตลอด 10 ปีของสงครามเวียดนาม พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) และไม่ประสงค์กลับมามีบทบาททำสงครามในภูมิภาคนี้อีกต่อไป

สนธิสัญญายุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516) ถือได้ว่า เป็นการยอมรับความพ่ายแพ้ของสหรัฐฯ โดยไม่ต้องเสียหน้า

- ความเห็นร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียนปรากฏภายใต้หัวข้อ <u>อินโดจีน</u> (ข้อ 1 ข้างต้น) สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนว่า อาเซียนในปี พ.ศ. 2516
  ยังคงมองโลกในแง่ดี (optimistic view)
  ยังคงมีความเชื่อมั่นว่าสนธิสัญญายุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ
  กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือที่กรุงปารีส (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516)
  จะมีผลนำไปสู่การเกิดสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้
  “ยืนยันความพร้อมใจของประเทศตนที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของการบูรณะฟื้นฟูอินโดจีน” อีกทั้งเป็นความเห็นร่วมกันของอาเซียนที่ยังเชื่อว่า
  “อาเซียนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมลู่ทางที่จะสร้างสันติภาพอันแท้จริงและยั่งยืนในอินโดจีน”

- ส่วนความเห็นของที่ประชุมรัฐมนตรีประเทศอาเซียนอ้างแล้วข้างต้น ภายใต้หัวข้อ <u>การประชุมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</u> (ปรากฏในข้อ 2 ข้างต้น)
  เป็นการยืนยันเชิงประจักษ์ให้เห็นได้ว่า
  อาเซียนยังคงเชื่อมั่นและมองโลกในแง่ดีเสมอ

โดยเชื่อว่าประเทศสมาชิกอาเซียนและบรรดาประเทศอื่นๆ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีศักยภาพที่สามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่า

งๆ ของภูมิภาคได้ เพียงขอให้ทุกฝ่ายมีความปรารถนาดีต่อกัน

มีควมพร้อมที่จะรับผิดชอบร่วมกัน

มีเจตนารมณ์ของความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน และไม่เป็นอริกัน

ที่ประชุมรัฐมนตรีของประเทศอาเซียนต่างเห็นร่วมกันว่า

ปัญหาของภูมิภาคสามารถได้รับการแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จได้โดยประเทศในภูมิภา

คเดียวกัน

- ความคิดและทัศนะร่วมกันของอาเซียนช่วง พ.ศ. 2516

จึงเป็นทัศนะที่ฝ่ายเวียดนามนิยมชมชอบและได้นำมาอ้างสนับสนุนให้เป็นจริงตล

อด 11 ปีของปัญหากัมพูชา

เวียดนามได้แสดงความชื่นชอบและชื่นชมแถลงการณ์กวนตันระหว่างผู้นำของมาเ

ลเซียกับผู้นำอินโดนีเซีย (วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2523)

เหตุผลสำคัญเพราะแถลงการณ์กวนตันมีข้อความเรียกร้องให้มีการแก้ปัญหากัมพู

ชา โดยประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน

ซึ่งเวียดนามเหนือย่อมเห็นดีด้วยอยู่แล้ว

เพราะเวียดนามเหนือมีนโยบายชัดเจนไม่ต้องการให้องค์การสหประชาชาติเข้ามาเ

กี่ยวข้อง

แต่ต้องการให้การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองเป็นเรื่องของการเจรจาหารือต่อร

องกันระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนกับกลุ่มประเทศอินโดจีน (ลาว
เวียดนามและกัมพูชาภายใต้อำนาจปกครองของระบอบเฮงสัมริน
ซึ่งเป็นหุ่นเชิดของเวียดนาม) เท่านั้น
ข้อเรียกร้องดังกล่าวของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ
เป็นนโยบายและท่าทีที่เวียดนามเหนือยืนกรานมาตลอด แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ
เพราะในที่สุดปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองเป็นผลสำเร็จก็โดยยึดหลั
กการที่มีในข้อมติของสหประชาชาติและการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหา
กัมพูชา (ICK) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534 ที่กรุงปารีส มี 19
ประเทศสมาชิกสหประชาชาติ (รวม 5
ประเทศสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ
กลุ่มประเทศอาเซียน ทั้ง 6 ประเทศ เป็นต้น)

- ประเทศทั้ง 19
ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติสามารถตกลงกันแก้ปัญหากัมพูชาทางการเ
มืองได้เป็นเพราะอิทธิพลของความเปลี่ยนด้านปัจจัยบริบท (contextual change)
ทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคส่งผลโดยตรงต่อการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปก
ติระหว่างประเทศมหาอำนาจ (ดังอาทิ ระหว่างสหรัฐฯ สหภาพโซเวียต จีน –
สหภาพโซเวียต และจีน-เวียดนาม)
ความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงด้านโคร
งสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศมากที่สุด ได้แก่

การล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและค่ายคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

มากกว่าเรื่องของความหวัง ความปรารถนาดี

และการยึดมั่นในสันติวิธีและนโยบายผูกมิตรกับทุกประเทศของอาเซียน

ซึ่งทัศนะท่าทีสร้างสรรค์และความร่วมมืออย่างจริงจังของอาเซียนถือเป็นตัวช่วยที่

สำคัญส่วนหนึ่ง

-

อาเซียนมาเริ่มศึกษาปัญหาความขัดแย้งและความร่วมมือในระบบระหว่างประเท

ศจากแง่มุมของอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ (ไม่ใช่ปัจจัยอุดมคติ/อุดมการณ์)

เป็นตัวกำหนดนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศที่มีต่อกัน

และยอมรับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อการกำหนดนโยบายและผลประโ

ยชน์ ก็หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

และหลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

ตลอดจนเริ่มมามีความเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่มีความค

ล้ายกันและมีความเป็นเอกภาพด้านนโยบายร่วมกัน

อย่างแท้จริงก็หลังสามารถร่วมกันก่อตั้งรัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (Coalition

Government of Democratic Kampuchea – CGDK) เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน

พ.ศ. 2525

เป็นการช่วยลดโอกาสที่เวียดนามจะฉวยโอกาสสร้างความแตกแยกในอาเซียนดัง

ที่เคยทำมาตลอดเวลาก่อน พ.ศ. 2525 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กล่าวได้ว่าช่วงประมาณ 3 ปีแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524)

อาเซียนได้แสดงออกอย่างเปิดเผยที่เป็นการพิสูจน์และยืนยันในทางประจักษ์ให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพของอาเซียนอย่างชัดเจนที่สุดก็ในเรื่องปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนที่ทะลักเข้ามาลี้ภัยในประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นช่วงๆ (ระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2527) ทั้งทางทะเลและทางบก

โดยจำนวนส่วนใหญ่จะมาทางบก และไทยเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบทางความมั่นคง

เศรษฐกิจและสังคมมากที่สุดในบรรดาห้าประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

เหตุการณ์ทหารเวียดนามบุกรุกล่วงละเมิดอธิปไตยของไทยที่บ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างวันที่ 23 – 24 มิถุนายน พ.ศ. 2523

และเหตุการณ์เมื่อต้นปี พ.ศ. 2527

ซึ่งแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าเวียดนามมีเจตนารุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทยเป็นผลให้ประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนได้รับบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก

ทั้งสองเหตุการณ์สำคัญดังกล่าว

ได้มีผลโดยตรงนำไปสู่การออกแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนประณามการละเมิดอธิปไตยของไทยโดยทหารเวียดนาม

เรื่องการละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยที่บริเวณบ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตราพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างวันที่ 23 – 24 มิถุนายน พ.ศ. 2523 โดยกองกำลังทหารเวียดนามนั้น เรื่องนี้พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศยุครัฐบาลของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ให้สัมภาษณ์มีใจความตอนหนึ่งดังนี้

> “ก่อนหน้าที่นายหวาง หวา รัฐมนตรีต่างประเทศจีนได้มาพบผม เมื่อ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 นายเหวียน โกธัค รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามได้มาพบผมหลังจากได้พบกับฝ่ายมาเลเซียแล้วและจะไปที่ประเทศอาเซียนอื่นๆ เพื่อสร้างความแตกแยกในหมู่อาเซียน ทางฝ่ายมาเลเซียได้บอกกับไทย นายโกธัคแจ้งกับนายกรัฐมนตรีมาเลเซียว่า หากไทยไม่ยอมให้จีนส่งอาวุธไปกัมพูชาแล้ว เวียดนามจะถอนทหารทำให้มาเลเซียดีใจมาก แล้วยังไปพูดที่สิงคโปร์ด้วยว่าจะเป็นช่องทางที่จะตกลงกับเวียดนามแล้ว
>
> อย่างไรก็ตาม ตอนนายเหวียนโกธัคมาพบผมที่กรุงเทพฯ ในการเจรจากัน เขาอ่านข้อความที่เขียนมาตำหนิไทย 7 หน้ากระดาษ กล่าวหาไทยต่างๆ นานา<u>และคุกคามต่อไปว่า มีเวียดนามเท่านั้นที่อยู่ในฐานะที่จะสามารถประกันความปลอดภัยของไทยไ</u>

ด้ ประเทศอื่นจะไม่สามารถช่วยเหลือไทยได้เลย

แต่หากไทยเลือกคบกับจีนหมายถึงไทยเลือกเพื่อนผิด

เขาบอกว่าอย่าดูเหตุการณ์ขณะนี้เท่านั้น

ศัตรูอาจเป็นมิตรและมิตรอาจเป็นศัตรูในภายหลัง (หมายเหตุ:

ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

การข่มขู่ของเวียดนามต่อผม

เป็นไปในลักษณะเดียวกับที่กระทำกับนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ

ซึ่งทำให้ผมไม่พอใจมาก จึงตอบไปว่า

ไทยไม่ต้องการค้ำประกันจากเวียดนาม เราสามารถรักษาเอกราชมาได้กว่า

700 ปี และจะรักษาต่อไป ผลจาการเจรจาครั้งนี้เวียดนามแจ้งว่า

เขาขอถอนคำพูดที่ให้ไว้กับมาเลเซียว่าจะถอนทหารบางส่วนออกจากกัมพูช

า เนื่องจากเห็นว่าไทยยังเข้ากับจีนอยู่

ผมบอกว่าเราเสียใจด้วยเพราะความเห็นเรายังแตกต่างกันมาก

แม้จะมีสิ่งที่เหมือนกันอย่างหนึ่ง คือทั้งไทยและเวียดนามต้องการสันติภาพ

แต่การที่เขาจะมาบังคับให้เรารับความคิดเห็นของเขานั้น เป็นการไม่สมควร

หลังจากนายเหงียน โกธัค

รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามมาพบผมไม่ถึงเดือน

เวียดนามก็ได้ส่งทหารล่วงล้ำพรมแดนไทย

ทั้งที่บอกกับเราว่าเวียดนามไม่คิดจะรุกรานไทย ปรากฏว่าระหว่างวันที่ 23 – 24 มิถุนายน พ.ศ. 2523

เวียดนามได้ส่งทหารล่วงล้ำพรมแดนไทยและปะทะกับทหารไทยที่บริเวณบ้านโนนหมากมุ่น อ. ตราพระยา จ. ปราจีนบุรี

ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงที่อาเซียนกำลังจะมีการประชุมและหารือกับประเทศคู่เจรจา (Dialogue Partners) คือสหรัฐฯ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา และญี่ปุ่นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์

การโจมตีรุกล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยครั้งนั้นได้รับการตอบโต้อย่างรุนแรงจากทหารไทย ผมก็ได้นำเรื่องรายงานคณะรัฐมนตรี

และท่านนายกรัฐมนตรีได้ขอให้ผมแถลงข่าวแก่สื่อมวลชน

ซึ่งผมก็ได้กล่าวประณามการกระทำดังกล่าวของเวียดนามอย่างรุนแรงผ่านทางสื่อมวลชนทุกประเภท

ซึ่งแต่เดิมแม้เราจะคัดค้านการกระทำของเวียดนามก็ตาม

แต่ก็มิได้เคยกล่าวโจมตีเวียดนามโดยตรงอย่างเปิดเผย

นอกจากนั้นผมได้ใช้การประชุมอาเซียนให้เป็นประโยชน์จึงได้มีการหารือกับ

ตุน ฮุสเซน ออนน์

นายกรัฐมนตรีมาเลเซียเพื่อให้อาเซียนออกแถลงการณ์ร่วมประณามเวียดนา

มในวันรุ่งขึ้นเพื่อให้ทั่วโลกทราบความก้าวร้าวรุกรานของเวียดนาม”

(อ้างแล้วหน้า 151)

ความเป็นเอกภาพของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนครั้งแรกใ

นคำแถลงของประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหาผู้ลี้ภัยจากอินโดจีน

หลังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย

(ในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนได้หารือกับบรรดารัฐมนตรีต่างประเทศของอีก 4

ประเทศสมาชิกอาเซียนระหว่างวันที่ 13 – 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 (หรือ 1

เดือนกว่าหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา)

สาระสำคัญของคำแถลงฯ ดังกล่าวสรุปได้ดังต่อไปนี้

-

บรรดารัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนแสดงความห่วงใยเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหา

ผู้ลี้ภัยจากอินโดจีนซึ่งได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

และการเป็นภาระของประเทศในภูมิภาค ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และกระทบความมั่นคงแห่งชาติของประเทศเหล่านั้นด้วย

- โดยที่ปัญหาผู้ลี้ภัยจากอินโดจีนเป็นปัญหาด้านมนุษยธรรม
  ซึ่งโดยสาเหตุของความหนักหน่วงและผลที่ติดตามมาย่อมไม่เป็นปัญหาเฉพาะของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น
  แต่ได้กลายเป็นสิ่งที่น่าห่วงใยแท้จริงของประชาคมโลก

-

ประเทศสมาชิกอาเซียนพร้อมที่จะมีข้อเสนอที่สร้างสรรค์ร่วมกันเพื่อบรรเทาภาระและแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยได้ในที่สุด
โดยกำลังทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดหาสถานที่แห่งหนึ่งหรือหลายแห่งในภูมิภาคอาเซียน
เพื่อใช้เป็นแหล่งสำหรับจัดตั้งศูนย์ดำเนินการแจกจ่ายผู้ลี้ภัยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ

-

ข้อเสนอนี้จะบรรลุผลได้ก็โดยการสนับสนุนที่จำเป็นต่อข้อคิดเห็นนี้จากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ เวียดนาม และประเทศอื่นๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจ

ซึ่งได้แสดงความห่วงใยต่อการทนทุกข์ทรมานของมวลมนุษย์และความจำเป็นในก
ารยึดถือหลักมนุษยธรรมอยู่เสมอ

- ประเทศสมาชิกอาเซียนขอย้ำว่า

ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศที่สามของผู้ลี้ภัย
สถานที่หรือเกาะจะเป็นจุดทางผ่าน ไม่ใช่สถานที่ถาวรในการตั้งถิ่นฐาน
ดังเหตุผลที่ได้ระบุไว้แล้วข้างต้น

- ประเทศสมาชิกอาเซียนเรียกร้องให้ประเทศอินโดจีน

โดยเฉพาะเวียดนามให้ความร่วมมือกับความเพียรพยายามของสำนักงานข้าหลวง
ใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติและประชาคมระหว่างประเทศในการบรรเทาและแก้ไขปั
ญหาผู้ลี้ภัยจากอินโดจีนได้ในที่สุด

(คำแถลงของประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียน 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 กรุงเทพฯ)

เหตุการณ์สำคัญ เหตุการณ์ที่สองที่ถือได้ว่าเป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ฯ
ได้ว่าแม้ช่วงระยะเวลา 3 ปี หลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524)
สมาชิกอาเซียนยังมีความเห็นที่แตกต่างกันในด้าน การมีนโยบายทางการเมืองและการทูต
ต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง ตลอดจนมีหลักคิดการวิเคราะห์

การประเมินปัญหากัมพูชาและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในแต่ละบริบทแต่ละห้วงเวลาที่แตกต่างกัน
สืบเนื่องโดยตรงจากการมีผลประโยชน์เกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่แตกต่างกัน
(โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการมองเรื่องภัยคุกคามจากจีน และจากเวียดนามที่แตกต่างกัน
สืบเนื่องจากอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีต่อแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในการมองปัญหากัมพูชา)
แต่ความเห็นแตกต่างกันในด้านนี้หาได้มีอิทธิพลหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีนโยบายและท่าทีร่วมกันที่เป็นหนึ่งเดียวกัน หากเกี่ยวกับเรื่องการปกป้องเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน
การต่อต้านการล่วงละเมิดอธิปไตย การเคารพและไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน
การเคารพกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ

ความจริงข้างต้นได้รับการพิสูจน์ยืนยันอีกครั้งจากการมีปฏิกิริยาและจุดยืนชัดเจนร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียนต่อการล่วงละเมิดอธิปไตยของไทยโดยทหารเวียดนาม – เฮงสัมริน ที่บ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างวันที่ 23 – 24 มิถุนายน พ. ศ. 2523

เหตุการณ์ที่บ้านโนนหมากมุ่นดังกล่าว
ได้นำไปสู่คำแถลงร่วมของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ชายแดนไทย – กัมพูชา รัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนซึ่งกำลังประชุมอยู่ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย
เมื่อได้ทราบข้อเท็จจริงและความจริงทั้งหมดจากคณะผู้แทนไทยได้เห็นชอบร่วมกันให้มีการออกคำแถ

ลงร่วมในนามขององค์การอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ชายแดนไทย – กัมพูชา มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) รัฐมนตรีต่างประเทศห่วงใยเป็นอย่างยิ่งต่อการกระทำอันเป็นการรุกรานของเวียดนามตามบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา และการที่กองทหารเวียดนามบุกรุกเข้ามาในดินแดนไทย อันเป็นภัยคุกคามอย่างร้ายแรงและโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศไทยและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2) รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้รับทราบเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา เมื่อวันที่ 23 และ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2523 อันเป็นการโจมตีที่มีลักษณะเป็นการวางแผนประสานงานกันล่วงหน้ามาแล้วโดยชัดแจ้ง

3) รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนประณามการกระทำของเวียดนามและเรียกร้องให้เวียดนามยุติการกระทำในลักษณะเช่นนั้นทั้งหมดต่อประเทศไทย นอกจากนั้น

ยังได้แสดงความห่วงใยเป็นอย่างยิ่งต่อการที่ผู้นำเวียดนามไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของตนที่ได้แถลงซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่าจะเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย ซึ่งการกระทำอันเป็นการรุกรานเช่นนี้ ได้ทำลายล้างความเชื่อถือที่อาเซียนพยายามจะมีต่อเวียดนามเสียแล้ว

4) รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนห่วงใยเป็นอย่างยิ่งที่การโจมตีดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคต่อการส่งราษฎรพลเรือนกัมพูชากลับประเทศของตน ตามความสมัครใจ ซึ่งดำเนินการภายใต้ความร่วมมือของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ในการนี้รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ยืนยันว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมของคนเหล่านั้นที่จะกลับสู่มาตุภูมิ ซึ่งสิทธิดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการแห่งมนุษยธรรมโดยสมบูรณ์

5) รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อการกระทำของไทยในการใช้สิทธิอันชอบธรรมที่จะป้องกันตนเอง

และในการดำเนินการในกรอบของสหประชาชาติ

นอกจากนั้น

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนก็ได้ขอให้เลขาธิการสหประชาช

าติส่งคณะผู้สังเกตการณ์ของสหประชาชาติมาประจำ ณ

ชายแดนไทยที่ติดต่อกับกัมพูชาโดยด่วนด้วย

กับเห็นพ้องร่วมกันว่า

การบุกรุกของกองกำลังต่างชาติต่อประเทศไทยก่อผลกระทบ

โดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน

และเป็นภัยนตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค

นี้ทั้งหมดด้วย

ในการนี้รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจึงแสดงออกถึงความส

นับสนุนอย่างหนักแน่น

และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับรัฐบาลและประชาชนไท

ยในการปกปักรักษาเอกราช อธิปไตย

และบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย

(หนังสือที่กต. 0305/36027 ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2523)

นอกจากรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้แสดงความวิตกกังวลในกรณีที่เวียดนามบุกรุกเข้าไปในดินแด

นประเทศไทย จึงได้ออกคำแถลงร่วมในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2523ไปแล้ว (สาระสำคัญอ้างแล้วข้างต้น) ต่อมาหลังเสร็จสิ้นการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 13 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2523

ที่ประชุมได้ออกแถลงการณ์ร่วมโดยกล่าวถึงสถานการณ์ในอินโดจีน ปัญหากัมพูชา ปัญหาเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง ปัญหาผู้อพยพอินโดจีนและอื่นๆ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีน มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) <u>สถานการณ์ในอินโดจีน</u>

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้แสดงความวิตกกังวลในกรณีที่เวียดนามบุกรุกเข้าไปในดินแดนประเทศไทย

ดังนั้นจึงได้ออกคำแถลงร่วมในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2523 ไปแล้ว เกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชา

ได้แสดงความวิตกอย่างมาก

เพราะการขัดแย้งในกัมพูชามีผลกระทบต่อความมั่นคง

และผลประโยชน์ของอาเซียน การที่ยังคงมีทหารเวียดนามอยู่ในกัมพูชา

การไม่ยอมให้ประชาชนกัมพูชามีสิทธิกำหนดใจตนเอง

จะไม่สามารถแก้ปัญหาแท้จริงได้

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจึงยืนยันให้มีการปฏิบัติตามข้อมติสมัชชาสหประชาชาติ วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522

คำแถลงร่วมอาเซียนเกี่ยวกับกรณีขัดแย้งในกัมพูชาและคำแถลงร่วมอาเซียน – ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2523 และได้ย้ำข้อเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติจัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยเร็ว

นอกจากนี้ยังได้ยืนยันความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาเซียนในปัญหากัมพูชา โดยให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา ให้ชาวกัมพูชากำหนดใจตนเองปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนย้ำและยืนยันอาเซียนยังคงรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย และที่นั่งของรัฐบาลดังกล่าวในสหประชาชาติต่อไป ความพยายามที่จะเปลี่ยนที่นั่งผู้แทนกัมพูชาในสหประชาชาติจะเท่ากับเป็นการยอมรับว่า การแทรกแซงของเวียดนามทางทหารนั้นถูกต้อง

2) <u>เรื่องเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง</u>

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเห็นว่าการแก้ปัญหากัมพูชาเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งต่อการที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

ได้รับทราบในการที่ผู้นำเวียดนามยอมรับปฏิญญากัวลาลัมเปอร์

เป็นมูลฐานในการปรึกษาหารือในการสถาปนาเขตสันติภาพและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งก็ได้ย้ำเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้

(ข่าวสำหรับหนังสือพิมพ์

เรื่องแถลงการณ์ร่วมในการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 13 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2523 กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2523)

เหตุการณ์สำคัญครั้งที่สามเกี่ยวกับนโยบายและท่าทีร่วมของอาเซียนเรื่องสถานการณ์ในกัมพูชาและผู้อพยพชาวอินโดจีนได้มีขึ้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2527

ในการประชุมของระดับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

ที่ประชุมของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชาและผู้อพยพชาวอินโดจีน รวมทั้งสิ้น 24 ข้อ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ทบทวนสถานการณ์ในกัมพูชา

และได้แสดงความกังวลอย่างยิ่งต่อการดำเนินการยึดครองกัมพูชาของกองกำลังทหารเวียดนาม

อันเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและเสถียรภาพของเอเชียตะวันออกเฉีย
งใต้

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ย้ำถึงข้อเรียกร้องของอาเซียนที่ให้มีการ
หาข้อยุติทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ในปัญหากัมพูชา
ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้บังเกิดอิสรภาพและอธิปไตยในกัมพูชา
รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ยืนยันให้นำข้อเรียกร้องว่าด้วยอิสรภาพ
ของกัมพูชา ฉบับลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2526
ในการหาข้อยุติทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ในปัญหากัมพูชา

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนแสดงความปริวิตกต่อการกระทำอันก้าวร้
าวของเวียดนามตามชายแดนไทย –
กัมพูชาและการรุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทยของกองทหารเวียดนาม
ตลอดจนการยิงปืนใหญ่เข้ามาในดินแดนไทยบ่อยครั้ง

-รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์เมื่อต้นปีนี้
ซึ่งเวียดนามมีเจตนารุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทย

เป็นผลให้ประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนได้รับบาดเจ็บแ
ละล้มตายเป็นจำนวนมาก

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ประณามการโจมตีของเวียดนามว่าได้เ
กิดขึ้นหลังการเยือนกรุงจาการ์ตาและกรุงแคนเบอรร์ราของรัฐมนตรีต่า
งประเทศเวียดนาม

และได้เรียกร้องให้เวียดนามหยุดการกระทำที่ยั่วยุดังกล่าว

ซึ่งเป็นการเพิ่มความตึงเครียดตามบริเวณชายแดน

และกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของภูมิภาคทั้งหมด

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้แสดงความผิดหวังอย่างมากที่เวียดนา
มไม่แสดงความตั้งใจจริงที่จะแสวงหาการแก้ปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธี

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ตั้งข้อสังเกตว่าสิ่งที่เวียดนามเรียกว่ากา
รถอนทหารประจำปีบางส่วนครั้งล่าสุดของเวียดนามออกจากกัมพูชา

เป็นเพียงการสับเปลี่ยนทหารประจำปีซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะตบตาประช
าคมระหว่างประเทศ ชาวกัมพูชา

รวมทั้งประชาชนชาวเวียดนามอีกด้วย

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนปริวิตกที่เห็นว่าในปัจจุบันมีชาวเวียดนาม
เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกัมพูชาไม่น้อยกว่าห้าแสนคน
และได้ตั้งข้อสังเกตว่าการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรนี้
เป็นผลมาจากการที่เวียดนามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ของกัมพูชา และผลักดันชาวกัมพูชาให้ออกไปจากมาตุภูมิ
ความไม่พึงพอใจต่อการแสวงหาอาณานิคมของเวียดนามนี้
ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ
และเป็นผลให้ชาวกัมพูชาจำนวนมากได้หลบหนีไปอยู่ตามบริเวณเขตชายแดนไทย – กัมพูชา

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ยืนยันที่จะสนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยภายใต้การนำของสมเด็จเจ้านโรดมสีหนุ
ในการดิ้นรนต่อสู้อย่างยุติธรรมที่จะฟื้นฟูอิสรภาพอธิปไตย
ตลอดจนความเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดให้กับกัมพูชา

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้พิจารณาข้อเสนอของเวียดนามครั้งล่า

สุด

และมีความเห็นว่าข้อเสนอดังกล่าวไม่มีอะไรในทางสร้างสรรค์ต่อการแสวงหาข้อยุติทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ในปัญหากัมพูชา

และเห็นว่าข้อเสนอนี้เป็นเล่ห์เพทุบายของเวียดนามที่จะหันเหความสนใจของประชาคมโลกจากประเด็นที่เวียดนามใช้กำลังทหารยึดครองกัมพูชา ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหากัมพูชา

-

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้แสดงความขอบคุณต่อประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติที่ยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย อันมีสมเด็จเจ้านโรดมสีหนุเป็นประธานาธิบดีตลอดมา

และได้ตั้งข้อสังเกตว่าในปี พ.ศ. 2526

มิได้มีผู้เสนอข้อมติคัดค้านต่อสมาชิกภาพของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยในสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติแต่อย่างใด

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนยังได้ยืนยันเจตจำนงที่จะปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับมิตรประเทศในการหาแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมความพยายามของประชาคมโลกในอันที่จะแก้ปัญหากัมพูชาโดยวิถีทางการเมือง

-เกี่ยวกับกรณีเหตุการณ์ชายแดนไทย – ลาว

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนรับทราบความพยายามของรัฐบาลไทยในการดำเนินนโยบายที่จะเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจอันดีระหว่างสองประเทศ เพื่อลดความไม่เข้าใจกันอันอาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้ชิดกันของประเทศทั้งสอง และได้แสดงความสนับสนุนนโยบายของไทยที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับลาวอย่างฉันมิตรและด้วยความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน

รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนยังได้เรียกร้องให้เวียดนามละเว้นการเข้ายุ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาว ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนหลักการถ้อยทีถ้อยอาศัย และหลักการอันเป็นที่ยอมรับกันระหว่างประเทศ

-ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ลี้ภัยอินโดจีนนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ประณามอีกครั้งหนึ่งต่อการโจมตีที่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าของกองกำลังทหารเวียดนามซึ่งยึดครองกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนมีนาคม – เดือนเมษายน พ.ศ. 2527 ค่ายที่พักผู้อพยพพลเรือนชาวกัมพุชาเหล่านี้ถูกเวียดนามโจมตี ทำให้ชาวกัมพูชาประมาณ 80,000 คน หลั่งไหลเข้ามาในเขตไทย อันเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ประเทศไทยและประชาคมโลก

ซึ่งรับภาระในการให้ที่พักพิงชั่วคราวแก่ผู้ลี้ภัยอินโดจีนประมาณ 150,000 คน ที่หลบหนีภัยสงครามในกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521

-รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนตั้งข้อสังเกตว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ยังคงมีผู้ลี้ภัยชาวอินโดจีนจำนวนนับแสนอยู่ในประเทศอาเซียน และได้ยืนยันว่าการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในเรื่องผู้ลี้ภัยอินโดจีนก็คือ การอพยพกลับมาตุภูมิโดยความสมัครใจและการตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม และได้เรียกร้องให้ประเทศที่รับผู้ลี้ภัยอินโดจีนมาแต่เดิมและประเทศที่มีความสามารถที่จะทำเช่นนั้นได้ เพิ่มความพยายามที่จะหาทางให้ประชาชนผู้เคราะห์ร้ายเหล่านี้ มีโอกาสได้ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งเป็นไปตามหลักการความรับผิดชอบร่วมกันของประชาคมโลกและหลักมนุษยธรรม (แถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับสถานการณ์ในกัมพูชาและผู้อพยพชาวอินโดจีน กรุงจาการ์ตา วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ข่าวสารนิเทศ

กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ที่ 104/2527 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2527)

เมื่อพิจารณาจากเอกสารไม่ว่าจะเป็นหนังสือรายงานผลการประชุมของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเริ่มตั้งแต่มกราคม พ.ศ. 2522 หรือหลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) หรือแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ปัญหาผู้อพยพอินโดจีน ตลอดจนปัญหาเวียดนามรุกรานละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2527)

ล้วนเป็นเอกสารทางการขององค์การอาเซียนที่สะท้อนและยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนที่สุดว่า

หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพ ปัญหาเวียดนามรุกราน ละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทย

อาเซียนมีนโยบายและท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจนและหนักแน่นเป็นหนึ่งเดียวกันด้วยการร่วมกันประณามการรุกรานดินแดนไทยของเวียดนามทุกครั้งไป

รวมทั้งให้เวียดนามเคารพกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการเคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของทุกประเทศ

การไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศเป็นต้น ท่าทีและจุดยืนร่วมกันของอาเซียนดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่า อย่างน้อยที่สุด หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผู้อพยพอินโดจีน ที่เกี่ยวกับความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย

รัฐบาลกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีความเป็นเอกภาพอย่างชัดเจน โดยเห็นร่วมกันว่า

ความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย

คือความอยู่รอดและความมั่นคงของอาเซียนและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

4)<u>ปัญหาหมู่เกาะสแปรตลี่ส์</u>

ปัญหาทะเลจีนใต้ที่เกี่ยวข้องกับการอ้างกรรมสิทธิ์บนหมู่เกาะต่างๆ

ระหว่างบางประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนด้วยกันและระหว่างบางประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนกับจีน

โดยข้อเท็จจริงแล้วมีมาตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนามแล้ว (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)

ไม่ใช่เป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศคู่กรณีที่เพิ่งมามีขึ้นหลังยุคสงครามเย็น

ดังเป็นที่ประจักษ์จากการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างหัวหน้าคณะผู้แทนของอาเซียนในระหว่างการประชุมครั้งที่ 4 ของคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการสถาปนาเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สิงคโปร์ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2517

ดังมีความตอนหนึ่งพาดพิงถึงเรื่องปัญหาหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ ดังนี้

“หัวหน้าคณะผู้แทนอินโดนีเซียได้ขอทราบท่าทีของฟิลิปปินส์เกี่ยวกับ

ปัญหากรรมสิทธิ์ของหมู่เกาะสแปรตลี่ส์

และการที่เวียดนามใต้และจีนได้ส่งกองกำลังทางทหารไปยังหมู่เกาะนี้เพื่อเรียกร้องกรรมสิทธิ์ของตน ซึ่งหัวหน้าคณะผู้แทนฟิลิปปินส์ได้แถลงชี้แจงว่า

สำหรับฟิลิปปินส์นั้นได้ครอบครองเกาะ 5 เกาะในหมู่เกาะนี้

และจีนคณะชาติได้ครอบครองเกาะ 1 เกาะ

ซึ่งตั้งอยู่หากจากเกาะฟาโรวันประมาณ 3 ไมล์ทางทิศตะวันตก

สำหรับเวียดนามใต้นั้น ได้เข้าไปตั้งอยู่บนเกาะที่ยังร้างอยู่ สำหรับเกาะต่างๆ ในหมู่เกาะสแปรตลี่ส์นี้ ส่วนมากอยู่ใต้น้ำและไม่มีทางที่จะขึ้นไปอาศัยได้ มีเพียงเกาะ 5 เกาะที่ฟิลิปปินส์ครอบครองอยู่เท่านั้นที่อยู่เหนือพื้นน้ำ และส่วนมากใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้

หัวหน้าคณะผู้แทนฟิลิปปินส์ได้ตั้งเป็นข้อสังเกตด้วยว่า

ทั้งสาธารณรัฐจีน (จีนใต้หวัน)

และเวียดนามใต้ไม่เคยที่จะส่งกองกำลังหรือส่งคนมาสำรวจหมู่เกาะสแปตลี่ส์ก่อนหน้านี้เลย และในอดีตหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2

ก็มีฟิลิปปินส์ประเทศเดียวที่ได้เข้าครอบครองหมู่เกาะนี้ อย่างไรก็ดี

รัฐบาลฟิลิปปินส์พร้อมที่จะเปิดการเจรจาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์บนหมู่เกาะนี้

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

หัวหน้าคณะผู้แทนอินโดนีเซียได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สนธิสัญญาสันติภาพที่ซานฟรานซิสโกก็ไม่ได้ระบุไว้อย่างกระจ่างแจ้งเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะเหล่านี้ เพียงแต่ให้ญี่ปุ่นถอนตัวออกไปเท่านั้น และสำหรับอินโดนีเซียแล้ว คงจะไม่รู้สึกสบายใจนัก หากสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเริ่มเรียกร้องหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ในทำนองเดียวกับหมู่เกาะพาราเซล (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย) เพราะเมื่อได้เห็นแผนที่ของจีนที่โตเกียวเกี่ยวกับเขตอาณาของจีนซึ่งคลุมเกือบทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ด้วยแล้ว ก็ไม่สู้จะแน่ใจนักเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนั้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงอีกประการหนึ่งก็คือ ประเทศที่มีกำลังความสามารถที่จะเข้ายับยั้งการเรียกร้องกรรมสิทธิ์ของจีนได้ เช่น สหรัฐฯ ก็ได้แสดงทีท่าไปแล้วว่า ไม่ต้องการที่จะเข้ายุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนพัวพันเกี่ยวกับปัญหาดินแดนในภูมิภาคนี้ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

หัวหน้าคณะผู้แทนไทยได้วิจารณ์ว่า สำหรับปัญหานี้นั้นคงจะนำความกระอักกระอ่วนมาสู่เวียดนามเหนือไม่น้อย และทำให้เวียดนามเหนือเกิดความลำบากใจอย่างมากในการวางตัวกับจีน และอย่างน้อยประเทศเวียดนามใต้ก็สามารถใช้ปัญหานี้บีบให้เวียดนามเหนื

อต้องแสดงทีท่าออกมา

ซึ่งคงจะทำให้เวียดนามเหนืออยู่ในฐานะลำบากใจไม่น้อย

(หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

(การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างหัวหน้าคณะผู้แทนของอาเซียนในระหว่างการประชุมครั้งที่ 4
ของคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการสถาปนาเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง สิงคโปร์ วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2517)

เกี่ยวกับปัญหาทะเลจีนใต้และความขัดแย้งระหว่างบรรดาประเทศคู่กรณีที่ต่างอ้างกรรมสิทธิ์ไม่เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ ก็หมู่เกาะพาราเซลหรือไม่ก็ทั้งสองหมู่เกาะ (ในยุคสงครามเวียดนาม)
ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์)
อ้างกรรมสิทธิ์ทั้งเหนือหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์
ส่วนฟิลิปปินส์นั้นอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ ส่วนประเทศเวียดนามใต้
(ในขณะสงครามเวียดนามยังไม่ยุติ สหรัฐฯ ยังไม่แพ้สงครามเวียดนาม
ประเทศเวียดนามใต้ยังไม่สูญหายไปจากการถูกรวมเป็นประเทศเดียวกับเวียดนามเหนือ ภายใต้ชื่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ ส่วนสาธารณรัฐจีน
(จีนไต้หวันที่ในช่วงสงครามเวียดนามยังมีฐานะเป็นประเทศที่องค์การสหประชาชาติยังให้การรับรองว่าเป็นผู้แทนประเทศจีน) ก็อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์เช่นกัน

เมื่อสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

พร้อมกับการสาบสูญของอดีตประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม (หรือเวียดนามใต้) รวมทั้งหลังสหรัฐฯ ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมสหรัฐฯ – จีน

ที่อดีตประธานาธิบดีนิกสันได้ร่วมลงนามกับฝ่ายจีนช่วงระหว่างการเยือนจีนอย่างเป็นทางการ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515) นำไปสู่การปรับความสัมพันธ์สหรัฐฯ – จีน

ให้กลับมาเป็นปกติระหว่างกัน โดยมีข้อความในแถลงการณ์ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ที่ระบุชัดเจนว่า สหรัฐฯ รับรองว่ามีจีนประเทศเดียว ส่วนไต้หวันนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีน

ไม่มีประเทศสาธารณรัฐจีนอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่าหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามและหลังสหรัฐฯ ให้การรับรองประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ (แถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ พ.ศ. 2515) เป็นผลนำไปสู่การสาบสูญของทั้งอดีตประเทศสาธารณรัฐเวียดนาม (เวียดนามใต้)

และของอดีตสาธารณรัฐจีน (จีนไต้หวัน)

ในยุคสงครามเย็นจึงมีเพียงประเทศฟิลิปปินส์เท่านั้นที่เป็นประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนที่อ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ ส่วนประเทศเวียดนามเหนือ (หรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม – Democratic Republic of Vietnam – DRV) หรือคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

เพิ่งมามีปัญหาขัดแย้งรุนแรงกับจีนหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนามแล้ว (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

โดยเวียดนามที่รวม เป็นประเทศเดียวกันแล้ว (พ.ศ. 2518)

ได้หันมาอ้างอธิปไตย/กรรมสิทธิ์เหนือทั้งหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์

เป็นที่น่าสังเกตได้อย่างชัดเจนว่าอิทธิพลของปัจจัยบริบท(contextual influence)

ที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์และเหตุการณ์ในแต่ละห้วงเวลา

ย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของทั้งประเทศที่เป็นคู่กรณีโดยตรงและประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาคที่ต่างมีผลประโยชน์ด้านทั้งภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์กับปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้

ส่วนนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและท่าทีของประเทศมหาอำนาจจะเป็นเช่นใดย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของบริบทปรากฏในแต่ละห้วงเวลาซึ่งความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทโดยทั่วไปมักมีอิทธิพลต่อการกำหนดและการตัดสินใจด้านนโยบายผลประโยชน์และท่าทีของทั้งประเทศที่เป็นคู่กรณีขัดแย้งระหว่างกันโดยตรงและประเทศที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับปัญหาอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลี่ส์และพาราแซล

ดังตัวอย่างกรณีเกิดการสู้รบทางเรือระหว่างกองทัพเรือของเวียดนามใต้กับของจีนคอมมิวนิสต์

เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2517

ที่ต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือทั้งหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ (Paracel and Spratly Islands)

ซึ่งในเหตุการณ์ดังกล่าวปฏิกิริยาและท่าทีของทั้งสหรัฐฯ

และสหภาพโซเวียตต่างยึดท่าทีเป็นกลางอย่างเคร่งครัดต่อกรณีพิพาทระหว่างเวียดนามใต้กับจีน

ส่วนท่าทีของเวียดนามเหนือนั้นได้แถลงท่าทีเรียกร้องให้คู่ขัดแย้งกันหาทางแก้ปัญหาที่มีระหว่างกันโดยสันติวิธี (D.J. Sagar; Major Political Events in Indochina 1945 – 1990 หน้า 116)

เกี่ยวกับปฏิกิริยาท่าทีของสหรัฐฯ

และของสหภาพโซเวียตตลอดจนของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือต่อการปะทะกำลังระหว่างกองทัพเรือของจีนและของเวียดนามใต้ ดังกล่าวข้างต้น เป็นที่วิเคราะห์ได้อย่างชัดเจนว่า

ไม่ว่าจะเป็นปฏิกิริยาท่าทีของสหรัฐฯ

ของสหภาพโซเวียตและของประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือล้วนเป็นปฏิกิริยาท่าทีที่มีปัจจัยผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์และด้านการเมืองระหว่างประเทศในช่วง พ.ศ. 2517 (หรือ 1 ปี

ก่อนสิ้นสุดสงครามเวียดนาม) เป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีของทั้งสหรัฐฯ

สหภาพโซเวียตและของเวียดนามเหนือต่อความขัดแย้งรุนแรงระหว่างจีนกับประเทศเวียดนามใต้

(หรือสาธารณรัฐเวียดนาม) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปี พ.ศ. 2517

มีอิทธิพลของทั้งปัจจัยภายในและภายนอกเข้ามามีบทบาททำให้สหรัฐฯ

และสหภาพโซเวียตเห็นถึงผลประโยชน์ที่ทั้งสหรัฐฯ

และสหภาพโซเวียตจะได้จากการมีนโยบายและท่าทีเป็นกลางต่อความขัดแย้งจีน – เวียดนามใต้

เรื่องการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์เช่นเดียวกันประเทศคอมมิวนิสต์

เวียดนามเหนือช่วง พ.ศ. 2517

ก็เห็นถึงความจำเป็นที่จำต้องมีนโยบายและท่าทีเป็นกลางต่อความขัดแย้งจีน –

เวียดนามใต้เกี่ยวกับการอ้างอธิปไตยเหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์

ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงสุดท้ายของสงครามในอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม)

ที่บ่งบอกให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าสหรัฐฯ

ยอมแพ้สงครามเวียดนามโดยพฤตินัยจากการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่ พ.ศ. 2515

เป็นต้นมา (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก) ดังอาทิ การไปจีนเพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ – จีน

ให้เป็นปกติของประธานาธิบดีนิกสัน การลงนามความตกลงสันติภาพยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ –

เวียดนามเหนือที่กรุงปารีส เดือนมกราคม พ.ศ. 2516 การประกาศลัทธินิกสันเรื่องสหรัฐฯ

จะไม่เข้ามาทำสงครามโดยตรงเพื่อช่วยมิตรประเทศของสหรัฐฯ ในการต่อสู้กับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์

(Guam Doctrine or Vietnamization policy พ.ศ. 2514)

ตลอดจนนโยบายฉกฉวยประโยชน์จากความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนเพื่อพึ่งจี

นเป็นมิตรร่วมช่วยคานอิทธิพลของโซเวียตตามมุมต่างๆ ของโลก

รวมทั้งการแผ่อิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ผ่านทางคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ) ในเมื่อเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริง

สหรัฐฯ

จึงไม่เห็นประโยชน์อันใดที่จะมีนโยบายและท่าทีเป็นปฏิปักษ์กับจีนโดยเข้าข้างเวียดนามใต้ซึ่งสหรัฐฯ

รู้ดีอยู่แล้วว่าวันแห่งการล่มสลายของประเทศเวียดนามใต้ใกล้มาถึงอยู่แล้ว

เป็นผลประโยชน์ทั้งในแง่ภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ

ที่จำเป็นต้องสละเวียดนามใต้เพื่อผลประโยชน์ด้านการเมือง และภูมิรัฐศาสตร์ระดับโลกของสหรัฐฯ

(การปรับดุลอำนาจที่ทำให้สหรัฐฯ

อยู่ในฐานะได้เปรียบสหภาพโซเวียตผ่านการบริหารความสัมพันธ์สามเส้า โซเวียต – สหรัฐฯ – จีน

ที่มีสหรัฐฯ เป็นผู้บริหารจัดการเป็นผลทำให้ทั้งโซเวียตและจีนต้องหันมาพึ่งสหรัฐฯ

เพื่อช่วยคานอิทธิพลอำนาจของอีกฝ่าย)

ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของสหภาพโซเวียตต่อปัญหาความขัดแย้งและการปะทะกำลังทาง

ทะเลระหว่างจีนกับเวียดนามใต้

ฝ่ายโซเวียตย่อมตระหนักดีว่าการมีนโยบายและท่าทีออกมาประณามจีนยิ่งจะมีผลทำให้สหรัฐฯ

และจีนใกล้ชิดกันมากขึ้นจนสามาถนำไปสู่ความเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์

เพื่อร่วมกันต่อต้านฝ่ายโซเวียตได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ดังนั้นการมีนโยบายและท่าทีเป็นกลางต่อปัญหาความขัดแย้งจีน – เวียดนามใต้

ฝ่ายโซเวียตมองว่าอย่างน้อยจะไม่ทำให้โซเวียตเสียผลประโยชน์ในเรื่องความสัมพันธ์สามเส้า โซเวียต

– สหรัฐฯ – จีน

ในกรณีเกี่ยวกับนโยบายและท่าทีของประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือในปี พ.ศ. 2517 นั้น

ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งอยู่แล้วว่า ฝ่ายเวียดนามเหนือทราบดีอยู่แล้วว่าการที่สหรัฐฯ

ยอมลงนามในความตกลงยุติสงครามเวียดนามกับเวียดนามเหนือ (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516)

เท่ากับสหรัฐฯ (โดยพฤตินัย) ประกาศยอมรับความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามอย่างเป็นขั้นตอน

และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือช่วง 2 ปีสุดท้ายของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518)

เป็นช่วงที่เวียดนามเหนือได้ทำการรุกทางทหารในทุกด้าน

โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อเข้ายึดกรุงไซ่ง่อนอย่างเป็นผลสำเร็จ

อันเป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะสงครามเวียดนามอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด

ซึ่งแม้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือรู้ดีว่าการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ของฝ่ายเวียดนามใต้ เป็นการอ้างที่มีความชอบธรรม

เพราะเมื่อใดที่เวียดนามเหนือประสพชัยชนะขั้นสมบูรณ์ในสงครามเวียดนามโดยสามารถรวมภาคเหนือและภาคใต้ของเวียดนามเป็นประเทศเดียวกัน

เวียดนามที่เป็นหนึ่งเดียวกันย่อมประสงค์อ้างกรรมสิทธิ์เหนือทั้งเกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ (Paracels and Spratlys) เช่นที่เวียดนามใต้ได้อ้างไว้แล้ว

แต่เนื่องจากประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือยังจำเป็นต้องพึ่งความช่วยเหลือด้ารการทหารและด้านอื่นๆ ที่จำเป็นจากจีน เพื่อเอาชนะสหรัฐฯ และเวียดนามใต้อย่างสมบูรณ์

รัฐบาลเวียดนามเหนือจึงหลีกเลี่ยงที่จะเข้าข้างจีนแต่ขณะเดียวกันก็ไม่แสดงท่าทีเข้าข้างเวียดนามใต้โดยมีเพียงเรียกร้องให้ทั้งจีนและเวียดนามใต้หาทางเจรจาแก้ปัญหาขัดแย้งกันโดยสันติวิธี

(หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

เกี่ยวกับความสัมพันธ์จีน – เวียดนามเหนือ

ซึ่งเสื่อมโทรมลงตามลำดับ ตั้งแต่ปลายสงครามเวียดนาม ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

หลังการลงนามยุติสงครามเวียดนามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ (เดือนมกราคม พ.ศ. 2516) เวียดนามเหนือเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2516 เวียดนามเหนือได้แจ้งกับฝ่ายจีนว่าเวียดนามเหนือตั้งใจจะสำรวจแหล่งน้ำมันในอ่าวตังเกี๋ย (Tonkin Gulf)

พร้อมกับเสนอให้มีการเจรจาระหว่างจีนกับเวียดนามเหนือเพื่อร่วมกันหาทางแก้ปัญหาขัดแย้งกันในเรื่องอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์

และถึงแม้ได้มีการพบปะหารือระหว่างกันในระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายแต่การเจรจาหารือดังกล่าวประสบกับความล้มเหลว (เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2517)

ระหว่างการเจรจาหารือกับฝ่ายจีน

ทางฝ่ายเวียดนามเหนือได้ยืนกรานที่จะให้ฝ่ายจีนยอมรับเส้นแบ่งเขตนอกฝั่งที่มีในอนุสัญญาปี พ.ศ. 2430(ค.ศ. 1887) ระหว่างจีน – ฝรั่งเศส

ซึ่งทางจีนได้ปฏิเสธท่าทีดังกล่าวของเวียดนามเหนือโดยอ้างว่าไม่เคยปรากฏว่ามีการแบ่งเขตน่านน้ำในอ่าวระหว่างฝรั่งเศสกับจีน

และว่าหากจีนยอมรับข้ออ้างของเวียดนามเหนือก็เท่ากับจีนยินยอมยกพื้นที่สองในสามของอ่าวตังเกี๋ยให้กับเวียดนามเหนือ

ปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์นับว่าเป็นปัญหาขัดแย้งรุนแรงอีกปัญหาหนึ่งระหว่างเวียดนามเหนือกับจีนช่วงปลายยุคสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2518)

และระหว่างเวียดนามใต้กับจีนช่วงก่อนสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2516)
และก่อนการล่มสลายของประเทศเวียดนามใต้ (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518)

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่าช่วงเวลาที่เวียดนามเหนือยังทำสงครามกับสหรัฐฯ
และเวียดนามใต้อันเป็นช่วงเวลาที่เวียดนามเหนือยังจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทั้งทางทหารและเศรษฐกิจจากจีน และแม้ความสัมพันธ์จีน –โซเวียต (พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2518)
จะดำเนินมาถึงขั้นแตกหักระหว่างกัน
และเวียดนามเหนือเองก็ได้มีทีท่าเข้าข้างฝ่ายโซเวียตอย่างชัดเจน
เพราะอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ได้รับจากฝ่ายโซเวียตมีความทันสมัยและจำเป็นต่อการทำสงครามขั้นสุดท้ายเพื่อเอาชนะขั้นเด็ดขาดกับเวียดนามใต้
อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่เวียดนามเหนือยังจำเป็นต้องพึ่งความช่วยเหลือจากจีน
เวียดนามเหนือย่อมรู้จักมีความอดกลั้นไม่ออกมาประท้วงจีนที่ใช้กำลังทหารในการปะทะกับกองกำลังทางเรือของเวียดนามใต้ในปี พ.ศ. 2517 แต่หลัง พ.ศ. 2518 (หลังสหรัฐฯ
แพ้สงครามเวียดนามและหลังการล่มสลายของประเทศเวียดนามใต้) นโยบายและท่าทีของเวียดนาม (ที่รวมภาคเหนือและใต้เป็นประเทศเดียวกันแล้ว)
ต่อปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราแซลและหมู่เกาะสแปรตลี่ส์ก็มีความชัดจนและท้าทายการอ้างกรรมสิทธิ์ของจีนอย่างเปิดเผยจนนำไปสู่การใช้กำลังปะทะกันในหลายครั้งหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (หลัง พ.ศ. 2534) ร่องแตกร้าวที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์จีน –
เวียดนามเหนือเกี่ยวกับเขตแดนทางน้ำและทางบกคงจะสามารถได้รับการดูแลไม่ให้บานปลายถึงขั้นใ

ช้กำลังระหว่างกัน

หากปราศจากความเห็นที่แตกต่างและขัดแย้งกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนาม – โซเวียตที่จีนระแวงว่าเป็นภัยต่อจีน

อีกทั้งการแข่งช่วงชิงการแผ่อิทธิพลระหว่างจีนกับโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Qiang Zhai; China and The Vietnam Wars, 1950 – 1975 หน้า 208 – 211)

เกี่ยวกับนโยบายและท่าทีไม่ว่าจะเป็นของอินโดนีเซียก็ดี ของสหรัฐฯ สหภาพโซเวียตและของเวียดนามเหนือก็ดี (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น)

เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า ต่างเป็นนโยบายและท่าทีที่มีอิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยบริบท (contextual change) เป็นตัวกำหนดผลประโยชน์ในขณะนั้น

โดยผลประโยชน์เป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีของทั้ง 4 ประเทศดังกล่าวที่มีขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518 ต่อปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะต่างๆ ในทะเลจีนใต้

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ (ไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์)

เป็นตัวกำหนดนโยบายและท่าทีของอินโดนีเซีย สหรัฐฯ

สหภาพโซเวียตและของเวียดนามเหนือที่ต่างมีต่อปัญหาในทะเลจีนใต้ ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518

นโยบายและท่าทีของอินโดนีเซียปรากฏข้างต้นบ่งบอกชัดเจนว่า

แม้อินโดนีเซียจะยึดนโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (non-aligned foreign policy)

ก็ตามแต่หากมีปัญหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศ

ปฏิกิริยาท่าทีของผู้แทนอินโดนีเซียยืนยันในทางประจักษ์ให้เห็นได้ว่าผลประโยชน์แห่งชาติของอินโดนีเซียอยู่เหนือนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดหรืออีกนัยหนึ่ง

อินโดนีเซียถือว่าภัยจีนที่มีต่อความมั่นคงของอินโดนีเซียจะลดน้อยลงจำเป็นต้องพึ่งอิทธิพลของสหรัฐฯ

เข้ามาทำหน้าที่คานการแผ่อิทธิพลของจีนที่มุ่งลงมาบนภาคพื้นมหาสมุทรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนนโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ

และโซเวียตนั้นเป็นการยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนเช่นกันว่าทั้งสหรัฐฯและโซเวียตยึดอิทธิพลของปัจจัยบริบทและอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ปรากฏในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518

มากำหนดผลประโยชน์ซึ่งสำหรับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ช่วง พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518

ไม่ได้อยู่ที่ทำสงครามกับเวียดนามเหนือต่อไป

โดยมีเรื่องของความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศเวียดนามใต้เป็นเป้าหมายสูงสุดของนโยบายสหรัฐฯ ตรงกันข้ามสหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ของสหรัฐฯ

(หรือการร่วมมือกับจีนสกัดกั้นการแผ่อิทธิพลของฝ่ายโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นสำคัญ)

ส่วนนโยบายและท่าทีของสหภาพโซเวียตก็ยึดผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ของโซเวียตเป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีของโซเวียตคือไม่ประสงค์ยุยงส่งเสริม

สนับสนุนให้เวียดนามเหนือมีท่าทีแข็งกร้าวยึดการเผชิญหน้ากับจีนในปัญหาทะเลจีนใต้

เพราะฝ่ายโซเวียตเองก็ต้องการหลีกเลี่ยงการดำเนินการใดที่จะเป็นการส่งเสริมให้จีนมีความสัมพันธ์ใ

กล้ชิดกับสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้น

ซึ่งหากมีขึ้นจริงย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของฝ่ายสหภาพโซเวียตในยุคสงครามเย็น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

5)<u>เรื่องการเชิญประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียนมาร่วมประชุมระดับรัฐมนตรีของอาเซียน</u>

เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) นาย John Ng. ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทยได้เข้าพบรองเลขาธิการอาเซียน (ไทย) และได้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบว่า เมื่อครั้งตนกู อับดุล ราห์มัน นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย พำนักอยู่ ณ นครนิวยอร์ค ต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. 2512 ได้ทาบทาม ดร. อาดัม มาลิครัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซียว่า อินโดนีเซียจะขัดข้องหรือไม่ ถ้ามาเลเซียจะเชิญผู้แทนเวียดนามใต้มาร่วมการประชุมระดับรัฐมนตรีของอาเซียนในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512 ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ (observer) ปรากฏว่า ดร. มาลิคไม่ขัดข้อง แต่ได้ปรารภถึงการเชิญเวียดนามเหนือด้วย ซึ่งตนกูอับดุลราห์มัน ไม่เห็นด้วย อนึ่ง รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้แจ้งให้เอกอัครราชทูตนายอานันท์ ปันยารชุน (เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การสหประชาชาติ) ทราบถึงการเชิญเวียดนามใต้แล้ว ซึ่งนายอานันท์ได้ตอบแก่ฝ่ายมาเลเซียว่าไทยคงไม่ขัดข้อง แต่จะยืนยันอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2512 นายอึ้ง ที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำไทยได้รับคำสั่งจากกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียข

อให้ทาบทามเป็นทางการกับฝ่ายไทยว่า ไทยจะขัดข้องหรือไม่

หากมาเลเซียจะเชิญเวียดนามใต้มาเป็นผู้สังเกตการณ์ในการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512

เกี่ยวกับข้อความข้างต้น

เมื่อฝ่ายไทยได้ถามที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียว่า

ฝ่ายมาเลเซียหมายถึงการเชิญผู้แทนรัฐบาลเวียดนามใต้เท่านั้นหรือเปล่า ที่ปรึกษาฯ

ตอบชี้แจงว่าตนได้รับคำสั่งจากกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียให้ระบุแต่เฉพาะเวียดนามใต้เท่านั้น

และว่ากระทรวงการต่างประเทศมาเลเซียขอคำให้สัมภาษณ์โดยละเอียดในเรื่องนี้ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ซึ่งในประเด็นนี้รองเลขาธิการสำนักเลขาธิการอาสา –

อาเซียนและแอสแปคแห่งชาติ (ไทย)

ได้ยืนยันกับที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียไปว่าข้อความสัมภาษณ์ของรัฐมนตรีต่างประเทศไทยที่ได้ให้กับหนังสือพิมพ์ Bangkok Post และ Bangkok World

ลงพิมพ์นั้นมีสาระถูกต้องตามที่รัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์ไป

ต่อคำถามที่ว่าเหตุใดอินโดนีเซียจึงปล่อยข่าวเรื่องมาเลเซียมีดำริจะเชิญผู้แทนเวียดนามใต้

แต่ไม่ประสงค์เชิญผู้แทนเวียดนามเหนือ

นายอึ้งที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำไทยได้แสดงความคิดเห็นส่วนตัวว่า

อินโดนีเซียต้องการเอาใจเวียดนามเหนือซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับอินโดนีเซีย

จึงแถลงไปว่าได้มีการเชิญเวียดนามเหนือด้วย อีกประการหนึ่งเป็นไปได้ว่า ดร. มาลิค

รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย

อาจไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลอินโดนีเซียในการไปยอมตกลงกับตนกู อับดุล ราห์มัน

นายกรัฐมนตรีมาเลเซียเรื่องการเชิญเวียดนามใต้ จึงปล่อยข่าวเช่นนั้นออกมาเพื่อก่อความวุ่นวายขึ้น

จนประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาเหมาะสมที่จะเชิญเวียดนาม

(ไม่ว่าเวียดนามเหนือหรือเวียดนามใต้หรือทั้งสองส่วน)

ให้ส่งผู้สังเกตการณ์มาร่วมประชุมระดับรัฐมนตรีขององค์การอาเซียน

(บันทึกสำนักเลขาธิการอาสา – อาเซียนและแอสแปคแห่งชาติ (ไทย) ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

ต่อมาเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2512

กระทรวงการต่างประเทศได้มีโทรเลขถึงสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

โดยสั่งการให้สถานเอกอัครราชทูต ณ

กรุงกัวลาลัมเปอร์แจ้งให้รัฐบาลมาเลเซียทราบดังข้อความต่อไปนี้

“ไทยไม่ต้องการเป็นประเทศริเริ่มให้เวียดนามใต้

เวียดนามเหนือและเวียดกง ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์

แต่ถ้าประเทศเจ้าภาพเห็นเหมาะสมจะเชิญมา ไทยก็ไม่ขัดข้อง

เพราะอาจจะเป็นโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องอาจพบปะหาทางตกลงกันในปัญหาเวียดนามได้”

(โทรเลขจากกระทรวงการต่างประเทศถึงสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 2512/1579 ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

ในเรื่องปัญหาผู้สังเกตการณ์ในการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น) เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2512 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ได้มีหนังสือรายงานความคืบหน้าในเรื่องนี้ให้กระทรวงฯ ทราบ ดังข้อความต่อไปนี้

“เกี่ยวกับปัญหาว่ามาเลเซียจะเชิญเวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ และ

เวียดกงตลอดจนประเทศอื่นๆ

เข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีอาเซียนในฐานะผู้สังเกตการณ์หรือไม่นั้น

เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2512

เลขาธิการอาเซียนแห่งมาเลเซียได้สอบถามเอกอัครราชทูต ณ

กรุงกัวลาลัมเปอร์เกี่ยวกับท่าทีของไทย

ถ้าหากมาเลเซียจะเชิญผู้แทนจากรัฐบาลหรือองค์การต่างๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามใต้

เวียดนามเหนือและเวียดกงให้เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์
ซึ่งในประเด็นนี้เอกอัครราชทูตไทยได้แจ้งท่าทีของไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ตาม
ที่กระทรวงฯ ได้เคยแจ้งให้สถานเอกอัครราชทูต ณ
กรุงกัวลาลัมเปอร์ทราบโดยโทรเลขที่ 100/2512 ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.
2512

ต่อมาในวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2512 ตนกู อับดุล
ราห์มัน
นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ให้สัมภาษณ์และตอบข้อซักถามของบรรดาผู้สื่
อข่าวในเรื่องนี้ว่า ตนกูไม่มีข้อขัดข้อง
ถ้าประเทศในภูมิภาคนี้ที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ประสงค์จะเข้าร่วมประชุมรัฐ
มนตรีอาเซียนในฐานะผู้สังเกตการณ์ ดังเช่น ประเทศเวียดนามใต้
เกาหลีใต้ ศรีลังกา หรือประเทศอื่นใด
แต่ตนกูไม่เห็นด้วยในกรณีที่จะเชิญเวียดนามเหนือหรือจีน
เพราะถ้าประเทศคอมมิวนิสต์เหล่านี้มาร่วมประชุมด้วยก็มีแต่จะทำให้เกิ
ดความวุ่นวายในที่ประชุมเท่านั้น

สถานเอกอัครราชทูต ณ
กรุงกัวลาลัมเปอร์ได้รายงานเพิ่มเติมว่า

เท่าที่ทราบจากเลขาธิการอาเซียนมาเลเซียในขณะนี้

มาเลเซียยังไม่ทราบท่าทีของประเทศฟิลิปปินส์ในเรื่องนี้

ส่วนอินโดนีเซียและสิงคโปร์ได้แสดงท่าทีแล้วว่า

ถ้าจะเชิญผู้สังเกตการณ์มาร่วมประชุมก็ต้องเชิญทุกประเทศ

หรือมิฉะนั้นก็ไม่เชิญเลย

ดังนั้นถ้านายกรัฐมนตรีมาเลเซียจะยืนกรานเชิญเฉพาะเวียดนามใต้แต่ไม่

เชิญเวียดนามเหนือหรือฝ่ายเวียดกงก็อาจจะก่อให้เกิดความบาดหมางกั

นในระหว่างสมาชิกอาเซียน

เลขาธิการอาเซียนมาเลเซียได้บอกกับเอกอัครราชทูตไทยว่าในขณะนี้มาเ

ลเซียยังมิได้ตัดสินใจเด็ดขาดในเรื่องนี้

แต่เข้าใจว่าในเมื่อมีปัญหายุ่งยากมากเช่นนี้

มาเลเซียก็คงจะไม่เชิญผู้สังเกตการณ์ใดๆ ทั้งสิ้น”

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 1450/2512 ลง

วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

สืบเนื่องจากผลของการพบปะระหว่างเอกอัครราชทูตไทยประจำมาเลเซียกับเลขาธิการอาเซียนของมา

เลเซีย (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น) ต่อมาเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2512 ตุนราซัค (ซึ่งในปี พ.ศ.

2512 ยังเป็นรองนายกรัฐมนตรี)

ได้แถลงปฏิเสธข่าวสำนักข่าวรอยเตอร์จากกรุงจาการ์ตาที่ว่าเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ตลอดจนประเทศอื่นที่ไม่ใช่เป็นสมาชิกอาเซียน
อาจจะมาร่วมประชุมรัฐมนตรีอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512 ในเรื่องนี้ ตุนอับดุล ราซัค ได้ตอบผู้สื่อข่าวว่า
เป็นวาระที่มาเลเซียเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมและมาเลเซียจะเชิญแต่เพียงประเทศสมาชิกอาเซียนเท่านั้นมาร่วมประชุม และมาเลเซียมิได้ส่งผู้ใดไปทาบทามประเทศอื่นๆ
ที่มิใช่สมาชิกอาเซียนให้มาร่วมประชุมเลย

เลขาธิการอาเซียนมาเลเซียได้แจ้งให้สถานเอกอัครราชทูตไทยทราบว่าเขาไม่เข้าใจเจตนาของอินโดนีเซียในการออกแถลงข่าวดังกล่าว
และอินโดนีเซียได้กระทำการดังกล่าวให้เป็นที่ลำบากใจแก่ฝ่ายมาเลเซียเช่นนี้มาหลายครั้งแล้ว เพราะอาจทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าอินโดนีเซียกับมาเลเซียมีแผนการกับเฉพาะระหว่างสองประเทศ โดยไม่ปรึกษาหารือกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ซึ่งที่จริงแล้วไม่เคยมีการกระทำเช่นนั้น เลขาธิการฯ กล่าวเพิ่มเติมว่าที่อินโดนีเซียออกแถลงข่าวเกี่ยวกับการเชิญเวียดนามเหนือนั้นอาจเป็นเพราะอยากจะหาทางสร้างอุปสรรคมิให้เชิญผู้แทนเวียดนามใต้มาร่วมประชุมดัง ตนกูอับดุลราห์มันได้เคยปรึกษากับ ดร. อาดัมมาลิค ที่นิวยอร์ค ซึ่งเขาเข้าใจว่าเอกอัครราชทูตอานันท์ ปันยารชุนคงได้รายงานมาให้กระทรวงการต่างประเทศไทยทราบแล้ว
ดังนั้นการที่ตุนราซัคแถลงปฏิเสธข่าวไปดังกล่าวนั้น
ก็คงเป็นคำตอบให้แก่ฝ่ายอินโดนีเซียเพียงพอแก่การนี้แล้ว

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 148/2512 ลง วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

ในเรื่องเดียวกันกับข้างต้น เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2512 สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ได้มีโทรเลขถึงกระทรวงการต่างประเทศยืนยันเพิ่มเติมว่า เมื่อเย็นวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2512 รองนายกรัฐมนตรีตุน ราซัคได้ให้สัมภาษณ์ที่เมืองโกตาบารูอีกว่ามาเลเซียมิได้ส่งคำเชิญไปยังเวียดนามเหนือหรือเวียดนามใต้ให้มาร่วมประชุมอาเซียน ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ แต่ประการใด

(โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 149/2512 ลง วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

ในส่วนที่เกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลไทยในเรื่องการเชิญประเทศที่มิใช่สมาชิกอาเซียนเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ในฐานะผู้สังเกตการณ์นั้น เรื่องนี้ฝ่ายไทยก็ได้สั่งการให้สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์แจ้งให้รัฐบาลมาเลเซียทราบว่าไทยไม่ต้องการเป็นประเทศริเริ่มให้เวียดนามใต้ เวียดนามเหนือและฝ่ายเวียดกง ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ แต่ถ้าประเทศเจ้าภาพ (มาเลเซีย) เห็นเหมาะสมจะเชิญมา ไทยก็ไม่ขัดข้อง เพราะอาจจะเป็นโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอาจพบปะหาทางตกลงกันในปัญหาเวียดนามได้

(โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศที่ 100/2512 ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2512)

เรื่องท่าทีของเวียดนามใต้ต่อการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่
กรุงกัวลาลัมเปอร์เดือนธันวาคม พ.ศ. 2512

กระทรวงการต่างประเทศได้มีโทรเลขถึงสถานเอกอัครราชทูตไทยใน 4 ประเทศสมาชิกอาเซียน แจ้งให้ทราบเกี่ยวกับการพบปะสนทนาระหว่าง Dr. Phan Quang Dan รัฐมนตรีแห่งรัฐในคณะรัฐมนตรีของเวียดนามใต้กับ ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทย โดยในระหว่างการสนทนา Dr. Phan ได้ขอให้รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนท่าทีของรัฐบาลเวียดนามใต้เกี่ยวกับการเชิญผู้แทนของเวียดนามเข้าร่วมประชุม(ในฐานะผู้สังเกตการณ์) การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศขององค์การอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เดือนธันวาคม พ.ศ. 2512 โดยฝ่ายเวียดนามใต้มีท่าทีดังต่อไปนี้

1) หากได้รับเชิญ
ฝ่ายเวียดนามใต้ยินดีที่จะรับคำเชิญมาประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์

2) รัฐบาลเวียดนามใต้พร้อมที่จะตอบรับคำเชิญของรัฐบาลมาเลเซีย(ในฐานะประเทศเจ้าภาพ)
แม้จะมีการเชิญผู้แทนประเทศเวียดนามเหนือเช่นกัน

3) แต่เวียดนามใต้จะคัดค้านอย่างแข็งขันหากมีการเชิญผู้แทนของขบวนการปลดแอกแห่งชาติ(National Liberation Front – NLF หรือฝ่ายเวียดกง) ในฐานะเป็นคณะผู้แทนอิสระ ด้วยเหตุผลเพราะเวียดนามใต้ไม่ถือว่าขบวนการ NLF มีฐานะเป็นองค์การที่มีอำนาจของรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศเวียดนามใต้พร้อมที่จะพูดคุยหารืออย่างไม่เป็นทางการกับขบวนฯ นอกเวลาประชุม

4) รัฐมนตรีถนัดฯ ได้แจ้งให้ Dr. Dan มั่นใจได้ว่ารัฐบาลไทยจะสนับสนุนเวียดนามใต้ในประเด็นที่ฝ่ายเวียดนามใต้ขอร้อง พร้อมจะแจ้งจุดยืนของเวียดนามใต้ปรากฏในข้อ 2 และ 3 ข้างต้นให้รัฐบาลของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนทราบรวมทั้งทราบข้อสนับสนุนของไทยแก่เวียดนามใต้

(โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศถึงสถานเอกอัครราชทูต ไทยประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ที่ 107/2512 กรุงจาการ์ตาที่ 66/2512 กรุงมะนิลาที่ 42/2512 สิงคโปร์ที่ 52/2512 และกรุงไซ่ง่อนที่ 87/2512 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2512)

เกี่ยวกับข้อเสนอของมาเลเซียที่จะเชิญผู้แทนเวียดนามใต้มาร่วมประชุมรัฐมนตรีอาเซียน

(ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์) ที่มาเลเซียจะเป็นเจ้าภาพในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512
และปฏิกิริยาท่าทีขัดแย้งกับมาเลซียของบางประเทศสมาชิกอาเซียน (อินโดนีเซียและสิงคโปร์)
ที่ไม่เห็นด้วยกับการมีท่าทีเลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐานของมาเลเซียที่
ไม่ใชประเทศคอมมิวนิสต์ ดังกรณีเชิญเฉพาะประเทศเวียดนามใต้
แต่ไม่ประสงค์เชิญประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ
ซึ่งอินโดนีเซียประสงค์ให้เชิญเพราะอินโดนีเซียเป็นประเทศก่อตั้งอาเซียนประเทศเดียวที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเหนือ ส่วนสิงคโปร์นั้น
ไม่คัดค้านในเรื่องการจะเชิญประเทศนอกอาเซียนมาประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์และในฐานะเป็นแขกรับเชิญของประเทศเจ้าภาพไม่ใช่แขกขององค์การอาเซียน
และในส่วนที่เกี่ยวกับการเชิญประเทศเวียดนามนั้น
ทั้งอินโดนีเซียและสิงคโปร์ต่างเห็นร่วมกันว่าไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติ
หากต้องการเชิญประเทศนอกสมาชิกอาเซียนก็ควรเชิญทั้งประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์และประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์ แต่หากทำไม่ได้ก็ไม่ควรเชิญประเทศใดเลย
ส่วนท่าทีของไทยและฟิลิปปินส์นั้นถือเป็นสิทธิ์ของมาเลเซียในฐานะเป็นประเทศเจ้าภาพที่จะเชิญประเทศนอกอาเซียนประเทศใดก็ได้ให้มาร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ
แต่ต้องมาเข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้น (คือร่วมในพิธีเปิดประชุมเท่านั้น)
และมาร่วมประชุมในฐานะเป็นแขกรับเชิญของประเทศเจ้าภาพการประชุม
ไม่ใช่แขกขององค์การอาเซียน (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น)

ส่วนในประเด็นทำไมมาเลเซียจึงต้องการริเริ่มให้มีการเชิญประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มิใช่เป็นสมาชิกอาเซียน เข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน

ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์นั้น

หากย้อนกลับไปศึกษาพิจารณาจากผลการประชุมกลุ่มประเทศเอเชีย – แอฟริกาที่เมืองบันดุง

ประเทศอินโดนีเซีย (เดือนเมษายน พ.ศ. 2498) สมัยรัฐบาลประธานาธิบดีซูการ์โน

ที่มาเลเซียเองก็เป็น 1 ใน 29

ประเทศที่ได้รับเชิญไปร่วมประชุมและแถลงการณ์ของที่ประชุมดังกล่าวก็มีเนื้อหาบ่งบอกให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

ประเทศเข้าร่วมประชุมต่างมีท่าทีสนับสนุนนโยบายต่อต้านลัทธิอาณานิคมนิยมและจักรวรรดินิยมตะวันตก ตลอดจนสนับสนุนหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือหลักปัญจศีล (Principles of Peaceful Coexistence) รวมทั้งหลังการประชุมเพื่อก่อตั้งขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non – Aligned Movement – NAM) ที่เมือง Brioni ประเทศยูโกสลาเวีย เมื่อปี พ.ศ. 2504

ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงข้างต้น

มีอิทธิพลต่อความคิดของมาเลเซียเกี่ยวกับนโยบายเป็นกลางและการต่อต้านการแทรกแซงสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตลอดจนต่อความเชื่อของมาเลเซียและของอีก 4

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนว่าปัญหาในภูมิภาคพึงได้รับการแก้ไขโดยความร่วมมือของประเทศในภูมิ

ภาคเดียวกัน เป็นสำคัญ จนนำไปสู่คำประกาศกรุงกัวลาลัมเปอร์ของอาเซียน พ.ศ. 2514
ว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN)
จึงกล่าวได้ว่าความคิดของมาเลเซียที่ประสงค์เชิญผู้แทนประเทศเวียดนามใต้มาร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2512
ถือได้ว่าเป็นความพยายามของมาเลเซียที่อยากมีบทบาทริเริ่มในทางสร้างสรรค์เกี่ยวกับการหาทางยุติสงครามเวียดนามทางการเมืองและหากพิจารณาตามเนื้อผ้าแล้ว
ความริเริ่มดังกล่าวของมาเลเซียย่อมจะได้รับการสนับสนุนจากอินโดนีเซียมากที่สุด
แต่เนื่องจากมาเลเซียถูกมองว่ามิได้หาทางปรึกษาหารืออย่างจริงจังกับมิตรประเทศอาเซียนด้วยกัน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับอินโดนีเซีย)
อีกทั้งปฏิเสธที่จะเชิญเวียดนามเหนือร่วมประชุมในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์เช่นเดียวกับเวียดนามใต้ ความปรารถนาของมาเลเซียที่จะให้อาเซียน (ภายใต้ความเป็นประธานของมาเลเซีย)
มีบทบาทสร้างสรรทางการเมืองและการทูตต่อการหาทางยุติสงครามเวียดนามในโอกาสแรกจำเป็นต้องหารืออย่างใกล้ชิดกับประเทศสมากอาเซียนเพื่อแนวทางการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามเป็นที่วิเคราะห์ได้ว่าอิทธิพลของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
(ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก) ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศปรากฏช่วง พ.ศ. 2511 – พ.ศ. 2512
ย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดและการมองปัญหาการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉีย

งใต้ของรัฐบาลมาเลเซีย ทั้งนี้ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์บ่งชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าช่วง พ.ศ. 2511 เป็นช่วงเวลาที่สงครามเวียดนามมีความรุนแรงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ระหว่างวันที่ 30 มกราคม – 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2511

ทางฝ่ายเวียดกงและกองกำลังของเวียดนามเหนือได้โหมโจมตีเมืองสำคัญๆ

ของประเทศเวียดนามใต้ร่วมทั้งกรุงไซ่ง่อนอย่างต่อเนื่อง

สร้างความเสียหายอย่างหนักหน่วงแก่ฝ่ายสหรัฐฯ

และเวียดนามใต้หรือที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามการรุกทางทหารช่วงเทศกาลตรุษญวน (Tet Offensive) ซึ่งก็คืออิทธิพลของปัจจัยภายใน นอกจากเหตุการณ์รุนแรงในเวียดนามใต้ดังกล่าว ยังมีอีกเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐฯ

นั่นคือการเดินขบวนของประชาชนสหรัฐฯ ต่อต้านสหรัฐฯ ทำสงครามเวียดนาม

เป็นการออกมาประท้วงและต่อต้านรัฐบาลประธานาธิบดีนิกสันที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองสหรัฐฯ มีประชาชนกว่า 250, 000 คน ทั่วทั้งประเทศสหรัฐฯ พร้อมใจกันออกมาเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยุติการทำสงครามเวียดนาม(Moratorium) เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2512 (อิทธิพลของปัจจัยภายนอก)

จากอิทธิพลของบริบทสงครามเวียดนามช่วงระหว่าง พ.ศ 2511 – พ.ศ. 2512 และอิทธิพลของปัจจัยภายในและภายนอกดังกล่าวข้างต้น

จึงกล่าวได้ว่ามาเลเซียคงจะเป็นกังวลว่าหากสงครามเวียดนามมีความยืดเยื้อออกไปอย่างไม่มีกำหนด โอกาสที่ความใฝ่ฝันของมาเลเซียและของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 4 ประเทศที่อยากเห็นสันติภาพ

เสรีภาพ และความเป็นกลางเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่ปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก ยิ่งจะอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงมากขึ้น

การที่มีปรากฏการณ์ของประชาชนอเมริกันหลายแสนคนออกมาต่อต้านสงครามเวียดนาม

(อิทธิพลของปัจจัยภายนอก)

มาเลเซียซึ่งเป็นประเทศต้นคิดเรื่องประกาศให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ

และความเป็นกลาง (แถลงการณ์กัวลาลัมเปอร์ของอาเซียน พ.ศ. 2514)

คงจะมีความวิตกกังวลโดยกลัวว่าความคิดของมาเลเซียเรื่องให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเข

ตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

(ที่มาเลเซียได้เสนอให้อาเซียนยอมรับเป็นข้อเสนอร่วมของอาเซียนในปี พ.ศ. 2514)

จะมีโอกาสเป็นจริงได้ยากหากยังมีสงครามเวียดนามดำรงอยู่

มาเลเซียจึงใช้โอกาสการเป็นประธานอาเซียนใน พ.ศ. 2512

หวังให้อาเซียนมีบทบาททางการเมืองและการทูตช่วยยุติสงครามเวียดนามทางการเมือง

แต่การดำเนินการของมาเลเซียได้นำไปสู่ความขัดแย้งกับอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียย่อมรู้สึกไม่พอใจที่มาเลเซียไม่ได้พยายามหารืออย่างจริงจังและไม่ได้สนใจที่จะรับฟังความ

เห็นของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น แต่ต้องการให้ประเทศอาเซียนอื่นๆ

เพียงรับทราบความต้องการของมาเลเซียที่ประสงค์ดำเนินการเรื่องเชิญเวียดนามใต้มาร่วมประชุมรัฐม

นตรีอาเซียนในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ในนามของอาเซียน

ซึ่งในเรื่องนี้ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ง่ายว่าอินโดนีเซียย่อมไม่พอใจวิธีการดำเนินการของมาเลเซียที่มีท่าทีไม่แยแสเลยกับความเป็นประเทศอาเซียนที่ใหญ่ที่สุดของอินโดนีเซีย

รวมทั้งไม่สนใจข้อเสนอของอินโดนีเซียให้มาเลเซียพิจารณาเชิญเวียดนามเหนือมาประชุมด้วยในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์แต่มาเลเซียได้ตอบปฏิเสธทันที

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การให้สัมภาษณ์ของแต่ละฝ่ายที่เป็นการหักหน้าระหว่างกัน

เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียช่วง 45 ปีของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534) เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนได้ว่า

มาเลเซียจะไม่คิดท้าทายอิทธิพลของอินโดนีเซียอย่างเปิดเผย

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของประธานาธิบดีซูการ์โน (พ.ศ. 2490 – พ.ศ. 2509)

แต่หลังการสิ้นอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โน

มีผลทำให้อินโดนีเซียอยู่ภายใต้อำนาจผูกขาดของประธานาธิบดีซูฮาร์โต เป็นเวลา 32 ปี (พ.ศ. 2509 – พ.ศ. 2541)

มาเลเซียก็ยังคงระมัดระวังที่จะไม่ดำเนินการใดที่จะทำให้อินโดนีเซียมองว่าเป็นการทำให้อินโดนีเซียเสียหน้าหรือทำให้อินโดนีเซียรู้สึกว่ามาเลเซียต้องการท้าทายอิทธิพลของอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตามมาเลเซียไม่เคยล้มเลิกที่จะรอจังหวะเวลาที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้มาเลเซียมีบทบาทชี้นำอาเซียนในเรื่องที่มาเลเซียมั่นใจว่าตนมีศักยภาพที่จะดำเนินการได้

ในประเด็นนี้เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่มาเลเซียในยุคที่นายกรัฐมนตรีโมฮาหมัด มหาเธร์อยู่ในอำนาจ 10 ปี ในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2534)

มาเลเซียได้พยายามเข้าท้าทายอิทธิพลของอินโดนีเซีย

หลังประธานาธิบดีซูฮาร์โตพ้นจากอำนาจเป็นการถาวรแล้ว ซึ่งหลังประธานาธิบดีซูฮาร์โตสิ้นอำนาจ

(พ.ศ. 2541) ทำให้ผู้นำอาวุโสของอาเซียนมีแต่นายลีกวนยิว

อดีตนายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์และนายมหาเธร์เท่านั้น

สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดช่องว่างแห่งผู้นำในอาเซียน (Leadership Vacuum)

เปิดโอกาสให้นายมหาเธร์ นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย (ซึ่งเฝ้ารอโอกาสเช่นนี้มานาน)

พยายามผงาดขึ้นมาแสดงตนเป็นผู้นำอาเซียน

เพราะรู้ดีว่าสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและการเมืองในอินโดนีเซียหลังการล่มสลายของระบอบซูฮาร์โต

เป็นผลทำให้อินโดนีเซียต้องประสบกับวิกฤติการณ์การเมืองและเศรษฐกิจช่วง 6- 7 ปี

หลังการหมดอำนาจของอดีตประธานาธิบดีซูฮาร์โต อีกทั้งนายมหาเธร์

รู้ดีอีกด้วยว่าในยุคสงครามเย็นหลังการสิ้นอำนาจของอดีตประธานาธิบดีซูฮาร์โต

นอกจากนายลีกวนยิวแล้ว ไม่มีผู้นำอาเซียนคนอื่นใด (ไม่ว่าของไทย ฟิลิปปินส์ หรือบรูไน)

ที่มีอายุและความอาวุโสทางการเมืองยาวนานเท่านายมหาเธร์

นายมหาเธร์จึงตัดสินใจกล้าออกมาแสดงตัวเป็นผู้นำอาเซียนอย่างเปิดเผยด้วยการเดินสายแสดงควา

มคิดเห็นผ่านการให้สัมภาษณ์ การปาฐกถา การวิพากษ์ วิจารณ์ เหตุการณ์และวิกฤติต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในโลก เป็นการแสดงบทบาทของมาเลเซียในเวทีระหว่างประเทศที่สำคัญๆ

ทั้งหมดนี้เพื่อผลประโยชน์ของมาเลเซียมากกว่าอื่นใด

เหตุการณ์ช่วง พ.ศ. 2512 ที่มาเลเซียเป็นประธานอาเซียน (2 ปีหลังก่อตั้งอาเซียนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2510) ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ยืนยันในทางประจักษ์อย่างชัดเจนว่า อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาด้วยเหตุผลเพื่อความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ เป็นสำคัญ (ภัยคอมมิวนิสต์เป็นภัยร่วมกันหรือปัจจัยภัย เป็นตัวกำหนดผลประโยชน์ในช่วงสงครามเวียดนาม) แต่หลังสิ้นสงครามเวียดนาม พ.ศ. 2518 ปัจจัยการขัดกันของผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดภัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนจะไม่มองว่าทุกประเทศคอมมิวนิสต์เป็นภัยเหมือนกันหมด แต่จะรู้จักคัดสรรและจัดลำดับความร้ายแรงของภัยคอมมิวนิสต์ที่มาจากแต่ละประเทศคอมมิวนิสต์ ไม่เหมาเอาเองว่าทุกประเทศคอมมิวนิสต์เป็นภัยร้ายแรงเหมือนกันหมด ไม่ว่าในบริบทและสถานการณ์เช่นใด (prioritize threat) ดังตัวอย่างกรณีหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) ประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 (ซึ่งก็เป็นประเทศคอมมิวนิสต์) ก่อนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ เพราะไทยถือว่าเวียดนามหลังชนะสงครามกับสหรัฐฯ แล้วเป็นภัยต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยมากกว่าภัยจากจีน ผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical interest) เป็นปัจจัยชี้ขาดทำให้ไทย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ตัดสินใจมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในเวลาใกล้เคียงกัน

ในขณะที่สิงคโปร์และอินโดนีเซียได้พยายามประวิงเวลาให้เลื่อนออกไปนานที่สุดด้วยทั้งอินโดนีเซียแล
ะสิงคโปร์ต่างมีเหตุผลและผลประโยชน์เฉพาะของตน อินโดนีเซียเพราะเหตุการณ์ 1 ตุลาคม พ.ศ.
2508
ที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียถูกกล่าวหาว่าร่วมมือกับคณะทหารบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประห
ารเพื่อโค่นอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โนแต่ล้มเหลว
และรัฐบาลของประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเป็นเวลา 22 ปี (พ.ศ. 2510
- พ.ศ. 2532) ส่วนสิงคโปร์นั้น เนื่องจากประชากรสิงคโปร์ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติจีน
จึงเป็นที่ระแวงสูงจากประเทศเพื่อนบ้านของสิงคโปร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเลเซียและอินโดนีเซีย
เรื่องความสัมพันธ์กับประเทศจีน
จึงเป็นเรื่องใหญ่และละเอียดอ่อนสำหรับนโยบายต่างประเทศสิงคโปร์ต่อจีน
ด้วยเหตุผลสำคัญเพราะจีนสร้างปัญหาสองด้านให้สิงคโปร์
ด้านแรกจีนแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่าจีนเป็นแหล่งที่มาของภัยคุกคามต่อสิงคโปร์
ผ่านการสนับสนุนของขบวนการคอมมิวนิสต์สิงคโปร์ ดังเช่น ในสมัยการปฏิวัติวัฒนธรรมในจีน
สิงคโปร์ตกเป็นเป้าของการโจมตีทางการโฆษณาชวนเชื่อของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างรุนแรง
ส่วนด้านที่สองนั้น ได้แก่ การที่ประชากรส่วนใหญ่ของสิงคโปร์เป็นคนเชื้อชาติจีน
ทำให้สิงคโปร์ถูกมองว่าเป็นตัวแทนของอิทธิพลจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
สิงคโปร์กับจีนสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันได้ในที่สุด (เดือนตุลาคม พ.ศ.
2533 หรือปลายยุคสงครามเย็น)
หลังอินโดนีเซียซึ่งได้กลับมามีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเมื่อสิงหาคม พ.ศ. 2532(สุรพงษ์

ชัยนาม: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียในยุคสงครามเย็นหน้า 86 – 94

และนโยบายของไทยต่อสิงคโปร์ในยุคสงครามเย็น หน้า 47 – 54)

ความเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียในเรื่องการเชิญทั้งเวียดนามใต้และเวียดนามเหนือมาประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ

ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์และการให้สัมภาษณ์ของทั้งฝ่ายมาเลเซียและอินโดนีเซียที่ขัดแย้งกันและทำให้แต่ละฝ่ายเสียหน้า ถือเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ยืนยันให้เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปว่า

องค์การอาเซียนไม่ว่าในยุคสงครามเย็นที่มีเพียง 6 ประเทศ หรือยุคหลังสงครามเย็นที่มีเพิ่มเข้ามาอีก 4 ประเทศ รวมเป็น 10 ประเทศ ไม่เคยมีนโยบายและท่าทีร่วมกันแต่แรกเริ่ม

มีแต่ความเห็นและผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน (มากบ้าง น้อยบ้าง)

แม้ในยุคสงครามเย็นที่อาเซียนมีสมาชิกเพียง 6 ประเทศ (บรูไนเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนในปี พ.ศ. 2527 หรือ 17 ปีหลังก่อตั้งอาเซียนแล้ว) แต่ก็มิได้หมายความว่า ทั้ง 6

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีนโยบาย ท่าที และผลประโยชน์ร่วมกันในทุกเรื่อง ทุกปัญหา

แม้กระทั่งปัญหากัมพูชา

(ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากการที่เวียดนามได้ส่งทหารเข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี) ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของทั้ง 6

ประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ประเทศอาเซียนก็หาได้มีการมองปัญหากัมพูชาที่มาจากการวิเคราะห์ ประเมิน

ปัญหากัมพูชาในแนวทางเดียวกันหรือจากการมีผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงที่สอดคล้องกันในทุกบริบท ทุกเหตุการณ์ ตรงกันข้าม อาเซียนสามารถมีผลประโยชน์
นโยบายและท่าทีร่วมกันต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างสอดคล้องกัน
เป็นครั้งคราวได้ก็จากการปรึกษาหารือและการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน
เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นที่ยอมรับได้ร่วมกัน ไม่ใช่จากการมีสูตรสำเร็จรูปร่วมกันตั้งแต่ต้น

ในยุคสงครามเย็น นอกจากปัญหากัมพูชาแล้ว
อาเซียนไม่เคยมีความเห็นหรือมีผลประโยชน์และนโยบายร่วมกันต่อแต่ละปัญหาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สอดคล้องกัน หรือมีผลประโยชน์และนโยบายต่อแต่ละประเทศมหาอำนาจที่เหมือนกันในทุกเหตุการณ์ ทุกกรณี อีกทั้งแต่ละประเทศอาเซียน (ไม่ว่าจะเป็น 6 ประเทศในยุคสงครามเย็นหรือ 10 ประเทศในยุคหลังสงครามเย็น) ต่างก็มีความสัมพันธ์ทั้งกับจีนและกับสหรัฐฯ
ในระดับที่แตกต่างกัน มีผลประโยชน์กับจีนและกับสหรัฐฯ ที่มากน้อยแตกต่างกัน
ข้อเท็จจริงดังกล่าวมานี้บวกกับพัฒนาการของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ – จีน
ในอนาคตจะเป็นเช่นใดย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่ออนาคตและโอกาสความเป็นเอกภาพของอาเซียน
ซึ่งมีค่อนข้างจำกัดอยู่แล้วในยุคสงครามเย็นและมีเฉพาะกับบางเรื่องบางปัญหา
มาในยุคหลังสงครามเย็นและมีเฉพาะกับบางเรื่องบางปัญหา มาในยุคหลังสงครามเย็น
การให้ได้มาซึ่งเอกภาพที่ยั่งยืน ยิ่งเป็นเรื่องหาได้ยาก เพราะนอกจากมีสมาชิกเพิ่มเป็น 10 ประเทศ
ที่ต่างมีผลประโยชน์ที่หลากหลายที่แตกต่างกันมาก
อีกทั้งโครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศยุคหลังสงครามเย็นเป็นลักษณะโครงสร้างที่อำนาจก

ระจายอยู่หลายจุด เป็นการเพิ่มทางเลือกและอำนาจต่อรองให้กับทุกประเทศ

ไม่ถูกบีบให้ต้องเลือกข้างสังกัดข้างใดข้างหนึ่ง

การแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างประเทศจะมีความเข้มข้นและรุนแรงมากกว่าในยุคสงครามเย็น

ความร่วมมือและความเป็นเอกภาพของอาเซียนจะเป็นเรื่องยากลำบากกว่าในยุคสงครามเย็น

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า

ในส่วนที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง(ทั้งรุนแรงและไม่รุนแรงแต่ได้สร้างความอึดอัดใจให้กับไทยมาก)

ระหว่างไทยกับบางประเทศอาเซียน เช่น อินโดนีเซียและมาเลเซียในยุคสงครามเย็น

ที่ชัดเจนที่สุดได้แก่แถลงการณ์กวนตัน พ.ศ. 2523

ที่อินโดนีเซียและมาเลเซียร่วมกันเรียกร้องให้อาเซียนเห็นใจเวียดนาม

โดยทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียเชื่อว่าเวียดนามถูกจีนกดดันมาก

จึงจำเป็นต้องหันไปพึ่งฝ่ายสหภาพโซเวียต

ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้ย่อมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียน แถลงการณ์กวนตัน

มีข้อความที่บ่งบอกให้เป็นที่เข้าใจได้ว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซีย

เชื่อว่าเวียดนามแม้จะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์แต่เหนือกว่าความเป็นคอมมิวนิสต์ คือ

ความเป็นชาตินิยมซึ่งหากได้รับความช่วยเหลือจากประเทศอาเซียน ก็จะมีผลช่วยให้เวียดนามค่อยๆ

ออกห่างจากการต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียต

ข้อเสนอของแถลงการณ์กวนตันที่อินโดนีเซียและมาเลเซียร่วมกันประกาศออกมา

ได้สร้างความไม่พอใจมากที่สุดแก่ประเทศไทย (ในฐานะไทยเป็นรัฐด่านหน้าในช่วง 10 ปีของปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2532)

ส่วนอีกปัญหาหนึ่งที่ได้สร้างความอึดอัดใจให้กับไทยและสร้างความไม่พอใจแก่สิงคโปร์ คือ ปัญหาติมอร์ตะวันออก

(หรือปัญหาที่อินโดนีเซียส่งทหารเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออกในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นอดีตเมืองขึ้นของประเทศโปรตุเกส)

และออกกฎหมายผนวกติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย (เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519)

และอินโดนีเซียต้องการให้ไทยสนับสนุนการที่อินโดนีเซียได้ส่งทหารเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออกเมืองขึ้นของโปรตุเกสอย่างไม่มีเงื่อนไขโดยอ้างความเป็นหนึ่งเดียวกันของประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน ซึ่งไทยเองก็ตัดสินใจยอมสนับสนุนอินโดนีเซียตลอด 10 กว่าปีของปัญหาติมอร์ตะวันออกในเวทีสหประชาชาติ

โดยไทยต้องมาประสบกับปัญหาติมอร์ตะวันออกที่ได้สร้างความอึดอัดไม่สบายใจแก่ไทยอย่างมากหลังเกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันในกรณีเวียดนามได้ส่งกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลา 10 กว่าปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533)

เป็นผลทำให้การเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติออกมาสนับสนุนข้อมติที่ประเทศอาเซียนร่วมกับมิตรประเทศอื่นๆ เสนอต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติทุกปี ประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม

พร้อมให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไขและให้ประชาชนชาวติมอร์ตะวั

นออกสามารถใช้สิทธิ์กำหนดใจตนเองได้อย่างเสรี ปราศจากการข่มขู่กดดันจากภายนอก

ข้อมติของสหประชาชาติดังกล่าวโดยเนื้อหาแล้ว

ไม่มีอะไรแตกต่างจากข้อมติของสหประชาชาติเกี่ยวกับการประณามอินโดนีเซียและเรียกร้องให้อินโดนีเซียถอนทหารทั้งหมดออกจากติมอร์ตะวันออกเช่นกัน

ฝ่ายเวียดนามจึงเสนอที่ยินดีช่วยเหลือหาเสียงมิให้ข้อมติของสหประชาชาติที่ประณามการกระทำของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก ได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมากของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ โดยแลกกับการที่อินโดนีเซียเองก็ต้องช่วยเวียดนามเช่นกันในเมื่อทั้งเวียดนามและอินโดนีเซียอยู่ในเรือลำเดียวกันมีความผิดร้ายแรงอย่างเดียวกัน (Leo Surayadinata; Indonesia’s Foreign Policy Under Suharto; หน้า 70 และ 132, และสุรพงษ์ ชัยนาม,

นโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น: นโยบายของไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 238 – 268 และหน้า 196 – 230)

ในเมื่ออินโดนีเซียในฐานะเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่สำคัญและมีแผลได้เป็นผู้ละเมิดหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติโดยการรุกรานและเข้ายึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก (2 ปีกว่าก่อนเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา)

ย่อมเป็นผลทำให้การดำเนินการของอาเซียนในทุกปีเพื่อหาเสียงให้ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติส่วนใหญ่สนับสนุนข้อมติของสหประชาชาติ (ที่อาเซียนเป็นฝ่ายเสนอ)

เกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่ประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาพร้อมให้เวียดนา

มถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไข

กลายเป็นงานที่เหนื่อยและสร้างความเจ็บปวดให้กับอาเซียน

เพราะประเทศสมาชิกสำคัญของอาเซียนมีแผลให้ฝ่ายตรงข้ามเล่นงานได้อย่างสะดวกสบาย

(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

สำหรับเหตุผลทำไมตนกู อับดุล ราห์มาน (พ.ศ. 2500 – พ.ศ. 2513)

นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศมลายู (ต่อมาเปลี่ยนเป็นประเทศมาเลเซีย)

จึงต้องการเชิญผู้แทนประเทศเวียดนามใต้มาร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนแต่ไม่ประสงค์เชิญผู้แทนประเทศเวียดนามเหนือมาร่วมประชุม

(ตามที่รัฐบาลอินโดนีเซียได้ให้ความเห็นของอินโดนีเซีย)

มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างใกล้ชิดสนิทสนมอย่างมากระหว่างประธานาธิบดีโง ดินห์ เดียม ของเวียดนามใต้ (พ.ศ. 2498 – พ.ศ. 2506) กับตนกู อับดุล ราห์มาน

นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย

ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดในระดับส่วนบุคคลระหว่างผู้นำของมาเลเซียและเวียดนามใต้ดังกล่าว ได้มีผลนำไปสู่ความร่วมมือในระดับรัฐบาลอย่างใกล้ชิดในด้านอื่นๆ

(รวมทั้งด้านการทหารที่มาเลเซียได้ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับเวียดนามใต้

หลังมาเลเซียสามารถเอาชนะสงครามภายในประเทศมาเลเซียแล้ว พ.ศ. 2503)

และที่สำคัญคือทั้งตนกู อับดุล ราห์มานและโง ดินห์ เดียม

ต่างชื่นชมในความเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์และประเทศคอมมิวนิสต์ของทั้งสองฝ่าย และโง

ดินห์ เดียมก็สนับสนุนความคิดของตนกู อับดุล

ราห์มานที่เสนอให้มีการก่อตั้งองค์การความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจแห่งเอเชียตะวันออกเ

ฉียงใต้ (Southeast Asia – wide cultural and economic organization)

ในโอกาสที่ประธานาธิบดีโง ดินห์ เดียมไปเยือนมาเลเซียอย่างเป็นทางการปี พ.ศ. 2503(Christopher

E. Goscha and Christian F. Ostermann, Connecting Histories: Decolonization and the Cold

War in Southeast Asia, 1945 – 1962 หน้า 393 – 394)

เมื่อครั้งไทยเป็นเจ้าภาพและประธานการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศครั้งที่ 6

ของสมาคมอาเซียน ระหว่างวันที่ 16 – 18 เมษายน พ.ศ. 2516 ปรากฏว่าได้มีหนังสือพิมพ์ต่างๆ

ในสิงคโปร์ลงบทบรรณาธิการวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นการสะท้อนให้เห็นในทางประจักษ์ถึงอิทธิพลของคว

ามเปลี่ยนแปลงทางบริบทที่มีต่อทัศนะของบรรดาหนังสือพิมพ์ต่างๆ ในสิงคโปร์ดังหนังสือพิมพ์

“สเตรทส์ไทมส์” ประจำวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2516 สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- กล่าวถึงการประชุมระดับรัฐมนตรีของสมาคมอาเซียนว่า

ได้มาบรรจบครบรอบอีกครั้งหนึ่ง โดยได้กลับมาประชุมกันที่กรุงเทพฯ

ซึ่งเป็นสถานที่ก่อตั้งอาเซียนเมื่อ 6 ปีที่แล้วอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากได้ให้ประเทศสมาชิกเป็นเจ้าภาพเวียนประชุมในนครหลวงของ

ประเทศสมาชิกทั้ง 5

ประเทศโดยสิงคโปร์เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมประเทศสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2515

-

แสดงความเห็นต้อนรับแสดงความยินดีที่ความไม่แน่นอนและการมองการก่อตั้งสมาคมอาเซียนไปในแง่ร้ายได้หมดสิ้นไปแล้ว อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์รวมทั้งเรื่องการยุติสงครามเย็น อเมริกายุติการสู้รบในเวียดนาม และการเปลี่ยนท่าทีของจีนคอมมิวนิสต์ จากการมีท่าทีก้าวร้าวรุกรานมาเป็นผ่อนปรนประนีประนอมและการจัดดุลแห่งอำนาจใหม่ของประเทศมหาอำนาจ

-

เรียกร้องให้สมาคมอาเซียนเปลี่ยนแปลงนโยบายและวางตนให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของโลกและเผชิญต่ออุปสรรคและการท้าทายต่างๆ ด้วยความมองอาจกล้าหาญ โดยคำนึงถึงความเป็นจริง แม้จำเป็นต้องสละละทิ้งความคิดเห็นเก่าๆ อันล้าสมัยบ้างก็ต้องยอม

-เห็นด้วยกับคำกล่าวของนายราชา รัตนัม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์ที่กล่าวที่กรุงเทพฯ

ว่า

สมาคมอาเซียนจะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วได้ก็ด้วยความช่วยเหลือจา

กต่างประเทศ

-หนังสือพิมพ์ภาษามลายูชื่อ “Berita Harian” ฉบับประจำวันที่ 16

เมษายน พ.ศ. 2516 วิจารณ์ว่า เมื่อมีการก่อตั้งสมาคมอาเซียน เมื่อ 5

ปีที่แล้ว

ได้มีการสงสัยไม่แน่ใจว่าสมาคมอาเซียนจะตั้งอยู่ได้ตลอดรอดฝั่งนานเพี

ยงใด แต่สมาคมอาเซียนก็อยู่ตลอดรอดฝั่งมาได้

ทั้งยังได้ประสบความสำเร็จในทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

และยิ่งไปกว่านั้น

ยังได้มีความสัมพันธ์อย่างมั่นคงแข็งแรงและใกล้ชิดสนิทสนมกันมากยิ่ง

ขึ้นระหว่างประเทศสมาชิก

ความปรารถนาที่จะขยายสมาชิกภาพของอาเซียนโดยให้ประเทศเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ เป็นสมาชิกด้วยนั้น เป็นความคิดที่ดี

แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์แต่เพียงต้องการขยายแต่เฉพาะสมาชิกภาพ

โดยไม่คำนึงถึงความเจริญก้าวหน้าและผลประโยชน์ที่จะได้รับความคิด

นี้ก็จะเป็นความคิดที่ไม่ค่อยจะถูกต้องและมั่นคงถาวรนัก
สถานการณ์ในอินโดจีนยังคงอยู่ในภาวะที่ไม่แน่นอน
การหยุดยิงในเวียดนามยังไม่ได้รับการปฏิบัติตามกันอย่างเต็มที่
ความตกลงกรุงปารีสที่สหรัฐฯ
ได้ลงนามกับประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2516 ยังคงมีการละเมิดกันอยู่
รัฐบาลไหนกันแน่ที่เป็นตัวแทนอันแท้จริงของเวียดนามใต้ ลาว
และกัมพูชา ก็ยังเป็นที่สงสัยกันอยู่

-หนังสือพิมพ์ “Berita Harian”
ยังได้วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องการขยายสมาชิกภาพของสมาคมอาเซียนว่า
ที่ประชุมที่กรุงเทพฯ ไม่ควรจะรีบร้อนผลุนผลัน
เพราะยังไม่ถึงเวลาอันควร ประเทศในอินโดจีน 3 ประเทศคือเวียดนาม
ลาว และกัมพูชา
ควรจะได้เป็นสมาชิกอาเซียนวันใดวันหนึ่งในอนาคตข้างหน้า

-หนังสือพิมพ์ภาษาจีน “Nanyang Siang Pau” ฉบับประจำวันที่ 16
เมษายน พ.ศ. 2516
ได้วิจารณ์ไปในทำนองไม่เห็นด้วยที่จะขยายสมาชิกภาพของสมาคมอาเ

ซียนให้คลุมไปถึงประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ “Berita Harian”

และยังได้วิจารณ์อเมริกาที่เริ่มทิ้งระเบิดในกัมพูชา พร้อมมีความเห็นว่า

ควรปล่อยให้ประชาชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แก้ปัญหากันเองจะเหมา

ะสมกว่า และได้เรียกร้องให้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน

ช่วยหาทางแก้ปัญหานี้ด้วย

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ที่ 496/2516 ลงวันที่ 18

เมษายน พ.ศ. 2516)

จากรายงานและทัศนะของหนังสือพิมพ์ในสิงคโปร์ดังกล่าวข้างต้น

เป็นที่ประจักษ์ได้ว่าอิทธิพลของปัจจัยภายในและภายนอกที่เกิดขึ้นช่วง พ.ศ. 2516

มีผลโดยตรงต่อทัศนคติของบรรดาสื่อมวลชนในสิงคโปร์และในประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 4

ประเทศที่กล่าวโดยภาพรวม

ต่างมีการรายงานข่าวที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนะของสื่อมวลชนที่มีความหวังว่าการยุติบทบาททางทหาร

ของสหรัฐฯ อย่างเป็นขั้นตอนหลังการลงนามข้อตกลงยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ

กับเวียดนามเหนือเปิดโอกาสให้สงครามและความขัดแย้งระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

สามารถได้รับการแก้ไขโดยสันติวิธีได้โดยการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

(เป็นความปรารถนาสูงสุดในแถลงการณ์กรุงกัวลาลัมเปอร์ของอาเซียนว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันอ

อกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง พ.ศ. 2514)

อย่างไรก็ตาม

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่แม้ความตกลงยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ – เวียดนามเหนือ พ.ศ. 2516 ได้นำไปสู่การสิ้นสุดของสงครามทั้งในเวียดนาม กัมพูชา และลาวก็ตาม (วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518) พร้อมกับชัยชนะขั้นเด็ดขาดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา

แต่ความเปลี่ยนแปลงด้านบริบททั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคช่วงปลายยุคสงครามเย็น (ความขัดแย้งจีน – โซเวียต การกลับมามีความสัมพันธ์แบบปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน ความขัดแย้งจีน – เวียดนาม สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม เป็นต้น)

หาได้นำไปสู่สันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ตามที่ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศได้ตั้งความหวังไว้) ตรงกันข้าม อีก 2 ปีกว่าถัดมา เวียดนามได้ส่งกองกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (พ.ศ. 2522) เป็นเวลา 10 ปีเต็มๆ (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2532)

มีผลทำให้ความปรารถนา/ใฝ่ฝันของอาเซียนที่จะเห็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นกลาง (ZOPFAN หรือ Zone of Peace Freedom and Neutrality) มลายไปต่อหน้าต่อตาและในยุคหลังสงครามเย็นได้กลายเป็นเพียงความทรงจำในอดีตที่เป็นเพียงความฝัน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

6.ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)

อาเซียน –

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเริ่มมีความสัมพันธ์เป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2516

บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

โดยฝ่ายอาเซียนมุ่งแสวงหาความร่วมมือในโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่างๆ

เพื่อส่งเสริมให้มีการกินดีอยู่ดีในภูมิภาค ส่วนประชาคมยุโรปจะมองอาเซียนในฐานะเป็นแหล่งวัตถุดิบ

และมีความสัมพันธ์ต่อสันติภาพกับเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

และด้วยเหตุที่ต่างมีผลประโยชน์ร่วมกัน

จึงได้มีการริเริ่มจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่ายขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2521 ที่กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยี่ยม

มีการตกลงให้จัดทำความตกลงระหว่างทั้งสองภูมิภาคเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับสัมพันธภาพในอนาคตของทั้งสองฝ่าย กับทั้งได้กำหนดให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่สองในประเทศอาเซียน

ระหว่างวันที่ 6- 9 มีนาคม พ.ศ. 2523

ได้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน – ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปครั้งที่ 2 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

หัวหน้าคณะผู้แทนของฝ่ายไทยได้แก่พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา

ในฐานะรักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สรุปผลการประชุมอาเซียน –

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป(EEC) เฉพาะด้านการเมืองและความมั่นคงได้ดังต่อไปนี้

1) ระหว่างการประชุมในหัวข้อการเมือง

ฝ่ายไทยได้สรุปสถานการณ์ล่าสุดในกัมพูชา โดยเน้นกับที่ประชุมว่า ไทยถือว่าสถานการณ์ในกัมพูชาอยู่ในลักษณะไม่แน่นอน เวียดนาม/เฮงสัมริน ยังไม่สามารถควบคุมประเทศได้อย่างแท้จริง และกัมพูชากำลังประสบกับปัญหาการขาดแคลนอาหาร ซึ่งอาจทำให้มีประชาชนจำนวนนับแสนในภาคตะวันตกของกัมพูชาหลั่งไหลเข้ามาในไทยอีกในไม่ช้า หัวหน้าคณะผู้แทนไทยยังได้เตือนที่ประชุมว่า การสู้รบในกัมพูชาได้สร้างปัญหาต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศด่านหน้าโดยตรง และยังได้ส่งผลกระทบกระเทือนต่อดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจะเป็นการชักนำให้มีการชิงดีชิงเด่นในภูมิภาคนี้ระหว่างมหาอำนาจต่างๆ ในการหาทางออกแก่ปัญหากัมพูชา

ส่วนในระยะสั้นนั้น

ฝ่ายไทยมีความเห็นว่าจะต้องป้องกันไม่ให้การสู้รบลามมาถึงประเทศไทย การรักษาความมั่นคงชายแดนไทยรวมทั้งการดูแลชาวกัมพูชาอพยพด้วย ด้วยสาเหตุดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้เรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติส่งผู้สังเกตการณ์มา

สังเกตุการณ์ตามบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา

นอกจากนั้นรัฐมนตรีต่างประเทศไทยยังได้ขอให้เพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ลี้ภัย พร้อมทั้งให้มีการจัดตั้งเขตปลอดภัย (safe haven zone)

และได้ถือโอกาสย้ำความจำเป็นในการขอให้ต่างประเทศให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยต่อไป โดยการเรียกประชุม Pledging Conference

ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

และขอให้ประชาคมยุโรปช่วยเร่งเร้าเลขาธิการสหประชาชาติในเรื่องนี้อีกทางหนึ่งด้วย

ในการออกแถลงการณ์ร่วมด้านการเมืองทั้งรัฐมนตรีของประเทศอาเซียนและของประชาคมยุโรปได้ตกลงร่วมกันว่า

คำพูดในแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับปัญหาการเมืองถือเป็นจุดยืนร่วมกันของทุกฝ่าย ทุกฝ่ายได้ยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า

ทั้งปัญหากัมพูชาและปัญหาอาฟกานิสถาน

มีความเกี่ยวโยงกันและจำต้องหาทางออกพร้อมกัน ในประเด็นนี้

รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ (นายราชา รัตนัม) ได้แสดงท่าทีรุนแรงที่สุด

โดยเสนอให้ต่อต้านโซเวียตอย่างเต็มที่

แต่ส่วนใหญ่ในที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า ควรให้เวียดนามและโซเวียต

“ถอยทางการเมือง” (retreat politically)

เพื่อหาทางออกทางการเมืองร่วมกันโดยสอดคล้องกับผลประโยชน์ของทุก

ฝ่าย

ทั้งนี้เพื่อจะทำให้การถอนทหารต่างด้าวออกจากทั้งสองประเทศและการจั

ดตั้งรัฐที่เป็นกลาง ที่ประชุมยอมรับว่าไทยในฐานะเป็นประเทศแนวหน้า

ต้องรับภาระหนักมาก

พร้อมกับแสดงความสนับสนุนต่อการช่วยเหลือบรรเทาความลำบากของป

ระเทศที่รับผู้อพยพ ที่ประชุมเห็นด้วยร่วมกันว่า

ทางออกอันถาวรสู่ปัญหาผู้อพยพกัมพูชา

คือการแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมือง

2) การเดินทางไปประชุมอาเซียนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (6 - 9 มีนาคม พ.ศ. 2523) ครั้งนี้ของพลอากาศเอกสิทธิ

เศวตศิลาในฐานะรักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย

(รัฐบาลนายกรัฐมนตรีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ หมดอำนาจเมื่อวันที่ 3

มีนาคม พ.ศ. 2523) ได้รับความสนใจเป็นพิเศษ มาเลเซีย

(ในฐานะเจ้าภาพการประชุมครั้งนี้)

ได้แสดงความยินดีเป็นที่สุดที่ไทยตกลงใจส่งรัฐมนตรีต่างประเทศไปเข้าร่ว

มประชุมในวินาทีสุดท้าย

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นปึกแผ่นมั่นคงขององค์การอาเซียน

รัฐบาลมาเลเซียได้ส่งเครื่องบินพิเศษไปรับพลอากาศเอกสิทธิ

เศวตศิลาที่หาดใหญ่ นอกจากนั้นในโอกาสที่รัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง

5 ประเทศอาเซียนได้เข้าเยี่ยมคารวะนายกรัฐมนตรีฮุสเซน

ออนน์ของมาเลเซีย หลังจากนั้น

นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ขอพบรัฐมนตรีต่างประเทศไทยเป็นพิเศษเพียงค

นเดียว

ในการหารือกับนายกรัฐมนตรีมาเลเซียนายฮุสเซน

ออนน์ได้แสดงความสนใจในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลของไทยมาก

ซึ่งพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา

รักษาการรัฐมนตรีต่างประเทศไทยก็ได้ชี้แจงไปว่า

“เป็นการเปลี่ยนแปลงตามครรลองประชาธิปไตย

มิได้มีความขัดแย้งภายในแต่ประการใด รัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์

ชมะนันท์ต้องลาออกไปก็เพราะต้องเผชิญกับปัญหาการขึ้นราคาน้ำมัน

ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาฐานสนับสนุนทางการเมืองในรัฐสภาจำกัดที่มี

เกินไป และในการที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี

ก็ได้พยายามดึงพรรคการเมืองเข้ามาร่วมก่อตั้งรัฐบาลใหม่มากขึ้น

ซึ่งจะทำให้ฐานสนับสนุนรัฐบาลมั่นคงขึ้น

ส่วนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลใหม่ก็คงจะไม่เปลี่ยนแปลง

เราให้ความสำคัญต่อความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนมากที่สุด”

ส่วนการหารือกับนายริททาอูดิน

รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย ได้มีการปรึกษาหารือกันในหลายปัญหา

ดังเช่น เรื่องอินเดียมีท่าทีอาจให้การรับรองระบอบเฮงส์มริน ซึ่งในเรื่องนี้

อาเซียนกำลังร่วมดำเนินการทุกวิถีทางที่จะโน้มน้าวให้อินเดียเปลี่ยนท่าที

หรือมิฉะนั้นก็ขอให้ยับยั้งไว้ชั่วคราวก่อน

นอกจากนั้นรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียยังได้เสนอด้วยว่า

อาเซียนน่าจะมีการพูดคุยหารือกับอินเดีย (dialogue)

เพื่อพิจารณาร่วมกันในเรื่องต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ

การเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค โดยเฉพาะปัญหากัมพูชา

ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศไทยได้กล่าวให้ความเห็นชอบด้วย

เนื่องจากว่าอินเดียเป็นประเทศที่มีความสำคัญในภูมิภาคนี้

จำเป็นที่อาเซียนจำต้องดำรงการติดต่อกันไว้ให้ใกล้ชิด

ประเด็นสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือนายเหวียน โคทั๊ค

จะเดินทางมาเยือนมาเลเซียและไทย

ซึ่งฝ่ายมาเลเซียอยากทราบทัศนะของไทย ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศไทย
ได้ชี้แจงกับฝ่ายมาเลเซียว่าไทยอยากให้รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามไป
พบกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียก่อน
หลังจากไทยและมาเลเซียได้หารือกันแล้ว
จึงค่อยให้นายเหงียนโคทั๊คมาเยือนไทย
ฝ่ายอาเซียนจำเป็นต้องเป็นผู้กำหนดเวลาการพบปะกับฝ่ายเวียดนาม
มิฉะนั้นจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบเวียดนาม

รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้เล่าเรื่องที่ตนไปเยือนเวี
ยดนามเมื่อไม่นานมานี้ว่า
มีสิ่งบอกเหตุว่าเวียดนามกำลังพยายามหาทางออกในกัมพูชา
เพราะขณะนี้ภายในเวียดนามเองกำลังประสบความเดือดร้อนอย่างยิ่ง
โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ
แต่การจะถอนกำลังออกจากกัมพูชาจะเป็นการเสียภาพพจน์
เป็นการยอมรับความพ่ายแพ้ เวียดนามจึงยังไม่อาจตัดสินใจได้
มาเลเซียจึงมีความเห็นว่า
อาเซียนต้องพยายามหาทางออกที่เหมาะสมให้เวียดนาม
เพื่อเวียดนามมิต้องเสียหน้า นอกจากนั้น นายริเทาอูดิน
รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียยังบอกกับฝ่ายไทยว่าอาเซียนจะต้องบีบบัง

คับเวียดนามในด้านต่างๆ ให้ยอมประนีประนอมด้วย

และว่ายิ่งในขณะนี้มีข่าวว่าฝ่ายพอลพตเริ่มเข้มแข็งขึ้น

เวียดนามจะยิ่งลำบากมากยิ่งขึ้น

อาเซียนอยู่ในฐานะที่ดีกว่าจะต้องประสานการดำเนินการทางการทูตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ในช่วงท้ายของการหารือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับฝ่ายมาเลเซีย ฝ่ายไทยได้ยืนยันนโยบายของไทยว่ารัฐบาลใหม่ของไทยจะยังคงให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ของอาเซียน เป็นอันดับแรกต่อไป

3) สำหรับการหารือกับนายกาซาลี ชาฟี รัฐมนตรีมหาดไทยของมาเลเซีย นายกาซาลีได้แสดงความจำนงขอเดินทางมาเยี่ยมคารวะท่านนายกรัฐมนตรีในวันที่ 10 มีนาคม ศกนี้ และว่าตนได้ไปพบปะประธานาธิบดีซูฮาร์โต เพื่อหารือเกี่ยวกับความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียน

และว่าประธานาธิบดีซูฮาร์โตขอให้บอกไทยว่า

อินโดนีเซียยินดีจะมอบอาวุธยุทโธปกรณ์ให้แก่ไทยเพียงพอในการใช้สำหรับ 1 กองพลน้อย ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองภายในอินโดนีเซียนั้น นายกาซาลีให้ความเห็นว่าผู้มีอิทธิพลและอำนาจมากในอินโดนีเซียคือนายพลยูซุ้ป และนายพลมูร์โตโป และนายพลมูร์ดานี

เพราะฉะนั้นหากไทยอยากให้อินโดนีเซียมีความเข้าใจในสถานการณ์ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ควรเชิญนายพลทั้งสามไปเยือนไทย

ส่วนการหารือกับลอร์ด แคริงตัน

รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษนั้น

ฝ่ายไทยได้ชี้แจงสถานการณ์กัมพูชาให้อังกฤษทราบโดยละเอียด

และได้ให้ความมั่นใจในเสถียรภาพของประเทศไทย

รวมทั้งได้ขอให้อังกฤษให้การสนับสนุนท่าทีและข้อเรียกร้องของไทยและอาเซียนในเวทีการประชุมระหว่างประเทศด้วย

ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษได้ยืนยันการสนับสนุนไทยและอาเซียน

พร้อมได้เชิญให้รัฐมนตรีต่างประเทศไทยไปเยือนอังกฤษด้วย

การพบปะหารือกับนายเกนเชอร์

รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมัน

หลังการสรุปสถานการณ์ในประเทศไทยและรอบบ้านแล้ว

ทางฝ่ายเยอรมันได้แสดงความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะในปัญหาผู้อพยพ

ในการนี้เยอรมันได้เสนอให้ความช่วยเหลือไทยอีก 20 ล้านมาร์ค

เพิ่มจากเดิมที่ได้ให้ไว้แล้ว 40 ล้านมาร์ค

ทั้งนี้เยอรมันเห็นว่าไทยถูกกระทบกระเทือนทางเศรษฐกิจมากที่สุด

เงินจำนวนดังกล่าวเยอรมันมอบให้เพื่อการพัฒนาภาคเหนือและตะวันออ

กเฉียงเหนือ ตามโครงการที่รัฐบาลไทยจะเห็นสมควร

4) การประชุมร่วมอาเซียน –

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปครั้งนี้ประสบความสำเร็จเกินคาดหมาย

ทั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีการพูดกันในด้านการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

กลุ่มประชาคมฯ

ยังไม่เคยไปร่วมประชุมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนอกภูมิภาคเลย

นับว่าได้ช่วยเพิ่มน้ำหนักให้กับท่าทีและจุดยืนของอาเซียนอย่างมาก

เนื่องจากมีรัฐมนตรีต่างประเทศของประชาคมเศรษฐกิจยุโรปทั้ง 9

ประเทศมาร่วมประชุมกับรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในประเทศอาเซียน

อีกทั้งมีการลงนามในความตกลงระหว่างกันเป็นครั้งแรก

คำแถลงการณ์ร่วมเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศไทย

เพราะมีข้อความบรรจุสิ่งที่ไทยต้องการไว้ทั้งหมด เช่น

การเรียกร้องให้มีผู้สังเกตการณ์ของสหประชาชาติตามชายแดน

เรียกร้องให้มีเขตปลอดภัยสำหรับผู้ลี้ภัยตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา

และการเรียกร้องให้มีการประชุมสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา

นอกจากนั้นการประชุมร่วมกันอาเซียน – ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)

ครั้งนี้ยังเป็นโอกาสให้ไทยได้ชี้แจงถึงสถานการณ์และสภาพความเป็นจริง

ที่กำลังคุกคามต่อความมั่นคงของไทยให้ประเทศต่างๆ

ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้

การที่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปยอมมาร่วมลงนามประท้วงกรณีโซเวียตเข้ารุกรานยึดครองอัฟกานิสถาน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2522) และกรณีเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2521) เป็นการโดดเดี่ยวประเทศทั้งสอง

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามต้องได้รับผลกระทบกระเทือนที่สุด

เพราะเวียดนามเคยมีความหวังที่จะให้ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ

เมื่อเป็นเช่นนี้ความหวังดังกล่าวก็จะเลือนรางไป และหากเวียดนามต้องตกระกำลำบากเข้ามากๆ

ก็อาจยอมเจรจาประนีประนอมด้วยในที่สุด

(หนังสือกระทรวงการต่างประเทศ กราบเรียนนายกรัฐมนตรี ที่กต. 0100/14825 ลงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2523)

เกี่ยวกับการประชุมอาเซียน –

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปดังกล่าวข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าเป็นการประชุมที่มีขึ้นประมาณ 1 ปีกับ

2 เดือนหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชา (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

และประมาณเพียงสองสัปดาห์ (14 วัน) ก่อนประธานาธิบดีซูการ์โนแห่งอินโดนีเซียและนายฮุสเซฯ

ออนน์ นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ร่วมกันออกแถลงการณ์ร่วมที่เมืองกวนตัน (Kuantan Declaration

วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523)

ซึ่งเนื้อหาของแถลงการณ์กวนตันได้เป็นสาเหตุนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างไทยกับอินโดนีเซียแ

ละมาเลเซีย

เป็นความขัดแย้งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมองวิเคราะห์และประเมินปัญหาภัยคุกคามต่อความมั่นคงข

องภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวมและต่อแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่แตกต่างกัน

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซีย (ในช่วงระหว่างประมาณ พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2525)

มองว่าจีนเป็นภัยที่มาประชิดตัวหรือภัยด่วนเฉพาะหน้า (immediate threat)

และมองเวียดนามว่าเป็นเพียงภัยในระยะยาว ผิดกับไทยและสิงคโปร์

ซึ่งเห็นร่วมกันว่าเวียดนามเป็นภัยเร่งด่วนโดยตรง

(หลังเวียดนามเข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาแล้วเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521)

กล่าวได้ว่าแถลงการณ์ร่วมเมืองกวนตันประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

เป็นเอกสารการเมืองที่ได้สร้างความขัดแย้งและบาดหมางรุนแรงช่วงหนึ่งระหว่างไทยกับอินโดนีเซียแล

ะมาเลเซีย(โปรดดูรายละเอียดในสุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายต่างประเทศไทยต่ออินโดนีเซียหน้า 238 -

268 และนโยบายต่างประเทศไทยต่อมาเลเซียหน้า 134 - 145 รวมทั้ง Leo Suryadinata

“Indonesia’s Foreign Policy under Suharto: Aspiring to International Leadership” หน้า

52,63,70, 83 และ 128)

เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าช่วงการสนทนาหารือทวิภาคีโดยเฉพาะระหว่างพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รักษาการรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซีย (ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น) มีตอนหนึ่งที่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียได้เล่าเรื่องตนไปเยือนเวียดนามเมื่อไม่นานมานี้ว่า มีสิ่งบอกเหตุว่า เวียดนามกำลังพยายามหาทางออกในปัญหากัมพูชา เพราะเวียดนามประสบกับความเดือดร้อนอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ ฝ่ายมาเลเซียมีความเห็นว่า ทางเวียดนามคงอยากจะถอนทหารออกจากกัมพูชาแต่กลัวเสียหน้าและกลัวถูกมองว่าเวียดนามพ่ายแพ้ จึงยังไม่อาจตัดสินใจได้ มาเลเซียจึงมีความเห็นว่าอาเซียนต้องพยายามช่วยหาทางออกให้เวียดนามช่วยมิให้เวียดนามต้องเสียหน้า

ท่าทีของมาเลเซียต่อเวียดนามและต่อปัญหากัมพูชาดังกล่าวข้างต้น หากมองย้อนหลังกลับไปย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าหลังการหารือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียที่มีขึ้นช่วงการประชุมอาเซียน – ประชาคมเศรษฐกิจยุโรประหว่างวันที่ 6 – 9 มีนาคม พ.ศ. 2523 หลังจากนั้นเพียง 18 วัน ประธานาธิบดีซูฮาร์โตกับนายกรัฐมนตรีฮุสเซนออนน์ก็ได้ออกแถลงการณ์ร่วมกวนตันวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2523

จึงกล่าวได้ว่าฝ่ายอินโดนีเซียกับมาเลเซียคงจะได้ปรึกษาหารือกันอย่างละเอียดแล้ว

จึงได้ตัดสินใจร่วมกันมอบให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียในฐานะประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนและเจ้าภาพการประชุมอาเซียน – ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปครั้งนี้

หาทางหยั่งเชิงดูท่าทีของรัฐบาลใหม่ของไทยที่มีต่อปัญหากัมพูชา ทั้งๆ

ที่อินโดนีเซียและมาเลเซียก็รู้ดีว่า รัฐบาลใหม่ของไทยภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

เพิ่งเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 (หรือ 3 วันก่อนการประชุมอาเซียน –

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ วันที่ 6 - 9 มีนาคม พ.ศ. 2523)

ท่าทีของมาเลเซีย(โดยการร่วมรับรู้แต่แรกเริ่มของอินโดนีเซีย) ต่อไทยในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2523

ถือได้ว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียต้องการเร่งรัดแก้ปัญหากัมพูชาที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของมาเลเซีย อินโดนีเซียและเวียดนาม

โดยอาศัยจังหวะเวลาที่รัฐบาลใหม่ของไทยยังไม่ทันได้ศึกษาปัญหากัมพูชาอย่างรอบด้านและอย่างรอบคอบ โดยให้ความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์อย่างแท้จริง

การที่รัฐมนตรีต่างประเทศมาเลเซียเล่าถึงความยากลำบากของความเป็นอยู่ในเวียดนามสืบเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ ย่อมเป็นที่เชื่อได้ว่าเป็นข้อมูลที่ฝ่ายเวียดนามพยายามยัดเยียดให้

โดยเวียดนามย่อมรู้ดีอยู่แล้วว่าทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียมองจีนเป็นภัยร้ายแรงต่อทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซีย

จึงไม่ต้องการให้ปัญหากัมพูชายืดเยื้อเพราะจะมีผลทำให้จีนเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออ

กเฉียงใต้ง่ายขึ้นและมากขึ้นกว่าที่มีอยู่แล้วในระดับหนึ่ง

เวียดนามจึงใช้ปัจจัยภัยจีนเป็นเครื่องมือโน้มน้าวให้อินโดนีเซียและมาเลเซียหาทางให้อาเซียนยอมรับอิทธิพลผูกขาดของเวียดนามในอินโดจีน

ซึ่งเวียดนามเชื่อว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียย่อมให้ความสำคัญกับเวียดนามในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ (ในฐานะเป็นรัฐกันชนช่วยสะกัดกั้นการแผ่อิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

อย่างไรก็ตามเมื่อทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียรู้ปฏิกิริยาท่าทีของไทยที่ได้แสดงออกมาอย่างชัดเจนว่าไทยต่อต้านและไม่ยอมรับแถลงการณ์ร่วมกวนตัน

ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียจึงยินดีถอยและปล่อยให้แถลงการณ์กวนตันหมดสภาพไปโดยปริยาย

การที่อินโดนีเซียและมาเลเซียยอมให้เรื่องนี้เงียบไปไม่คิดดันทุรังก็เพื่อความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนและเพื่อหวังช่วยมิให้ไทยต้องหันไปพึ่งพาจีนมากยิ่งขึ้นซึ่งย่อมไม่เป็นผลประโยชน์ของอินโดนีเซียและมาเลเซีย ถ้าไทยกลายเป็นตัวแทนของผลประโยชน์และอิทธิพลของจีนในภูมิภาคอาเซียน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

<u>7) ปัญหาโรฮิงญากับผลประโยชน์ของแต่ละประเทศอาเซียน</u>

ในยุคสงครามเย็น รัฐบาลเผด็จการทหารพม่าได้ทำการปราบปรามอย่างรุนแรงชาวโรฮิงญาในรัฐอาราคาน (Arakan) ด้านทิศตะวันตกของพม่า

มีพรมแดนติดต่อกับประเทศบังคลาเทศ

เข้าลักษณะการบริหารจัดการเพื่อกำจัดชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบ(managed ethnic cleansing)

เป็นการปราบปรามชาวโรฮิงญาอย่างรุนแรงและอย่างกว้างขวางถึงสองครั้ง (ครั้งแรกช่วง พ.ศ. 2521) เป็นผลทำให้ชาวโรฮิงญา (ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม) กลายเป็นผู้ลี้ภัยจำนวน 200,000 คนไปยังประเทศบังคลาเทศ และครั้งที่สองช่วง พ.ศ. 2535 มีผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาจำนวน 300,000 คนหนีภัยไปอยู่ในบังคลาเทศ

การดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลทหารพม่าได้ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านอย่างรุนแรงจากประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ดังอาทิ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ซึ่งล้วนเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อีกทั้งต้องมาแบกภาระรับผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาจำนวนหลายหมื่นคนให้มาพักพิงในมาเลเซียและอินโดนีเซีย (Michael Leifer, Dictionary of Modern Politices of Southeast Asia หน้า 202)

หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ระหว่างพ .ศ. 2554 – พ.ศ. 2556

นโยบายปราบปรามแบบกำจัดชาติพันธุ์ (ethnic cleansing) ของรัฐบาลทหารพม่า (กำจัดชาวมุสลิมโรฮิงญาในรัฐอาราคานให้สิ้นซาก) ได้สร้างความไม่พอใจอย่างรุนแรงของประชาคมมุสลิมทั่วโลก (องค์การมุสลิมโลกหรือไอโอซี) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย

การปฏิบัติการอย่างรุนแรงของรัฐบาลทหารพม่าต่อชุมชนมุสลิมชาวโรฮิงญาได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้อย่างรุนแรงของชุมชนมุสลิมต่อชุมชนพุทธในมาเลเซียและอินโดนีเซียมีการใช้ความรุนแรงระหว่างทั้งสองฝ่าย (sectarian violence)

อย่างไรก็ตามแม้ทั้งมาเลเซียและอินโดนีเซียพยายามโน้มน้าวให้องค์การอาเซียนเข้ามามีบทบาทช่วยคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงดังกล่าว

แต่อาเซียนได้หลีกเลี่ยงที่จะเข้ามาแทรกแซงพัวพันกับปัญหาระหว่างรัฐบาลพม่ากับมาเลเซียและอินโดนีเซีย

เป็นการยืนยันในทางประจักษ์อีกครั้งหนึ่งว่าปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน (โดยทั่วไป)

ยังคงเป็นสิ่งยึดถือปฏิบัติของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในยุคสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น

(International Relations of Asia; edited by David Shambaugh and Michael Yahuda, หน้า 233)

เกี่ยวกับเรื่องนโยบายปราบปรามชาวโรฮิงญาของรัฐบาลทหารพม่า

ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือหลังสงครามเย็น กล่าวได้อย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่า

ประเทศอาเซียนที่ได้รับผลกระทบทุกด้านและความเสียหายเดือดร้อนมากที่สุดคือประเทศไทย

(สุรพงษ์ ชัยนาม, การทูต – การเมืองไม่ใช่เรื่องส่วนตัว (2) หน้า 96 – 101 หน้า 48 – 61 และหน้า 133 – 141)

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นช่วงปลายยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2521 – 2535)

หรือช่วงต้นยุคหลังสงครามเย็น (พ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2546)

ปัญหาโรฮิงญามีสาเหตุโดยตรงมาจากนโยบายกำจัดชาติพันธุ์ (ethnic cleansing)

ของระบอบเผด็จการทหารพม่า

และไม่ว่าจะเป็นช่วงยุคสงครามเย็นที่พม่ายังมิได้เข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียน

(พม่าเป็นสมาชิกอาเซียน พ.ศ. 2540)

หรือแม้ในยุคหลังสงครามเย็นที่พม่าเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วอาเซียนไม่เคยมีนโยบายและท่าทีร่วมกันต่อปัญหาโรฮิงญาที่ได้ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อเสถียรภาพและความมั่นคงโดยรวมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นเช่นนี้ เพราะแต่ละประเทศอาเซียน

ไม่ในว่ายุคสงครามเย็นที่อาเซียนมีสมาชิกเพียง 6 ประเทศ (ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน) หรือยุคหลังสงครามเย็นที่มีสมาชิกเพิ่มอีก 4 ประเทศ (เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา)

แต่ละประเทศอาเซียนก็ยังคงมีนโยบายและท่าทีต่อพม่าและต่อปัญหาโรฮิงญาที่มาจากผลประโยชน์ทัศนะและเหตุผลที่แตกต่างกันเช่นเดิม อีกทั้งแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

(ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น) ต่างได้รับผลกระทบด้านการเมืองความมั่นคง และด้านสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน ตลอดจนมีการมองปัญหาวิเคราะห์

และประเมินปัญหาโรฮิงญาที่แตกต่างกันสืบเนื่องโดยตรงจากการให้ความสำคัญความสนใจและการติดตามปัญหาในระดับที่แตกต่างกัน เป็นอาทิ

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงว่าในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ประเทศที่ได้รับผลกระทบเสียหายทุกด้านจากเหตุการณ์ในพม่า

(ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือหลังสงครามเย็น) คือประเทศไทยที่มีพรมแดนติดต่อกับพม่ายาวที่สุด (2,401 กิโลเมตร) แต่ประเทศอาเซียนอื่นๆ

ส่วนใหญ่ไม่เคยให้ความสนใจจริงจังเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพม่ายกเว้นหากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพม่าส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลประโยชน์ไม่ว่าในด้านใดของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

ในกรณีปัญหาโรฮิงญาในยุคสงครามเย็น สองประเทศอาเซียนที่แม้ไม่ได้มีพรมแดนติดต่อกับพม่า (อย่างที่ไทยมี)

แต่ก็ได้มีนโยบายและท่าทีต่อต้านนโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลทหารพม่าที่มีต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญา ได้แก่

ประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียที่ต่างเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินโดนีเซีย ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก)

ทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียต่างได้พยายามใช้ทุกเวทีระหว่างประเทศ (รวมทั้งเวทีอาเซียน)

ประณามการกระทำของรัฐบาลพม่าต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญาที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับส่วนใหญ่ของประชาชนชาวอินโดนีเซียและมาเลเซีย

เป็นนโยบายและท่าทีของมาเลเซียและอินโดนีเซียในฐานะเป็นประเทศสมาชิกองค์การมุสลิมโลก (Organization of Islamic Cooperation หรือ OIC ก่อตั้งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2512)

หรืออีกนัยหนึ่งเป็นนโยบายต่อต้าน

นโยบายกำจัดชาติพันธุ์ของพม่าที่มีต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญาในรัฐอาราคานเป็นนโยบายของทั้งอินโ

ดนีเซียและมาเลเซีย

ที่มีเหตุผลมาจากอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ทางศาสนาอิสลามของอินโดนีเซียและมาเลเซีย เป็นสำคัญ ไม่ใช่จากอุดมการณ์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ หรือทางวัฒนธรรม

แม้ว่านโยบายและท่าทีดังกล่าวของอินโดนีเซียร่วมกับมาเลเซีย จะมาจากเหตุผล ด้านศาสนาเป็นสำคัญก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมาย่อมเป็นผลดีต่อผลประโยชน์ด้านการเมืองภายในและภายนอกของอินโดนีเซียและมาเลเซีย

หรืออีกนัยหนึ่งเป็นนโยบายของอินโดนีเซียและมาเลเซียต่อปัญหาโรฮิงญาที่ช่วยให้ฐานอำนาจการเมืองภายในของรัฐบาลอินโดนีเซียและมาเลเซีย มีความแข็งแกร่งมั่นคงมากขึ้น เพราะได้รับแรงสนับสนุนจากชุมชนมุสลิมในประเทศอย่างกว้างขวาง อีกทั้งช่วยให้ภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียในองค์การมุสลิมโลก(OIC) เป็นที่ยอมรับมากขึ้น (Azeem Ibrahim, The Rohinyas: Inside Myanmars Genocide หน้า 133)

เป็นที่มั่นใจและไม่ต้องสงสัยเลยว่าหากชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญา ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม นโยบายปฏิกิริยาท่าทีของอินโดนีเซียและมาเลเซียต่อปัญหาโรฮิงญา ย่อมไม่มีทางที่จะเป็นไปในลักษณะโจมตีประณาม วิจารณ์และกล่าวหารัฐบาลทหารพม่าอย่างรุนแรงเกี่ยวกับการดำเนินการปราบปรามชุมชนชาวโรฮิงญาตามนโยบายกำจัดชาติพันธุ์ของพม่า

ถือได้ว่านโยบายท่าทีของรัฐบาลอินโดนีเซียและมาเลเซียต่อปัญหาโรฮิงญาในรัฐอาราคานของพม่า
เป็นการพิสูจน์ในเชิงประจักษ์อย่างชัดเจนว่า
นโยบายท่าทีของประเทศใดก็ตามที่มาจากอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ศาสนาเป็นปัจจัยชี้ขาด
ย่อมเป็นนโยบายและท่าทีที่หวังผลทางการเมือง เป็นสำคัญ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการใช้/พึ่งอุดมการณ์
ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองและเพื่อเป้าหมายทางการเมืองภายในและระหว่างประเทศ
(หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ไม่ว่าจะเป็นนโยบายท่าทีของอินโดนีเซียก็ดี
ของมาเลเซียและของบรูไนก็ดีที่มีต่อปัญหาโรฮิงญา
โดยที่ทั้งสามประเทศดังกล่าวลhวนเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิส
ลาม และทั้งสามประเทศดังกล่าวได้พยายามดำเนินนโยบายต่อปัญหาโรฮิงญาในแนวทางเดียวกัน
เพื่อหวังให้ประชาคมระหว่างประเทศเกิดความเข้าใจ(ผิด) ว่านโยบายและท่าทีของอินโดนีเซีย
มาเลเซีย และบรูไน ก็คือนโยบายขององค์การอาเซียนร่วมกัน
เป็นนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบร่วมกันของทั้ง 6 ประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น
เพื่อหาทางกดดันรัฐบาลทหารพม่า
ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเพียงนโยบายและท่าทีร่วมกันของสามประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประชาชนส่วนใหญ่
นับถือศาสนาอิสลาม
เป็นการดำเนินการFดยหวังใช้องค์การอาเซียนร่วมกับองค์การมุสลิมโลก(องค์การ OIC)
กดดันบีบให้รัฐบาลทหารพม่ายอมยุติการใช้ความรุนแรงกำจัดชุมชนชาวโรฮิงญา (เพิ่งอ้างหน้า 136 –

137)

คล้ายกันกับการดำเนินการทางการเมืองและการทูตของอินโดนีเซียหลังได้ส่งกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนของประเทศติมอร์ตะวันออกเป็นผลสำเร็จแล้ว

โดยอินโดนีเซียใช้ความเป็นสมาชิกอาเซียนของตนเป็นข้ออ้างว่าการผนวกดินแดนของติมอร์ตะวันออกมาเป็นจังหวัดที่ 27

ของอินโดนีเซียเป็นการดำเนินการที่ได้รับการสนับสนุนเห็นชอบจากทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น (ไทย สิงคโปร์ มาเลเซียและฟิลิปปินส์) เพราะทั้ง 5

ประเทศสมาชิกอาเซียนล้วนเห็นร่วมกันว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เข้าแทรกแซงขบวนการกอบกู้เอกราชของติมอร์ตะวันออกและหากอินโดนีเซียไม่เข้าไปจัดการกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ก็จะเป็นผลร้ายต่อสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงของอินโดนีเซีย และของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม

ซึ่งข้ออ้างดังกล่าวนี้ ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ใช้ชี้แจงให้ประธานาธิบดีฟอร์ดและนายคิสซินเจอร์ เมื่อครั้งผู้นำสหรัฐฯ ไปเยือนอินโดนีเซีย ช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518(The Cold War, edited by Jussi M. Hanhimaki and Odd Arune Westad หน้า 529 – 531)

อาเซียนยึดและเคารพหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

การแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศโดยสันติวิธี

การเคารพในเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของทุกประเทศ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงเรื่องของหลักการ ส่วนจะมีผลเป็นรูปธรรมในทางเป็นจริงหรือไม่

ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นที่มีต่อแต่ละปัญหา แต่ละเหตุการณ์ในแต่ละบริบทเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ยังเป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงว่าอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักอยู่เหนือหลักการเสมอ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลสำคัญ เพราะในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่มีเรื่องของฝ่ายใดผิด ฝ่ายใดถูก ฝ่ายใดดี ฝ่ายใดร้าย มีแต่เรื่องของฝ่ายใดได้ประโยชน์ ฝ่ายใดเสียประโยชน์ (หมายเหตุ:ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า ตลอดยุคสงครามเย็นมีเหตุการณ์ที่เป็นความจริงเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นได้ว่า ในยุคสงครามเย็นประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เพียงเข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศที่มิได้เป็นสมาชิกองค์การอาเซียน ดังกรณี อินโดนีเซีย มาเลเซียและบรูไน ได้ทำการแทรกแซงกิจการภายในของพม่า ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ประณามนโยบายของรัฐบาลทหารพม่า ที่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งที่พม่ามีกับชุมชนชาวโรฮิงญาในรัฐอาราคาน และกรณีอินโดนีเซียใช้การทหารเข้าแทรกแซงรุกรานและผนวกเอาดินแดนของประเทศติมอร์ตะวันออก (อดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกส) มาเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซียในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 นอกจากนั้นยังมีกรณีประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนด้วยกันทำการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกด้วยกัน ดังเช่น กรณีอินโดนีเซีย มาเลเซียและบรูไนออกมาวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงตำหนิรัฐบาลสิงคโปร์ที่ได้เชิญนายเฮอร์ซอก ประธานาธิบดีอิสราเอลมาเยือนสิงคโปร์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529

เป็นเหตุการณ์ที่ได้นำไปสู่การเดินขบวนทั้งของประชาชนอินโดนีเซียและมาเลเซียประท้วงสถานเอกอัครราชทูตสิงคโปร์ ทั้งในกรุงจาการ์ตาและกรุงกัวลาลัมเปอร์

เป็นผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสิงคโปร์กับอินโดนีเซียและมาเลเซียตึงเครียดตกต่ำไประยะหนึ่ง (โปรดดูรายละเอียดในผลงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม เรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อสิงคโปร์ หน้า 245 – 252)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียนมีลักษณะเป็นปรากฏการณ์เชิงสัมพัทธ์ (relative) จะเป็นจริงขึ้นมาได้หรือไม่

มากน้อยเพียงใดและคงเส้นคงวาเพียงใดอยู่ที่อิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีต่อแต่ละเหตุการณ์แต่ละปัญหา เป็นสำคัญ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ก่อนหน้าที่อาเซียนก่อตั้งขึ้นมา (ก่อน พ.ศ. 2510)

ประเทศไทยเป็นประเทศอาเซียนประเทศเดียวที่ได้รับผลกระทบต่อความมั่นคงโดยตรงจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับบรรดาชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ทั้งที่อาศัยตามพื้นที่บริเวณชายแดนไทย – พม่า และที่อยู่ห่างไกลจากชายแดนไทย – พม่า (เช่น

ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญาที่อาศัยในรัฐอาราคานติดต่อกับชายแดนของประเทศบังคลาเทศ)

เป็นปัญหาขัดแย้งอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2491 และมาเป็นปัญหาขัดแย้งที่รุนแรงที่สุด

ตั้งแต่หลังการรัฐประหารยึดอำนาจโดยนายพลเนวิน (เดือนมีนาคม พ.ศ. 2505)

ที่ไม่พอใจนโยบายและท่าทีออมชอมต่อบรรดาชนกลุ่มน้อยของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอุนุและนำเรื่องนี้

มาเป็นข้ออ้างสำคัญบีบให้จำเป็นต้องทำรัฐประหาร

นับตั้งแต่การขึ้นมามีอำนาจผูกขาดการเมืองความมั่นคงของพม่า (เดือนมีนาคม พ.ศ. 2505)

ระบอบเนวินได้ทำการปราบปรามบรรดาชนกลุ่มน้อยในพม่าอย่างรุนแรงต่อเนื่องจนปัจจุบัน

(หลังยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2020)

เป็นผลทำให้ความมั่นคงของไทยได้รับผลกระทบโดยตรงในทุกด้านตลอดมา

แต่เป็นที่น่าสังเกตได้อย่างชัดเจนว่า ไม่มีประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศใด (ไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซีย

มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์หรือบรูไน)

ได้ออกมาตำหนินโยบายท่าทีของรัฐบาลทหารพม่าที่มุ่งใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาที่ขัดแย้งกับบรรดาชน

กลุ่มน้อยในพม่า (รวมทั้งชาวโรฮิงญา) เหตุผลสำคัญที่สุด

เพราะไม่มีประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศใด (ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือหลังสงครามเย็น)

ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงอย่างที่ไทยได้รับ เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวอีก 5

ประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น (อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน)

ย่อมไม่มีปฏิกิริยาอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเปิดเผย เพราะทั้ง 5

ประเทศสมาชิกดังกล่าวไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศ

อย่างที่ประเทศไทยได้รับ

อีกทั้งไม่เห็นคุณประโยชน์อันใดที่ออกมาแสดงจุดยืนอย่างแน่ชัดและอย่างเปิดเผยต่อปัญหาขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับบรรดาชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ

ส่วนกรณีอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน ที่ได้ออกมาวิพากษ์ วิจารณ์ตำหนิเฉพาะนโยบายกำจัดชาติพันธุ์(ethnic cleansing) ของรัฐบาลทหารพม่าที่พึ่งความรุนแรง ปราบปรามกำจัดชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญา แต่หลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ตกเป็นเหยื่อนโยบายรุนแรงของรัฐบาลทหารพม่ามาเป็นเวลาช้านานก่อนชาวโรฮิงญาเสียอีก แต่เป็นเพราะชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มิได้นับถือศาสนาอิสลามเหมือนชาวโรฮิงญาจึงถูกอินโดนีเซีย มาเลเซียและบรูไน จงใจมองข้ามไป เสมือนว่าปัญหาชนกลุ่มน้อยในพม่ามีเพียงปัญหาชาวโรฮิงญาเท่านั้น อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน ตระหนักดีอยู่แล้วว่าตนจะได้ประโยชน์อย่างเต็มที่หากมีนโยบายและท่าทีต่อต้านนโยบายกำจัดชาติพันธุ์ของรัฐบาลทหารพม่า การออกมาแสดงจุดยืนตำหนิและต่อต้านนโยบายของรัฐบาลทหารพม่าต่อปัญหาชาวโรฮิงญาอย่างเปิดเผย ย่อมเป็นผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสถานภาพทางการเมืองภายในและภายนอกของอินโดนีเซีย มาเลเซีย(ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น)

เมื่อวิเคราะห์กันถึงที่สุดแล้ว กล่าวโดยสรุปได้ว่า เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศ

ทุกประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็นยึดปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบายไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์

อาเซียนในยุคสงครามเย็นมีความกลัวภัยคอมมิวนิสต์เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างชัดเจน ภัยคอมมิวนิสต์จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความเป็นเอกภาพของอาเซียนการที่องค์การอาเซียนในยุคสงครามเย็นมีประเทศสมาชิกเพียง 6 ประเทศ (ก็มี 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนช่วง 17 ปีแรก คือระหว่าง พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2527 โดยบรูไนได้เข้ามาเป็นสมาชิกประเทศที่ 6 ช่วง 7 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2534)

การที่อาเซียนในยุคสงครามเย็นมีประเทศสมาชิกเพียง 6 ประเทศ ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญช่วยให้อาเซียนมีความเป็นเอกภาพได้ง่ายกว่าหากอาเซียนมีประเทศสมาชิกถึง 10 ประเทศอย่างในปัจจุบัน (ในยุคหลังสงครามเย็น)

นอกจากนี้ยังกล่าวด้วยอีกได้ว่าโครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นนับว่ามีส่วนสำคัญทำให้ทางเลือกด้านนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศถูกตีกรอบให้แคบลง

การที่โครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศยุคสงครามเย็นถูกแบ่งเป็นสองขั้วตามแนวทางอุดมการณ์เศรษฐกิจและการเมืองอย่างชัดเจน ทำให้ระบบระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นเป็นระบบที่ส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบทวิภาคี มากกว่าแบบพหุภาคี ระบบระหว่างประเทศยุคสงครามเย็นเป็นระบบระหว่างประเทศที่บีบให้ต้องมีการเลือกค่ายสังกัดอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้

อาเซียนได้เลือกที่จะอยู่ข้างค่ายโลกเสรี

แม้มีบางประเทศสมาชิกที่ประกาศนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (ดังอาทิ อินโดนีเซีย)

ก็ตาม แต่โดยพฤตินัยแล้ว อินโดนีเซียยุค 32

ปีของประธานาธิบดีซูฮาร์โตมีนโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น

ในทางเป็นจริงนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียหลังประธานาธิบดีซูการ์โนหมดอำนาจเป็นนโยบาย

ต่างประเทศที่ยืนอยู่ข้างค่ายโลกเสรีอย่างชัดเจน (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

8.สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

(Treaty of Amity and Coperation in Southeast Asia – TAC)

กับปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน

บทที่ 1

ของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พ.ศ. 2519) ภายใต้หัวข้อ

ความมุ่งประสงค์และหลักการมีข้อความปรากฏในข้อ 2 ดังนี้

ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน อัครภาคีผู้ทำสัญญาจักรับหลักการขั้นมูลฐานดังต่อไปนี้

ก. เคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค
บูรณภาพแห่งดินแดน และเอกลักษณ์แห่งชาติของประชาชาติทั้งปวง

ข. สิทธิของทุกรัฐที่จะนำความคงอยู่ของชาติตนให้ปลอดภัยจากการแทรกแ
ซง การบ่อนทำลาย หรือการขู่บังคับจากภายนอก

ค. การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

ง. การระงับข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทโดยสันติวิธี

จ. การเลิกคุกคามหรือใช้กำลัง

ฉ. ความร่วมมือระหว่างอัครภาคีด้วยกันอย่างมีประสิทธิผล

(ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์, ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง หน้า 279)

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองหรือประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าในบรรดาประเทศสมาชิก
อาเซียนหรือประเทศนอกอาเซียน ซึ่งอาเซียนถือเป็นเรื่องภายใน
จะได้รับการตอบรับจากประเทศอาเซียน หรือได้รับปฏิกิริยาตอบโต้จากองค์การอาเซียนอย่างไร?

ในหลักการ

อาเซียนจะออกแถลงการณ์ในลักษณะที่ว่าขอให้แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี
ขอให้ความขัดแย้งนั้นไม่แพร่กระจายออกไป
เน้นหลักการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีและไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

แต่จะไม่เข้าไปก้าวก่ายว่าประเทศสมาชิกอาเซียนควรจะทำอย่างไร

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนยึดถือ

เกือบจะเรียกว่าเป็นคัมภีร์เลยทีเดียว

ประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ มีการระบุชัดเจนว่า

ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน และขณะเดียวกันก็ให้ยึดถือธรรมาภิบาล คำถามคือ

ถ้ารัฐสมาชิกไม่เป็นประชาธิปไตยและไม่ยึดถือธรรมาธิบาล ไม่ยึดถือหลักนิติธรรม

ไม่เคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน รัฐสมาชิกอื่นจะเข้ามาแทรกแซงได้หรือไม่ ซึ่งการแทรกแซงดังกล่าวนั้น

อาจเป็นลักษณะโดยวาจา คำตอบคือ ไม่ได้

(ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์, ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง หน้า 18 - 19)

หลักของการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งปรากฏในกฎบัตรอาเซียนนั้น

ได้ปรากฏในเอกสารสำคัญของอาเซียนหลายฉบับก่อนหน้านั้น ได้แก่

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and

Coperation in Southeast Asia – TAC)

ซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานและอาจเรียกได้ว่าเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกๆ

ที่ให้ความสำคัญกับการไม่แทรกแซงกิจการภายใน สนธิสัญญาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2519

โดยมีเหตุผลว่าเรากลัวการแทรกแซงจากประเทศที่เพิ่งเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองมาเป็นระบอบคอมมิวนิสต์

ในปี พ.ศ. 2519 (หรือ 9 ปีหลังอาเซียนก่อตั้งขึ้นมา) สิ่งที่เกิดขึ้น 3 ประเทศอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) ได้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศในขณะนั้นเกิดมีความเชื่อว่าทฤษฎีโดมิโนมีโอกาสเป็นจริงและอาจส่งผลกระทบถึงประเทศสมาชิกอาเซียนที่เผชิญกับภัยคุกคามของพรรคคอมมิวนิสต์ภายในทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน อาเซียนจึงร่วมลงนามในสนธิสัญญา TAC ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซียในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 จึงกล่าวได้ว่าสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ TAC จึงมุ่งไปยังประเทศในอินโดจีนเพื่อเป็นการบอกให้สามประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนเคารพอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนและอัตลักษณ์แห่งชาติของประเทศสมาชิกอาเซียน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (เพิ่งอ้าง หน้า 20 – 21)

ในเรื่องของหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ปรากฏใน สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ TAC ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงเชิงประจักษ์ที่ได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่วันก่อตั้งองค์การอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) จนสิ้นสุดสงครามเย็น (พ.ศ. 2534)

ต่างเป็นเหตุการณ์ยืนยันอย่างชัดเจนว่ามีบางประเทศอาเซียนมักชอบเทศน์เรื่องความศักดิ์สิทธิ์และความสำคัญของหลักการดังกล่าวแต่ผู้เทศน์มักไม่ยึดถือปฏิบัติตามคำเทศน์ของตน

การดำเนินการตามข้างต้นถือได้ว่าเป็นการอ้างและใช้หลักการแห่งสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากลบผลประโยชน์แท้จริงของประเทศผู้อ้างหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน การเคารพในเอกราชอธิปไตย
และบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน
ดังกรณีอินโดนีเซียและมาเลเซียร่วมกันแทรกแซงกิจการภายในของสิงคโปร์ ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีรัฐบาลสิงคโปร์ที่ได้เชิญนาย Herzog ประธานาธิบดีอิสราเอลเยือนสิงคโปร์ (วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529) กรณีอินโดนีเซียและมาเลเซียแทรกแซงกิจการภายในของพม่า (พ.ศ. 2521) ในเรื่องรัฐบาลทหารพม่าใช้นโยบายกำจัดชาติพันธุ์กับกลุ่มชนส่วนน้อยชาวโรฮิงญา
ซึ่งแท้จริงแล้วทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียหวังได้ผลประโยชน์จากการเมืองภายในประเทศ (พรรคการเมืองที่มีฐานสนับสนุนมากที่สุดจากชุมชนมุสลิมในประเทศให้การสนับสนุนรัฐบาลอินโดนีเซียและมาเลเซีย) และหวังได้รับผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างประเทศจากองค์การมุสลิมโลก (OIC) สนับสนุนอินโดนีเซียและมาเลเซียเป็นประเทศผู้นำขององค์การมุสลิมโลก
ตลอดจนอินโดนีเซียละเมิดหลักการเคารพเอกราชอธิปไตย
และบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศติมอร์ตะวันออกด้วยเข้ารุกรานยึดครองและผนวกติมอร์ตะวันออกมาเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518)

โดยอ้างภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ได้เข้าแทรกแซงในขบวนการกอบกู้เอกราชของติมอร์ตะวันออกอันเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงของอินโดนีเซีย ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

หากนำความเปลี่ยนแปลงด้านบริบท (contextual change) ช่วง พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2519 ย่อมเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าช่วงปี พ.ศ. 2518

มีสองเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวปี พ.ศ. 2518 เป็นปีที่สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

พร้อมกับชัยชนะขั้นเด็ดขาดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา เวียดนาม และลาว เหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2518 ได้นำไปสู่การประชุมสุดยอดของผู้นำกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

และเป็นสาเหตุทำให้เกิดการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ (ไทย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(TAC)

มักถูกมองว่าเป็นจุดมาตรฐานทดลองอีกอย่างหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่า “วิถีแห่งอาเซียน” (ASEAN Way) ที่เกี่ยวกับระเบียบแห่งภูมิภาค ชุดปทัสถานเพื่อชี้นำด้านการประพฤติของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งรวมถึงสิทธิอันชอบธรรมของรัฐที่จะดำรงอยู่อย่างเสรี ปลอดจากการแทรกแซงจากภายนอก ปราศจากการบ่อนทำลายหรือการบีบบังคับ ตลอดจนการไม่แทรกแซงต่อกันและกัน

การประชุมสุดยอดที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519)

ซึ่งได้มีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(TAC) โดยหัวหน้ารัฐบาลของทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งองค์การอาเซียน

หากพิจารณาจากบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปมากหลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามกอปรกับชัยชนะขั้นสมบูรณ์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว เวียดนาม และกัมพูชา

การประชุมสุดยอดที่บาหลี (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519)

ถือได้ว่าเป็นการประชุมสุดยอดที่มีขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพแข็งแกร่งและมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวร่วมกันของประเทศอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

ดังนั้นจึงถือได้ว่าสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอาเซียนมีขึ้นก็เพื่อแสดงให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม ได้เห็นความมั่นคง เสถียรภาพ และความสามารถร่วมกันของอาเซียนที่จะกลับคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างมั่นคง

ซึ่งต่อมาความขัดแย้งรุนแรงถึงขั้นแตกหักยาวนาน (ระหว่าง พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2532)

ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน จีน –เวียดนาม และเวียดนาม – กัมพูชา (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2532)

เป็นเหตุการณ์ที่ได้มีส่วนสำคัญช่วยซื้อเวลาให้กับแต่ละประเทศอาเซียนพัฒนาประเทศตนได้อย่างต่อเนื่อง (Lee Jones; ASEAN Sovereignty and Intervention in Southeast Asia หน้า 53 - 55)

9)<u>จุดอ่อนของอาเซียน</u> (ยุคสงครามเย็น)

ในยุคสงครามเย็น อาเซียนมีจุดอ่อนที่เป็นลบอย่างเด่นชัดดังต่อไปนี้

-ไม่เหมือนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)

ปัจจุบันคือสหภาพยุโรป (EU)

ซึ่งมีประเทศผู้นำที่ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมดูแลรักษาองค์กร(custodian) ซึ่งอาเซียนไม่มี จึงเห็นได้ว่าประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ได้มีพัฒนาการมาเป็นสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่องและอย่างมั่นคง เพราะมีผู้นำของประเทศเยอรมันและของฝรั่งเศสร่วมกันรับหน้าเป็นผู้ควบคุมดูแลรักษาทั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (ยุคสงครามเย็น) และสหภาพยุโรป (ยุคหลังสงครามเย็น) ไม่ว่าจะเป็นสมัย Konrad Adenauer ผู้นำเยอรมัน และ Charles De Gaulle ผู้นำฝรั่งเศส หรือสมัย Helmut Kohl นายกรัฐมนตรีเยอรมัน และ Francois Mitterrand ประธานาธิบดีฝรั่งเศส

ผู้นำของทั้งสองประเทศต่างมีความเชื่อมั่นร่วมกันว่าเยอรมันและฝรั่งเศสมีภารกิจรับผิดชอบร่วมกันดูแลมิให้ทั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป

และสหภาพยุโรปต้องเผชิญกับภัยอันตรายที่เกิดจากการถูกละเลยทอดทิ้ง

- แม้อาเซียนจะมีสถาบันต่างๆ ที่ช่วยประคับประคองให้อาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) อยู่กันได้อย่างมีเอกภาพ แต่สถาบันต่างๆ เหล่านี้ไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำอาเซียนได้ ไม่เหมือนสถาบันอย่างเช่นกรรมาธิการของสหภาพยุโรป (EU Commission)
ซึ่งสามารถรับบทบาทเป็นผู้นำของสหภาพยุโรปได้อย่างมั่นคง เป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป นอกจากนี้ สถาบันต่างๆ
ของอาเซียนก็ไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะสามารถยับยั้งมิให้บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียนเอาเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศตนมาอยู่เหนือผลประโยชน์ขององค์การอาเซียน (หรือผลประโยชน์ของส่วนรวม)

-จุดอ่อนเด่นชัดอีกประการหนึ่งของอาเซียนคือ
ผู้เป็นเจ้าของอาเซียนคือรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่เหมือนประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)
ในยุคสงครามเย็นหรือสหภาพยุโรปในปัจจุบัน (ยุคหลังสงครามเย็น)
ในยุคสงครามเย็นเจ้าของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)

คือประชาชนของประเทศสมาชิกของประชาคมฯ ฉันใดก็ฉันนั้น

ปัจจุบันผู้เป็นเจ้าของสหภาพยุโรป (EU)

ก็คือประชาชนของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

ซึ่งล้วนมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับองค์การสหภาพยุโรป (EU)

และต่างถือว่าพวกเขาทุกคนเป็นพลเมืองสัญชาติยุโรป (European Citizen)

มากกว่าเป็นพลเมืองสัญชาติของประเทศตนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

คนเยอรมันจะรู้สึกว่าตน

เป็นบุคคลสัญชาติสหภาพยุโรปมากกว่าเป็นบุคคลสัญชาติเยอรมัน

(ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนจากการที่พลเมืองของทุกประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (EU)

ต่างถือหนังสือเดินทางของสหภาพยุโรปไม่ถือหนังสือเดินทางของประเทศตน

-

หากมีการเปรียบเทียบระหว่างประชาชนของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป กับประชาชนของประเทศสมาชิกอาเซียน

ย่อมเป็นที่ประจักษ์เด่นชัดว่า

ประชาชนประเทศอาเซียนไม่มีความรู้สึกว่าพวกเขาเป็นพลเมืองสัญ

ชาติอาเซียนอีกทั้งไม่มีความรู้สึกผูกพันกับอาเซียนหรือรู้สึกว่าพวกเขาเป็นเจ้าของอาเซียนร่วมกันและแม้ปัจจุบัน (ยุคหลังสงครามเย็น) บรรดารัฐบาลของประเทศอาเซียนจะพยายามสร้างภาพให้เป็นที่ประจักษ์ว่าองค์การอาเซียนเป็นของประชาชนของทุกประเทศอาเซียนร่วมกันด้วยการเสนอนโยบายให้ประชาชนของทุกประเทศอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (people centered) ของอาเซียน

หรือให้องค์การอาเซียนเป็นองค์การที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้นเมื่อความจริงเชิงประจักษ์เป็นดังกล่าวมานี้

จึงเป็นการยากที่อาเซียนจะมีโอกาสอยู่ได้ครบเพื่อเฉลิมฉลองครบ 100 ปีของอาเซียนในปี พ.ศ. 2610

หากไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้การโอนความเป็นเจ้าของอาเซียนจากเป็นของรัฐบาลมาเป็นของประชาชนของทุกประเทศอาเซียน

ด้วยเหตุผลสำคัญเพราะหากอาเซียนปราศจากแรงสนับสนุนของประชาชนอาเซียน

บรรดานักการเมืองของทุกประเทศอาเซียนย่อมไม่มีแรงจูงใจที่คิดจะรักษาอาเซียนเอาไว้

-

ในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น

ไม่เคยปรากฏให้เห็นว่ามีการเผยแพร่ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับองค์การอาเซียนและคุณประโยชน์ที่อาเซียนมีต่อทุกประเทศอาเซียน

และต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งในบรรดาโรงเรียน (ไม่ว่าจะเป็นขั้นประถม

มัธยมและอุดมศึกษา) ของทุกประเทศสมาชิกอาเซียน

(ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น)

ไม่ปรากฏว่ามีการร่วมกันผลิตตำราเรียนเกี่ยวกับความเป็นมาของอาเซียน เพื่อใช้สอนในระดับประถม มัธยม

และอุดมศึกษาตามความเหมาะสม

เมื่อเป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงเช่นนี้

ย่อมเป็นการยากที่ประเทศสมาชิกอาเซียนหวังให้ประชาชนของประเทศตนสนใจให้ความสำคัญและใส่ใจกับอาเซียนและอนาคตของอาเซียน และที่น่าทึ่งคืออาเซียนยุคหลังสงครามเย็นที่มีสมาชิกรวม 10

ประเทศจากการสำรวจของมูลนิธิอาเซียนปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007)

ผลปรากฏออกมาว่าจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 2,170

คน จากมหาวิทยาลัยของ 10 ประเทศอาเซียน 39
เปอร์เซ็นต์ตอบว่าพอจะรู้จักอาเซียนน้อยมากหรือไม่ก็ไม่รู้เรื่องอาเซียนเลย อีกทั้งเมื่อถูกถามว่า สมาชิกอาเซียนมีกี่ประเทศ
ปรากฏว่าส่วนใหญ่ระบุชื่อประเทศสมาชิกอาเซียนได้เพียง 9
ประเทศเท่านั้น และกว่า 50
เปอร์เซ็นต์ไม่รู้เลยว่าองค์การอาเซียนก่อตั้งขึ้นมาเมื่อใด
เมื่อข้อเท็จจริงและความจริงเป็นดังกล่าวมานี้ก็ยากที่จะหวังให้ประชาชนของทุกประเทศอาเซียน มีความผูกพัน
ห่วงใยอนาคตของอาเซียน (Kishore Mahbubani and Jeffery Sng, The ASEAN Miracle หน้า 184 – 190)
และต้องโทษรัฐบาลและนักการเมืองของทุกประเทศอาเซียน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งของ 4 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน
(ยกเว้นรัฐบาลประเทศสิงคโปร์ เพราะในบรรดาประชาชนของทั้ง 5
ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียน
ประชาชนสิงคโปร์มีความรู้เรื่องอาเซียนดีที่สุด)

-

ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันหรือระหว่างแต่ละประเทศอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาคเอเชียตะวัน

ออกเฉียงใต้

ก็จะมีประเด็นผลประโยชน์แห่งชาติเข้ามาเป็นปัจจัยชี้ขาด

นั่นคือทุกประเทศอาเซียนยังคงยึดถือผลประโยชน์ของชาติเป็นปัจจัยชี้ขาดด้านนโยบาย ข้อเท็จจริง

และความจริงในประเด็นนี้เป็นสิ่งยืนยันว่าไม่มีสิ่งที่เรียกว่าผลประโยชน์ของอาเซียน จะมีก็ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศอาเซียน

ผลประโยชน์ของอาเซียนโดยรวมจะมีขึ้นได้ต่อเมื่อผลประโยชน์นั้นไม่ไปขัดแย้งกับผลประโยชน์ของแต่ละประเทศอาเซียน

-ตั้งแต่อาเซียนได้รับการก่อตั้งขึ้นมา (พ.ศ. 2510) ทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนได้ร่วมกันยอมรับและพยายามยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในสิ่งที่เรียกว่า “วิถีแห่งอาเซียน”

ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบรรทัดฐานที่มาจากมีมุมมองต่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มาจากการยึดเรื่องของฉันทามติเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจด้านนโยบายและการดำเนินการร่วมกันโดยยึดการหารืออย่างไม่เป็นทางการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันและปฏิเสธระบบการออกเสียงลงคะแนน (โหวต) แต่พึ่งเรื่องฉันทามติ (consensus)

ซึ่งเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการให้ด้านนโยบายเดินหน้าได้อย่างต่อเนื่องด้วยเหตุผลสำคัญ

เพราะฉันทามติจะเกิดขึ้นได้ในทางเป็นจริงหมายถึงทุกประเทศสมาชิกอาเซียนต้องเห็นด้วยกับข้อเสนอไม่ว่าในเรื่องใดก็ตาม ทุกอย่างต้องเป็นเอกฉันท์จึงจะดำเนินการร่วมกันได้ ซึ่งระบบฉันทามติจึงเป็นอุปสรรคสำคัญ ต่อการให้เกิดนโยบายและการดำเนินนโยบายร่วมกัน

-ไม่ว่าจะเป็นอาเซียนในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น ไม่มีกฎระเบียบว่าด้วยการลงโทษ/เอาผิดประเทศสมาชิกที่ฝ่าฝืนกฎกติกาขององค์การอาเซียนตลอดจนไม่มีมาตรการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎระเบียบต่างๆ ของอาเซียน ไม่มีการติดตามอย่างจริงจังความคืบหน้าของข้อตกลงต่างๆ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความสมัครใจของประเทศสมาชิกว่าพอใจหรือไม่พอใจที่จะเคารพกฎกติกาขององค์การอาเซียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศสมาชิกจะได้ประโยชน์หรือไม่จากการยอมเคารพกฎกติกา

-นับตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนขึ้นมา (พ.ศ. 2510) สมาชิกทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนได้ยึดถือหลักการของ “วิถีแห่งอาเซียน” อย่างเคร่งครัดทั้ง 3 ข้อคือ

1) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

2) ยึดหลักฉันทามตารตัดสินใจร่วมกัน

3) ไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งที่มีระหว่างกัน

และแม้ว่าทั้ง 5 ประเทศยังมีความขัดแย้งระหว่างกัน
แต่เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงว่า นับตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนขึ้นมา (วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศไม่เคยหันไปพึ่งการทำสงครามเพื่อแก้ปัญหาขัดแย้งที่ยังมีระหว่างกัน ทั้งหลักการทั้ง 3 ข้อของ “วิถีแห่งอาเซียน” ได้ถูกละเมิดทั้งในยุคสงครามเย็นและหลังสงครามเย็นโดยประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย ดังอาทิ
อินโดนีเซียได้เข้ารุกรานยึดครองและผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออกมาเป็นของตน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518)
อินโดนีเซียและมาเลเซียได้แทรกแซงกิจการภายในของสิงคโปร์อย่างชัดเจนที่สุดเมื่อครั้งสิงคโปร์ได้เชิญประธานาธิบดีอิสราเอล(นาย Herzog) เยือนสิงคโปร์อย่างเป็นทางการ (วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529) และหลังยุคสงครามเย็น
ระบอบอำนาจนิยมของนายกรัฐมนตรีนายฮุนเซนได้แทรกแซงกิจการภายในของไทยอย่างน่าเกลียดและหน้าด้านที่สุด

เป็นการแทรกแซงทั้งด้วยวาจาและการกระทำ

(กล่าวโจมตีรัฐบาลไทยสมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

เป็นนายกรัฐมนตรี

กล่าวให้ร้ายศาลสถิตยุติธรรมไทยว่าเป็นศาลเตี้ย ศาลการเมือง

กล่าวให้ร้ายรัฐบาลไทยว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการ

เพราะมาจากการสนับสนุนของฝ่ายทหาร

ให้การต้อนรับอย่างเปิดเผยบรรดานักการเมืองและพรรคการเมืองที่เ

ป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารกันยายน พ.ศ. 2549

และรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ฯ

ให้นักการเมืองฝ่ายสนับสนุนระบอบทักษิณใช้พื้นที่ดินแดนของกัมพู

ชาเป็นฐานที่มั่นโจมตีประเทศไทยและรัฐบาลไทย

ใช้กำลังทหารรุกรานละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไ

ทยช่วงความขัดแย้งไทย –

กัมพูชาเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือพื้นที่รอบบริเวณปราสาทเขาพระวิหา

ร กล่าวอีกนัยหนึ่ง

กัมพูชาของระบอบฮุนเซนซึ่งเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศสุดท้าย

(พ.ศ. 2542)

และเป็นประเทศที่ก้าวร้าวและได้ทำร้ายและทำลายองค์การอาเซียน

และสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันอ

อกเฉียงใต้ทั้ง 6 ข้อ (ตั้งแต่ข้อ ก – ฉ)

ที่มีปรากฏในหัวข้อความมุ่งประสงค์และหลักการ ในบทที่ 1

ของสนธิสัญญาดังกล่าว

(โปรดดูรายละเอียดภายใต้หัวข้อสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ TAC ปรากฏข้างต้น)

-ในปี พ.ศ. 2012

สมัยที่กัมพูชาภายใต้รัฐบาลของระบอบฮุนเซนทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการประจำของอาเซียนและเป็นเจ้าภาพการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียน (AMM) เมื่อกรกฎาคม พ.ศ. 2555 (ค.ศ.2012)

เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนที่หลังความพยายามหลายครั้งของการประชุมหารือระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนเพื่อหาทางตกลงเกี่ยวกับข้อความในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยปัญหาทะเลจีนใต้ที่สามารถเป็นที่ยอมรับได้ของทั้ง 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ

เหตุผลสำคัญเนื่องจากฝ่ายกัมพูชาในฐานะเป็นเจ้าภาพและประธานที่ประชุมขัดขวางไม่ยอมให้ออกแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนในเรื่องนี้

ผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมาได้สร้างความอับอายแก่อาเซียนอย่างมาก
เพราะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การประชุมของอาเซียน
ที่อาเซียนประสบกับความล้มเหลวไม่สามารถออกแถลงการณ์ร่วมห
ลังสิ้นการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศขององค์การอาเซียน
ซึ่งทุกประเทศอาเซียน
(ยกเว้นกัมพูชาเจ้าภาพและประธานที่ประชุม)
ต่างเห็นร่วมกันว่านายฮุนเซ็น
นายกรัฐมนตรีกัมพูชาสมัครใจยอมเป็นเครื่องมือให้กับจีนโดยทำหน้
าที่ขัดขวางมิให้มีการออกแถลงการณ์ร่วมของอาเซียนว่าด้วยปัญหา
ทะเลจีนใต้ เนื่องจากฝ่ายจีนเกรงว่า
หากปล่อยให้มีการออกแถลงการณ์ร่วมเรื่องปัญหาทะเลจีนใต้
จะมีข้อความที่ทำให้จีนเสียหายถูกมองว่าเป็นฝ่ายสร้างปัญหามาก
กว่าจะช่วยแก้ปัญหา
การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.
2555 ที่ฝ่ายกัมพูชาเป็นเจ้าภาพครั้งนี้
ถือได้ว่าเป็นการจงใจหักดิบหลักการใน “วิถีแห่งอาเซียน” และบทที่
1
ของสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออ
กเฉียงใต้ (Joseph Chinyong Liow, “Ambivalent Engagement;

The United States and Regional Security in Southeast Asia

After The Cold War" หน้า 170 -171)

ข้อเท็จจริงบางประการที่สำคัญเกี่ยวกับจุดอ่อนขององค์การอาเซียนดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น ถือได้ว่าเป็นเครื่องชี้นำให้เห็นถึงความหลากหลายแตกต่างด้านทัศนะและการมองปัญหาเรื่องภัยคุกคามของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤติประเด็นเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่องค์การอาเซียนจำต้องเอาชนะให้ได้หลังเหตุการณ์เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521

อินโดนีเซียและมาเลเซียมองภัยจีนเป็นภัยที่ร้ายแรงต่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าภัยจากเวียดนามที่ได้ทำการรุกรานและเข้ายึดครองประเทศกัมพูชา

ในขณะที่ไทยและสิงคโปร์มองภัยคุกคามของเวียดนามต่อภูมิภาคฯ

ว่าเป็นภัยที่มาประชิดตัวและเร่งด่วน และถึงแม้ในที่สุดทั้งอินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย

และสิงคโปร์ก็สามารถปรับความเข้าใจกันได้

แต่เรื่องนี้ถือเป็นกรณีตัวอย่างช่วยเตือนมิให้หลงผิดว่ามีสิ่งที่เรียกว่ามีองค์การอาเซียนที่เป็นปึกแผ่นมีทัศนะเกี่ยวกับภัยและการมองปัญหาด้านความมั่นคงเหมือนกันตลอด

จนมีผลประโยชน์ทุกด้านเหมือนกัน (monolithic ASEAN) เพราะในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนี้เลย

เพราะใครก็ตามที่มีความเชื่อว่าอาเซียนเป็นปึกแผ่น

มีทัศนะและผลประโยชน์ทุกด้านสอดคล้องกันหมดเท่ากัน คนคนนั้นหรือประเทศนั้น

ยังมีความหลงงมงายอยู่กับสิ่งสมมติขึ้นมาเองอยู่กับความเพ้อฝัน (chimera)

ที่บางประเทศอาเซียนเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาเองเพื่อสนองประโยชน์ของตนเอง เป็นสำคัญ (Joseph Chinyong Liow, หน้า 44)

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงเชิงประจักษ์ว่า

อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายที่นำมาซึ่งคำถามเกี่ยวกับความเป็นเอกภาพและมีความผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นการสมควรกล่าวซ้ำว่าเวลาพาดพิงถึงอาเซียนจำเป็นต้องระมัดระวังไม่คิดเอาเองว่าอาเซียนมีความเป็นปึกแผ่นเป็นเอกภาพทางความคิดและการมองปัญหาต่างๆ

ที่คล้ายกันเป็นประชาคมอาเซียนที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกันตามคำบอกเล่าทั่วไป (narrative)

ทั้งนี้ข้อเท็จจริงและความเป็นจริงฟ้องในทางประจักษ์ชัดเจนอยู่แล้วว่า

ประเทศอาเซียนมีทั้งผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันและที่ขัดแย้งกัน

มีทั้งการมองปัญหาที่อยู่ในแนวทางเดียวกันกับที่สวนทางกัน

ท้งนี้ความเปลี่ยนแปลงในดุลอำนาจสืบเนื่องจากผลของการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ

ความระแวงและความไม่ไว้วางใจระหว่างประเทศสมาชิกอันเป็นสิ่งตกค้างจากอดีตล้วนมีส่วนซ้ำเติมให้กับปัญหากรณีปัญหาขัดแย้งในทะเลจีนใต้

ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่ปัญหาทะเลจีนใต้สามารถล้มล้างความหลงเชื่อในนิยายว่าด้วยเรื่องเอกภาพของอาเซียน (เพิ่งอ้างหน้า 230)

ในระยะหลังนี้ ความใกล้ชิดเป็นพิเศษระหว่างกัมพูชากับจีน

ถือได้ว่าเป็นการสร้างความท้าทายให้กับอาเซียน

ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนปี พ.ศ. 2555 ที่กัมพูชาเป็นเจ้าภาพ

ฝ่ายกัมพูชาได้ขัดขวางไม่ให้มีการออกแถลงการณ์ของที่ประชุมอาเซียน

เพราะมีข้อความเกี่ยวกับปัญหาทะเลจีนใต้นอกจากนี้แล้ว

รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีฮุนเซนยังได้ออกมาขัดขวางมิให้มีการออกแถลงการณ์ร่วมอาเซียน – จีน

ของที่ประชุมอาเซียน – จีน ที่เมืองคุนหมิง พ.ศ. 2558

การที่ระบอบฮุนเซนทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่จีน

(โดยไม่แยแสแต่อย่างใดกับทัศนะและความรู้สึกของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ)

ได้มีผลทำให้กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือจากจีนจำนวนมหาศาล เช่น ระหว่าง พ.ศ. 2537 – พ.ศ.

2556 การลงทุนของจีน ในกัมพูชาอยู่ที่ประมาณ 10 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และตั้งแต่ พ.ศ. 2535

เป็นต้นมา จีนยังได้ให้เงินกู้แบบมีเงื่อนไขผ่อนปรนและแบบให้เปล่าอีกประมาณ 3

พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (Kishore Mahbubani and Jeffery Sng หน้า 143)

หากเมื่อใดความขัดแย้งสหรัฐฯ –

จีนดำเนินไปถึงขั้นแต่ละฝ่ายบีบให้อาเซียนต้องเลือกข้าง

ซึ่งไม่มีประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศใดต้องการถูกบีบให้เลือกข้าง

(ยกเว้นกัมพูชาที่พร้อมเลือกข้างอยู่กับจีนอยู่แล้ว)

อีกทั้งอาเซียนไม่มีกฎว่าด้วยการลงโทษประเทศสมาชิกที่ละเมิดหลักการวิถีปฏิบัติของอาเซียนและปทัสถานของอาเซียน (อาเซียนในยุคหลังสงครามเย็นก็ได้ประกาศใช้กฎบัตรอาเซียนตั้งแต่ พ.ศ. 2550 ซึ่งกฎบัตรมีทั้งหมด 55 มาตรา

แต่ไม่มีมาตราว่าด้วยการลงโทษประเทศสมาชิกอาเซียนที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎบัตร

อีกทั้งไม่มีมาตราบีบบังคับให้ประเทศสมาชิกเคารพกฎบัตร แต่ปล่อยให้เป็นเรื่องของความสมัครใจ)

ฉะนั้นหากความขัดแย้งสหรัฐฯ – จีน ดำเนินไปถึงขั้นแตกหัก

มีแนวโน้มสูงมากที่กัมพูชาภายใต้อำนาจผูกขาดของระบอบฮุนเซนจะประกาศเข้าข้างจีนอย่างเปิดเผย นำไปสู่ความแตกแยกและการล่มสลายขององค์การอาเซียน (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

<u>อิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยให้การก่อตั้งอาเซียนประสบผลสำเร็จตลอด 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)</u>

อาเซียนก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510(24 ปีก่อนสิ้นยุคสงครามเย็น พ.ศ. 2534) ช่วง 17 ปีแรกของอาเซียนมีเพียง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ส่วนบรูไนนั้นได้เข้ามาเป็นสมาชิกประเทศที่ 6 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2527 (หรือ 7 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น)

สำหรับอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญช่วยให้การก่อตั้งอาเซียนประสพผลสำเร็จได้

ตลอดจนสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทสร้างสรรค์ให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอด 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 - พ.ศ 2534) สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) <u>อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์</u>

1.1 10 ปีของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) พร้อมกับความพ่ายแพ้สงครามของสหรัฐฯ และชัยชนะขั้นเด็ดขาดของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518) ถือได้ว่าเป็นอิทธิพลโดยตรงของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่ได้สร้างความกังวลและความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ร่วมกันของทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน (common fear) เป็นอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ได้มีส่วนสำคัญโดยตรงทำให้ทั้ง 5 ประเทศก่อตั้งอาเซียนเห็นภัยคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศอาเซียน

1.2 ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2532) ตามด้วยระหว่างจีนกับเวียดนาม (พ.ศ. 2522 – พ.ศ.

2532) ตลอดจนการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน สมัยประธานาธิบดีนิกสัน (พ.ศ. 2515)

เพื่อร่วมกันต่อต้านการแผ่อิทธิพลของฝ่ายโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

เหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ถือได้ว่ามีอิทธิพลช่วยคลายกังวลของอาเซียนเกี่ยวกับภัยคุกคามและบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว เวียดนาม และกัมพูชาเหลือน้อยลง

รวมทั้งช่วยลดข้อวิตกเกี่ยวกับการบ่อนทำลายที่มาจากการปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์ภายในแต่ละประเทศอาเซียน

นอกจากนั้นหลังสหรัฐฯ ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน (วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522) สมัยประธานาธิบดีจิมมี่ คาร์เตอร์ สหรัฐฯ ได้สนับสนุนให้จีนร่วมมือกับอาเซียนทั้งทางการเมือง การทูต การทหารกดดันบีบให้เวียดนามยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชาให้ประชาชนกัมพูชาใช้สิทธิเสรีภาพกำหนดใจตนเองผ่านการเลือกตั้งอย่างเสรีโปร่งใส ที่อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การสหประชาชาติ (UNTAC)

เป็นการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองตามข้อมติของสหประชาชาติ จนประสบผลสำเร็จในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534

1.3 เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2532) โดยในช่วงแรกของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2524) สมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศยังมองและมีความเห็นเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาและแนวทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่หลัง พ.ศ. 2524 อิทธิพลของทฤษฎีโดมิโนและของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์มีผลทำให้อาเซียนยอมรับฐานะความเป็นรัฐด่านหน้า (front line state) ของไทย ยอมรับและเห็นร่วมกันว่า ความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย คือความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียน (โปรดศึกษารายละเอียดได้ในหนังสือชุดงานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น เรื่องนโยบายของไทยต่อเวียดนามและนโยบายของไทยต่อกัมพูชา)

1.4 อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์มีผลโดยตรงทำให้มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ตระหนักดีถึงความสำคัญของจีนที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม

ทั้งนี้มาเลเซียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนใน พ.ศ. 2517 (ก่อนสิ้นสุดสงครามเวียดนาม 1 ปี)

ส่วนฟิลิปปินส์และไทยได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในปี พ.ศ. 2518 (หลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะสงครามกลางเมืองในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา) นอกจากนั้นพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนในยุคของประธานาธิบดีรอนัลด์ เรแกน

ได้พัฒนามาเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อร่วมกันต่อต้านอิทธิพลของฝ่ายโซเวียตทั่วทุกมุมโลก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอัฟกานิสถานและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่โซเวียตมีผ่านตัวแทนคือเวียดนาม

ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบาย ผลประโยชน์และท่าทีของทุกประเทศอาเซียน

(ในยุคสงครามเย็น)

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนจากนโยบายและท่าทีร่วมกันของอาเซียนต่อกว่า 10 ปีของปัญหากัมพูชา

1.5

อิทธิพลของภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ไทยตระหนักดีถึงความล้มเหลวขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO –

สปอ. หรือซีโต้)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อปัญหาสงครามในลาวหลังข้อตกลงกรุงเจนีวา พ.ศ. 2505

ที่ไม่มีผลทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากลาว อีกทั้งนโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ

ไม่ว่าในยุครัฐบาลประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี้

หรือในยุครัฐบาลของประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน

ไม่มีนโยบายเข้าแทรกแซงทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ปเทดลาว ทั้งนี้สหรัฐฯ

มองว่าลาวเป็นเพียงส่วนขยาย/ส่วนย่อยของสงครามเวียดนาม

สหรัฐฯ

มองว่าลาวมีความสำคัญเพียงในแง่เป็นพื้นที่ใช้เป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์จากเวียดนามเหนือลงมาในเวียดนามใต้

(เส้นทางโฮจิมินห์)

นอกจากนั้นสงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มฝ่ายขวา กลางและซ้าย

หลังข้อตกลงเจนีวา พ.ศ. 2505 ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ

ข้อตกลงเจนีวา พ.ศ. 2505 มีอายุสั้นมาก เพียง1 ปีเท่านั้น

โดยหลังพ.ศ. 2507 เป็นต้นมา

ความเป็นกลางของลาวมีความเป็นกลางบนแผ่นกระดาษเท่านั้น

ข้อเท็จจริงทั้งหมดข้างต้น

เป็นข้อเท็จจริงและความจริงที่ทำให้รัฐบาลไทยผิดหวังและไม่มั่นใจในนโยบายแท้จริงของสหรัฐฯ ที่มีต่อสงครามกลางเมืองในลาว ด้วยมาตรา 4

ของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีโต้หรือ สปอ.)

ซึ่งมีพิธีสารต่อท้ายของสนธิสัญญาฯ ได้รวมเอาประเทศเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชาไว้ด้วย

อันมีข้อความระบุว่า

“ประเทศสมาชิกยอมรับว่าหากมีสมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดในพื้นที่ครอบคลุมโดยสนธิสัญญาฯ ประสบกับภัยรุกรานจากภายนอก ถือเป็นภัยอันตรายต่อสันติภาพและความปลอดภัยของส่วนรวม และแต่ละประเทศสมาชิกจะดำเนินการร่วมกันในการเผชิญกับภัยอันตรายดังกล่าว

แต่ทั้งนี้โดยเปEนไปตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศสมาชิก” (Lawrence Freedman, Kennedys Wars หน้า 293 – 294)

เกี่ยวกับมาตรา 4

ของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังกล่าวข้างต้น เป็นที่สังเกตได้ว่า

มีเพียงสองประเทศเท่านั้นที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือไทยและฟิลิxปินส์

ส่วนในประเด็นว่าด้วยการมองปัญหา “ภัยรุกราน”

ประเทLสมาชิกประเทศหนึ่งประเทศใดโดยกองกำลังจากภายนอก

“ถือเป็นภัยอันตรายร่วมกันต่อสันติภาพและความปลอดภัยของประเทศสมาชิกอื่นๆ เช่นกัน

ส่วนการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เป็นตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศสมาชิก”

ความก็คือ

การดำเนินการเพื่อช่วยประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถูกรุกรานจากภายนอกไม่ถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีผลโดยอัตโนมัติ (สุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายของไทยต่อลาว หน้า 46 – 49 และ 60 – 74)

เหตุผลและข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นทำให้รัฐบาลไทยสมัยนายกรัฐมนตรีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เคยเสนอกับสหรัฐฯ หลายครั้งให้มีการจัดทำสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (อย่างที่สหรัฐฯ ทำกับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้) แต่สหรัฐฯ กลับบ่ายเบี่ยงทุกครั้งไป นโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ ต่อข้อเสนอของไทยดังกล่าว กอปรกับสถานการณ์ที่เลวร้ายอย่างต่อเนื่องในลาว ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของไทย

อีกทั้งท่าทีของบางประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO – สปอ.)

ดังเช่นอังกฤษและฝรั่งเศสต่างก็มีนโยบายและท่าทีต่อต้านไม่เห็นด้วยกับการสนับสนุนให้องค์การ สปอ. เข้าแทรกแซงโดยตรงทางทหารในลาว เป็นผลทำให้จอมพลสฤษดิ์ฯ

กล่าวกับผู้แทนของสำนักข่าวกรองกลางของสหรัฐฯ (CIA)

ว่าไทยไม่ได้ขู่ว่าจะลาออกจากความเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉี

ยงใต้ (SEATO – สปอ.) แต่ไทยกำลังจะลาออกจากสปอ. ไทยไม่มั่นใจว่าสหรัฐฯ

จะเข้ามาช่วยไทยจริงแค่ไหน หากไทยถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์รุกราน

เพื่อให้ฝ่ายไทยมีความมั่นใจในระดับหนึ่ง

หลังการพบปะหารือระหว่างนายดีน รัสค์ (Dean Rusk) รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ กับ ดร. ถนัด

คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2505

ทั้งสองฝ่ายจึงได้ออกแถลงการณ์ร่วมที่มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งระบุว่า “สหรัฐฯ

ถือว่าการรักษาเอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทย

เป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ”

ซึ่งต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาวเข้ายึดและทำลายฐานที่ตั้งมั่นในพื้นที่หลวงน้ำธาด้าน

ตะวันตกเฉียงเหนือของลาวเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2505

เหตุการณ์ดังกล่าวได้ทำให้ทหารฝ่ายขวาของกลุ่มนายพลภูมี หน่อสวรรค์

หนีทัพข้ามแม่น้ำโขงมาหลบภัยอยู่ฝั่งไทย ความพ่ายแพ้อย่างยับเยินของฝ่ายขวาลาวครั้งนี้

เป็นผลทำให้ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี้ สั่งการให้สหรัฐฯ

ส่งกำลังทั้งทางอากาศและภาคพื้นดินไปประจำการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

เพื่อพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ให้รัฐบาลไทยเห็นถึงความเอาจริงของสหรัฐฯ

ที่ได้ประกาศว่าความมั่นคงของไทยมีความสำคัญยิ่ง’ต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ

ดังข้อความปรากฏในแถลงการร์ร่วมถนัด – รัสค์ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2505 (Robert J. McMahon,

“The Limits of Empire” หน้า 126 – 128 และ D. J Sagar, “Major Political Events in Indo – China 1945 – 1990 หน้า 58)

จากมุมมองของภูมิรัฐศาสตร์

สนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.)

มีข้อจำกัดชัดเจนเมื่อเทียบกับสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization หรือ NATO) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2492

สนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.)

เป็นเพียงระบบความมั่นคงร่วมกันเท่านั้น (Collective Security)

ในขณะที่สนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO)

สองระบบดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

1.1) <u>ความเป็นพันธมิตร (Alliance)</u>

เกิดขึ้นจากความตกลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือการคาดการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

เป็นการสร้างภารกิจและความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการที่จำต้องดำเนินการในทิศทางที่ชัดเจนภายใต้เหตุการณ์ที่มีลักษณะแน่นอน

ความเป็นพันธมิตรระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งพันธกิจเชิงยุทธศาสตร์ (strategic obligation) ที่สามารถบรรลุผลได้ด้วยความเห็นชอบร่วมกัน

ระบบพันธมิตรเกิดขึ้นจากการมีจิตสำนึกและการมีผลประโยชน์ร่วมกันและยิ่งมีผลประโยชน์ที่คู่ขนานกัน (parallel interests) มากเท่าใด ยิ่งมีผลทำให้ความเป็นพันธมิตรระหว่างกัน

มีความเชื่อมผนึกกันอย่างแนบแน่น ความเป็นพันธมิตรร่วมกัน (alliance)

เกิดจากบรรดาประเทศที่ร่วมเป็นพันธมิตรด้วยกัน มีจิตสำนึกเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกัน

มีผลประโยชน์ที่ได้เห็นชอบร่วมกันอีกทั้งมาจากการได้ร่วมกันกำหนดผลประโยชน์ไว้ล่วงหน้าแล้ว

1.2) <u>ความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security)</u>

เป็นความคิดเชิงกฎหมาย (legal construct)

ที่มิได้มีการพิจารณาพาดพิงถึงเหตุการณ์ร้ายแรงหนึ่งใดโดยเฉพาะ

อีกทั้งมิได้มีการอธิบายให้คำจำกัดความเกี่ยวกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากมีการกล่าวถึงการดำเนินการร่วมกัน (ของประเทศภาคีระบบความมั่นคงร่วมกัน)

อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อปรากฏว่ามีการละเมิดกฎว่าด้วยการเคารพระเบียบโลกโดยสันติวิธี

แต่ในทางเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติ

การดำเนินการร่วมกันจำต้องมาจากผลของการเจรจาต่อรองระหว่างกัน เป็นรายกรณีไป

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ยืนยันอย่างชัดเจนมาโดยตลอดว่า

เมื่อใดก็ตามที่มีเหตุการณ์หรือวิกฤติร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อระบบความมั่นคงร่วมกัน (collective security system) บรรดาประเทศภาคีระบบความมั่นคงร่วมกัน (ดังอาทิ

องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือสปอ.)

ซึ่งต่างมีผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิกที่แตกต่างกัน

จึงเป็นการยากที่จะสามารถเห็นเรื่องการละเมิดสันติภาพในแนวทางที่สอดคล้องกันหรือที่สามารถที่จะมีความพร้อมที่จะดำเนินการจัดการกับภัยที่มีต่อสันติภาพและต่อระบบความมั่นคงร่วมกัน (Henry Kissinger, " World Order" หน้า 263 – 264)

2) <u>อิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์</u>

2.1 ช่วงประมาณ 25 ปีแรกของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2514)

เป็นช่วงเวลาที่โครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศแบ่งออกเป็น 2 ขั้ว 2 ค่าย อย่างชัดเจน

เป็นช่วงเวลาที่ความขัดแย้งระหว่างสองค่ายแบ่งออกชัดเจนตามแนวอุดมการณ์เศรษฐกิจและการเมือง ไม่เปิดโอกาสให้มีการประนีประนอมระหว่างกัน

บีบให้ประเทศต่างๆ ในโลกที่สาม (ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา) จำต้องเลือกข้างเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของแต่ละประเทศ

และแม้มีบางประเทศอาเซียนผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ ต่างเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non – Align Movement)

แต่ก็มีนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าในด้านเนื้อหา

แต่ในทางพฤตินัยเป็นนโยบายต่างประเทศที่อยู่ข้างฝ่ายค่ายโลกเสรีหรือข้างสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศตะวันตก (กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม) มาโดยตลอด 45 ปีของยุคสงครามเย็น

และหากพิจารณาทั้งในแง่ข้อเท็จจริงและแง่ของความเป็นจริง ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนโดยตลอดมาอยู่แล้วว่า บรรดาประเทศที่เลือก (ในหลักการ) ที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เหตุผลเพราะหวังมีอำนาจต่อรองกับมหาอำนาจของทั้งฝ่ายโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศช่วง 25 ปีแรกของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2514) พิสูจน์ให้เห็นได้ในทางประจักษ์ว่า บรรดาประเทศต่างๆ ที่ได้เลือกข้างที่จะสังกัด ได้ตัดสินใจเลือกข้างใดข้างหนึ่งไม่ใช่เพราะมีความเลื่อมใสในอุดมการณ์ใดโดยเฉพาะ แต่เพราะอิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ในแต่ละห้วงเวลาเป็นตัวกำหนดนโยบายเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในแต่ละบริบทแต่ละห้วงเวลาที่จะมีอิทธิพลกำหนดว่าควรอยู่กับค่ายใด ปัจจัยอุดมการณ์ไม่ได้อยู่เหนืออิทธิพลของปัจจัยผลประโยชน์ ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนมาโดยตลอดว่า ในยุคสงครามเย็นระบอบการเมืองการปกครองของบรรดาประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา (กลุ่มประเทศในโลกที่สาม) ไม่ว่าที่สหรัฐฯ

สนับสนุนค้ำจุนหรือที่สหภาพโซเวียตสนับสนุนค้ำจุนไม่ต่ำกว่า 90%

ไม่เป็นระบอบเผด็จการทุนนิยมก็เป็นเผด็จการคอมมิวนิสต์

- ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลของกลุ่มประเทศตะวันตก (โลกเสรี)

  หรือรัฐบาลของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ที่ต่างแข่งขันกันเข้าไปมีอิทธิพลในประเทศโลกที่สาม

  โดยอ้างเหตุผลด้านอุดมการณ์ของแต่ละค่ายเป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศ

  โดยหวังดึงดูดความเลื่อมใสความสนใจสนับสนุนจากประเทศและประชาชนของโลกที่สาม

  แต่เหตุผลแท้จริงที่มหาอำนาจของทั้งสองค่ายหาเสียงกับกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนาโดยใช้ปัจจัยอุดมการณ์เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจและความสนับสนุนจากบรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา

  เป็นเพราะประเทศมหาอำนาจของทั้งสองค่ายมีผลประโยชน์

  ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิรัฐศาสตร์หรือภูมิเศรษฐศาสตร์ เป็นสำคัญ

  ปัจจัยอุดมการณ์เป็นเพียงสิ่งปิดบังผลประโยชน์แท้จริงของประเทศมหาอำนาจของแต่ละค่าย

3) <u>อิทธิพลของปัจจัยภายใน</u>

- ในแง่ของผลประโยชน์ของไทยโดยเฉพาะ

ปัจจัยภายในที่มีความสำคัญต่อการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญ

และความจำเป็นของการมีองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพอย่างอาเซียนเกิดขึ้นได้

และที่มีผลทำให้กระทรวงการต่างประเทศไทยสามารถเข้ามามีบทบาทโดยตรงชี้นำและกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาสันติภาพ เสถียรภาพ ความเจริญก้าวหน้า

และความมั่นคงของไทยและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วง 18 ปี สุดท้ายของยุคสงครามเย็น (ระหว่าง พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2534) ที่สำคัญๆ ได้แก่ เหตุการณ์ ดังต่อไปนี้

- เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

มีผลทำให้นโยบายต่างประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยและอยู่กับความเป็นจริงมากขึ้น

เป็นนโยบายต่างประเทศของไทยที่รับผิดชอบและตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ

ได้ในทางเป็นจริง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

เป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลโดยตรงทำให้กระทรวงการต่างประเทศไทยสามารถเข้าม

ามีบทบาทรับผิดชอบและชี้นำด้านการต่างประเทศและด้านนโยบายต่างประเทศข

องไทยต่อแต่ละเหตุการณ์

แต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละห้วงเวลาและในแต่ละบริบทของความสัมพันธ์ระหว่

างประเทศช่วง 18 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น

จนสามารถทำให้ประเทศไทยอยู่รอดมาได้อย่างมั่นคงจนสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

(พ.ศ. 2534)

- หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านและต่อประเทศมหาอำนาจที่มี

อิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นนโยบายต่างประเทศที่ยึดเรื่องควา

มขัดแย้งด้านผลประโยชน์เป็นตัวกำหนดภัย

ไม่ใช่ปัจจัยภัยหรือปัจจัยอุดมการณ์มาเป็นตัวกำหนดผลประโยชน์แท้จริงของประเ

ทศ ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งที่สุดจากกรณีประเทศไทย (ภายใต้ความรับผิดชอบ

บทบาทและการชี้นำโดยตรงของกระทรวงการต่างประเทศไทย)

ได้ตัดสินใจให้การรับรองและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับระบอบคอมมิว

นิสต์ลาวและกัมพูชา (พ.ศ. 2518) และระบอบคอมมิวนิสต์เวียดนาม (พ.ศ. 2519)

และได้รับรองและสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

(วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518) หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม และหลังทั้ง 3 ประเทศอินโดจีน (ลาว กัมพูชา และเวียดนาม)

ตกอยู่ภายใต้การปกครองอย่างสมบูรณ์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์

- นโยบายต่างประเทศของไทยหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

เป็นนโยบายต่างประเทศที่มีความรับผิดชอบต่อประชาชนต่อผลประโยชน์แห่งชาติอย่างชัดเจน

มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างประเทศโดยพึ่งการเมืองและการทูต เป็นสำคัญ (democratization of foreign policy)

มากกว่าการพึ่งอำนาจทางทหารเป็นหลัก (militarization of foreign policy)

เหมือนสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

ที่นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมหาอำนาจและต่อประเทศเพื่อนบ้านอยู่ภายใต้การผูกขาดและชี้ขาดโดยฝ่ายทหาร

กระทรวงการต่างประเทศเป็นเพียงฝ่ายปฏิบัติการตามที่รัฐบาลทหารสั่งการ

ในยุครัฐบาลทหารนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศต่างๆ ในแต่ละทวีป

ฝ่ายทหารมักจะไม่ให้ความสำคัญหรือสนใจเป็นพิเศษเหมือนที่ให้กับประเทศมหาอำนาจและบรรดาประเทศเพื่อนบ้าน

จึงปล่อยให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นฝ่ายดูแลด้านที่ตามที่จะเห็นสมควร

- เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

อันเป็นเหตุการณ์รุนแรงโหดเหี้ยมที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในการเมืองไทยยุคสงครามเ
ย็น

เป็นความพยายามกลับมาอำนาจอีกครั้งของกลุ่มอำนาจเก่าที่ได้สูญเสียอำนาจไป
เมื่อครั้งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

(ด้วยความสนับสนุนยุยงอยู่เบื้องหลังของฝ่ายสหรัฐฯ

ที่เพิ่งแพ้สงครามเวียดนามอย่างหมดศักดิ์ศรี)

แต่ไม่ประสบผลตามที่ฝ่ายทำรัฐประหารเข่นฆ่าประชาชนผู้บริสุทธิ์คาดหวังไว้

ตรงกันข้ามด้านลบของเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

กลับส่งผลบวกหรือเป็นผลดีต่อพัฒนาการของกระบวนการประชาธิปไตยในประเท
ศไทย ความพยายามบ่อนทำลายประชาธิปไตยของอำนาจเผด็จการยุค 6

ตุลาคม พ.ศ. 2519 กลับส่งผลในทางตรงข้าม

เป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่มีส่วนสำคัญช่วยกระตุ้นจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชา
ธิปไตยแก่ประชาชนไทยทั่วไป

รวมทั้งมีส่วนช่วยปลุกกระแสชาตินิยมในนโยบายต่างประเทศ

เน้นการตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติและความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ที่มี
ต่อปัญหาและวิกฤติระหว่างประเทศช่วงระหว่าง พ.ศ 2516 - พ.ศ. 2519 (ดังอาทิ
ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เรียกร้องให้มีการปิดฐานทัพที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้ส

หรัฐฯ ใช้ตลอดยุคสงครามเวียดนาม พร้อมกับให้สหรัฐฯ ถอนทหารสหรัฐฯ ทั้งหมดออกจากประเทศไทย ตลอดจนกรณีเรือสินค้าชื่อมายาเกซของสหรัฐฯ ได้ถูกฝ่ายเขมรแดงควบคุมไว้ฐานละเมิดเขตน่านน้ำของกัมพูชา (วันที่ 12 – 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2518) นำไปสู่การละเมิดเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยโดยทหารสหรัฐฯ ที่ได้เข้ามาใช้ฐานทัพเรือของไทยที่อู่ตะเภา (วันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2518) เพื่อใช้โจมตีฝ่ายเขมรแดงเป็นผลทำให้ประชาชนชาวไทยออกมาประท้วงการกระทำของสหรัฐฯ อย่างรุนแรงหน้าสถานเอกอัครราชทูตที่สหรัฐฯ มีการเผาธงชาติสหรัฐฯ และให้สหรัฐฯ ขอโทษประเทศไทยเป็นต้น อิทธิพลของปัจจัยภายในที่สำคัญเหล่านี้ เป็นเหตุทำให้อิทธิพลผูกขาดของรัฐบาลทหารที่เคยมีต่อนโยบายต่างประเทศของไทย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อประเทศมหาอำนาจและประเทศเพื่อนบ้าน) ประสบกับความเสื่อมเสียผุพัง ไม่ว่าจะในด้านภาพพจน์ ภาพลักษณ์ และความน่าเชื่อถือ เป็นความล้มละลายทางการเมืองของฝ่ายทหารช่วงระหว่าง พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2519 (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

4) <u>อิทธิพลของปัจจัยภายนอก</u>

อิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง(ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม) ของทั้ง 5 ประเทศ

ร่วมก่อตั้งอาเซียนและต่อนโยบายต่างประเทศและการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของแต่ละผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น

ตลอดจนผลกระทบต่อการดำเนินการร่วมกันขององค์การอาเซียน

เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันในแต่ละบริบทช่วง 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534) สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

- ความล้มเหลวของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยโดยตรงเท่านั้น ส่งผลให้ไทยตระหนักดีถึงความสำคัญและความเร่งด่วนที่จำเป็นต้องร่วมมือกับอีก 4 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนดำเนินการร่วมกันให้อาเซียนมีเอกภาพ ประสิทธิภาพและความเข้มแข็งมั่นคง เพื่อความมั่นคงเจริญก้าวหน้าของทั้ง 5 ประเทศสมาชิกอาเซียน

- ความพ่ายแพ้สงครามในเวียดนาม ในลาว และในกัมพูชาของสหรัฐฯ (พ.ศ. 2518) ส่งผลโดยตรงทำให้อาเซียนเห็นถึงความสำคัญเร่งด่วนที่จำเป็นต้องเร่งการดำเนินการร่วมกันเพื่อความเป็นปึกแผ่นและความเข้มแข็งของอาเซียนหลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบกับชัยชนะขั้นเด็ดขาดในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชา สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้ร่วมกันลงนามเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519

ถือได้ว่าเป็นปฏิกิริยาและคำตอบของอาเซียนต่อชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน

- ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2531)
  และระหว่างจีนกับเวียดนาม ปิดท้ายด้วยสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา
  ที่มีสาเหตุโดยตรงมาจากการที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชาอยู่
  10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2532)
  และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและค่ายคอมมิวนิสต์นำไปสู่การสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2534)
  และการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับจีน

- การประท้วงสงครามเวียดนามครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์สหรัฐฯ
  เกิดขึ้นทั่วประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2512 (The Moratorium)
  และรัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายห้ามมิให้สหรัฐฯ
  ส่งกำลังทหารเข้าไปทำสงครามในลาวและกัมพูชา (วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2514)
  ตลอดจนการประกาศลัทธินิกสันที่ระบุชัดเจนว่าสหรัฐฯ
  จะไม่ส่งทหารเข้าทำสงครามโดยตรงกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ว่า ณ ที่ใดในโลก
  แต่สหรัฐฯ จะเพียงให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่จำเป็นเท่านั้น
  การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีสระหว่างวันที่ 8 – 18 มกราคม พ.ศ.

2516 ยุติสงครามเวียดนามระหว่างสหรัฐฯ กับเวียดนามเหนือ
และท้ายสุดการประกาศลาออกของประธานาธิบดีนิกสัน เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม
พ.ศ. 2517 สืบเนื่องจากคดีวอเธอร์เกท

- เวียดนามทำการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533) ถือเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อทั้ง 5 ประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนและต่อเสถียรภาพ สันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยรวมเป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่ออาเซียนให้ทั้ง 5 ประเทศอาเซียนเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่อาเซียนจำต้องมีปฏิกิริยาท่าทีร่วมกันต่อต้านการรุกรานและยึดครองกัมพูชา โดยเวียดนามเพื่อเป็นการประกาศให้ประชาคมโลกได้เห็นความเป็นปึกแผ่นและจุดยืนด้านนโยบายร่วมกันของอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชามางการเมืองในกรอบของสหประชาชาติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าอิทธิพลของทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกปรากฏทั้งหมดข้างต้นส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5 ประเทศอาเซียนไม่โดยตรงก็โดยอ้อม แล้วแต่ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศอาเซียนในยุคสงครามเวียดนามและสงครามในกัมพูชาห

รือตั้งแต่ พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2534 แต่ที่แน่ชัดที่สุดคือตำแหน่งของประเทศไทย

(ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า) มีผลทำให้ไทยได้รับผลกระทบโดยตรงในทุกด้านมากกว่าอินโดนีเซีย

มาเลเซีย สิงคโปร์และฟิลิปินส์

เป็นทั้งข้อเท็จจริงและความเป็นจริงว่าหากฝ่ายคอมมิวนิสต์ในทั้งสามประเทศอินโดจีน (เวียดนาม ลาว

และกัมพูชา) ไม่ได้รับชัยชนะขั้นสมบูรณ์ในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชา และสหรัฐฯ

ยังคงมีอำนาจนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (regional hegemon)

และหากสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.)

มีฐานะเป็นระบบพันธมิตร (alliance system) เหมือนสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO

หรือนาโต้) แทนที่จะเป็นเพียงระบบความมั่นคงร่วมกัน (collective security system) เท่านั้น

ซึ่งทำให้สนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

โอกาสที่องค์การอาเซียนจะเติบใหญ่มีเอกภาพเป็นปึกแผ่น มีภาพพจน์ ภาพลักษณ์

และความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศ ตลอดจนทำให้ทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนมีนโยบายและท่าทีต่อปัญหาสันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สอดคล้องกันย่อมเป็นไปได้ยากในทางเป็นจริง

เป็นเพราะสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามอย่างยับเยิน

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมือง) ส่งผลโดยตรงทำให้สมาชิกอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ

หันกลับมาให้ความสำคัญกับการสร้างอาเซียนให้มีความเป็นปึกแผ่น

มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองเป็นหลักเรียนรู้และยอมรับความสำคัญและความจำเป็นต้องอยู่กับโลกแห่งความเป็นจริง ยึดเรื่องผลประโยชน์ (ไม่ใช่อุดมการณ์)

เป็นปัจจัยกำหนดนโยบายและท่าทีโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือความอยู่รอดและความมั่นคงของแต่ละประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็น(

ดังเป็นที่ประจักษ์ในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC) ที่ทั้ง 5 ประเทศก่อตั้งอาเซียนได้ร่วมกันลงนามที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 (ประมาณ 10 เดือน หลังชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชา

และสหรัฐฯ ได้ยุติบทบาททางทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ.ศ. 2518) หากสหรัฐฯ

ชนะสงครามเวียดนาม

ย่อมเป็นที่คาดได้ว่าแนวโน้มที่อาเซียนจะแตกแยกกันย่อมมีสูงกว่าที่จะเป็นหนึ่งเดียวกัน

อีกทั้งความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯกับจีน

เพื่อต่อต้านการแผ่อิทธิพลของโซเวียตย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

แนวโน้มที่จีนและโซเวียตจะหันมาคืนดีกันย่อมมีความเป็นไปได้สูง อีกทั้งนโยบายและท่าทีของสหรัฐฯ ต่ออาเซียน (หากสหรัฐฯ ชนะสงครามเวียดนาม)

ย่อมไม่สนับสนุนให้อาเซียนมีความเข้มแข็งและมีนโยบายและท่าทีที่เป็นอิสระจากความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่สหรัฐฯ

ย่อมมีนโยบายให้ประเทศสมาชิกอาเซียนดำรงความเป็นรัฐบริวารของสหรัฐฯ ต่อไป

และให้อาเซียนมีนโยบายต่อต้านฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่องต่อไป

ผลประโยชน์ของแต่ละประเทศอาเซียนก็จะถูกกำกับและอยู่ภายใต้อิทธิพลชี้นำของสหรัฐฯ ทำให้ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ คือผลประโยชน์ของประเทศอาเซียนโดยปริยาย การมีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างแต่ละประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) กับจีนกับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ ย่อมเกิดขึ้นได้ยากในยุคสงครามเย็น

สงครามระหว่างกัมพูชา (ยุคเขมรแดงมีอำนาจ) กับเวียดนาม (พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2533)

ถือได้ว่าเป็นปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลสูงสุดส่งผลให้อาเซียนตระหนักดีถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่อาเซียนจำต้องมีนโยบายและท่าทีร่วมกันบนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ด้านการเมืองและความมั่นคงร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองจนเป็นผลสำเร็จ (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534) ปัญหากัมพูชาถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ (ในทางเป็นจริง) ได้ให้กำเนิดความร่วมมือด้านการทูต การเมือง และความมั่นคงระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกัน และระหว่างอาเซียนกับประเทศมหาอำนาจที่เป็นมิตรกับอาเซียน เช่น สหรัฐฯ และจีน ตลอดจนระหว่างอาเซียนกับประชาคมระหว่างประเทศ หากไม่มีปัญหากัมพูชาเกิดขึ้น เป็นการยากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าอนาคตอาเซียนจะเป็นเช่นใด ปัญหากัมพูชาได้ช่วยให้อาเซียนมีเอกภาพ มีภาพพจน์ ภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือในสายตาของประชาคมโลก (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

<u>อาเซียนมีประโยชน์ต่อไทยอย่างไร</u>

24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)

อาเซียนได้พิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

อาเซียนสามารถเป็นประโยชน์แก่ไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมจากการดำเนินการของอาเซียนทางการเมือ
งและการทูตต่อปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ซึ่งมีความสำคัญโดยตรงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย

ในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2534)

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยบริบท ปัจจัยอุดมการณ์

และปัจจัยผลประโยชน์ต่างมีส่วนสำคัญช่วยให้การก่อตั้งอาเซียนเป็นจริงขึ้นมาได้

ให้เป็นอาเซียนที่มีเอกภาพ แข็งแกร่งยึดความอยู่รอดและความมั่นคงของทั้ง 5

ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งเป็นเป้าประสงค์สูงสุดร่วมกันของอาเซียน

ความกลัวร่วมกันต่อภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญยิ่ง (common fear factor)

ที่มีส่วนสำคัญช่วยทำให้องค์การอาเซียนสามารถเป็นเครื่องมือของนโยบายต่างประเทศในด้านการเมื
อง การทูต

และความมั่นคงของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นโดยเป็นประโยชน์แก่ไทยมากที่สุดช่ว
งกว่า 10 ปีของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ไม่ว่าจะเป็นความล้มเหลวของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.) ปัญหาสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) หรือปัญหาสงครามกัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) จากความพ่ายแพ้สงครามในอินโดจีนของสหรัฐฯ

เป็นผลทำให้ไทยตกอยู่ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้าโดยปริยาย

สามเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยจำต้องตระหนักถึงความสำคัญ

และความจำเป็นที่พึงหาทางดำเนินการทุกวิถีทางร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

มีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศ

อาเซียนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยอย่างชัดเจนที่สุดก็ในช่วงกว่า 10

ปีของปัญหากัมพูชาที่การดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องทางการเมืองและการทูตของทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองจนประสบผลสำเร็จ (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534) จนกล่าวได้ว่า หากฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ได้รับชัยชนะในลาว กัมพูชา และเวียดนาม

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 อีกทั้งหากสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.) ไม่ล้มเหลว สงครามระหว่างกัมพูชากับเวียดนามไม่เกิดขึ้นช่วงระหว่าง พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534

ย่อมเป็นที่คาดการณ์ไว้ว่าเป็นการยากที่อาเซียนจะก่อตั้งขึ้นมาได้อย่างราบรื่นอย่างไม่มีอุปสรรค

อย่างไม่มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ระหว่างประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน

ความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ

กอปรกับสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาที่มีขึ้นหลังสหรัฐฯ

ถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีอิทธิพลชี้ขาดโดยตรงต่ออนาคตของอาเซียนมีผล

ทำให้อาเซียนเกิดขึ้นอย่างมั่นคงและอย่างปลอดปัญหาขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน

(หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

กล่าวโดยสรุป อาเซียนเป็นประโยชน์แก่ไทยมากอย่างชัดเจนในช่วง

10 กว่าปีของการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง อิทธิพลของปัจจัยบริบท ปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

ปัจจัยอุดมการณ์ ปัจจัยภายในและภายนอก ตลอดจนอิทธิพลชี้ขาดของปัจจัยผลประโยชน์

ล้วนมีอิทธิพลโดยตรงช่วยชี้นำให้ทั้ง 5

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนเห็นถึงความสำคัญของการมีผลประโยชน์หลักร่วมกันและการยอมรับในเรื่

องความสำคัญของการรู้จักจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของแต่ละปัญหาร่วมกัน

บริบทปลายยุคสงครามเย็นนับว่ามีส่วนสำคัญช่วยให้อาเซียนมีความเป็นหนึ่งเดียวกันชัดเจนมากขึ้น

อีกทั้งมีบทบาทสร้างสรรค์ต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว

ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของอาเซียนหลังสหรัฐฯ

แพ้สงครามเวียดนามนับว่าเป็นประโยชน์แก่ความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยมีผลทำให้ความมั่น

คงของไทยที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับการยอมรับทั้งจากประเทศมหาอำนาจ

อย่างสหรัฐฯ และจีนและจากประเทศอาเซียนด้วยกัน

อีกทั้งถือเป็นโชคดีของไทยที่ทั้งช่วงระหว่างการก่อตั้งองค์การอาเซียนและหลังก่อตั้งเป็นผลสำเร็จแล้ว บริบทของปลายยุคสงครามเย็นไม่ส่งเสริมหรือเชื้อเชิญให้รัฐบาลทหารของนายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร (9 ธันวาคม พ.ศ. 2506 – 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516) สนใจเรื่องของอาเซียน

เพราะยังมั่นใจว่าสหรัฐฯ จะยังสามารถเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

ทั้งสามารถช่วยให้รัฐบาลลาวฝ่ายกลางของเจ้าสุวรรณภูมาเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ปเทดลาวและช่วยให้รัฐบาลของประธานาธิบดีนายพลลอนนอล เอาชนะฝ่ายเขมรแดงได้ในกัมพูชา

การหวังพึ่งอำนาจทางทหารของสหรัฐฯ

ช่วยแก้ปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความเชื่อมั่นดังกล่าวของฝ่ายทหารไทยทำให้ฝ่ายทหารไทยไม่เห็นความล้มเหลวของสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.)

ไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญอย่างจริงจังกับความขัดแย้งระหว่างสองมหาอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์ (ความขัดแย้งจีน – โซเวียต)

ไม่ได้ให้ความสนใจและความสำคัญกับการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน

ตลอดจนไม่ได้ให้ความสนใจและความสำคัญกับความตกลงสันติภาพเพื่อยุติสงครามระหว่างสหรัฐฯ กับคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ (ความตกลงสันติภาพกรุงปารีส 23 มกราคม พ.ศ. 2516)

ไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความสำคัญของเนื้อหาของลัทธินิกสันที่ประธานาธิบดีนิกสันได้แถลงต่อหน้าประธานาธิบดีเหงียน วัน เทียว ซึ่งระบุชัดเจนว่าสหรัฐฯ

จะไม่เข้าทำสงครามโดยตรงอีกไม่ว่าในประเทศใดก็ตามที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ

แต่จะให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เท่านั้น (แถลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2512 ที่เกาะมิดเวย์)
ตลอดจนไม่ได้ให้ความสนใจและความสำคัญอย่างจริงจังกับการเดินขบวนของประชาชนอเมริกันต่อต้
านสงครามเวียดนามที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐฯ (15 ตุลาคม พ.ศ. 2512)
รวมทั้งไม่ได้สนใจหรือใส่ใจอย่างจริงจังกับการที่รัฐสภาสหรัฐฯ ออกกฎหมายห้ามมิให้รัฐบาลสหรัฐฯ
ส่งทหารสหรัฐฯ เข้าไปทำสงครามในลาวและกัมพูชา (วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2514) ทั้งหมดนี้
เหตุผลสำคัญเป็นเพราะรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ยังเชื่อในอำนาจทางทหารของสหรัฐฯ
ที่จะเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ในสามประเทศอินโดจีนได้ อีกทั้งความช่วยเหลือทางด้านทหาร
ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองที่สหรัฐฯ
ให้กับไทยมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่ไทยจำต้องให้การสนับสนุนการทำสงครามและนโยบายของสหรัฐฯ
ที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือสหรัฐฯ
มีนโยบายเกี่ยวกับความช่วยเหลือมิตรประเทศของสหรัฐฯ
ที่เป็นแบบยิ่งช่วยทำให้ประเทศผู้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ยิ่งตกอยู่ในสภาพต้องพึ่งพาสหรัฐฯ
ตลอดไป และนับเป็นโชคดีของประเทศไทยที่รัฐบาลทหารยุคจอมพลถนอม กิตติขจร
เป็นนายกรัฐมนตรี จึงยินดีปล่อยอย่างเสรีให้นายถนัด คอมันตร์
รัฐมนตรีต่างประเทศและข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศเป็นฝ่ายกำหนดนโยบายและท่าทีของไท
ยต่อการก่อตั้งอาเซียนและการดำเนินการของอาเซียนในด้านต่างๆ
ที่เป็นผลดีและเป็นประโยชน์แก่ไทย และประเทศสมาชิกอาเซียนอีก 4 ประเทศ
ด้วยฝ่ายทหารมองว่าการมีองค์การอาเซียนเกิดขึ้นจะไม่มีผลริดรอนอำนาจผูกขาดด้านนโยบายต่างปร
ะเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านและต่อบรรดาประเทศมหาอำนาจที่ฝ่ายทหารผูกขาดมาตลอดตั้งแต่ส

มัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาจนถึงสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

อีกประการหนึ่งที่มีส่วนสำคัญยิ่งทำให้ไทยได้รับความเห็นใจและความร่วมมือจากทั้ง 4 ประเทศมิตรร่วมก่อตั้งอาเซียน

เป็นเพราะไทยเป็นประเทศเดียวของอาเซียนในยุคสงครามเย็นที่ไม่มีปัญหาขัดแย้งอะไรกับอีก 4 ประเทศอาเซียน (อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์)

และไทยได้วางตัวเป็นกลางหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปพัวพันอย่างใดอย่างหนึ่งในความขัดแย้งที่อีก 4 ประเทศอาเซียนมีระหว่างกัน ไทยจึงได้รับความเคารพ นับถือ ความไว้วางใจจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์อย่างสนิทใจ ดังเป็นที่ประจักษ์จากคำพูดของนายนาร์ซีโซ รามอส รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ที่ได้พูดกับผู้สื่อข่าวที่มาร่วมงานวันคล้ายวันเกิดของตน เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 มีความสำคัญตอนหนึ่งดังนี้

> “ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่อาจช่วยสถาปนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิกของสมาคมอาเซียนได้และว่าตนเลือกรัฐมนตรีต่างประเทศไทย ดร. ถนัด คอมันตร์
>
> (ในฐานะผู้ริเริ่มให้มีการพบปะกันระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกอา

เซียน)

ให้เป็นผู้จัดการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของสมาคมอาเซียนเพื่อหาทางขบปัญหาร่วมกัน และรักษาสมาคมอาเซียนซึ่งเพิ่งมีอายุ 1 ปีไว้ มิให้เกิดความแตกแยก และว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศเดียวเท่านั้นที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพิพาทใดๆ ในภูมิภาคนี้

ดังนั้นควรขอให้ไทยช่วยจัดให้มีการประชุมกันก่อนที่จะมีการตัดความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

นายรามอสเห็นว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการประชุมครั้งแรกนี้ควรจะเกี่ยวกับการรักษาสมาคมอาเซียนให้มีอยู่ต่อไปและสถาปนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้ เนื่องจากสมาคมอาเซียนกำลังจะแตกแยกกัน

อินโดนีเซียกับสิงคโปร์ก็ทะเลาะกัน

(สาเหตุจากสิงคโปร์สั่งประหารชีวิตนาวิกโยธินของอินโดนีเซียสองนาย)

มาเลเซียกับฟิลิปปินส์ก็ทะเลาะกัน (ทั้งสองประเทศอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์)

ดังนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่ได้รับความไว้วางใจและเป็นมิตรที่ดีของทุกประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนสามารถมีบทบาทสำคัญช่วยให้สมาคมอาเซียนดำรงอยู่ต่อไปได้”

(หนังสือสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมะนิลา ที่ 1167/2511 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 และหนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต. 0302/37954 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511)

บทที่ 6

บทสรุป

อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510

ภายใต้ปฏิญญากรุงเทพฯ ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียน (ไทย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์) ล้วนมีนโยบายและท่าทีต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์

มีผลประโยชน์เข้าข้างฝ่ายโลกเสรี

มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและต่างมีฐานะเป็นประเทศกำลังพัฒนา

อาเซียนได้เลี่ยงที่จะรวมมิติด้านความมั่นคง (ความร่วมมือทางการทหาร)

เข้าเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าทั้งไทยและฟิลิปปินส์ต่างเป็นประเทศภาคีสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization – SEATO หรือสปอ.) ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2497 และถูกยุบไปเมื่อ พ.ศ. 2520

ส่วนมาเลเซียและสิงคโปร์ต่างมีความเชื่อมโยงทางทหารกับอังกฤษ (ในฐานะเจ้าอาณานิคมเก่า)

แต่ก็ได้เข้าเป็นสมาชิกขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกมองว่าเป็นประเทศฝักใฝ่กลุ่มประเทศตะวันตก (หมายถึงเข้าข้างสหรัฐฯ เป็นสำคัญ) อินโดนีเซียยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โต (พ.ศ. 2510 - –พ.ศ. 2542)

แม้ประกาศมีนโยบายต่างประเทศแบบไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเหมือนสมัยประธานาธิบดีซูการ์โนแต่โดยพฤตินัยแล้ว

นโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียในยุคของประธานาธิบดีซูฮาร์โตเป็นนโยบายต่างประเทศที่เป็นแบ

บไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น

แต่ในทางเป็นจริงแล้วเป็นนโยบายต่างประเทศที่ในภาพรวมสังกัดอยู่กับค่ายโลกเสรีอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม

แม้ว่าอาเซียนปฏิเสธที่จะเป็นองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่รวมความร่วมมือทางการทหาร

แต่ในทางเป็นจริงแล้ว

ปรากฏชัดเจนว่ามีความร่วมมือทางการทหารแบบทวิภาคีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

ดังเป็นที่ประจักษ์ในบทสนทนาระหว่างประธานาธิบดีเจรัลด์ ฟอร์ด ของสหรัฐฯ

กับประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย เมื่อครั้งประธานาธิบดีฟอร์ดกับนายเฮนรี่

คิสซินเจอร์ไปเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2518) เพียง 1 วัน

ก่อนอินโดนีเซียส่งทหารเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก (อดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกส)

ในโอกาสการสนทนาดังกล่าว ฝ่ายประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ยืนยันกับประธานาธิบดีสหรัฐฯ

ว่าอินโดนีเซียถือว่าการก่อการร้ายของทั้งพรรคคอมมิวนิสต์มลายา

พรรคคอมมิวนิสต์ไทยเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียนและว่าควรให้ทุกหมู่บ้

านของประเทศสมาชิกอาเซียนมีลักษณะเป็นป้อมปราการ (fortress)

ซึ่งจำเป็นต้องมีอาวุธเบาจำนวนมาก

ไทยและอินโดนีเซียกำลังศึกษาร่วมกันว่าจะมีวิธีการใดบ้างที่จะช่วยให้มีจำนวนอาวุธเบาที่จำเป็นแก่ป

ระชาชนในการสามารถปกป้องหมู่บ้านและชีวิตทรัพย์สินของประชาชนได้ ทั้งมาเลเซีย

อินโดนีเซียและไทยมีความสนใจร่วมกันที่จะผลิตอาวุธเบา แต่ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง

ไทยและมาเลเซียจึงเห็นร่วมกันให้มีโรงงานผลิตอาวุธเบาอย่างเช่นปืนยาง M – 16 ในอินโดนีเซีย จึงขอทราบว่าทางสหรัฐฯ พร้อมที่จะพิจารณาช่วยเหลือให้มีโรงงานผลิตอาวุธเบาในอินโดนีเซียหรือไม่ ซึ่งนายคิสซินเจอร์ได้ตอบฝ่ายอินโดนีเซียไปว่า สหรัฐฯ ยินดีสนับสนุนในเรื่องนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขยายความร่วมมือที่กว้างขวางมากขึ้น ในตอนท้ายประธานาธิบดีฟอร์ดได้ถามประธานาธิบดีซูฮาร์โตว่าในทัศนะของอินโดนีเซีย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังถูกคุกคามโดยเวียดนามหรือไม่ ซึ่งประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ตอบไปว่า อินโดนีเซียถือว่าในปัจจุบันเป็นที่แน่ชัดอยู่แล้วว่าเวียดนามเป็นภัยต่อไทย เพราะมีความเกลียดชังอันยาวนานอยู่แล้วระหว่างไทยกับคอมมิวนิสต์เวียดนาม (The Cold War, edited By Jussi M. Hanhimaki and ODD Arne Westad หน้า 529 – 530)

ในส่วนที่เกี่ยวกับคำตอบของประธานาธิบดีซูฮาร์โตที่ยืนยันว่าไทยกับเวียดนามมีความเกลียดชังกันอันยาวนานอยู่แล้ว
หากพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยบริบทที่มีต่อคำตอบของฝ่ายอินโดนีเซียในเรื่องความขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม (ในทัศนะของอินโดนีเซีย)
ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าเนื่องจากการสนทนาระหว่างประธานาธิบดีฟอร์ดกับประธานาธิบดีซูฮาร์โตมีขึ้นเพียง 1
วันก่อนอินโดนีเซียส่งกำลังทหารเข้ารุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออกและได้แจ้งให้ฝ่ายสหรัฐฯ รับรู้ทั้งได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายสหรัฐฯ อย่างชัดเจน (เพิ่งอ้างหน้า 530 – 531)

จึงพอจะวิเคราะห์ได้ว่าฝ่ายอินโดนีเซียใช้ความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ
มาเป็นเครื่องมือหนุนหลังและปกป้องสนับสนุนการเข้ารุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออกของฝ่ายอิน
โดนีเซีย โดยประธานาธิบดีอินโดนีเซียใช้ปัจจัยคอมมิวนิสต์เวียดนาม
และชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ความพ่ายแพ้สงครามเวียดนามของสหรัฐฯ
ตลอดจนความเป็นศัตรูระหว่างไทยกับเวียดนามและฐานะความเป็นรัฐด่านหน้า (front line state)
ของไทย
ย่อมมีผลทำให้ไทยถูกมองว่ามีโอกาสเป็นเหยื่อรายแรกของอิทธิพลของทฤษฎีโดมิโนและการแผ่อิทธิพ
ลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
อินโดนีเซียต้องการให้สหรัฐฯ
เห็นดีด้วยกับข้ออ้างของฝ่ายอินโดนีเซียที่มองว่าชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนจะสามารถลา
มมาถึงเกาะติมอร์ตะวันออก ซึ่งอินโดนีเซียย่อมถือว่าเป็นภัยโดยตรงต่อความมั่นคงของอินโดนีเซีย
และจะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของฝ่ายคอมมิวนิสต์
(ซึ่งช่วง พ.ศ. 2518 ยังไม่ปรากฏชัดเจนว่าค่ายคอมมิวนิสต์ได้แตกแยกกันรุนแรง)
ฝ่ายอินโดนีเซียจึงพยายามเน้นให้ฝ่ายสหรัฐฯ
เห็นดีด้วยว่าค่ายคอมมิวนิสต์ยังคงมีเอกภาพเป็นปึกแผ่น (Monolithic Communism) ทั้งๆ
ที่อดีตประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการมาแล้วในปี พ.ศ. 2515
และได้ปรับความสัมพันธ์สหรัฐฯ – จีนให้เป็นปกติแล้วเช่นกัน จึงเป็นที่วิเคราะห์และประเมินได้ว่า
หากเวียดนามได้รุกรานกัมพูชาในปลายปี พ.ศ. 2518
(ช่วงเดียวกับที่อินโดนีเซียรุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออก) แทนปี พ.ศ. 2521

และหากการแตกหักอย่างรุนแรงระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน (พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2532)

ยังไม่เกิดขึ้นอีกทั้งสงครามระหว่างจีนกับเวียดนาม (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522) ยังไม่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2522 ก็เป็นการยากที่อินโดนีเซียจะกล้าส่งทหารเข้าไปยึดครองติมอร์ตะวันออกเป็นเวลารวม 27 ปี (พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2545)

อินโดนีเซียประสบความสำเร็จในการเข้ารุกรานและยึดครองติมอร์ตะวันออกเหตุผลสำคัญเพราะความแตกแยกในค่ายคอมมิวนิสต์

และความล้มละลายของเศรษฐกิจเวียดนามหลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม

แม้อินโดนีเซียจะอ้างมีภัยคอมมิวนิสต์ที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกันก็ตาม

แต่ทั้งข้อเท็จจริงและความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

ในส่วนที่เกี่ยวกับภัยจีนคอมมิวนิสต์นั้นกล่าวได้ว่าก่อน พ.ศ. 2518 (ก่อนสิ้นสุดสงครามเวียดนาม) ประเทศอาเซียนทั้ง 5 ต่างมีความวิตกกังวลต่อการที่สหรัฐฯ กับจีนได้ปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างกัน

(เริ่มสมัยประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515)

ทำให้จีนเข้ามาเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (25 ตุลาคม พ.ศ. 2515) แทนที่จีนไต้หวัน

ซึ่งหมดสภาพของความเป็นผู้แทนประเทศจีนและไม่มีฐานะเป็นประเทศอีกต่อไป

เป็นเพียงดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (จีนคอมมิวนิสต์)

ข้อกังวลของอาเซียนในเรื่องภัยคอมมิวนิสต์จีน เป็นผลให้ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนในยุคสงครามเย็นประกาศปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ (พ.ศ. 2514) ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality – ZOPFAN)

เรียกร้องให้ประชาคมระหว่างประเทศยอมรับและให้ความเคารพปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ดังกล่าว อย่างไรก็ตามหลังจีนและสหรัฐฯ สามารถปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างกันอย่างเป็นผลสำเร็จ จีนได้ยุติการประณามอาเซียนว่าเป็นหุ่นเชิดของสหรัฐฯ มีผลทำให้มาเลเซีย ไทย และฟิลิปปินส์ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นผลสำเร็จ (มาเลเซียฟิลิปปินส์ สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในปี พ.ศ. 2517 ตามด้วยไทยและฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2518) ถือได้ว่าการที่อาเซียนสามารถมีความสัมพันธ์เป็นปกติกับจีนได้

เป็นเหตุการณ์บ่งบอกในทางประจักษ์ว่าอาเซียนมองว่าจีนสามารถเป็นปัจจัยอำนาจทำหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจของทั้งฝ่ายโซเวียตและเวียดนามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในขณะที่ความสัมพันธ์อาเซียน – จีนดีขึ้นหลังสหรัฐฯ – จีนสามารถคืนดีกันนำไปสู่การมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน (1 มกราคม พ.ศ. 2522 สมัยรัฐบาลประธานาธิบดีจิมมี่ คาร์เตอร์) ความสัมพันธ์อาเซียน – เวียดนามกลับเลวร้ายลง มีสาเหตุสำคัญสองประการ ประการแรกคือ

เวียดนามมองอาเซียนเป็นร่างทรงหรือตัวตายตัวแทนให้กับสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือสปอ.) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทหารให้กับสหรัฐฯ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สหรัฐฯ ใช้รุกรานอธิปไตยของประเทศต่างๆ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ส่วนประการที่สองได้แก่การที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยสมัยระบอบเขมรแดงปกครองอย่างเบ็ดเสร็จ (วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521) ทั้ง 5 ประเทศอาเซียนได้ร่วมกันประณามการกระทำของเวียดนามที่ได้ละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา (โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534 นโยบายและเหตุผลทำไมอาเซียนจึงประณามการรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามตลอดจนนโยบายของอาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2534

ในหนังสือผลงานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อเวียดนามในยุคสงครามเย็นและนโยบายต่างประเทศไทยต่อกัมพูชาในยุคสงครามเย็น

ทั้งสองเล่มดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือชุดนโยบายต่างประเทศไทยต่อทั้ง 9 ประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น โดย สำนักพิมพ์ศยาม)

นับว่าการที่เวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ความสัมพันธ์จีน – อาเซียนมีพัฒนาการก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง (เริ่ม พ.ศ. 2518 – ถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2563)

การล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและค่ายคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. 2533) ตลอดจนการกลับมาคืนดีกันมีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างโซเวียตกับจีน (พ.ศ. 2532) มีผลโดยตรงบีบให้เวียดนามจำต้องยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของอาเซียนและประชาคมระหว่างประเทศ โดยยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชายุติการยึดครองกัมพูชาอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น (พ.ศ. 2534)

อีกทั้งมีผลทำให้เวียดนามจำเป็นต้องเริ่มดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อหวังขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน

เป็นการดำเนินการของเวียดนามเพื่อหวังให้อาเซียนทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์แทนสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายไปแล้ว จนเป็นที่สังเกตได้ว่าหลัง พ.ศ. 2534

(หลังปัญหากัมพูชาได้รับการแก้ไขทางการเมืองเป็นผลสำเร็จแล้ว)

นโยบายและท่าทีของเวียดนามต่อทุกประเทศอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อไทย

มีความยืดหยุ่นและอยู่กับความเป็นจริงชัดเจนมากขึ้น

ทุกขั้นตอนของการดำเนินนโยบายของเวียดนามต่ออาเซียนมีเป้าหมายชัดเจนเพื่อหวังได้รับความสนับสนุนจากทุกประเทศอาเซียน (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน)

ให้เวียดนามได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศที่ 7 (หรือประเทศแรกหลังยุคสงครามเย็น)

ซึ่งเวียดนามประสบผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2538 ถือได้ว่าไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม ลาว

และกัมพูชาที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนหลังยุคสงครามเย็นเป็นตลกร้าย (irony)

หรือการเล่นตลกของชะตากรรมอย่างหนึ่ง

เพราะก่อนการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งเวียดนาม ลาว

และกัมพูชาให้ร้ายอาเซียนว่าเป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดิ์นิยมสหรัฐฯ

แต่หลังการพังทลายของค่ายคอมมิวนิสต์ เวียดนาม ลาว

และกัมพูชากลับยินดีขอเข้ามาเป็นสุนัขรับใช้จักรวรรดินิยม

มันช่างเป็นตลกร้ายของประวัติศาสตร์จริงๆ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

เมื่อเทียบกับสมัยก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Association of Southeast Asia หรือ ASA) พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2510 มีขึ้นในประเทศไทยเมื่อวันที่

31 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 มีไทย มลายา และฟิลิปปินส์ เป็นสมาชิกสมาคม ASA ซึ่งมีอายุเพียง 5

ปีกว่าก็ล่มสลาย

เพราะความขัดแย้งเรื่องการอ้างอธิปไตยเหนือเกาะซาบาห์ระหว่างมลายากับฟิลิปปินส์

สภาพแวดล้อมที่ให้กำเนิดองค์การอาเซียน (ASEAN - Association of Southeast Asia Nations)

เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้การก่อตั้งอาเซียนเป็นจริงขึ้นมาได้อย่างค่อนข้างราบรื่น

ที่สำคัญไม่น้อย คือ

อินโดนีเซียในฐานะเป็นประเทศใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แสดงความสนับสนุนแ

ละพร้อมให้ความร่วมมือก่อตั้งองค์การอาเซียน

ความขัดแย้งที่อินโดนีเซียมีกับมาเลเซียและสิงคโปร์ได้ยุติลง

และประธานาธิบดีซูฮาร์โตมีนโยบายรื้อฟื้นความสัมพันธ์เป็นปกติกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชี

ยตะวันออกเฉียงใต้

ส่วนประธานาธิบดีมาร์คอสของฟิลิปินส์ก็ได้ฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับมาเลเซีย (พ.ศ. 2509 หรือ

1 ปี ก่อนก่อตั้งอาเซียน)

นับเป็นครั้งแรกหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองที่บรรดาประเทศที่มิใช่คอมมิวนิสต์มีเหตุผลร่วมกันที่จ

ะยุติความขัดแย้งระหว่างกันและร่วมมือกันแสวงหาความร่วมมือส่วนภูมิภาค

นอกจากประเทศอินโดนีเซียซึ่งไม่ได้เป็นภาคีความตกลงใดด้านความร่วมมือทางทหารกับประเทศใดห

รือกลุ่มประเทศใด ประเทศอาเซียนอีก 4 ประเทศต่างพึ่งพาไม่สหรัฐฯ

ก็อังกฤษเพื่อการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์นอกประเทศ

อย่างไรก็ตามเนื้อหาของปฏิญญากรุงเทพฯ ก่อตั้งองค์การอาเซียนมีข้อความระบุชัดเจนว่า

ฐานทัพต่างชาติที่มีในประเทศสมาชิกอาเซียน

ล้วนมีลักษณะชั่วคราวและมีขึ้นได้ด้วยความเห็นชอบของประเทศเจ้าภาพเท่านั้น

และต้องไม่เป็นผลร้ายต่อการพัฒนาประเทศ

ปฏิญญากรุงเทพฯ

เปิดให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

ทั้งรักษาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับบรรดาองค์การระหว่างประเทศ

และองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับของอาเซียน

องค์การอาเซียนไม่ได้ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ (exclusive)

แต่เป็นองค์การความร่วมมือที่เปิดกว้างให้ประเทศอื่นๆ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาเป็นสมาชิกได้ต่อเมื่อมีการยอมรับและเคารพปฏิบัติตามกฎกติกา ปทัสถาน นโยบายและสนธิสัญญาฉบับต่างๆ ของอาเซียน

ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์ ได้กล่าวในหนังสือวิชาการเรื่อง “ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง” เกี่ยวกับบทบาทของอาเซียนในการเป็นผู้สร้างสันติภาพและธำรงเสียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังต่อไปนี้

“สิ่งที่ทั้งผู้สนับสนุนและผู้วิพากษ์วิจารณ์อาเซียนเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นคุณูปการสำคัญที่สุดในรอบครึ่งศตวรรษก็คืออาเซียนเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้สร้างสันติภาพและธงเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังจะเห็นได้จากบทบาทของอาเซียนในรอบ 5

ทศวรรษที่มีส่วนเอื้อให้ประเทศในภูมิภาคสามารถมีพัฒนาการทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง

และความมั่นคงอย่างแข็งขันและต่อเนื่องทั้งยังสามารถป้องกันมิให้ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจในเอเชีย –

แปซิฟิกขยายตัวจนเป็นการปะทะกันทางกำลังได้ในระดับหนึ่ง.....

ซึ่งพัฒนาการของอาเซียนอาจแบ่งอย่างคร่าวๆ

โดยในยุคสงครามเย็นมีสองช่วงดังนี้

1) ช่วงการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกัน (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2519)

เป็นช่วงเวลาของการสร้างชาติและการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประเทศสมาชิกผ่านวิถีปฏิบัติอาเซียน (ASEAN Ways)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศแรกก่อตั้งอาเซียน

เห็นถึงความสำคัญของความจำเป็นต้องมีเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ

ความกลัวภัยคุกคามคอมมิวนิสต์

และความปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงการเข้าไปพัวพันกับการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ โดยมุ่งเน้นการมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ พึ่งตนเอง

สิ่งที่ประเทศร่วมก่อตั้งอาเซียนหวงแหนที่สุดคือเอกราชและอธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ ในระหว่างปี พ.ศ. 2510 –พ.ศ. 2519

อาเซียนจึงมุ่งเน้นการสร้างชาติและการสร้างเสถียรภาพทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ

เนื่องจากตระหนักดีว่าโอกาสของการจะถูกครอบงำและแทรกแซงจากภายนอก

ไม่ว่าในรูปแบบใดจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยพัฒนาและมีการเมืองที่ไร้เสถียรภาพ ขณะเดียวกัน

ความหวงแหนในเอกราชและอธิปไตยก็ได้นำไปสู่วิถีปฏิบัติที่เป็นที่รู้จักกันในนามวิถีอาเซียน (ASEAN Ways)

เอกสารสำคัญที่สะท้อนความมุ่งมั่นของอาเซียนในช่วงนี้คือ

แถลงการณ์ว่าด้วยให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN พ.ศ. 2514)

และสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (TAC พ.ศ. 2519) อันเป็นเอกสารที่คงความสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน

2) ช่วงริเริ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2532

เป็นช่วงเวลาที่อาเซียนให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศอินโดจีนตกเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมดในปี พ.ศ 2518 ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่า

ความมุ่งมั่นในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็งอย่างจริงจังเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศสมาชิกรักษาเสถียรภาพภายในและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ความริเริ่มในความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกจึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2520 ……”

(ดร.ปรานี ทิพย์รัตน์, ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริงหน้า xii – xiii)

ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นต่างมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น

อาเซียนมีพัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป

ประกอบด้วยกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความหลากหลายแตกต่างด้านชาติพันธ์ วัฒนธรรม

ศาสนา ระบอบการเมืองการปกครอง

และนโยบายต่างประเทศที่มาจากการมองปัญหาระหว่างประเทศที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยผลประโยชน์ทั้

งที่บางช่วงสอดคล้องกันและบางช่วงขัดแย้งกัน เพราะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เป็นเรื่องของความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ

โดยมีปัจจัยผลประโยชน์เป็นปัจจัยชี้ขาดไม่ใช่ปัจจัยอุดมการณ์ (ไม่ว่าทางศาสนา วัฒนธรรม

การเมืองหรือเศรษฐกิจก็ตาม) เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าวมานี้

จึงกล่าวโดยภาพรวมได้ว่าปัจจัยบริบทสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจแบ่งออกเป็นสองขั้วที่ขัดแย้งกัน

อย่างชัดเจน เป็นยุคของความขัดแย้งมากกว่าความร่วมมือ

เป็นยุคของการทำสงครามในทุกรูปแบบที่มีเดิมพันสูงสุด ไม่แพ้ก็ต้องชนะ (Zero Sum Game)

ที่มีเรื่องของความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศชาติ

เป็นเป้าหมายสูงสุดของนโยบายต่างประเทศของทุกประเทศ

จึงกล่าวได้ว่าบริบทยุคสงครามเย็นมีอิทธิพลโดยตรงและสำคัญที่สุดช่วยให้ความพยายามก่อตั้งอาเซี

ยนประสบผลสำเร็จได้ หากปราศจากยุคสงครามเย็นย่อมเป็นการยากที่จะเกิดอาเซียนได้ (หมายเหตุ:

ผู้วิจัย)

อย่างไรก็ตาม ที่สำคัญคือหลังก่อตั้งอาเซียนเป็นผลสำเร็จแล้ว ความระแวง ความขัดแย้งระหว่าง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนก็ยังคงมีอยู่ เพียงแต่ว่าทั้ง 5 ประเทศอาเซียนในยุคสงครามเย็นเห็นถึงความจำเป็นที่จำต้องร่วมกันประคับประคองให้อาเซียนอยู่ได้ โดยมีเรื่องภัยคอมมิวนิสต์เป็นปัจจัยเชื่อมผลประโยชน์ร่วมกัน และที่สำคัญกว่านี้คือ นับตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนขึ้นมา ทั้ง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนต่างเคารพเอกราช อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกันอย่างเคร่งครัด ไม่ปรากฏว่ามีประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ประเทศใดหันไปจับอาวุธเพื่อแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกันอีกเลย

สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation หรือ TAC เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519) และปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน (ASEAN Norms of non – Interference in Internal Affairs) ได้ถูกนายฮุนเซ็น นายกรัฐมนตรีกัมพูชาทำร้ายและทำลายฉีกทิ้งจนไร้ความหมายและความสำคัญอีกต่อไป

ประเทศกัมพูชาภายใต้อำนาจผูกขาดของระบอบฮุนเซ็น เป็นประเทศสุดท้ายในยุคหลังสงครามเย็นที่ได้รับอนุมัติให้เข้ามาเป็นสมาชิกองค์การอาเซียน ในปี พ.ศ. 2542(8 ปีหลังสิ้นสุดสงครามเย็น) ความเป็นสมาชิกใหม่สุดของอาเซียนหาได้มีผลช่วยเตือนนายกรัฐมนตรีฮุนเซ็นระงับการแสดงสันดานดิบของความเป็นอันธพาลของตน ดังเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาคมโลก

เมื่อครั้งการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน 10 ประเทศ ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2522) ซึ่งนายฮุนเซ็นได้ให้สัมภาษณ์ทั้งสื่อไทยและสื่อต่างประเทศโดยได้กล่าวให้ร้ายรัฐบาลไทย (สมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี) ว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการ เป็นรัฐบาลเถื่อน เพราะได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายทหารที่ได้ทำรัฐประหารโค่นระบอบทักษิณเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 อีกทั้งกล่าวหาให้ร้ายฝ่ายตุลาการของไทยโดยกล่าวหาว่า ศาลไทยเป็นศาลเตี้ย เป็นศาลการเมือง เพราะได้ตัดสินให้นายทักษิณ ชินวัตรติดคุก 2 ปี ในคดีที่ดินรัชดาทั้งที่ทักษิณมิได้ทำอะไรผิด ตลอดจนนายฮุนเซ็นยังได้สนับสนุนให้กลุ่มคนไทยที่สนับสนุนนายทักษิณฯ ใช้ดินแดนกัมพูชาเป็นพื้นที่โจมตีรัฐบาลไทย และล่าสุดในปี พ.ศ. 2555 ช่วงที่กัมพูชาทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุมสุดยอดอาเซียน นายฮุนเซ็นในฐานะประธานฯ ยังได้ใช้อำนาจประธานขัดขวางไม่ยอมให้มีการออกแถลงการณ์ร่วมเกี่ยวกับผลของการประชุมสุดยอดอาเซียนที่มีการกล่าวถึงปัญหาทะเลจีนใต้ เพราะกลัวว่าจะทำความไม่พอใจให้กับจีน ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจที่เป็นผู้อุปถัมภ์กัมพูชาในทุกด้านตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็น การกระทำของกัมพูชาภายใต้การผูกขาดอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จของระบอบฮุนเซ็น นับว่าเป็นตัวอย่างอันเลวร้ายและไม่เป็นผลดีต่ออนาคตและเอกภาพของอาเซียน

<u>และที่สำคัญที่สุดคือกฎบัตรอาเซียน ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 มีทั้งหมด 55 มาตรา แต่ไม่มีมาตราว่าด้วยการลงโทษประเทศสมาชิกอาเซียนที่ละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎบัตร ไม่มีข้อบังคับให้ประเทศสมาชิกต้องเคารพและปฏิบัตรตามกฎบัตรอาเซียน แต่กลับปล่อยให้เป็นเรื่องของความสมัครใจ</u> (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย)

ในบรรดา 4

ประเทศที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกของอาเซียนหลังยุคสงครามเย็นมีกัมพูชาของระบอบฮุนเซ็นเท่านั้นที่กล้าแผลงฤทธิ์แสดงสันดานดิบออกมาอย่างเปิดเผย ท้าทายทำลาย และล้มล้างกฎกติกาปทัสถานทุกอย่างของอาเซียน

โดยมีประเทศไทยเท่านั้นที่ตกเป็นเหยื่อของทั้งผลประโยชน์ภายในและภายนอกของนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาภายใต้กว่า 35 ปีของยุคอำนาจนิยมของระบอบฮุนเซ็น

(หน้าสัมภาษณ์พิเศษของปกรณ์ พึ่งเนตร หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2552 และคอลัมน์ลมเปลี่ยนทิศ “หมายเหตุประเทศไทย” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2552)

ในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็น (ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปินส์ และบรูไน ที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกประเทศที่ 6 เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2527) จะมีก็แค่สิงคโปร์เท่านั้นที่พอได้รับประโยชน์อยู่บ้างจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2523 ทั้งนี้เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้เกิดสงครามอินโดจีนครั้งที่ 3 (สงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา) ไม่นานหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว พ.ศ. 2518 (หรือสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2)

จนกล่าวได้ว่าไม่มีภูมิภาคดในโลกที่ได้รับความเสียหายและเจ็บปวดอย่างยาวนานเท่ากับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นผลสืบเนื่องจากความขัดแย้งและสงครามตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สองมาจนตลอด 45 ปี ของยุคสงครามเย็น

ปัจจุบันแม้เวลาจะผ่านมาแล้วเกือบ 30 ปีของยุคหลังสงครามเย็น แต่ในทางประจักษ์ยังมีปรากฏการณ์ของสิ่งตกค้างจากยุคสงครามเย็นให้เห็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออก ดังอาทิ ปัญหาทะเลจีนใต้และปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี ที่ยังคงเป็นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อประเทศต่างๆ ในโลกที่สามสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีเรแกน ที่มีนโยบายชัดเจนสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน เพื่อร่วมมือกันต่อต้านและคานอิทธิพลของสหภาพโซเวียตตลอดจนปิดล้อมการขยายอำนาจของโซเวียต (ผ่านเวียดนามในฐานะเป็นตัวแทนของอิทธิพลโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) และลงโทษสั่งสอนเวียดนามที่ยอมเป็นเครื่องมือของโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการยืนยันกับจีนว่าสหรัฐฯ มีนโยบายชัดเจนเพื่อการปิดล้อมการแผ่อิทธิพลของฝ่ายโซเวียตในทุกพื้นที่ของประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนาของโลกที่สาม

การที่กลุ่มประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) มีนโยบายร่วมกันต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์และมองเวียดนามเป็นภัยต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี)
มีผลทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นต้องหันมาร่วมมือและพึ่งพาระหว่างกันมากขึ้น
และแม้เป้าหมายหลักของอาเซียนคือการรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงโดยปราศจากการแทรกแซง (ไม่ว่าในรูปแบบใด) จากภายนอก
เพื่อธำรงไว้ซึ่งอัตตาลักษณ์แห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนและสอดคล้องกับอุดมคติและความมุ่งมาดปรารถนาของประชาชนของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนก็ตาม แต่ในทางเป็นจริงแล้ว
ความมุ่งมาดปรารถนาดังกล่าวของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)
จะเป็นจริงได้ย่อมหมายถึงการต้องมีการดำเนินการร่วมกับสหรัฐฯ
อย่างใกล้ชิดเพื่อต่อต้านสิ่งที่ผู้นำประเทศอาเซียนเห็นร่วมกันว่าเป็นภัยจากฝ่ายโซเวียตและจีน

หลังเวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
(เดือนธันวาคม พ.ศ. 2521) ความหวาดระแวงอย่างมากที่อาเซียนเคยมีต่อจีน
นับว่าได้ลดระดับลงอย่างเป็นขั้นตอน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังความขัดแย้งรุนแรงระหว่างจีนกับโซเวียตกับหลังสงครามสั่งสอนที่จีนได้ทำกับเวียดนาม (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522) เป็นผลทำให้อาเซียนร่วมมือใกล้ชิดกับจีน
(ด้วยความสนับสนุนจากฝ่ายสหรัฐฯ) ทั้งในทางการเมืองและการทูต
และหลังการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน
สมัยประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีนเป็นทางการ (พ.ศ. 2515)

และได้พบปะหารือกับประธานเหมาเจ๋อตุง เหตุการณ์สำคัญๆ

เหล่านี้เป็นผลทำให้อาเซียนตระหนักดีในทางประจักษ์ว่า

ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนเป็นเหตุการณ์พิสูจน์และยืนยันในทางประจักษ์แ

ก่ประชาคมโลกว่าไม่มีสิ่งที่เรียกว่าเอกภาพของค่ายคอมมิวนิสต์อีกต่อไป

ไม่มีศูนย์อำนาจของค่ายคอมมิวนิสต์ที่อยู่ที่กรุงมอสโคว์เหมือนในอดีตก่อนความขัดแย้งโซเวียต – จีน

นำไปสู่การล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์ (monolithic communism) อีกต่อไป

มีแต่หลายขั้วอำนาจคอมมิวนิสต์ (polycentrism) ช่วงปลายยุคสงครามเย็น

เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ดังอ้างแล้วข้างต้น

มีผลโดยตรงทำให้การปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ระหว่างบรรดาประทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

กับจีนมีเพิ่มมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจหลังสิ้นสุดปัญหากัมพูชาแล้ว)

นอกจากนั้นเหตุการณ์สำคัญๆ ปรากฏข้างต้น

(โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการลงนามในความตกลงสันติภาพกรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.

2534)ที่ทำให้ยุติสงครามในกัมพูชาและมีผลให้เวียดนามจำต้องถอนทหารทั้งหมดออกจากประเทศกัม

พูชาและหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศแรกในยุคหลัง

สงครามเย็น ปี พ.ศ. 2538 (ODD Arne Westad, The Cold War: A World History หน้า 562 – 563)

อาเซียนประสพความสำเร็จมากที่สุดและเป็นที่ยอมรับไม่ว่าในด้านภาพพจน์

ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือจากประชาคมระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นก็จากการดำเนินการทางการทูตและการเมือง เพื่อแก้ปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธิ (การแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง) ของอาเซียน (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

อาเซียนจึงเป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยมากที่สุดและชัดเจนที่สุดก็ช่วง 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชา

ส่วนที่ว่ามีเหตุการณ์และปัจจัยสำคัญๆ

อะไรบ้างที่ส่งผลโดยตรงช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การก่อตั้งอาเซียนประสพผลสำเร็จมีความเป็นเอกภาพในช่วง 24 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)

พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) <u>อิทธิพลของปัจจัยบริบทยุคสงครามเย็นและความกลัวภัยคอมมิวนิสต์</u>

โครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศยุคสงครามเย็นเป็น 2 ขั้ว 2 ค่ายอย่างชัดเจน

กอปรกับความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ร่วมกัน

ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเห็นความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเลือก

(ไม่โดยนิตินัยก็โดยพฤตินัย) ที่จะสังกัดอยู่กับค่ายโลกเสรี

เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศอาเซียนเอง

2) <u>สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม</u>

สหรัฐฯ ลดบทบาทในทุกด้านที่เคยมีส่วนสำคัญ ทำให้สหรัฐฯ มีฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีอำนาจนำเหนือมหาอำนาจอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (regional hegemon) ส่งผลให้เกิดสุญญากาศทางอำนาจ (power vacuum) ในภูมิภาคอินโดจีน

เปิดทางให้เวียดนามเข้ามาสวมบทบาทของประเทศผู้มีอิทธิพลในอินโดจีน

3) <u>อิทธิพลของความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างมหาอำนาจ</u>

อิทธิพลของความขัดแย้งจีน – โซเวียต (พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2532) ของความขัดแย้งสหรัฐฯ – สหภาพโซเวียต

ตลอดจนการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ – จีน

(เริ่มเมื่อครั้งประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 และการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐฯ กับจีน วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522) ทั้งสามเหตุการณ์สำคัญดังกล่าว

มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับ/เปลี่ยนการมองปัญหาภัยคอมมิวนิสต์ของทั้ง 5

ประเทศสมาชิกอาเซียนผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน กล่าวคือ

ความเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ 3 เส้า ระหว่าง จีน – สหรัฐฯ – โซเวียต

ช่วยให้แต่ละประเทศอาเซียนได้ตระหนักดีขึ้นเกี่ยวกับความขัดแย้งในค่ายคอมมิวนิสต์

ทำให้อาเซียนรู้แจ้งเห็นจริงได้ว่า ไม่มีศูนย์อำนาจแห่งเดียวในโลกคอมมิวนิสต์อีกต่อไป

กรุงมอสโคว์ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์อำนาจของโลกคอมมิวนิสต์เหมือนในอดีตก่อ

นความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต (monolithic communist world)

แต่หลัง พ.ศ. 2512 เป็นต้นไป โลกคอมมิวนิสต์ประกอบด้วยหลายศูนย์อำนาจ

(polycentric communist world)

มีผลช่วยลดระดับความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ของแต่ละประเทศอาเซียน

ทั้งข้อเท็จจริงและความจริงดังกล่าวข้างต้น

มีผลทำให้อาเซียน (ในยุคสงครามเย็น)

ไม่นำปัจจัยอุดมการณ์มาเป็นตัวชี้ขาดว่าอะไรเป็นภัยต่ออาเซียน

หรือต่อแต่ละประเทศอาเซียน

แต่จะเอาเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์มาเป็นตัวกำหนดภัยที่มีขึ้นในแต่ละห้วงเวลา

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หลังสิ้นสุดสงครามเวียดนาม

อาเซียนไม่มองว่าทุกประเทศคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดและความมั่นคง

ของประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) และต่อสันติภาพ

เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แต่จะยึดปัจจัยผลประโยชน์มาเป็นตัวกำหนดว่า
ประเทศคอมมิวนิสต์ประเทศใดเป็นภัยต่ออาเซียนและต่อสันติภาพ เสถียรภาพ
และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
ความแตกหักในค่ายคอมมิวนิสต์ทำให้อาเซียนเห็นถึงโอกาสและผลประโยชน์ที่จะได้รับจ
ากการรู้จักหาประโยชน์จากความขัดแย้งจีน – สหภาพโซเวียต และจีน – เวียดนาม
ไม่เหมารวมโดยพลการว่าทุกประเทศคอมมิวนิสต์เป็นภัยหมด
ความขัดแย้งและการแตกหักในระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกัน
ช่วยให้ประเทศอาเซียนรู้จักคัดสรรเรื่องของภัย

การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างมาเลเซีย
ไทยและฟิลิปปินส์ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน
(มาเลเซียสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน พ.ศ. 2517
ส่วนไทยและฟิลิปปินส์ในปี พ.ศ. 2518)
เพื่อผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์และด้านเศรษฐกิจการค้าร่วมกันและเพื่อให้เกิดดุลอำน
าจใหม่ (หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว)
ที่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ถือเป็นเหตุการณ์ยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยผลประโยชน์ในฐานะเป็นปัจจัยชี้
ขาดด้านนโยบาย

4) <u>อิทธิพลของสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลผสมเขมร 3 ฝ่าย (Coalition Goverment of Democratic Kampuchea – CGDK)</u>

สงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตย (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534) ที่มีสาเหตุโดยตรงจากการที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2521

ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลโดยตรงส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความเป็นเอกภาพในด้านนโยบายทางการเมืองและการทูตของอาเซียนต่อปัญหากัมพูชาและการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง จนประสพผลสำเร็จหลังมีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพของการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2534

5) <u>อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาตร์</u>

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาตร์เป็นปัจจัยช่วยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างจีน – สหรัฐฯ ระหว่างจีน – สหรัฐฯ – อาเซียน

นำไปสู่การมีนโยบายร่วมกันต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน จนเป็นผลสำเร็จ บีบบังคับให้เวียดนามจำต้องยอมถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา

เปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชากำหนดอนาคตของประเทศกัมพูชาได้อย่างเสรีปราศจากการแทรกแซง (ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อมจากประเทศภายนอก) และเป็นไปตามข้อมติของสหประชาชาติ

ในเรื่องนี้ นอกจากนั้น

ปัจจัยภูมิรัฐศาตร์ยังได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อนโยบายและท่าทีของแต่ละประเทศมหาอำนาจที่มีต่อกัน

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า ปัจจัยภูมิรัฐศาตร์ได้มีอิทธิพลโดยตรงทำให้สหรัฐฯ กับจีน

เห็นความสำคัญและความจำเป็นต้องปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันให้เป็นปกติ

เพื่อสามารถร่วมกันต่อต้านการแผ่อิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั่

วทุกมุมโลก ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาตร์อีกเช่นกัน

ที่มีส่วนสำคัญทำให้จีนให้ความสำคัญกับการระงับนโยบายสนับสนุนการทำการปฏิวัติของบรรดาพรร

คคอมมิวนิสต์ในแต่ละประเทศอาเซียน

เพื่อเป็นการโน้มน้าวให้กลุ่มประเทศอาเซียนเกิดความเชื่อมั่นว่า

จีนมีความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ และความร่วมมือกับอาเซียนอย่างแท้จริง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ที่จะเกิดขึ้น

หลังการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองประสพความสำเร็จแล้ว

ถึงแม้อาเซียนก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2510 แต่กล่าวได้ว่าในช่วง 10

ปีของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)

อาเซียนยังมิได้มีความสำคัญต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย

ทั้งนี้แต่ละประเทศผู้ร่วมก่อตั้งองค์การอาเซียนต่างยังมีนโยบายและท่าทีไม่ว่าจะเป็นต่อสงครามเวียด

นาม ต่อสหรัฐฯ ต่อจีน ต่อสหภาพโซเวียต

และต่อคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือที่บางด้านคล้ายกันและบางด้านแตกต่างกันมาก

(โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายของอินโดนีเซีย ของมาเลเซีย ของสิงคโปร์ และของฟิลิปปินส์

ที่มีต่อสหรัฐฯ จีน โซเวียต และเวียดนามเหนือ

ในหนังสือชุดงานวิจัยเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านในยุคสงครามเย็น:

ห้ากรณีศึกษาเปรียบเทียบและชุดนโยบายต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน:

สี่กรณีศึกษาเปรียบเทียบของสุรพงษ์ ชัยนาม พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศยาม พ.ศ. 2559 และ พ.ศ. 2561)

ช่วง 10 ปีของสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518)

อาเซียนจะเน้นความร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสำคัญ

เป็นการซื้อเวลาให้กับแต่ละประเทศสมาชิกดำเนินการพัฒนาประเทศ

อาเซียนไม่มีนโยบายและท่าทีร่วมกันต่อสงครามเวียดนาม ดังเป็นที่ประจักษ์ได้ว่าไทย สิงคโปร์

และฟิลิปปินส์มีนโยบายคล้ายกันสนับสนุนสหรัฐฯ ทำสงครามต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้

ลาว และกัมพูชา

ขณะที่มาเลเซียและอินโดนีเซียแม้มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งในและนอกประเทศ

แต่เพื่อรักษาภาพลักษณ์ ภาพพจน์ และความน่าเชื่อถือของความเป็นประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (non –

alignment – NAM ก่อตั้ง พ.ศ. 2504 ก่อตั้งที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย)

จึงหลีกเลี่ยงที่จะแสดงท่าทีต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย

สำหรับอินโดนีเซียนั้นแม้เคยเจอปัญหาการบ่อนทำลายโดยตรงจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย

(PKI) เมื่อ พ.ศ. 2508 แต่ก็ไม่มีนโยบายต่อต้านทุกประเทศคอมมิวนิสต์

ดังเป็นที่ประจักษ์ว่าอินโดนีเซียได้ระงับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนหลังการรัฐประหารที่ล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (ระงับเป็นเวลา 22 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2510 –พ.ศ. 2532)

แต่ขณะเดียวกันอินโดนีเซียเป็นประเทศอาเซียนประเทศแรกที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับทั้งจีนและคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ

ส่วนมาเลเซียเองก็ยังมีความหวังว่าข้อเสนอของตนและของอาเซียนที่ประกาศให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ พ.ศ. 2514 หรือ ZOPFAN) ยังมีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว)

อาเซียนมามีความสำคัญอย่างแท้จริงต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยก็หลังเวียดนามได้ทำการรุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ทั้งนี้อิทธิพลปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และของบริบทปลายยุคสงครามเย็น

อิทธิพลของปัจจัยภายนอกหรือความขัดแย้งระหว่างจีน – โซเวียต กับสหรัฐฯ – โซเวียต

และระหว่างจีน – เวียดนาม ตลอดจนการกลับมามีความสัมพันธ์เป็นปกติระหว่างจีน – สหรัฐฯ

และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

เพื่อร่วมกันต่อต้านการแผ่อิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รวมทั้งการล่มสลายของค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งเหตุการณ์และปัจจัยต่างๆ

ดังกล่าวมานี้ล้วนมีอิทธิพลทำให้ไทยและอีก 4

ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนและบรูไนซึ่งได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศที่ 6 ช่วง 7 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น

ได้ตระหนักดีถึงความเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อระบบถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม ทำให้เวียดนามเข้ามามีอิทธิพลในอินโดจีนส่งผลกระทบในระดับหนึ่งต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของไทย และมีผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของไทย (ในฐานะเป็นรัฐด่านหน้า) หลังเวียดนามได้เข้ารุกรานและเข้าไปยึดครองกัมพูชากว่า 10 ปี

ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นว่านโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสหรัฐฯ และจีน) และต่อประเทศเพื่อนบ้านนับตั้งแต่ พ.ศ. 2491 จนถึง พ.ศ. 2516 ถือได้ว่าเป็นนโยบายต่างประเทศที่รัฐบาลทหารมีอำนาจทั้งชี้นำ ผูกขาดและชี้ขาด ไม่ว่าจะเป็นสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (8 เมษายน พ.ศ. 2491 – 16 กันยายน พ.ศ. 2500) สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 – 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506) หรือแม้ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (9 ธันวาคม พ.ศ. 2506 – 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516) ก็ตาม จนกล่าวได้ว่านโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐฯ และจีน เป็นสำคัญ) ในยุคสงครามเย็นช่วงระหว่าง พ.ศ. 2491 – พ.ศ. 2516 เป็นนโยบายต่างประเทศที่อยู่ภายใต้อิทธิพลชี้ขาดของปัจจัยอุดมการณ์อย่างสมบูรณ์ เป็นนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมหาอำนาจและต่อประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ภายใต้อำนาจ

ผูกขาดชี้นำและชี้ขาดของฝ่ายทหารอย่างชัดเจน

จึงเป็นผลทำให้นโยบายต่างประเทศของไทยช่วงระหว่าง พ.ศ. 2491 – พ.ศ. 2516

เป็นนโยบายต่างประเทศที่ถูกครอบงำโดยปัจจัยอุดมการณ์และผลประโยชน์ด้านภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเ

ศรษฐศาสตร์ของสหรัฐฯ เป็นสำคัญ แลกกับความช่วยเหลือด้านทหารและด้านเศรษฐกิจจากสหรัฐฯ

การมองวิกฤตและปัญหาระหว่างประเทศของไทยช่วงระหว่าง พ.ศ. 2491 – พ.ศ. 2516

เป็นการมองผ่านแว่นสายตาที่สหรัฐฯ

ตัดให้เพื่อให้ได้มาซึ่งการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ในแต่ละห้วงเวลาตามที่สหรัฐฯ คาดหวังไว้

องค์การอาเซียนเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลจอมพลถนอม

กิตติขจร (พ.ศ. 2506 – พ.ศ. 2516) และถึงแม้รัฐบาลทหารของจอมพลถนอม

กิตติขจรและฝ่ายทหารมิได้มีนโยบายและท่าทีแสดงความกระตือรือล้นอยากเห็นองค์การอาเซียนเติบใ

หญ่อย่างรวดเร็ว แต่ก็มิได้มีนโยบายและท่าทีขัดขวางพัฒนาการของอาเซียนที่เป็นเช่นนี้

เหตุผลสำคัญเพราะทั้งจอมพลถนอมฯ และฝ่ายทหารช่วงปลายยุคสงครามเวียดนาม (ระหว่าง พ.ศ.

2514 – พ.ศ. 2516) ยังมีความเชื่อมั่น (ในระดับหนึ่ง)

ว่าสหรัฐฯยังจะสามารถเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชาได้

อีกทั้งยังเชื่อว่าสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือ สปอ.)

และแถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสค์ (Thanat – Rusk Joint Statement) ลงนามระหว่างนายถนัด

คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับนายดีน รัสค์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ

ยังจะสามารถช่วยให้ประเทศไทยรอดจากภัยรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ ซึ่งในที่สุดแล้ว

ทั้งสนธิสัญญาซีโต้ (ถูกยุบอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2520)

และแถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสค์(ลงนามเมื่อมีนาคม พ.ศ. 2505)

เช่นเดียวกันก็หมดสภาพไปโดยปริยายหลังสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนามแล้ว

ข้อเท็จจริงและความจริงข้างต้นได้รับการยืนยันอย่างเป็นรูปธรรมจากการหารือระหว่างจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีไทยกับนายลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2516 ที่กรุงเทพฯ

โดยที่เป็นการหารือระหว่างผู้นำของทั้งสองประเทศที่มีเนื้อหาสำคัญสะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเข้าใจและจุดยืนของไทยและสิงคโปร์ช่วง พ.ศ. 2516 หรือประมาณ 2 ปีกับ 3 เดือน ก่อนสหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (30 เมษายน พ.ศ. 2518) ผู้วิจัยจึงขอคัดบางตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

> <u>นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์</u>: ตามที่ ฯพณฯ
>
> นายกรัฐมนตรีมีโอกาสพบกับพลเอกเฮก
>
> ผู้แทนของประธานาธิบดีนิกสันซึ่งได้มาบอกเล่าเกี่ยวกับการเจรจาและปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการหยุดยิงในเวียดนามนั้น ฯพณฯ พอจะเล่าให้ฟังคร่าวๆ ได้หรือไม่ว่า ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเช่นใด และท่าทีของสหรัฐฯ เกี่ยวกับอนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นจะเป็นเช่นใด

นายกรัฐมนตรีไทย:

มีการพบปะกับประธานาธิบดีนิกสันและผู้แทนของนิกสัน ฝ่ายสหรัฐฯ ก็ได้ยืนยันทุกครั้งว่า ประเทศไทยเป็นมิตรที่ดีของสหรัฐฯ และสหรัฐฯ จะยังคงให้ความช่วยเหลือต่อประเทศไทยต่อไปในทุกๆ ด้าน รวมทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร

ในเรื่องนี้ พลเอกเฮกซึ่งได้มาเยือนไทยเมื่อเร็วๆ นี้ ก็ได้นำหนังสือจากประธานาธิบดีนิกสันยืนยันที่จะรักษาข้อตกลงที่มีอยู่ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ และยืนยันพันธะภายใต้กรอบของสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO – สปอ.)

ประธานาธิบดีนิกสันกล่าวด้วยว่า สหรัฐฯ จะไม่ทอดทิ้งประเทศในภูมิภาคนี้ แม้จะมีความตกลงหยุดยิงในเวียดนามแล้ว และจะยังคงรักษากำลังทางอากาศไว้ในภูมิภาคนี้ต่อไป เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดข้อตกลงหยุดยิงโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ.....

สำหรับฐานทัพสหรัฐฯ ในไทยนั้น ไทยได้ยินยอมให้สหรัฐฯ ใช้เพื่อช่วยเหลือกลุ่มประเทศในอินโดจีนในการป้องกันตนเองและให้สันติภาพกลับคืนมาสู่ภูมิภาคนี้โดยเร็ว แต่การให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในไทยนั้น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย

กล่าวคือสามารถเป็นหลักประกันและข้อผูกพันที่สหรัฐฯ จะต้องช่วยเหลือไทยในกรณีที่มีการรุกรานด้วยกำลังและยังเป็นเครื่องยับยั้งการคุกคามของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและในภูมิภาคนี้

แต่ในขณะเดียวกัน ไทยก็ต้องเผชิญกับปฏิกิริยาโต้ตอบจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ อาทิเช่น การยุยงสนับสนุนช่วยเหลือผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันการมีฐานทัพในประเทศไทยนั้นมีข้อดีมากกว่าข้อเสียแต่สำหรับในอนาคตนั้น หากมีสันติภาพในอินโดจีน เราก็จะได้พิจารณาความต้องการที่จะให้มีฐานทัพสหรัฐฯ ในประเทศไทยกันใหม่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งของไทยและของสหรัฐฯ

<u>นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์</u>:

โดยส่วนตัวแล้วไม่เชื่อว่าฝ่ายเวียดนามเหนือจะรักษาพันธะตามข้อตกลงหยุดยิง สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ สภาผู้แทนสหรัฐฯ สื่อมวลชน และประชาชนสหรัฐฯ

คงจะใช้อิทธิพลบีบบังคับให้สหรัฐฯ
ถอนทหารออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อเป็นเช่นนั้น
หากมีการละเมิดข้อตกลงหยุดยิงเกิดขึ้นก็ไม่แน่ใจว่าประธานาธิบดีนิกสันจะ
มุ่งมั่นแน่วแน่สักเพียงใดที่จะปฏิบัติการตอบโต้หากมีการละเมิดข้อตกลงเกิด
ขึ้น

นายกรัฐมนตรีไทย: ทางฝ่ายไทยก็มีความเป็นห่วงกังวลพอสมควรเช่นกัน
เกี่ยวกับบทบาทและท่าทีของสภาคองเกรสและของสื่อมวลชนในสหรัฐฯ
แต่เท่าที่ทราบจากการยืนยันของพลเอกเฮก ก็พอสรุปได้ว่า
เสียงคัดค้านจากกลุ่มชนในสหรัฐฯ เกี่ยวกับบทบาทของสหรัฐฯ
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น
ยังมีน้ำหนักน้อยกว่าเสียงของกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนิกสัน
ดังจะเห็นได้จากผลของการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งที่แล้วมา
ซึ่งกลุ่มผู้คัดค้านนโยบายของสหรัฐฯ ในเวียดนาม
ต้องประสบกับความปราชัยในการเลือกตั้งอย่างย่อยยับ

นอกจากนั้นประธานาธิบดีนิกสันยังได้ยืนยันอย่างแข็งขันว่า
จะใช้กำลังทางอากาศโต้ตอบการละเมิดข้อตกลง

และการใช้ฐานทัพในประเทศไทยก็เพื่อควบคุมในด้านนี้ อย่างไรก็ดี
การกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อไทยและเป็นภัยต่อประเทศอื่นๆ
ในภูมิภาคนี้เหมือนกัน จึงใคร่ขอทราบทัศนะและความเห็นของ ฯพณฯ
ลีกวนยูว่าเราควรจะปฏิบัติอย่างไร
เพื่อที่จะรักษาสันติภาพในภูมิภาคนี้และต่อต้านการรุกรานของข้าศึกต่อไป

นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์:
เป็นปัญหาที่ออกจะทำนายได้ยากว่าประธานาธิบดีนิกสันจะตัดสินใจปฏิบัติ
อย่างไร แต่สำหรับประเทศในภูมิภาคนี้
สิ่งที่ควรร่วมกันทำก็คือพยายามหน่วงเหนี่ยวมิให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีโอกาสม
ากนัก และพยายามยับยั้งการรุกคืบหน้าของฝ่ายคอมมิวนิสต์
ทำนองเดียวกันกับที่ประเทศต่างๆ ร่วมมือร่วมใจกันกีดกันจีน
ขณะนี้มีหลายประเทศที่แสดงความกระตือรือร้นที่จะผูกมิตรกับจีน
แต่การผูกมิตรกับจีนนั้น หากได้เร่งด่วนทำกัน
แทนที่จะยึดถือนโยบายต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์เสียก่อน
เราอาจจะไม่ได้มานั่งสนทนากันอยู่ในขณะนี้
เพราะคงตกอยู่ใต้การครอบงำของคอมมิวนิสต์โดยสิ้นเชิงแล้ว

กับเวียดนามก็เช่นเดียวกัน

หากเราจะสามารถรั้งรอและหรือชะลอการรุกคืบหน้าของคอมมิวนิสต์

ในขณะนี้ได้บ้างก็จะเป็นสิ่งดี

เพราะจะเปิดโอกาสให้เราได้ใช้เวลาเพื่อการพัฒนาประเทศ

ดังนั้นหากเราสามารถยับยั้งการแผ่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เวียดนามเ

หนือและป้องกันมิให้เวียดนามเหนือประสพความสำเร็จในวัตถุประสงค์ของ

ตนในเวียดนามใต้ก็จะเป็นการดียิ่ง.....

นายกรัฐมนตรีไทย: เรื่องเสียงคัดค้านจากสภาคองเกรสก็ดี

จากสื่อมวลชนและประชาชนบางกลุ่มของสหรัฐฯ ก็ดี

เป็นเรื่องที่ประธานาธิบดีนิกสันไม่สู้จะเป็นห่วงกังวลเท่าใดนัก

เพราะได้เคยสอบถามพลเอกเฮกแล้ว และได้รับการยืนยันว่า

ฝ่ายกลุ่มผู้คัดค้านในสหรัฐฯ

นั้นยังมีคะแนนเสียงสนับสนุนเป็นรองของประธานาธิบดีนิกสัน

ดังเห็นได้จากผลการเลือกตั้งที่เพิ่งผ่านพ้นไปเมื่อเร็วๆ นี้

การที่ประธานาธิบดีนิกสันจะยังคงดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเ

ข้มแข็งในระหว่างดำรงตำแหน่งอีก 4 ปีข้างหน้าก็ย่อมจะมีผลดี

อย่างไรก็ดี

ความหวังของประเทศชาติในภูมิภาคนี้อาจขึ้นอยู่กับการร่วมมือระหว่างกันแ

ละอาจเสริมสร้างให้มั่นคงยิ่งขึ้นด้วยการเพิ่มจำนวนสมาชิกจากบรรดาประเทศในภูมิภาคนี้เพื่อต่อต้านภัยคุกคามที่มีต่อภูมิภาคนี้

นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์: ฯพณฯ

นายกรัฐมนตรีคิดว่าการเพิ่มสมาชิกอาเซียนนั้นควรเชิญประเทศใดบ้าง

นายกรัฐมนตรีไทย:

เราอาจเชิญประเทศในภูมิภาคเข้าร่วมในสมาคมอาเซียน อาทิเช่น

เวียดนามใต้ ลาว เขมร และพม่า

เมื่อฐานะทางการเมืองภายในประเทศเหล่านี้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

และแม้แต่เวียดนามเหนือเอง

เกี่ยวกับการหารือระหว่างนายกรัฐมนตรีไทยกับนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ปรากฏข้างต้น

เราสามารถวิเคราะห์นโยบายและท่าทีของแต่ละฝ่ายได้ดังต่อไปนี้

นโยบายและท่าทีของไทย

- ยังคงยึดอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์เป็นตัวกำหนดนโยบายและท่าทีของไทยต่อปัญหาและความเปลี่ยนแปลงด้านดุลอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังสหรัฐฯ ตัดสินใจยุติทำสงครามกับฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ (23 มกราคม พ.ศ. 2516)

- ยังคงปักใจเชื่อมั่นในคำพูดและคำมั่นสัญญาของประธานาธิบดีนิกสันและเจ้าหน้าที่ระดับสูงและรัฐบาลสหรัฐฯ ที่ต่างขอให้ไทยมั่นใจได้ว่าสหรัฐฯ จะไม่มีวันทอดทิ้งไทยแม้สหรัฐฯ พ่ายแพ้สงครามเวียดนามแล้วก็ตาม

- รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในปี พ.ศ. 2516
  ยังคงมองปัญหาเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้งและสงครามระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ เป็นสำคัญ
  โดยเชื่ออย่างปราศจากข้อสงสัยใดทั้งสิ้นว่าความอยู่รอดและความมั่นคงของไทยและของมิตรประเทศในภูมิภาคนี้ อยู่ที่การเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน (ในลาว เวียดนามใต้ และกัมพูชา)
  และจะเอาชนะได้ก็ด้วยการพึ่งพาอิทธิพลและอำนาจทางทหารของสหรัฐฯ เท่านั้น

- เป็นการหารือกับฝ่ายสิงคโปร์ที่สะท้อนให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่ารัฐบาลไทยในปี พ.ศ. 2516

  ยังคงมองสงครามเวียดนามและผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็นสงครามและความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ระหว่างสองค่ายและยังคงมองปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและโครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศผ่านแว่นสายตาของอุดมการณ์

  โดยยังคงมองโลกของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบไม่ขาวก็ต้องดำ

  ไม่ดีก็ต้องชั่ว ไม่ผิดก็ต้องถูก

  ยังไม่สามารถทำความเข้าใจว่าในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่มีมิตรถาวร มีแต่ผลประโยชน์เท่านั้นที่ถาวร (หมายเหตุ: ขีดเส้นใต้ ผู้วิจัย)

- ทัศนะของฝ่ายไทยในครั้งนี้

  ไม่น่าจะเป็นในเรื่องการมองปัญหาเกี่ยวกับสงครามเวียดนามและผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและภูมิภาคอาเซียนก็ดี

  ปัญหาอนาคตของฐานทัพที่ไทยให้สหรัฐฯ ใช้ก็ดี

  ปัญหาการมีความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ก็ดี

  ล้วนเป็นการยืนยันในทางประจักษ์ว่ารัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร

  ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์

  ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีต่อการทำความเข้าใจการวิเคราะห์และก

ารประเมินสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เพื่อให้ได้มาซึ่งการตัดสินใจด้านนโยบายต่างประเทศที่จะเป็นผลดีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย

-

ความเห็นของรัฐบาลไทยในการหารือกับนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ฝ่ายไทยมิได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญอย่างจริงจังกับการติดตามวิเคราะห์ และประเมินเหตุการณ์ระหว่างประเทศที่สำคัญๆ ดังอาทิ

การไปเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน (พ.ศ. 2515)

เพื่อปรับความสัมพันธ์ให้เป็นปกติระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

ความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต

กระแสต่อต้านสงครามเวียดนามอย่างแพร่หลายและอย่างเป็นเอกภาพของประชาชนสหรัฐฯ

รวมทั้งนโยบายและท่าทีต่อต้านสงครามเวียดนามของบรรดาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกของรัฐสภาสหรัฐฯ ตลอดจนคดีวอเตอร์เกต(พ.ศ. 2516)

ที่มีผลนำไปสู่การประกาศลาออกจากตำแหนงประธานาธิบดีของนิกสัน

(เดือนสิงหาคม พ.ศ 2515)

ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงและความเป็นจริงว่าเหตุการณ์สำคัญๆ เหล่านี้

(อิทธิพลของปัจจัยภายนอก) ล้วนส่งผลกระทบต่อนโยบายและบทบาทของสหรัฐฯ

ต่อสงครามเวียดนามและต่อสันติภาพ เสถียรภาพ

และความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จนในที่สุดผลของการที่สหรัฐฯ แพ้สงครามเวียดนาม (เดือนเมษายน พ.ศ. 2518)

ได้นำไปสู่การลดบทบาทในทุกด้านของสหรัฐฯ

ที่เคยมีอย่างมากและอย่างชัดเจนมาตั้งแต่หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

ทำให้สหรัฐฯ

หันไปมุ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแ

ลนติกเหนือหรือ NATO และภูมิภาคตะวันออกกลาง

(อิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์และยินดีให้จีนทำหน้าที่คาน

การแผ่อิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- ความเห็นของฝ่ายไทยในการหารือกับฝ่ายสิงคโปร์ครั้งนี้ (9 มกราคม พ.ศ. 2516)

สะท้อนให้เห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมิได้ให้ทั้งความสนใจและความสำคัญกับเหตุการ

ณ์ทางการเมืองภายในไทย (อิทธิพลของปัจจัยภายใน) ในช่วง พ.ศ. 2516

ที่สำคัญได้แก่

กระแสเรียกร้องรัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองในระบอบประ

ชาธิปไตยที่ย่อมมีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

เพราะเป็นทั้งข้อเท็จจริงและความจริงที่ว่านโยบายต่างประเทศเป็นส่วนขยายของ

นโยบายภายใน (Foreign Policy as an extension of domestic policy)

-

รัฐบาลไทยได้มาเริ่มให้ความสนใจและความสำคัญกับอิทธิพลของปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์และของปัจจัยภายในและภายนอกที่มีต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศก็ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา

อีกทั้งถือได้ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอิทธิพลของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้กระทรวงการต่างประเทศไทยกลับมามีบทบาทและอิทธิพลชี้นำโดยตรงในด้านการกำหนดผลประโยชน์และการดำเนินนโยบายต่างประเทศและการทูตของประเทศไทย ซึ่งรวมนโยบายต่างประเทศของไทยต่ออาเซียน

(สุรพงษ์ ชัยนาม, นโยบายของไทยต่อสิงคโปร์ หน้า 96 – 108)

นับว่าเป็นโชคดีของการต่างประเทศและนโยบายต่างประเทศของไทยที่ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2522 (ช่วงตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนถึงช่วงที่เวียดนามได้เข้ารุกรานและยึดครองกัมพูชาเป็นเวลากว่า 10 ปี) รัฐบาลทหารของจอมพลถนอม

กิตติขจรไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญอย่างจริงจังกับองค์การอาเซียนกับบทบาทและความสำคัญของอาเซียนที่จะมีขึ้นในอนาคต แต่ฝ่ายทหารไทยยังคงปักใจเชื่อว่าสหรัฐฯ

ยังจะสามารถเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ลาว และกัมพูชาได้

ทั้งยังคงเชื่อว่าประเทศไทยยังสามารถพึ่งพาอำนาจทางการเมืองและการทหารของสหรัฐฯ

ที่มีเหนือฝ่ายคอมมิวนิสต์ในสามประเทศอินโดจีน ดังกล่าว

รวมทั้งยังสามารถพึ่งสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO หรือ สปอ.)

และพึ่งแถลงการณ์ร่วมถนัด – รัสค์ ได้หากไทยถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือรุกรานประเทศไทย

ฝ่ายทหารไทยในยุครัฐบาลจอมพลถนอมฯ

จึงมิได้ให้ความสำคัญกับองค์การอาเซียน ซึ่งเพิ่งก่อตั้งขึ้นมาได้เพียง 6 ปี (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2516)

จึงมักยินดีปล่อยให้เป็นเรื่องในความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศไทยดำเนินการต่อไป

เพราะเห็นว่าอาเซียนไม่ได้เป็นพิษภัยต่อฐานอำนาจการเมืองของกองทัพไทย

และแม้หลังการหมดอำนาจของรัฐบาลจอมพลถนอมฯ (17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516)

ฝ่ายทหารไทยก็มิได้พยายามเข้ามาก้าวก่ายบงการพัฒนาการของอาเซียน เหตุผลหนึ่ง

เพราะฝ่ายทหาร (ในช่วง พ.ศ. 2510 –พ.ศ. 2521)

ยังไม่เห็นประโยชน์ของอาเซียนที่จะมีต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศไทย

และถึงแม้ฝ่ายทหารจะต้องการเข้ามามีส่วนกำหนดและชี้นำด้านนโยบายต่างประเทศไทยที่มีต่อประเ

ทศเพื่อนบ้าน (หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516)

ก็จะไม่สามารถทำได้อย่างสะดวกและอย่างเป็นที่น่าเชื่อถือ

เหตุผลสำคัญเป็นเพราะบทบาททางการเมืองของกองทัพตลอด พ.ศ. 2516

ได้ทำความเสื่อมด้านภาพพจน์ ภาพลักษณ์

และความน่าเชื่อถือมาให้กับกองทัพอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า

เมื่อครั้งเกิดปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2534)

ฝ่ายทหารตระหนักดีว่ากองทัพจะสามารถช่วยประเทศไทยได้ก็ด้วยการยินดีเป็นเครื่องมือให้กับนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อการแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมือง

ซึ่งความร่วมมืออย่างแข็งขันจากกองทัพไทยได้มีส่วนสำคัญทำให้นโยบายของไทยและอาเซียน

ที่มุ่งแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

อีกทั้งมีผลทำให้ฝ่ายทหารสามารถกอบกู้เกียรติยศและเกียรติภูมิของกองทัพไทยกลับคืนมาได้อย่างสมศักดิ์ศรี (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)

เป็นยุคของอาเซียนหลังยุคสงครามเย็นที่อาเซียนมีอายุได้ 29 ปี แล้ว

(นับตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน) (พ.ศ. 2534 – พ.ศ. 2563) ตั้งแต่พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2542 อาเซียนได้รับสมาชิกใหม่อีก 4 ประเทศ (เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา)

เข้ามาทำให้อาเซียนมี 10 ประเทศ และเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทั้ง 4

ประเทศสมาชิกใหม่ดังกล่าวเสนอตัวขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนก็เพราะบริบทเศรษฐกิจ

การเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไป

อิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ได้เสื่อมไปจนหมดความสำคัญ (ดังอาทิ

การล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและความแตกแยกระหว่างประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งขั้นแตกหักระหว่างจีน – โซเวียต)

ทำให้ประเทศคอมมิวนิสต์เวียดนามและคอมมิวนิสต์ลาวจำต้องหาที่พึ่งหรือประเทศผู้อุปถัมภ์ใหม่เพราะสหภาพโซเวียตได้ล่มสลายไปแล้ว (25 ธันวาคม พ.ศ. 2534)

และการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตดังกล่าวถือได้ว่ามีอิทธิพลโดยตรงทำให้ทั้งเวียดนาม ลาว และกัมพูชาของระบอบฮุนเซ็นจำต้องปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีที่เคยเป็นปฏิปักษ์ต่ออาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อไทย

เพราะไทยในฐานะเป็นรัฐหน้าด่านได้รับผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยมากและชัดเจนที่สุดช่วง 11 ปีของปัญหากัมพูชา (หรือจากสงครามระหว่างเวียดนามกับรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย – CGDK)

ทั้งพม่า เวียดนาม ลาว และกัมพูชารู้ดีอยู่แล้วว่า ใน 6

ประเทศอาเซียนมีไทยเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518) สงครามในกัมพูชาช่วงที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาอยู่กว่า 10 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533)

อีกทั้งตระหนักดีอีกด้วยว่าการรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียนไม่ใช้ระบบการลงคะแนนยึดเสียงข้างมากตัดสิน แต่อาเซียนยึดฉันทานุมัติหรือความเห็นชอบตรงกันเป็นเอกฉันท์เป็นที่พอใจร่วมกัน

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งประเทศอาเซียนที่จะร่วมกันพิจารณาใบสมัครของ 4 ประเทศ (เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา) เพื่อขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน ได้แก่ 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียน (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์) บวกกับบรูไนซึ่งได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนช่วง 7 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น (1 มกราคม พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2534 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น)

หากใน 6 ประเทศสมาชิกดั้งเดิมมีเพียง 1 ประเทศไม่เห็นด้วยก็เท่ากับไม่เกิดฉันทานุมัติ (no consensus)

ในเมื่อช่วง 45

ปีของยุคสงครามเย็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สร้างปัญหาและมีนโยบายท่าทีที่เป็นศัตรูกับไทยที่ชัดเจนที่สุดได้แก่ลาว (สมัยฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะสงครามกับลาวฝ่ายขวา)

เวียดนามคอมมิวนิสต์ (สมัยสงครามเวียดนาม พ.ศ. 2508 – พ.ศ. 2518

และสมัยสงครามระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2533) และกัมพูชา

(สมัยเจ้าสีหนุปกครองประเทศ พ.ศ. 2497 – พ.ศ. 2513

และสมัยระบอบหุ่นเชิดเฮงสัมรินและระบอบฮุนเซ็น) ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่านั้น

โดยภาพรวมถือได้ว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ปกติระหว่างกัน

ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวมาจากการปราบปรามบรรดาชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย –พม่า โดยฝ่ายทหารพม่าทำให้ไทยต้องเผชิญกับปัญหาผู้อพยพ/ผู้พลัดถิ่น

แรงงานผิดกฎหมายและปัญหายาเสพติด เป็นต้น เมื่อข้อเท็จจริงและความจริงเป็นดังกล่าวข้างต้น

ทั้งเวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า

จึงได้พยายามปรับ/เปลี่ยนนโยบายและท่าทีที่เคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทยในยุคสงครามเย็นมาเป็นนโยบายและท่าทีที่มีลักษณะยืดหยุ่นพร้อมประนีประนอมกับไทย

เพื่อหวังมิให้ไทยคัดค้านใบสมัครของพวกตน

ทั้งเวียดนาม ลาว พม่า

และกัมพูชาได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น (หลัง พ.ศ. 2534)

และทั้งเวียดนาม ลาว

และพม่าต่างเป็นประเทศสมาชิกใหม่ที่มีความประพฤติที่ดีน่านับถือเคารพปทัสถาน กฎ กติกา

ประเพณีค่านิยม ความตกลง และสนธิสัญญาต่างๆ

ของอาเซียนจะมีก็ประเทศกัมพูชาของระบอบฮุนเซ็นเท่านั้นที่ทำตัวแหกคอกหักกฎกติกา

ปทัสถานความตกลงและสนธิสัญญาต่างๆ ของอาเซียนตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม

ค่านิยมที่อาเซียนมีร่วมกัน

กัมพูชาภายใต้การปกครองของระบอบฮุนเซ็นเป็นประเทศอาเซียนประเทศเดียวที่กล้าหักและเหยียบจ

มูกองค์การอาเซียนอย่างไร้ยางอาย

กล่าวโดยทั่วไปได้ว่า

อาเซียนในยุคสงครามเย็นมีความเป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียวกันมากกว่าอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็

น ที่เป็นเช่นนี้มาจากสาเหตุหลายประการ ดังอาทิ

ความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทจากยุคสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจแบ่งเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน

อีกทั้งเป็นยุคที่ความขัดแย้งระหว่างประเทศ (ระหว่างสองค่าย)

ถูกปรุงแต่งโดยอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ อุดมการณ์เป็นตัวกำหนดผลประโยชน์

เป็นเครื่องมือทำหน้าที่ส่งเสริมทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างประเทศ

เป็นปัจจัยชี้นำกำกับและ (ก่อนการแตกแยกในค่ายคอมมิวนิสต์)

ชี้ขาดด้านการกำหนดนโยบายต่างประเทศด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ

ยุคสงครามเย็นจึงเป็นยุคของความขัดแย้งและสงครามแบบเอาเป็นเอาตายกัน

เป็นสงครามผ่านตัวแทนที่มีลักษณะรุนแรงไม่เปิดโอกาสให้มีการประนีประนอมระหว่างคู่กรณี จึงเป็นความขัดแย้งและสงครามที่มักจบลงด้วยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เป็นฝ่ายแพ้ก็ต้องเป็นฝ่ายชนะ (Zero Sum) เป็นยุคสงครามเย็นที่บีบให้ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องเลือกข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศ

เมื่อข้อเท็จจริงเกี่ยวกับยุคสงครามเย็น เป็นดังกล่าวข้างต้น บริบทของยุคสงครามเย็นจึงมีอิทธิพลโดยตรงช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้บรรดาประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา (ประเทศของโลกที่สาม) เช่นกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การอาเซียน เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่พึงร่วมกันสังกัดอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจ – การเมือง ที่คล้ายกัน (ไม่โดยนิตินัยก็โดยพฤตินัย) เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นเอกภาพของอาเซียน อันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดและความมั่นคงของประเทศสมาชิกอาเซียนในยุคสงครามเย็นที่อิทธิพลของปัจจัยภัยคอมมิวนิสต์และของระบบระหว่างประเทศที่โครงสร้างอำนาจแบ่งออกเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน

ในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2489 -พ.ศ. 2534) กลุ่มประเทศอาเซียนจึงมีความเป็นเอกภาพอย่างชัดเจนมากกว่าอาเซียนที่มีสมาชิกรวม 10 ประเทศในยุคหลังสงครามเย็นที่โครงสร้างอำนาจของระบบระหว่างประเทศแบ่งออกเป็นหลายขั้วมีลักษณะกระจาย (power diffusion) เป็นยุคสิ้นสุดของสงครามระหว่างสองอุดมการณ์เศรษฐกิจและการเมือง

เปิดโอกาสให้แต่ละประเทศมีทางเลือกมากกว่าเดิมแต่ขณะเดียวกันก็มีผลด้านลบต่อความเป็นเอกภาพของอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็น

อันมีสาเหตุสำคัญมาจากความเปลี่ยนแปลงในระบบระหว่างประเทศที่สืบเนื่องจากการสิ้นสุดของบริบทยุคสงครามเย็นทำให้ระบบระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความยืดหยุ่นมากกว่าในสมัยสงครามเย็น อีกทั้งแต่ละประเทศมีทางเลือกมากกว่า

แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้การได้มาซึ่งความเป็นเอกภาพและการธำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกภาพยากและมีอุปสรรคมากขึ้น เพราะเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน (ในยุคหลังสงครามเย็น)

ใช้อาเซียนเป็นเครื่องมือรับใช้นโยบายต่างประเทศและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน

โดยไม่ต้องเคารพ (ทั้งด้วยวาจาและการกระทำ) กฎกติกา ข้อตกลง สนธิสัญญา ประเพณี ค่านิยม

ตลอดจนปทัสถานเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของอาเซียน

(ดังกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดจากการละเมิดกฎกติกาประเพณี ค่านิยมและปทัสถาน

เรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันตลอดจนการไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกันที่กัมพูชา ภายใต้รัฐบาลระบอบฮุนเซ็นได้ละเมิดให้เป็นที่ประจักษ์มาตลอด

ดังรายละเอียดปรากฏชัดเจนแล้ว ข้างต้น)

ศัตรูแท้จริงของอาเซียนยุคหลังสงครามเย็นเป็นศัตรูที่มาจากภายในของอาเซียนเอง นั่นคือ

ความไร้เอกภาพที่มีสาเหตุมาจากการมีสมาชิกเพิ่มจากเดิม 6 ประเทศ (ในยุคสงครามเย็น) มาเป็น 10 ประเทศหลังยุคสงครามเย็น

ไม่ทุกประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยเหตุผลและเจตนาที่คล้ายกัน บางประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อวัตถุประสงค์หวังใช้อาเซียนเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์จำเพาะของตนเท่านั้น ไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นเอกภาพของอาเซียน (ของส่วนรวม) เพราะถือว่าเอกภาพเป็นอุปสรรคต่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของประเทศโดยเฉพาะเน้นเรื่องสิทธิของประเทศสมาชิกมากกว่าเรื่องของหน้าที่ต่อส่วนรวม

กัมพูชาภายใต้การปกครองของระบอบฮุนเซ็นเป็นประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน (ยุคหลังสงครามเย็น) ประเทศเดียวที่ได้ทำการละเมิดกฎกติกา ปทัสถาน ประเพณีค่านิยม และความตกลงต่างๆ ของอาเซียนอย่างไร้ยางอายได้เข้ามาบ่อนทำลายเอกภาพ ภาพพจน์ ภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือที่ดีงามของอาเซียนตลอด 20 ปีที่กัมพูชาได้เข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน (พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน พ.ศ. 2563)

นับว่ากัมพูชายุครัฐบาลนายกรัฐมนตรีฮุนเซ็นได้เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีที่จะส่งผลกระทบร้ายแรงโดยตรงต่อเอกภาพและความเป็นองค์การที่น่าเชื่อถือของอาเซียนในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศ อีกทั้งการมีพฤติกรรมน่ารังเกียจดังกล่าวของกัมพูชาสมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีฮุนเซ็นโดยไม่มีความผิดไม่ต้องรับผิดชอบใดๆ

ทั้งสิ้นทั้งนี้เนื่องจากองค์การอาเซียนไม่มีกฎกติกาหรือระเบียบข้อบังคับใดๆที่มีผลบังคับใช้ลงโทษประเทศสมาชิกที่กระทำผิดที่ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับหรือทำการละมิดข้อตกลงใดๆ

ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน กล่าวโดยภาพรวมได้ว่าอาเซียน

(ไม่ว่าในยุคสงครามเย็นหรือยุคหลังสงครามเย็น)

อยู่ได้และมีพัฒนาการก้าวหน้ามากน้อยเพียงใดอยู่ที่ความสมัครใจและความพอใจของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนว่ายินดีร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ความสมัครใจจึงเป็นคำสำคัญยิ่ง (key word) ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อนโยบาย ท่าที พฤติกรรมและการดำเนินการของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีต่อกันและต่อองค์การอาเซียนโดยรวม

จากข้อเท็จจริงและความจริงเกี่ยวกับบริบทของอาเซียนในยุคสงครามเย็นและอาเซียนยุคหลังสงครามเย็น พอสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับอนาคตของอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็น (ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 – ถึงปัจจุบัน) ได้ดังต่อไปนี้

-

อาเซียนหลังยุคสงครามเย็นจะมีเอกภาพยากกว่าอาเซียนในยุคสงครามเย็นเนื่องจากสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

หมายถึงสิ้นสุดของอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์ในฐานะเป็นปัจจัยปรุงแต่งและส่งเสริมความขัดแย้งระหว่างสองค่ายเศรษฐกิจ – การเมือง

- การมีกฎบัตรอาเซียนซึ่งมีผลใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551 เป็นเพียงสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของความก้าวหน้าและความเป็นองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่มีกฎกติกาปกครองเท่านั้น แต่ในทางเป็นจริงแล้ว กฎบัตรอาเซียนซึ่งมี 55 มาตรา แต่กลับไม่มีมาตราใดว่าด้วยการลงโทษประเทศสมาชิกที่ละเมิดกฎบัตร อีกทั้งไม่มีมาตราใดของกฎบัตรที่บังคับให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องเคารพและปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎบัตรแต่กลับปล่อยให้เป็นเรื่องของความพอใจและความสมัครใจ

- อาเซียนไม่มีหลักเกณฑ์แน่ชัดเกี่ยวกับการรับประเทศใหม่เข้ามาเป็นสมาชิก มีเพียงปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์เท่านั้นที่เป็นปัจจัยตัดสินว่ามีประเทศใดบ้างที่สามารถขอสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หากประเทศใดตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศนั้นย่อมเข้าข่ายที่จะได้รับการพิจารณาให้เข้ามาเป็นสมาชิกของอาเซียน ส่วนจะได้เป็นที่ยอมรับหรือไม่ อยู่ที่จะได้รับฉันทานุมัติ (consensus) จากประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนอยู่แล้วหรือไม่ หมายความว่า บรรดาประเทศที่ขอเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนหลังยุคสงครามเย็น (เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา) จะเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากทั้ง 6 ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีอยู่แล้วในยุคสงครามเย็น (ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย

สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน) ส่วนระบบเศรษฐกิจ การเมือง

การปกครองจะเป็นเช่นใด

ไม่สำคัญและไม่มีผลต่อการพิจารณาว่าจะได้เป็นสมาชิกของอาเซียนหรือไม่

ขอเพียงประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นใช้ได้

- การมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมมี 6 ประเทศในยุคสงครามเย็นเพิ่มขึ้นมาอีก 4

ประเทศในยุคหลังสงครามเย็น รวมเป็น 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนในปัจจุบัน

(พ.ศ. 2563)

หาได้มีผลทำให้อาเซียนมีเอกภาพเหมือนหรือมากกว่าในยุคสงครามเย็นหรือทำให้

อาเซียนมีอำนาจต่อรองมากกว่าในยุคสงครามเย็น ตรงกันข้าม

อาเซียนยุคหลังสงครามเย็นที่มี 10

ประเทศสมาชิกกลับมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าอาเซียนในยุคสงครามเย็นที่มีเพียง 6

ประเทศ เท่านั้น

ทั้งนี้เหตุผลสำคัญเพราะความมากหรือน้อยของจำนวนสมาชิกของอาเซียนหาใช่เ

ป็นปัจจัยบ่งบอกถึงอิทธิพลของอำนาจต่อรองแต่อย่างใด

อาเซียนจะมีอำนาจต่อรองหรือไม่ มากน้อยเพียงใดอยู่ที่ภาพพจน์ ภาพลักษณ์

ความน่าเชื่อถือของอาเซียนในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศและความเป็

นหนึ่งเดียวกันหรือความเป็นเอกภาพของอาเซียนเป็นสำคัญ

- อาเซียนในยุคสงครามเย็นช่วงแรกมีเพียง 5 ประเทศเท่านั้น

(บรูไนเข้ามาเป็นประเทศสมาชิกประเทศที่ 6 พ.ศ. 2527 – พ.ศ. 2534 หรือ 7 ปีสุดท้ายของยุคสงครามเย็น) ก็ยังมีความขัดแย้งกันในช่วง 10 ปีแรกของการก่อตั้งสมาคมอาเซียน

เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการมองปัญหาภัยคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ไม่เหมือนกัน

และที่เกี่ยวกับการละเมิดหลักการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

(โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างไทยกับมาเลเซียและอินโดนีเซียในเรื่องการมองภัยจีนกับภัยเวียดนามช่วง 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชาที่แตกต่างกัน

และเรื่องอินโดนีเซียกับมาเลเซียและบรูไนแทรกแซงกิจการภายในของสิงคโปร์ กรณีรัฐบาลสิงคโปร์ได้เชิญประธานาธิบดีของอิสราเอลเยือนสิงคโปร์อย่างเป็นทางการ (ในชุดหนังสืองานวิจัยของสุรพงษ์ ชัยนาม

เรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่ออินโดนีเซีย นโยบายต่างประเทศไทยต่อมาเลเซีย และนโยบายต่างประเทศไทยต่อสิงคโปร์ ในยุคสงครามเย็น)

หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นมีกัมพูชาซึ่งเป็นประเทศสมาชิกใหม่และเป็นประเทศสมาชิกสุดท้ายของอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็นที่กล้าแสดงตนเป็นอันธพาลอย่างเปิดเผย (พ.ศ. 2542)

โดยนายฮุนเซนนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาในโอกาสมาร่วมการประชุมสุดยอดของอาเซียนที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2552)

ได้มีท่าทีก้าวร้าวให้ร้ายประเทศไทยและแทรกแซงกิจการภายในของไทยอย่างโจ่งแจ้งที่สุด นายฮุนเซ็นนายกรัฐมนตรีของกัมพูชาได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนทั้งของไทยและของต่างประเทศโดยกล่าวหารัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ว่าเป็นรัฐบาลเถื่อนร่วมมือกับทหารทำรัฐประหารเป็นผลทำให้นายทักษิณฯ

หลุดจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รวมทั้งกล่าวให้ร้ายฝ่ายตุลาการของไทยว่าเป็นศาลเตี้ย

ศาลการเมืองตัดสินให้นายทักษิณฯ ติกคุก 2 ปี

ตลอดจนเปิดประเทศกัมพูชาให้กลุ่มคนไทยที่สนับสนุนนายทักษิณฯ

ใช้ดินแดนกัมพูชาทำการเคลื่อนไหวต่อต้านให้ร้ายรัฐบาลไทยและประเทศไทย (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ คอลัมน์ “หมายเหตุประเทศไทย” ของผู้ใช้นามปากกาว่า “ลมเปลี่ยนทิศ” ฉบับลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2552 และการให้สัมภาษณ์ของผู้วิจัยในคอลัมน์สัมภาษณ์พิเศษของปกรณ์ พึ่งเนตร

ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2552)

ฮุนเซ็นรู้ดีอยู่แล้วว่ากฎบัตรอาเซียนเป็นเพียงเศษกระดาษเท่านั้น

เขาสามารถละเมิดได้ตามอำเภอใจทุกเมื่อ

เพราะไม่มีมาตราใดของกฎบัตรอาเซียนที่เกี่ยวกับการลงโทษประเทศสมาชิกที่ละเมิดกฎบัตรที่มีการบังคับใช้ในทางเป็นจริง ดังอาทิ

การขับไล่ประเทศสมาชิกที่ละเมิดปทัสถานว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ที่ไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาขัดแย้งระหว่างกัน ตลอดจนที่เคารพเอกราช อธิปไตย

และบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน

อาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่ทุกการขับเคลื่อนองค์การอาเซียนขึ้นอยู่กับความพอใจ ความพร้อมและความสมัครใจของแต่ละประเทศสมาชิก เป็นสำคัญ

<u>สรุปเหตุใดอาเซียนหลังยุคสงครามเย็นจึงมีความเป็นเอกภาพได้ยากกว่าอาเซียนในยุคสงครามเย็น</u>

1) เพราะยุคหลังสงครามเย็นหมายถึงยุคแห่งการสิ้นสุดของความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลของปัจจัยอุดมการณ์เป็นเครื่องปรุงแต่งและขับเคลื่อนความขัดแย้งและสงครามหรืออีกนัยหนึ่ง อาเซียนยุคหลังสงครามเย็นไม่มีศัตรูร่วมกันอย่างชัดเจน (ภัยคอมมิมนิสต์) เหมือนในยุคสงครามเย็น

2) เพราะหลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น
อิทธิพลของอุดมการณ์ชาตินิยมและอุดมการณ์ต่อต้านลัทธิอาณานิคมนิยม
(ไม่ว่าในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ หรือทางวัฒนธรรม)
ได้กลับมามีบทบาทและอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศและนโยบายภายในประเทศของทุกประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาของโลกที่สาม
(รวมกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย)

3) เพราะมีความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศจากที่กระจุกอยู่ที่สองขั้วอย่างชัดเจนในยุคสงครามเย็น พัฒนามาเป็นโครงสร้างที่อำนาจแพร่กระจายออกเป็นหลายขั้ว เปิดโอกาสให้แต่ละประเทศในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีทางเลือกทั้งด้านผลประโยชน์และด้านนโยบายมากกว่าและหลากหลายกว่าในยุคสงครามเย็นไม่ถูกบีบให้ต้องเลือกข้าง แต่ขณะเดียวกัน การที่ประเทศอาเซียนในยุคหลังสงครามเย็นมีทางเลือกมากขึ้น มิได้หมายความว่าทางเลือกมากขึ้นจะนำไปสู่การมีเอกภาพมากขึ้นแต่อย่างใด

4) เพราะการเพิ่มสมาชิกอาเซียนจากเดิม 6 ประเทศในยุคสงครามเย็นเพิ่มเป็น 10 ประเทศหลังยุคสงครามเย็นเท่ากับเป็นการเพิ่มปัญหาไปด้วยโดยปริยาย (ไม่ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนจะยอมรับความจริงในประเด็นนี้หรือไม่ก็ตาม) ทั้งนี้เพราะนอกจากแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีระบบการเมืองเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน มีระดับพัฒนาการความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมากระหว่าง 5 ประเทศผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนกับของ 4 ประเทศสมาชิกใหม่หลังสงครามเย็น (เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา) ส่งผลให้การดำเนินการร่วมกันต้องหยุดชะงักมีอุปสรรคเป็นช่วงๆ

5) ในยุคสงครามเย็น 5 ประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหนึ่งเดียวกันบนพื้นฐานของการรู้จักเคารพกฎกติกา ประเพณีค่านิยม และปทัสถานที่ได้ให้ความยอมรับเห็นชอบร่วมกันแล้ว

นับเป็นเวลาร่วม 53 ปีแล้วตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนจนปัจจุบัน (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2563) ที่ 6 ประเทศอาเซียนยุคสงครามเย็นได้อยู่ร่วมกันมาอย่างสันติไม่เคยปรากฏมีประเทศอาเซียน (ในยุคสงครามเย็น) ประเทศใดกล้าหักปทัสถาน “วิถีแห่งอาเซียน”

ซึ่งมีเนื้อหาที่เป็นแก่นสารสำคัญยิ่ง 3 ประการ ได้แก่

5.1 การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน

5.2 ยึดหลักฉันทามติในการตัดสินใจร่วมกัน

5.3 ไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งที่มีระหว่างกัน

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

ถือเป็นหัวใจหรือเสาหลักที่สำคัญของบรรทัดฐาน “วิถีแห่งอาเซียน” (ASEAN Way) “วิถีแห่งอาเซียน” ได้ถูกประเทศกัมพูชาหักกฎกติกาอย่างเปิดเผย เป็นการเหยียดหยามอาเซียนอย่างไร้ยางอาย (โปรดดูรายละเอียดข้างต้น)

6) รัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน (ยกเว้นรัฐบาลสิงคโปร์) ช่วง 45 ปีแรกของกำเนิดอาเซียนได้จงใจปล่อยปละละเลยมาเป็นเวลานานแล้ว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีนโยบายให้ความรู้ให้การศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญขององค์การอาเซียนต่อความเจริญก้าวหน้าของแต่ละประเทศอาเซียน โดยร่วมกันจัดทำตำราเรียนให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาเซียนที่มีมาตรฐานเดียวกันในทุกประเทศ

อาเซียน แม้ว่าเวลาผ่านไปกว่า 50 ปีแล้วนับตั้งแต่ปีก่อตั้งอาเซียน (8 สิงหาคม พ.ศ. 2510) แต่จนปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่ (รวมทั้งไทย)
จนบัดนี้ก็ยังไม่มีตำราเรียนเล่มเดียวกันเกี่ยวกับอาเซียน
นอกจากนั้นทุกรัฐบาลของประเทศอาเซียนจะพยายามตอกย้ำในทุกโอกาสว่าอาเซียนเป็นสมบัติร่วมกันของประชาชนของทุกประเทศอาเซียน ทั้งย้ำด้วยวาจาตลอดเวลา
โดยปราศจากการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม
ทั้งนี้ตราบใดที่รัฐบาลประเทศอาเซียนยังคงมีทัศนคติเชิงลบทั้งมีความหวาดระแวงสมาชิกของภาคประชาสังคมของแต่ละประเทศอาเซียนย่อมเป็นการยากที่จะเกิดอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางตามคำโฆษณาของฝ่ายรัฐบาลประเทศสมาชิกอาเซียน
อีกทั้งเป็นการยากมากที่อาเซียนจะก้าวไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างครบด้านและอย่างแท้จริง

ความจริงข้างต้นได้รับการยืนยันในบทสนทนาตอนหนึ่งระหว่าง ดร. ปราณี ทิพย์รัตน์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับนายกวี จงกิจถาวร อดีตนักข่าวอาวุโสเคยทำงานกับเครือหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นมากว่า 30 ปี
ผู้วิจัยขอคัดบางตอนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้างต้นดังต่อไปนี้

ดร.ปราณี ทิพย์รัตน์: คือขณะนี้

เท่าที่สังเกตสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยเวลาที่จะพูดถึงอาเซียน

เขาจะพูดแยกรายประเทศ

ส่วนใหญ่แล้วจะให้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับประเทศนี้เกิดเมื่อไหร่ ตั้งเมื่อไหร่

มีระบบการปกครองอย่างไร มีวัฒนธรรมประจำชาติอะไร

มีดอกไม้ประจำชาติอะไร การศึกษาเป็นอย่างไร

แต่ไม่พูดลงไปลึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศเหล่านั้นกับที่เหลือของอาเซียน

ซึ่งมีผลต่อการที่เราจะก้าวไปสู่การเป็นประชาคม

กวี จงกิจถาวร: สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ

การขาดการสร้างความรู้สึกสำนึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน

ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า " Sense of Belonging" เราไม่รู้สึกเลย เราพูดเหมือนกับ

AEC เป็นกลุ่มเป็นก้อนอะไรไม่รู้ แต่เราไม่มีความรู้สึกที่ว่าเราเป็นอาเซียน

มีใครตอบไหม เมื่อถูกถามว่ามาจากไหน ผมมาจากอาเซียนครับ อาเซียนไหน?

อาเซียนไทยครับไปทำนองนั้น คงต้องใช้เวลาอีกนาน

ดร.ปราณี ทิพย์รัตน์: แต่คงไม่ใช่เฉพาะสื่อเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าประชาชนในอาเซียนทั้งหมดอาจจะขาดความเข้าใจตรงนี้โดยสิ้นเชิง

แม้ว่าแท้ที่จริงแล้วเรามีมาตรการในการสร้าง "Awareness" ความตระหนักรู้

ซึ่งตรงนี้เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่อยู่ในเสาที่สาม อันได้แก่
เสาสังคมและวัฒนธรรม คือบอกว่าต้องสร้างให้ประชาชนในอาเซียน 600
กว่าล้านคนมีความรู้จักและสร้างความเข้าใจว่าองค์กรอาเซียนคืออะไร
ความเป็นอาเซียนคืออะไร? หากดูงบประมาณของไทยในกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย
จะมีงบประมาณที่จัดไว้ทุกปีเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้
คำถามก็คือมีงบประมาณบางส่วนที่จัดไว้ให้สื่อบ้างไหม?
(ดร.ปราณี ทิพย์รัตน์, ประชาคมอาเซียน: มายาคติและความเป็นจริง หน้า 246)

7) รัฐบาลประเทศสมาชิกองค์การอาเซียนสนใจจริงจังเพียงการให้ความสำคัญหนักไปในด้านเศรษฐกิจ ส่วนอีกสองเสาหลักคือ
ความเป็นประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคงกับความเป็นประชาคมด้านสังคมและวัฒนธรรมจะได้รับความสนใจและให้ความสำคัญในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าอื่นใด
ทั้งที่โดยข้อเท็จจริงและโดยความเป็นจริงแล้วความเป็นประชาคมของอาเซียนจะมีโอกาสเป็นจริงขึ้นมาได้ในทั้งสามเสาหลัก
อยู่ที่ความสำเร็จของความเป็นประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคงกับความเป็นประชาคมด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งเพราะเรื่องของการขจัดความยากจน
ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมการกินดี
อยู่ดีของประชาชนของทุกประเทศอาเซียน ส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษา มีสุขภาพดี

ส่งเสริมให้สังคมประเทศอาเซียนปกครองโดยหลักนิติธรรมและส่งเสริมสนับสนุนและปกป้องสิทธิมนุษยชน ล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวข้องโดยตรงกับความสำเร็จ (ในทางเป็นจริง)

ของการเป็นประชาคมทั้งทางด้านการเมืองและความมั่นคงกับด้านสังคมและวัฒนธรรม

เป็นสำคัญ

ทั้งนี้เพราะความสำเร็จด้านความเป็นประชาคมอาเซียนในทางเศรษฐกิจเท่านั้นนอกจากเป็นเรื่องยากที่จะเป็นจริงขึ้นมาได้แล้ว

ปัจจัยเศรษฐกิจหาใช่เป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเท่านั้น

แต่ยังเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสร้างความขัดแย้งทั้งภายในและระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนได้เช่นกัน กล่าวโดยสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้บริบทปลายยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2512 – พ.ศ 2534)

มีอิทธิพลโดยตรงเพิ่มกระแสความขัดแย้งและสงครามระหว่างประเทศในสังกัดค่ายคอมมิวนิสต์ด้วยกัน

เป็นความเปลี่ยนแปลงด้านบริบทที่มีอิทธิพลโดยตรงช่วยให้ไทยและอาเซียนมีทางเลือกทั้งด้านนโยบายต่างประเทศด้านยุทธศาสตร์ทางการเมืองการทูตและการทหารที่หลากหลายและยืดหยุ่นได้ ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งที่สุดว่า อาเซียนมีความเป็นปึกแผ่นเป็นหนึ่งเดียวกันชัดเจนที่สุดก็ในช่วง 10 กว่าปีของปัญหากัมพูชา (พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2533)

อีกทั้งอาเซียนเป็นประโยชน์แก่ไทยมากที่สุดและเป็นที่รู้จักยอมรับนับถือจากประชาคมระหว่างปร

ะเทศก็จากบทบาทของไทยร่วมกับอาเซียนในการยุติปัญหากัมพูชาทางการเมืองอย่างเป็นผลสำเร็จ (เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534) (หมายเหตุ:ผู้วิจัย)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าตลอด 24 ปีของอาเซียนในยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2510 – พ.ศ. 2534)

อาเซียนประสพความสำเร็จในฐานะองค์การความร่วมมือส่วนภูมิภาคที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาคมระหว่างประเทศก็ในด้านความสามารถในการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการเมืองและความมั่นคง)

มากกว่าความสามารถในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ดังที่นาย Michael Leifer อาจารย์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแห่ง London School of Economic and Political Science ได้ให้ความเห็นดังนี้

> “ASEAN has acheieved its regional standing through an ability to manage problems rather than solve them.” เมื่อข้อเท็จจริงเป็นดังกล่าว ปัญหาของอาเซียน ก็คือตัวองค์การอาเซียนเองเป็นสำคัญ

Leifer ได้ให้ความเห็นว่า

อาเซียนเมื่อครั้งมีประเทศสมาชิกร่วมก่อตั้งเพียง 5 ประเทศ (ในยุคสงครามเย็น) มาเพิ่มเป็น 10 ประเทศ (ในยุคหลังสงครามเย็นหลัง พ.ศ. 2534) หากพิจารณาตามเนื้อผ้าแล้ว

ย่อมถือได้ว่าการมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในระดับหนึ่ง

แต่ความสำเร็จในด้านนี้มีโอกาสทำให้การได้มาซึ่งฉันทามติยากขึ้น

การขยายจำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

ย่อมมีความเป็นไปได้สูงที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่าง 10

ประเทศสมาชิกอาเซียนหลังยุคสงครามเย็น (Michael Leifer นิตยสาร Far Eastern Economic

Review หน้า 34 ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2538)

ซึ่งประเทศกัมพูชาของระบอบฮุนเซ็นก็ได้แผลงฤทธิ์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนที่สุดในประเด็นนี้

กรณีการใช้กำลังแก้ปัญหาขัดแย้งกับไทยเรื่องการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่บริเวณรอบปราสาทพระวิหารแล

ะการเข้าแทรกแซง (ทั้งด้วยวาจาและการกระทำ)

กิจการภายในของไทยรวมทั้งการขัดขวางไม่ยอมให้มีการออกแถลงการณ์ร่วมของที่ประชุมสุดยอดขอ

งอาเซียนที่เกี่ยวกับปัญหาทะเลจีนใต้ที่กรุงพนมเปญ พ.ศ. 2556

ที่นายฮุนเซ็นทำหน้าเป็นประธานที่ประชุม ดังรายละเอียดปรากฏข้างต้น (หมายเหตุ: ผู้วิจัย)

ภาคผนวก

ข้อมูลพื้นฐานและความหมาย

ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration (ZOPFAN)) เป็นปฏิญญาที่ได้ทำขึ้นระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้น โดยประเทศสมาชิก 5 ประเทศ คือ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศไทย ซึ่งได้มีการประชุมกันและได้จัดทำสนธิสัญญาฉบับนี้ขึ้น ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ทั้งนี้ ZOPFAN จะเป็นแนวคิดสำคัญต่อการพัฒนาสนธิสัญญาฉบับอื่นๆ อันเกี่ยวกับด้านความมั่นคงและความร่วมมือทางการเมือง อาทิ ปฏิญญาว่าด้วยเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone (SEANWFZ))

สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) ตลอดจนกฎบัตรอาเซียน

ประวัติความเป็นมา

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคทศวรรษที่ 1970 นั้นตกอยู่ในสภาพสนามรบของประเทศมหาอำนาจและความไร้เสถียรภาพ โดยทั่วไปแล้วทางเลือกในการเสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาคเพื่อต่อสู้กับภัยจากภายนอกภูมิภาคในขณะนั้นมีอยู่ 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การสร้างพันธมิตรและแนวร่วม (2) การยึดหลักความเป็นกลางและไม่ฝักไฝ่ฝ่ายใด และ (3) การจัดองค์กรและสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาค สำหรับในข้อ (1) และ (3) นั้นอาเซียนได้ริเริ่มดำเนินการแล้วตั้งแต่ก่อตั้งองค์กรอาเซียนตามปฏิญญากรุงเทพ ในปี พ.ศ. 2510 ดังนั้น ZOPFAN จึงเป็นความพยายามที่จะเติมเต็มความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้ก่อตั้งอาเซียนนั้นได้ตระหนักดีถึงประเด็นในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจในภูมิภาคและเรื่องของความมั่นคง การสิ้นสุดของสงครามเวียดนามในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อหลักประกันความมั่นคงของชาติสมาชิกอาเซียนซึ่งในขณะนั้นเกรงกลัวต่อการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์

สมาชิกอาเซียนจึงได้จัดให้มีการประชุมนอกรอบรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในปี พ.ศ. 2514 ในการนี้ ตุน อับดุล ราซัก บิน ฮุสเซน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของมาเลเซีย ได้กล่าวโดยสรุปว่า นโยบายของสนธิสัญญาฉบับนี้นั้น ได้มีการจัดทำขึ้น เพื่อประกาศว่า

ภูมิภาคของเราไม่มีความเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกซึ่งมีที่มาจากอำนาจ

และอิทธิพลของอำนาจภายนอก

มีเพียงแค่การเจรจาถึงการป้องกันประเทศเล็กๆในภูมิภาคเหล่านี้เท่านั้นจากประเทศมหาอำนาจ

การยึดความเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดนี้จะเป็นเครื่องประกาศให้ประเทศต่างๆ ได้รู้ว่า

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ใช่เบี้ยในเกมอำนาจของประเทศมหาอำนาจ

สงครามเวียดนามเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ชัดถึงอันตรายอันเกิดจากยอมให้ประเทศมหาอำนาจเข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศ

ประเทศเวียดนามได้ถูกแบ่งออกเป็นเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้

คนชาติเดียวกันถูกประเทศมหาอำนาจต่างขั้วปลุกปั่นให้ทำสงครามกันอย่างสาหัส

บทเรียนจากกรณีของประเทศเวียดนามนั้น ชี้ชัดว่า ประเทศมหาอำนาจต่างๆจากภายนอกนั้น

ควรที่จะปล่อยให้ประเทศเล็กๆ ดำเนินกิจการภายในด้วยตนเอง

ควรที่จะปล่อยให้ประเทศเล็กๆพัฒนาระบบของตัวเองอันจะนำไปสู่ความก้าวไปข้างหน้าและความสำเร็จ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์

การวางตัวเป็นกลางและการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หมายถึง

การไม่เข้าไปมีบทบาทในความขัดแย้งระหว่างสงครามระหว่างรัฐอื่น

ๆโดยรัฐที่ดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจะต้องไม่ใช้กำลังก่อให้เกิดสงครามและไม่เข้าร่วมสงครามใด

ๆ เว้นแต่จะถูกรุกราน อีกทั้งยังต้องละเว้นจากการเข้าร่วมเป็นภาคีสนธิสัญญาทางทหาร

สนธิสัญญาอนุญาตให้กองทัพต่างชาติใช้ดินแดนตนเป็นฐานทัพ

และมีกองทัพป้องกันตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพาต่างชาติ

โดยปกติแล้วผู้ที่จะดำเนินนโยบายวางตัวเป็นกลางและการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจะเป็นรัฐ (Single State)

เท่านั้น ข้อเสนอให้จัดตั้ง ZOPFAN

จึงเป็นแนวคิดใหม่ที่ยังไม่เคยมีบรรทัดฐานกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับกลุ่มประเทศมาก่อน

ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ

และการวางตัวเป็นกลางนั้น

เป็นความตกลงร่วมกันของผู้นำประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ซึ่งได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการที่จะให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น

เป็นภูมิภาคที่มีความเป็นกลาง

โดยจะรักษาความเป็นกลางและจะละเว้นไม่ยุ่งเกี่ยวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมกับความขัดแย้งบนความแตกต่างทางอุดมการณ์การเมือง เศรษฐกิจ ด้านอาวุธ หรือความขัดแย้งรูปแบบอื่นๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งที่มาจากภายนอกภูมิภาค

ซึ่งอำนาจจากภายนอกนั้นจะต้องไม่มีการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก

หรือแทรกแซงกิจการของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องของสันติภาพและภูมิภาค

อันจะนำมาสู่ความเป็นปึกแผ่นและความแข็งแกร่งของภูมิภาค

เนื้อหาของปฏิญญา

ปฏิญญาฉบับนี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือกัน อันมีพื้นฐานมาจากด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่ต้องการจะลดความตึงเครียดระหว่างประเทศ

และเพื่อให้บรรลุถึงสันติภาพของชาติในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง

การเคารพในอำนาจอธิปไตย และความมั่นคงภายในของรัฐทุกรัฐ

โดยประเทศสมาชิกจะต้องละเว้นจากการคุกคาม หรือใช้กำลัง

และยุติปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี อย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้รัฐทุกรัฐจะต้องสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้และจะต้องไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่นโดยแนวคิดที่เป็นรากฐานของปฏิญญาฉบับนี้ ได้แก่

การยึดมั่นในปฏิญญาว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านสันติภาพของโลก ตาม Bandung Conference พ.ศ. 2498 ที่มีการประกาศอย่างชัดเจนถึงหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การยอมรับถึงสิทธิของรัฐทุกรัฐ

ไม่ว่ารัฐนั้นจะเป็นรัฐใหญ่หรือรัฐเล็กก็ตาม เพื่อนำไปสู่ความเป็นอิสระร่วมกันในระดับชาติ เพื่อให้ปลอดจากการแทรกแซงต่อกิจการภายในของรัฐ อันเป็นการผดุงไว้ถึงสันติภาพ เสรีภาพ และอิสรภาพ ไม่ให้สิ่งเหล่านี้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากว่า การแทรกแซงนั้น จะก่อให้เกิดผลร้ายต่ออิสรภาพ เสรีภาพ และความมั่นคง

การตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องประกาศจุดยืนเพื่อกระตุ้นให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ให้ความร่วมมือ ในด้านของสันติภาพ และเสรีภาพ

ไม่ว่าทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคก็ตาม

ซึ่งปฏิญญาฉบับนี้จะทำให้เกิดการส่งเสริมผลักดันในเรื่องสันติภาพ เสถียรภาพ

และความสามัคคีกันระหว่างประเทศต่างๆ

การคำนึงถึงวิสัยทัศน์ที่จะก่อตั้งภูมิภาคปลอดนิวเคลียร์

ตามต้นแบบของภูมิภาคอื่น อาทิTreaty for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America และ Lusaka Declaration Proclaiming Africa as Nuclear Free Zone

อันมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมสันติภาพในโลกและยังสามารถลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในทางระหว่างประเทศได้

โดยเป็นการเน้นย้ำถึงหลักการสำคัญในปฏิญญากรุงเทพ ที่ประเทศทั้งหลายในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมีการร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงในภูมิภาค ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาถึงความก้าวหน้าในเรื่องสันติภาพในระดับชาติ และนอกจากนี้ ยังจะทำให้ประเทศต่างๆในภูมิภาคนั้นมั่นใจ ถึงความมั่นคงและความปลอดภัยจากการแทรกแซงกิจการภายในโดยประเทศอื่นๆในทุกรูปแบบ อันจะเป็นการคุ้มครองอัตลักษณ์ของคนชาติในแต่ละชาติได้อีกด้วย

ซึ่งในเรื่องความเป็นกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น จะทำให้ประชาชนได้รับความผาสุกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ด้วยหลักการต่างๆที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย ร่วมกันประกาศดังนี้

1) ประเทศสมาชิกมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจนอกภูมิภาคไม่ว่าจะในรูปแบบใดๆ;

2)

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะสมัครสมานสามัคคีกันขยายความร่วมมือในด้านต่างๆ อันจะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคง เข้มแข็ง มีความเป็นปึกแผ่นและมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ผลของปฏิญญา

อนึ่งความร่วมมือกันตามปฏิญญาฉบับนี้นั้นได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในมุมหนึ่งอาจมองได้ว่าประเทศต่างๆในอาเซียนนั้นมีความไว้เนื้อเชื่อใจกันมากขึ้น

แม้ว่าประเทศไทย

ประเทศฟิลิปปินส์และประเทศสิงคโปร์จะไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของมาเลเซียที่เสนอปฏิญญาฉบับนี้ในตอนแรกเนื่องจากประเทศเหล่านี้มีสายสัมพันธ์อันดีต่อในค่ายเสรีนิยม

อีกทั้งมองว่าความมั่นคงภายในขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับชาติตะวันตก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาที่ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสถียรภาพของภูมิภาค

ยกตัวอย่างเช่น การดำรงฐานทัพในประเทศไทยและฟิลิปปินส์

และการเป็นผู้คานและดุลอำนาจระหว่างอินโดนิเซียและมาเลเซียให้กับสิงคโปร์

ต่อมาประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ก็ได้ประนีประนอมและยอมรับข้อเสนอของมาเลเซีย

โดยใช้การตัดสินใจตามหลักฉันทามติ โดยปฏิญญา ZOPFAN

ที่ทุกฝ่ายยอมรับมิได้มีข้อตกลงอย่างชัดแจ้งเกี่ยวกับการมีฐานทัพต่างชาติหรือการเป็นภาคีในสนธิสัญญาทางทหาร (foreign military bases or alliances) แม้ถ้อยคำที่ใช้ในปฏิญญา ZOPFAN

จะมีความกำกวมเพื่อสร้างความยืดหยุ่นอยู่บ้าง ปฏิญญานี้ได้วางรากฐานสำคัญๆ เช่น

หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน (non-interference) หลักการไม่ใช้กำลัง (non-use of force)

และหลักความเป็นอิสระของภูมิภาค (regional autonomy)

อันส่งผลโดยตรงต่อการจัดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันและระหว่างอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาค

อาจกล่าวได้ว่าปฏิญญาฉบับนี้เปรียบเสมือนเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความเจริญเติบโตทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมเนื่องจากความร่วมมือต่าง ๆ

นั้นไม่อาจจะเริ่มต้นได้หากภูมิภาคปราศจากสันติภาพของภูมิภาค

รัฐสมาชิก

ปฏิญญาฉบับนี้มีการลงนามเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514

ซึ่งมีรายละเอียดการลงนามดังต่อไปนี้

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยนาย อาดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

มาเลเซีย โดยนาย ตุน อับดุล ราซัก บิน ฮุสเซน นายกรัฐมนตรี

และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ โดยนายคาร์ลอส โรมูโร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

สาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยนาย เอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

ราชอาณาจักรไทย โดย พันเอก(พิเศษ) ถนัด

คอมันตร์ ผู้แทนพิเศษทางการทูตของคณะกรรมการบริหารแห่งชาติ

(ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง

ผู้เรียบเรียงพัชร์ นิยมศิลป

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำบทความ ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ ค้ำชู)

(คำแปล)

คำแถลงของ ฯพณฯ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการประชุมสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐

ฯพณฯ สุภาพสตรี และสุภาพบุรุษทั้งหลาย

รัฐบาลและประชาชนชาวไทยมีความยินดีอย่างยิ่งที่ผู้แทนที่มีเกียรติจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้มาร่วมกันเพียรพยายามที่จะสร้างสรรค์ความเป็นปึกแผ่นในภูมิภาคและส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อเพิ่มพูนสวัสดิภาพของประชาชนในแต่ละประเทศของเรา และช่วยให้บังเกิดสันติภาพ ความก้าวหน้า และความเจริญรุ่งเรืองอันแท้จริงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เราขอต้อนรับมิตรผู้มีเกียรติของเราและรู้สึกชื่นชมที่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่นและโดยการร่วมมืออันเป็นประโยชน์และความเข้าใจกันฉันพี่น้องที่ได้ห่างเหินและแยกกันอยู่มาเป็นเวลานาน

บัดนี้ ถึงเวลาที่เราจะได้มารวมกันอีก

โดยมิได้มุ่งจะเป็นปรปักษ์หรือค้านผู้ใดแต่โดยมีวัตถุประสงค์อย่างชัดแจ้งที่จะเสริมสร้างมากกว่าที่จะทำลาย

เพราะว่าถึงแม้เราต่างก็ได้อุทิศกำลังและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประชาคมแห่งชาติของเราอยู่ก็ตาม เราก็ยังสามารถได้รับคุณประโยชน์ร่มกันยิ่งขึ้น

โดยร่วมมือกันในความเพียรพยายามให้บรรลุถึงความผาสุก ความก้าวหน้า

และความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นสำหรับประชาชนของเรา

ยิ่งไปกว่านั้นยุคปัจจุบันและภาวการณ์ระหว่างประเทศในอาณาบริเวณของเราและทั่วทั้งโลก

ทำให้ประชาชาติในพื้นพิภพนี้จะอยู่โดยลำพังและโดดเดี่ยวได้ก็แต่โดยเสี่ยงอันตรายแก่ตน
แนวโน้มในปัจจุบันไม่ว่าในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจชี้ไปในทางความร่วมมือกันยิ่งขึ้น
และแม้กระทั่งการรวมเข้าด้วยกัน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ย่อมไม่อาจหลีกพ้นจากความจำเป็นบังคับของยุคนี้

การที่ภายในระยะอันสั้นเพียงชั่วเวลาไม่กี่วันในท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและปรอ
งดองกันอย่างดียิ่ง เราสามารถสร้างเสริมความเป็นปึกแผ่นได้นี้ ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นชัดว่า
ประชาชาติของเราได้ตระหนักดีถึงความจำเป็นเหล่านั้น
และพร้อมที่จะร่วมกันเพียรพยายามสร้างสรรค์สังคมใหม่ซึ่งจะสนองตอบความต้องการของยุคนี้
และมีปัจจัยพร้อมสรรพที่จะสร้างความผาสุกของประชาชนของเรา
และเพื่อให้มีเสถียรภาพและความเจริญทางวัตถุและทางจิตใจ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ผู้คนนับจำนวนล้านในภูมิภาคของเราต้องการอย่างมากก็คือ
การลบล้างสภาพการณ์การครอบครองและการกดขี่ในอดีตอันเก่าแก่และล้าสมัยและเกิดมีความรู้สึกนึ
กคิดที่จะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันอย่างเสมอภาคและร่วมใจกันมาแทนที่ เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด
ผู้คนเหล่านี้ต้องการจะเป็นนายของตัวเอง
และได้อุปโภคสิทธิอันสูงส่งที่จะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเองด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง
ผู้คนเหล่าเป็นคนจะคงเป็นอิสระอยู่ตลอดไปโดยปราศจากพันธะของการเป็นทาสผูกรัดอยู่

ในการแสวงหาทางที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งประสงค์ต่างๆ ดังกล่าว

ผู้คนเหล่านี้จะต้องกำจัดสิ่งกีดขวางทางวัตถุอันเกิดจากอวิชชา โรคภัย และความอดอยาก

ซึ่งทำให้โอกาสที่จะใช้ชีวิตในโลกนี้ต้องน้อยลง

และขณะเดียวกันผู้คนเหล่านี้ก็จะต้องขจัดความพยายามทั้งหลายที่จะยื้อแย่งสิทธิที่จะดำรงอยู่เป็นชาติเสรีและมีอธิปไตยของตนไป เมื่ออยู่โดยลำพังแล้ว

ภาระทั้งสองประการนี้ย่อมเป็นภาระที่หนักหน่วงยิ่ง

แต่ถ้าได้เข้าร่วมกันและร่วมมือกับผู้ที่มีอุดมการณ์เช่นเดียวกัน ภาระนี้ก็จะเบาลง

และเป็นการง่ายขึ้นที่จะปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้

ในการที่เราได้สร้างโครงรูปเพื่อเป็นช่องทางดำเนินความเพียรพยายามร่วมกันของเราในวันนี้

ก็เป็นที่คาดได้ว่า เราได้ดำเนินไปอีกก้าวหนึ่งในทางที่ถูก

นับแต่นี้ไปก็จำเป็นที่ประชาชาติของเราต้องใช้ทัศนญาณ ความอดทนไม่ย่อท้อ

ความสำนึกในภาระในอันที่จะให้สิ่งที่เราได้เริ่มต้นแต่เพียงเล็กน้อยนี้บังเกิดผล

ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าทั้งห้าประเทศเรา อีกทั้งประเทศอื่นที่อาจเข้าร่วมกับเราต่อไป

คงจะไม่ขาดคุณธรรมเช่นว่านี้ เพราะไม่เป็นการเกินความจริงเลยที่จะกล่าวว่า

ชตากรรมในอนาคตของเราจะได้รับการปกป้องอย่างดียิ่งขึ้น

โดยการที่เราตั้งเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะปฏิบัติภาระอันสำคัญนี้ด้วยความร่วมมือและเข้าใจกันอย่างแน่นแฟ้น

สิ่งที่เราได้ตกลงกันในวันนี้เป็นเพียงขั้นแรกของผลสำเร็จที่เราหวังว่าจะเกิดขึ้นตามมาเป็นลำดับต่อเนื่องกัน ซึ่งจะนำความภาคภูมิใจให้แก่เราเอง แก่ผู้ที่เข้ามาร่วมกับเราในกาลต่อไป และอนุชนรุ่นหลัง

ฉะนั้น

ขอให้สิ่งนี้จงเป็นเสมือนแสงสว่างที่จะอำนวยความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่ผู้คนจำนวนนับล้านที่กำลังบากบั่นอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั้งทั่วภาคพื้นทวีปเอเชีย

๘ สิงหาคม ๒๕๑๐

(คำแปล)

<u>แถลงข่าวร่วม</u>

ตามคำเชิญของรัฐบาลแห่งประเทศไทย

รัฐมนตรีเปรซิเดียมฝ่ายการเมือง/รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอินโดนีเซีย รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฟิลิปปินส์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสิงคโปร์

และรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไทยได้ร่วมประชุมกันที่บางแสนและกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ ๕ ถึง ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ หลังจากการปรึกษาหารือกันอย่างบังเกิดผล ที่ประชุมได้ลงมติ

๑. รับปฏิญญาของสมาคม ลงวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ประกาศการก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒.

ให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งที่สอง ณ

กรุงจาการ์ตา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ และในระยะเวลาก่อนและระหว่างการประชุมนั้น คณะกรรมการประจำของสมาคมจะดำเนินงานอยู่ ณ กรุงจาการ์ตา

๓. รับทราบข้อเสนอบางประการเกี่ยวกับการร่วมมือส่วนภูมิภาคในด้านต่างๆ เช่น การท่องเที่ยว การขนส่งทางเรือและการประมง และวิถีทางที่จะขยายการค้าภายในภูมิภาค

๔. แสดงความยินดีในการที่ลังกาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ยอมรับจุดหมาย หลักการและความมุ่งประสงค์ของสมาคมนี้.

กรุงเทพฯ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

(เนื่องจากประเทศสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งอาเซียนมีความเห็นร่วมกันว่าประเทศลังกามิได้ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ชี้แจงให้เหตุผลดังกล่าวแก่ประเทศลังกา เป็นผลให้ประเทศลังกายอมรับเหตุผลของฝ่ายประเทศอาเซียนโดยยินยอมถอนคำขอเป็นสมาชิกอาเซียนด้วยความสมัครใจ (หมายเหตุ: ผู้วิจัย))

(คำแปล)

ปฏิญญาสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รัฐมนตรีเปรซิเดียมฝ่ายการเมือง/รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอินโดนีเซีย รองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฟิลิปปินส์ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสิงคโปร์ และรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศไทย

ระลึกว่ามีผลประโยชน์และปัญหาร่วมกันอยู่ในบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
และเชื่อว่ามีความจำเป็นที่จะกระชับเกลียวสัมพันธ์ของความเป็นปึกแผ่นและร่วมมือในส่วนภูมิภาคให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ปรารถนาที่จะก่อตั้งรากฐานอันมั่นคงเพื่อกระทำการร่วมกันในอันที่จะส่งเสริมความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยเจตนารมย์แห่งความเสมอภาค
และความร่วมมือร่วมใจและโดยประการนั้นก็จะช่วยให้มีสันติภาพ ความก้าวหน้า
และความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค

ตระหนักว่าในโลกที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันยิ่งขึ้นนี้
อุดมการณ์อันพึงเทอดทูนเพื่อสันติภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรมทางสังคม
และความผาสุกในทางเศรษฐกิจจะบรรลุอย่างดียิ่งได้ก็โดยการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี
ความเป็นเพื่อนบ้านที่ดี
และความร่วมมืออย่างจริงจังในบรรดาประเทศในภูมิภาคซึ่งมีสายสัมพันธ์ในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อกันอยู่แล้ว

พิจารณาเห็นว่า

ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความรับผิดชอบร่วมกันในอันดับแรกที่จะสร้างเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนภูมิภาคให้มั่นคง

และจัดประกันให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปโดยสันติและก้าวหน้า และเห็นว่า

ประเทศเหล่านี้มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะให้เสถียรภาพและความมั่นคงของตนพ้นจากการแทรกแซงจากภายนอก ไม่ว่าในรูปหรือลักษณะใด

ทั้งนี้เพื่อที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งลักษณะความเป็นชาติของแต่ละประเทศตามอุดมการณ์และความมุ่งปรารถนาของประชาชนของตน

ยืนยันว่า

ฐานทัพต่างชาติทั้งมวลมีอยู่เป็นการชั่วคราวและคงอยู่ได้ก็โดยความเห็นพ้องที่แสดงออกโดยชัดแจ้งของประเทศที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

และมิได้มุ่งที่จะให้ใช้โดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อบ่อนทำลายเอกราชของชาติและอิสรภาพของรัฐในอาณาบริเวณนั้น หรือทำให้กระบวนการพัฒนาประเทศต้องเสื่อมเสียผันแปรไป

จึงประกาศ ณ ที่นี้ว่า

ประการที่หนึ่ง

ให้ก่อตั้งสมาคมสำหรับความร่วมมือส่วนภูมิภาคระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรียกว่า สมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประการที่สอง จุดหมายและความมุ่งประสงค์ของสมาคม คือ

๑. เพื่อเร่งรัดความเจริญทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคม
และการพัฒนาทางวัฒนธรรมในภูมิภาคโดยความเพียรพยายามร่วมกันด้วยเจตนารมย์แห่งความเสมอภาคและความร่วมมือร่วมใจ
ทั้งนี้เพื่อเสริมรากฐานสำหรับประชาคมที่มีความรุ่งเรืองและสันติสุขแห่งประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒.
ส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคโดยเคารพอย่างแน่วแน่ในความยุติธรรมและหลักแห่งเนติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างบรรดาประเทศในภูมิภาค
และยึดมั่นในหลักการแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

๓.
ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกระทำการอย่างจริงจังและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์และการบริหาร

๔.
จัดให้มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการอำนวยความสะดวกทางการฝึกอบรมและวิจัยในด้านการศึกษา วิชาชีพ วิชาการและการบริหาร

๕. ร่วมมือกระทำการอย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น เพื่อการใช้ประโยชน์มากขึ้นในการเกษตรกรรม
และอุตสาหกรรม
การขยายการค้าซึ่งรวมถึงการศึกษาปัญหาในเรื่องการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับโภคภัณฑ์
การปรับปรุงบริการความสะดวกเกี่ยวกับการขนส่งและคมนาคม
และการยกระดับการครองชีพของประชาชนของตน
๖. ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๗. ดำรงไว้ซึ่งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและมีคุณประโยชน์กับองค์การระหว่างประเทศ
และในส่วนภูมิภาคในปัจจุบันที่มีจุดหมายและความมุ่งประสงค์คล้ายคลึงกัน
และที่จะแสวงหาลู่ทางทั้งหลายให้มีความร่วมมือระหว่างกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ประการที่สาม

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายและความมุ่งประสงค์ดังกล่าว จึงได้จัดตั้งกลไกต่อไปนี้

(ก) การประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศซึ่งจะหมุนเวียนกันไปและเรียกว่า
การประชุมรัฐมนตรีสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
การประชุมพิเศษของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอาจมีขึ้นได้ตามที่จำเป็น
(ข) คณะกรรมการประจำ
โดยมีรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศขอลเจ้าภาพหรือผู้แทนเป็นประธาน
และมีสมาชิกประกอบด้วยเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอื่นที่ประจำอยู่ในประเทศนั้นเป็

นผู้ดำเนินงานของสมาคมในระยะเวลาระหว่างการประชุมรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศแต่ละค
รั้ง

(ค)

คณะกรรมการเฉพาะเรื่องและคณะกรรมการถาวรประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ในแ
ต่ละเรื่อง

(ง)

สำนักเลขาธิการแห่งชาติในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อดำเนินงานของสมาคมในนามของประเ
ทศนั้น

และเพื่อให้บริการแก่การประชุมประจำปีหรือการประชุมพิเศษของรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ
คณะกรรมการประจำ และคณะกรรมการอื่นๆ ซึ่งอาจจัดตั้งขึ้นภายหลัง

ประการที่สี่

สมาคมจะเปิดให้รัฐทั้งมวลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งยอมรับจุดหมายหลักการแล
ะความมุ่งประสงค์ดังกล่าวเข้าร่วมด้วย

ประการที่ห้า

สมาคมเป็นสัญลักษณ์ของความตั้งใจร่วมกันของประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอัน
ที่จะสมานสัมพันธ์ฉันมิตรและร่วมมือกันและจะเพียรพยายามร่วมกันและเสียสละเพื่อให้ประ
ชาชนของตนและอนุชนได้รับประสาทพรแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเจริญรุ่งเรือง

ทำขึ้น ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ฝ่ายอินโดนีเซีย

(ลงนาม) อาดัม มาลิค

(อาดัม มาลิค)

รัฐมนตรีเปรซิเดียมฝ่ายการเมือง/รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศอินโดนีเซีย

ฝ่ายมาเลเซีย

(ลงนาม) ตุนอับดุลราซัค

(ตุนอับดุลราซัค)

รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการพัฒนาการแห่งชาติ

ฝ่ายฟิลิปปินส์

(ลงนาม) นาร์ซิสโซ รามอส

(นาร์ซิสโซ รามอส)

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ

ฝ่ายสิงคโปร์

(ลงนาม) เอส ราชารัตนัม

(เอส ราชารัตนัม)

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ

ฝ่ายไทย

(ลงนาม) ถนัด คอมันตร์

(ถนัด คอมันตร์)

รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ